



**TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ**

**ile**

**AVRUPA KOMİSYONU**

**ARASINDA**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ**

**ile**

**AVRUPA KOMİSYONU**

**ARASINDAKİ**

**TÜRKİYE'YE İLİŞKİN “BÖLGESEL KALKINMA” BİLEŞENİ ALTINDAKİ  
KATILIM ÖNCESİ YARDIM ARACINDAN SAĞLANAN TOPLULUK YARDIMINA  
YÖNELİK**

**ÇOK YILLI “BÖLGESEL REKABET EDEBİLİRLİK” OPERASYONEL  
PROGRAMI**

**İLE İLGİLİ**

**FİNANSMAN ANLAŞMASINI DEĞİŞTİREN**

**ANLAŞMA**



## **Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti**

**Ve**

## **Avrupa Komisyonu**

Finansman Anlaşmasının 110. Maddesini göz önünde bulundurarak,

- 1) Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Avrupa Komisyonu arasında 3 Eylül 2009 tarihinde 2007-2009 yıllarını kapsayan çok yıllık “Çevre” operasyonel programı ile ilgili bir Finansman Anlaşması imzalandığından ve bu Anlaşma 3 Eylül 2009 tarihinde yürürlüğe girdiğinden;
- 2) Bu arada, 1 Aralık 2009 tarihinde Lizbon Antlaşması yürürlüğe girdiğinden; (AT) 1085/2006 sayılı Konsey Tüzüğüne ilişkin 12 Haziran 2007 tarihli ve (AT) 718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü, 28 Ocak 2010 tarihli ve (AB) 80/2010 sayılı tüzükçe değiştirildiğinden ve 29 Haziran 2010 tarihinde Komisyon 2009-2011 yıllarını kapsayan Türkiye için Çok Yıllı Endikatif Planlama Belgesini kabul ettiğinden;
- 3) Bu Anlaşmanın, 3 Eylül 2009 tarihinde imzalanan Finansman Anlaşmasında vazedilen harcamaların uygunluğunun başlangıç tarihini muhafaza edebilmesi amacıyla geriye dönük etkisinin bulunması zaruri olduğundan;
- 4) Bu nedenle, Finansman Anlaşmasının gereğince değiştirilmesi gerektiğinden;

**AŞAĞIDAKİ ŞEKİLDE ANLAŞMAYA VARMIŞLARDIR:**

### **Madde 1**

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Avrupa Komisyonu arasında 3 Eylül 2009 tarihinde imzalanan Finansman Anlaşması metni bu Anlaşma ekinde yer alan Finansman Anlaşması metni yerine geçmektedir.

### **Madde 2**



İmzalanan bu Anlaşma, Yararlanıcının Komisyon'a, bu Anlaşmanın yürürlüğe girebilmesi için Türkiye Cumhuriyeti'nde gerekli iç prosedürlerin yerine getirildiğini bildirdiği tarihte yürürlüğe girer.

### Madde 3

Bu Anlaşma 3 Eylül 2009 tarihinden itibaren geçerlidir.

### Madde 4

Bu Anlaşma İngilizce dilinde iki nüsha halinde hazırlanmıştır.

Büyükelçi Volkan Bozkır tarafından,

Ulusal IPA Koordinatörü (NIPAC), AB Genel Sekreteri

Ankara'da (tarih) tarihinde

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti nam ve hesabına imzalanmıştır.

Dirk Ahner tarafından,

Avrupa Komisyonu Bölgesel Politikalar Genel Müdürü

Brüksel'de (tarih) tarihinde

Avrupa Komisyonu nam ve hesabına imzalanmıştır.



**EK**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ**

**ile**

**AVRUPA TOPLULUKLARI KOMİSYONU**

**ARASINDA**

**TÜRKİYE'YE İLİŞKİN “BÖLGESEL KALKINMA” BİLEŞENİ ALTINDAKİ  
KATILIM ÖNCESİ YARDIM ARACINDAN SAĞLANAN TOPLULUK YARDIMINA  
YÖNELİK**

**ÇOK YILLI “BÖLGESEL REKABET EDEBİLİRLİK” OPERASYONEL  
PROGRAMI**

**İLE İLGİLİ**

**FİNANSMAN ANLAŞMASI**

## İçindekiler

<b>BÖLÜM I</b>	<b>GENEL HÜKÜMLER</b> .....	X
Madde 1	Konu .....	X
Madde 2	İzlenecek Hedefler .....	X
Madde 3	Sözleşme Çerçevesi.....	X
Madde 4	Düzenleyici Çerçeve .....	X
Madde 5	İlgili Düzenleyici Çerçeveye, Sözleşme Çerçevesine diğer Topluluk Mevzuatı ve Politikalarına Uygunluk.....	X
Madde 6	Yorum .....	X
Madde 7	Kısmi Geçersizlik ve Kasti Olmayan Boşluklar .....	X
Madde 8	Koordinasyon, Tutarlılık ve Tamamlayıcılık.....	X
Madde 9	Topluluğun Mali Çıkarlarının Korunması .....	X
<b>BÖLÜM II</b>	<b>TOPLULUK FİNANSMANI</b> .....	X
Madde 10	Program Finansman Kaynakları .....	X
Madde 11	Mali Planı .....	X
Madde 12	Topluluk Finansman Taahhüdü .....	X
Madde 13	Taahhüdün Otomatik olarak Kaldırılması (n+3).....	X
<b>BÖLÜM III</b>	<b>GENEL UYGULAMA İLKELERİ</b> .....	X
Madde 14	Uygulama İlkeleri .....	X
Madde 15	Nihai Yararlanıcı ve Operasyonlar.....	X
Madde 16	Ortak Finansman .....	X
Madde 17	Yardım Oranı.....	X
Madde 18	Kazançların Değerlendirilmesi .....	X
Madde 19	Gelir Getiren Projeler .....	X
Madde 20	IFI'lerin (Uluslararası Finans Kuruluşları) Katılımı.....	X
Madde 21	Kirleten Öder İlkesi .....	X
Madde 22	Karşılabilirlik .....	X
Madde 23	Fikri Mülkiyet Hakları .....	X
Madde 24	İzin ve Yetkiler .....	X
<b>BÖLÜM IV</b>	<b>YÖNETİM YAPISI VE YETKİLİLER</b> .....	X
Madde 25	Diğer Programlarla Ortak Yapılar ve Yetkililer .....	X
Madde 26	Programın Özel Yapı ve Yetkililer .....	X
Madde 27	Görevlerin Devri .....	X
Madde 28	İletişim ve Bilgilendirme .....	X
<b>BÖLÜM V</b>	<b>MERKEZİ OLMAYAN YÖNETİM</b> .....	X
Madde 29	Yönetimin Devri.....	X
Madde 30	Ön Kontrollerden Feragat .....	X
Madde 31	Ön Kontrollerden Feragat için Yol Haritası .....	X
Madde 32	Ulusal Yetkilendirme Görevlisinin Güvence Beyanı .....	X
Madde 33	Denetim Otoritesinin Rapor ve Görüşleri .....	X
<b>BÖLÜM VI</b>	<b>HARCAMALARIN UYGUNLUĞU</b> .....	X
Madde 34	Uygunluk Süresi .....	X
Madde 35	Uygun Harcama .....	X
Madde 36	Yönetici Personel .....	X
Madde 37	İzleme Komitelerinin Oluşturulması ile ilgili harcamalar .....	X
Madde 38	Ad hoc Toplantıların Düzenlenmesi ile ilgili Harcamalar .....	X
Madde 39	Bilgilendirme ve Tanıtım Harcamaları .....	X

Madde 40	Sahanın Hazırlanması ve Yapım İşleri.....x	
Madde 41	Dayanıklı Ekipman .....	X
Madde 42	Maddi olmayan varlıklar .....	X
Madde 43	Operasyonların Tamamlanması .....	X
<b>BÖLÜM VII: KAMU ALIMI, SÖZLEŞMELER VE HİBELER</b> .....		X
Madde 44	İhale Kuralları ve Usulleri .....	X
Madde 45	Hibeler .....	X
Madde 46	Sözleşme Usulleri .....	X
Madde 47	Hizmet alımı, Yapım İşleri ve Mal Alımı Sözleşmelerinin İfası için Uygun Maliyetler .....	X
Madde 48	Menş Kuralları .....	X
<b>BÖLÜM VIII PROGRAMIN UYGULAMASI</b> .....		X
Madde 49	Ulusal Kamu Kuruluşları Dışındaki Nihai Yararlanıcılar Tarafından Operasyonların Seçimi .....	X
Madde 50	Operasyonların Seçimine ilişkin Genel İlkeler .....	X
Madde 51	Uygun Faaliyetler ve Yararlanıcılar .....	X
Madde 52	Operasyon Tanımlama Belgesi .....	X
<b>BÖLÜM IX BÜYÜK PROJELER</b> .....		X
Madde 53	Spesifik Kurallar .....	X
Madde 54	Büyük Proje Başvuruları .....	X
Article 55	İki Taraflı Proje Anlaşması .....	X
Madde 56	Büyük Proje Değişiklikleri .....	X
<b>BÖLÜM X FİNANS MÜHENDİSLİĞİ</b> .....		X
Madde 57	Finans Mühendisliği Araçları .....	X
Madde 58	Program Katkısı .....	X
Madde 59	Genel Şartlar .....	X
Madde 60	Operasyonların Tasfiyesi .....	X
<b>BÖLÜM XI MALİ YÖNETİM</b> .....		X
Madde 61	Muhasebe ve Raporlamada Şeffaflık.....	X
Madde 62	Banka Hesabı .....	X
Madde 63	Komisyon Tarafından Yapılan Ödemeler .....	X
Madde 64	Ön Finansman .....	X
Madde 65	Faiz Mülkiyeti .....	X
.....		X
Madde 66	Ödeme Başvuruları .....	X
Madde 67	Ara Ödemeler .....	X
Madde 68	Ödemelerin Hesaplanması .....	X
Madde 69	Nihai Bakiyenin Ödenmesi .....	X
Madde 70	Döviz Kuru .....	X
Madde 71	Ödeme Son Tarihleri ve Ödemelerin Durdurulması .....	X
Madde 72	Ödemelerin Askıya Alınması .....	X
Madde 73	Topluluk Katkısına ilişkin Mali Düzeltmeler, İade ve Yeniden Kullanım.....	X
Madde 74	Komisyon ve Avrupa Sayıştay Tarafından Yapılan Gözetim, Kontrol ve Denetim .....	X
Madde 75	Usulsüzlüğün ve Dolandırıcılığın Önlenmesi, Yolsuzluğu Önleme Tedbirleri ..	X
Madde 76	Mali Düzenlemeler .....	X
Madde 77	Usulsüzlük veya Dolandırıcılık Halinde Fonların Geri Alımı .....	X
<b>BÖLÜM XII YÖNETİM VE KONTROL SİSTEMLERİ</b> .....		X
Madde 78	Yönetim ve Kontrol Sistemleri Genel İlkeleri .....	X

Madde 79	Yönetim Doğrulaması .....	X
Madde 80	Komisyon Tarafından Yapılan Kontroller .....	X
Madde 81	Yararlanıcı Tarafından Yapılan Kontroller .....	X
Madde 82	Operasyon veya İşlemlerin Örneğinin Denetimi .....	X
<b>BÖLÜM XIII İZLEME VE DEĞERLENDİRME</b>		
.....		X
Madde 83	İzleme İlkeleri .....	X
Madde 84	İzleme Belgeleri.....	X
Madde 85	Uygulamaya ilişkin Sektörel Yıllık Rapor .....	X
Madde 86	Ara Değerlendirme .....	X
Madde 87	Ardıl Değerlendirme .....	X
<b>BÖLÜM XIV DENETİM</b>		X
Madde 88	Denetim İlkeleri .....	X
Madde 89	Denetim Otoritesi .....	X
Madde 90	Denetim İzi .....	X
Madde 91	Operasyonların Denetimleri .....	X
Madde 92	Denetim Otoritesi Tarafından Sunulan Belgeler ve Takip .....	X
Madde 93	Belgelerin Bulundurulması .....	X
Madde 94	Komisyon ve Avrupa Sayıştay Tarafından Yapılan Gözetim, Kontrol ve Denetim.....	X
<b>BÖLÜM XV BİLGİLENDİRME VE GÖRÜNÜRLÜK</b>		X
Madde 95	Kişisel Veriler .....	X
Madde 96	Elektronik Veri Alışverişi .....	X
Madde 97	Bilgilendirme ve Tanıtım .....	X
Madde 98	Topluluk Finansmanı Yararlanıcıları Bilgilerinin Yayınlanması .....	X
Madde 99	Görünürlük .....	X
<b>BÖLÜM XVI PROGRAMIN KAPATILMASI</b>		X
Madde 100	Kapanış İlkeleri .....	X
Madde 101	Tasfiye Beyannamesi .....	X
Madde 102	Nihai Rapor .....	X
Madde 103	Ödeme için Nihai Başvuru .....	X
Madde 104	Belgelerin Saklanması .....	X
<b>BÖLÜM XVII SON HÜKÜMLER</b>		X
Madde 105	İstişare .....	X
Madde 106	Farklılıkların Giderilmesi, Tahkim .....	X
Madde 107	Üçüncü Taraflarla Olan İhtilaflar .....	X
Madde 108	Ekler .....	X
Madde 109	Geçerlilik .....	X
Madde 110	Gözden Geçirme ve Değişiklikler .....	X
Madde 111	Feshetme .....	X
Madde 112	Dil .....	X



## Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti

Ve

## Avrupa Toplulukları Komisyonu

Bundan böyle,“Taraflar” olarak veya ayrı ayrı ifade edildiğinde, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti “Yararlanıcı”, Avrupa Toplulukları Komisyonu ise“Komisyon” olarak anılacaktır.

- 1) Avrupa Birliği Konseyi 17 Temmuz 2006 tarihinde katılım öncesi yardım için bir araç oluşturan (bundan sonra “IPA Çerçeve Tüzüğü” olarak anılacaktır) (AT) 1085/2006 sayılı Tüzüğü<sup>1</sup> kabul ettiğinden; bu araç, 1 Ocak 2007’den itibaren geçerli olmak üzere, aday ülkelere ve potansiyel aday ülkelere, Avrupa Birliği üyesi olmak amacıyla politik, ekonomik ve kurumsal reformları geliştirme çabalarında mali yardım sağlanması için tek hukuki temeli oluşturduğundan;
- 2) Komisyon, 12 Haziran 2007 tarihinde, IPA Çerçeve Tüzüğünü uygulamaya koyan ve buna ilişkin yönetim ve kontrol hükümlerini detaylandıran (AT) 718/2007 sayılı Tüzüğü<sup>2</sup> (bundan böyle “IPA Uygulama Tüzüğü” olarak anılacaktır) kabul ettiğinden;
- 3) Türkiye Cumhuriyeti, IPA Çerçeve Tüzüğü Ek I’de yer aldığından ve dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti’nin bu Tüzüğün 3(1) maddesi uyarınca oluşturulan 5 bileşene: (a) Geçiş Dönemi Yardımı ve Kurumsal Yapılanma Bileşeni, (b) Sınır Ötesi İşbirliği Bileşeni, (c) Bölgesel Kalkınma Bileşeni, (d) İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Bileşeni ve (e) Kırsal Kalkınma Bileşenine erişiminin sağlanması gerektiğinden;
- 4) IPA Uygulama Tüzüğünün 155. maddesine göre, Bölgesel Kalkınma ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Bileşenleri kapsamındaki yardımın çok yıllık operasyonel programlar aracılığıyla uygulanması gerektiğinden;
- 5) 6 Haziran 2007 tarihinde Yararlanıcı, Komisyon’a, IPA Uygulama Tüzüğünün 154(1) maddesi uyarınca, Bölgesel Kalkınma ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Bileşenlerinin programlanması için referans belge niteliğindeki bir stratejik tutarlılık çerçevesi sunduğundan;
- 6) Yararlanıcı, 1 Mayıs 2007 tarihinde Komisyon’a, bundan böyle “Program” olarak anılacak olan Bölgesel Rekabet Edebilirlik konusunda Çok Yıllı Operasyonel Program teklifi sunduğundan;
- 7) Komisyon, 29 Kasım 2007 tarihinde bundan böyle “Finansman Kararı” olarak anılacak olan IPA Ortak Finansman Programını onaylayan C(2007) 5729 sayılı Kararı

<sup>1</sup> AB Resmi Gazetesi L210, 31.7.2006, s.82.

<sup>2</sup> AB Resmi Gazetesi L170, 29.6.2007, s.1.





kabul ettiğinden ve Komisyon 23 Haziran 2010 tarihinde C(2010)3776 sayılı programı değiştiren Kararı kabul ettiğinden;

- 8) IPA Çerçeve Tüzüğü'nün 17. maddesine göre Komisyon ve Yararlanıcı, yardımın uygulanmasına ilişkin olarak çerçeve anlaşmalar ve ek anlaşmalar akdettiklerinden;
- 9) 11 Temmuz 2008 tarihinde Yararlanıcı ve Komisyon IPA kapsamında AT mali yardımı ile ilgili işbirliğine ilişkin kuralların belirlendiği bir Çerçeve Anlaşma akdetmiş olduklarından;
- 10) IPA Uygulama Tüzüğü'nün 8. maddesi ve Çerçeve Anlaşmanın 5(3) maddesine göre, finansman kararının gerektirdiği hallerde, Komisyon ve Yararlanıcı, çok yıllık da olabilen bir Finansman Anlaşması akdettiklerinden;
- 11) Finansman Anlaşmasında: (a) Yararlanıcının Topluluk yardımını kabulünü ve söz konusu yardım ile ilgili ödemeye ilişkin esas ve usulleri benimsemesini düzenleyen hükümler; (b) çok yıllık program ve/veya operasyonların uygulanması amacıyla ilgili yöntem ve sorumluluklar da dâhil olmak üzere yardımın yönetilmesine ilişkin şartlar; (c) Komisyon'un ön kontrolü olmaksızın merkezi olmayan yönetimin gerçekleştirilmesine yönelik endikatif kriterlerin ve takvimin yer aldığı bir yol haritasının Yararlanıcı tarafından oluşturulması ve düzenli olarak güncellenmesi ile ilgili hükümler yer aldığından;
- 12) 29 Kasım 2007 tarihli Komisyon Kararı ile kabul edilen Program, Finansman Anlaşmasının ayrılmaz bir parçası olduğundan,

AŞAĞIDAKİ ŞEKİLDE ANLAŞMAYA VARMIŞLARDIR:

## **BÖLÜM I- GENEL HÜKÜMLER**

### *Madde 1*

#### *Konu*

1. Bu Finansman Anlaşması(bundan böyle “Anlaşma” olarak anılacaktır), Uygulama Tüzüğü'nün 8. maddesi ve Çerçeve Anlaşmanın 5(3) maddesi uyarınca Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Avrupa Komisyonu arasında akdedilmiştir.
2. Bu Anlaşma, 29 Kasım 2007 tarihli ve C(2007)5729 sayılı Komisyon Kararı ile kabul edilen ve 23 Haziran 2010 tarihli C(2010)3776 sayılı Komisyon Kararı ile değiştirilen Türkiye'ye ilişkin “Bölgesel Kalkınma” bileşeni altındaki Katılım Öncesi Yardım Aracından sağlanan Topluluk yardımına yönelik çok yıllık “Bölgesel Rekabet Edebilirlik” Operasyonel Programı ile ilgilidir.
3. Program ile ilgili tüm belge ve yazışmalarda CCI No: 2007TR16IPO003 referans gösterilir.

4. Bu Anlaşma, IPA Uygulama Tüzüğü ve Çerçeve Anlaşmasında belirtilen hükümlere halel getirmeksizin, teknik, hukuki ve idari çerçeveyi tamamlar ve 2. fıkrada belirtilen Program ve değişikliklerinin uygulanmasını düzenleyen yönetim, izleme, değerlendirme ve kontrole ilişkin ve spesifik hükümleri içerir.

*Madde 2*  
*İzlenecek Hedefler*

1. Program hedefleri, Çerçeve Anlaşmanın 3. maddesine ilaveten, AB üyeliğine yönelik olarak Türkiye Cumhuriyeti'ni Birliğin uyum politikasının uygulanması ve yönetimine hazırlama genel amacına uygun olur.

2. Program kapsamında uygulanan operasyonlar, projeler, eylemler ve hazırlık tedbirleri, ulusal makamları 1. fıkrada düzenlenen hedefi gerçekleştirmeye hazırlamak için, Birliğin uyum politikasına ve araçlarına ilişkin ilgili hükümlerde vazedilen orantılılık ilkesine gerekli önemi vermek suretiyle, “yaparak öğrenme” ilkesini izler.

*Madde 3*  
*Sözleşme Çerçevesi*

Bu Anlaşmaya, 11 Temmuz 2008 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Komisyon arasında akdedilen Çerçeve Anlaşmanın hükümleri, gerekli değişiklikler yapılmak suretiyle uygulanır.

*Madde 4*  
*Düzenleyici Çerçeve*

Programın uygulanmasında gözetilecek, katılım öncesi yardıma ilişkin düzenleyici çerçeve, Çerçeve Anlaşmada öngörüldüğü üzere diğer hususların yanı sıra aşağıdakileri içerir:

- a.) Bundan böyle “Mali Tüzük” olarak anılacak olan, Avrupa Topluluklarının genel bütçesine uygulanacak mali hükümlere ilişkin 25 Haziran 2002 tarihli ve (AT, EURATOM) 1605/2002 sayılı Konsey Tüzüğü<sup>3</sup>;
- b.) Katılım Öncesi Yardım Aracını (IPA)<sup>4</sup> oluşturan 17 Temmuz 2006 tarihli ve (AT) 1085/2006 sayılı Konsey Tüzüğü;
- c.) Bundan böyle “Mali Tüzük Uygulama Kuralları” olarak anılacak olan Mali Tüzüğün uygulanmasına ilişkin ayrıntılı kuralları düzenleyen 23 Aralık 2002 tarihli ve (AT, EURATOM) 2342/2002 sayılı Komisyon Tüzüğü<sup>5</sup>;

<sup>3</sup> AT Resmi Gazetesi L 248, 16.9.2002, s.1

<sup>4</sup> AB Resmi Gazetesi L 210, 31.7.2006, s.82.

- d.) Katılım Öncesi Yardım Aracı(IPA)'nı tesis eden (AT) 1085/2006 sayılı Konsey Tüzüğü'nün uygulanmasına ilişkin 12 Haziran 2007 tarihli ve (AT) 718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü<sup>6</sup>;
- e.) Türkiye'ye ilişkin çok yıllık "Bölgesel Rekabet Edebilirlik" Operasyonel Programını kabul eden 29 Kasım 2007 tarihli ve C(2007) 5729 sayılı Komisyon Kararı ve Programın nihai kapanışına kadar Komisyon tarafından yapılan değişiklikler;
- f.) Katılım Öncesi Yardım Aracı kapsamında Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının yönetimiyle ilgili yetkileri Türkiye Cumhuriyeti'ne devreden<sup>23</sup> Temmuz 2009 tarihli ve C(2009)5709 sayılı Komisyon Kararı ve Programın nihai kapanışına kadar Komisyon tarafından yapılan değişiklikler.

#### *Madde 5*

#### *İlgili Düzenleyici Çerçeveye, Sözleşme Çerçevesine ve diğer AB Mevzuatı ve Politikalarına Uygunluk*

1. Yararlanıcı, bu Anlaşmanın 3. ve 4. maddelerinde belirtilen düzenleyici çerçeveye ve sözleşme çerçevesine uygun olarak tüm faaliyetlerin düzgün yürütülmesini temin etmek ve Programın uygulanmasını kolaylaştırmak için gerekli bütün adımları atar.
2. Komisyon ve Yararlanıcı, Programın uygulanmasıyla ulaşılmak istenen hedeflerin ve tüm faaliyetlerin AB'nin ilgili sektörde yürürlükteki mevzuatına ve politikalarına uygun olmasını temin etmek için çaba sarf eder ve gerektiğinde Topluluk müktesebatı da dâhil olmak üzere Avrupa Birliği standart ve politikalarına kademeli olarak uyum sağlanmasına katkıda bulunur.

#### *Madde 6*

#### *Yorum*

1. Bu Anlaşma hükümlerinin, Anlaşmanın 3. ve 4. maddelerinde belirtilen düzenleyici çerçeve ve sözleşme çerçevesi hükümlerini bütünlüyci ve tamamlayıcı nitelikte olduğu yorumlanır.
2. Özellikle Ek XIX Bölüm V'te yer alan hükümler dâhil olmak üzere Finansman Anlaşması hükümleri ile eklerindeki hükümler (Operasyonel Programın "Uygulama Hükümleri") arasında çelişki olması durumunda, bu Anlaşma hükümleri geçerlidir.
3. Bu Anlaşmada aksi açıkça belirtilmedikçe, Anlaşmada geçen terimlerin IPA Çerçeve Tüzüğü, IPA Uygulama Tüzüğü ve 3. Maddede atıfta bulunulan Çerçeve Anlaşmasında kullanılan anlamları geçerlidir.

<sup>5</sup> AT Resmi Gazetesi L 357, 31.12.2002, s.1.

<sup>6</sup> AB Resmi Gazetesi L 170, 29.6.2007, s. 1.

- 4 Bu Anlaşmada aksi açıkça belirtilmedikçe, Anlaşmaya yapılan atıflar, Anlaşmanın zaman içerisinde değiştirilmiş, ek getirilmiş veya yenilenmiş haline yapılan atıfları ifade eder.
- 5 Topluluk araçlarına yapılan atıflar bu araçların, zaman içerisinde değiştirilmiş, ek getirilmiş veya yenilenmiş haline yapılan atıfları ifade eder.
- 6 Bu Anlaşmadaki başlıkların hiçbir hukuki etkisi yoktur ve Anlaşmanın yorumunu etkilemez.

#### *Madde 7*

#### *Kısmi Geçersizlik ve Kasti Olmayan Boşluklar*

- 1 Bu Anlaşmanın bir hükmü geçersizse veya geçersiz hale gelirse ya da Anlaşma kasti olmayan boşluklar içerirse, bu durum, Anlaşmanın diğer hükümlerinin geçerliliğini etkilemez. Taraflar, geçersiz hükmün yerine, söz konusu hükmün amaç ve niyetine mümkün olan en yakın geçerli hükmü uygularlar.
- 2 Taraflar, kasti olmayan boşlukları, IPA Çerçeve Tüzüğü, IPA Uygulama Tüzüğü ve Çerçeve Anlaşmasına uygun olarak bu Anlaşmanın amaç ve niyetine en uygun hüküm ile doldururlar.

#### *Madde 8*

#### *Koordinasyon, Tutarlılık ve Tamamlayıcılık*

Komisyon ve Yararlanıcı, bu Program kapsamında sağlanan yardımlar ile IPA Çerçeve Tüzüğü kapsamındaki diğer IPA bileşenlerini de içeren fakat bunlarla sınırlı olmayan diğer Topluluk yardımları ve Avrupa Yatırım Bankası, diğer uluslararası finans kurumları ve iki taraflı donörler tarafından finanse edilen yardımlar arasında, yeterli koordinasyonu, tutarlılığı ve tamamlayıcılığı temin ederler.

#### *Madde 9*

#### *Topluluğun Mali Çıkarlarının Korunması*

- 1 Yararlanıcı tarafından, Çerçeve Anlaşmanın 28. ve 29. maddelerinde yer alan hükümlerin yerine getirilmesi amacıyla, Avrupa Topluluklarının mali çıkarlarının korunmasına ilişkin 18 Aralık 1995 tarihli ve (AT) 2988/95 sayılı Konsey Tüzüğü hükümleri gerekli değişiklikler yapılmak suretiyle uygulanır.
- 2 Yararlanıcı, Topluluğun mali çıkarlarının etkili bir şekilde korunması ve özellikle aşağıdakilerin sağlanması için tüm yasal, düzenleyici ve idari hükümleri kabul eder ve diğer gerekli tedbirleri alır.

- a.) Topluluk tarafından finanse edilen operasyonların doğruluğunu ve uygunluğunu kontrol etmek;
- b.) Usulsüzlükleri önlemek ve takip etmek;
- c.) Usulsüzlük veya ihmal sonucunda kaybedilen tutarları geri almak;
- d.) Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Avrupa Sosyal Fonu ve Uyum Fonu hakkındaki genel hükümleri belirleyen (AT) 1083/2006 sayılı Konsey Tüzüğü'nün ve Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonuna ilişkin Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin (AT) 1080/2006 sayılı Tüzüğü'nün uygulanması için kuralları belirleyen 8 Aralık 2006 tarihli ve (AT) 1828/2006 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün<sup>7</sup> "Usulsüzlükler" başlıklı 4'üncü Kısımında (Madde 27-36) öngörülene eşdeğer bir mekanizma tesis ederek usulsüzlükleri Komisyon'a rapor etmek.

3. Yararlanıcı, Programa destek sağlanmasına ilişkin Topluluk mevzuatına uygun olarak, Topluluğun mali çıkarlarını korumak için, 2. fıkra uyarınca kabul edilen hükümler ve alınan tedbirler ile yönetim ve kontrol tedbirlerini Komisyon'a bildirir.

## BÖLÜM II –IPA FİNANSMANI

### *Madde 10*

#### *Program Finansman Kaynakları*

1. Bu Anlaşmanın 17(2) maddesinde tanımlanan uygun kamu harcamaları çerçevesinde Programın toplam maliyeti 186.933.338 avro olarak hesaplanmıştır. Bu tutarın dağılımı Ek I'de yer alan Mali Planda gösterilmiştir.
2. Bütçenin uygunluğuna bağlı olarak Topluluk, Programı, Ek I'de yer alan Mali Planda belirtilen azami tutara kadar, Avrupa Toplulukları bütçesinden hibe yolu ile ortak finanse etmeyi taahhüt eder.
3. Yararlanıcı, Programı, Ek I'de yer alan Mali Planda belirtilen asgari ulusal ortak finansman gerekliliklerini karşılayacak şekilde nakdi katkı yoluyla ortak finanse etmeyi taahhüt eder. Her halükârda, Yararlanıcı, her bir operasyonun finansman gerekliliklerinin tamamen karşılanmasını sağlar.
4. 2. fıkrada belirtilen Topluluk katkısı, her bir öncelik alanında uygun görülen harcamaların %85'i oranındaki tavanı geçemez.
5. Programın ve her bir operasyonun ortak finansmanına yönelik Topluluk katkısı, bu Anlaşmada yer alan hükümlere ve Anlaşmanın 3. ve 4. maddelerinde belirtilen katılım öncesi yardıma ilişkin düzenleyici çerçeveye ve sözleşme çerçevesine uyulmasına bağlıdır.

<sup>7</sup> AB Resmi Gazetesi L 371, 27.12.2006, s.4

*Madde 11*  
*Mali Plan*

1. Mali Plan, her bir öncelik alanında , 2007, takvim yılları arasında, Programa verilen IPA katkısı ve ulusal kamu katkısına ilişkin olarak avro cinsinden Ek I'de gösterilen mali plandır.
2. Mali Planda yapılan değişiklikler Komisyon'un mutabakatını gerektirir ve değişikliğe ilişkin Komisyon Kararı ile onaylanır.
3. Mali Plan, , Komisyon'un mutabakatıyla, , 2012 ve 2013 takvim yıllarındaki Programa IPA katkısını ve ulusal kamu katkısını içerecek şekilde uzatılabilir ve bu, bir Komisyon Kararı ile onaylanır.
4. Mali Planın, 3. fıkraya göre uzatılması durumunda, Program göstergeleri ve diğer ilgili stratejik ve operasyonel unsurlar da buna uygun olarak değiştirilir.

*Madde 12*  
*Topluluk Finansman Taahhüdü*

1. Bu Anlaşmanın 10. ve 17. maddeleri uyarınca, Topluluğun Programa katkısı, Ek I'de yer alan Mali Plana göre yıllık taahhütlere bölünür.
2. 2011 yılı ve sonraki yıllarda taahhüt edilecek tutar(lar) Avrupa Birliği bütçesinde gerekli kredilerin bütçe otoritesi tarafından onaylanmasına bağlıdır.
3. Bu Anlaşmada yer alan hiçbir hüküm, bütçe otoritesi tarafından henüz onaylanmamış krediler bakımından, Topluluğun, mali bir taahhüdü şeklinde yorumlanamaz.

*Madde 13*  
*Taahhüdün Otomatik Olarak Kaldırılması (n+3)*

1. Mali Tüzüğü'nün 166. maddesi uyarınca, Komisyon, bütçe taahhüdünün yapıldığı yıl olan  $n$  yılını takip eden üçüncü yılın 31 Aralık gününe kadar Program için yapılan bütçe taahhüdünün herhangi bir kısmını aşağıdaki durumlarda otomatik olarak kaldırır:
  - –(i) bu taahhüt ön finansman amacıyla kullanılmadığında veya
  - –(ii) bu taahhüt ara ödemelerin yapılması için kullanılmadığında veya
  - –(iii) taahhüt ile ilgili harcama bildirimini yapılmadığında.

2. Bütçe taahhütlerinin, 31 Aralık 2017 tarihi itibarıyla hâlâ açık olan ve 31 Aralık 2018 tarihine kadar harcama bildirimini yapılmamış olan kısmı otomatik olarak kaldırılır.

### **BÖLÜM III – GENEL UYGULAMA İLKELERİ**

#### *Madde 14*

#### *Uygulama İlkeleri*

1. Program, Yararlanıcı tarafından Çerçeve Anlaşmanın 5. maddesine göre, merkezi olmayan yönetim temelinde uygulanır.
2. Yönetim yetkilerinin devredilmesi şartları Çerçeve Anlaşmanın III. Bölümünün 9, 10, 11 ve 12. maddelerinde düzenlenmiştir.
3. 1. fıkrada belirtilen şartlara ilaveten, Yararlanıcı, Mali Tüzüğün 56. maddesinde yer alan ilke ve şartlara tam olarak uyulmasını sağlar.
4. 2. ve 3. fıkralarda belirtilen şartlara ve ilkelere uyulmamaya başlanması halinde, Komisyon, bu Anlaşmanın uygulanmasını askıya alabilir veya Anlaşmayı feshedebilir.
5. Yararlanıcı, bu Anlaşmanın 30. maddesi ile Çerçeve Anlaşmanın 16. maddesinde öngörüldüğü şekilde, merkezi olmayan yönetimin ön kontrol yapılmaksızın gerçekleştirilmesini sağlamayı taahhüt eder.
6. Program kapsamında Topluluk tarafından finanse edilen tüm yatırımların, sürdürülebilir kalkınma ilkelerine tam olarak uygun olması ve ÇED<sup>8</sup>, Habitat<sup>9</sup> ve Kuş<sup>10</sup> Direktifleri gibi ilgili çevre normlarına uygun olduğu hallerdeuyması (potansiyel Natura 2000 sit alanları üzerindeki olumsuz etkilerin önlenmesi için) zorunludur.

#### *Madde 15*

#### *Nihai Yararlanıcı ve Operasyonlar*

1. IPA Uygulama Tüzüğü'nün 2(8) maddesinde yer alan hükümlere uygun olarak, bu Anlaşmanın amacı doğrultusunda “nihai yararlanıcı”, operasyonların başlatılmasından veya başlatılıp uygulanmasından sorumlu olmak üzere kamuya veya özel sektöre ait bir organ veya firmayı ifade eder. Yardım programları bağlamında nihai yararlanıcılar, münferit bir projeyi yürüten ve kamu yardımı alan kamuya veya özel sektöre ait firmalardır.

<sup>8</sup> Bazı kamu projeleri ile özel projelerin çevre üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesine ilişkin 85/337/AET sayılı ve 27 Haziran 1985 tarihli Konsey Direktifi

<sup>9</sup> Yabancı flora, fauna ve doğal yaşam ortamlarının korunmasına ilişkin 92/43/AET sayılı ve 21 Mayıs 1992 tarihli Konsey Direktifi

<sup>10</sup> Yabancı kuşların korunmasına ilişkin 79/409/AET sayılı ve 21 Nisan 1979 tarihli Konsey Direktifi

2. Program Otoritesinin, Program kapsamındaki operasyonların uygulanmasından doğrudan sorumlu olması halinde, yani ilgili tüm sözleşme düzenlemelerinin ve mali işlemlerin sorumluluğunu taşıması durumunda, “nihai yararlanıcı”, Program Otoritesini veya yönetim güçlerinin devri kararında açıkça belirtilen bir organı ifade eder.

3. Bu Anlaşmanın amacı doğrultusunda, operasyonlar, ilgili oldukları tedbirin ve/veya öncelik alanının amaçlarının gerçekleştirilmesine imkân sağlayan, bir veya daha fazla nihai yararlanıcı tarafından başlatılan veya başlatılan ve yürütülen bir proje veya proje grubunu içerir.

### *Madde 16* *Ortak Finansman*

Programın uygulanmasında, Çerçeve Anlaşmanın 4. maddesinde yer alan ilkelere ilaveten, aşağıdaki ilkeler de uygulanır:

- a.) Program kapsamında yardım alan tüm operasyonlar için ulusal katkı ve Topluluk katkısı gerekir.
- b.) Her bir operasyon için yapılan Topluluk katkısı, ulusal kaynaklardan yapılan mukabil katkı ile aynı anda sağlanır;
- c.) Topluluğun her bir operasyon için katkısı, Çerçeve Anlaşmada ve bu Anlaşmada yer alan yükümlülük ve şartların yerine getirilmesine bağlıdır.

### *Madde 17* *Yardım Oranı*

1. Topluluğun Programa katkısı, IPA Uygulama Tüzüğü'nün 149. maddesinde yer alan hükümler uyarınca kamu harcamaları esas alınarak hesaplanır.

2. Bu Maddenin amacı doğrultusunda, “kamu harcaması”, operasyonların finansmanı için Avrupa Topluluğu bütçesinden veya yararlanıcı ülkenin kamu kuruluşlarının bütçesinden sağlanan her türlü kamu katkısı ile operasyonların finansmanı için kamu hukukuna tabi kurumların bütçesinden ya da bir veya daha fazla bölgesel veya yerel otoriteye veya kamu hukukuna tabi kurumlara bağlı birliklerin bütçesinden sağlanan her türlü katkıdır.

3. Program kapsamındaki her bir öncelik alanı için Topluluk katkısının azami tutarı, Ek I'de yer alan Mali Planda belirtildiği gibidir.





4. Hiçbir operasyon, ilgili öncelik alanındaki orandan daha yüksek bir ortak finansman oranından faydalanamaz.

*Madde 18*  
*Kazançların Değerlendirilmesi*  
(Uygulanabilir Değildir)

*Madde 19*  
*Gelir Getiren Projeler*

1. Bu Anlaşma amaçları doğrultusunda, IPA Uygulama Tüzüğü'nün 150. maddesinde yer alan hükümler uyarınca, gelir getiren bir proje; altyapı yatırımını içeren katılım öncesi yardım için finanse edilmesi önerilen, doğrudan kullanıcının ödeyeceği giderlere tabi olan ve gelir getiren bir operasyon veya arazi ya da binaların satılması veya kiralanmasını veya ödemelere aykırı başka herhangi bir hizmet sağlanmasını kapsayan bir operasyon anlamına gelir.

2. Bu Anlaşmanın 17. maddesi uyarınca, gelir getiren projeler için Topluluk katkısının hesaplanmasında kullanılan harcamalar projenin mali özelliklerine bağlı olarak, önerilen projenin yatırım maliyetinin cari değerini aşamayacak olup, net gelirin cari değerinden azdır ve uygun referans süresi boyunca yatırımdan elde edilen toplam gelirlere işletme maliyetleri mahsup edilerek hesaplanır,

3. Yatırım maliyetinin tamamının ortak finansman için uygun bulunmaması halinde, net gelir, yatırım maliyetinin uygun olan ve uygun olmayan bölümlerine orantılı biçimde tahsis edilir.

4. Hesaplama yaparken Program Otoritesi; ilgili yatırım kategorisinin yer aldığı referans dönemi, proje kategorisi, ilgili yatırım kategorisinin normal şartlarda beklenen kar durumu ve kirleten öder ilkesinin uygulanması ve gerektiğinde başta çevre sektöründe olmak üzere karşılanabilirliğe ilişkin değerlendirmeleri dikkate alır.

5. Operasyonel Programın kapatılmasından sonra en fazla üç yıl içinde operasyonun, bu madde kapsamı dışında kalan bir gelir getirdiğinin tespit edilmesi halinde, bu gelir, Programdan alınan net katkıyla orantılı olarak Avrupa Birliği genel bütçesine geri ödenir.

6. Bu maddenin amacı doğrultusunda, uygulanacak endikatif indirim oranını ve yatırım referans dönemini içeren fayda-maliyet analizine ilişkin metodoloji, 4 no'lu Çalışma Belgesinde veya bu konu ile ilgili olarak Komisyonun Bölgesel Politika Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan ek veya tamamlayıcı kılavuzda belirtildiği gibidir.

7. Bu maddenin hükümleri aşağıda sıralananlara uygulanmaz:

- a) bu bileşen kapsamında ortak finansman sağlanan, toplam maliyeti 1 Milyon Avroya eşit veya 1 Milyon Avronun altındaki operasyonlar;
- b) şirketlere yatırım olduğu durumlarda, ortak finansmanlı yatırımların ekonomik ömrü boyunca gelen gelirler,
- c) risk sermayesi, kredi ve garanti fonları yoluyla döner sermayeye erişimi kolaylaştıran finansman enstrümanları çerçevesinde gelen gelirler;

### *Madde 20*

#### *IFI'lerin (Uluslararası Finans Kuruluşları) Katılımı*

1. IPA Çerçeve Tüzüğü'nün 19(8) maddesi uyarınca Program kapsamında Topluluk tarafından ortak finanse edilen operasyonlara, diğer uluslararası kuruluşlardan, bir Üye Devletten, bir üçüncü ülkeden veya bölgesel bir kuruluştan da finansman sağlanabilir.

2. 1. fıkrada öngörülen durumun ortaya çıkması halinde, bu Anlaşmanın VIII. Bölümündeki kamu alımları, sözleşmeler ve hibelere ilişkin hükümlere bakılmaksızın, Komisyon, Mali Tüzüğü'nün 56(2) maddesi uyarınca donörlerin üzerinde anlaşabileceği alım ve hibe prosedürlerinin kullanılmasını kararlaştırabilir. Komisyon, Program Otoritesinin, söz konusu alım ve hibe prosedürlerini, Mali Tüzüğü'nün 56(1) maddesinde yer alan şartları karşılayacak şekilde uygulama kabiliyetine sahip olduğuna kanaat getirmelidir.

3. Bu Anlaşmanın amacı doğrultusunda, bu maddeye göre ortak finanse edilen operasyonlara ait harcamalar aşağıdakilerin gerçekleştirildiği andan itibaren uygun hale gelir:

- a.) İlgili Program Otoritesinin, IFI alım prosedürlerini kullanmak için akredite edilmesi,
- b.) Komisyon'un, bu prosedürlerin yerinden yönetimini Program Otoritesine devretmesi.

4. IFI katkısı, paralel ortak finansman vasıtasıyla da sağlanabilir. Bu, değişik finans kaynaklarından sağlanan fonların IPA kapsamı dışında kalan sözleşmelere tahsis edilmesi anlamına gelmektedir.

### *Madde 21*

#### *Kirleten Öder İlkesi*

1. Topluluğun bir projeye sağlayacağı yardım oranı hesaplanırken, kirleten öder ilkesinin uygulanması konusuna gerekli özen gösterilmelidir<sup>11</sup>.

<sup>11</sup> 75/436/Euratom; AKÇT, AET sayılı Konsey Tavsiye Kararı ve ekindeki bildirim

2. Kirleten öder ilkesi, çevresel zarara neden olanların, bu zararın önlenmesine veya tazmin edilmesine ilişkin maliyeti karşılayacağı anlamına gelir. Dolayısıyla, çevre politikasının, tespit edilebildikleri sürece kirletenler tarafından finanse edilmesi gerektiğinden, çoğu durumda kamu tarafından finanse edilmesinden imtina edilir.

*Madde 22*  
*Karşılabilirlik*

Bir projeye uygulanacak tarifeler hesaplanırken, son kullanıcının ödeme gücü dikkate alınır.

*Madde 23*  
*Fikri Mülkiyet Hakları*

1. Yararlanıcı ile Programın ve buna bağlı projelerin uygulanmasından sorumlu uygulama birimleri, planlama, uygulama, izleme ve değerlendirme için kullanılan bilgi teknolojisi, araştırma, çizim, plan, tanıtım ve diğer her türlü materyal ile ilgili gerekli tüm fikri mülkiyet haklarının alınmasını temin ederler.

2. Yararlanıcı, Komisyon veya Komisyon tarafından yetkilendirilen bir birim veya şahsın söz konusu materyale erişim ve kullanım hakkına sahip olmasını garanti eder. Komisyon, söz konusu materyali sadece kendi amaçları için kullanır.

*Madde 24*  
*İzin ve Yetkiler*

Program ve operasyonlarının uygulanması için gereken her türlü izin ve/veya yetki, yararlanıcı ülkenin yetkili mercileri tarafından ulusal hukuka uygun olarak, gerektiğinde Topluluk müktesebatıyla uyumlu biçimde ve bu Anlaşmanın 2(2) maddesinde belirtilen orantılılık ilkesi göz önünde bulundurularak zamanında verilir.

## BÖLÜM IV –YÖNETİM YAPISI VE YETKİLİLER

### *Madde 25*

#### *Diğer Programlarla Ortak Yapılar ve Yetkililer*

1. Çerçeve Anlaşmanın 6. maddesine uygun olarak, Yararlanıcı tarafından tüm IPA bileşenleri için ortak olan aşağıdaki yapı ve yetkililer atanmıştır:

- a.) Ulusal IPA Koordinatörü: Genel Sekreter, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
- b.) Yetkili Akreditasyon Görevlisi: Hazineden Sorumlu Devlet Bakanı
- c.) Ulusal Yetkilendirme Görevlisi: Hazine Müsteşarı, Hazine Müsteşarlığı
- d.) Ulusal Fon: Ulusal Fon Başkanı, Hazine Müsteşarlığı
- e.) Denetim Otoritesi: Hazine Kontrolörleri Kurulu Başkanı

2. Stratejik Koordinatör, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarıdır. Bu yapı, Bölgesel Kalkınma Bileşeni ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Bileşeni için ortaktır.

3. Fıkra 1 ve 2’de belirtilen yapı ve yetkililerin görev ve sorumlulukları 8. maddede ve Çerçeve Anlaşma Ek A’da belirtilmiştir.

### *Madde 26*

#### *Programa Özel Yapı ve Yetkililer*

1. Çerçeve Anlaşma Ek A’nın 6 a) fıkrası uyarınca, Program Otoritesini oluşturan birimler şunlardır:

-Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı Koordinasyon ve Uygulama Merkezi

-Merkezi Finans ve İhale Birimi

Yararlanıcı, Çerçeve Anlaşma Ek A’nın 6 c) fıkrasında belirtilen görevlerden sorumlu olmak üzere Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Müsteşar Yardımcısını Program Otoritesi Başkanı olarak atamıştır.

2. Program Otoritesinin görev ve sorumlulukları Çerçeve Anlaşmanın 8. maddesinde ve Ek A’nın 6 b) fıkrasında belirtilmiştir.

3. Program Otoritesi Başkanı, yukarıda belirtilen görev ve sorumluluklara ilaveten, aşağıdakilerden de sorumludur:

- a.) Sektörel İzleme Komitesi sekretaryasının yönetimi;
- b.) Sektörel İzleme Komitesi eş başkanlığı;
- c.) Operasyonel Programın ara değerlendirmesinin yapılmasının temini.

*Madde 27*  
*Görevlerin Devri*

1. Yönetim yetkilerinin devri şeklinde tanımlanan genel çerçevede, Program Otoritesi Başkanı, görevlerin bir kısmını veya görev gruplarını, Program Otoritesi içinden veya dışından spesifik birimlere verebilir. Bu gruplama ve görevlendirme işleminde, Mali Tüzük ile düzenlenen görev dağılım ilkelerine uyulur. Program Otoritesi Başkanı ve ilgili birim(ler) arasında gerekli mutabakat yazılı olarak yapılır. Devredilen görevlerin nihai sorumluluğu Program Otoritesi Başkanında kalmaya devam eder.

2. Bu anlaşmalar, görevlendirilen birim veya yetkilinin yerine getireceği görevleri ve Program Otoritesi Başkanına gönderilecek destekleyici belge ve raporların türünü açık olarak tanımlar.

3. Bu anlaşmalar, Topluluğun veya Program Otoritesinin tam yetkili vekil veya temsilcileri tarafından, görevlendirilmiş birimlerin/yetkililerin sahip olduğu bilgilere erişilmesini ve bireysel projelerin ve yardım alıcılarının kontrol edilmesi de dâhil olmak üzere, Program kapsamında finanse edilen tüm operasyonların bu vekil veya temsilciler tarafından araştırılmasını mümkün kılar.

4. Yararlanıcı, Program Otoritesi Başkanının sorumluluklarıyla bağlantılı görevlerini, Program Otoritesi Başkanı ile Programın uygulanmasında yer alan birimler ve yetkililer arasında hiçbir hiyerarşik bağlantı olmasa bile, yerine getirmesini sağlar.

5. Yararlanıcı, ilgili yetkililere verilen görevlerin sürekliliğinin garantisi için vekil tayin etme sisteminin bulunmasını sağlar.

*Madde 28*  
*İletişim ve Bilgilendirme*

1. Bu Anlaşma ile ilgili her türlü iletişim yazılı ve İngilizce yapılır. Her bir iletişim belgesi imzalı olur ve belgenin orijinali sunulur.

2. Bu Anlaşma ile ilgili her türlü iletişim belgesi aşağıdaki adrese gönderilir:



*Komisyon için: Bölgesel Politikalar Genel Müdürlüğü*

Posta adresi: 200 rue de la Loi, B1049 Brüksel, Belçika

Faks: +32 2 2920139

*Yararlanıcı için: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Koordinasyon ve Uygulama Merkezi*

Posta adresi: Eskisehir Yolu 7. km No 154 Kat 1 Ankara, Türkiye

Faks: + 90 312 219 54 45

3. Operasyonel Programın yönetiminde yer alan yapı ve yetkililere ait her türlü diğer iletişim belgesi Ek V’te belirtilen adrese gönderilir. Ulusal IPA Koordinatörü, görevlendirilen kurum veya kurum adresi değişikliklerini Avrupa Toplulukları Komisyonuna yazılı olarak bildirir.

## **BÖLÜM V – MERKEZİ OLMAYAN YÖNETİM**

### *Madde 29*

#### *Yönetimin Devri*

1. Çerçeve Anlaşmanın 5. maddesi uyarınca Program kapsamında verilen yardıma merkezi olmayan yönetim uygulanır. Dolayısıyla, yönetim yetkilerinin Komisyon tarafından devredilmesi bu Anlaşmanın imzalanmasının ön koşuludur.

2. Çerçeve Anlaşmanın 9 ila 12. maddelerinde belirtilen şartlar ve prosedürler temelinde, Komisyon 23 Temmuz 2009 tarihinde Programın uygulanmasına ilişkin yönetim yetkilerini Türkiye Cumhuriyetine devreden C(2009) 5709 sayılı bir Karar almıştır. Komisyon tarafından yapılan ön kontrollerin listesi dâhil olmak üzere, bu Karar ekindeki spesifik şartlar, bu Anlaşmanın (Ek VI) ayrılmaz bir parçasını oluşturur.

3. Ulusal Yetkilendirme Görevlisi, Ulusal Fon ve Program Otoritesi akreditasyonunun geri alınması veya askıya alınması ve yönetim yetkilerinin geri alınması veya askıya alınması ile ilgili olarak Çerçeve Anlaşmanın 13 ila 15. maddelerinde yer alan hükümler uygulanır.

### *Madde 30*

#### *Ön Kontrollerden Feragat*

1. Komisyon tarafından ön kontrol yapılmaksızın merkezi olmayan yönetim, Operasyonel Programın uygulanmasının bir amacıdır. Komisyon tarafından ön kontrol

yapılmaksızın merkezi olmayan yönetimin gerçekleştirilmesine yönelik endikatif kriterler ve takvim, bu Anlaşmanın 31. maddesinde yer alan Yol Haritasında belirlenir.

2. Yönetim yetkilerinin devrine ilişkin Komisyon Kararında düzenlenen ön kontrolden vazgeçilmesi için, Komisyon, yönetim ve kontrol sisteminin ilgili Topluluk kuralları ve ulusal kurallara uyumlu olarak etkili bir şekilde işlediğinden emin olur. Özellikle, Komisyon, bu Anlaşmanın 31. maddesinde sözü edilen yol haritasının, IPA Uygulama Tüzüğü'nün 8(4)(c) Maddesinde 8(4)(c) maddesinde belirtildiği şekilde Yararlanıcı tarafından uygulanmasını izler. Komisyon, bu bağlamda, Yararlanıcı tarafından ulaşılan sonuçları, özellikle de yardımın uygulanması ve müzakere süreçlerinde dikkate alır.

### *Madde 31*

#### *Ön Kontrollerden Feragat için Yol Haritası*

1. IPA Uygulama Tüzüğü'nün 8(4)(c) maddesine uygun olarak, Yararlanıcı, EK VII'de yer alan şartlara göre, Komisyon'un harcama öncesi kontrolleri olmaksızın merkezi olmayan yönetimi gerçekleştirmek için endikatif kriterlerle birlikte bir takvim içeren ayrıntılı bir yol haritası sağlar.

2. Ön kontrollerden feragat edilebilmesi için gerekli asgari kriterler ve şartların yer aldığı yol haritası aşağıda belirtilen hususlardan oluşur:

- a.) Program fonlarının yönetimi için Program Otoritesi bünyesinde iç usul kuralları ve açık kurumsal ve bireysel sorumlulukların eksiksiz tanımlandığı bir sistemin kurulması;
- b.) Yararlanıcı tarafından, nicel ve nitel özellikleri de içeren bir kıstas sistemi kurması;
- c.) Kıstaslara ilişkin raporlamanın üç ayda bir yapılması;
- d.) Komisyon'un ön kontrollerinden kaynaklanan ret oranına ilişkin sürekli ve fark edilebilir nitelikte azalan bir ivme olması.

### *Madde 32*

#### *Ulusal Yetkilendirme Görevlisinin Güvence Beyanı*

Ulusal Yetkilendirme Görevlisi tarafından yıllık güvence beyanı verilmesine ilişkin olarak Çerçeve Anlaşmanın 17. maddesinde yer alan hükümler ve bu Anlaşmanın Ek B'si uygulanır.

### *Madde 33*

#### *Denetim Otoritesinin Rapor ve Görüşleri*

Denetim Otoritesinin rapor ve görüşleri Çerçeve Anlaşmanın 18. maddesinde yer alan hükümlere uygun olarak hazırlanır.

## BÖLÜM VI – HARCAMALARIN UYGUNLUĞU

### *Madde 34 Uygunluk Süresi*

1. Çerçeve Anlaşmanın 19. maddesine bakılmaksızın, Finansman Anlaşmasının her iki tarafça imzalandığı tarih ile 31 Aralık 2017 arasında ulusal makamların imzaladığı sözleşme ve ekleri, yaptığı harcama ve ödemeler, Program çerçevesinde Topluluk ortak finansmanı için uygundur.
2. Bu Anlaşmanın 53. maddesi çerçevesinde büyük projelerde, 1. fıkra bakımından uygunluk süresinin başlangıç tarihi, daha geç olan esas alınmak kaydıyla, 3 Eylül 2009 tarihli Finansman Anlaşmasının ilk imzalanma tarihi ya da büyük projenin Komisyon Kararı ile onaylanma tarihidir.
3. Teklif çağrıları veya ihale çağrılılarıyla bağlantılı harcamalar, ilgili operasyonlar ve çağrılara eklenecek bir istisna maddesinde tanımlanan sınırlar içerisinde ilk yetki devrinin yapılması ve ilgili belgeler için Komisyon tarafından ön onayın verilmesi koşullarıyla bu yetki devrinden önce ve 1 Ocak 2007 tarihinden sonra da uygun kabul edilebilir. Teklif çağrıları veya ihale çağrılıları, yönetim devrine ilişkin karara bağlı olarak iptal edilebilir veya değiştirilebilir.

### *Madde 35 Uygun Harcama*

1. Programın uygulanması sırasında yapılan harcamalar, aşağıdaki hallerde Topluluk ortak finansmanı için uygundur:
  - a.) Harcamanın ve ödemenin bu Anlaşmanın 34. maddesinde belirtilen uygunluk süresi içinde yapılması ve fatura kesilerek veya ispat niteliğindeki eşdeğer muhasebe belgeleriyle desteklenmesi;
  - b.) Söz konusu harcamaya neden olan operasyon ve faaliyetlerin, Komisyon tarafından kabul edildiği şekliyle (Ek XIX), Program dâhilinde uygulanması öngörülen bir veya daha fazla tedbir kapsamında finanse edilmesi uygun olan operasyon ve faaliyetlerle tutarlı olması;
  - c.) Söz konusu harcamaya neden olan operasyon ve faaliyetlerin, Programda ve bu Anlaşmada öngörülen seçim kriterleri ve usullerine göre seçilmesi;
  - d.) Komisyon'un ön kontrolleri ile ilgili kural ve usullere uyulması;





- e.) Harcamanın, sağlam mali yönetim ilkeleri ve özellikle tasarruf ve maliyet etkinliği ilkelerine uygun olarak yapılması;
2. IPA Çerçeve Anlaşmasınının 26. maddesi uyarınca vergiler, gümrük ve ithalat vergileri ve/veya eş etkili vergiler IPA kapsamında uygun harcama kabul edilmez.
3. 2. fıkraya ilaveten aşağıdaki harcamalar bu Program kapsamında finanse edilmek için uygun değildir:
- a.) arazi veya mevcut binaların alımı, kiralanmasını veya finansal kiralanması;
  - b.) para cezaları, mali cezalar ve yargılama giderleri;
  - c.) işletme maliyetleri;
  - d.) ikinci el ekipman;
  - e.) banka giderleri, teminat masrafları ve benzer giderler;
  - f.) söz konusu bileşene özel Avro hesaplarıyla ilgili her türlü para birimi dönüşüm maliyeti, giderleri ve kur kayıpları, ayrıca diğer salt mali harcamalar;
  - g.) aynı katkılar;
  - h.) altyapılar için yıpranma giderleri.
4. 3. Fıkraya istisna olmak üzere, operasyonun ortak finansmanı periyoduna münhasıran, kiralama maliyetleri dahil işletim maliyetleri uygun harcama kabul edilebilir.
5. Komisyon belirli bir projenin hedefleriyle ilgisiz görünmesi veya uygulamanın amaçları açısından gereksiz olan diğer unsurların harcamaya uygun olmadığını ilan etme hakkını saklı tutar. Belirli bir eylem ya da unsurun uygunluk şüphesi taşıması durumunda, o eylem ya da unsur uygulanmadan evvel Komisyon tarafından bunların durumuna ilişkin bir açıklama aranır.

### *Madde 36* *Yönetici Personel*

1. Değerlendirme ve kontrol, mali ve fiziksel izleme ve usulsüzlüklerin önlenmesi dâhil olmak üzere, Programın yönetimi, uygulanması ve takibi için özel olarak işe alınan ya da sürekli veya geçici görevlendirilen memur veya personelin, aşağıdaki koşulların karşılanması kaydıyla, Programın teknik yardım önceliği kapsamında Topluluk tarafından ortak finanse edilmesi uygundur:
- a.) Personelin, yetkili makamın/makamların usulüne uygun olarak belgelendirilmiş kararları ile doğrudan Program Otoritesinde işe alınması;
  - b.) Yerine getirilecek görevlerin, açıkça tanımlanması ve sözleşmede yer alması;
  - c.) Harcamalarda şeffaflığın sağlanması (örneğin zaman çizelgesi ile);
  - d.) Görevlendirme veya istihdam süresinin Program çerçevesinde harcamanın uygunluğunun bitiş tarihini geçmemesi;

- e.) Personelin, şeffaflık, ayrımcılık yapmama ve orantılılık ilkelerine uygun olarak seçilmesi;
- f.) Maaş ve ödeneklerin, kamu hizmetleri ile ilgili olanlar dâhil, piyasada geçerli olan şartlara uygun olması.

2. Kamu idaresinin diğer hizmet birimlerinde çalışanların, 1. fıkrada belirtilen faaliyetleri ifa etmek üzere işe alınması veya görevlendirilmesi durumunda, aşağıdaki şartlar karşılanmalıdır:

- a) Çalışanın, kamu idaresi esas hizmet birimindeki asli görevinden geçici olarak ayrılmış olması;
- b) Personelin, esas hizmet birimindeki yetkili makamın usulüne uygun olarak belgelendirilmiş kararıyla Program Otoritesinde görevlendirilmesi;
- c) Görevlendirme süresinin Program çerçevesinde harcamanın uygunluğunun bitiş tarihini geçmemesi.

#### *Madde 37*

#### *İzleme Komitelerinin Oluşturulmasıyla İlgili Harcamalar*

1. Sektörel izleme komitelerinin ve sektörel izleme komitesi tarafından belirlenen alt komitelerin oluşturulmasıyla ilgili harcamalar teknik yardım önceliği kapsamında uygun kabul edilir.

2. Uygun harcamalar, genel kural olarak, aşağıdaki kategorilerden bir veya daha fazlasını kapsayabilir: Sözlü çeviri hizmetleri; toplantı odalarının ve görsel-işitsel ve diğer gerekli ekipmanın ihtiyaca bağlı olarak kiralanması; dokümantasyon ve ilgili imkânların sağlanması; uzmanların katılım ücretlerinin ve seyahat harcamalarının AT kurallarına<sup>12</sup> uygun olması. Program Otoritesi Başkanı, Komisyon servisleriyle mutabakata varmak suretiyle uygulanacak yöntemleri belirler.

3. Sektörel izleme komitesi ve alt komite üyelerinin, söz konusu komitelere iştirak etmeleri nedeniyle ödenmesi gereken maaş ve ödenekler uygun harcama kabul edilmez.

#### *Madde 38*

#### *Ad-hoc Toplantıların Düzenlenmesiyle İlgili Harcamalar*

Komisyon servislerinin talebi veya onayı ile düzenlenen ad-hoc toplantılar için 37. maddede belirlenen kurallar kıyas yoluyla uygulanabilir.

#### *Madde 39*

<sup>12</sup> [http://ec.europa.eu/europeaid/work/procedures/implementation/per\\_diems/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/europeaid/work/procedures/implementation/per_diems/index_en.htm)

## *Bilgilendirme ve Tanıtım Harcamaları*

Bilgilendirme ve tanıtıma ilişkin olarak, bu Anlaşma hükümleri ve Programın ilgili bölümlerindeki hükümler uyarınca alınan tedbirlere yönelik harcamalar uygun kabul edilir.

### *Madde 40*

#### *Sahanın Hazırlanması ve Yapım İşleri*

Kamu kuruluşlarının *sahanın* hazırlanmasını veya yapım işlerini veya bunların bir kısmını kendi hesaplarından veya bu Anlaşmanın 44. maddesinde öngörülenlerin dışındaki akdi düzenlemeler çerçevesinde yapmaları halinde ilgili harcamalar uygun kabul edilmez.

### *Madde 41*

#### *Dayanıklı Ekipman*

Yatırımların uygun biçimde işletilmesini sağlamak amacıyla (daimi olarak kurulan ve projede sabit olan veya mobil) projenin önemli bir kısmını oluşturan ekipmanın satın alınması ile ilgili harcama, söz konusu ekipmanın sorumlu birim veya makamın dayanıklı ekipman demirbaş listesinde yer alması ve standart muhasebe sözleşmelerine göre sermaye gideri olarak işlem görmesi şartıyla uygun kabul edilir. Bu hüküm, diğerleriyle birlikte laboratuvar ve araştırma ekipmanı, yatırımın işletilmesiyle ilgili bilgisayar donanımı ve yazılımı ve söz konusu amaçlara yönelik araştırma ekipmanı ve araçlarıyla ilgilidir.

### *Madde 42*

#### *Maddi Olmayan Varlıklar*

Maddi olmayan varlıkların, örneğin patentlerin, satın alınması için yapılan harcamalar ve kullanılması projenin uygulanması için gerekliyse, harcama uygun kabul edilir.

### *Madde 43*

#### *Operasyonların Tamamlanması*

1. 34. maddeye hâle getirmeksizin, Program kapsamında Topluluk ortak finansmanı için onaylanan tüm operasyonların tamamlanma tarihi en geç, yürürlükteki Mali Planda (Ek I) belirtilen en son taahhüt yılından itibaren üçüncü yılın 31 Aralık tarihidir. Mali Planın ilk kez uzatılmasından önce, Topluluk ortak finansmanı için onaylanan operasyonların tamamlanma tarihi iki yıl daha uzatılabilir. Mali Planın, 2013'e kadar uzatılması durumunda, bu Anlaşmanın 11(3) maddesi uyarınca, operasyonların tamamlanma tarihi en geç 31 Aralık 2017 olarak belirlenir. Operasyonun tamamlanma tarihinden sonra yapılan harcamalar uygun değildir.



2. 1. fıkraya bakılmaksızın, bu Anlaşmanın 34. maddesinde belirtilen uygunluk süresi içinde olmak kaydıyla, çalışma personelinin eğitimi, projenin ve proje ekipmanının testi ve denetim harcamaları, operasyonun tamamlanmasından sonra uygun harcama olarak kabul edilebilir.

## **BÖLÜM VII – KAMU ALIMI, SÖZLEŞMELER VE HİBELER**

### *Madde 44*

#### *İhale Kuralları ve Usulleri*

Program kapsamında Topluluk fonlarından ortak finanse edilen hizmet alımı, mal alımı ve yapım işleri ihalelerinin verilmesi aşağıdaki düzenlemelerde yer alan hükümlere tabidir:

- a.) Avrupa Topluluklarının genel bütçesine uygulanacak Mali Tüzük hakkındaki 25 Haziran 2002 tarihli ve 1605/2002 sayılı (AT, Euratom) Konsey Tüzüğü (ve bu Tüzüğün özellikle 56., 88 ila 103., 167. ve 168. maddeleri);
- b.) Yukarıda belirtilen Mali Tüzüğün uygulanmasına ilişkin ayrıntılı kuralları belirleyen 23 Aralık 2002 tarihli ve (AT, Euratom) 2342/2002 sayılı Konsey Tüzüğü (ve bu Tüzüğün özellikle 116 ila 159. ve 235 ila 252. maddeleri );
- c.) Katılım Öncesi Yardım Aracını (IPA) tesis eden (AT) 1085/2006 sayılı ve 17 Temmuz 2006 tarihli Konsey Tüzüğü ve bu Tüzüğün özellikle 19. maddesi;
- d.) Üçüncü ülkelerle işbirliği amacıyla Avrupa Toplulukları genel bütçesinden finanse edilen hizmet, tedarik ve yapım işleri sözleşmeleriyle ilgili kural ve usulleri belirleyen C (2007) 2034 sayılı ve 24 Mayıs 2007 tarihli Komisyon Kararı;
- e.) Komisyon ile Türkiye Cumhuriyeti arasında imzalanan Çerçeve Anlaşma.

### *Madde 45*

#### *Hibeler*

Program kapsamında Topluluk fonlarından ortak finanse edilen hibelerin verilmesi, aşağıdaki düzenlemelerde yer alan hükümlere tabidir:

- a. Avrupa Topluluklarının genel bütçesine uygulanacak Mali Tüzük hakkında 25 Haziran 2002 tarihli ve (AT, Euratom) 1605/2002 sayılı Konsey Tüzüğü (ve bu Tüzüğün özellikle 108 ila 120., 169. ve 169a maddeleri);
- b. Yukarıda belirtilen Mali Tüzüğün uygulanmasına ilişkin ayrıntılı kuralları belirleyen 23 Aralık 2002 tarihli ve (AT, Euratom) 2342/2002 sayılı Konsey Tüzüğü (ve bu Tüzüğün özellikle 160 ila 184a ve 253. maddeleri);

- c. Katılım Öncesi Yardım Aracını (IPA) tesis eden (AT) 1085/2006 sayılı ve 17 Temmuz 2006 tarihli Konsey Tüzüğü ve bu Tüzüğün özellikle 19. maddesi;
- d. Üçüncü ülkelerle işbirliği amacıyla Avrupa Toplulukları genel bütçesinden finanse edilen hizmet, tedarik ve yapım işleri sözleşmeleriyle ilgili kural ve usulleri belirleyen C (2007) 2034 sayılı ve 24 Mayıs 2007 tarihli Komisyon Kararı;
- e. Komisyon ile Türkiye Cumhuriyeti arasında imzalanan Çerçeve Anlaşma

*Madde 46*  
*Sözleşme Usulleri*

1. Bu maddenin 2. ve 3. fıkralarında belirtilenler hariç olmak üzere veya Komisyon aksini kabul etmemişse, mal alımı, yapım işleri ve hizmet alımı sözleşmeleri ve hibelerin verilmesi usulüne ilişkin kılavuz ilkeler ve standart belgeler, “Avrupa Topluluğu dış yardım Sözleşme Usulleri Uygulama Kılavuzu” ve eklerinde belirtilenlerdir.
2. 1. fıkraya bakılmaksızın, yapım işleri sözleşmelerinde kullanılacak genel sözleşme şartları, **istenen yapım işinin türüne** uygun şekilde Uluslararası Müşavir Mühendisler Federasyonu (FIDIC) tarafından yayımlananlardır (en son versiyon).
3. **Tüm yapım işleri sözleşmeleri, bağımsız bir kontrol mühendisinin görevlendirilmesi suretiyle yürütülmelidir Kontrol mühendislerinin seçimine ilişkin sözleşme usulleri, rekabeti gereğinden fazla sınırlayan ve ulaşılması istenen hedeflerle orantılı olmayan seçim kriterlerini içermez. Herhangi bir Sözleşme Şartına ilişkin deneyim, mesleki nitelik bakımından elenme şartı değildir.**
4. **Küçük ölçekli yapım işleri sözleşmeleri, FIDIC’in küçük (değer bakımından) yapım işleri sözleşmelerine ilişkin Kısa Sözleşme Formunun kullanılmasını gerekli kılabilir. Ancak, bu durumda, kontrol mühendisi zorunluluğundan vazgeçilmesi için Komisyon servislerinden önceden özel onay alınması zorunludur.**

*Madde 47*  
*Hizmet Alımı, Yapım İşleri ve Mal Alımı Sözleşmelerinin İfası için Uygun Maliyetler*

Program kapsamında öngörülen operasyon, proje ve faaliyetlerin yerine getirilmesini sağlayan hizmet alımı, yapım işleri ve mal alımı sözleşmeleri, sözleşmenin uygulanması bakımından doğrudan ilgili ve kesinlikle gerekli olması şartıyla, ilgili mesleki standartlar ve uygulamalar uyarınca bir sözleşmenin normal ifasının bir parçasını oluşturan tüm gerekli maddi girdilerini kapsayabilir. Bu girdiler, diğerlerinin yanı sıra, *sahanın* hazırlanmasını, ofis alanının



sağlanmasını, yükleniciye ait olan veya işin ifası için satın alınan tesis ve ekipman harcamalarını içerebilir.

*Madde 48*  
*Menşe Kuralları*

İhalelere katılım, hibe sözleşmeleri, ve Program kapsamında IPA kaynaklarından finanse edilen bir sözleşme ile satın alınan mal ve malzemenin menşei ile ilgili kurallar IPA Çerçeve Tüzüğü'nün 19 uncu maddesinde belirtildiği şekildedir. Bu kurallardan sapmalar, yukarıda belirtilen Çerçeve Tüzüğü'nün 19(6) maddesinde yer alan hükümler uyarınca Komisyon'un ön iznine tabidir.

## **BÖLÜM VIII – PROGRAMIN UYGULANMASI**

*Madde 49*

*Ulusal Kamu Kuruluşları Dışındaki Nihai Yararlanıcılar Tarafından Operasyonların Seçimi*

1. IPA Uygulama Tüzüğü'nün 158. maddesi uyarınca, büyük proje olmayan ve ulusal kamu kuruluşları dışındaki nihai yararlanıcılar tarafından gerçekleştirilen tüm operasyonlar, teklif çağrılarını vasıtasıyla seçilir. Seçim kriterleri, Program Otoritesince belirlenir ve teklif çağrılarınıyla birlikte yayımlanır.
2. Program Otoritesi her bir teklif çağrısı için, teklifleri inceleyen, seçen ve sonuçları Program Otoritesine önermek üzere bir seçim komitesi oluşturur.

Program Otoritesi, seçim usulünün sonuçlarını onaylayıp onaylamayacağına karar verir ve bu kararının gerekçelerini açıklar.

Seçim komitesinin oluşumu ve işleyiş şekli bu Anlaşmanın Ek XI' inde belirlenmiştir.

*Madde 50*

*Operasyonların Seçimine İlişkin Genel İlkeler*

1. Aşağıdaki operasyon grupları veya kategorileri, Sektörel İzleme Komitesinin önceden bilgilendirilmesi ve Komisyon servislerinin kabul etmesi halinde teklif çağrısı yapılmadan seçilebilir.

a) Ulusal kamu kuruluşları tarafından başlatılan veya başlatılıp uygulanan operasyonlar, yani

- merkezi idarenin bir parçasını oluşturan kamu kuruluşları;
- kamusal yönetim görevlerini yerine getiren merkezi idare birimleri;

- devlet tarafından veya devlet adına faaliyet gösteren kamu kurumları tarafından kamu hukuku uyarınca kurulmuş olan, özel yetki alanlarına ilişkin olarak ve bu çerçevede, yararlanıcı ülkenin tamamında faaliyet gösteren kamu kurum ve kuruluşları;
  - ulusal veya uluslararası kamu kuruluşları veya görevlerinin mahiyetine göre yeterli teminatı vermeleri şartıyla yararlanıcı ülkenin tamamında kamu hizmeti görevi yürüten, özel hukuka tâbi kuruluşlar.
- b) Katkı yapma ilkesine tamamen uyulduğunun kanıtlanması şartıyla, ulusal kamu kuruluşları tarafından uygulanan ve mevcut ulusal tedbirler için ortak finansman sağlayan operasyonlar;
- c) Programın uygulamasının erken başlatılmasına imkan sağlamak amacıyla, bu Finansman Anlaşmasının yürürlüğe girmesinden önce, seçilen ve uygulanmak üzere hazırlanan operasyonlar.

2. Komisyon tarafından onaylanan Operasyonel Programın büyük projeler endikatif listesinde yer alan veya başka şekilde daha sonra Program Otoritesi tarafından önerilebilecek ve Komisyon tarafından karara bağlanacak olan büyük projeler de teklif çağrısı yapılmadan seçilebilir.

3. Bu maddenin 1. ve 2. fıkraları kapsamına girmeyen operasyonlar, çok çeşitli potansiyel alıcıların söz konusu olduğu ilgili durumlarda ve bu Finansman Anlaşmasının 2(2) maddesinde belirtilen orantılılık ilkesi dikkate alınarak teklif çağrısı yapılmak suretiyle seçilir. Teklif çağrıları, Program dönemi boyunca uygulanabilen ve sağlanan fonları tamamen absorbe edecek operasyonların daimi akışının hazırlanmasına olanak tanıyacak şekilde düzenlenmelidir. Bu doğrultuda, Program Otoritesi, Programın operasyonel ve mali yönetim ihtiyaçlarına uygun olarak teklif çağrılarının yer aldığı zaman çizelgesini düzenler.

4. Seçim usulleri, şeffaflık, eşit muamele ve ayrımcılık yapmama ilkelerini karşılar. Bu usuller, çıkar çatışmasını önler, paydaşların katılımını ve kamunun bilgiye erişimini temin eder.

5. IPA Uygulama Tüzüğü'nün 167(4)(a) maddesi uyarınca, Sektörel İzleme Komitesi, operasyonların seçimine ilişkin genel kriterleri, bu Finansman Anlaşmasının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde değerlendirip onaylar ve programlama ihtiyaçlarına göre bu kriterlerde yapılacak her türlü revizyonu onaylar.

6. Program Otoritesi, finanse edilecek operasyonların Program için öngörülen kriter ve mekanizmalara uygun olarak seçilmesini, ve onaylanmasını ve ayrıca operasyonların ilgili Topluluk kurallarına ve ulusal kurallara uygun olmasını temin eder.

7. Gerektiğinde, Program Otoritesi, operasyonların seçiminde kendisine tavsiyede bulunabilecek bir seçim komitesi tarafından desteklenir. Bununla birlikte, operasyonların



onayına ilişkin nihai karar, Program Otoritesi tarafından Komisyon servisleri ile istişare edilerek verilir.

#### *Madde 51*

#### *Uygun Faaliyetler ve Yararlanıcılar*

1. Yararlanıcı, Program kapsamında finanse edilmek üzere seçilen tüm faaliyetlerin, her bir tedbir bakımından, beklenen çıktı ve sonuçların elde edilmesine olumlu katkı sağlamasını temin eder.
2. Programda yer alan her bir tedbir kapsamında, sadece, özel olarak tespit edilen nihai yararlanıcılar veya kategoriler veya gruplar dikkate alınır. Programda yer alan her bir tedbir kapsamında özel olarak öngörülmemen operasyonların nihai yararlanıcılar tarafından finanse edilmesi, ancak, Komisyon servisleri ile önceden istişare edilmesinden ve bu servislerin onaylamasından sonra söz konusu olur.
3. Program çerçevesinde finanse edilen her bir operasyon, Program Otoritesi ile yardımın son alıcısı arasında imzalanan bir anlaşma kapsamında düzenlenir.

#### *Madde 52*

#### *Operasyon Tanımlama Belgesi*

1. Program Otoritesi, Program kapsamında Topluluk ortak finansmanı için seçilen her bir operasyon için operasyon tanımlama belgesi oluşturur.
2. Operasyon tanımlama belgesi, diğer unsurların yanı sıra aşağıdakileri de kapsar:
  - operasyonun ve uygulanmasından sorumlu kuruluşun tanımlanması;
  - operasyonun kısa bir açıklaması ve Programa uygunluğunun gösterilmesi;
  - uygulamaya ilişkin düzenlemeler, riskler ve varsayımlar;
  - yatay konulara sağlanması beklenen katkılar da dâhil olmak üzere, beklenen çıktılar, sonuçlar ve etkiler;
  - diğer IPA programları ile bağlantıları;
  - finansman düzenlemeleri ve tahmini bütçe ve
  - ihale ve sözleşmeler için öngörülen usuller.

Operasyon Tanımlama Belgesi şablonu Ek X'da yer almaktadır.



3. Program Otoritesi, operasyon tanımlama belgesinin bir suretini bilgi için Komisyon'a gönderir.

4. Projelerin, bu Anlaşmanın 53. maddesinde düzenlenen büyük projeler tanımı kapsamında olması halinde veya projenin niteliği bunu gerektirdiğinde, bu maddede düzenlenen şartlar, bu Anlaşmanın Ek VIII'inde yer alan şablonlara uygun olarak başvuru formlarının hazırlanması suretiyle yerine getirilir

*Madde 53*  
*Spesifik Kurallar*

**IPA Uygulama Tüzüğü'nün 157. maddesi** uyarınca büyük proje, bir dizi çalışma, faaliyet veya hizmeti kapsayan, kendi içinde açık olarak tanımlanmış hedefleri içeren, tam ekonomik veya teknik nitelikte belirli ve bölünemez bir görevi gerçekleştirme amacını taşıyan ve toplam maliyeti 10 milyon avro'nun üzerinde olan projedir.

*Madde 54*  
*Büyük Proje Başvuruları*

1. Büyük projeler, Program Otoritesi tarafından, onaylanmak üzere Komisyon'a sunulur. Projenin onaylandığı Kararda, öncelik alanına ilişkin ortak finansman oranının uygulanacağı uygun harcama ve fiziki hedef tanımlanır. Bunu müteakip, Yararlanıcı ile, projeye özgü münferit unsurları ve şartları belirleyen iki taraflı bir anlaşma yapılır.

2. IPA Uygulama Tüzüğü'nün 157. maddesi uyarınca, büyük proje finansman başvurusunda en az aşağıdaki bilgiler yer alır:

- a.) uygulamadan sorumlu kuruluşa ilişkin bilgi,
- b.) yatırımın mahiyetine ilişkin bilgi ve mali hacminin ve yerinin tanımı,
- c.) fizibilite çalışmalarının sonuçları,
- d.) proje için uygulama zaman çizelgesi,
- e.) Projenin genel sosyoekonomik etkisine ilişkin olarak fayda maliyet analizine dayanan ve bir risk değerlendirmesi içeren bir değerlendirme; ilgili sektör ve yararlanıcı ülkenin sosyoekonomik durumu üzerindeki etkiye ve proje çerçevesinde faaliyetlerin bir üye ülkedeki bir bölgeden başka bir bölgeye aktarılmasının gerekli olması durumunda bu bölgedeki sosyoekonomik etkiye ilişkin bir değerlendirme. Analiz için kabul edilen metodoloji, **Bölgesel Politikalar Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan, muhtelif zamanlarda yapılmış değişiklikleriyle “Büyük Projelerin Fayda Maliyet Analizi Rehberi” ve ayrıca “Fayda -Maliyet-Analizi Metodolojisi Rehberi, 4 no'lu Çalışma Belgesi” ne uygun olmalıdır;**

- f.) 85/337/AET sayılı Direktife uygun olarak, bütün kamu istişare prosedürlerinin sonuçlarını da içeren, bir çevresel etki değerlendirmesi. Proje başvurusuna, ÇED incelemesi yapan otoritenin kararlarının teknik olmayan özeti eklenir.
- g.) Beklenen toplam mali katkıları, planlanan IPA katkısını ve diğer Topluluk finansmanı ile dış finansmanı gösteren finansman planı. Finansman planında, bir mali uygulanabilirlik analiziyle gerekli IPA hibe katkısı gösterilir.
3. Büyük Proje finansman başvuruları, sektör için uygun büyük proje başvuru formu (bakınız Ek VIII) doldurulmak suretiyle Komisyon'a sunulur. 2. fıkrada istenen bilgilerin yanı sıra standart proje başvuru formunda istenen tüm ilave bilgiler sağlanmalıdır.

*Madde 55*

*İki Taraflı Proje Anlaşması*

**54(1) maddesinde belirtilen büyük projelere ait iki taraflı anlaşmalar en az aşağıdaki bilgileri kapsamalıdır:**

- a.) proje adı ve CCI numarası;
- b.) proje yeri tanımı;
- c.) gerektiğinde münferit bileşenlere dağılımını içerecek şekilde projenin tam açıklaması;
- d.) proje başvurusundan sorumlu makam, uygulamadan sorumlu birim, sözleşme makamı, nihai yararlanıcı ve son alıcıya ilişkin ayrıntılı bilgiler;
- e.) projede yer alan IFI veya diğer donörlere ilişkin ayrıntılı bilgiler;
- f.) spesifik proje hedefleri;
- g.) ekonomik ve sosyal fayda maliyet analizi ana sonuçlarının bir özeti;
- h.) mali analizin bir özeti;
- i.) çevresel etki değerlendirmesi temel bulgularının bir özeti;
- j.) projenin tahmini toplam değerinin yanı sıra projenin münferit unsurlarının değerinin endikatif dağılımı;
- k.) Uygun olan ve uygun olmayan toplam tahmini proje maliyetleri, bu Anlaşmanın 17(2) maddesinde yer alan hüküm çerçevesinde toplam kamu harcaması, Topluluk mali katkısı ve toplam kamu harcamasına uygulanabilen ortak finansman oranı;
- l.) proje ile ilgili spesifik şartlar;

- m.) açılacak ihalelerin spesifik tür ve tahmini değerlerini gösteren endikatif ihale takvimi ve IFI'lerle paralel ortak finansman yapılması durumunda, IFI'ler tarafından finanse edilecek sözleşmelerin tanımı ile birlikte ihale prosedürünün başlangıç tarihi;
- n.) endikatif uygulama takvimi;
- o.) proje amaçlarının gerçekleştirildiğini kanıtlayacak kilit göstergelerin endikatif listesi;
- p.) harcama uygunluğunun başlangıç tarihi.

**İki Taraflı Proje Anlaşması şablonu Ek IX'da yer almaktadır.**

*Madde 56*  
*Büyük Proje Değişiklikleri*

Onaylanan büyük projelerde yapılacak değişiklikler İki Taraflı Proje Anlaşmasında belirlenen sınırlama ve şartlara tabidir.

## **BÖLÜM X – FİNANS MÜHENDİSLİĞİ**

*Madde 57*  
*Finans Mühendisliği Araçları*

1. Risk sermayesi fonları, garanti fonları ve kredi fonları gibi işletmeler için finans mühendisliği araçlarını desteklemeye yönelik katkıları içeren bir operasyona ilişkin harcamalar, IPA Uygulama Tüzüğü'nün 159 uncu maddesi uyarınca, Program kapsamındaki Topluluk katkısıyla finanse edilebilir. Program çerçevesinde, bu fonlarla, 2003/361/AT sayılı Komisyon Tavsiye Kararında<sup>13</sup> tanımlandığı üzere mikro işletmeler dâhil sadece küçük ve orta boy işletmeleri (KOBİ) finanse edilebilir.

2. Programın amacı doğrultusunda:

- a.) Risk sermayesi fonları, özellikle KOBİ'lere öz sermaye veya risk sermayesinin diğer türlerini temin etmek üzere oluşturulan yatırım araçlarını ifade eder;
- b.) Kredi fonları, özellikle KOBİ'lere kredi temin etmek üzere oluşturulan yatırım araçlarını ifade eder;
- c.) Garanti fonları, küçük ve orta boy işletmeye yatırım yapılmasından kaynaklanan kayıplara karşı risk sermayesi, kredi fonları ve diğer KOBİ risk finansman planlarını garanti eden finansman araçlarını ifade eder;

<sup>13</sup> AB Resmi Gazetesi C 124, 20.05.2003, s. 36.

d.) Garanti fonları, geçerli piyasa şartları altında KOBİ'ler tarafından alınan kredileri finans kurumları ile garanti edebilir.

3. Program kapsamında ortak finanse edilen finans mühendisliği araçlarıyla mikro-ışletmeler dâhil sadece küçük ve orta boy işletmelere yatırım yapılır. Bu tür yatırımlar, başlangıç sermayesi dâhil, bu işletmelerin sadece kuruluşunda ve erken aşamalarında veya bu işletmeler büyüdüklerinde ve sadece finans mühendisliği araçları yöneticilerinin potansiyel olarak ekonomik açıdan sürdürülebilir oldukları kanısına vardıkları faaliyetlerde yapılabilir. Zorluk içindeki firmaların kurtarılması ve yeniden yapılandırılmasına yönelik devlet yardımına ilişkin Topluluk Kılavuz İlkelerine göre, zorluk çeken firmalara yatırım yapılmaz<sup>14</sup>.

*Madde 58*  
*Program Katkısı*

1. Programın fonlara katkısı aşağıdaki şekillerde olabilir:

- a.) Mevcut fonlara iştirak edilmesi veya ulusal veya bölgesel kamu veya özel kurumlar, uluslararası finans kurumları veya diğer iki taraflı donörler tarafından tamamen veya kısmen desteklenen yeni fonların oluşturulması;
- b.) KOBİ'lerin katkıda bulunduğu kamu tarafından desteklenen karşılıklı fonlar veya özel ortaklar tarafından kurulan ticari amaçlı fonlara iştirak edilmesi veya
- c.) her iki şeklin kombinasyonu.

2. IPA Uygulama Tüzüğü'nün 159. maddesi uyarınca Programdan risk sermayesine, kredi ve garanti fonlarına yapılacak katkılar, fiilen ödenen harcama olarak kabul edilir ve bu Anlaşmanın 66. maddesinde öngörülen, söz konusu katkıların yapıldığı dönemi kapsayan harcama beyannamelerine dâhil edilebilir.

*Madde 59*  
*Genel Şartlar*

1. Topluluk ortak finansmanı finans mühendisliği araçlarını içeren operasyonların finansmanı için kullanıldığında, finansman ortakları veya hissedarları veya tam yetkili temsilcileri tarafından bir iş planı sunulur. İş planında asgari aşağıdaki hususlar belirlenir:

- a.) işletmelerin hedeflediği pazarlar ve bunların finansmanı için kriterler, hüküm ve şartlar;
- b.) finans mühendisliği aracının operasyonel bütçesi;

<sup>14</sup> AB Resmi Gazetesi C244, 1.10.2004, s.2.

- c.) finans mühendisliği aracının mülkiyeti;
  - d.) finansman ortakları veya hissedarları;
  - e.) finans mühendisliği aracına ilişkin yönetmelikler;
  - f.) yönetimin profesyonelliği, yeterliği ve bağımsızlığına ilişkin hükümler;
  - g.) Topluluk ortak finansmanından sağlanan katkının gerekçesi ve amaca uygun kullanımı;
  - h.) finans mühendisliği aracının işletmelere yapılan yatırımları sonlandırma politikası;
  - i.) yatırımlardan finans mühendisliği aracına geri dönen veya tüm teminatlar ödendikten sonra geriye kalan, Operasyonel Programa dayandırılabilir kaynakların yeniden kullanımı da dâhil finans mühendisliği araçlarının tasfiye edilmesine ilişkin hükümler.
2. İş planı, Program Otoritesi tarafından değerlendirilir ve uygulanması Program Otoritesi tarafından veya onun sorumluluğu altında izlenir.
3. Finans mühendisliği araçlarının yatırım faaliyetlerinin ekonomik uygulanabilirliğinin değerlendirilmesinde ilgili işletmelerin tüm gelir kaynakları dikkate alınır.
4. Finans mühendisliği araçları, finansman ortakları veya hissedarları arasındaki anlaşmalarla idare edilen bağımsız tüzel kişiler şeklinde veya bir finans kurumu bünyesindeki ayrı bir finans grubu şeklinde oluşturulur.
5. Finans mühendisliği aracının, bir finans kurumu bünyesinde oluşturulduğu durumlarda, kurum içinde başlangıçta mevcut olanlardan Operasyonel Program tarafından katkıda bulunulanlar da dâhil olmak üzere, özellikle finans mühendisliği aracı içinde yatırım yapılan yeni kaynakları ayıran ayrı hesaplar tutulmasını şart koşan, finans kurumu içinde özel uygulama kurallarına tabi ayrı bir finans grubu şeklinde finans mühendisliği aracı oluşturulur.
6. Komisyon, finans mühendisliği araçlarında finansman ortağı veya hissedarı olamaz.
7. En düşük olan esas alınmak üzere, yönetim giderleri aşağıdaki tavanları geçemez:
- Operasyon süresi boyunca rekabete dayalı bir ihale sonucunda daha yüksek bir yüzde ihtiyacı ortaya çıkmadıkça, yıllık ortalamada ödenmiş sermayenin % 3'ü.
  - Yatırım sermayesi ve yönetim giderleri dâhil olmak üzere, operasyona yapılan toplam Topluluk katkısının %10'u.

8. Operasyonel Programlardan finans mühendisliği araçlarına yapılan katkının hüküm ve şartları, finans mühendisliği aracının tam yetkili temsilcisi ve Program Otoritesi arasında yapılacak bir finansman anlaşması ile düzenlenir.

9. 8. fıkrada atıfta bulunulan finansman anlaşması asgari olarak aşağıdakileri içerir:

- a.) Yatırım stratejisi ve planlaması;
- b.) Uygulamanın ilgili kurallara göre izlenmesi;
- c.) Operasyonel Programın katkısı için finans mühendisliği aracını sonlandırma politikası;
- d.) Yatırımlardan finans mühendisliği aracına geri dönen veya tüm teminatlar ödendikten sonra geriye kalan, Operasyonel Programa dayandırılabilir kaynakların yeniden kullanımı da dâhil finans mühendisliği araçlarının tasfiye edilmesine ilişkin hükümler.

10. Yararlanıcı, risk sermayesi veya borç piyasalarında rekabetin bozulmasının en aza indirgenmesi için önlemler alır.

11. Hisse senedi yatırımlarının ve kredilerin getirileri, yönetim giderleri ve performans teşviklerini orantılı bir şekilde düşülerek, öncelikli olarak, pazar ekonomisi yatırımcı ilkesi çerçevesinde iş yapan yatırımcılara, finans mühendisliği araçlarına ilişkin yönetmeliklerde düzenlenen ödeme düzeyine kadar tahsis edilebilir ve bunlar daha sonra finansman ortakları ve hissedarları arasında orantılı olarak pay edilir.

#### *Madde 60* *Operasyonların Tasfiyesi*

1. Fonun tasfiyesinde veya Programın kısmi veya nihai olarak kapatılmasında -hangisi daha erken ise-, Programın amacına uygun harcama, aşağıdakiler için etkin olarak kullanılmış fona yapmış olan Program katkısının toplamıdır:

- a.) bu Anlaşmanın 57. ve 58. maddelerinde belirtilen fonların her birinden KOBİ'lere yatırım için yapılan ödemeler;
- b.) garanti fonları tarafından garanti olarak taahhüt edilen tutarlar dâhil olmak üzere, sağlanan garantiler; ve
- c.) uygun yönetim giderleri.

Spesifik tedbir ve ilgili operasyon kapsamında öngörülen ortak finansman oranı, Yararlanıcı tarafından yapılan uygun harcamaya yönelik Program katkısıyla orantılı olarak uygulanır.

2. Fona yapılan Program katkısının 1. fıkrada belirtilen amaçlar için kullanılmayan kısmı Programa iade edilir. İlgili harcama beyannamesinde bu yönde düzeltme yapılır.

3. Bu Anlaşmanın 57. maddesinde tanımlandığı üzere, Programdan fonlara yapılan ödemelerden elde edilen faiz, operasyonun tasfiyesinde veya Programın kısmi veya nihai kapanışında dikkate alınacak olan Program katkısına eklenir.

4. Topluluğun operasyona yaptığı katkıya atfedilebilen, bu Anlaşmanın 57. maddesinde tanımlandığı üzere fonlarla taahhüt edilen yatırımlardan operasyona iade edilen veya tüm garantilerin karşılanmasından sonra geriye kalan kaynaklar, operasyona yapılan ulusal kamu katkısına eklenir ve münhasıran küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin yararına kullanılır.

## **BÖLÜM XI – MALİ YÖNETİM**

### *Madde 61*

#### *Muhasebe ve Raporlamada Şeffaflık*

Yararlanıcı, Programın ilgili olduğu operasyon için, operasyonların yönetim ve uygulamasında yer alan tüm kamu kuruluşlarının veya özel kuruluşların, Topluluk ve ulusal kontrol otoritelerinin harcamayı doğrulamasını kolaylaştıracak ilgili tüm işlemler için yeterli bir muhasebe kodifikasyonu ya da ayrı bir muhasebe sistemi tutmasını temin eder. Bu kuruluşlar, tüm harcamanın ilgili operasyon veya projeye doğru şekilde dâhil edilmesini temin etmelidirler.

### *Madde 62*

#### *Banka Hesabı*

1. Çerçeve Anlaşmanın A Ekinin 5. maddesi uyarınca, Komisyon tarafından yapılan tüm ödemeler, Yararlanıcı adına ve Ulusal Fon'un sorumluluğunda bir mali kurum veya hazine nezdinde Ulusal Fon tarafından açılan ve faiz getiren bir avro hesabına yapılır.

2. Program kapsamında Komisyon'dan yapılan ödemelerin tahsili için kullanılacak hesap, Ulusal Fon başkanı tarafından Komisyon'a Finansman Anlaşmasının imzalanmasından itibaren en geç 15 gün içinde bildirilir.

3. Bu hesap, münhasıran, bu Anlaşma kapsamındaki Program ile ilgili işlemler için kullanılır.

4. Komisyon'dan fonların talep edilmesinde ve fonların bu hesaptan Program Otoritesine veya Program Otoritesince belirtilen bir nihai yararlanıcıya aktarılmasına izin verilmesinde tek yetkili Ulusal Fon Başkanıdır.

5. Ulusal Yetkilendirme Görevlisi, Ulusal Fon veya Program Otoritesi akreditasyonunun askıya alınması veya geri çekilmesi halinde ve Komisyon tarafından yönetim yetkilerinin devrinin geri çekilmesi veya askıya alınması halinde, bu hesap bloke edilir ve Komisyon, fonların Yararlanıcıya aktarılmasını durdurur. Bu durumda ve akreditasyonun yeniden verilmesine kadar, bu hesaptan yapılan hiçbir ödeme Topluluk finansmanı için uygun kabul edilemez.

### *Madde 63*

#### *Komisyon Tarafından Yapılan Ödemeler*

1. Finansman Anlaşması hükümlerine uygun olarak sadece Program kapsamında verilen yardım, Topluluk ortak finansmanına tabidir.

2. IPA Uygulama Tüzüğü'nün 40. ve 160. maddelerinde yer alan hükümler uyarınca, Program kapsamında Komisyon tarafından yapılan ödemelere aşağıdaki hükümler uygulanır:

- a.) Topluluk katkısına ilişkin olarak Komisyon tarafından yapılan ödeme, mevcut fonların limitleri dâhilinde ve öncelik alanı düzeyindeki Mali Plana göre yapılır.
- b.) Ödemeler, ön finansman, ara ödeme ve son bakiye ödemesi şeklinde yapılır.
- c.) Yararlanıcı, Programla bağlantılı olarak, ilgili mali yıla ve takip eden mali yıla ait muhtemel ödeme başvurularına ilişkin tahminini, her yılın 28 Şubat tarihine kadar Komisyon'a gönderir. Komisyon servisleri, gerektiğinde tahminin güncellenmesini talep edebilir.
- d.) Komisyon ile ulusal makamlar arasındaki mali işlemlere ve Programla ilgili birimlere ilişkin bilgi alışverişi, gerektiğinde, Komisyon tarafından yönetilen "SFC sistemi" üzerinden, elektronik araçlarla yapılır. "SFC sistemi", Yararlanıcı tarafından tam erişilebilir oluncaya kadar, mali işlemlerle ilgili bilgiler, hem normal kelime ve veri işleme dosyaları kullanmak suretiyle elektronik araçlarla hem de Ek II ve Ek XVI'da gösterilen örneğe uygun olarak basılı şekildeki imzalı orijinal belgelerle birlikte gönderilebilir.
- e.) Ön finansman ve ara ödemelerin kombine toplamı, Ek I'deki mali tabloda belirtildiği üzere, Topluluk katkısının % 90'ını geçemez.
- f.) (e) bendinde belirtilen tavana ulaşıldığında, Ulusal Yetkilendirme Görevlisi, geri alınan miktara ilişkin bilginin yanı sıra tasdikli harcama beyannamelerini Komisyon'a iletmeye devam eder.
- g.) Tasdikli harcama beyannamelerinde, ödeme başvurularında ve uygulama raporlarında yer alan harcamalardaki tutarlar avro cinsinden ifade edilir. Yararlanıcı, ulusal para cinsinden ödenmesi gereken harcama tutarlarını, bu Anlaşmanın 70. maddesi uyarınca hesaplanan aylık avro muhasebe oranını kullanarak avroya dönüştürür;



- h.) Komisyon tarafından Ulusal Fona yapılan ödemeler bu Anlaşmanın 62. maddesinde belirtilen avro hesabına yapılır.
- i.) Nihai yararlanıcının, tedbirin ilgili önceliği için mali işlemleri yapmaya akredite edilmesi durumunda, Yararlanıcı, nihai yararlanıcıların, kamu katkısının toplam tutarını zamanında ve eksiksiz almasını temin eder. Nihai yararlanıcılar için bu tutarları azaltan hiçbir spesifik vergi veya eş etkili başka bir vergi alınmaz. Ulusal Yetkilendirme Görevlisi, Ulusal Fon ve Program Otoritesi, nihai yararlanıcılar tarafından (ve nihai yararlanıcılardan yardımın alıcısına) yapılan ödeme taleplerinin zamanında işleme konulmasını temin eder;
- j.) Harcama, sadece nihai yararlanıcı tarafından yapılması ve ödenmesi halinde Topluluk finansmanı ile karşılanabilir.
- k.) Nihai yararlanıcılar tarafından karşılanan harcama, alınan faturalar veya eş değerde ispatlayıcı muhasebe belgeleriyle veya ilgili diğer belgelerle doğrulanır.
- l.) Harcama, Ulusal Yetkilendirme Görevlisi tarafından tasdiklenmek zorundadır.
- m.) Belli bir döneme ilişkin olarak bildirilen harcamada, önceki ödeme başvurusuyla ilgili olarak bildirilen verilere ilişkin düzeltmeler yer alabilir. Bu düzeltmeler, Komisyon'a bildirilmelidir.

*Madde 64*  
*Ön Finansman*

1. Bir ön finansman ödemesinin Ulusal Fona yapılmasına ilişkin bir ödeme başvurusunun Komisyon tarafından onaylanması için IPA Uygulama Tüzüğü'nün 42(1) maddesinde belirtilen aşağıdaki asgari şartlar yerine getirilmelidir:
- a.) Ulusal Yetkilendirme Görevlisinin ilgili avro hesabının açıldığını Komisyon'a bildirmiş olması;
- b.) Yetkili akreditasyon görevlisi ve Ulusal Yetkilendirme Görevlisi tarafından verilen akreditasyonların yürürlükte olması ve Komisyon tarafından verilen yönetim devrinin geçerliliğini sürdürmesi ve
- c.) Bu Anlaşmanın yürürlüğe girmiş olması.
2. Ön finansman ödemeleri, Programın ilk üç yılı için Topluluk katkısının %30'u tutarında olur. Gerektiğinde ve bütçenin elverişliliği dikkate alınarak ön finansman iki taksit şeklinde gerçekleştirilebilir.
3. Ön finansman olarak ödenen toplam tutar, bu tutarın ilk ödendiği tarihten sonraki 15 ay içinde ilgili program için hiçbir ödeme başvurusu gönderilmemesi halinde Komisyon'a

tahakkuk eden tüm faizi ile birlikte geri ödenir. Programa yönelik Topluluk katkısı bu tür geri ödemelerden etkilenmez.

4. Toplam ön finansman tutarı, en geç Program sona erdiğinde ödenmiş olmalıdır. Program süresi boyunca Ulusal Yetkilendirme Görevlisi, ön finansman ödemesini yalnızca, Topluluğun, bu Anlaşma uyarınca finanse edilmesi uygun olan harcama için yaptığı katkıyı finanse etmek için kullanır.

5. Ön finansman tutarı, operasyonların ön finansmanı ve nihai yararlanıcılar tarafından yapılan ve bildirilen ve Ulusal Fon tarafından kabul edilen harcamanın geri ödenmesi için kullanılabilir.

*Madde 65*  
*Faiz Mülkiyeti*

Programa özel avro hesabı üzerinden kazanılan her türlü faiz Yararlanıcıya ait olur ve Yararlanıcının Programa ulusal kamu katkısı şeklindeki kaynağı olarak değerlendirilerek münhasıran ilgili Operasyonel Programa eklenir. Faiz, her bir ödeme bildirimiyile birlikte ve Operasyonel Programının nihai kapanışında Komisyon'a bildirilir.

*Madde 66*  
*Ödeme Başvuruları*

1. Ödeme başvuruları, bu maddede ve bu Anlaşmanın 67. maddesinde belirtilen tüm şartların yerine getirildiğini kanıtlar.

2. Ödeme başvuruları, Ek II (ara ödemeler) ve Ek XVI (nihai ödeme)'de belirtilen örneklere göre düzenlenir.

3. Ulusal Yetkilendirme Görevlisi, Komisyon'a, her bir ödeme başvurusu ile birlikte aşağıdakileri gönderir:

a.) Bildirilen harcamaların ilgili Topluluk kurallarına ve ulusal kurallara uygunluğunu ve Programa uygulanabilir kriterler uyarınca fon sağlanması için seçilen ve ilgili Topluluk kurallarına ve ulusal kurallara göre yapılan operasyonlardan kaynaklandığını ve harcama beyannamesinin doğru olduğunu, güvenilir muhasebe sistemlerine dayandığını ve alınan faturalar veya eş değerde ispatlayıcı muhasebe belgeleriyle veya ilgili diğer belgelerle doğrulanabileceğini belgeleyen, Ulusal Yetkilendirme Görevlisi tarafından imzalanmış bir harcama belgesi;

b.) Öncelik alanı ve tedbir itibarıyla düzenlenmiş tasdikli bir harcama beyannamesi;

- c.) IPA Tüzüğü kapsamındaki katkı, ulusal kamu katkısı ve ilgili olduğunda özel sektör katkısı da dâhil olmak üzere, tedbir ve bu tedbire karşılık gelen harcamalar itibarıyla bilgisayar ortamında hazırlanmış operasyonlar listesi;
  - d.) Bir operasyon için Topluluk katkısının tamamının veya bir kısmının iptalini takiben geri alınabilir tutarlara ilişkin detaylar;
  - e.) Bu beyannamede atıf yapılan en son borç tarihi itibarıyla bileşene özel avro hesabındaki Topluluk fonunun miktarı ve alınan faiz;
  - f.) Bu Anlaşmanın 18. maddesine göre hesaplanan kazanılmış gelirler;
  - g.) Bu Anlaşmanın 67(4), 68(2) ve 76. maddesinde yer alan hükümlere göre yapılan tüm düzeltmeler.
4. Bu Anlaşmanın 72. maddesi uyarınca ödemelerin durdurulması halinde, ödeme başvurusu kabul edilmez.
5. Bu maddenin 2. fıkrasında ve bu Anlaşmanın 67. maddesinde belirtilen şartları karşılamayan ödeme başvurusu Komisyon tarafından kabul edilemez olarak değerlendirilir ve bu Anlaşmanın hiçbir hükmü kapsamında dikkate alınmaz.

*Madde 67*  
*Ara Ödemeler*

1. Bir ara ödemeye ilgili ödeme başvurusunun Komisyon servislerince onaylanabilmesi için yerine getirilmesi gereken asgari şartlar aşağıdaki gibidir:
- a.) Ulusal Yetkilendirme Görevlisinin, ödeme başvurusu ile birlikte Komisyon'a bu Anlaşmanın 66(3) maddesinde belirtilenleri göndermiş olması;
  - b.) Bu Anlaşmanın 17(3) maddesinde belirtilen her bir öncelik alanı altında Topluluk yardımıyla ilgili tavan rakamlara uyulması;
  - c.) Bu Anlaşmanın 85. maddesinde belirtildiği şekilde sektörel yıllık uygulama raporlarının, en son tarihli olanı da dâhil olmak üzere, Komisyon'a gönderilmiş olması;
  - d.) Denetim Otoritesinin IPA Uygulama Tüzüğü'nün 29(2)(b) maddesinin birinci ve ikinci tireleri uyarınca, en son tarihli yıllık denetim faaliyet raporunu ve yönetim ve kontrol sistemlerinin IPA Uygulama Tüzüğü şartları ile bu Anlaşmada belirtilen şartlara uygunluğuna dair görüşünü Komisyon'a göndermiş olması;

e.) Yetkili Akreditasyon Görevlisi ve Ulusal Yetkilendirme Görevlisi tarafından verilen akreditasyonların yürürlükte olması ve Komisyon tarafından devredilen yönetimin geçerliliğini sürdürmesi.

2. Ulusal Fon, Operasyonel Program kapsamındaki ara ödeme başvurularının yılda en az üç kez Komisyon'a gönderilmesini sağlar. Belirli bir yıl içinde Komisyon tarafından yapılacak bir ödeme için ödeme başvurusu, söz konusu yılın en geç 31 Ekim tarihinde sunulur.

3. Taahhüdün otomatik olarak kaldırılmasının önlenmesi için gereken harcama seviyesinin karşılanması amacıyla, ödeme başvuruları, her yılın 31 Aralık tarihine kadar, söz konusu tarih itibarıyla Komisyon'a iletildiklerini gösteren yeterli kanıtla birlikte olması şartıyla (posta damgası veya diğer eşdeğer kanıt), Komisyon'a gönderilebilir. Ödeme, bu Anlaşmanın 71. maddesinde belirtilen takvime göre yapılır.

4. 1. fıkrada belirtilen koşullardan biri veya daha fazlası yerine getirilmezse, Yararlanıcı, ödeme yapılmadan önce, Komisyon servisleri tarafından talep edildiğinde ve söz konusu servislerce belirlenen takvime göre bu durumu düzeltmek için gerekli adımları atar.

5. Uygulanabilir kurallara uyulmadığı veya Topluluk fonlarının uygunsuz biçimde kullanıldığı anlaşılırsa, Komisyon bu Anlaşmanın 71. ve 72. maddelerinde yer alan hükümler uyarınca Yararlanıcıya yaptığı ara ödemeleri düşürebilir, ödemeleri geçici olarak kesebilir veya askıya alabilir. Söz konusu durumlardan birisinin oluşması halinde Komisyon servisleri, Yararlanıcıyı bu doğrultuda bilgilendirir.

#### *Madde 68*

#### *Ödemelerin Hesaplanması*

1. Ödemeler, Topluluğun her bir öncelik alanına ekli azami Topluluk katkısına tabi olarak, Topluluğun ilgili operasyonların finansmanına katkısı esas alınarak Ek I'deki Mali Planda her bir öncelik alanı için belirlenen ortak finansman oranının uygun harcamaya uygulanmasıyla elde edilen meblağı geçmeyecek şekilde hesaplanır.

2. Bu Anlaşmanın 76. maddesi uyarınca yapılan mali düzenlemelerden kaynaklanan ve Program için tekrar kullanılabilir tutarlar, bir sonraki bildirim tarihinde Topluluk katkısı meblağına eklenir veya bu meblağdan mahsup edilir.

3. Bu Anlaşmanın 63(2)€ maddesinde öngörülen, harcama bildirimleri ortak toplamının, belirli bir öncelik alanı için planlanmış olan toplamı aştığı %90'lık tavan oranına hanel getirmeksizin, ödenecek miktar, yürürlükteki mali planda o öncelik alanı için planlanmış olan miktarla sınırlanır. Düzeltilmiş bir mali planın Yararlanıcı tarafından verilmesi ve Komisyon tarafından kabul edilmesi şartı ile bu sınırlama sonucunda dışarıda bırakılan harcama, takip eden bir harcama bildiriminde dikkate alınabilir.

*Madde 69*  
*Nihai Bakiyenin Ödenmesi*

1. Mali Tüzüğün 166(3)(b) maddesine göre harcama bildirimlerinin Program uyarınca Komisyon'a son verilme tarihi 31 Aralık 2018'dir.

2. Komisyon'un nihai bakiyenin ödenmesine ilişkin başvuruyu onaylaması için gereken asgari şartlar aşağıdaki gibidir:

- a.) Ulusal Yetkilendirme Görevlisinin, nihai ödeme başvurusunu, bu Anlaşmanın 66. maddesinde belirtilenlerle birlikte, Komisyon'a göndermiş olması;
- b.) Program Otoritesinin bu Anlaşmanın 102. maddesinde belirtildiği şekilde Programa ait sektörel nihai raporunu Komisyon'a göndermiş olması;
- c.) Denetim Otoritesinin, Çerçeve Anlaşmasının Ek A'sında yer alan 7 (c) fıkrasına göre, bir nihai faaliyet raporu ile desteklenen nihai harcama beyannamesine dair görüşünü Komisyon'a göndermiş olması;
- d.) Yetkili Akreditasyon Görevlisi ve Ulusal Yetkilendirme Görevlisi tarafından verilen akreditasyonların yürürlükte olması ve Komisyon tarafından devredilen yönetimin geçerliliğini sürdürmesi.

3. Komisyon, 2.c fıkrasında bahsedilen Denetim Otoritesi görüşünün içeriğine dair ulaştığı sonuçlar hakkında Yararlanıcıyı bilgilendirir. Bu görüş, alınış tarihinden itibaren beş ay içinde Komisyon tarafından bir görüş bildirilmemesi halinde Komisyon tarafından kabul edilmiş sayılır.

4. 2. fıkrada belirtilen şartlara ilaveten, bu Anlaşmanın 67. maddesinde yer alan hükümler de geçerlidir.

5. Yararlanıcı, bu Anlaşmanın 104. maddesinde belirtildiği gibi, belgelerin muhafazası ile ilgili şartlara tamamen uyulmasını temin eder. Bu konuda, Yararlanıcı, belgelerin muhafazası ile ilgili şartların takibini mümkün kılan bir sistem kurar, sorumlu birimi belirler ve sorumlulukların bu birime devredilmesi ile ilgili uygulama düzenlemeleri konusunda Komisyon'u bilgilendirir.

*Madde 70*  
*Döviz Kuru*

Avro ile ulusal veya bir başka para birimi arasındaki dönüştürme, avronun muhasebeye esas aylık döviz kuru kullanılarak yapılır. Muhasebeye esas aylık döviz kuru, Komisyonun, harcamanın Program Otoritesinin hesaplarına kaydedildiği aya veya geri alınması durumunda



geri alımın yapıldığı aya ilişkin olarak, <http://ec.europa.eu/budget/inforeuro/> internet sitesinde yayımladığı döviz kurudur. Spesifik bir ay için bir oran yayımlanmaması halinde, en son yayımlandığı aydaki oran kullanılır.

### *Madde 71*

#### *Ödeme Son Tarihleri ve Ödemelerin Durdurulması*

1. 3. fıkrada aksi belirtilmedikçe, mevcut fonlara bağlı olarak Komisyon, bu Anlaşmanın 66. ve 67. maddelerinde bahsedilen tüm şartları karşılayan bir ödeme başvurusunun Komisyon'a kaydedildiği tarihten itibaren en geç iki ay içerisinde ara ödemeyi yapar.

2. Ara ödemeler kapsamında talep edilen tutarların bu Anlaşmanın 64. maddesine göre önceden finanse edildiği dikkate alınarak, daha uzun sürede gerçekleştirilen ödemeler, faiz ödemesi doğurmaz.

3. 1. fıkrada belirtilen ödeme son tarihi, aşağıdaki hallerde Mali Tüzük kapsamında Komisyon'u temsil eden bir yetkilendirme görevlisi aracılığıyla durdurulabilir:

- a.) Bir ulusal veya Topluluk denetim organının raporunda yönetim ve kontrol sistemlerinin işleyişinde önemli bir eksiklik olduğuna yönelik kanıt varsa ya da
- b.) Komisyon'da görevlendirilen bir yetkilendirme görevlisi, onaylı bir harcama beyannamesindeki harcamanın, henüz düzeltilmemiş önemli bir usulsüzlükle ilişkili olduğuna dair uyarıda bulunan bilginin, dikkatine sunulmasının ardından ilave doğrulama çalışmaları yapmak zorundaysa ya da
- c.) Harcama beyannamesinde yer alan bilgiyle ilgili açıklama yapılmasına ihtiyaç duyuluyorsa.

Ulusal IPA Koordinatörü ve Ulusal Yetkilendirme Görevlisi, durdurma gerekçeleri hakkında derhal bilgilendirilir. Durdurma işlemi, Yararlanıcı tarafından kusur, usulsüzlük veya belirsizliğin giderilmesi için gerekli tedbirler alınır alınmaz sona erdirilir.

### *Madde 72*

#### *Ödemelerin Askıya Alınması*

1. 71. maddesinde yer alan hükümlere bakılmaksızın, ödemeler aşağıdaki durumlardan birisinin ortaya çıkması durumunda Komisyon tarafından tümüyle veya kısmen askıya alınabilir:

- a.) Programın yönetim ve kontrol sisteminde, ödemelerin onaylanması işleminin güvenilirliğini etkileyen ve düzeltici tedbirlerin alınmamış olduğunu gösteren ciddi bir sorun varsa ya da

- b.) Onaylı harcama beyanındaki harcamanın düzeltilmemiş önemli bir usulsüzlük ile ilişkili olması halinde ya da
  - c.) Harcama beyannamesindeki bilgilere ilişkin açıklamalara ihtiyaç duyulması halinde.
2. 1. fıkraya ilaveten, aşağıdaki durumlar, ödemelerin Komisyon tarafından askıya alınmasına sebep olabilir:
- a.) Yetkili Akreditasyon Görevlisi ve/veya Ulusal Yetkilendirme Görevlisi tarafından verilen akreditasyonların askıya alınması veya geri alınması halinde;
  - b.) Komisyon tarafından alınan yönetimin devri kararının askıya alınması veya geri çekilmesi halinde;
  - c.) En son yıllık denetim faaliyet raporlarının ve denetim görüşlerinin Çerçeve Anlaşmasının 18. maddesine uygun olarak Komisyona zamanında gönderilmemiş olması halinde;
  - d.) Ulusal Yetkilendirme Görevlisinin Çerçeve Anlaşmasının 17. maddesinde belirtilen yıllık güvence beyanlarını, en sonuncusunu da içerecek şekilde, Komisyon'a zamanında göndermemiş olması halinde.
3. Bu maddenin 1. ve 2. fıkrası uyarınca Komisyon askıya alma kararını vermeden önceki 2 aylık süre içinde, Yararlanıcıya görüşlerini sunma fırsatı verilir.
4. Yararlanıcı, bu maddenin 1. ve 2. fıkrasında belirtilen kusuru, usulsüzlüğü veya belirsizliği gidermek için gerekli önlemleri aldığı anda Komisyon askıya alma kararına son verir.
5. Yararlanıcı tarafından bu tedbirler alınmazsa, Komisyon bu Anlaşmanın 73. maddesi uyarınca Topluluğun Programa katkısını tamamen veya kısmen iptal etme kararı alabilir.

### *Madde 73*

#### *Topluluk Katkısına İlişkin Mali Düzeltmeler, İade ve Yeniden Kullanım*

Mali düzeltmeler, Avrupa Birliği genel bütçesine iadeler ve Topluluk katkılarının yeniden kullanımı durumunda, IPA Uygulama Tüzüğü'nün 49. maddesi ile 54 maddesine kadar olan ve Çerçeve Anlaşmasının 30. maddesi ile 35. maddesine kadar olan hükümler uygulanır. IPA Uygulama Tüzüğü'nün 15 ila 17. maddelerinde belirtildiği üzere yönetim yetkilerinin devredilmesi şartlarına geçmişte uyulmaması durumunda, mali düzeltmeler de söz konusu olabilir.

### *Madde 74*

#### *Komisyon ve Avrupa Sayıştayı Tarafından Yapılan Gözetim, Kontrol ve Denetim*

Programa ve bu Anlaşma çerçevesindeki Program kapsamında Topluluk finansmanı verilen tüm operasyon ve sözleşmelere Çerçeve Anlaşmasının 27. maddesinde yer alan hükümler gerekli değişiklikler yapılarak uygulanır.

*Madde 75*

*Usulsüzlüğün ve Dolandırıcılığın Önlenmesi, Yolsuzluğu Önleme Tedbirleri*

Bu Anlaşma kapsamındaki Program altında Topluluk finansmanı verilen tüm operasyonlara, sözleşmelere ve hibelere Çerçeve Anlaşmasının 28. maddesinde yer alan hükümler gerekli değişiklikler yapılarak uygulanır.

*Madde 76*

*Mali Düzenlemeler*

Usulsüzlüklerin araştırılması konusunda birinci derecede sorumluluk taşıyan Ulusal Yetkilendirme Görevlisi, Program veya Program kapsamında finanse edilen operasyon veya sözleşmelerin yönetimi ve uygulanmasında usulsüzlük veya ihmaller tespit edildiğinde mali düzenlemeler yapar. Bu mali düzenleme, ilgili operasyonlara veya operasyonel programlara ilişkin Topluluk katkısının tümü veya bir kısmının iptal edilmesi ile yapılır. Ulusal Yetkilendirme Görevlisi; usulsüzlüklerin yapısını, ciddiyetini ve Topluluk katkısında oluşturduğu mali kaybı dikkate alır.

*Madde 77*

*Usulsüzlük ve Dolandırıcılık Halinde Fonların Geri Alımı*

Programa ve bu Anlaşma çerçevesindeki Program kapsamında Topluluk finansmanı verilen tüm operasyon, sözleşme ve hibelere Çerçeve Anlaşmasının 29. maddesinde yer alan hükümler gerekli değişiklikler yapılarak uygulanır.

## **BÖLÜM XII - YÖNETİM VE KONTROL SİSTEMLERİ**

*Madde 78*

*Yönetim ve Kontrol Sistemleri Genel ilkeleri*

1. Yararlanıcı tarafından hazırlanan Operasyonel Programa ilişkin yönetim ve kontrol sistemleri aşağıdakileri içerir:

- a.) Yönetim ve kontrolle ilgili birimlerin işlevlerinin açık olarak tanımlanması ve her birim bünyesindeki işlevlerin tahsisi;
- b.) Bu tip birimler arasındaki ve içersindeki görev ve sorumlulukların dağılımı ilkesine uygunluk;



- c.) Operasyonel Program kapsamında belirtilen harcamaların doğruluğunun ve uygunluğunun temini işlemleri;
- d.) Mümkün olduğu ölçüde bilgisayar ortamında tutulmuş güvenilir muhasebe, izleme ve mali rapor sistemleri;
- e.) Sistemlerin işleyişini denetlemek için yapılan düzenlemeler;
- f.) Yeterli bir denetim izi sağlamak için oluşturulan sistem ve prosedürler;
- g.) Usulsüzlükler ve yanlış ödenen tutarların geri alınması için rapor verme ve izleme işlemleri;
- h.) Topluluk katkısı ile ortak finanse edilen tedbirlerin, Finansman Anlaşması şartlarına ve tedbirde ifade edilen yükümlülüklerle göre doğru şekilde ifası;
- i.) Görevlerin devri durumunda, sorumlu otoriteye görevlerinin ve kullanılan araçların ifası ile ilgili rapor verilmesi.

2. Yararlanıcı, genel kabul gören ilke ve standartlarla IPA yardımının güçlü mali yönetimini temin için gerekli yönetim ve kontrol sistemlerinin sağlanmasına ilişkin yeterli rehberliğin aşağıdakilere verilmesini temin eder:

- Belirlenen seçim kriterlerine göre operasyonların seçiminden sorumlu birime(birimlere);
- Kamu alımı, sözleşme ve hibelerden sorumlu birime(birimlere);
- Finansman kararlarının şart ve amaçlarına uygun olarak yürütülecek operasyon ve projelerin uygulanmasından sorumlu birime(birimlere);
- IPA uyarınca ödenmesi talep edilen harcama beyannamelerinin onaylanmasından sorumlu otorite veya birim veya kişilere;
- Bu Anlaşmanın 25. maddesinde tanımlanan IPA operasyonlarının genel yönetim ve koordinasyonundan sorumlu otoritelere.

3. Komisyon servisleri ve Yararlanıcı, yürütülen işlemlerin yararlılığını maksimize etmek amacıyla denetim stratejilerini ve planlarını, yöntemler ve uygulamayı koordine etmek için işbirliği yapar. Yapılan kontrol sonuçlarını paylaşırlar.

Aşağıdakiler yılda en az bir kere incelenip değerlendirilir:

- a.) Yararlanıcı ve Komisyon veya Avrupa Sayıştayı tarafından yapılan kontrol sonuçları;

b.) Diğer ulusal veya Topluluk kontrol birim veya kurumları tarafından yapılan yorumlar;

c.) Kaydedilen usulsüzlüklerin mali etkisi, bunların giderilmesi için atılan veya halen atılması gereken adımlar ve gerektiğinde, yönetim ve kontrol sistemindeki düzenlemeler.

4. Yukarıdaki inceleme ve değerlendirmeden sonra ve Yararlanıcının derhal aldığı tedbirlere hanel getirmeksizin, Komisyon servisleri, yönetim ve kontrol sistemleri ve özellikle tespit edilen usulsüzlüklerin mali etkisi konusunda görüş bildirebilir. Bu görüşler, Ulusal IPA Koordinatörü ve Ulusal Yetkilendirme Görevlisine bildirilir. Gerekli olması halinde görüşlerle birlikte tespit edilen yönetim ve kontrol eksikliklerinin giderilmesine ve saptanan usulsüzlüklerin düzeltilmesine yönelik düzeltici tedbirler için bir talep de yer alır.

Yararlanıcı, bu gözlemler ile ilgili yorum yapma imkânına sahiptir.

#### *Madde 79* *Yönetim Doğrulaması*

1. Uygulamaya konulan yönetim ve kontrol sistemleri, ilgili operasyona ait varlıkların ve faaliyetlerin Program hedeflerine uygun olarak kullanılıp kullanılmadığını, bildirilen harcamanın geçerli kurallara uygun olarak fiilen gerçekleşip gerçekleşmediğini ve ürünlerin ve hizmetlerin onay kararına uygun olarak teslim edilip edilmediğini ve nihai yararlanıcının ödeme taleplerinin doğru olup olmadığını doğrulamaya yönelik prosedürleri içerir.

Bu doğrulama, uygun olduğu şekilde faaliyetlerin; idari, mali, teknik, fiziksel ve performans yönlerini içerir.

2. Bu prosedürler, ilgili doğrulamaların yerinde kaydedilmesini gerektirir. Kayıtlarda, yapılan iş, doğrulama sonuçları ve farklılıklar ile ilgili alınan tedbirler gösterilir. Fiziksel veya idari doğrulamaların kapsamlı olmadığı, ancak işlemler veya işlerin bir örneği üzerinde yapıldığı durumda kayıtlarda, seçilen iş veya işlemler belirtilir ve örnek alım yöntemi açıklanır.

3. Kontroller karşılaşılan sorunların, yararlanıcı ülkedeki aynı uygulama birimleri tarafından yürütülen diğer veya tüm tedbirler için bir risk teşkil eden (a) bir nitelikte veya (b) sistematik bir nitelikte olup olmadığını tespit eder. Bu kontroller aynı zamanda, bu tür durumların sebeplerini, gerek duyulabilecek başka bir incelemeyi ve gerekli düzeltici ve önleyici faaliyeti de tanımlar.

4. Komisyon servisleri Yararlanıcıdan, operasyonlardan biri veya daha fazlasının doğruluğunu ve ilgili işlemlerin meşruluğu ve düzgünlüğünü teyit etmek için yerinde kontroller yapmasını talep edebilir.

## Madde 80

### *Komisyon Tarafından Yapılan Kontroller*

1. Komisyon, sahip olduğu Topluluk bütçesi uygulaması sorumluluğu kapsamında, Yararlanıcının yönetim ve kontrol sistemlerini düzgün şekilde işlettiğini teyit ederek Topluluk fonlarının verimli ve etkin kullanımını sağlar.

Bu amaçla, Yararlanıcı tarafından yapılan kontrollere hanel getirmeksizin Komisyon yetkilileri veya görevlileri, yönetim ve kontrol sistemleri ve IPA tarafından finanse edilen operasyonlarda yerinde kontroller yapabilirler.

2. Komisyon servisleri, aynı dönemde aynı konu ile ilgili mükerrer kontrollerden kaçınmak, amacıyla kontrollerin, koordineli bir şekilde yürütülmesinin temini için mümkün olduğu kadar çok çaba gösterir. Yararlanıcı ve Komisyon servisleri, yapılan kontrol sonuçları ile ilgili bilgi alışverişinde bulunur.

3. Topluluğun usulsüzlüklere karşı mali çıkarımı korumak amacıyla yapılan yerinde kontroller, Komisyon servisleri veya Avrupa Sayıştay tarafından, gerekli yardımını tamamını sağlayabilmeleri için kontrollerin hedef ve amacından zamanında haberdar edilen ilgili yararlanıcı ülkenin yetkili otoriteleri ile yakın işbirliği içinde hazırlanıp yapılabilir.

4. Yararlanıcı isterse yerinde kontrol ve denetimler, ilgili AT kontrol biriminin önceden mutabakatına tabi olarak müştereken yapılabilir.

5. Komisyon yetkilileri, ulusal idari denetçiler ile aynı koşullar altında, ulusal mevzuata uygun olarak yerinde kontrol ve denetimlerin düzgün bir biçimde gerçekleştirilmesi için gerekli tüm bilgi ve belgelere erişim hakkına sahiptirler. Ulusal idari denetçiler ile aynı denetim olanaklarından yararlanırlar ve özellikle ilgili belgelerin nüshalarını alırlar.

6. Yerinde kontrolleri yürütürken Komisyon servisleri, teknik destek sağlamak amacıyla kendi sorumlulukları altında hareket eden dışarıdan uzman ve birimleri davet edebilir. Komisyon, yukarıda belirtilen yetkililerden ve birimlerden teknik yeterlilik, bağımsızlık ve mesleki gizliliğin sağlanması güvencesini alır.

7. Yararlanıcı, Komisyon'a ilgili program ve projelerin uygun ulusal kontrol raporlarını sağlar.

8. Yerinde kontrol ve denetimler, iktisadi işletmelerde de Komisyon servisleri tarafından yürütülebilir. Komisyon servislerinin bu tür kontrol ve denetimleri daha kolay yürütebilmesi için, ticari amaçlara yönelik yararlanılan işyeri, arazi, ulaştırma aracı ve diğer alanlara iktisadi işletmelerin erişim sağlaması gerekir.

9. İktisadi işletmelerin yerinde kontrol veya denetime karşı koyması halinde Yararlanıcı, ulusal ilkeler dâhilinde Komisyon denetçilerine yerinde kontrol veya denetimi gerçekleştirmeleri için gerekli desteği sağlar. Ulusal hukuka uygun olarak gerekli tüm tedbirleri almak Yararlanıcının sorumluluğundadır.

10. Komisyon servisleri, yerinde kontrol veya denetim sürecinde ortaya çıkan herhangi bir usulsüzlük durumu veya şüphesini vakit kaybetmeksizin Yararlanıcıya bildirir.

### *Madde 81*

#### *Yararlanıcı Tarafından Yapılan Kontroller*

1. Komisyon'un Topluluk Bütçesini uygulama sorumluluğuna hanel getirmeksizin, Yararlanıcı, projelerin mali kontrol sorumluluğunu alır. Bu amaçla, alacağı tedbirler aşağıdakileri içerir:

- a.) Yönetim ve kontrol sistemlerinin; Topluluk fonlarının verimli ve doğru bir şekilde kullanılmasını sağlayacak şekilde tesis edildiğini ve uygulandığını doğrulama;
- b.) Yönetimin devredilmesinden önce ve yönetim ile kontrol sistemlerinde önemli bir değişiklik olduğunda Komisyon'a söz konusu düzenlemelerin bir açıklamasının sağlanması;
- c.) Operasyon ve projelerin tüm uygulanabilir Topluluk kurallarına göre yönetildiğinin ve emirlerine verilen fonların güçlü mali yönetim ilkelerine göre kullanıldığının temini;
- d.) Komisyon'a sunulan harcama bildirimlerinin doğru olduğunun onaylanması ve kanıtlanabilir destekleyici belgelere dayalı muhasebe sistemlerinden kaynaklandıklarının garanti edilmesi;
- e.) Usulsüzlüklerin önlenmesi ve tespit edilmesi, bunların kurallara göre Komisyon'a bildirilmesi ve Komisyon'un idari ve adli işlemlerin ilerleyişi konusunda bilgilendirilmesi;
- f.) Tespit edilen usulsüzlük nedeniyle kaybedilen tutarların geri alınması ve uygun olduğunda geç ödemelere faiz uygulanması.

### *Madde 82*

#### *Operasyon veya İşlemlerin Örneğinin Denetimi*

1. Yararlanıcı, aşağıdaki amaçlarla uygun örnekleme temelinde operasyon ve işlemlerin denetimini organize eder:

- a.) Yerinde yönetim ve kontrol sistemlerinin etkililiğinin doğrulanması ve

b.) Risk analizi veya diğer uygun metodoloji temel alınarak, ilgili değişik seviyelerde yapılan harcama bildirimlerinin seçilerek doğrulanması.

2. Risk analizi temel alınarak seçim yapılması durumunda, kontrollerde aşağıdakiler dikkate alınır:

a.) Uygun proje türü ve büyüklüğü bileşiminin kontrol edilmesi gerekliliği;

b.) Ulusal veya Topluluk kontrollerinin sonucunda belirlenen risk faktörleri ve

c.) Projelerin yönetim ve uygulamasına katılan farklı birim türlerinin yeterli şekilde kontrol edildiğinin temininin gerekliliği.

Herhangi bir diğer uygun metodoloji olması durumunda, bu açık olarak belirtilmeli ve kontroller bu temelde tespit edilmelidir.

3. Kontroller aracılığıyla Yararlanıcı, aşağıdakileri doğrular:

a.) Yönetim ve kontrol sistemlerinin pratikte uygulaması ve etkililiği;

b.) Operasyon ve projelerin finansman kararları şartlarına ve projenin içerdiği amaçlara uygun olarak yürütülmesi;

c.) Yeterli sayıda muhasebe kaydı için, Ulusal Fon da dâhil olmak üzere, kayıtlara ilişkin yazışma ve bununla birlikte çeşitli birimlerce tutulan destekleyici belgeler;

d.) Yeterli denetim izinin sunulması;

e.) Yeterli sayıdaki harcama kalemleri için, ilgili harcamanın zamanlaması ve içeriğinin uygunluk kriterlerine uyması ve fiilen yapılan proje ve işlerin şartnamelerine karşılık gelmesi;

f.) Uygun ulusal ortak finansmanın sağlanmış olması ve

g.) Ortak finanse edilen operasyon ve projelerin Topluluk politikalarına göre uygulanması.

## **BÖLÜM XIII – İZLEME VE DEĞERLENDİRME**

### *Madde 83*

#### *İzleme İlkeleri*

1. IPA Uygulama Tüzüğü 59. maddesinde yer alan hükümlere göre, Program hedeflerinin gerçekleştirilmesinde Yararlanıcıya yardımcı olmak üzere bir Sektörel İzleme Komitesi kurulur. Sektörel İzleme Komitesi, Finansman Anlaşmasının yürürlüğe girmesinden



sonraki ilk toplantısında, “gölge” Sektörel İzleme Komitesi tarafından alınan kararları inceler ve onaylar.

2. Sektörel İzleme Komitesi, Program hedeflerine ulaşılması için Programın gerçekleştirilmesindeki etkililiği ve kaliteyi yeterli bulmalıdır.

3. Sektörel İzleme Komitesi Yararlanıcı veya Komisyon’un inisiyatifiyle yılda en az iki defa toplanır.

4. Sektörel İzleme Komitesine Program Otoritesi Başkanı ve Komisyon temsilcisi, eş başkanlık eder. Komitenin tertibine, Komisyon servisleriyle anlaşmaya varılarak Program Otoritesi karar verir. Sektörel İzleme Komitesinde; Komisyon, Ulusal IPA Koordinatörü, Bölgesel Kalkınma ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Bileşenleri Stratejik Koordinatörü ve Program Otoritesi temsilcileri yer alır. Uygun olduğunda, sivil toplum, sosyo-ekonomik ortaklar ve çevreci Sivil Toplum Kuruluşlarından temsilciler de yer alır. Uluslararası Finans Kuruluşları (IFI) temsilcisi, katkı yaptığı operasyonel programlar için danışman sıfatı ile katılabilir.

5. Sektörel İzleme Komitesi, Komisyon servislerinin belirlediği yetkiyle ve ilgili yararlanıcı ülkenin kurumsal, yasal ve mali çerçevesi içinde kendi usul kurallarını belirler. Bu usul kurallarını, Program Otoritesi ve IPA İzleme Komitesiyle mutabık kalarak kabul eder.

6. Sektörel İzleme Komitesi, IPA İzleme Komitesine rapor verir. IPA İzleme Komitesine özellikle aşağıdaki hususlarla ilgili bilgi sağlar:

a.) Başarılan sonuçlar, mali uygulama göstergeleri ve diğer unsurlar da dâhil olmak üzere ve programların uygulanmasını gözden geçirme ve iyileştirme anlayışıyla tesis edilmiş olan; öncelik alanı ve ilgili olan hallerde tedbirler ve operasyonlar ile programın yürütülmesinde kaydedilen ilerleme;

b.) Denetim Otoritesi, Ulusal Yetkilendirme Görevlisi veya Yetkili Akreditasyon Görevlisi tarafından oluşturulan yönetim ve kontrol sistemlerinin her türlü işleyişi.

7. Sektörel İzleme Komitesi:

a.) Programa ilişkin Finansman Anlaşmasının yürürlüğe girmesinden sonraki altı ay içinde operasyonların seçilmesine yönelik genel kriterleri ele alır ve onaylar ve programlama ihtiyaçları çerçevesinde bu kriterlerin revizyonlarını kabul eder;

b.) Program Otoritesi tarafından sunulan belgelere dayanarak Operasyonel Programın belirli hedeflerine ulaşılmasına yönelik kaydedilen her türlü ilerlemeyi her toplantıda gözden geçirir;

- c.) Her bir öncelik alanı, tedbirler ve ara değerlendirmeler için belirlenen hedeflere ulaşılması başta olmak üzere her toplantıda uygulama sonuçlarını inceler ve bu izlemeyi belirlenen göstergelere atıfta bulunarak yapar;
- d.) Komisyon, Ulusal IPA Koordinatörü , Stratejik Koordinatör ve Ulusal Yetkilendirme Görevlisi'ne gönderilmeden önce uygulamaya ilişkin sektörel yıllık ve nihai raporları inceler;
- e.) IPA Uygulama Tüzüğü 29(2)(b) maddesinde belirtilen yıllık denetim faaliyet raporu veya raporun ilgili Operasyonel Programa atıfta bulunan kısmı ile söz konusu raporun veya bu raporun ilgili kısmının incelenmesinden sonra Komisyon'un ilgili yorumları hakkında bilgilendirilir;
- f.) Programın Finansman Anlaşmasında ve/veya Programın kendisinde değişiklik yapma önerilerini inceler;
- g.) Programın uygulanması ile ilgili olarak denetim otoriteleri ve AT tarafından yapılan denetim faaliyetleri ve verilen görüş konusunda bilgilendirilir;
- h.) Bu Anlaşmanın 99. maddesinde anılan İletişim Eylem Planını ve Planın daha sonraki tüm güncellemelerini değerlendirir ve onaylar;ve
- i.) Gerekiyorsa teknik seviyede periyodik toplantılar önerir.

8. Sektörel İzleme Komitesi, Finansman Anlaşması da dâhil Program hedeflerine ulaşılması veya yönetiminin geliştirilmesine katkı sağlamak üzere Programın gözden geçirilmesini veya incelenmesini Program Otoritesine önerebilir.

9. Sektörel İzleme Komitesi ayrıca, bir suretini Ulusal Yetkilendirme Görevlisine sunmak üzere, Komisyon'a ve Ulusal IPA Koordinatörüne, Program hedeflerine ulaşılmasını temin etmek ve verilen yardımın etkililiğini arttırmak için her türlü düzeltme tedbiri ile ilgili kararlara ilişkin önerilerde bulunabilir.

*Madde 84*  
*İzleme Belgeleri*

Program Otoritesi, her bir operasyon için, gerekli görüldüğünde, Komisyon servisleri tarafından sağlanan şablon ve rehberine uygun olarak hazırlanan izleme belgelerini tutar. İzleme belgeleri, Sektörel İzleme Komitesine sunulur ve 85. maddeye göre hazırlanan Yıllık Uygulama Raporunun esasını teşkil eder.

*Madde 85*  
*Uygulamaya ilişkin Sektörel Yıllık Rapor*

1. Program Otoritesi ilki 30 Haziran 2008 tarihi öncesinde gönderilmek üzere her yıl 30 Haziran tarihine kadar Komisyon, Ulusal IPA Koordinatörü, Stratejik Koordinatör ve Ulusal Yetkilendirme Görevlisine ilgili programa ilişkin bir sektörel yıllık rapor sunar.

2. Bu raporlar, Sektörel İzleme Komitesi tarafından incelendikten sonra Ulusal IPA Koordinatörüne, Ulusal Yetkilendirme Görevlisine, Stratejik Koordinatöre ve Komisyon'a gönderilir.

3. Sektörel raporlar aşağıdakileri içerir:

a.) Mümkün olduğunda, uygun bir seviyede göstergeleri kullanarak belirli, doğrulanabilir hedefleri ve sayısal değerleriyle Operasyonel Programın, öncelik ekseninin, tedbirlerin ve ilgili olması halinde de operasyonların veya operasyon gruplarının gerçekleştirilmesinde kaydedilen nitel ve nicel ilerleme. Gerektiğinde, İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi bileşeni kapsamında istatistikler cinsiyet temelinde detaylandırılır;

b.) Her bir öncelik alanını ve tedbirini aşağıdakilerle detaylandırarak operasyonel programların mali uygulaması:

— Her bir yararlanıcıyla ilgili olarak ödenen ve Komisyon'a Ulusal Fon tarafından gönderilen ödeme başvurularında yer alan toplam harcama;

— Bütçe taahhüdünden nihai ödemelere kadar Yararlanıcı tarafından izlenebilmesi için bilgisayar ortamındaki operasyonların listesi ile birlikte gönderilen, ilgili kamu sektörü katkısı veya kamu ve özel sektör katkısıyla Ulusal Fondan ödenen ve fiilen taahhüt edilen toplam harcama;

— Komisyon'dan alınan toplam ödemeler.

Uygun olduğunda, temel müdahale alanları ve yardımın yoğunlaştığı bölgeler aracılığıyla mali uygulama sunulabilir.

c.) Bilgi amaçlı olarak, Ek XIII'e dâhil edilen ayrıntılı liste uyarınca IPA Tüzüğü kapsamındaki tahsisatın kategorilere göre endikatif dağılımı;

d.) Başta aşağıdakiler olmak üzere, uygulamanın kalite ve etkililiğinin sağlanması için Program Otoritesi veya Sektörel İzleme Komitesi tarafından atılan adımlar:

— Veri toplama düzenlemeleri de dâhil olmak üzere izleme ve değerlendirme tedbirleri;

— Alınan her türlü düzeltici tedbir de dâhil olmak üzere Programın uygulanması sırasında karşılaşılan belirgin bir sorunun özeti;

— Teknik yardımdan sağlanan fayda;



- e.) Programın tanıtımını yapmak ve bilgi sağlamak için yapılan faaliyetler;
- f.) Uygun olduğunda, Bölgesel Kalkınma bileşeni için büyük projelerin ilerlemesi ve finansmanı;
- g.) Uygun olduğunda, İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi bileşenine göre aşağıdakilerin uygulanmasından oluşan sentez:
- Belirli bir cinsiyete özel her türlü eylemin yanı sıra toplumsal cinsiyet eşitliği,
  - Göçmenlerin istihdama katılımını artırma ve böylece onların sosyal bütünleşmesini güçlendirme eylemi,
  - İstihdam alanında bütünleşmeyi güçlendirme ve böylece dezavantajlı kişilere yönelik sosyal içermeyi geliştirme eylemi,
  - Engelliler de dâhil olmak üzere diğer dezavantajlı grupların da istihdam alanında bütünleştirilmesi ve bu gruplara yönelik sosyal içermeyi güçlendirme eylemi.
4. Sektörel rapor, 3. fıkrada listelenen ancak uygun bilginin tamamını içermekteyse kabul edilebilir sayılır. Komisyon servisleri; Ulusal IPA Koordinatörüne, Stratejik Koordinatöre, Ulusal Yetkilendirme Görevlisine ve Program Otoritesine, raporun alındığı tarihten itibaren 10 iş günü içinde sektörel yıllık raporun kabul edilebilirliği konusunda bilgi verir.
5. Ulusal IPA Koordinatörü, Stratejik Koordinatör, Ulusal Yetkilendirme Görevlisi ve Program Otoritesi ayrıca alındığı tarihten itibaren iki ay içinde kabul edilebilir sektörel yıllık raporunun içeriğine yönelik Komisyon'un görüşü hakkında bilgilendirilir.
6. Komisyon servisleri tarafından sağlanan şablon ve rehberine uygun olarak hazırlanan izleme belgeleri rapora eklenir.

*Madde 86*  
*Ara Değerlendirme*

1. Uygulama dönemi boyunca Yararlanıcı, özellikle söz konusu izlemenin ilk başta belirlenen hedeflerden bariz bir biçimde sapması veya Programın gözden geçirilmesi için teklifte bulunulması halinde Programın izlenmesiyle bağlantılı değerlendirmeler yapar. Program uygulama süresi boyunca en az bir ara değerlendirme yapılır. Değerlendirme sonuçları, Sektörel İzleme Komitesine ve Komisyon'a gönderilir.
2. Değerlendirmeler, IPA Uygulama Tüzüğü'nün 21. maddesinde belirtilen otoritelerden işlevsel olarak bağımsız olan kurum içi veya kurum dışı uzmanlar ya da birimler tarafından yapılır. Sonuçlar, belgelere erişime dair geçerli kurallara göre yayımlanır.

*Madde 87*  
*Ardıl Değerlendirme*

Ardıl değerlendirmeler Komisyon'un sorumluluğundadır. Komisyon servisleri ve Ulusal IPA Koordinatörü ardıl değerlendirmelerin; program, programlar grubu, ya da bütün olarak IPA yardımı düzeyinde mi yapılması gerektiğine karar verir.

**BÖLÜM XIV - DENETİM**

*Madde 88*  
*Denetim İlkeleri*

**Denetimler, Çerçeve Anlaşmasının III., IV. ve V. Bölümleri ile Mali Tüzüğün VIII. Başlığının I. Bölümü doğrultusunda yapılır. Denetimler, uluslararası kabul gören standartlara göre yapılır.**

*Madde 89*  
*Denetim Otoritesi*

1. Denetim Otoritesinin görev ve sorumlulukları, Çerçeve Anlaşması Ek A'da belirtildiği gibidir.
2. Bu Anlaşmanın 88. maddesinde belirtilen denetimlerin Denetim Otoritesi dışında bir birim tarafından yapılması halinde Denetim Otoritesi, söz konusu birimlerin gerekli işlevsel bağımsızlığa sahip olmalarını temin eder.
3. Yönetim veya kontrol sistemlerindeki zayıflık veya saptanan usulsüz harcama seviyesi, Çerçeve Anlaşmasının 18(1)(b) maddesinde belirtilen veya 1(c) fıkrasında yer alan kapanış bildirisindeki yıllık görüş için nitelikli olmayan bir görüşe imkân vermezse, Denetim Otoritesi gerekçelerini belirtir ve sorunun ölçeği ile mali etkisini hesaplar.

*Madde 90*  
*Denetim İzi*

1. Çerçeve Anlaşmasının 21. maddesine göre Programa ilişkin yönetim ve kontrol sistemi, yeterli derecede ayrıntılı denetim izi sağlar.
2. Bu Anlaşmanın amaçları doğrultusunda denetim izi, aşağıdakileri sağlaması halinde yeterli kabul edilir:
  - a.) Operasyonel Program kapsamında ortak finanse edilen operasyonlara yönelik olarak Program Otoritesi ve nihai yararlanıcılar tarafından çeşitli idari seviyelerde

tutulan ayrıntılı muhasebe kayıtları ve destekleyici belgelerle Komisyon'a bildirilen toplam tutarların uyumlu olması;

- b.) Mevcut Topluluk fonlarının ve ulusal fonların tahsis ve transferinin teyidi;
  - c.) Yardımı sağlayan Finansman Anlaşması şartlarına ve Programa yüklenen hedeflere uygun olarak Programın yürütülmesi esnasında verilen bilgilerin doğruluğunun teyidi;
  - d.) Operasyonel Program için oluşturulmuş seçim kriterlerinin teyidi ve
  - e.) Her bir operasyon için, uygun olduğunda, teknik şartname ve mali plan, hibe onayıyla ilgili belgeler, kamu alımı usulleriyle ilgili belgeler, ilerleme raporu, doğrulamaya ilişkin raporlar ve yapılan denetimler.
3. Yeterli denetim izi için bilgi gereksinimlerinin endikatif bir açıklaması Ek XIV'de verilmiştir.
4. Yararlanıcı, aşağıdaki hususların ele alındığından emin olmalıdır:
- a) Gerçekleşen harcama kalemleri, yapılan ödemeler, üstlenilen işler ve Program ile bağlantılı olarak yapılanların doğrulanması ile ilgili belgeler ve yeterli denetim izi için gerekli belgelerin Ek XIV şartlarına uygun olarak tutulduğunu temin eden prosedürler olduğu;
  - b) Bunları tutan birimin ve bu birimin yerinin bir kaydının tutulduğu ve
  - c) Belgelerin, onları inceleme hakkına sahip kişi ve birimlerin incelemesi amacıyla temin edildiği.
5. 4(c) Fıkrasında belirtilen kişi ve birimler aşağıdakilerdir:
- a) Ulusal Fon, Program Otoritesi ve ödeme başvurularını işleyen spesifik birimlerin personeli;
  - b) Yönetim ve kontrol sistemlerinin denetimini üstlenen servisler;
  - c) Ara ve nihai ödeme başvurularının tasdikinden sorumlu Ulusal Yetkilendirme Görevlisi ve tedbirlerin tasfiye beyannamelerini düzenleyen kişi veya bölüm ve
  - d) Ulusal denetleme kurumlarının ve Topluluğun görevlendirilen yetkilileri.
4. Fıkra da belirtilen belge veya muhasebe kayıtları asılları veya suretlerinin kendilerine verilmesini isteyebilirler.

## *Operasyonların Denetimleri*

1. Bu Anlaşmanın 88. maddesinde belirtilen denetimler, Denetim Otoritesi tarafından belirlenen veya onaylanan bir metot aracılığıyla seçilen bir operasyon örneğine dayanarak Programın kabulünü izleyen yılın 1 Ekim tarihinden itibaren her on iki ayda bir yapılır. Denetimler, Yararlanıcı tarafından tutulan kayıt ve belgelere dayanarak yerinde yapılır.
2. Denetimler, aşağıdaki koşulların yerine getirildiğini doğrular:
  - a.) Operasyon, Operasyonel Programa ait seçim kriterlerini karşılar, onay kararı uyarınca uygulanır; işlevselliği ve kullanımı veya varılmak istenen hedefleri ile ilgili uygulanabilir her türlü koşulu yerine getirir.
  - b.) Bildirilen harcama, Yararlanıcı tarafından bulundurulmuş destekleyici belgelere ve muhasebe kayıtlarına uygunluk gösterir.
  - c.) Yararlanıcı tarafından bildirilen harcama, Topluluk kurallarına ve ulusal kurallara uygunluk gösterir.
  - d.) Kamu katkısı, IPA Uygulama Tüzüğü'nün 40(9)maddesine göre Yararlanıcıya ödenir.
3. Tespit edilen sorunların yapısal anlamda tüm sistem üzerinde etkili gibi görüldüğü ve bu nedenle de Operasyonel Program bünyesindeki diğer operasyonlar için bir risk teşkil ettiği durumlarda Denetim Otoritesi, gerektiğinde ilave denetimler de dâhil olmak üzere bu tür sorunların kapsamını belirlemek amacıyla daha fazla incelemenin yapılmasını sağlar. Gerekli önleyici ve düzeltici eylem, ilgili yetkililer tarafından gerçekleştirilir.

### *Madde 92*

#### *Denetim Otoritesi Tarafından Sunulan Belgeler ve Takip*

1. IPA Uygulama Tüzüğü'nün 29(2)(b) maddesinde belirtilen yıllık denetim faaliyet raporu ve yıllık görüş, yapılan sistem denetlemeleri ve yürütülen operasyonların denetimine dayanır ve Çerçeve Anlaşmasının Ek C'sinde belirtilen modellere göre düzenlenir.
2. IPA Uygulama Tüzüğü'nün 29(2)(b) maddesinde atıfta bulunulan nihai harcama beyannamesine ilişkin görüş, Denetim Otoritesi tarafından veya onun sorumluluğu altında yıllık iş planına göre yapılmış olan tüm denetim çalışmalarını esas alır. Nihai harcama beyannamesine ilişkin görüş, Çerçeve Anlaşmasının Ek E'sinde belirtilen modele uygun olarak düzenlenir.
3. İnceleme kapsamında bir sınırlama varsa veya tespit edilen usulsüz harcama seviyesi, 1 inci fıkrada belirtilen yıllık görüşe ilişkin olumlu görüş veya 2. fıkrada yer alan kapanış

bildirisindeki nihai harcama beyannamesine ilişkin görüş verilmesine imkân vermezse, Denetim Otoritesi gerekçelerini belirtir ve sorunun boyutu ve mali etkisini hesaplar.

4. Denetim Otoritesinin rapor ve görüşleri almasını takiben Ulusal Yetkilendirme Görevlisi aşağıdakileri yapar:

a) Yönetim ve kontrol sistemlerinde herhangi bir iyileştirmeye gerek olup olmadığına karar verir, bu bağlamda kararları kayda geçirir ve bu iyileştirmelerin zamanında uygulanmasını temin eder;

b) Komisyon'a yapılan ödeme başvurularıyla ilgili gerekli düzenlemeleri yapar.

5. Komisyon servisleri raporlara ve görüşlere istinaden örneğin bir mali düzeltme prosedürü başlatarak bizzat takip başlatma kararı alabilir veya Ulusal Yetkilendirme Görevlisini ve Yetkili Akreditasyon Görevlisini kararı hakkında bilgilendirerek yararlanıcı ülkeden harekete geçmesini talep edebilir.

### *Madde 93*

#### *Belgelerin Bulundurulması*

1. Bu Anlaşmanın amaçları doğrultusunda, Yararlanıcı, yeterli bir denetim izi için gereken tüm dokümanlar da dâhil olmak üzere harcamalar ve denetimler ile ilgili destekleyici dokümanları elinde bulunduran birimlerin kimlik ve adreslerinin bir kaydının bulunmasını sağlar.

2. Yararlanıcı, 1. fıkrada belirtilen belgelerin inceleme açısından hazır bulunmasını ve bu belgelerin asıllarının veya kopyalarının en azından Yararlanıcı, Ulusal Fon, Denetim Otoritesi ve Topluluğun yetkilileri ve bunların yetkili temsilcilerinin de dâhil olduğu erişim hakkına sahip kişi ve birimlere iletilmesini temin eder.

3. En azından aşağıdakiler, genel kabul görmüş veri taşıyıcıları olarak değerlendirilir:

a.) Orijinal belgelerin fotokopileri;

b.) Orijinal belgelerin mikro fişleri;

c.) Orijinal belgelerin elektronik versiyonları;

d.) Sadece elektronik versiyonu bulunan belgeler.

4. Genel kabul gören veri taşıyıcılarında bulunan belgelerin orijinal belgelerle uygunluğunun onaylanması işlemi, ulusal makamlarca belirlenir ve versiyonlarının ulusal yasal gerekliliklere uygun olmasını ve denetim amaçları açısından güvenilir olabildiğini sağlar.

5. Belgelerin sadece elektronik versiyonunun bulunması halinde, kullanılan bilgisayar sistemleri, belgelerin ulusal yasal gerekliliklere uygun olmasını ve denetim amaçları açısından güvenilir olabilmesini sağlayan kabul edilmiş güvenlik standartlarını karşılamalıdır.
6. Komisyon servisleri, Yararlanıcının ilettiği veya kendilerinin yerinde incelemeler sırasında topladığı bilgilerin gizli ve güvenli tutulmasını temin eder.

*Madde 94*

*Komisyon ve Avrupa Sayıştay tarafından Yapılan Gözetim, Kontrol ve Denetim*

**Komisyon ve Avrupa Sayıştay tarafından yapılan, gözetim, kontrol ve denetim, Çerçeve Anlaşmasının IV. Bölüm 27 ila 35. maddeleri ve Mali Tüzük VIII. Başlık, I. Bölüm doğrultusunda yapılır.**

**BÖLÜM XV – BİLGİLENDİRME VE GÖRÜNÜRLÜK**

*Madde 95*

*Kişisel Veriler*

Çerçeve Anlaşmasının 24(2)(d) maddesine göre, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi'nin kişisel bilgilerin Topluluk kurumları ve birimleri tarafından işlenmesi ve bu bilgilerin serbest dolaşımına ilişkin olarak bireylerin korunması hakkındaki (AT) 45/2001 sayılı Tüzük hükümleri uygulanır.

*Madde 96*

*Elektronik Veri Alışverişi*

1. Yararlanıcı, Komisyon'a tam yetkili görevli tarafından tarihi atılıp imzalanmış belgelerin orijinal matbu versiyonunu verir. Dikkate alınan tarih, matbu belgenin resmi olarak Komisyon'a gönderildiği tarihtir.
2. Komisyon'a matbu belgeleri sunmasının yanı sıra Yararlanıcı, mümkün olduğunda, bu belgelerin elektronik versiyonunu da sunmaya çalışır.
3. Belgelerin matbu versiyonu ile elektronik versiyonu arasında farklılık olması durumunda orijinal matbu belge asıl belge olarak dikkate alınır.
4. Program ile ilgili tüm belge ve yazışmalarda, Komisyon tarafından belirtilen CCI referans numarası belirtilir.

*Madde 97*

*Bilgilendirme ve Tanıtım*



1. Yararlanıcı, Çerçeve Anlaşmasının 24. maddeye göre Program ve operasyonlar ile ilgili bilgilendirmede bulunur ve bunları tanıtır. Söz konusu bilgilendirme, Topluluğun rolünü vurgulamak ve şeffaflık sağlamak amacıyla vatandaşlara ve yararlanıcılara hitap eder.

2. Mali Tüzüğün 90. maddesi uyarınca Komisyon, sözleşmeler ve hibelerle ilgili bilgiyi yayımlar. Komisyon, ihale ve teklif verme çağrısı prosedürleri sonuçlarını Topluluk dışı faaliyet için uygun sözleşme prosedürlerine uygun olarak Avrupa Birliği Resmi Gazetesi'nde, EuropeAid internet sayfasında ve diğer uygun yayın organlarında yayımlar.

### *Madde 98*

#### *Topluluk Finansmanı Yararlanıcıları Bilgilerinin Yayımlanması*

1. Çerçeve Anlaşmasının 24(2) maddesine göre Yararlanıcı, Topluluk finansman yararlanıcıları ile ilgili aşağıdaki bilgileri yayımlar.

- a.) Nihai yararlanıcıların ve yardımın son alıcısının isim ve adresleri;
- b.) Operasyonların isimleri;
- c.) Operasyonlara tahsis edilen Topluluk fon tutarı.

2. 1. fıkrada belirtilen bilgiler, Yararlanıcı internet sitesinin kolay erişilebilir bir yerinde standart bir sunumla yayımlanır. Bu şekilde internette yayımlama mümkün değilse, bu bilgiler ulusal Resmi Gazete dâhil olmak üzere başka bir uygun araçla yayımlanır.

3. Yayımlama, fonların Yararlanıcıya verildiği bütçe yılının kapanışını izleyen yılın ilk yarısında yapılır.

4. Yararlanıcı, yayın yerinin adresini Komisyon'a bildirir ve bu Anlaşmanın 97(2) maddesinde belirtilen Topluluk kurumlarının internet sitesinde ayrılan yerde bu adrese referans gösterir. Bilginin başka şekilde yayımlanması durumunda, Yararlanıcı kullanılan aracın tüm ayrıntılarını Komisyon'a bildirir.

### *Madde 99*

#### *Görünürlük*

1. Çerçeve Anlaşmasının 24(4) maddesinde belirtildiği üzere, yararlanıcı ülkede IPA kapsamındaki yardım hakkındaki bilginin ulaşılabilir hale getirilmesi ve yardımın tanıtılması faaliyetleri, Program uygulama hükümlerine ilişkin bölüme uygun olarak hazırlanan İletişim Eylem Planı (CAP) temelinde uygulanacaktır. Sektörel İzleme Komitesi tarafından gözden geçirilen CAP, aşağıdakileri belirler:

- a.) Bilgilendirme ve tanıtım amaçları;
  - b.) Hedef grup;
  - c.) Ortaya çıkan iletişim ve bilgilendirme tedbirlerinin içeriği ve stratejisi;
  - d.) Endikatif bütçe;
  - e.) Uygulamadan sorumlu idari bölümler;
  - f.) Yürütülen tedbirleri değerlendirme kriterleri.
2. Bilgilendirme ve tanıtıma ilişkin finansman, Programın teknik yardım önceliğinden sağlanabilir.
  3. Sektörel İzleme Komitesi toplantılarında Program Otoritesi, CAP'in uygulanması kapsamındaki ilerlemeyi rapor eder ve Komite üyelerine bu tedbirlerden örnekler sunar.
  4. Bu maddenin uygulanması operasyon düzeyinde özel bilgilendirme ve tanıtım faaliyetleri gerektiriyorsa, bu faaliyetler nihai yararlanıcıların sorumluluğu olur ve ilgili projeye tahsis edilen miktardan finanse edilir.
  5. Program Otoritesi, Program çerçevesinde finanse edilen operasyonların AB'nin dış faaliyetlerine ilişkin görünürlük rehberlerine uygunluğunu temin eder<sup>15</sup>.

## **BÖLÜM XVI—PROGRAMIN KAPATILMASI**

### *Madde 100 Kapanış İlkeleri*

1. Programın kapatılması, henüz gerçekleştirilmemiş Topluluk taahhütlerinin, nihai bakiyenin ödenmesi veya bir geri ödeme müzakeresi düzenlenmesi veya Komisyon tahsisatının devre dışı bırakılması yoluyla mali hesabın kapatılması anlamındadır. Bu amaçla, nihai ödeme başvurusu Komisyon'a gönderilir.
2. Komisyon, Programın kapanış tarihi hakkında Yararlanıcıya bilgi verecektir.
3. Program kapanışı, Komisyon'un denetim veya mali düzeltmeler yapma hakkına halel getirmez.

---

<sup>15</sup> [http://ec.europa.eu/europeaid/work/visibility/index\\_en.htm](http://ec.europa.eu/europeaid/work/visibility/index_en.htm)



4. Komisyon servisleri veya Avrupa Sayıştay tarafından yapılan herhangi bir denetimin sonuçlarına bakılmaksızın, Komisyon'un ödediği nihai bakiye veya Komisyon'un geri alacağı tutarlar, nihai ödemenin yapıldığı tarihten veya geri alım senedinin düzenlendiği tarihten itibaren dokuz ay içinde değiştirilebilir.

5. IPA Uygulama Tüzüğü'nün 45. maddesinde yer alan hükümlere göre Topluluk yardımının başarılı bir şekilde kapatılması amacıyla aşağıdaki belgelerin Programın kapanışı için en geç 31 Aralık 2018 tarihine kadar Yararlanıcı tarafından Komisyon'a sunulması gerekir:

- Ulusal Yetkilendirme Görevlisi tarafından düzenlenen nihai ödeme başvurusu;
- Program Otoritesi tarafından sunulan nihai rapor;
- Denetim Otoritesi tarafından düzenlenmiş nihai faaliyet raporu ile desteklenen nihai harcama beyannamesine ilişkin tasfiye beyannamesi;
- Nihai harcama beyannamesi ile ilgili denetim görüşü.

6. Programın başarılı bir şekilde kapatılması için gereken ön koşullardan birisi de, IPA Uygulama Tüzüğü'nün II. Bölümünde öngörülen akreditasyon hükümlerinin yürürlükte olması ve Komisyon tarafından yönetim devrinin geçerliliğini sürdürmesidir.

### *Madde 101* *Tasfiye Beyannamesi*

1. Tasfiye beyannamesi, IPA Uygulama Tüzüğü'nün 29. maddesi uyarınca görevlendirilen bağımsız bir Denetim Otoritesinin, Ulusal Yetkilendirme Görevlisi tarafından Komisyon'a sunulan nihai harcama beyannamesi ile ilgili görüşünü belirtir.

2. Tasfiye beyannamesinin sunulması, Program kapanışı için bir ön şarttır. Tasfiye beyannamesi, nihai harcama beyannamesi ile aynı anda Komisyon ve Yetkili Akreditasyon Görevlisine gönderilir.

3. Tasfiye beyannamesinde belirtilen görüşün oluşturulmasına ilişkin dayanak net olarak açıklanmalıdır. Denetim Otoritesi, nihai harcama beyannamesinde ve Ulusal Yetkilendirme Görevlisi tarafından düzenlenen bakiye ödeme başvurusunda yanlış ifade olmadığını beyan etmek zorundadır. Denetim Otoritesi, özellikle aşağıdakileri ele alır:

- Belgelerin doğru sunumu ve derlenmesi;
- Hesaplamaların doğruluğu ve eksiksizliği;

- Komisyon'a sunulan nihai beyanname ile uygulama birimleri tarafından Ulusal Yetkilendirme Görevlisine sunulan beyannamelerin uyumu;
- Usulsüzlükler ile ilgili bilgiler de dâhil olmak üzere, nihai raporda verilen mali bilgilerin tutarlılığı;
- Uygunluk kriterleri ve alım direktiflerine göre başlıca mali işlemlerin meşruluğu ve uygunluğu;
- Yönetim ve kontrol sistemlerinde veya mali işlem bulgularında tespit edilen zayıflık özetlenerek, Komisyon servisleri, Avrupa Sayıştay'ı veya Ulusal Fon Denetim Otoritesi ve Ulusal Yetkilendirme Görevlisi, Program Otoritesi ve sözleşme otoriteleri tarafından yapılan denetimler. Uygulanan mali düzeltmeler de dâhil olmak üzere, yönetim ve kontrol sistemlerinde tespit edilen zayıflığı gidermek için düzeltici tedbirler sağlanmalıdır;
- Toplam kamu harcaması ve varsa hata yüzdesi bilgileri de dâhil denetlenen mali işlemler örneği.

4. Tasfiye beyannamesinin endikatif örneği Çerçeve Anlaşmasının Ek E'sinde verilmiştir.

*Madde 102*  
*Nihai Rapor*

1. Program Otoritesi, Programın uygulanmasına ilişkin sektörel nihai rapor hazırlar. Bu rapor, tüm uygulama süresini kapsar ve en son yıllık raporu da içerebilir.
2. Sektörel nihai rapor, Sektörel İzleme Komitesi tarafından incelenmesinin ardından, Program Otoritesi tarafından, uygun olan son harcama tarihinden sonra en az altı ay içinde Ulusal IPA Koordinatörüne, Stratejik Koordinatöre, Ulusal Yetkilendirme Görevlisine ve Komisyon'a sunulur.
3. Nihai sektörel raporun içeriğine ilişkin şartlar, IPA Uygulama Tüzüğü'nün 169. maddesinde belirlenmiştir. Bu rapor aşağıdakileri içerir:
  - a) Sonuçlar ve etki göstergeleri de dâhil olmak üzere, fiziksel göstergelerle rakamsal olarak belirtilerek kendi özel hedefleriyle bağlantılı bir şekilde, öncelik ve tedbirler açısından Programın uygulamasında sağlanan nitel ve nicel ilerleme;
  - b) Her bir öncelik alanı ve tedbiri için fiilen ödenen ve Ulusal Fon tarafından Komisyon'a verilen ödeme başvurularına konulan toplam harcamayı özetleyen program mali uygulaması ve ilgili kamu veya kamu ve özel katkı ile birlikte Komisyon'dan alınan toplam ödemeler ve Ulusal Fon tarafından fiilen taahhüt edilip ödenen toplam harcama kaydı ile birlikte yürütülen operasyonların bir listesi;

- c)
- d) Ek XIII'te yer alan ayrıntılı liste uyarınca IPA Tüzüğü kapsamındaki tahsisatın kategorilere göre endikatif dağılımı;
- e) Başta aşağıdakiler olmak üzere, uygulamanın kalite ve etkililiğinin sağlanması için Program Otoritesi ve/veya Sektörel İzleme Komitesi tarafından atılan adımlar:
- i) Veri toplama düzenlemeleri de dâhil olmak üzere izleme ve değerlendirme tedbirleri;
  - ii) Uygulamaya konulan düzeltici tedbirler de dâhil olmak üzere, Programın uygulanması sırasında karşılaşılan önemli sorunların bir özeti;
  - iii) Teknik yardımdan sağlanan fayda.
- f) Programa ilişkin bilgilendirme ve tanıtıma yönelik alınan tedbirler;
- g) Uygun olduğunda, büyük projelerin ilerlemesi ve finansmanı;
- h) Uygulanan projeler listesi ve bunların tamamlanıp tamamlanmadığı ve operasyonel olup olmadıkları.

4. Nihai rapor, 3. fıkrada istenen tüm bilgileri içeriyorsa, kabul edilebilir sayılır. Komisyon servisleri, Ulusal IPA koordinatörü, Stratejik Koordinatör, Ulusal Yetkilendirme Görevlisi ve Program Otoritesine, alındığı tarihten itibaren 10 gün içinde nihai raporun kabul edilebilirliğini bildirir.

5. Ulusal IPA Koordinatörü, Stratejik Koordinatör, Ulusal Yetkilendirme Görevlisi ve Program Otoritesine, kabul edilebilir raporun alındığı tarihten itibaren beş ay içinde, kabul edilebilir nihai sektörel raporunun içeriğine yönelik Komisyon'un görüşü hakkında bilgi verilir.

### *Madde 103*

#### *Ödeme için Nihai Başvuru*

1. Harcama belgesi ve harcama beyannamesi de dâhil olmak üzere, ödeme için nihai başvuru, Finansman Anlaşmasının Ek XVI'sinde belirtilen formla düzenlenir.
2. Beyan edilen harcama, fiilen ödenmesi gereken ve Ulusal Fondan karşılanan harcama ile ilgili olmalıdır. Bu harcama, alınan faturalar veya eşdeğer ispatlayıcı nitelikteki muhasebe belgeleri ile desteklenerek gerçekleştirilen ödemelere karşılık gelmelidir. Harcama Ulusal Yetkilendirme Görevlisi tarafından onaylanmak zorundadır.
3. Harcamanın onaylanması sırasında Ulusal Yetkilendirme Görevlisi tarafından kontrol edilecek durumlar Ek XVII'te yer alan formda belirtilmiştir.

4. Bu Anlaşmanın Ek XVI'de belirtilen geri alım eki, nihai harcama beyannamesine eşlik eder.
5. Bu Anlaşmanın 64. maddesi uyarınca Program için Yararlanıcıya yapılan ön ödeme, en geç yardımın nihai bakiyesinin talep edildiği tarihte nihai yararlanıcılar tarafından gerçekleştirilen ödemeler ile doğrulanmalıdır.
6. Komisyon'un hesaptan mahsup edebilmesi için Yararlanıcı, nihai harcama bildirimini sunulması ile Komisyon'un nihai ödemeyi gerçekleştirmesi arasında yapılan geri alımlar konusunda Komisyon'u bilgilendirir. Yararlanıcı, nihai harcama bildirimini sunulması ve Programın kapanışından sonra gerçekleşen geri alımlar konusunda da Komisyon'u bilgilendirir ve IPA katkısını Komisyon'a geri öder.

*Madde 104*  
*Belgelerin Saklanması*

1. Yararlanıcının sorumlu birimi ve otoriteleri; ödeme başvuruları, başvuruların muhasebe ve ödemeleri, avans, garanti ve borç işlemlerinin yetkilendirilmesi ile ilgili belgeler de dâhil olmak üzere, Program ile ilgili tüm belgeleri, Programın kapanışından itibaren en az üç yıllık bir süre ile Komisyon için saklar.
2. Gelir getiren projeler için, 1. fıkrada belirtilen süre, hangisi daha geç ise, proje son ödeme tarihinden itibaren beş yıla veya Programın kapatılmasından itibaren üç yıla uzatılır.
3. Program Otoritesi, tüm tedarik, hibe ve sözleşme prosedürlerinin yazılı kayıtlarını sözleşme bakiyesinin ödenmesinden sonra en az yedi yıl süreyle saklar.
4. 1., 2. ve 3. fıkralarda belirtilen bu süreler, adli işlemler, mali düzeltmeler veya Komisyon servislerinin tam kanıtlı talebi olması durumunda durdurulur.

**BÖLÜM XVII –SON HÜKÜMLER**

*Madde 105*  
*İstişare*

1. Bu Anlaşmanın ifası veya tefsiri ile ilgili sorunlar, gerektiğinde bu Anlaşmanın değişikliği ile sonuçlanan, Sözleşme Tarafları arasında istişareye tabidir.
2. Zamanında alınan düzeltme tedbirlerine tabi olmayan, bu Anlaşmada belirtilen bir yükümlülüğün uygulanmasında bir kusur söz konusu olduğunda Komisyon, IPA



kapsamındaki faaliyetlerin finansmanını Yararlanıcı ile yapılan istişareden sonra askıya alabilir.

3. Yararlanıcı, IPA kapsamındaki faaliyetleri tamamen veya kısmen uygulamaktan vazgeçebilir. Sözleşme Tarafları, yazışma yoluyla söz konusu vazgeçmeye ilişkin ayrıntıları belirler.

#### *Madde 106*

#### *Farklılıkların Giderilmesi, Tahkim*

Çerçeve Anlaşmasının 42. maddesinde yer alan hükümler, gerekli değişiklikler yapılarak bu Anlaşmaya uygulanır.

#### *Madde 107*

#### *Üçüncü Taraflarla olan ihtilaflar*

Çerçeve Anlaşmasının 43. maddesinde yer alan hükümler, gerekli değişiklikler yapılarak bu Anlaşmaya uygulanır.

#### *Madde 108*

#### *Ekler*

Ekler bu Anlaşmanın ayrılmaz bir parçasını teşkil eder.

#### *Madde 109*

#### *Geçerlilik*

1. İmzalanan bu Anlaşma, Yararlanıcının Komisyon'a, bu Anlaşmanın yürürlüğe girebilmesi için Türkiye Cumhuriyeti'nde gerekli iç prosedürlerin yerine getirildiğini bildirdiği tarihte yürürlüğe girer.

2. Bu Anlaşma, Anlaşmanın 104. maddesinde belirtilen Programa dair belgelerin saklanması ilişkin son tarihe kadar yürürlükte kalmaya devam eder.

3. Adli işlemler durumunda veya taraflar arasında mutabık kalınan usulüne uygun olarak gerekçelendirilen durumlar olması halinde, Finansman Anlaşması, geçerlik süresinin uzatılmasına neden olan durumun nihai çözümüne kadar yürürlükte kalmaya devam eder.

#### *Madde 110*

#### *Gözden Geçirme ve Değişiklikler*



1. Bu Anlaşmanın uygulanması, Tarafların belirlediği periyodik aralıklarla gözden geçirilecektir.
2. Taraflar arasında mutabık kalınan değişiklikler yazılı olacak ve bu Anlaşmanın bir parçasını oluşturacaktır. Bu tür değişiklikler, Taraflarca tespit edilen tarihte yürürlüğe girer.
3. Değişiklik talebi Yararlanıcıdan gelirse, Yararlanıcı tarafından usulüne uygun olarak kanıtlanan ve Komisyon tarafından kabul edilen durumlar hariç olmak üzere, diğer taraf, bu talebi değişikliğin yürürlüğe girmesi planlanan tarihten en az altı ay önce Komisyon'a iletir.

### *Madde 111*

#### *Feshetme*

1. Bu Anlaşma, Taraflardan herhangi birisi tarafından, diğer Tarafa yazılı ihbar verilerek feshedilebilir. Bu fesih, yazılı ihbar tarihinden altı takvim ayı sonra yürürlüğe girer.
2. Bu Anlaşmanın feshi, Komisyon'un, IPA Uygulama Tüzüğü'nün 49 ila 54. maddeleri uyarınca mali düzeltmeler yapabilme olasılığını engellemez.

### *Madde 112*

#### *Dil*

Bu Anlaşma iki nüsha halinde İngilizce olarak hazırlanmıştır.

.....

tarafından (imzalayanın adı ve unvanı)

(yer)'de (tarih) tarihinde

(ülke) Hükümeti nam ve hesabına imzalanmıştır.

.....

tarafından (imzalayanın adı ve unvanı)

(yer)'de (tarih) tarihinde

Avrupa Toplulukları Komisyon'u nam ve hesabına imzalanmıştır.

## EKLERİN LİSTESİ

### Başlık

- I. Mali Plan
- II. Harcama Belgesi ve Beyannamesi ve Ara Ödeme Başvurusu
- III. Çekilen ve geri alınan miktarlar ve bekleyen geri alınacak miktarlara ilişkin yıllık beyanname
- IV. Olası ödeme başvurularına ilişkin tahmin

- V. Yazışma için yetkililerin isim ve adreslerinin tanımlanması
- VI. Yönetimin verilmesine ilişkin özel koşullar
- VII. Kontroller sonrası yol haritası için kilometre taşı sistemi
- VIII. Yardım oranının onaylanması için büyük proje isteği
- IX. Çift taraflı proje anlaşması için şablon
- X. Operasyon Tanımlama Belgesi Modeli
- XI. İşlemlerin seçimi amaçlı olarak komite için modalitelerin oluşturulması ve fonksiyon göstermesi
- XII. Yıllık ve Nihai Rapor
- XIII. Harcama kategorisine göre tahsisatlar
- XIV. Denetim için bilgi gerekliliklerine ilişkin gösterim niteliğinde açıklama
- XV. Belgesel ve nokta kontrolleri amaçlı olarak Komisyonun isteği üzerine sağlanacak işlem verilerinin listesi
- XVI. Harcama Belgesi ve Beyannamesi ve Nihai Ödeme Başvurusu
- XVII. Nihai kontrol raporu ve kapanış beyannamesi
- XVIII. Üç ayda bir usulsüzlüklerin iletilmesi amaçlı standart formun tamamlanmasına ilişkin kılavuz hükümler
- XIX.
  - a) Operasyonel Program
  - b) Operasyonel Program'da değişiklik



## EK I

### Mali Plan

Türkiye’de “Bölgesel Rekabet” Operasyonel Programının Mali Planı

<u>Yıllar</u>	<u>Toplam IPA dağılımı</u>
2007	41,900,000
2008	43,500,000
2009	54,800,000
2010	71,430,000
2011	88,020,000
<b>Toplam 2007-2011</b>	<b>299,650,000</b>

<u>Öncelik</u>	<u>IPA Katkısı</u>	<u>Ulusal Katkı</u>	<u>Toplam Katkı</u>	<u>Katkı oranı</u>
	(a)	(b)	(c) = (a) + (b)	(d) = (a)/(c)
<b>Öncelik 1 – İş Çevresinin Gelişimi</b>	255,593,000	45,104,654	300,697,654	85.00%
<b>Öncelik 2 – Girişim Kapasitesinin Güçlendirilmesi ve Girişimciliğin teşviki</b>	31,865,000	5,623,240	37,488,240	85.00%
<b>Öncelik 3 - Teknik Destek</b>	12,192,000	2,151,534	14,343,534	85.00%
<b>Total (2007-2011)</b>	<b>299,650,000</b>	<b>52,879,428</b>	<b>352,529,428</b>	<b>85.00%</b>

## EK II

### Harcama Belgesi ve Beyannamesi ve Ara Ödeme Başvurusu

AVRUPA KOMİSYONU  
*KATILIM ÖNCESİ YARDIM ARACI – IPA*  
*Bölgesel Kalkınma Bileşeni (Bileşen III)*

#### Harcama belgesi ve beyanı ve ödeme başvurusu

Operasyonel programının adı

Komisyon kararı

Finansman anlaşması

Komisyon referans (CCI) No:

Ulusal referans (eğer varsa)

## SERTİFİKA

Aşağıda imzası bulunan ben,

Ulusal Yetkilendirme Görevlisi,

İşbu belge ile ekteki beyannamede yer alan tüm harcamaların ..... tarihinde Avrupa Komisyonu ve Türkiye Devleti arasında imzalanmış olan Finansman Anlaşmasında belirtilen harcamaya uygunluk kriterlerine uyumlu olduğunu ve IPA yardımının verilmesine ilişkin koşullara göre Operasyonel Program uyarınca seçilmiş olan operasyonların gerçekleştirilmesi nedeniyle mali yararlanıcılar tarafından gerçekleştirildiğini ve ödendiğini onaylarım.

..... 20... sonrasında<sup>1</sup> ve euro<sup>2</sup> ..... Tutarında (iki ondalık basamağa sahip tam rakam)

Öncelik eksenine ve ölçütlerine göre dökümü yapılmış olan ekteki harcama beyannamesinde aşağıdaki tarihte geçici olarak kapatılan hesaplar temel alınmıştır

... .. 20..

Ve bu belgenin ayrılmaz bir parçasını oluşturur.

Aynı zamanda işlemlerin Mali Anlaşma şartlarına göre ilerlediğini ve özellikle de aşağıdakileri onaylarım:

1) Finansman Anlaşmasının 67. maddesinde belirtilen bütün şartlar sağlanmıştır.  
Özellikle:

- IPA yardımı için tavanlara – her bir öncelik eksenini altında Komisyonun mali kararında (ve Finansman Anlaşmasında) belirtildiği şekilde uyulmuştur;
- En son yazıldan da dahil olmak üzere, yıllık sektörel uygulama raporlarının Program Otoritesi tarafından Komisyon’a gönderilmiştir;
- En son yıllık denetim faaliyet raporu ve kullanılan yönetim ve kontrol sistemlerinin (EC) 718/2007 sayılı Yönetmelik şartlarına ve Komisyon ve yararlanıcı ülke arasındaki herhangi bir anlaşmanın şartlarına uygunluğuna ilişkin görüş Denetim Mercii tarafından Komisyona gönderilmiştir;
- Yetkili Akreditasyon Görevlisi ve Ulusal Yetkilendirme Görevlisi tarafından verilen akreditasyon yürürlüktedir ve Komisyon tarafından verilen yönetim geçerlidir;

2. İlgili çift taraflı Proje Anlaşmalarının ödemelerle ilgili tüm koşulları yerine getirilmiştir;

3. Harcama beyannamesi doğrudur, güvenilir muhasebe sistemlerinden sağlanmıştır ve doğrulanabilir destekleyici belgeleri temel almaktadır.

4. Beyan edilen harcamalar geçerli Avrupa Birliği kurallarına ve ulusal kurallara uygundur ve program için geçerli kriterlere göre finansman için seçilen işlemler ile ilgili olarak karşılanmıştır ve Avrupa Birliği kural ve düzenlemelerine, özellikle de Finansman Anlaşmasında ve kamu ihalelerinin verilmesinde (PRAG) sözü geçenlere uyulmuştur.

<sup>1</sup> Giderin uygunluğu için başlangıç tarihi (Finansman Anlaşmasının 34. Maddesi)

<sup>2</sup> Mali fayda sahipleri tarafından ödenen uygun giderlerin toplam miktarı

5. Harcama beyannamesi ve ödeme başvurusunda, ilgili hallerde, karşılanan herhangi bir miktar ve alınan herhangi bir faiz ve operasyonel programı uyarınca finanse edilen işlemlerden kaynaklanan net gelir dikkate alınmıştır.

6. Temel teşkil eden operasyonların başarısızlığına ilişkin döküm bilgisayar dosyalarına kaydedilmiştir ve istek üzerine ilgili komisyon departmanlarına sağlanır

Finansman Anlaşmasınının 104. Maddesini mucibince, destekleyici belgeler mevcuttur ve Komisyon tarafından operasyonel programın kapatılmasını takip eden en az üç yıllık süre boyunca da mevcudiyeti devam edecektir.

Tarih ..... 20...

Büyük harflerle

Ulusal Yetkilendirme Görevlisi

Adı, damgası, konumu ve imzası

## Öncelik eksenine ve ölçütlerine göre harcama beyannamesi: Ara ödeme

Operasyonel Program Referansı (CCI No):

Programın adı:

Hesapların geçici kapanma tarihi: Komisyonu gönderme tarihi:

### Ödenen toplam onaylanmış uygun harcamalar<sup>1</sup>

Öncelik eksenini / ölçütü	İlgili tarihe kadar karşılanan toplam harcama (... <sup>2</sup> ile ... arasında)	Mevcut beyannamede onaylanan harcama	Planlanan toplam harcama (başlangıç bütçesi)	İlgili tarihe kadar yapılan harcamaların başlangıç bütçesine oranı (%)	Programın tamamlanması için halen gerekli olan tahmini gider
Öncelik eksenini 1: toplam					
Ölçüt 1.1					
Bunların: - xxx'i Operasyon (ref no artı başlık) - xxx'i büyük proje(CCI No. Artı başlık)					
Ölçüt 1.2					
Ölçüt 1.3					
Öncelik eksenini 2					
Ölçüt 2.1					
Ölçüt 2.2					
Öncelik eksenini 3					

<sup>1</sup> Komisyon Yönetmeliği 718/2007'nin 148, 150 ve 152. Maddelerinde tanımlanan şekilde

<sup>2</sup> Giderin uygunluğu için başlangıç tarihi (Finansman Anlaşmasınının 34. Maddesi)

Ölçüt 3.1					
Ölçüt 3.2					

Toplam onaylanmış uygun harcamaların<sup>1</sup> yıllara göre dökümü (miktarlar Avro cinsindedir)

Öncelik ekseni / ölçüt	2008	2009	2010	2011	2012
Öncelik ekseni 1: toplam					
Ölçüt 1.1					
Bunların: - xxx'i Operasyon (ref no artı başlık) - xxx'i büyük proje (CCI No. Artı başlık)					
Ölçüt 1.2					
Ölçüt 1.3					
Ölçüt 1.4					
Öncelik ekseni 2					
Ölçüt 2.1					
Ölçüt 2.2					
Öncelik ekseni 3					
Ölçüt 3.1					
Ölçüt 3.2					

<sup>1</sup> Yıla göre: Tabloda sözü geçen döküm ilgili yılda nihai yararlanıcılar tarafından yapılan ödemelere karşılık gelecektir. Bu dökümün kesin olarak belirlenmesinin mümkün olmadığı hallerde, döküme ilişkin en iyi tahmin verilmelidir.

### Harcama beyannamesi'ne EK 1

Ölçüt ve operasyonlara göre işlemlerin bilgisayarlı listesi ve karşılık gelen harcama, IPA Yönetmeliği ve ulusal kamu harcamaları uyarınca yapılması gereken katkı da dahil olmak üzere

Öncelik eksen / ölçüt	Toplam harcama (AVRO)	IPA fonları (AVRO)	Ulusal Kamu harcamaları (AVRO)	IPA eş finansman oranı (%)
Öncelik eksen 1: toplam				
Ölçüt 1.1				
Operasyon 1.1.1				
Operasyon 1.1.2				
....				
Ölçüt 1.2				
Operasyon 1.2.1				
Operasyon 1.2.2				
....				
Ölçüt 1.3				
Operasyon 1.3.1				
Operasyon 1.3.2				
....				
Ölçüt 1.4				
Operasyon 1.4.1				
Operasyon 1.4.2				
Öncelik eksen 2: toplam				
Ölçüt 2.1				
Operasyon 2.1.1				



....				
Öncelik eksen 3				
Ölçüt 3.1				
Operasyon 3.1.1				
....				
Ölçüt 3.2				
Operasyon 3.2.1				
....				

### Harcama Beyannamesi'ne EK 2:

Bir operasyon için IPA katkısının tümünün veya bir bölümünün iptal edilmesinin ardından geri alınabilecek miktarlara ilişkin detaylar

Önceliğin / ölçütün / operasyonun adı	
Geri alınması istenen miktar	
Borçlu	
Geri alma emrinin verildiği tarih	
Geri alma emrini veren merci	
Geri alma tarihi	
Geri alınan miktar	



### **Harcama Beyannamesi'ne EK 3**

Bileşene özel euro hesabında ve kazanılan faizde, bu beyannamenin ilgili olduğu son borç tarihindeki IPA katkısının hacmi

## ÖDEME BAŞVURUSU: Ara Ödeme

*Operasyonel Programın Adı:*

*Operasyonel Program referans (CCI) Numarası:*

Çerçeve anlaşmanın A Eki uyarınca ((EC) 718/2007 sayılı Tüzüğün 25. maddesi), aşağıda imzası bulunan ben (büyük harflerle Ulusal Yetkilendirme Görevlisinin adı), işbu belge ile ara ödeme olarak .... AVRO tutarındaki miktarın ara ödeme olarak ödenmesini istemektedir.

Bu başvuru aşağıdaki nedenlerle geçerlidir:

	<b>İlgili şekilde siliniz.</b>
<b>(a) Her bir öncelik eksenini için, tüm süre boyunca Komisyon tarafından IPA fonlarından Finansman Anlaşmasında ve operasyonel programını onaylayan Komisyon kararında belirtilen maksimum yardım miktarından fazlası ödenmemiştir.</b>	
<b>(b) Program Otoritesi Komisyona sektörel yıllık uygulama raporlarını göndermiştir, bunlara Finansman Anlaşmasının 65(1) c maddesi uyarınca en sonuncusu da dahildir.</b>	- Program otoritesi tarafından Finansman Anlaşmasının 83. Maddesinde belirtilen zaman limiti dahilinde gönderilmiştir. - ektedir.
<b>(c) En son yıllık denetim faaliyet raporu ve kullanılan yönetim ve kontrol sistemlerinin (EC) 718/2007 sayılı Yönetmelik şartlarına ve Komisyon ve yararlanıcı ülke arasındaki herhangi bir anlaşmanın şartlarına uygunluğuna ilişkin görüş Denetim otoritesi tarafından Komisyona gönderilmiştir</b>	- Denetim otoritesi tarafından finansman Anlaşmasının 90. Maddesinde belirtilen zaman limiti dahilinde gönderilmiştir. - ektedir.
<b>(d) Yetkin Akreditasyon Görevlisi ve Ulusal Yetkilendirme Görevlisi tarafından verilen akreditasyon yürürlüktedir ve işletme görüşmelerinin Komisyon tarafından yapılacağı geçerlidir;</b>	
<b>(e) Finansman Anlaşmasının 72. Maddesine göre ödemeler askıya alınmamıştır.</b>	
<b>(f) Büyük projelerin ödemelerinin bloke edilmesini gerektirecek durumlardan hiçbiri oluşmamıştır.</b>	



Ödeme Komisyon tarafından, yararlanıcı ülkenin ödeme yapılması amacıyla belirlediği merciye yapılmalıdır.

Belirlenen merci	
Banka	
Banka hesap no	
Hesap sahibi (görevlendirilen merci ile aynı merci değilse)	

Tarih .../.../20..

Büyük harflerle Ulusal Yetkilendirme Görevlisinin

Adı, damgası, konumu ve imzası

### EK III

#### Çekilen ve geri ödenen miktarlara ve bekleyen geri ödemelere ilişkin yıllık beyanname (Finansman Anlaşmasının 66(3)d Maddesi)

#### 1. 20... YILI İÇİN HARCAMA BEYANNAMELERİNDEN KESİLEN ÇEKİLEN VE GERİ ÖDENEN MİKTARLAR

Öncelik ekseni	Çekilenler				Geri ödenenler			
	Nihai yararlanıcıların toplam harcaması	Kamu katkısı	Eş finansm an oranı <sup>1</sup>	AB katkı sı	Nihai yararlanıcı ların toplam harcaması	Kam u katk ısı	Eş finansm an oranı <sup>2</sup>	AB katkı sı
1								
Operasy on 1.1.x								
2								
Operasy on 2.1.x								
3								
Operasy on 3.1.x								
Toplam								

<sup>1</sup> Bu eş finansman oranı ve hesaplanmasına ilişkin yöntem ilgili öncelik eksenine için operasyonel program mali tablosunda bulunmaktadır.

<sup>2</sup> Bu eş finansman oranı ve hesaplanmasına ilişkin yöntem ilgili öncelik eksenine için operasyonel program mali tablosunda bulunmaktadır.

## 2. 31.12.20... İTİBARIYLA BEKLEYEN GERİ ÖDEMELER

Öncelik eksenini	Geri ödeme işlemlerinin başlama yılı	Geri ödenecek kamu katkısı	Eş finansman oranı <sup>1</sup>	Geri ödenecek AB katkısı
1	2007			
Operasyon 1.1.x				
	2008			
	....			
2	2007			
Operasyon 2.1.x				
	2008			
	....			
3	2007			
Operasyon 3.1.x				
	2008			
	....			
Alt toplamlar	2007			
	2008			
	....			
Genel toplam				

<sup>1</sup> Bu eş finansman oranı ve hesaplanmasında kullanılan yöntem ilgili öncelik eksenine ait operasyonel programın mali tablosunda yer almaktadır.

## EK IV

### Olası ödeme başvurularına ilişkin tahminler

(Finansman Anlaşmasının 63(2) (c) Maddesi)

Programa, geçerli mali yıla ve gelecek mali yıla göre olası ödeme başvurularına ilişkin geçici tahminler (AVRO cinsinden):

	Topluluk eş finansmanı <sup>1</sup>
Operasyonel program 1 (CCI numarası) toplam	
Öncelik 1	
Öncelik 2	
Öncelik 3	
Operasyonel program 2 (CCI numarası) toplam	
Operasyonel programı3 (CCI numarası) toplam	
Genel toplam	

<sup>1</sup> Toplam gider tahminine ilişkin olmayan, IPA katkısı ile ilgili olarak olası ödeme başvurularına ilişkin yalnızca geçici tahminler tabloda belirtilmelidir. Olası ödeme başvurularının geçici tahminlerinde, IPA katkısı söz konusu yıl için ifade edilmeli ve programlama süresinin başlangıcından itibaren toplanmamalıdır.



## EK V

### Yazışma için otoritelerin, isimlerin ve adreslerin tanımlanması (Finansman Anlaşmasının 28(3) Maddesi)

Alan 1. **Operasyonel Program CCI kodu: 2007TR161PO003**

Alan 2. **Operasyonel Program adı: “Bölgesel Rekabet”**

Alan 3. **IPA bileşeni: Bölgesel kalkınma**

Alan 4. **Yararlanıcı: Türkiye Cumhuriyeti**

Alan 5. **Ulusal IPA Koordinatörü**

İsim: Genel Sekreter

Adres: AB İşleri Genel Sekreterliği, Mustafa Kemal Mah. 6. Cad. No.4 06800 Bilkent – Ankara – Türkiye

Telefon: +90 (312) 218 13 00

e-mail: [bilgiedinme@abgs.gov.tr](mailto:bilgiedinme@abgs.gov.tr)

Alan 6. **Bölgesel kalkınma ve İnsan Kaynakları Geliştirme bileşenleri için Stratejik Koordinatör**

İsim: Müsteşar vekili

Adres: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Necatibey Caddesi No: 108 06100 Yücetepe – Ankara – Türkiye

Telefon: +90 312 294 56 18

e-mail: [sc@dpt.gov.tr](mailto:sc@dpt.gov.tr)

Alan 7. **Yetkin Akreditasyon Görevlisi**

İsim: Devlet bakanı

Adres: Hazine Müsteşarlığı, İnönü Bulvarı No:36, 06510 Emek Ankara Türkiye

Telefon: +90 (312) 212 80 56

e-mail: [ali.babacan@hazine.gov.tr](mailto:ali.babacan@hazine.gov.tr)

Alan 8. **Ulusal Yetkilendirme Görevlisi**

İsim: Hazine Müsteşarı

Adres: Hazine Müsteşarı, İnönü Bulvarı No: 36 06510 Emek Ankara Türkiye

Telefon: +90 (312) 212 86 30

e-mail: [İbrahim.canakci@hazine.gov.tr](mailto:İbrahim.canakci@hazine.gov.tr)

Alan 9. **Ulusal Fon**

İsim: Ulusal Fon Müdürü

Adres: Hazine Müsteşarlığı, İnönü Bulvarı No: 36, 06510 Emek Ankara Türkiye

Telefon: +90 (312) 212 88 56



e-mail: [İbrahim.sepici@hazine.gov.tr](mailto:İbrahim.sepici@hazine.gov.tr)

**Alan 10. Denetim Otoritesi**

İsim: Hazine Kontrolörleri Kurulu Başkanı

Adres: Hazine Müsteşarlığı İnönü Bulvarı No: 36, 06510 Emek Ankara Türkiye

Telefon: +90 (312) 212 89 04

e-mail: [yasar.akgun@hazine.gov.tr](mailto:yasar.akgun@hazine.gov.tr)

**Alan 11: Sözleşme Otoritesi (MFİB)**

İsim: MFİB Müdürü

Adres: Merkezi Finans ve Sözleşmeler Birimi, Eskişehir Yolu 4. Km 2. Cd (Halkbank Kampüsü) No: 63 C Blok 06520 Söğütözü / Ankara/ TÜRKİYE

Telefon: +90 (312) 295 49 00

e-mail: [muhsin.altun@cfcu.gov.tr](mailto:muhsin.altun@cfcu.gov.tr)

**Alan 12: Program Otoritesi**

İsim: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Bölgesel Rekabet Programı Koordinasyon ve Uygulama Merkezi

Adres:

Dumlupınar Bulvarı No:252 C Blok Kat: 23 (Eskişehir Yolu 9.Km) 06530/ ANKARA

Telefon: +90 (312 201 69 50

e-mail: [ipa@sanayi.gov.tr](mailto:ipa@sanayi.gov.tr)

**Alan 12.a Program Otoritesi Başkanı**

İsim: Müsteşar Vekili

Adres: Sanayi ve Ticaret bakanlığı Eskişehir Yolu 7. Km. Çankaya – Ankara Türkiye

Telefon: + 90 312 201 56 61

e-mail: [Niyazi.ilter@sanayi.gov.tr](mailto:Niyazi.ilter@sanayi.gov.tr);

[ipa@sanayi.gov.tr](mailto:ipa@sanayi.gov.tr)

**Alan 13. IPA İzleme Komitesi**

Başkan: Ulusal IPA Koordinatörü

Eş başkan: Avrupa Komisyonu Temsilcisi

**Alan 14: Bölgesel Rekabet İşletme Programı için Sektörel İzleme Komitesi**

Başkan: İşletme Yapısı Başkanı

Eş Başkan: Bölge Politikası, Avrupa komisyonu için Genel Müdür Temsilcisi

**Alan 15: Bölgesel Politika Genel Müdürlüğü**

Adres: 200 rue de la Loi, B1049 Brüksel Belçika



Telefon: +32 2 299 11 11 (Avrupa Komisyonu anahtar paneli)

e-posta: [regio-ipa-ispa@ec.europa.eu](mailto:regio-ipa-ispa@ec.europa.eu) (fonksiyonel posta kutusu)

**Alan 16: Delegasyon'un Yetkili Görevlisi**

İsim: Bölgesel politika genel müdürlüğü, Genel Müdür

**Alan 17: Alt delegasyonla Yetki Veren Memur Alt-delegasyon'un Yetkili Görevlisi**

İsim: Müdür, IPA/ ISPA'dan sorumlu Coğrafi Müdürlük, bölgesel Politika Genel Müdürlüğü

**Alan 18: Denetim Birimi**

İsim: IPA/ ISP için Sorumluluğa sahip Denetim Birimi, Denetim Müdürlüğü, Bölgesel Politika Genel Müdürlüğü

**Alan 19. OLAF**

İsim: Avrupa Yolsuzlukla Mücadele Ofisi, Müdürlük C – İşletme ve Politika Desteği

Adres: 200 rue de la Loi, B1049, Brüksel, Belçika

Telefon: +32.2.299.11.11 (Avrupa Komisyonu anahtar paneli)

e-posta:

## EK VI

### Yönetim yetkilerinin verilmesine ilişkin özel koşullar

IPA yardımı dahilinde Bölgesel Kalkınma Bileşeni uyarınca “Bölgesel rekabet” Operasyonel Programının yönetimi aşağıdaki koşullar altında Türkiye Cumhuriyetine verilmiştir:

- 1) Türkiye “Bölgesel Rekabet” Operasyonel Programı ile ilgili yönetim yetkilerini Türkiye Cumhuriyetine veren Kararın I numaralı ekinde belirtilen ve işbu Anlaşmanın VIa Ekinde sunulan önerilere ve bunların uygulanması için verilen son tarihlere uyacaktır.
- 2) Türkiye Komisyona üç aylık aralıklarla merkezi olmayan sistemin uygulanması ve “Bölgesel Rekabet” Operasyonel Programı ile ilgili yönetim yetkilerini Türkiye Cumhuriyeti’ne veren Kararın I numaralı ekinde belirtilen ve işbu Anlaşmanın VIa Ekinde sunulan önerilere ve bunların uygulanması için verilen son tarihlere yönelik ilerleme hakkında rapor sunacaktır.
- 3) Türkiye Ulusal Yetkilendirme Görevlisi tarafından sunulan ve Bölgesel Politika Genel Müdürlüğü tarafından 13 Ekim 2008 tarihinde alınan başvuruda açıklanan şekilde IPA yönetim yapılarındaki ve sistemindeki herhangi bir önemli değişiklik hakkında Komisyona önceden bilgi verecek ve bunun için onay alacaktır. Komisyon “Bölgesel Rekabet” Operasyonel Programı ile ilgili yönetim yetkilerini Türkiye Cumhuriyeti’ne veren Kararın II numaralı ekinde listesi verilen ve işbu Anlaşmanın VIb ekinde sunulan ön kontrolleri gerçekleştirecektir.

**EK VIa**

**Bulguların ve Takip İşlemlerinin Özeti**

No	Sorumlu merci	Bulgunun Özeti	Risk Oranı	Öneri / Yapılması gereken önlem	Uyguluma için Güncelleştirilmiş zaman dilimi	Rapor Referansı	Dosya referansı
1	CAO	Türk mercileri CAO'nun IPA ile ilgili sorumluluklarının bir özet listesini hazırlamışlardır, bu belgede ise yalnızca CAO'nun IPA IR'ye göre sahip olduğu sorumluluklar özetlenmektedir ve bu belge bu görevlerin nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin detayları içermez.	M	Türk mercileri revize edilmiş prosedürlerde CAO ofisinde operasyon izleme fonksiyonlarını gerçekleştirmekten kimin sorumlu olacağını ve bu görevlerin pratik açıdan nasıl gerçekleştirileceğini belirleyecektir.	30/6/2009	5.1.3 (bulgu no 1)	Bölge/J2 CAF – Cilt III- NAO ofisi  (Aralık 08 Denetimi)
							Bölge /J2 CAF – Cilt II (Sc.1) CAO

							(Mart 09 denetimi)
--	--	--	--	--	--	--	--------------------

No	Sorumlu merci						
2	SC/NAO	SPO'nun SC olarak resmi şekilde atanmasına ilişkin yasal temeller (Başbakanlık Genelgesi) henüz imzalanmamıştır. Bunun Çerçeve Anlaşmanın parlamento tarafından onaylanması sonrasında gerçekleşmesi beklenmektedir. PMC SC'nin görev ve sorumluluklarını, Bileşen III ve IV için IPA koordinasyonu ile ilgili olanlar da dahil olmak üzere	M	AK denetçilerine Stratejik Koordinatörlerin yasal temeli ile ilgili taslak bir PMC'nin hazırlanmakta olduğu bildirilmiştir.  Yukarıdakiler temelinde, AK denetçileri 19/3/09 tarihinde Türk Büyükelçisi tarafından gönderilen ve bu Genelgenin yayınlanmasına ilişkin son tarihin ertelenmesini	30/6/2009	5.3.2 (Bulgu No 1)	Bölge/J2 CAF – Cilt III-NIPAC/AA/SC (Aralık 08 Denetimi)  Regio/J2CAF – Cilt II (Sc.5) SC (Mart 09 denetimi)

		(Bakanlıklar arası Bölgesel Kalkınma ve İnsan Kaynakları Komitesi) tanımlayacaktır.		isteyen mektubu onaylamışlardır ve bu nedenle de son tarih işbu belge ile ertelenmektedir.			
3	SC/NAO	MIS, mevcut (IPA) ve gelecekteki (Yapısal Fonlar) programların verimli bir şekilde yönetilmesini ve izlenmesini sağlamak için önemli bir IT aracıdır. Türk mercileri halihazırda entegre bir MIS geliştirmektedir. Sistem hem mali hem de sözleşme ile ilgili bilgileri içerecek ve tüm IPA aktörleri tarafından bir izleme & değerlendirme aracı olarak kullanılacaktır. Başkanlığını SC'nin yaptığı bakanlıklar arası bir çalışma	M	AK denetçileri, yapılan tartışmalar sonucunda Türk Mercilerinin Temmuz 2009 sonu itibariyle takip denetimi sırasında sunulan eylem planına göre MIS'ı işler hale getirmeyi planladıkları bilgisini alırken, işin halen işler bir MIS'in elde edilmesini ve İşletme Yapılarının ayrı bir MIS'ı ile bunun arasında bir köprü kurulmasını beklediği dikkate alındığında daha	30/6/2009	5.3.2 (bulgu no 2)	Regio/J2 CAF – Cilt III – NIPAC/AA/SC (aralık 08 Denetimi)  Regio/J2 CAF – Cilt II (Sc.5) SC (mart 09 denetimi)

		<p>grubu yakın zamanda (Eylül 2008) bu yetersizliğin hedef alınması amacıyla kurulmuştur ancak tasarım henüz yeterli şekilde geliştirilmemiş, kapsam belirlenmemiş, maliyet tahmini yapılmamış ve IPA'nın resmi şartları ile uyum henüz test edilmemiştir. Uygulama ile ilgili olarak, MIS'in 2009'un ilk yarısının sonunda başlaması gerekmektedir. Bugüne kadar, hizmet sözleşmesinin ToR ve TS taslakları henüz hazırlanmamıştır.</p>		<p>gerçekçi bir son tarihin belirlenmesi gerekmektedir.</p> <p>Türk mercilerinin MIS sisteminin uygulanmasındaki ilerleme ile ilgili güncellenmiş bilgiler sunması istenmiştir.</p> <p>Kesinleştirilmesi sonrasında, tüm potansiyel MIS kullanıcılarına yeterli eğitim sağlanmalıdır.</p>			
			L	AK denetçileri Türk mercilerinin MIS'in kurulması	31/12/2009		



				<p>sonrasında bir IT denetimine sahip olmak niyetinde olmadığını onaylamıştır.</p> <p>Bir IT uzmanı tarafından yapılan bağımsız bir incelemenin ardından, geliştirilen sistemin ISO kalite standartlarını sağladığından emin olunması için bir IT denetiminin yapılması önerilmektedir.</p>			
		OS'nin PIM'inin ilgili bölümlerinde MIS'e herhangi bir referans yoktur.	M	MIS'e bir referans dahil etmek için tüm OS'nin PIM'inin güncellenmesi önerilir.	30/9/2009		
4	SC	SC farklı İşletme Yapılarının takip ettiği tanıtım	M	Bir TA projesinin teklif edildiği ve AB görünürlük	31/12/2009		

		<p>faaliyetlerinin koordinasyonundan ve tutarlılığından sorumludur. SC farklı Program Otoritesileri tarafından takip edilen tanıtım faaliyetlerinin tutarlılığının kapsamlı bir IPA iletişim stratejisinin yayınlanması yoluyla sağlanmasından sorumludur. SC'nin başkanlık ettiği Bakanlıklar arası bir çalışma grubu, yakın zamanda bu yetersizliğin hedef alınması amacıyla kurulmuştur, ancak İletişim Stratejisi kesinleştirilmemiştir. Bu, bireysel programlar seviyesinde özel iletişim planlarının geliştirilmesi ve AB görünürlük kılavuz</p>	M	<p>kılavuz hükümlerinin gelecek birkaç hafta içerisinde tamamlanacağı ve web sitesinde yayınlanacağı tatmin edici bir şekilde doğrulanmıştır.</p> <p>Ayrıca, tanıtım görevlilerinden meydana gelen bir bakanlıklar arası iletişim çalışma grubunun da kurulmuş olduğu ve İletişim Stratejisi içerisinde yer alacağı belirtilmiştir.</p>		
--	--	--	---	---	--	--

	<p>hükümlerinin Türkiye'deki AB finansmanı ile ilgili kamudaki ve potansiyel fayda sahipleri arasında bilincin yükseltilmesi amacıyla yayınlanmasına ilişkin bir ön şarttır.</p> <p>Aynı zamanda her bir Program Otoritesisından bir tane olmak üzere kamu memurlarından meydana gelen bir ağ tüm tanıtım eylemlerinin koordinasyonu ve verimliliği için kurulmalıdır.</p>	<p>AK denetçileri, STÖ'lerin / belediyelerin ve Üniversitelerin katıldığı konferansların hazırlandığı konusunda bilgilendirilmiştir.</p> <p>Gelecek aylarda tanıtım görevlileri için programa özel iletişim planları geliştirmek amacıyla ne tür bir eğitimin ve başka hangi kılavuzluk bilgilerinin öngörüldüğünün belirtilmesi önerilmektedir.</p>			
--	--	--	--	--	--

5	AA	<p>Bir IPA Denetim Kılavuzu ve Yıllık Denetim Çalışma Planı hazırlanmıştır. Bununla birlikte, bileşene özel IPA denetim prosedürleri henüz kesinleştirilmemiştir. Bu prosedürler kesinleştirildikten sonra bunların aynı zamanda halen geliştirilmekte olan IPA denetim yazılımına dahil edilmesi gerekir.</p>	M	<p>Türk mercileri revize edilmiş prosedürlerde CAO ofisinde operasyonel izleme fonksiyonlarını gerçekleştirmekten kimin sorumlu olacağını ve bu görevlerin pratik açıdan nasıl gerçekleştirileceğini belirleyecektir. Henüz kesinleştirilmemiş olanlar için (örneğin iç denetim sonuçlarının temel alınması – PS 3, iç kontrollerin değerlendirilmesi – PS 04, Denetim planlama memorandumu – AP 07, uyum denetimi – AP11) gerçekçi bir son tarih belirlenmiştir.</p> <p>Ayrıca, bazı</p>	30/6/2009	5.4.2 (Bulgu No 1)	<p>Regio/J2 CAF – Cilt III – NIPAC/AA/SC (Aralık 08 Denetimi)</p> <hr/> <p>Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.6) AA (mart 09 denetimi)</p>
---	----	--	---	---	-----------	--------------------------	--

				<p>önerilerde (örneğin denetim hedeflerinin özelleştirilmesi için bileşen başına risk değerlendirmesi, IPA denetim prosedürleri için zaman çerçevesi, denetim programı prosedürü AP-08'in zenginleştirilmesi, tarihlerin IPA Denetim Kılavuzuna dahil edilmesi, tüm IPA mercilerinin yıllık denetim çalışma planı kapsamına alınması, iç denetim birimleriyle protokol anlaşmalarının yapılması) AK denetçileri tarafından bulunulmuştur.</p>			
			M	<p>Çalışma ziyaretleri de dahil olmak üzere eğitim devam etmektedir. Eğitim</p>	30/06/2009		

				haritaları IPA denetim prosedürlerinin kesinleştirilmesi ve yıllık denetim çalışma planının revizyonu sonrasında güncellenecektir.			
6	AA	IPA Denetim kılavuzu, AA'nın Yıllık Denetim Çalışma planında öngörülen şekilde denetimleri gerçekleştirmek için yeterli kaynağa ve kapasiteye sahip olmadığı durumlarda bu işlemin dışarıya yaptırılması olasılığından söz eder. Bununla birlikte, dışarıya verme durumlarında bile, AA dışarıya verilen işin kalitesiyle ilgili sorumluluğu taşır ve dolayısıyla da işlemin tüm	L	IPA Denetim Otoritesi başlangıçtaki denetim bulgularına Denetim Otoritesi nin verdiği yanıtı içerecek şekilde güncellenmelidir. Bununla birlikte, gelecek denetim sürecinde dışarıya verme işlemi öngörülmemektedir.	30/06/2009	5.4.2 (bulgu no 2)	Regio/ J2 CAF – Cilt III – NIPAC/ AA/ SC (Aralık 08 Denetimi)  Regio /J2 CAF – Cilt II (Sc.6) AA (Mart 09 denetimi)

		mülkiyetine sahiptir. AA'nın dışarıya verilen işe işletimsel olarak nasıl kılavuzluk edeceğine ve bu işi nasıl inceleyeceğine ilişkin beklentiler bu kılavuzda yeterli şekilde belirtilmemiştir.				
--	--	--	--	--	--	--

No	Sorumlu merci	Bulgunun Özeti	Risk Oranı	Öneri / Yapılması gereken önlem	Uygulama için Güncelleştirilmiş zaman dilimi	Rapor Referansı	Dosya referansı
7	NAO	IPA hazırlık safhasında, bazı NF çalışanları NAO ofisine aktarılmıştır. 5 yeni memurun 2008 sonu itibariyle NAO Ofisine katılması ve diğer bir 5 yeni memurun da 2009 yılında katılması beklenmektedir. Organizasyon kurulumundaki bu değişiklikler yönetim ve kontrol sisteminde önemli bir değişiklik yaratmaktadır.	M	Denetçiler NF'den NAO Ofisine personel aktarımının tamamlandığını ve 5 ek yeni personelin NAO ofisinde çalışmaya başladığını doğrulamışlardır. Türk mercilerinden 2009 yılında ek 5 personelin işe alınmasına ilişkin durum hakkında bilgi verilmesi istenmektedir.	31/12/2009	5.5.2 (Bulgu No.2)	Regio/J2 CAF – Cilt III – NAO (Aralık 08 Denetimi) <hr/> Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.2)NAO ((mart 09 denetimi)
8	NAO	Toplulukların mali çıkarlarının korunmasına ilişkin tüm mevzuatla ilgili, idari ve operasyonel	M	Denetçiler PMBI'nın AFCOS olmasını öngören yasa taslağının şu anda hazırlanmakta	30/6/2009	5.5.2 (Bulgu No 5)	Regio/J2 CAF – Cilt III – NAO (Aralık 08 Denetimi)



		<p>konuların koordinasyonu için AFCOS henüz resmi olarak kurulmamıştır. Şu anda, Başbakanlık Teftiş Kurulu AFCOS'un fonksiyonlarını gerçekleştirmektedir. Bu bulgu aynı zamanda Komisyonun Bileşen 1 ile ilgili kararında da yer almaktadır ve Türk Mercilerine göre bu Kararda belirtilen süre içerisinde AFCOS'un kurulması mümkün değildir.</p>		<p>olduğunu ve gelecek birkaç ay içerisinde kesinleştirileceğini belirtmektedir.</p> <p>Türk mercilerinden işleme ilişkin daha fazla bilgi vermeleri ve kesinleşmesi halinde AFCOS yasasının bir kopyasını sunmaları istenmektedir.</p>			<p>Regio /J2 CAF – Cilt II (Sc.2) NAO (Mart 09 Denetimi)</p>
9	NAO/ OS	<p>OP'den sorumlu merciler içerisindeki yönetim ve kontrol sistemlerinde büyük / küçük bir değişikliği neyin oluşturduğuna ilişkin bilinç yeterli olmamıştır. Bu,</p>	L	<p>Denetçilere prosedürlerin önerilen şekilde güncelleşeceği ve ilgili bilgilerin ilgili taraflara iletilmiş olduğu bilgisi verilmiştir. Ayrıca eğitim oturumları</p>	31/12/09	5.5.2 (Bulgu No 7)	<p>Regio /J2 CAF – Cilt III – NAO (aralık 08 Denetimi)</p> <p>Regio /J2 CAF – Cilt II (Sc.2)</p>

		<p>Program Otoritesine daha fazla açıklanması gereken önemli bir alandır, çünkü CAO ve NAO IPA IR'nin 15 ve 16. Maddeleri uyarınca Komisyona yönetim ve kontrol sistemlerindeki herhangi bir değişiklik hakkında bilgi vermekten sorumludur.</p>		<p>gelecek aylarda organize edilecektir.</p> <p>Yukarıdakilere ilişkin destekleyici kanıtların tamamlandıklarında AK denetçilerine sunulması gerekir.</p>		<p>NAO (Mart 09 Denetimi)</p>
--	--	--	--	---	--	---------------------------------------

10	NAO	Yıllık temelde, OS, NAO tarafından her yılın 28 Şubatında Komisyona sunulacak olan güvence beyanının hazırlanması işleminin bir parçası olarak NAO'ya bir yönetim beyanı hazırlayacaktır. Bu beyanların taslakları henüz hazırlanmamıştır.	M	Denetçiler Yönetim Beyannamesi şablonlarının halen hazırlanmakta olduğunu onaylamıştır. Bunların bir kopyasının tamamlandıklarında sunulması gerekmektedir.	30/6/2009	5.5.2 (Bulgu No 8)	Regio/J2 CAF – Cilt III – NAO (Aralık 08 Denetimi)  Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.2) AA (mart 09 denetimi)
11	NAO / OS Başkanı	Güvence beyannamesi sürecine ilişkin olarak OP'lerden sorumlu mercilerin sahip olduğu bilinç yeterli değildir. Bu, NAO'ya ve	M	Denetçiler güvence beyannamesi ile ilgili bilincin artırılması için bir eğitim planının hazırlanmakta olduğunu belirtmişlerdir.  Aynı zamanda OS'lerin iç denetim birimlerininin 2008 -	30/6/2009	5.5.2 (Bulgu No 9)	Regio /J2 CAF – Cilt III – NAO (Aralık 08 Denetimi)

	<p>AK hizmetlerine yıllık güvence sağlanması için zorunlu bir işlem olacaktır.</p> <p>OS başkanının katkısı, OS dahilindeki mercilerin her biri tarafından gerçekleştirilecek olan bir kendi kendini değerlendirme uygulamasının iyice incelenmesi yoluyla sağlanmalıdır. Kendi kendini değerlendirme uygulamasının amacı yönetim ve kontrol sistemlerinin etkin bir şekilde fonksiyon göstermesinin sağlanması ve bunun yanı sıra altta yatan</p>	<p>2010 için denetim planlarını CFCU ile ortak denetimlerini de dahil edecek şekilde güncellemeye başladıkları da doğrulanmıştır.</p> <p>Güvence beyannamesinin sağlanması ile ilgili destekleyici kanıtlar ve güncellenmiş dahili denetim planlarının iletilmelerinden / tamamlanmalarından hemen sonra AK denetçilerine sunulması gerekir.</p>			<p>Regio (J2 CAF – Cilt II (Sc.2) NAO (Mart 09 denetimi)</p>
--	--	--	--	--	--

	<p>işlemlerin yasallığı ve düzenliliğine ilişkin güvence sağlanmasıdır. OS başkanı herhangi bir kontrol zayıflığını, düzeltici tedbirlerin uygulanmasına ilişkin bilgileri ve gerekli olan herhangi bir destekleyici belgeyi NAO'ya bildirmekten sorumludur. Sorumlu personelle yaptığımız görüşmeler sonucunda, bu yeni ve zorunlu prosedüre ilişkin bilincin henüz yeterli olmadığını gördük. Bu, aynı zamanda çeşitli</p>				
--	--	--	--	--	--

		dahili denetim birimlerinin 2008-2010 denetim planının incelenmesi sırasında da doğrulanmış, CFCU ile yapılan ortak denetimlerin gerçekleştirilmesi için ise herhangi bir plan yapılmamıştır.					
12	NAO	NAO'nun ofisinin artık Güvence beyannamesinin formüle edilmesi için ne tür bilgilerin toplanması ve analiz edilmesinin gerektiğine ilişkin açık ve güncellenmiş bir prosedür hazırlamış olduğu tatmin edici bir şekilde	M	Denetçiler, ilgili güvence beyannamesi için temel olarak kullanılacak göstergelere izafi ağırlıklar vermek için önerilen şekilde bir çalışma grubunun (Departman Başkanı ve NAO Ofisindeki Eğitim koordinatörü & Mali Yönetim Bölümünden bir uzman) kurulmuş olduğunu doğrulamışlardır.	30/6/2009	5.5.2 (Bulgu No 10)	Regio /J2 CAF – Cilt III – NAO (Aralık 08 Denetimi)  Regio / J2 CAF – Cilt II (Sc.2) (Mart 09 Denetimi)

		<p>görülmüştür. Bununla birlikte, yönetim ve kontrol sistemlerinin etkin bir şekilde fonksiyon göstermesine ilişkin nihai bir sonuca varabilmek için NAO'nun kullanımındaki tüm bu araçların nasıl analiz ve koordine edileceği halen açık değildir.</p>		<p>Çalışma grubunun sonuçlarının bir kopyası tamamlanır tamamlanmaz sunulmalıdır.</p>			
13	NAO	<p>NAO ofisinin OS ve CFCU'ya gönderilen ve daha sonra da nokta ziyaretleri ile takip edilen kendi kendini değerlendirme kontrol listeleri aracılığı ile yıllık akreditasyon kontrolleri yaptığı tatmin</p>	M	<p>Denetçiler NAO Ofisinin aşağıdakilerin her ikisini de tatmin edici bir şekilde geliştirdiğini görmüşlerdir:</p> <ol style="list-style-type: none"><li>1) Proje denetim ziyaretleri için Yerinde ziyaret kontrol listesi (EK D07 NF Kılavuzu)</li></ol>	30/6/2009	5.5.2 (Bulgu No 11)	<p>Regio/J2 CAF – Cilt III – NAO (Aralık 08 Denetimi)</p> <p>Regio /J2 CAF Cilt II (Sc 2.14 &amp;</p>

	<p>edici bir şekilde görülmüştür. Bu kontrollerin yıllık temelde, Aralığın ilk haftasında yapılması öngörülmektedir. Denetçiler NAO ofisinin proaktif yaklaşımını onaylarken, Türk mercilerin dikkatini bu akreditasyon kontrollerini gerçekleştirmek için NAO ofisindeki personelin bu tahsislerin yapılması için gereken deneyim seviyesine ulaşması ve veya özel eğitim alması gerektiğine çekmek isteriz.</p>	<p>2) Akreditasyon kontrolleri için nokta kontrolleri kontrol listesi (Ek D05 NF Kılavuzu)</p> <p>Halen ilerlemeye ihtiyaç duyulduğundan, bu kontrol listelerinin her ikisi de güncellenmektedir. Kesinleştirildikten sonra, bunların AK denetçilerine sağlanması gerekmektedir.</p>			<p>2.15) NAO (Mart 09 Denetimi)</p>
--	---	--	--	--	---



14	NF	Ulusal Fon ve NAO Ofisi içerisindeki mevcut yeniden yapılanma henüz güncellenmiş bir iş yükü analizi ile desteklenmemiştir ve bu nedenle de personeldeki tahmini artış iş yükü analizi ile birleştirilememiştir.	M	Güncellenmiş WLA belirtilen şekilde sunulacaktır	30/6/2009	5.6.2 (Bulgu No 1)	Regio/J2 CAF – Cilt III – NF (Aralık 08 Denetimi) <hr/> Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.3) AA (mart 09 denetimi)
15	NF	2009 sonu itibariyle yürürlüğe konması öngörülen güncellenmiş organizasyon çizelgesinde, Mali Yönetim ve Mali Kontrol departmanlarının bir başkanı olmayacağı	M	Takip denetimi sırasında, AK denetçilerine Sayın Mehmet AK'ın Mali Kontrol Başkanı olacağı bilgisi verilmiştir. Organizasyon şemasının bu	31/12/2009	5.6.2 (Bulgu No 2)	Regio/J2 CAF – Cilt III – NF (Aralık 08 Denetimi) <hr/>

		<p>görülmektedir. Türk mercileri özellikle de iş yükü önemli ölçüde artacakken ve yönetim kararı sonrasında projeler başlatılacakken Ulusal Fon içerisinde, bir departman başkanı olmaksızın iki departmana sahip olmanın riskini, değerlendirmelidir. Gereken yönetime ve planlamaya sahip olmayan bir departman muhtemelen gereken şekilde ve verimli bir fonksiyon gösteremeyecektir.</p>		<p>atamayı gösterecek şekilde güncellenmesi ve bu atamanın bir kopyasının somut kanıt olarak sunulması önerilmektedir.</p> <p>Mali Yönetim başkanı makamı halihazırda boştur ve doldurulması gerekmektedir.</p>			<p>Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.2) AA (mart 09 denetimi)</p>
16	NF	<p>PIM’de yer alan yolsuzlukları duyurma prosedürlerinin, NF ve NAO ofisindeki personelin yolsuzlukları duyurma prosedürleri ile ilgili hak ve sorumluluklarını açık</p>	L	<p>AK denetçileri, prosedürlerin önerilen şekilde güncelleneceği konusunda bilgilendirilmiştir.</p>	30/6/2009	5.6.2 (Bulgu No 3)	<p>Regio/J2 CAF – Cilt III – NF (Aralık 08 Denetimi)</p>

		bir şekilde değerlendirilmesini sağlamak için daha detaylı bir şekilde hazırlanması gerekmektedir.					Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.3.7) NF  (mart 09 denetimi)
--	--	--	--	--	--	--	---

17	NF	Pro-forma düzensizliği veritabanı PIM'e bir ek olarak eklenmemiştir. Halihazırda katılım öncesi araçlar için kullanılan mevcut düzensizlik veritabanının NF tarafından kullanılacağı onaylanırken, bunun düzensizliklerle ilgili kilit bilgileri yakalamak için güncellenmesi gerektiği belirtilmiştir.	L	Bulgular hala önerilen şekilde hedef alınmalıdır.	30/6/2009		Regio/J2 CAF – Cilt III – NF (Aralık 08 Denetimi)
18	NF/NAO	Denetim Otoritesinin (AA) Program Otoritesi içerisindeki farklı dahili denetim birimlerinin çalışmasına	M	Türk mercilerinin, tüm çeşitli IPA mercilerinde dahili denetim birimlerinin kapasitesinin güçlendirilmesi amacıyla IPA	31/12/2009	5.6.2 (Bulgu No 5)	Regio/J2 CAF – Cilt III – NF (Aralık 08 Denetimi)

		dayanmasına ilişkin koşullar henüz tatmin edici bir şekilde karşılanmamıştır. Bunun temel nedeni dahili denetim birimlerinin yakın zamanda kurulmuş olması ve bazılarının yeterli kaynağı, AB fonlarının denetimi hakkında deneyimi ve yeterli metodoloji bulunmamasıdır.		sisteminde yer alan 45 dahili denetçinin eğitimi için öngörülen SEI fonları altında yeni bir ToR hazırlamış olduğu tatmin edici bir şekilde görülmüştür. Denetçiler sonraki denetim ziyaretleri / ilerleme raporları sırasında dahili denetim birimlerinin güçlendirilmesi ile ilişkili olarak durumu değerlendireceklerdir.			Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.3.9) F (mart 09 denetimi)
19	NF	Dahili Denetim Kılavuzu henüz tamamlanmamıştır	M	Bir dahili denetim kılavuzu taslağı elde edilmiştir, ancak bunun Türk Mercileri tarafından güncellenmesi ve tamamlanması gerekmektedir.	30/6/2009	5.6.2 (Bulgu No 6)	Regio/J2 CAF – Cilt III – NF (Aralık 08 Denetimi)  Regio J2

							CAF – Cilt II (Sc.3.11) NF  (mart 09 denetimi)
20	NF	PİM Bölüm I – Mali yönetim NF tarafından Türk ön kabul aracı için kullanılan belgelere bazı referanslar içermektedir.	M	Bulgunun önerilen şekilde ele alınması gerekmektedir.	30/06/2009	5.6.2 (Bulgu No 7)	Regio/J2 CAF – Cilt III – NF (Aralık 08 Denetimi)   Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.3)NF  (mart 09 denetimi)

21	NF/NAO	<p>PIM'e göre, NF, malların / kaynakların/ hizmetlerin zamanında ve somut bir şekilde teslim edildiğinden emin olmak için ek nokta kontrollerinin gerçekleştirilmesinden (4. Seviye kontroller) sorumlu olacaktır. Bu nokta kontrollerinin nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin bilinç NF personeline açık değildir ve bu kontrollere ilişkin prosedürler ve seçim kriterleri henüz geliştirilmemiştir.</p> <p>Nokta kontrollerinin nasıl gerçekleştirileceğini açıklayan POG bölümünün daha fazla detayla hazırlanması</p>	M	<p>AK denetçileri Türk Mercilerinin projelerin seçimi için bir "Risk değerlendirme metodolojisi" taslağı hazırladığını bildirmektedir, bununla birlikte bu taslağın kesinleştirilmesi gerekmektedir.</p> <p>POG bölümünün buna göre güncellenmesi gerekir.</p>	30/6/2009	5.6.2 (Bulgu No 8)	<p>Regio/J2 CAF – Cilt III – NF (Aralık 08 Denetimi)</p> <hr/> <p>Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.3.8) F (mart 09 denetimi)</p>
----	--------	--	---	--	-----------	--------------------------	--

		gerekir.					
			M	Bulgunun önerilen şekilde hedef alınması gerekmektedir	30/6/2009		
22	NF	Risk yönetimi politikasına ilişkin bir inceleme tanımlanan risklerin büyük bölümünün IPA IR'nin Ek 1 kriterleri ile yakından ilgili olduğunu ve hafifletme tedbirlerinin büyük ölçüde her riskin hedef alındığını gösterdiğini ortaya koymuştur. Risk değerlendirmesi uygulamasının organizasyon seviyesinde ve özel faaliyetler üzerinde yoğunlaştırılması gerekmektedir. Belirli riskler Ek I kriterleri ile yakından ilgiliyken, NF'nin risk tanımlaması Ek I	L	AK denetçilerine 2009 yılına ait risk yönetimi politikasının hazırlanmakta olduğu bildirilmiştir. Bu belge tamamlandığında AK'na sunulacaktır.	31/12/2009	5.6.2 (Bulgu No 9)	Regio/J2 CAF – Cilt III – NF (Aralık 08 Denetimi) <hr/> Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.3) NF (mart 09 denetimi)



	<p>kriterleri ile sınırlanmamalıdır. Örneğin, Risk Yönetimi Politikasında uygun ve zamanında iş yükü analizi temelinde personel alımının bir risk olduğu (4. Seviyede – yüksek) ve hafifletme tedbirinin “kapsamlı iş yükü analizinin gerçekleştirilmesi ve personelin buna göre alınması” olduğu belirtilmektedir. Bu durumda, tanımlanan riskler örneğin yüksek personel cirosu; düşük kalite belgelerine sahip deneyimsiz personel; işin bulunmayan bazı personeller nedeniyle kesintiye uğraması vb olmalıdır. Benzer şekilde, özel risk faktörleri geliştirilmeli ve mali kontrol, akreditasyon</p>				
--	--	--	--	--	--

		ve güvence alanları için analize dahil edilmelidir.					
--	--	---	--	--	--	--	--

23	NF	PIM'de bildirilen herhangi bir istisnanın takip edilmesi için geçerli prosedürlerden bahsedilmemektedir.	L	Bulgunun önerilen şekilde ele alınması gerekmektedir.	31/12/2009	5.6.2 (Bulgu No 10)	Regio/J2 CAF – Cilt III – NF (Aralık 08 Denetimi)
							Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.3) NF (mart 09 denetimi)
24	NF	Ulusal Fonda 4 tür hassas makam tanımlanmıştır: NF Müdürü, Mali Yönetim Departmanı	L	Bulgunun önerilen şekilde ele alınması ve kılavuzların gereken şekilde	31/12/2009	5.6.2 (Bulgu No 11)	Regio/J2 CAF – Cilt III – NF (Aralık

	Başkanı, Mali Yönetim Departmanı başkanı ve Muhasebe. Görüşmeler sırasında elde edilen bilgilere göre, hafifletici tedbirler personel rotasyonu yerine daha çok kontrollerden meydana gelecektir. Örneğin, NF Müdürü NAO tarafından denetlenecektir; muhasebeciler için, sistem yeterli çapraz kontrol sağlamaktadır.	güncellenmesi gerekmektedir.			08 Denetimi) <hr/> Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.3) NF  (mart 09 denetimi)
--	---	------------------------------	--	--	--

25	MFİB	MFİB'nin stratejik planı halen taslak biçimindedir. Bu açıdan, hedeflere karşı amaçların izlenmesi ve CFCU amaçlarına ulaşıp ulaşılmadığının değerlendirilmesi mümkün değildir.	L	AK denetçilerine stratejik planın halen kesinleştirilme sürecinde olduğu bilgisi verilmiştir. Türk mercilerinden tamamlandığında stratejik planı iletmeleri istenmiştir.	30/06/2009	5.7.2 (Bulgu No 2)	Regio/J2 CAF – Cilt III – MFİB (Aralık 08 Denetimi) <hr/> Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.7) MFİB (mart 09 denetimi)
26	MFİB	Usulsüzlüklerin incelenmesi sırasında, yolsuzlukları duyurma prosedürlerini PİM'de açık bir şekilde anlatılmadığı	M	AK denetçileri MFİB personelinin düzensizlik eğitiminde yolsuzlukları duyurma prosedürleri konusunda bilgilendirildiğini	30/06/2009		

		görölmüştür.	görürken, PİM'in yolsuzlukları duyurma prosedürleri ile ilgili olarak daha fazla zenginleştirilmesi gerekmektedir, bunun amacı çalışanlara hak ve sorumluluklarını daha iyi bildirebilmek ve aynı zamanda yolsuzlukları duyurma prosedürlerinin nasıl uygulanabileceği hakkında pratik bir kılavuz hüküm sağlamaktır.			
--	--	--------------	---	--	--	--

27	MFİB	<p>Risk yönetimi incelemesi sırasında aşağıdakiler not edilmiştir:</p> <p>2008 yılı için risk değerlendirme stratejisinde yalnızca kuruluş seviyesindeki göstergeler dikkate alınmış ve MFİB içerisindeki ayrı birimler seviyesinde mevcut olan riskler bu uygulamada yakalanmamıştır;</p> <p>Tanımlanan risklerin hedef alınması için hedef tarihleri olan bir risk eylem planı 2008 yılı için hazırlanmamıştır.</p> <p>Risk hafifletme</p>	M	<p>Halen geliştirilmekte olan “MFİB’nin amacına ilişkin risklerin listesi” belgesinin bir kopyası sağlanmıştır. Bununla birlikte, risklerin öncelikleri (Risk seviyeleri) ve bunların ele alınmasına ilişkin özel son tarihlerin belirlenmesi için daha fazla geliştirme işleminin yapılması gerekmektedir.</p>	30/06/2009		<p>Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.7.14) MFİB (mart 09 denetimi)</p>
----	------	--	---	---	------------	--	---

		planlarının daha fazla detayla hazırlanması gerekmektedir.					
28	MFİB	“Hassas makamlar politika belgesinin incelenmesinin ardından, MFİB’deki tüm pozisyonların hassas bir değerlendirmeye tabi tutulduğu görülmüştür. Aslında, başlangıç noktası hassas olduğu kabul edilen pozisyonların bir listesi olmuş ve daha sonra da hassas bir değerlendirme uygulanmıştır. Bu metodoloji doğru değildir ve bu belgenin güncellenmesi için devam eden süreçte	M	AK denetçileri “MFİB’deki Hassas Makamlar Envanterinin Tanımlanması, Yönetimi ve Envanteri hakkında Politika Çalışmasının” güncellenmiş biçiminin bir kopyasını almıştır. Bu politika çalışmasına göre, hala MFİB müdürü ve MFİB müdür yardımcısı makamlarının hassas olmadıkları düşünülmektedir. AK denetçileri bu pozisyonların doğaları itibariyle hassas olduklarını ve bu nedenle de bu politika çalışmasında daha	30/06/2009		

		<p>ayarlanması gerekmektedir. Aslında, MFİB müdürünün ve MFİB müdür yardımcısının makamları uygulanan metodoloji temelinde hassas makamlar olarak tanımlanmamıştır. Bunların her ikisi de yüksek seviyede makamlardır ve normalde hassas ve hafifletici faktörler olarak belirlenmeleri ve buna göre yerleştirilmeleri beklenir. Daha sonra tanımlanan hafifletici makamlar için özel hafifletici faktörler kullanılır.</p>		<p>fazla geliştirme yapılması gerektiğini tekrar etmektedir.</p> <p>Hassas politika çalışmasında bir önceki bulguda önerilen şekilde ihtiyaç duyulan gelişmelerle birlikte, hafifletici kontrollerin de MFİB müdürü ve müdür yardımcısı makamları için belirlenmesi gerekmektedir.</p>			
29	MFİB	QACD kılavuz hükümlerinin	M	QACD kılavuz hükümünün bir	30/06/2009	5.7.2 (Bulgu	Regio/J2 CAF –



		halen tamamlanması gerekmektedir. Bu kılavuz hükümlerin kesinleştirilmesi önerilmektedir, çünkü bunlar QACD'nin MFİB içerisinde kilit bir role sahip olan çalışmalarının temelini oluşturmaktadır.		kopyasının kesinleştirildiğinde AK denetçilerine sunulması gerekmektedir.		No 9)	Cilt III – MFİB (Aralık 08 Denetimi) Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.7) MFİB (mart 09 denetimi)
--	--	--	--	---	--	-------	---

30	MFİB	Dahili denetim kılavuzu ile ilgili araştırmamız, şu anda dahili denetçiler tarafından operasyonel bir kılavuz olarak kullanılmayacak olan son derece hazırlık niteliğinde ve eksik bir denetim kılavuzunu ortaya çıkarmıştır. Bu	M	Dahili denetim kılavuzu yatay seviyede revize edilmektedir. Kesinleştirildikten sonra, kılavuzun AK'ya sağlanması gerekir.	30/06/2009		
----	------	--	---	--	------------	--	--

		belgenin birçok alanda geliştirilmesi gerekmektedir.					
31	MFİB	IT Hizmetleri için Felaket iyileştirme planı ve iş devamlılığı planı hala taslak biçimindedir ve Haziran 2009 itibariyle tamamlanmaları beklenmektedir.	M	AK denetçileri Afet İyileştirme ve İş Devamlılığı Planı (DR- BCP) taslağının bir kopyasını takip denetimi sırasında elde etmiş ve kendilerine bunun Haziran 2009 itibariyle tamamlanacağı bildirilmiştir. Kesinleştirildikten sonra, belgenin AK'ne sağlanması gerekmektedir.	30/06/2009	5.7.2 (Bulgu No 13)	Regio/J2 CAF – Cilt III – MFİB (Aralık 08 Denetimi)  Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.7.16) MFİB (mart 09 denetimi)
32	MFİB	Sözleşmenin imzalanması veya sözleşmede herhangi bir değişiklik yapılması öncesinde AK Delegasyonunun	M	CFCU'nin tavsiyesine uyulmuştur : Bir sözleşmenin kilit unsurlarını; örneğin fiyatı, kapsamı ve uygulama süresini	30/06/2009		

		<p>(ECD) zorunlu olarak kapsama dahil edilmesine karşın aynı zamanda MFİB tarafından “değişiklik emirleri (VO)” ve idari emrin (AO)” AK delegasyonundan önceden onay alınmaksızın kullanıldığı görülmüştür. İlk değişiklik belgesi türü tipik olarak miktarlar veya teknik konular ile ilgiliylekn AO genellikle bir sözleşmenin diğer minör maddeleri ile ilgilidir ancak aynı zamanda sözleşme son tarihlerinin uzatılması için de kullanılabilir.</p> <p>AK delegasyonu tarafından</p>	M	<p>ilgilendiren herhangi bir değişiklik yapmadan önce ECD onayının alınmasını sağlamak için PİM’i değiştirin.</p> <p>Denetçilere sunulan şüpheler açısından, aşağıdakiler açıklığa kavuşacaktır: uygulama süresinin değiştirilmesi bir zeyil gerektirmektedir (sözleşmenin vazgeçilmez bir unsuru); uygulama süresi ile ilgili değişiklikler (gerçekleştirme süresinde yer alan gerçekleştirme süresine uyulduğu sürece idari bir emirle değiştirilebilir.</p>		
--	--	---	---	--	--	--

	<p>önceden tahmin edilmiş kontrollere göre, hata istatistikleri ECD'nin ek bilgi istediği durumları veya askıya alma yoluyla belgelerde yapılan değişiklikleri içermemektedir. İhale belgelerinde kalitenin sürekli olarak artırılması için, hata istatistiklerinin ECD'den gelen herhangi bir isteği ya da soruyu içermesi gerekir.</p>	<p>AK denetçileri, reddetme oranlarının analizinin halen QACD tarafından geliştirilmekte olduğu ve daha sonra buna göre güncelleneceği konusunda bilgilendirilmiştir. Tamamlandıktan sonra, analiz AK denetçilerine sağlanacaktır.</p>			
--	--	--	--	--	--

33	MoIT	<p>Halihazırda, programlama departmanı PIM ve POG prosedürlerinin güncellenmesinden sorumludur, çünkü resmi olarak görevlendirilmiş bir manuel koordinatör yoktur.</p> <p>Sistemde neyin büyük ve küçük bir değişiklik oluşturduğuna ilişkin genel bilincin de sistem değişikliklerinin nasıl güncelleştirileceğine ilişkin özel bir eğitimle birlikte artırılması gerekmektedir.</p>	M	<p>AK denetçileri PIM'in güncellendiğini ve QACD başkanının Manuel Koordinatör olarak atandığını doğrulamıştır (Taslak PIM A2).</p> <p>Ayrıca, değişiklik kaydı da (Taslak POG A01) hazırlanmıştır.</p> <p>Bununla birlikte, güncellenmiş PIM'in onaylanması ve böylece MoIT'in güncellenmiş onaylanmış PIM'i mümkün olan hallerde sunması gerekmektedir.</p>	30/06/2009		<p>Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.9/27 &amp; 9/33) MoIT (mart 09 denetimi)</p>
34	MoIT	<p>MoIT çalışanlarının NAO tarafından verilen Etik ve Bütünlük</p>	L	<p>MoIT memurlarının etik ve bütünlük politikaları</p>	31/12/2009	5.10.2 (Bulgu No 4)	<p>Regio/J2 CAF – Cilt III – MoIT</p>

		politikaları eğitime katıldığı doğrulanmıştır.		eğitime katılması sonrasında, inceleme için AK denetçilerine destekleyici kanıtlar sunması gerekir.			(Aralık 08 Denetimi)  Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.9/22) MoIT  (Mart 09 denetimi)
36	MoIT	Risk yöneticisine verilen risk yönetiminin zenginleştirilmesi gerekmektedir.	M	AK denetçileri risk kaydı eğitimi için ToR'un hazırlandığı ve ABGS'ye gönderildiği konusunda bilgilendirilmiştir. Bu ToR'a ilişkin bir kopya sağlanmıştır.  Risk yönetimi hakkındaki eğitimin verilmesi sonrasında, MoIT inceleme için AK	30/06/2009		Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.9/12) MoIT  (Mart 09 denetimi)

				denetçilerine destekleyici kanıt sunulmalıdır.			
37	MoIT	Mayıs 2009'da gerçekleştirilen WLA'ya göre, denetçiler, RCP-CIC'in daha eksiksiz bir insan kaynakları kapasitesine sahip olmasını sağlamak amacıyla MoIT'nin ek personel işe aldığını görmüştür. Denetim sırasında gerçekleştirilen sunulan güncellenmiş WLA incelemesinden, 7 yeni ek makamın gelecek aylarda doldurulması gerektiği görülmüştür. MoIT bu makamları MoIT içerisindeki diğer departmanlardan iç personel transferi ile doldurmak niyetinde	M	Aralık 2008'den bu yana, RCP-CIC 6 ek çalışanı işe almıştır (bunlardan 2si RCP-CIC'ten ayrılan memurların yerini almıştır). Ek 4 memur aşağıdaki şekilde görevlendirilmiştir: 1- Programlama Departmanı 2- Teknik Uygulama Departmanı 1- QACD başkanı Bu şekilde, Aralık 08 denetim raporunda belirtilen Teknik Uygulama Departmanındaki 4 kişilik eksiklik artı kısmen hedef alındığı ve aynı zamanda RCP -	30/06/2009	5.10.2 (Bulgu No.7)	Regio/J2 CAF - Cilt III - MoIT (Aralık 08 Denetimi)  Regio J2 CAF - Cilt II (Sc.9/6 & 9/8) MoIT (Mart 09 denetimi)

		olduğundan, personel atama işleminin uzun sürmeyeceği beklenmektedir.		CIC'in QACD başkanı makamını doldurduğu tatmin edici bir şekilde görülmüştür.  Ayrıca atama prosedürleri şu anda ek 8 uzman için devam etmektedir. 4 uzmanın Mayıs ayında, kalan 4 uzmanın ise Eylül 2009'da işe alınması beklenmektedir.  Mayıs 09 için planlanan atama tamamlandığında, RCP – CIC'in güncellenmiş bir organizasyon şemasını AK denetçilerine sunması gerekmektedir.			
		MoIT'nin RCP – CIC içerisinde bir finans ve sözleşmeler	L	MoIT'ten FCD'nin kuruluşu için Özel Yol Haritasının (ve ilgili ToR'un) bir	31/12/2009		Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.9/15)



	<p>biriminin kurulması ve kapasite oluşumu için bir stratejiyi tatmin edici bir biçimde hazırladığı görülmüştür. Bu departman halihazırda mevcut organizasyon çizelgesinde gösterilmiştir ve aynı zamanda bu departmana bir departman başkanı da atanmıştır. Personel atama planları henüz geliştirilmemiştir.</p>	<p>kopyasını, tamamladığında sunması istenmiştir.</p> <p>AK denetçilerine MoIT'nin şu anda CFCU'de bulunan 2 uzmanı, FCD'yi daha da güçlendirmek için geri almayı beklediği bilgisi verilmiştir. Aynı zamanda geçiş süresi içerisinde (2009 &amp; 2010) gölge birim içerisindeki memurlar da kamu tedarik ve sözleşme konularında MFİB ile, iş üzerindeki eğitimlerinin bir parçası olarak işbirliği yapacaklardır.</p>			<p>MoIT (Mart 09 denetimi)</p>
--	--	---	--	--	------------------------------------

38	MoIT	Aynı zamanda MoIT içerisinde eğitim haritalarının henüz hazırlanmamış olduğu, çünkü bir genel eğitim ihtiyaçları değerlendirmesinin birim seviyesinde gerçekleştirildiği görülmüştür. Denetçiler MoIT'nin IPA biriminin genel ihtiyaçlarını belirlemiş olduğunu doğrularken, bazı memurlar için gerekli özel eğitim ihtiyaçlarını yakalayacak bireysel eğitim haritalarının geliştirilmesi önerilmektedir.	M	MoIT'nin yeni kişiye özel eğitim haritalarının bir kopyasını, bunlar hazırlandığında sunması istenmiştir.	31/12/2009		
39	MoIT	MoIT iki yüksek riskli makamın	M	MoIT'nin revize edilen hassas	30/06/2009	5.10.2 (Bulgu	Regio/J2 CAF –

		hassas olduğunu tanımlamıştır, bunlar OS başkanlığı ve RCOP CIC başkanlığıdır. Bu iki makam için hafifletme prosedürleri aynıdır. Aynı zamanda OS başkanlığı ile ilişkili olarak hafifletme prosedürlerinin gerçekçi olmadığı görülmüştür (yani QACU tarafından, HOS'un gerçekleştirdiği faaliyetlerin yıllık incelemesinin yapılması; HOS tarafından onaylanan rapor ve belgelerin dahili kontrolünün QACU tarafından yapılması)		makam analizinin bir kopyasını, bu analiz tamamlandığında sunması istenmiştir. Analiz aynı zamanda tanımlanan riskli fonksiyonlar ve faaliyetler için hafifletme prosedürlerini ve kontrolleri de belirlemelidir.		No.9)	Cilt III – MoIT (Aralık 08 Denetimi)  Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.9) MoIT (Mart 09 denetimi)
40	MoIT	MFİB ve AK delegasyonu	M	MoIT'den Uygulama	30/06/2009	5.10.2 (Bulgu	Regio/J2 CAF –

	tarafından gerçekleştirilen kontrollere atfen, PİM hata istatistikleri için hangi birimin sorumlu olacağını öngörmemektedir. Bu analiz ihale ile ilgili belgelerin kalite güvencesi için zorunlu olduğu varsayılmaktadır.	Kılavuzlarının (PİM – POG) onaylanmış güncellenmiş prosedürlerini ve aynı zamanda QACD personelinin güncellenmiş iş açıklamalarını sunması istenmiştir.	No.10)	Cilt III – MoIT (Aralık 08 Denetimi)  Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.9) MoIT (Mart 09 denetimi)
--	---	---	--------	---

41	MoIT	<p>İşbirliği anlaşmasında ve prosedürler kılavuzunda, nokta kontrollerinin yapılması görevi farklı merciler için (MFİB, MoIT ve NF) öngörülmüştür. Nokta kontrollerinin planlanmasına ilişkin temel (nokta kontroller yıllık planı) ve MFİB ile ortak denetimlerin yapılması olanağı hala açık değildir. Görüşmelerden elde edilen bilgilere göre, MFİB OS'nin sorumluluğu altında gerçekleştirilen nokta kontrollerine katılacaktır. Bununla birlikte, bu durum ilgili akış çizelgesinden görülememektedir. Risk, nokta</p>	M	<p>AK denetçileri POG M01 "Sözleşme Yönetiminin" güncellendiğini ve bu nedenle de MoIT'nin nokta kontrollerin gerçekleştirilmesinden birincil olarak sorumlu merci olduğunu doğrulamıştır. MFİB da dahil olmak üzere tüm diğer merciler destekleyici bir doğrulama görevine katılabilirler.</p> <p>Bununla birlikte güncellenen POG ve ilgili denetim takibinin halen onaylanması gerekmektedir ve bu nedenle de MoIT'nin güncellenen onaylanmış POG ve Denetim takibini mümkün olan hallerde sunması gerekir.</p>	30/06/2009	5.10.2 (Bulgu No.11)	<p>Regio/J2 CAF – Cilt III – MoIT (Aralık 08 Denetimi)</p> <p>Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.9/37) MoIT (Mart 09 denetimi)</p>
----	------	--	---	--	------------	-------------------------	--

		<p>kontrollerin koordine edilmemiş bir şekilde, çelişkili sonuçlarla ve giderlerin belgelendirilmesinde ve tedbirlerin uygulanmasında gecikmeler olarak gerçekleştirilmesidir.</p> <p>Aynı zamanda idari kontrollerin sonuçları ile nokta kontrollerinin sonuçları arasındaki bağlantı genellikle belirsizdir.</p>					
42	MoIT	<p>Uygulama Bölümü yararlanıcılara ödeme işlemlerinin ve tekliflerinin teknik ve fiziksel olarak doğrulanmasından sorumludur, ancak ilgili kontrol listesi henüz Kılavuza dahil edilmemiştir.</p>	M	<p>AK denetçileri Taslak PIM Ek M10 “Kontrol listesi fatura kontrolleri”nin artık hazırlanmış ve bir kopyasının alınmış olduğunu doğrulamıştır</p> <p>Bununla birlikte, güncellenen PIM halen onaylanmalıdır ve böylece MoIT mümkün olan hallerde</p>	30/06/2009	5.10.2 (Bulgu No.12)	<p>Regio/J2 CAF – Cilt III – MoIT (Aralık 08 Denetimi)</p> <p>Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.9/56)</p>

				güncellenmiş onaylanmış PIM'i sunmalıdır.			MoIT (Mart 09 denetimi)
43	MoIT	İstisna raporu şu anda halen taslak biçimdedir ve PIM bildirilen istisnaların nasıl takip edileceğinden bahsetmemektedir. Bu açıdan prosedürlere ilişkin bilincin MOIT çalışanları arasında oldukça sınırlı olduğu görülmüştür.	M	AK denetçileri PIM Ek D04 "İstisna Raporu" ve Ek D05 "İstisna bildirimini" artık hazırlanmış olduğunu ve bir kopyanın alındığını doğrulamıştır.  Bununla birlikte, güncellenmiş PIM'in halen onaylanması, dolayısıyla da MoIT'in güncellenmiş onaylanmış PIM'i mümkün olduğunda sunması gerekmektedir.	30/06/2009	5.10.2 (Bulgu No.13)	Regio/J2 CAF – Cilt III – MoIT (Aralık 08 Denetimi)  Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.9/44 ve 9/45) MoIT (Mart 09 denetimi)
			M	AK denetçileri taslak POG D06 "OS için İstisna Bildirimi ve Raporlaması"nın artık hazırlandığını ve bir kopyanın alındığını	30/6/2009		Regio /J2 CAF-Cilt II (Sc. 9/35) MoIT (Mart 09

				doğrulamışlardır. Bununla birlikte, güncellenmiş POG'un halen onaylanması gerekmektedir ve bu nedenle de MoIT güncellenmiş onaylanmış POG'u mümkün olduğunda sunmalıdır.			denetimi)
44	MoIT	MoIT'nin dahili denetim birimi şu anda İç Denetim Koordinasyon Kurulunun (Maliye Bakanlığı) kılavuzluğu ve denetimi altındadır. İç Denetim Koordinasyon kurulu tarafından yatay olarak hazırlanan İç denetim kılavuzu İngilizce olarak mevcut değildir ve bu nedenle de eksiksizliğinin ve metodolojisinin doğrulanması mümkün olmamıştır	M	Dahili denetim kılavuzu yatay seviyede revize edilmektedir. Bu nedenle, tamamlandıktan sonra, kılavuzun incelenmek üzere AK denetçilerine sunulması gerekmektedir.	30/06/2009	5.10.2 (Bulgu No.15)	Regio/J2 CAF – Cilt III – MoIT (Aralık 08 Denetimi)  Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.9/26) MoIT (Mart 09 denetimi)
			M	Güncellenen denetim planının İngilizce	30/6/2009		



		<p>(örneğin başkalarının işlerine, metodolojisine, risk değerlendirmesine güvenme).</p> <p>2008-2010 denetim planında iç denetim biriminin MFİB içerisinde CFCU'nin dahili denetçileri ile birlikte ortak denetimler gerçekleştirilmesi görevi gözden kaçırılmıştır. iç denetim biriminin bu görevi aynı zamanda MoIT tarafından AK denetçilerine sunulan "Yararlanıcıların Denetimi için Prosedürler" belgesinde belirtilmiştir.</p>		<p>versiyonunun bir kopyasının, plan tamamlandığında AK denetçilerine sunulması gerekir.</p>			
45	MoIT	<p>MoIT'de bir iletişim stratejisi ve eylem planı (tam bütçe de dahil olmak üzere) halen taslak</p>	M	<p>İletişim ve eylem planının nihai versiyonunun bir kopyası (ilgili bütçe karşılığı da dahil</p>	30/06/2009	5.10.2 (Bulgu No.16)	Regio/J2 CAF – Cilt III – MoIT (Aralık

		biçimindedir.		olmak üzere) tamamlandığında AK denetçilerine sunulmalıdır.			08 Denetimi)  Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.9/23) MoIT (Mart 09 denetimi)
46	MoIT	Uyum denetçilerinin bazı önerilerinin 2009’un ikinci yarısında hedef alınmasının planlandığı görüşmüştür.	M	IT ile ilgili Uyum Denetiminden bekleyen bulgular hedef alındıktan sonra, MoIT tarafından destekleyici kanıtların sunulması gerekir.	30/06/2009	5.10.2 (Bulgu No.17)	Regio/J2 CAF – Cilt III – MoIT (Aralık 08 Denetimi)  Regio J2 CAF – Cilt II (Sc.9/37) MoIT (Mart 09 denetimi)

## EK VIb

Komisyon tarafından Gerçekleştirilecek olan Önceden Belirlenmiş Kontrollerin Listesi  
Hizmet, tedarik ve iş sözleşmeleri ile ilgili

### Tedarik prosedürleri

- (1) Rekabetçi diyalogun kullanılmasının onaylanması
- (2) Görüşülen bir prosedürün kullanılmasının onaylanması
- (3) 5.000.000 € veya üzerindeki iş sözleşmeleri için sınırlı bir prosedürün kullanılmasının onaylanması.

### Yayımlar

- (4) Resmi Gazetede, EuropeAid web sitesinde ve diğer uygun medya araçlarında bireysel sözleşme tahminlerinin yayınlanması.
- (5) Tedarik bildirimlerinin ve ihale dosyalarının Resmi Gazetede, EuropeAid web sitesinde ve diğer uygun medya araçlarında yayınlanması.
- (6) Düzeltme bildirimlerinin Resmi Gazetede, EuropeAid web sitesinde ve diğer uygun medya araçlarında yayınlanması.
- (7) Yerel açık ihale prosedürü referanslarının Resmi Gazetede, EuropeAid web sitesinde ve diğer uygun medya araçlarında yayınlanması.
- (8) İhale prosedürü çağrılarında ek bilgilerin yayınlanması.
- (9) İhalenin verilmesi bildirimlerinin ve ihale prosedürü sonuçlarının Resmi Gazetede, EuropeAid web sitesinde ve diğer uygun medya araçlarında yayınlanması.
- (10) İptal bildirimlerinin yayınlanması

### Değerlendirme Komitesi

- (11) Değerlendirme Komitesi oluşumunun onaylanması
- (12) Değerlendirme Komitesi işlemlerinin tümünün veya bir bölümünün takip edilmesi için bir gözlemcinin atanması
- (13) Değerlendirme Komitesindeki diğer gözlemcilerin onaylanması

### Hizmet sözleşmelerinde kısa listelerin oluşturulması

- (14) Seçim kriterlerini karşılayan en az dört adayın bulunduğu kısa listenin kabulü
- (15) Sözleşme merciinin ilgili hizmetleri tarafından onaylanan kısa liste raporunun kabulü

### İhale dosyası ve değerlendirme

- (16) Yayın öncesinde İhale dosyasının kabulü (Referans Şartları / Teknik Şartname)
- (17) PRAG tarafından özellikle sağlanan istisnaların önceden onaylanması. İstisna onayı temel kurallara göre verilir (örneğin hizmetler için 50 gün, tedarik için 60 gün, işler için 90 gün gibi tekliflerin sunulmasına ilişkin daha kısa son tarihler). Menşe kuralı, HQ'nun onaylanması sonrasında istisnai durumlarda uyruk'tan kaynaklı istisna.
- (18) Özellikle kompleks çalışmalarda, sözleşmenin ekonomik açıdan en avantajlı teklife verilmesi için temel olarak kalite ve fiyatın bir kombinasyonunun kullanılmasının önceden onaylanması. Her bir vaka için ayrı ayrı olmak üzere teknik destek sağlanması.
- (19) Önerileriyle birlikte değerlendirme Raporunun onaylanması.

(20) Bir ihale prosedürünün iptal edilmesi öncesinde onay alınması.

Uzmanların sağlanması ve Değiştirilmesi

(21) Sözleşmenin iptali öncesinde onay

(22) Uzmanların değiştirilmesi öncesinde onay

İhalenin verilmesi

(23) İhaleyi kazanan teklif sahibine bildirim mektubunun verilmesi öncesinde kararın resmi olarak kabul edilmesi.

(24) Sözleşme dosyasının kabulü

(25) İhaleyi kazanan teklif sahibinden / başvuru sahibinden imzalanmış bir orijinalin alınması

Sözleşmelerin Değiştirilmesi

(26) Bir sözleşme zeylinin kabulü

(27) Yükleniciden zeylin imzalanmış bir orijinalinin alınması

Hibelerle ilgili olarak

(28) PRAG için özellikle sağlanan istisnaların önceden onaylanması

(29) Bir çerçeve ortaklık anlaşmasının kullanımının önceden onaylanması.

(30) Direkt olarak ihale verme prosedürünün kullanımının önceden onaylanması.

Değerlendirme Komitesi

(31) Değerlendirme komitesi kompozisyonunun onaylanması

(32) Değerlendirme Komitesinin işlemlerinin tümünü veya bir bölümünü takip etmek için bir gözlemcinin atanması

(33) Değerlendirme komitesindeki diğer gözlemcilerin onaylanması

(34) Değerlendiricilerin tekliflerin incelenmesi için kullanılacağı hallerde değerlendirici listesinin onaylanması

(35) Teklif açma oturumunun ve idari kontrol raporunun kabulü

(36) Konsept notu değerlendirme raporunun kabulü

(37) Başvuru formu değerlendirme raporunun kabulü

(38) Değerlendirme raporunun kabulü

Hibe prosedürü ve hibe verilmesi

(39) Yıllık çalışma programlarının ve Başvuru Sahipleri için Kılavuz hükümlerin onaylanması

(40) Yıllık iş programlarının, başvuru sahipleri için kılavuz hükümlerin ve hibe verilmesi bildirimlerinin yayınlanması

(41) Teklif prosedürü için bir davetin iptalinin önceden onaylanması

(42) Teklif edilen hibelerin detaylarının ve ilgili hallerde, taslak sözleşmelerin kabulü

(43) Hibe verilmesinin kabulü

(44) Sözleşme Mercii tarafından sözleşmenin imzalanması konusunda bildirim yapılması

(45) Bir sözleşmenin bir zeylinin kabulü

## EK VIIÖn kontrollerden feragat edilmesi ile ilgili yol haritasının şartları

### (Finansman Anlaşması Madde 31)

Komisyon tarafından ön kontroller yapılmaksızın merkezi olmayan yapılanma, Türkiye’de “Bölgesel Rekabet” Operasyonel Programının uygulanmasının amacını oluşturmaktadır.

(EC) No 718/2007 numaralı Komisyon yönetmeliğinin 8(4)c maddesine göre, bu Finansman Anlaşmasında Türkiye tarafından, Komisyonun ön kontrolü olmaksızın merkezi olmayan yapılanma sağlanmasının temin edilmesi amaçlı bir yol haritasının belirlenmesi ve düzenli olarak güncellenmesi ile ilgili hükümler belirlenmektedir.

#### 1. Amaç

Yol haritasının amacı Türkiye tarafından, Komisyonun ön kontrolleri olmaksızın, merkezi olmayan bir yönetimin elde edilebilmesi için, şartların ve kilometre taşlarının belirlenmesidir.

#### 2. Yol haritasının sunulması için son tarih ve raporlama frekansı

Yol Haritası NAO tarafından Bölgesel Politika Genel Müdürlüğüne Finansman Anlaşmasının imzalanmasından en az üç ay sonra sunulacaktır.

Türkiye Komisyona üç ayda bir olmak üzere, işlerin mevcut durumu hakkında, belirlenmiş olan şart ve kilometre taşlarının karşılanmasında sağladığı başarılarla ilişkin bir rapor sunacaktır.

#### 3. Kapsam ve Yapı

Yol haritası “Bölgesel Rekabet” Operasyonel Programı uyarınca fonların yönetilmesi için mevcut sistemi açıklayacaktır. Komisyon tarafından ön kontrol yapılmaksızın verimli bir şekilde fonksiyon gösterecek olan açık kurumsal ve kişisel sorumlulukların yanı sıra dahili prosedür kurallarına sahip olan bir yönetim ve kontrol sisteminin elde edilmesi için gereken basamakları ve gelişimleri tanımlayacaktır.

Yol haritasında aşağıdakilere ilişkin niceliksel ve niteliksel kilometre taşları belirlenecektir (münhasır olmayan liste):

- Kurumsal oluşumun kurulması ve yönetilmesi,
- Personelin sağlanması
- Ön kontrollere sahip merkezi olmayan uygulama sisteminin fonksiyon göstermesi,
- “Bölgesel Rekabet” Operasyonel programı uyarınca işlemlerin / projelerin uygulanması

Yol haritası ek olarak ihale ve sözleşme işlemine ilişkin bir dizi kilometre taşı içerecektir. Özellikle bu kilometre taşları ön onay için AK delegasyonuna sunulan ihale ve sözleşme belgelerinin kalitesinin artırılması ve zamanında tedarik (bağlayıcı son tarihlere sahip tedarik planı) ile ilgili olacaktır.

Yol haritasında, Türkiye Komisyona ön kontrollerden feragat edilmesine ilişkin başvuruyu göndermek için bir son tarih belirleyecektir.

Yol haritası farklı ön kontrol türleri için safhalara ayrılmış bir feragate atıfta bulunabilir.

#### 4. Belge ve Prosedürün statüsü

Yol Haritası Türkiye tarafından Komisyonla yakın fikir alışverişi içerisinde belirlenecektir.



Yol haritası Komisyon tarafından benimsenmeyecek / onaylanmayacaktır, yani bir Türk belgesi olarak kalacaktır. Bununla birlikte, yönetim ve kontrol sisteminin fonksiyonlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi için gereken temel olacaktır.

##### 5. Sonraki Basamaklar

“Bölgesel Rekabet” Operasyonel Programı ile ilgili yönetim yetkilerinin verilmesine ilişkin Komisyon Kararında belirtilmiş olan ön kontrollerin dağıtılması öncesinde, Komisyon ilgili Topluluk kuralları ve ulusal kurallara göre ilgili yönetim ve kontrol sisteminin etkin bir şekilde fonksiyon göstermesi konusunda tatmin olacaktır.

Komisyon tarafından ön kontrollerin dağıtılması, Komisyonun (EC) No 718/2007 sayılı Yönetmeliğin 18. Maddesinde belirtilen şartların karşılandığı konusunda tatmin olması sonrasında bir başka Kararın konusu olacaktır.

# **EK VIII**

## **ŞABLON**

### **YARDIM ONAYI İÇİN BÜYÜK PROJE İSTEĞİ**

(EC) No 718/2007 SAYILI KOMİSYON UYGULAMA TÜZÜĞÜ 147(1)(C) VE 157.  
MADDELERİ KAPSAMINA GİREN PROJELER

#### **KATILIM ÖNCESİ YARDIM ARACI**

(“Bölgesel Rekabet Edilebilirlik” programları uyarınca finanse edilen büyük altyapı projeleri)

[Projenin Adı]

CCI No: (.....)

.....

#### **İçindekiler**

- A. ADRESLER VE REFERANSLAR
- B. PROJE DETAYLARI
- C. FİZİBİLİTE ÇALIŞMALARININ SONUÇLARI
- D. ZAMAN ÇİZELGESİ
- E. MALİYET – FAYDA ANALİZİ
- F. ÇEVRESEL ETKİ ANALİZİ
- G. KAMU KATKISINA İLİŞKİN NEDENLER
- H. FİNANSMAN PLANI
- İ. AVRUPA BİRLİĞİ POLİTİKALARI VE YASALARI İLE UYUM
- J. YETKİN ULUSAL MERCİİN KABULÜ

EK I DOĞAL KORUMANIN ÖNEMİNE İLİŞKİN SAHALARIN İZLENMESİNDEN  
SORUMLU MERCİ TARAFINDAN YAPILAN DEKLERASYON

EK II MALİYET – FAYDA ANALİZİ (MALİ ANALİZ VE İLGİLİ HALLERDE SOSYO –  
EKONOMİK ANALİZ)

(Eklerin Listesi)

## A. ADRESLER VE REFERANSLAR

### A.1 Uygulamadan sorumlu merci (Program Otoritesi)

A.1.1 İsim:

A.1.2 Adres:

A.1.3 Temas kurulacak kişi:

A.1.4 Telefon:

A.1.5 Teleks / Faks:

A.1.6 E-posta

### A.2 Nihai Yararlanıcı

A.2.1 İsim:

A.2.2 Adres:

A.2.3 Temas kurulacak kişi:

A.2.4 Telefon:

A.2.5 Teleks / Faks:

A.2.6 E-posta

### A.3 A.2'de belirtilen merciden farklı olması halinde, ihalenin verilmesi ve sözleşmenin yapılmasından sorumlu merci (sözleşme Makamı)

A.3.1 İsim:

A.3.2 Adres:

A.3.3 Temas kurulacak kişi:

A.3.4 Telefon:

A.3.5 Teleks / Faks:

A.3.6 E-posta

### A.4 Projenin son alıcısı (uygulama sonrasındaki proje sahibi)

A.4.1 İsim:

A.4.2 Adres:

A.4.3 Temas kurulacak kişi:

A.4.4 Telefon:

A.4.5 Teleks / Faks:

A.4.6 E-posta



## B. PROJE DETAYLARI

### B.1 Projenin/ proje safhasının adı:

METİN KUTUSU

### B.2 Proje faaliyetinin Sınıflandırılması<sup>10</sup>

B.2.1 Öncelikli temas boyutu için kod	Kod	Yüzde
	Kod	Yüzde
B.2.2 Finansman boyutunun biçimine ilişkin kod	Kod	
B.2.3 Konum boyutu NUT S II için kod	Kod	eğer varsa

### B.3 Operasyonel Programı ile Uyum ve tutarlılık

B.3.1 İlgili Operasyonel Programının Adı:

METİN KUTUSU

B.3.2 Operasyonel Programının Tanımlama (CCI) Numarası için ortak kod

METİN KUTUSU

B.3.3 Komisyon Kararı (numara ve tarih):

METİN KUTUSU

B.3.4 Öncelik ekseninin adı

METİN KUTUSU

### B.4 Projenin amaçları ve yeri

B.4.1 Mevcut altyapının sağladığı katkı ve projenin etkisi

Bölgeye / bölgelerin, bu uygulamanın kapsadığı altyapı türüne ne ölçüde sahip olduğunu belirtiniz; bunu 20... yılı için hedef alınan altyapı donanımının seviyesi ile karşılaştırınız (yani, ilgili duruma göre ilgili stratejiye veya ulusal / bölgesel planlara göre). Projenin strateji / plan amaçlarına öngörülebilir katkısını belirtiniz. Muhtemel engelleri veya çözülmesi gereken diğer sorunları belirtiniz.

METİN KUTUSU

B.4.2 Sosyoekonomik amaçlar

Projenin sosyoekonomik amaçlarını ve hedeflerini belirtiniz.

METİN KUTUSU

B.4.3 Operasyonel Programın başarıya ulaşmasına katkı

Projenin Operasyonel Programının ilgili öncelikli konuların başarılmasına ve ölçütlerinin elde edilmesine nasıl katkıda bulunduğunu açıklayınız (mümkün olan hallerde sayısal göstergeler sununuz.)

METİN KUTUSU

B.4.4 Projenin amaçları

<sup>10</sup> Ek XIII'te belirtilen kodlara bakınız. Finansman Anlaşmasının, Harcama kategorilerine göre tahsisi



Amaçları ve hedefleri tam olarak açıklayınız (çözülmesi gereken özel sorunlar, hizmet verilen nüfus, kalite artırımı, kirliliğin azaltılması, vb)

Mümkün mertebeye sayısal veriler sununuz

METİN KUTUSU

### **B.5 Proje Açıklaması**

B.5.1 Projenin (veya proje safhasının) tanımlanması

a) Projeye (veya proje safhasına) dair yapınız.

METİN KUTUSU

b) Projenin genel bir projenin bir safhasını oluşturması halinde, teklif edilen uygulama safhalarına ilişkin bir açıklama yapınız (teknik ve finansal olarak bağımsız olup olmadığını açıklayan).

METİN KUTUSU

c) Projenin safhalara ayrılmasında hangi kriterler kullanılmıştır?

METİN KUTUSU

### **B.5.2 Altyapıya yapılan yatırıma ilişkin teknik tanımlama**

a) Ana özelliklerini ve bileşen elemanlarını belirterek önerilen altyapıyı ve yardım sağlanacak işi açıklayınız.

METİN KUTUSU

b) ilgili işe ilişkin olarak, kullanılacak temel çıktı göstergelerini tanımlayınız ve miktarlarını belirtiniz.

METİN KUTUSU

c) İzleme biriminitanımlayınız. Proje yönetimine ilişkin düzenlemeleri belirleyiniz.

METİN KUTUSU

a) Altyapının son kullanıcıları (örneğin hizmet verilen hedef nüfus, mümkün olan hallerde miktarı belirlenmiş olarak);

METİN KUTUSU

a) Altyapının inşası bir kamu – özel ortaklığı (PPP) aracılığı ile mi sağlanacaktır?

Evet

Hayır

Yanıt evetse, PPP'nin biçimini açıklayınız (yani özel ortak için seçim süreci, PPP'nin yapısı, altyapı mülkiyeti düzenlemeleri, risk tahsisi düzenlemeleri, vb):

METİN KUTUSU

Altyapının projenin tamamlanması sonrasında nasıl yönetileceğine ilişkin detayları verin (yani kamu yönetimi, imtiyaz, diğer PPP biçimleri)

METİN KUTUSU

f) Proje iki ya da daha fazla ülkeyi içeren bir sınır ötesi boyuta sahip midir?

Evet

Hayır

Yanıt evetse, belirtin:

METİN KUTUSU

## **C. FİZİBİLİTE ÇALIŞMALARININ SONUÇLARI**

### **C.1 Talep Analizi**

Talep analizinin bir özetini, iş bitiminde öngörülen kullanım oranını ve talep artış oranını gösterecek şekilde sununuz.

METİN KUTUSU

### **C.2 Dikkate alınan opsiyonlar**

Fizibilite çalışmalarında dikkate alınan alternatif opsiyonları genel hatları ile belirtiniz.

METİN KUTUSU

C.3 Gerçekleştirilen fizibilite çalışmalarının ana sonuçlarının bir özetini sununuz.

METİN KUTUSU

Fizibilite çalışmalarının finansmanında IPA yardımının bulunması halinde kesin referansları veriniz.

METİN KUTUSU

## D. ZAMAN ÇİZELGESİ

### D.1 Projenin Zaman Çizelgesi

Aşağıda, projenin genelinin gelişimine ilişkin zaman çizelgesini veriniz.

Her bir sözleşme veya safha için, ilgili hallerde tabloya ayrı bir kayıt öngörünüz. Uygulamanın bir proje safhası ile ilgili olması halinde, tabloda bu başvuru ile yardım istenen projenin genelinin elemanlarını açık bir şekilde belirtiniz:

	Başlangıç Tarihi (A)	Bitiş Tarihi (B)
1. Fizibilite çalışmaları:	gg/aa/yyyy	gg/aa/yyyy
2. Maliyet – fayda analizi (mali analiz ve ilgili hallerde sosyoekonomik analiz)	gg/aa/yyyy	gg/aa/yyyy
3. Çevresel etki değerlendirmesi (ÇED) (uygun durumlarda):	gg/aa/yyyy	gg/aa/yyyy
4. Tasarım çalışmaları	gg/aa/yyyy	gg/aa/yyyy
5. İhale dokümantasyonunun hazırlanması	gg/aa/yyyy	gg/aa/yyyy
6. İhale prosedürünün (prosedürlerinin) beklenen başlangıç tarihi	gg/aa/yyyy	
7. Arazi iktisabı:	gg/aa/yyyy	gg/aa/yyyy
8. İnşaat safhası / sözleşme:	gg/aa/yyyy	gg/aa/yyyy
9. Operasyonel safhası	gg/aa/yyyy	

İhaleden nihai ödemeye kadar sözleşmelerin ana bölümlerinin bir özet planını ekleyiniz (yani mümkün olan hallerde bir Gantt çizelgesi).

### D.2 Projenin Vadesi

Proje zaman çizelgesini teknik ve mali ilerleme ve projenin mevcut vadesi açısından, aşağıdaki başlıklar altında açıklayınız:

#### D.2.1 Teknik (fizibilite çalışmaları, vb)

METİN KUTUSU

D.2.2 Projenin uygulanması için gerekli olacak yasal ve idari belgelerin kapsamlı bir listesini sağlayınız (kararlar, izinler, EIA (ÇED) (eğer varsa), arazi iktisabı, ihaleye davetler, izinler, vb). hangi belgelerin halihazırda elde edilmiş olduğunu belirtiniz ve geriye kalan belgelerin elde edilmesi için belirtilen tarihleri belirtiniz.

METİN KUTUSU

D.2.3 Mali (ulusal kamu harcamaları, özel harcamalar, istenen veya verilen krediler vb ile ilgili taahhüt kararları – referans veriniz):



METİN KUTUSU

## E. MALİYET – FAYDA ANALİZİ

Bu bölüm, büyük projelerin maliyet- fayda analizlerinin gerçekleştirilmesine yönelik metodolojiye ilişkin kılavuz hükümlerini temel almalıdır. Bununla birlikte, bu analiz ve Madde 157.4e’de belirtilen şekilde fayda –maliyet analizinin gerçekleştirilmesine ilişkin şartlar projenin doğası ile orantılı olmalıdır. Bu şartlar bu nedenle, Komisyon hizmetleri temelinde her vaka için ayrı ayrı tartışılmalıdır.

### E.1 Mali Analiz

Mali analizden elde edilen ana elemanlar aşağıda özetlenmelidir.

#### E.1.1 Metodolojiye ve yapılan özel varsayımlara ilişkin kısa açıklama

#### METİN KUTUSU

#### E.1.2 Mali analiz için kullanılan ana elemanlar ve parametreler

	Ana elemanlar ve parametreler	İskontosuz değer	İskontosuzdeğer (net Bүgүnkü değer)
1	Referans süre (yıl)		
2	Mali iskonto oranı (%) <sup>11</sup>		
3	Toplam yatırım maliyeti avro cinsinden, iskonto yapılmamış)		
4	Toplam yatırım maliyeti (avro cinsinden, iskontolu)		
4a	Uygun olmayan harcamalar (özel katkılar dahil)		
5	Bakiye değer (avro cinsinden, iskontosuz)		
6	Bakiye değer (avro cinsinden, iskontosuz)		
7	Gelirler (avro cinsinden, iskontolu)		
8	İşletme maliyetleri ( avro cinsinden, iskontolu)		
9	Net gelir = gelirler – operasyon maliyetleri + bakiye değer (avro cinsinden, iskontolu) = (7) – (8) + (6)		
10	Uygun harcamalar (IPA IR’nin 150.2 maddesi) = yatırım maliyeti – uygun olmayan harcamalar – net gelir avro cinsinden, iskontolu) = (4) – (4a) –		

<sup>11</sup> Oranın reel mi nominal mi olduğunu belirtiniz. Mali analizin mutlak fiyatlarla yapılması halinde, gerçek şartlar altında ifade edilen bir mali iskonto oranı kullanılacaktır. Analizin cari fiyatlarla gerçekleştirilmesi halinde, nominal şartlardaki bir iskonto oranı kullanılacaktır.

	(9)		
11	Finansman açığı oranı (%) = (10)/(4)		

(Maliyetler ve gelirler için KDV hariç rakamlar temel alınmalıdır)

### E.1.3 Mali analizin ana sonuçları

	IPA yardımı olmadan (FRR/C) A	IPA yardımıyla (FRR/K) B
1. Mali geri dönüş oranı (%)	FRR/C	FRR/K
2. Net bugünkü değer (Avro)	FNPV/C	FNPV/K

### E.1.4 Proje ömrü boyunca elde edilen gelirler

Projenin kullanıcılar tarafından karşılanan tarifeler veya ücretler aracılığı ile gelir elde etmesi bekleniyorsa, lütfen ücretlere ilişkin detayları veriniz (ücretlerin türleri ve seviyesi, ücretlerin belirlenmesinde kullanılan temeller).

a) Ücretler projenin operasyon maliyetlerini ve amortismanını kapsıyor mu?

METİN KUTUSU

b) Ücretler çeşitli altyapı kullanıcıları arasında farklılık gösteriyor mu?

METİN KUTUSU

c) Ücretler orantılı mı

i. Proje kullanımı ile gerçek kullanım ?

METİN KUTUSU

ii. Kullanıcıların ürettiği kirlilik ile?

METİN KUTUSU

Herhangi bir ücret veya tarife teklif edilmemişse, operasyon ve bakım maliyetleri nasıl karşılanacaktır?

METİN KUTUSU

**E.2 Sosyoekonomik analiz** (projenin doğasına bağlı olarak. Bu şartların Komisyon hizmetleri ile her vaka için ayrı ayrı olmak üzere tartışılması gerekir).

E.2.1 Metodolojiye (maliyet ve faydaların değerlendirilmesinde yapılan ana varsayımlara) ve sosyoekonomik analizin ana bulgularına ilişkin kısa bir açıklama veriniz:

METİN KUTUSU

E.2.2 Ana ekonomik maliyetlerin ve faydaların detaylarını bunlara verilen değerlerle birlikte veriniz:

Fayda	Birim değer (ilgili hallerde)	Toplam değer (Avro cinsinden, iskontolu)	Toplam faydaların %si



Maliyet	Birim değer (ilgili hallerde)	Toplam değer (Avro cinsinden, iskontolu)	Toplam maliyetlerin %si

### E.2.3 Ekonomik analizin ana göstergeleri

Ana parametreler ve göstergeler	Değerler
1. Sosyal iskonto oranı (%)	
2. Ekonomik dönüş hızı (%)	
3. Ekonomik net bugünkü değer (avro cinsinden)	
4. Fayda- maliyet oranı	

### E.2.4 Projenin İstihdam Etkileri

Yaratılacak olan işlerin sayısına ilişkin bir gösterge sağlayınız (tam gün eşdeğerleri (FTE) cinsinden ifade edilir)

Direkt olarak yaratılan işlerin sayısı:	Sayı (FTE) (A)	Bu işlerin ortalama süresi (ay) (B)
1. Uygulama safhasında		
2. Operasyon safhasında		

(NB: kamu altyapı yatırımları için yaratılan veya kaybedilen indirekt işler dikkate alınmaz).

E.2.5 Ana miktarı belirlenemeyen / değeri belirlenemeyen fayda ve maliyetleri tanımlayınız:

METİN KUTUSU

### E.3. Risk ve Hassasiyet Analizi

E.3.1 Metodoloji ve özet sonuçlara ilişkin kısa açıklama

METİN KUTUSU

(c)E.3.2 Hassasiyet Analizi

(d)Test edilen değişkenlere uygulanan yüzde değişikliği belirtiniz:

.....

(e)Mali ve ekonomik performans indekslerinin sonuçlarına ilişkin tahmini etkiyi sununuz.

Test edilen değişken	GeriDönüş değişikliğinin	Mali net Bugünkü değer	Geri Dönüş değişikliğinin ekonomik	Ekonomik netBugünkü
----------------------	--------------------------	------------------------	------------------------------------	---------------------

	mali oranı	değişikliği	oranı	değer değişimi

(f)

(g) Hangi değişkenler kritik değişkenler olarak tanımlanmıştır? Hangi kriterin uygulandığını belirtiniz.

METİN KUTUSU

(h) Kritik değişkenlerin birinden bir diğerine geçiş değerleri hangileridir?

METİN KUTUSU

(i) E.3.3 Risk analizi

( Projenin mali ve ekonomik performans indekslerinin olasılık dağılımı tahminini açıklayınız. İlgili istatistiksel bilgileri veriniz (beklenen değerler, standart sapma)

METİN KUTUSU

## F. ÇEVRESEL ETKİ ANALİZİ

(Projenin doğasına bağlı olarak. Bu şartlar Komisyon servisleriyle her vaka için ayrı ayrı tartışılacaktır).

### F.1 Proje:

- Çevresel sürdürülebilirlik amacına nasıl katkıda bulunmaktadır (Avrupa iklim değişikliği politikası, biyo-çeşitlilik kaybının durdurulması, diğer...)
- Önleyici tedbir ve çevresel hasarın öncelikli olarak kaynağında düzeltilmesi gerekliliği prensiplerine nasıl katkıda bulunmaktadır
- “Kirleten öder” prensibine nasıl uymaktadır.

METİN KUTUSU

### F.2 Çevre ile ilgili Mercilerin Fikrinin Alınması

Projeyle ilgilenmesi olası çevreyle ilgili yetkili makamalara bunların sorumlulukları nedeniyle danışılmış mıdır?

Evet

Hayır

Yanıt evetse, lütfen ilgili yetkilinin adını, adresini veriniz ve sorumluluğunu açıklayınız:

METİN KUTUSU

Yanıt hayırsa nedenlerini belirtiniz:

METİN KUTUSU

### F.3 Çevresel Etki Değerlendirmesi (EIA)

#### F.3.1 GELİŞME ONAYI<sup>12</sup>

F.3.1.1 Bu proje için gelişme onayı halihazırda verilmiş midir?

Evet

Hayır

F.3.1.2 Yanıt evetse, hangi tarihte

GG/AA/YYYY

F.3.1.3 Yanıt hayırsa, gelişme onayı için resmi istek ne zaman yapılmıştır?

F.3.1.4 Hangi tarihte nihai kararın alınması beklenmektedir?

GG/AA/YYYY

F.3.1.5 Gelişme onayını veren veya verecek olan yetkin makam veya makamları belirtiniz.

METİN KUTUSU

#### F.3.2 ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİNE (EIA)<sup>13</sup> İLİŞKİN 85/337/EEC SAYILI KONSEY DİREKTİFİNİN UYGULANMASI

F.3.2.1 Proje aşağıdakilerin kapsamındaki bir gelişme sınıfında mıdır?

<sup>12</sup> “Gelişme Onayı” yetkin (ulusal) makam veya makamların geliştiricinin projeye devam etmesine izin veren kararı anlamına gelir.

<sup>13</sup> Belirli kamu ve özel projelerin çevre üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi hakkında (“EIA Direktifi”), RG L 175, 5.7.1985, son olarak L156 sayı ve 25.6.2003 tarihli resmi gazetede yayınlanan 2003/35/EC sayılı direktifle değiştirilmiştir.

Direktifin I numaralı eki (soru F3.2.2'ye gidiniz)

Direktifin II numaralı eki (soru F3.2.3'e gidiniz)

İki ekin hiçbiri (soru F.4'e gidiniz)

F.3.2.2 Direktifin I numaralı Eki kapsamında olduğunda, aşağıdaki belgeleri kapsar:

- Proje için gerçekleştirilen Çevresel Etki Çalışmasının teknik olmayan özeti<sup>14</sup>.
- Yetkin çevre makamlarıyla yapılan istişarelere ilişkin istişare edilmiş makamların ilgisini içeren bilgi.
- İlgili halkla yapılan fikir alışverişlerinin sonuçları<sup>15</sup>
- Projeden etkilenen ülkelerle sınır ötesi fikir alışverişinin, EIA direktifinin 7. Maddesinde yer alan prosedürün uygulandığı gösterilerek sağlanması gerekir. Tasarlanan danışılanların ve ilgili halkın kaygılarının ne şekilde dikkate alındığına ilişkin bilgi verilmelidir.
- Gelişim onayının verilmesi veya verilmemesi ile ilgili kararın yetkin makam tarafından kamuya sağlandığına ilişkin kanıtlar<sup>16</sup>

Madde b), c) ve d) ile ilgili olarak, projeyi önerenlerin bunların bir beyan, sonuç veya onay şeklinde, yetkin çevre makamları tarafından, yukarıda açıklanan şekilde tüm yükümlülükler uyulduğu belirtilerek ve bunun ne şekilde yapıldığı açıklanarak sunulabileceği konusunda bilgilendirilmesi gerekir.

F.3.2.3 Direktifin II numaralı eki kapsamında olduğunda, bu proje için bir Çevresel Etki Değerlendirmesi yapılmamış mıdır?

Evet

(bu durumda F.3.2.2'de listesi verilen gerekli belgeleri kapsama dahil ediniz)

Hayır

<sup>14</sup> Sahadaki bilgileri, tasarımı ve projenin boyutunu kapsayan projeye ilişkin bir açıklama

- Önemli olumsuz etkilerden kaçınılması, bunların azaltılması ve eğer mümkünse düzeltilmesi için öngörülen tedbirlere ilişkin bir açıklama
- Projenin aşağıdaki faktörler ve çevre üzerinde yaratması olası ana doğrudan ve dolaylı etkilerin tanımlanması ve değerlendirilmesi için gerekli olan veriler:
  - o İnsanlar, fauna ve flora (gelecekte Kuşların (79/409/EEC) ve doğal yaşam yerlerinin (92/43/EEC) Korunması Direktifleri kapsamına girebilecek olan çevresel olarak hassas alanlar da dahil olmak üzere);
  - o Toprak, su, hava, iklim ve çevre düzenlemesi
  - o Somut varlıklar ve kültürel miras,
  - o Birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarda sözü geçen faktörler arasındaki etkileşim
  - o EIA Direktifinin IV ekinde kaynaklanan yükümlülüklerden herhangi birinden kaynaklanabilecek diğer herhangi bir bilgi.

<sup>15</sup> Sağlanan bilgiler aşağıdakileri kapsamalıdır:

- Fikri alınan ilgili halk
- Bilginin danışıldığı yerler
- Fikrini ifade etmesi için halka verilen süre
- Halkın ne şekilde bilgilendirildiği (örneğin belirli bir yarıçap içerisinde ilanlar asarak, yerel gazetelerde yayınlanarak, planlar, çizimler, tablolar, grafikler, modeller vb ile sergiler düzenleyerek
- Kamunun fikrinin ne şekilde alındığı (örneğin yazılı sunumlarla, halka sorularak, vb)
- Halkın kaygılarının ne şekilde dikkate alındığı.

<sup>16</sup> buna aşağıdakiler dahildir:

- Bu belgeye eklenmiş olan karar ve koşulların içeriği,
- Karar için temel alınan ana neden ve konular,
- Gerekli olan hallerde, önemli olumsuz etkilerden kaçınılması, bunların azaltılması ve mümkün olması halinde ortadan kaldırılması için alınacak ana tedbirlere ilişkin bir açıklama.

(bu durumda, nedenleri açıklayınız ve eşikleri, kriterleri veya her vaka için ayrı ayrı olmak üzere projenin herhangi bir önemli çevresel etkisi olmadığı sonucuna ulaşmak için gerçekleştirilen incelemeleri veriniz):

METİN KUTUSU

## F.4 DOĞAL KORUMANIN ÖNEMİ SAHALARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

F.4.1 Projenin doğal korumanın önemi sahaları içerisinde yer alan veya yer alması amaçlanan sahalar üzerinde önemli bir olumsuz etki yaratması olası mıdır?

Doğal korumanın önemi sahalarının tanımı:

Yetkin ulusal otoriteler tarafından, Kuşlar Direktifi (79/409/EEC) ve Habitatlara Direktifi (92/43/EEC)'de belirtilen şekilde Natura 2000 ağı için teklif edilecek sahalar olarak tanımlanmış sahalar;

- b) Aday ülkeler için Önemli Kuş Alanlarının son envanterinde (IBA 2000) veya (eğer varsa) buna denk olacak ulusal otoriteler tarafından onaylanmış olan daha detaylı bilimsel envanterlerde listesi verilen sahalar
  - c) Ramsar Konvansiyonu uyarınca belirlenmiş olan uluslararası önem taşıyan sulak alanlar veya bu koruma için kalifiye olan alanlar;
  - d) Avrupa Yaban hayatının ve doğal Habitatlara Korunması hakkındaki Bern Konvansiyonunun (Madde 4) geçerli olduğu alanlar, özellikle de Emerald ağının kriterlerini karşılayan sahalar;
  - e) Ulusal doğa koruma mevzuatı uyarınca korunan alanlar
- Evet, bu durumda:

(1) Lütfen “92/43/EEC<sup>17</sup>” sayılı direktifin 6(3) maddesine göre gerçekleştirilen uygun değerlendirmenin sonuçlarının bir özetini veriniz.

METİN KUTUSU

(2) “Madde 6(4)e göre tazmin tedbirlerinin gerekli görülmesi halinde, lütfen Komisyona (Çevre Genel Müdürlüğü) 92/43/EEC<sup>18</sup> sayılı Direktif uyarınca bildirilen şekilde “doğanın korunmasının önemi” sahalarında önemli olumsuz etki yaratması olası projelere ilişkin bilgi” formunun bir kopyasını sağlayınız.

Hayır, bu durumda ilgili otorite tarafından doldurulan bir Ek I deklarasyonunu ekleyiniz.

## F.5 Ek Çevresel Entegrasyon Tedbirleri

Proje, Çevresel Etki Değerlendirmesinden ayrı olarak, herhangi bir çevresel entegrasyon tedbiri öngörmekte midir (örneğin çevresel denetim, çevresel yönetim, özel çevresel izleme)?

Evet

Hayır

Yanıt evetse belirtin

METİN KUTUSU

## F.6. Olumsuz çevresel etkilerin düzeltilmesi için alınan tedbirlerin maliyeti

Toplam maliyet içerisinde yer alması halinde, olumsuz çevresel etkilerin azaltılması ve/ veya giderilmesi için alınan tedbirlerin maliyet oranına ilişkin bir tahmin veriniz.

<sup>17</sup> 22.07.92 tarihli RG L 206

<sup>18</sup> Habitatlara Komitesi (Üye ülkelerin temsilcileri tarafından 92/43/EEC sayılı direktif uyarınca kurulmuştur) tarafından 04.10.99 tarihli toplantısında kabul edilen 99/7 rev.2 sayılı belge (



%

Kısaca açıklayınız:

METİN KUTUSU

**F.7 Su, atık su arıtımı ve katı atık yönetimi alanlarında yatırımlar içeren projeler için:**

Projenin sektörel / entegre planla ve Avrupa Birliği politikasının veya mevzuatının bu alanlarda uygulanması ile ilgili programla uyumlu olup olmadığını açıklayınız.

METİN KUTUSU

3.

## G. KAMU KATKISINA İLİŞKİN NEDENLER

Yukarıda belirtilen sosyoekonomik analiz projenin iç getiri oranı hakkında bilgi sağlamaktadır. Mali analiz finansman açığı ve IPA yardımının projenin sermaye karlılığının üzerindeki etkisini göstermektedir. Lütfen bu bilgileri aşağıda belirtilen elemanlarla tamamlayınız.

### G.1 Rekabet

Bu proje Devlet yardımlarını içeriyor mu?

Evet Hayır

### G.2 IPA yardımının projenin uygulanması üzerindeki etkisi

Her bir olumlu cevap için detayları veriniz:

IPA yardımı:

a) Projenin uygulanmasını hızlandıracak mı?

Evet Hayır

b) Projenin uygulanması için zorunlu mu?

Evet Hayır

METİN KUTUSU

## H. MALİ PLAN

Bu bölümdeki karar miktarı ve diğer mali bilgiler öncelik ekseninin eş finansman oranının temeliyle tutarlı olmalıdır. Özel katkının uygun olmayan maliyetler kapsamında yansıtılması gerekir.

### H.1 Maliyet Dökümü

Avro	TOPLAM PROJE MALİYETLERİ (A)	UYGUN OLMAYAN MALİYETLER (B)	UYGUN MALİYETLER (C) = (A) – (B)
1. Planlama/ tasarım ücretleri			
2. Arazi alımı			
3. Bina ve inşaat			
4. Tesis ve makineler			
5. Teknik Yardım			
6. İlan			
7. İnşaatın uygulanması sırasında denetim			
8. Alt TOPLAM			
9. Beklenmedik durumlar <sup>19</sup>			
10. TOPLAM			
11. KDV			

### H.2 Toplam planlanan kaynaklar ve IPA' dan planlanan katkı

Finansman açık oranı halihazırda Bölüm E.1.2'de verilmiştir. Bunun, öncelik eksenini için eş finansman oranının geçerli olduğu uygun harcamalara” uygulanması gerekir (IPA IR Madde 157.3). Bu daha sonra IPA katkısının belirlenmesi için öncelik ekseninin eş finansman oranı ile çarpılır.

#### H.2.1 IPA Katkısının Hesaplanması

	Değer
1. Uygun maliyet ( Avro cinsinden, ıskontosuz)	

<sup>19</sup> Beklenmedik durumlar, beklenmedik durumlar hariç toplam yatırım maliyetinin %10unu aşmamalıdır. Bu beklenmedik durumlar yardım Bölüm H2'nin planlanan katkısının hesaplanması için kullanılan toplam uygun maliyetlere dahil edilebilir.



	(Bölüm H.1.10(C))	
2.	Finansman açığı oranı (%) = (E.1.2.10)	
3.	“Öncelik eksenini eş finansman oranının uygulanması için elverişli harcamalar” (IPA IR Madde 157.3) = (1)*(2)	
4.	Öncelik ekseninin eş finansman oranı (%)	
5.	IPA katkısı (Avro cinsinden) = (3)* (4)	

Maliyetler ve gelirlerin KDV hariç rakamları temel alması gerekir.

### H.2.2 Eş finansman kaynakları

Finansman açığı hesabının sonuçları ışığında (ilgili hallerde) projenin toplam yatırım maliyetleri aşağıdaki kaynaklardan karşılanmalıdır:

Toplam yatırım maliyetlerinin kaynağı (€)					Kime ait olduğu (bilgi için)	
Toplam yatırım maliyeti (H.1.12.(A))	IPA yardımı (H.2.1.5)	Ulusal kamu (veya eşdeğeri)		Ulusal özel	Diğer kaynaklar (belirtiniz)	AYB/ Diğer topluluklar ve diğer dış finansmanlar
		Uygun	Uygun değil			
a)= b)+c) +d) +e)	b)	c)		d)	e)	f)

Kamu ulusal finansmanı, krediler vb ile ilgili kararın (kararların) detayları yukarıda Bölüm D.2.3’te verilmelidir.

### H.3 IPA Katkısı Yıllık Finansman Planı

IPA katkısı (H.2.1.5) yıllık program taahhüdü payı açısından aşağıda verilecektir.

(Avro cinsinden)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
IPA							

## İ. AVRUPA BİRLİĞİ POLİTİKALARINA VE YASALARINA UYUM

(EC)No 1085/2006 numaralı yönetmeliğin 1. Maddesinde şu ifade kullanılmaktadır: “Topluluk, listesi Ek I ve II’ de verilmiş olan ülkelere, Avrupa birliğinin standartları ve politikaları ile uyumlu hale gelmeleri konusunda yardımcı olacaktır, buna ilgili hallerde üyelik açısından Avrupa Birliği Müktesebatı da dahil olacaktır. Halihazırda yukarıda belirtilenlere ek olarak, aşağıdaki bilgileri de sağlayınız:

### I.1 Diğer AVRUPA BİRLİĞİ Finansmanı kaynakları

I.1.1 Bu proje için diğer herhangi bir topluluk kaynağından yardım almak için bir başvuru yapıldı mı (buna ISPA, IPA, PHARE, CARDS, Türkiye finansman mekanizması,... dahildir)?

Evet Hayır

Yanıt evetse, lütfen detayları veriniz (ilgili mali araç, referans numaraları, tarihler, istenen miktarlar, verilen miktarlar, vb):

METİN KUTUSU

### I.1.2 Bu projenin daha erken bir safhası için (fizibilite ve hazırlık safhaları dahil)?

Evet Hayır

Yanıt evetse, detayları veriniz (kesin detayları, referans numaralarını, tarihleri, istenen miktarları, verilen miktarları vb veriniz).

METİN KUTUSU

### I.2 Proje Avrupa Birliği mevzuatıyla uyum için bir yasal prosedüre tabi midir?

Evet Hayır

Yanıt evetse lütfen detayları veriniz:

METİN KUTUSU

### I.3 İlan tedbirleri

IPA yardımının duyurulması için teklif edilen tedbirlerin detaylarını veriniz (yani tedbirin türü, kısa açıklaması, tahmini maliyetleri, süresi, vb):

METİN KUTUSU

### I.4 Kamu Alımı

Sözleşmelerin Avrupa Birliği Resmi Gazetesinde duyurulduğu hallerde (yani alım tahminleri), referans veriniz

Sözleşme	Tarih	Referans

## **J. YETKİN ULUSAL MAKAMIN KABULÜ**

Bu formda verilen bilgilerin doğru ve gerçek olduğunu onaylarım.

İSİM:

İMZA:

KURULUŞ:

(PROGRAM OTORİTESİ)

TARİH:

## Ek I

### DOĞAL KORUMANIN ÖNEMİ SAHALARINI İZLEMekten SORUMLU OTORİTENİN DEKLARASYONU

(Projenin doğasına bağlıdır. Bu şartlar Komisyon servisleri ile her vaka için ayrı ayrı tartışılacaktır).

Sorumlu Otorite .....

.....'de yer alacak olan

Proje başvurusunu inceledikten sonra.....

Aşağıda belirtilen zeminlerde, projenin bir doğal korumanın önemi sahasında herhangi bir önemli etki yaratmasının muhtemel olmadığını beyan eder.

#### METİN KUTUSU

Bu nedenle, EIA Direktifinin 6 (3) Maddesinin gerektirdiği şekilde bir değerlendirmenin gerekli olmadığı düşünülmüştür.

1:100.000 (veya mümkün olan en yakın ölçekte) ölçeğinde bir harita eklenmiştir, bu harita projenin konumunu ve eğer varsa ilgili doğal korumanın önemli sahalarını göstermektedir.

Tarih (gg/aa/ yyyy):

İmzalayan:

İsim:

Konum:

Kuruluş:

(doğal korumanın önemi alanlarının izlenmesinden sorumlu otorite)

Resmi Mühür



**EK IX**  
**ŞABLON**  
**KATILIM ÖNCESİ YARDIM ARACI (IPA) KAPSAMINDA**  
**TÜRKİYE CUMHURİYETİ HÜKÜMETİ**  
**VE**  
**AVRUPA KOMİSYONU ARASINDA**  
**BÜYÜK PROJENİN EŞ FİNANSMANI İLE İLGİLİ OLARAK**  
**YAPILAN**  
**ÇİFT TARAFLI PROJE ANLAŞMASI**  
**(.....)**

**CCI No:**

**IPA BİLEŞENİ III – Bölgesel Kalkınma**  
**Operasyonel Program “Bölgesel Rekabet Edilebilirlik”**  
**CCI No: 2007 TR 16 I PO 003**

**Başlık ve Öncelik Eksenini no:**

**Başlık ve Tedbir no:**

## Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti

Ve

## Avrupa Komisyonu

Burada bundan sonra iki taraf birlikte “Taraflar” olarak veya bağımsız olarak Türkiye Cumhuriyeti “Yararlanıcı” veya Avrupa Komisyonu “Komisyon” olarak anılacaktır ve aşağıdaki koşullar altında

- 1) 17 Temmuz 2006 tarihinde, Avrupa Birliği Konseyi Katılım Öncesi Yardım Aracı belirleyen (EC) No 1085/2006<sup>20</sup> sayılı Tüzük’ü kabul etmiştir (burada bundan sonra “IPA Çerçeve Tüzük” olarak anılacaktır).
- 2) 12 Haziran 2007 tarihinde, Komisyon (EC) No 718/2007<sup>21</sup> sayılı IPA Çerçeve Tüzük uygulamasını gösteren IPA Uygulama Tüzüğünü kabul etmiştir, bu Tüzük ilgili yönetim ve kontrol hükümlerinin detaylarını vermektedir. (burada bundan sonra “IPA Uygulama Tüzük’ü” olarak anılacaktır).
- 3) 29 Kasım 2007’de, Komisyon Türkiye’de Katılım Öncesi Yardım Aracı uyarınca eş finansman için birden fazla yılı kapsayan “Bölgesel Rekabet Edilebilirlik” programını onaylayan C(2007) 5729 sayılı kararı kabul etmiştir.
- 4) 11 Temmuz 2008’de Yararlanıcı ve Komisyon arasında AB Katılım Öncesi Yardım Aracı(IPA) ile temin edilen yardımın uygulanması ilişkin işbirliği kuralları belirleyen bir Çerçeve Anlaşma imzalamıştır. Bu çerçeve anlaşma 24 Aralık 2008 tarihine yürürlüğe girmiştir.
- 5) ..... tarihinde, Fayda sahibi ve komisyon birden fazla yılı kapsayan “bölgesel rekabet edilebilirlik” programının uygulanması için özel hükümleri belirleyen bir Finansman Anlaşması imzalamıştır. Bu finansman anlaşması ..... tarihinde yürürlüğe girmiştir.
- 6) Finansman Anlaşmasınının 54. Maddesine göre, Program Otoritesi Komisyona bir büyük proje olan .....’i sunmuştur, bu projede birden fazla yılı kapsayan “bölgesel Rekabet edilebilirlik” operasyonel programının öncelik eksenini ..... altında katılım öncesi yardım aracından bir katkı öngörmektedir. Komisyonun isteği üzerine, Program Otoritesi..... tarihinde ek bilgiler sunmuştur.
- 7) ..... tarihinde, Komisyon büyük projeye ..... Katkının onaylandığı bir kararı (No. C ....) kabul etmiştir.
- 8) Finansman anlaşması madde 54’e göre, Komisyonun projeyi onaylayan kararı öncelik eksenini için eş finansman oranının geçerli olduğu fiziksel nesneyi ve uygun kamu giderlerini tanımlayacak ve bunu Yararlanıcı ile yapılan bir çift taraflı proje anlaşması takip edecektir.

AŞAĞIDAKİLER ÜZERİNDE ANLAŞMAYA VARMIŞLARDIR

### Madde 1

#### Konu

1. İşbu Çift taraflı Proje Anlaşması Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Avrupa Komisyonu arasında yapılmıştır. Ek I’de açıklanan şekilde Komisyon Kararı C

<sup>20</sup> R G L 210, 31.7.2006, s.82

<sup>21</sup> R G L 170, 29.6.2007, s.1

(NUMARA) tarafından kabul edilen proje (İSİM) ile ilgilidir. Bu proje ile ilgili tüm belgeler ve yazışmalar CCI (NUMARA) referansını taşıyacaktır.

## **Madde 2**

### **Proje Finansmanı**

1. Komisyon Yönetmeliği (EC) 718/2007'nin 150. Maddesine göre hesaplanan Uygun Kamu Harcaması (...) €'dur.
2. "Bölgesel Rekabet Edilebilirlik" Operasyonel programının öncelik eksenini (İSİM) için eş finansman oranı proje için geçerlidir. Projeye maksimum topluluk katkısı (...) €'dur.
3. Projeye eş finansman için topluluk katkısı işbu Çift Taraflı Proje Anlaşmasının hükümlerinin ve Çerçeve Anlaşmada, Finansman Anlaşmasında ve bunun yanı sıra katılım öncesi Yardım için geçerli olan konvansiyonel çerçevede belirtilen yükümlülük ve koşulların yerine getirilmesine tabidir.

## **Madde 3**

### **Uygunluk süresi**

1. Uygunluk süresi, Finansman Anlaşmasının 11(3), 34(2), 43. Maddelerinde belirtildiği gibidir.

## **Madde 4**

### **Uygunluk Harcamaları**

1. Projenin uygulanmasında karşılanan giderler aşağıdaki hallerde Topluluk eş finansmanı için uygun olacaktır:
  - a) Yukarıda Madde 3'te belirtilen uygunluk süresi içerisinde gerçekleşmiş olması ve alınan faturalarla ya da eşdeğer kanıtlama gücüne sahip muhasebe belgeleriyle desteklenmesi;
  - b) Söz konusu harcamalara neden olan sözleşmelerin ..... tarihli Komisyon Kararı C (NUMARA)'nda kabul edilen şekilde proje ile uyumlu olması halinde,
  - c) Etkin mali yönetim ve özellikle de ekonomi ve maliyet etkinlik prensiplerine göre yapılmış olması halinde ve
  - d) Finansman Anlaşmasının VI. Bölümünde belirtilen uygunluk kurallarına uygun olması halinde

## **Madde 5**

### **Anlaşma**

1. Finansman Anlaşmasının 51(3) Maddesinde belirtilen şekilde bir anlaşmanın proje içerisinde herhangi bir sözleşmenin başlaması öncesinde imzalanması gerekir. Buna ek olarak, anlaşma aynı zamanda projenin tamamlanması sonrasında son alıcıya devredilmesine ilişkin usulleri de tanımlayacaktır.
2. Anlaşmanın imzalanmış bir kopyası Komisyon Servislerine gönderilecektir.
3. Yukarıdakilerden bağımsız olarak, Finansman Anlaşmasının 27. Maddesi şartları geçerli kalacaktır.

## **Madde 6**

### **Tedarik kuralları ve prosedürleri**

1. Takip edilecek olan tedarik kuralları ve prosedürleri Finansman Anlaşmasının 44, 46 ve 48. Maddelerinde öngörülmektedir. Buna ek olarak, ilgili hallerde, Finansman

Anlaşmasının 20. Maddesinde belirtilen ve Uluslararası Finans Kuruluşları IFI'lerin tedariğini düzenleyen kurallar da geçerlidir.

2. Gereken şekilde ortaya koyulan istisnai durumlarda, katılım ve menşee kurallarından istisnalara (imtiyazlara), 17 Temmuz 2006 tarih ve (EC)No 1085/2006 sayılı Konsey Yönetmeliğinin Katılım Öncesi Yardım Aracı (belirtilecektir) belirleyen 19(6) Maddesi hükümlerine uygun olarak izin verilebilir.

## **Madde 7**

### **İzleme**

1. İzleme, projenin uygulanmasında gerçekleşen ilerlemenin takip edilmesi için bir bilgi sisteminin kullanılması anlamına gelir. İzlemede projenin tamamlanmasına yönelik gerçek ilerlemenin Ek I' de verilen Gösterge niteliğindeki Çalışma Programı / Harcama Planı ile karşılaştırılmasına olanak veren mali ve fiziksel göstergeler kullanılacaktır.
2. Projenin uygulanması Finansman Anlaşmasının XIII numaralı bölümünde (İzleme ve Değerlendirme) öngörülenlere uygun olarak izlenecektir. Bu, başka şeylerin yanı sıra aşağıdakileri gerektirecektir:
  - a. Program Otoritesi, ve ilgili hallerde, Proje izleme faaliyetlerini yöneten ilgili Sözleşme Makamı
  - b. Uygulamadaki ilerlemenin incelendiği Sektörel İzleme Komitesi,
  - c. Komisyon tarafından sağlanan izleme belgelerinin hazırlanması. Bu izleme belgeleri Finansman Anlaşmasının 84 ve 85. Maddelerine göre uygulamaya ilişkin sektörel yıllık raporun ana bölümünü oluşturmaktadır.
  - d. Program Otoritesi veya Komisyon hizmetleri tarafından gerekli görülmesi halinde özel veya geçici izleme raporları,
  - e. Ani(haber verilmeden yapılan) Denetimler.

## **Madde 8**

### **Değerlendirme**

1. Projeye ilişkin bir değerlendirme, projenin işbu anlaşmanın I Ekinde orijinal olarak belirtilmiş olan amaçlara göre tamamlanmaya doğru ilerleyip ilerlemediğinin belirlenmesi ve uygulama sırasında karşılaşılan sorunların dikkate alınması amaçlı önerilerin yapılması amacıyla, Yararlanıcının isteği üzerine veya Komisyonun inisiyatifıyla, projenin uygulanması sırasında gerçekleştirilebilir.
2. Proje tamamlandıktan sonra, projenin etkisine ilişkin bir proje sonrası değerlendirme, Yararlanıcı veya Komisyon tarafından görevlendirilen bir değerlendirmeci tarafından gerçekleştirilebilir.

## **Madde 9**

### **Projenin değiştirilmesi**

1. Onaylanan projede yapılacak olan herhangi bir değişiklik bir değişiklik kararı veya Yararlanıcı ve komisyon servisleri arasındaki yazışmalar yoluyla Komisyonun onayının alınmasını gerektirecektir.
2. Projeye bir değişiklik yoluyla dahil edilen fiziksel bir nesne ile ilgili harcama, Komisyon tarafından değişikliğin onaylandığı tarihte uygun hale gelir.
3. İşbu Anlaşmanın I Ekinde verilen ve operasyonel programının içeriğini etkileyen herhangi bir proje değişikliği yalnızca proje ile ilgili bir Komisyon değişikliği kararını



değil, aynı zamanda operasyonel programının değiştirilmesi ile ilgili bir kararı da gerektirecektir. Bu nedenle, bu tür proje değişiklikleri yalnızca operasyonel programındaki bir değişiklik için gerekli istekle paralel olarak sunulmaları halinde alınabilir.

4. Projede, Çift Taraflı Proje anlaşmasının I ekinde tanımlanan şekilde yapılan herhangi bir büyük değişiklik Komisyon tarafından, bir değişiklik kararı yoluyla onay alınmasını gerektirir. Bu tür değişikliklerin yukarıda Madde 3'te tanımlanmış olan harcamanın uygunluğu süresinin sona ermesi öncesinde sunulacak olan gereken şekilde motive edilmiş bir istekle desteklenmesi gerekir.

Bir değişikliğin aşağıdakileri içermesi halinde büyük olduğu kabul edilir:

- Çift Taraflı proje Anlaşmasının I Ekinde Madde 4 (Proje Açıklaması) ve Madde 5 (Amaçlar)'da açıklanan elemanlardan herhangi birinde bir değişiklik; veya
  - Projeye tahsis edilen topluluk katkısı miktarında herhangi bir değişiklik; veya
  - Projenin Uygun Kamu Harcamalarında bir değişiklik; veya
  - Projenin fonksiyonel amaçlarında veya fiziksel özelliklerinde gerçekleşen ve amaçlarını etkileyen önemli bir değişiklik, buna orijinal karar kapsamında yer almayan fiziksel bir bileşenin eklenmesi de dahildir; veya
  - Projenin mülkiyet veya operasyonel koşullarında meydana gelen bir değişiklik.
5. Projedeki herhangi bir küçük değişiklik Yararlanıcı ve komisyon servisleri arasında, yukarıda madde 3'te tanımlanmış olan harcama uygunluğu süresi sona ermeden önce sunulacak olan gereken şekilde motive edilmiş bir teklif temelinde yazışmalar yapılması yoluyla onaylanabilir.

Bir önceki paragrafta bahsedilenler haricindeki tüm durumlarda, özellikle aşağıdakilerle ilgili olduğunda, bir değişikliğin küçük olduğu kabul edilir:

- Başlangıçta proje uygulamasında öngörülen uygulama süresindeki bir uzatma; veya
  - İş Planında / Harcama planında yapılan ve yukarıda yer alan paragraf 4(c) kapsamına girmeyen değişiklikler; veya
  - Projenin fiziksel özelliklerinde veya fonksiyonel amaçlarında yapılan ve genel amaçlarını etkilemeyen bir değişiklik.
6. Sektörel İzleme Komitesi büyük ve küçük proje değişikliği teklifleri hakkında bilgilendirilecektir.
7. Genel bir kural olarak, bir komisyon değişikliği kararı gerektiren büyük proje değişikliklerinin sayısı asgaride tutulmalıdır.
8. İster büyük ister küçük olsun bir değişiklik için yapılan her bir istek Komisyon tarafından her bir vaka için ayrı ayrı incelenecektir.
9. Komisyon, kabul edilemez olarak gördüğü Operasyonel program değişikliklerine yol açacak proje değişikliği isteklerini reddetmek hakkına sahiptir.

## **Madde 10**

### **Özel Koşullar**

(Ödemelerle ilgili olanlar da dahil olmak üzere yerine getirilmesi gereken ve projenin eş finansmanı için gerekli olan herhangi bir koşulu listeleyiniz örneğin mali veya yasal düzenlemeler, izinlerin sunulması, arazi alımının tamamlandığına ilişkin kanıtlar, ön anlaşmalar, projenin sonraki safhaları için herhangi bir şart (yani kalan atık toplama sahalarının kapatılması, kanalizasyon çukurlarının bağlantılarının kesilmesi, vb)

## **Madde 11**

### **Dil**



Bu Çift Taraflı Proje Anlaşması İngilizce olarak iki adet hazırlanmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti adına imzalanmıştır,

İmza yeri,

İmzalayan kişi

Avrupa Komisyonu adına imzalanmıştır,

İmza yeri,

İmzalayan kişi



**EK**  
**BÜYÜK PROJENİN FİZİKSEL AMACI**

OPERASYONEL PROGRAM  
“Bölgesel Rekabet Edilebilirlik”  
CCI NO: 2007TR16IPO003

**Projenin Adı**

.....

**CCI NO:.....**

**Adı ve Öncelik Ekseni Numarası:.....**

**Adı ve Tedbir No:**

1. **BAŞVURUDAN SORUMLU OTORİTE** (Program Otoritesi)

Adı:

Adresi:

Temas Kurulacak kişi:

Telefon:

Faks:

e-posta:

2. **NİHAİ YARARLANICI** (Finansman Anlaşması Madde 15)

Adı:

Adresi:

Temas Kurulacak kişi:

Telefon:

Faks:

e-posta:

3. **NİHAİ YARDIM ALICISI**

Adı:

Adresi:

Temas Kurulacak kişi:

Telefon:

Faks:

e-posta:

4. **PROJE KONUMU**

4.1 Yararlanıcının ülkesi:

4.2 Eyalet / şehir:

5. **PROJENİN TANIMI**

5.1 Projenin fiziksel amacının **genel açıklaması**

(a) (Projeye ve hedef aldığı sorunların türüne ilişkin bir açıklama veriniz)

(Altyapının ana amaçları, son kullanıcıları (yani hizmet verilen hedef kitle, mümkün olan hallerde niceliği belirtilmiş). İlgili hallerde, projenin bağlı olduğu AB Seviyesinde üzerinde anlaşmaya varılmış olan Trans – Avrupa ağını belirtiniz).

(b) (projenin genel bir projenin bir safhası olması halinde, teklif edilen uygulama safhalarına ilişkin bir açıklama veriniz (bunların teknik veya finansal olarak bağımsız olup olmadığını açıklayınız).

5.2 Altyapı yatırımına ilişkin **teknik açıklama**

(a) (Ana özelliklerini ve bileşen elemanlarını belirterek yardım teklif edilen altyapıyı ve işi açıklayınız – eylemlerin veya ekipmanın uygunluğu ile ilgili şüpheleri azaltmak için bu açıklamanın kapsamlı olması önemlidir)

(b) (ilgili işe ilişkin olarak, kullanılacak olan ana çıktı göstergelerini tanımlayınız ve niceliklerini belirleyiniz).

(c) Projenin tamamlanması sonrasında altyapının nasıl yönetileceğine ilişkin detaylar veriniz (yani kamu yönetimi, imtiyaz, diğer Kamu Özel Ortaklığı biçimleri)

## 6. AMAÇLAR

Projenin amaçlarını genel hatları ile veriniz.

## 7. GÖSTERGE NİTELİĞİNDEKİ FİZİKSEL GÖSTERGELER VE/ VEYA PERFORMANS GÖSTERGELERİ

Ana fiziksel göstergeleri ve/ veya performans göstergelerini sağlayınız.

İçme Suyu Projeleri İçin örneğin; İçme suyu kaybının azaltılması, İçme suyu kalitesinin artırılması,,Su kaynakları ölçümlerinin arttırılması, dağıtım maliyetlerinin düşürülmesi, su dağıtım şebeke esafelerinin arttırılması , **kullanılabilir durumdaki şebeke uzunluğunun arttırılması** (Rehabilitasyon projelerinde) vb.

Atık Su Projelerin için örneğin; sızıntıların azaltılması, şebekeyle bağlantılı nüfus yüzdesinin arttırılması, atık su miktarının arttırılması, arıtılmış su seviyesinin arttırılması, alıcı suların kalitesinin artırılması ,tasfiye maliyetlerinin azaltılması, şebeke uzunluğunun arttırılması kullanılabilir durumdaki şebeke uzunluğunu arttırılması (Reabilitasyon projelerinde) vb.

Katı atık projeleri için örneğin; çöp toplama sahalarına gönderilen katı atık miktarlarının azaltılması, geri dönüştürülmüş madde miktarının artırılması, kapatılan ve ıslah edilen çöp toplama sahalarının sayısı, çöp taşıma hizmetlerinden faydalanan nüfus yüzdesi vb.

Ulaştırma Projeleri için örneğin; inşa edilen /ıslah edilen/geliştirilen kara/demir/deniz yollarının uzunlukları, yolculuk süresinin azaltılması, işlem ve bakım maliyetlerinin azatımı, kara/demir /su yollarının kapasitesinin arttırılması.

Projenin ulaşmak istediği hedeflere ilişkin Avrupa Komisyonu Direktiflerinin listesini yapın. Ulaştırma projelerinde ayrıca ulaşılması gereken teknik standartları listeleyin.

Göstergeler gerekli görüldüğünde, özellikle de sözleşmenin tamamlanması üzerine, İzleme Komitesinde düzeltilebilir. Bu durumda, göstergelerin onaylanması karşılıklı yazışmalarla yapılacaktır. Her durumda, teklif edilen fiziksel ve/ veya performansla ilgili göstergeler aşağıdaki gibidir\*:

Gösterge niteliğindeki göstergeler	Önce	Sonra
a) Fiziksel Örn. Yeni ya da ıslah		

edilmiş su/ atık şebekelerinin uzunlukları (km.), ıslah edilmiş /yeni tek demir yolu hattının km cinsinden uzunluğu, hesaplanamayan su kaybının azaltılması (yüzde olarak) su kirliliğinin azaltılması (BOD, COD, çökmemiş katı madde, Nitrojen, Fosfor (mg/l veya %)		
b) Performans Örn. yolculuk süresinin azaltılması (dakika cinsinden) hat hızının arttırılması (km/saat cinsinden) su kalitesinin dağıtım sırasında kalite düşüşünün azaltılması, atık su kirlilik seviyesinin azaltılması Yararlanıcının, Kentsel <u>Atık su Arıtma Tesisleri</u> yönergesinin tahliye standartlarına uygunluğu (%) olarak)		

\* gerekli olması halinde 1den fazla tablo sağlayınız.

#### 8. GÖSTERGE NİTELİĞİNDEKİ İŞ PLANI / HARCAMA PLANI

Öngörülen sözleşme sayısı ve türü ile ilgili bilgi sağlayınız. IFI finansmanlı herhangi bir bileşeni kapsama dahil ediniz ve açıkça belirtiniz.

Sözleşmeye ilişkin açıklama	Sözleşme türü*	Tahmini sözleşme değeri	İhalenin başlangıcı	İhalenin verilmesi	Sözleşmenin tamamlanması
-----------------------------	----------------	-------------------------	---------------------	--------------------	--------------------------

		İş/tedarik/ hizmet	(€)**	ay/ yıl	Ay/ yıl	Ay/yıl
1						
2						
3						
4						
5						
6						

\* İş sözleşmeleri için sarı ve kırmızı FIDIC'ten hangisinin kullanıldığını belirtiniz.

\*\*Sözleşme değerleri bu proje için EURO ile hesaplanmış olup gösterge niteliğindedir ve herhangi bir koşul içermemektedir.

## 9. EKONOMİK VE SOSYAL MALİYET – FAYDA ANALİZİNİN ANA SONUÇLARININ ÖZETİ

Ekonomik ve sosyal maliyet – fayda analizinin ana sonuçlarını sağlayınız.

- Proje için tahmini NPV (...) ve kullanılan iskonto oranı (...)’dır.
- Tahmini Fayda / maliyet oranı .....’dir.
- Tahmini EIRR=...’dır.

## 10. MALİ ANALİZ ÖZETİ

Mali analizin ana sonuçlarına ilişkin bir özet veriniz.

IPA katkısı hesaplanırken gelir üretiminin hesaba katılmasını sağlayınız.

- Başvuruda sağlanan bilgiler ve/ veya değerlendirme sırasında elde edilen herhangi bir ek bilgi temelinde
  - o Proje için FNPV’nin .... Milyon € olacağı tahmin edilmektedir.
  - o FIRR’nin %... olacağı tahmin edilmektedir.
- Finansman anlaşmasının 17 ve 19. Maddelerine göre hesaplanan Kamu Uygun Harcamaları (finansman açığı) ..... €’dur.
- IPA katkısı ..... €’dur.

## 11. KIRLETEN ÖDER PRENSİBİ (YALNIZCA ÇEVRE İLE İLGİLİ PROJELER İÇİN)

Kirleten öder prensibinin projeye nasıl uygulanacağını açıklayınız.

## 12. MALİ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK VE KARŞILANABİLİRLİK

Takip edilecek olan fiyatlandırma politikasının ana elemanlarını genel hatlarıyla veriniz.

## 13. İŞLETME VE BAKIM

Projenin işletilmesi ve sürdürülmesi için kullanılacak olan yolu açıklayınız. Tamamlanan ürünün yönetiminden sorumlu olan merciin organizasyonel ve yasal oluşumunu açıklayınız.

## 14. ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİNİN ANA BULGULARININ ÖZETİ

Bir EIA’nın tamamlanması ile ilgili olarak ilgili merci tarafından bir karar verilmesi halinde, teknik olmayan özeti ana sonuçlarının listesini yapınız. Eğer Herhangi bir EIA gerçekleştirilmemişse , tam bir EIA gerçekleştirilmesi için projenin bir parçası olarak bir zaman çizelgesi sununuz veya ulusal EIA mevzuatına atıfta bulunarak bunun neden gerekli görülmediğine ilişkin nedenleri listeleyiniz.

## 15. MALİYET VE YARDIM (€ CİNSİNDEN)

Harcamanın türü ve proje bileşeni arasında gösterge niteliğinde bir maliyet dökümü sağlayınız.

### A. Harcama türleri arasında maliyet dökümü

Kalem	Toplam maliyetler (tahminler)(milyon Euro)	Uygun olmayan maliyetler (tahminler) (milyon. Euro)	Toplam uygun maliyetler (tahminler) (milyon. Euro)
Örneğin arazi alımı			
Örneğin ana işler			
TAHMİNİ TOPLAM			

### B. Bileşene göre Uygun Maliyet dökümü (tahminler)



Kalem	Bileşen I	Bileşen II	Bileşen III	Toplam (milyon Euro)
Sahanın hazırlanması				
Örneğin ana işler				
Örneğin tesis ve makineler				
<b>TAHMİNİ TOPLAM</b>				

Yukarıda bahsi geçen miktarlar gösterge niteliğindedir ve proje sözleşme veya uygulama süresinde aşağı ya da yukarı yönde değişiklik gösterebilir. Miktarlardaki bu sıçramalar mevcut yasal çerçeve ile uyumlu, nitel olarak makul ve nedenleri yeterli şekilde gösterilmiş olmalıdır.

#### C. Beklenen Mali Katkı

Tahmini toplam maliyetler (€)	Uygun olmayan kısım (€)	Uygun harcamaları (€ min)	Topluluk katkısı kısmı (€)	Kamu katkısı (€)	Ulusal kısmı (€)	IF1 (€)	Diğer (€)
(1)=(4) + (5)	(2)	(3)	(4)=(3x eş finansman oranı)	(5) = (6) + (7)+ (8)	(6)	(7)	(8)

Not: Uygun Kamu harcamaları ve IPA katkısı dışındaki veriler gösterge niteliğindedir. Uygun olmayan harcamalar kamu katkısına dahil edilmiştir.

#### 16. IFI'lerin kapsama dahil edilmesi

Projede herhangi bir IFI'nin dahil edilmesini genel hatları ile belirtiniz. Bunların iş kapsamına ilişkin detaylı bir açıklamayı, mali maliyetler ve teklif edilen uygulama zaman çizelgesi ile birlikte veriniz. Buna ek olarak IFI tarafından öngörülen herhangi bir teknik yardım tedbirine, örneğin projenin bir parçası olarak kurumsal reforma ilişkin detayları da veriniz.

Uygulama düzenlemelerini (paralel veya eş finansman), hangi tedarik kurallarının uygulanacağını ve Program Otoritesinin ilgili tedarik kurallarını uygulamak için akredite edilmiş olup olmadığını açıklayınız.

İlgili hallerde, hangi sözleşmeler için katılım ve menşe kurallarından istisnaa izin verildiğini, 17 Temmuz 2006 tarih ve 1085/2006 numaralı Tüzük'ün 19. Maddesine göre belirtiniz.

#### 17. DUYURMA TEDBİRLERİ

Proje için öngörülen duyurma tedbirlerini açıklayınız.

## EK X

### İşletme Tanımlama Belgesi Modeli

1. Operasyonun adı ve numarası:
2. Program Otoritesi: temas bilgilerinizi giriniz.
3. İşlemin gerçekleştirilmesinden sorumlu kuruluş: temas bilgilerinizi, temas kurulacak kişi de dahil olmak üzere yazınız.
4. İşletme programı ile tutarlılık ve uyum
  - 4.1 Programın adı ve numarası
  - 4.2 Öncelik ekseninin adı
  - 4.3 Tedbirin adı
  - 4.4 Nihai yararlanıcı (Finansman Anlaşması madde 15)
  - 4.5 Yardımın son alıcısı
  - 4.6 Tedbir uyarınca öngörülen faaliyetlerin kategorisi / türü
5. Operasyonun Açıklaması
  - 5.1 Operasyonel programın başarısına katkı: Operasyonun Operasyonel Programın (mümkün olan hallerde miktarı belirtilen göstergeler sağlanarak) amaçlarına ulaşılmasına nasıl katkıda bulunduğunu uygun tedbirlerle bağlantılı olarak açıklayınız.
  - 5.2 Genel Amaç: bir cümle ile açıklayınız.
  - 5.3 Operasyonun Amacı: bir cümle ile açıklayınız.
  - 5.4 Konum(lar): Lütfen uygun bölgeleri aklınızda tutunuz.
  - 5.5 Süre: Operasyonun süresi Finansman Anlaşmasında belirlenmiş olan harcamanın uygunluğu için son tarihi aşamaz.
  - 5.6 Hedef grup(lar):
  - 5.7 Operasyon ve altyapısına dair açıklama: maksimum 10 satır
  - 5.8 Ölçülebilir göstergelerle sonuçlar:
  - 5.9 Faaliyetler:
6. Uygulama Düzenlemeleri
  - 6.1 Kurumsal çerçeve: operasyonun gerçekleştirilmesi için öngörülen kurumsal düzenlemeler, örneğin operasyon koordinasyon birimi, yönlendirme komitesi, bölgesel ve/ veya il mercileri, teknik yardım ekibi
  - 6.2 Önerilen izleme yapısı ve metodolojisi: operasyonun izlenmesinden kim sorumlu olacak, nasıl izlenecek, iş akışı ve raporlama hatları ne olacak?
  - 6.3 Operasyonun gerçekleştirilmesi için gereken prosedürler ,sözleşmeler ve bunların sıralanması: Prosedürlerin türlerini (ihaleye davet, önceden ihale daveti yapılmaksızın ulusal kurumlar tarafından direkt uygulama, uluslararası kuruluşlarla direkt anlaşmalar, vb) ve teklif edilen faaliyetler için bunlara karşılık gelen sözleşmeleri (hibe sözleşmeleri, uluslararası kuruluşlarla katkı anlaşmaları, hizmetler, kaynaklar, işler vb) sıralamaları ile birlikte listeleyiniz.

(lütfen hazırlık safhaları, ihalenin , sözleşmenin yapılması ve işlemlerin başlatılması için detaylı bir kronogram sağlayınız)

7. Riskler ve varsayımlar:
8. Operasyonun hedef grup üzerindeki beklenen etkisi ve çoğalma / yayılma etkileri:
9. Sürdürülebilirlik
10. Dezavantajlı kişilere ve zhasas gruplara eşit imkan sağlanması (ilgili hallerde):
11. Diğer IPA bileşeni tedbirleri ile bağlantılar
12. Avrupa Komisyonundan istenen finansman

IPA katkısı öncelik ekseninde uygun harcamaların %xx'inin tavan değerini aşmayacaktır.

(hiçbir işlem ilgili öncelik eksenine ilişkin eş finansman oranından daha yüksek bir eş finansman oranından yararlanmayacaktır – IPA Uygulama Tüzüğü Madde 149.3 ve 153.3)

13. Eş finansman: (lütfen kaynağa göre beklenen toplam katkıyı tanımlayınız)

14. Bütçe dökümü:

(gösterge niteliğinde, mümkünse operasyon bileşeni başına, tahmini toplam maliyet, kamu harcamaları, IPA katkısı, ulusal kamu katkısı ve özel katkı dahil olmak üzere)

15. Fonlama kaynağına göre nakit akışı şartları

## EK XI

### Operasyon seçim komitesinin terkihi ve fonksiyonunun yaklaşımları

1. Büyük olmayan projeler ve nihai yararlanıcıları ulusal kamu mercileri olan sahipleri tarafından gerçekleştirilen tüm operasyonlar için Program Otoritesi, Finansman Anlaşmasının (FA) 49. Maddesinin hükümlerine göre ihale çağrısı aracılığı ile işlem seçmek yükümlülüğü altında değildir. Merkezi Finans ve İhale Birimi tüm işlemler için FA'nın 15. Maddesi anlamı dahilinde nihai fayda sahibi olduğundan, 49. Madde hükümleri geçerli değildir.
2. Tedbir 1.2 "Finansman Araçlarının Oluşturulması ve Geliştirilmesi" ve Öncelik 3 "Teknik Yardım" altındaki işlemler ihale davetlerine başvurulmaksızın, Sektörel İzleme komitesine önceden bildirilmesi ve Komisyon servislerinin kabul etmesi şartıyla, seçilebilir.
3. Finansman Anlaşmasının 50.1.c maddesine göre, program uygulamasının erken başlatılmasına olanak sağlamak amacıyla Finansman Anlaşmasının yürürlüğe girmesi öncesinde uygulama için seçilen ve uygulamaya hazırlanan operasyonlar proje teklifi çağrısı olmaksızın da seçilebilirler.
4. Seçim yaklaşımları henüz belirlenmemiş operasyonlar için, Program Otoritesi Komisyon hizmetleri ile anlaşarak bunları belirleyecek ve Sektörel İzleme Komitesini bilgilendirecektir.
5. Program Otoritesi'nin operasyonların bir proje seçim komitesinin yardımıyla seçilmesine karar vermesi veya bununla yükümlü olması halinde, Operasyonel Programda belirtilen yaklaşımlar aşağıdaki şekilde, olacaktır:

Program Otoritesi belirli bir tedbir altında finanse edilen işlemlerin seçimi için başlatılan her proje teklif çağrısı için bir seçim komitesi kuracaktır. Seçim komitesi proje başvurularını, İzleme Komitesi tarafından Bölgesel Rekabet İşletme Programı için kabul edilen ve proje teklif çağrısı belgeleri içerisinde yayınlanan seçim kriterlerine ve metodolojilerine uygun olarak değerlendirecektir.

Başvuranlar ilk olarak ilgili tedbirlerde belirtilen ilgili uygunluk şartlarını karşılayan uygunluk kriterlerine ve idari kriterlere uyumları açısından elenecek ve daha sonra niteliklerine göre değerlendirilecektir. Seçim Komitesi daha sonra IPA Uygulama yönetmeliğinin 158. Maddesi uyarınca Program Otoritesine önerilerde bulunacaktır. Program Otoritesi seçim prosedürünün sonuçlarını onaylayıp onaylamayacağına karar verecek ve kararına ilişkin nedenleri belirtecektir.

6. Proje seçim komitesi, Komisyon birimleri ile istişarede bulunarak ve Sektörel İzleme Komitesinin bilgilendirilmesinden sonra, Program Otoritesi başkanı tarafından belirlenecek olan üyelik listesine ve modalitelere göre, kalıcı üyeler, tedbire özel üyeler ve rotasyon yapan üyeler içerebilir.
7. Avrupa Komisyonu Delegasyonu temsilcileri Seçim Komitesinin tüm çalışmalarına gözlemci olarak katılabilir.

## EK XII

### Yıllık ve Nihai rapor

#### (Finansman Anlaşmasının 85 ve 102. Maddeleri)

#### 1. TANIMLAMA

OPERASYONEL PROGRAM	Programlama süresi
	Programlama numarası (CCI No)
	Program adı
YILLIK UYGULAMA RAPORU	Raporlama yılı
	Yıllık raporun sektörel izleme komitesi tarafından onaylandığı tarih

#### 2. İŞLETME PROGRAMININ UYGULANMASINA GENEL BAKIŞ

##### 2.1 Nicel ilerleme (öncelik eksenine ve tedbirlere göre)

Operasyonel programın, öncelik eksenlerinin, tedbirlerin ve ilgili hallerde operasyon ve operasyon gruplarının uygulanmasında kaydedilen fiziksel ilerlemeye bilgiler, bunların özel, doğrulanabilir hedefleri ile ilişkili olarak, bir nicelme ile birlikte, mümkün olduğunda uygun seviyedeki göstergeler kullanılarak.

İlgili durumlarda, HRD bileşeni için, tüm göstergeler cinslerine göre ayrılacaktır. Rakamlar (veriler) henüz mevcut değilse, bunların ne zaman sağlanacağına ve Program Otoritesi'nin bunları ne zaman Komisyona vereceğine dair bilgiler belirtilecektir.

Operasyonel program altında finanse edilen operasyonların listesini rapora eklenmelidir.

##### 2.2 Nitel Analiz

Başlangıçta belirlenmiş hedeflerle ilişkili olarak sağlanan ilerlemeyi içeren nitel bir analiz de dahil olmak üzere fiziksel ve mali göstergelerle ölçülen başarıların analizi.

Tamamlanmamış işlemlerin listesi ve bunların tamamlanmasına ilişkin çizelge (yalnızca nihai rapor)

##### 2.3 Mali Bilgiler

	Ulusal fon tarafından Komisyona gönderilen ödeme başvurularında yer alan nihai yararlanıcılar tarafından ödenen harcamalar.	Ulusal fon tarafından taahhüt edilen ve ödenen toplam harcamalar	Karşılık gelen kamu katkısı	Karşılık gelen özel katkı	Komisyon dan alınan toplam ödemeler
Öncelik eksen i 1					
Tedbir 1.1					
Tedbir 1.2					
---					
Öncelik eksen i 2					

Tedbir 2.1					
....					
Öncelik ekseni 3					
Toplam					

(tüm mali veriler euro cinsinden ifade edilmelidir)

Buna ek olarak, mali bilgiler grafiklerle de gösterilebilir.

Harcama kategorilerine göre tahsisatların gösterge niteliğindeki dökümü (yalnızca bileşen III için).

Finansman Anlaşmasının XIII Ekinde yer alan detaylı listeye dair bilgiler.

### **Geri ödenen veya yeniden kullanılan yardım**

IPA Uygulama yönetmeliğinin 54. Maddesinde bahsi geçen şekilde yardımın iptali sonrasında yeniden ödenen veya yeniden kullanılan yardımın ne şekilde kullanıldığına ilişkin bilgiler.

### **2.4 Operasyonel Programın uygulanması bağlamındaki değişiklikler (ilgili olması halinde)**

Operasyonel program desteğinden direkt olarak ortaya çıkmayıp programın uygulanması üzerinde direkt bir etkiye sahip olan herhangi bir elemana ilişkin açıklama (mevzuat değişiklikleri veya beklenmeyen sosyoekonomik gelişmeler gibi).

### **2.5 Avrupa Birliği Müktesebatına uyum hakkındaki bilgiler**

Operasyonel programının uygulanması sırasında AB Müktesebatına uyumla ilgili karşılaşılan ciddi sorunlar ve bunların çözülmesi için alınan önlemler .

2.6 Diğer araçlarla bütünleyicilik IPA yardımlarının bileşenleri ve diğer programlar arasında ayırım ve koordinasyon sağlamak üzere yapılan düzenlemelerin uygulamasına ilişkin özet, EIB'nin müdahaleleri ve diğer mevcut mali araçlar.

## **3. UYGULAMANIN KALİTESİ VE ETKİNLİĞİ**

### **3.1 İzleme Düzenlemeleri**

Veri toplama düzenlemeleri, karşılaşılan zorluklar ve bunları çözmek için atılan adımlar da dahil olmak üzere, Program Otoritesi veya Sektörel izleme komitesi tarafından alınan izleme ve değerlendirme tedbirleri.

### **3.2 Karşılaşılan önemli sorunlar ve üstesinden gelmek için alınan tedbirler**

IPA Uygulama Yönetmeliğinin 29(2)(b) Maddesindeki prosedür altında tanımlanan sorunların bir özeti de dahil olmak üzere Operasyonel programının uygulanmasında karşılaşılan ciddi herhangi bir sorun, ve bunun yanı sıra Program Otoritesi veya Sektörel İzleme Komitesi tarafından sorunların çözümü için alınan herhangi bir tedbir.

### **3.3 Teknik Yardım**

İlgili hallerde yönetim devri öncesindeki teknik yardım da dahil olmak üzere, teknik yardımın kullanılmasına ilişkin açıklama.

Teknik yardım uyarınca harcanmış olan operasyonel programa tahsis edilen IPA Fon katkısı miktarının yüzdesi.

## **4. BİLGİ VE KAMUYA DUYURMA**

Operasyonel programa göre İletişim Eylem Planının uygulanmasında elde edilen ilerleme; alınan tedbirler ve bunların etkileri vurgulanarak.

## **5. BÜYÜK PROJELER (ilgili hallerde)**

- Büyük projelerin uygulanmasındaki ilerleme

- Büyük projelerin finansmanındaki ilerleme
- Operasyonel programdaki büyük projelerin gösterge niteliğindeki listesinde meydana gelen herhangi bir değişiklik.

#### **6. İNSAN KAYNAKLARI GELİŞTİRME BİLEŞENİNE İLİŞKİN EYLEMLER**

Erkekler ve kadınlar için fırsat eşitliği, iyi yönetim, engelli kişilerin kapsama dahil edilmesi, destek veya sürdürülebilir gelişmenin ve çevresel korumanın coğrafi konsantrasyonu gibi yatay konuların uygulanması hakkındaki bilgiler.

İlgili hallerde, aşağıdakilerin uygulanmasının bir sentezi:

- Cinsiyet görüşleri ve cinsiyetlere özel eylemler
- Göçmenlerin istihdama katılımı
- Engelli kişilerin ve sakatlıklara sahip kişiler de dahil olmak üzere diğer dezavantajlı grupların istihdama entegrasyonu ve sosyal olarak dahil olmaları

Uygun durumlarda, IPA İnsan Kaynakları Geliştirme Bileşeni tarafından desteklenen eylemlerin Ortak Değerlendirme Belgesi (JAP) ve Ortak Katılım Memorandumu (JIM) takibinde gerçekleştirilen eylemlerle nasıl uyum sağladıkları ve bunlara nasıl katkıda bulduklarına ilişkin bir açıklama.

## EK XIII

### Harcama kategorisine göre tahsisatlar (Finansman Anlaşması Madde 85(3) c))

#### Bölüm A: Boyuta göre Kodlar

**TABLO 1: ÖNCELİK TEMASI BOYUTU İÇİN KODLAR**

##### 1. Taşımacılık

1.1	Demiryolu altyapısı
1.1.1	Ulusal ağların birbiri ile bağlantısı / bunların birlikte çalışabilirliği
1.1.2	Ulusal ağlar ve trans- Avrupa ağları arasındaki ara bağlantı / birlikte çalışabilirlik
1.2	Karayolu altyapısı
1.2.1	Ulusal ağlar arasındaki ara bağlantı / birlikte çalışabilirlik
1.2.2	Ulusal ağlar ve trans Avrupa ağları arasındaki ara bağlantı / birlikte çalışabilirlik
1.3	Deniz limanları altyapısı
1.4	İç su yolu taşımacılığı
1.5	Havaalanı altyapısı
1.6	Çok modellenmiş taşımacılık altyapısı
1.7	Akıllı taşıma sistemleri
1.8	Teknik yardım
1.9	Diğer
2	Çevre
2.1	Atık yönetimi
2.2	Su temini
2.3	Kentsel atık su
2.4	Hava kalitesi
2.5	Kirlenmiş alanların ve arazinin rehabilitasyonu
2.6	Enerji verimliliği
2.7	Yenilenebilir enerji



2.8	Diğer
2.9	Teknik yardım
3	Bölgesel rekabet
3.1	Özellikle ....'de işletmeler için ticari ve teknolojik hizmetlerin sağlanması
3.2	Bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim ve bunların kullanımı
3.3	... 'ı içeren teknolojik gelişmenin, araştırmanın ve yeniliklerin desteklenmesi
3.4	İş ağlarının ve gruplarının geliştirilmesi
3.5	... 'e erişimi kolaylaştıran finansman araçlarının oluşturulması ve geliştirilmesi
3.6	... 'nin kolaylaştırılmasına katkıda bulunan yerel altyapı ve hizmetlerin sağlanması
3.7	Bölgesel gelişme için gereken hallerde eğitim ve öğretim altyapıları
3.8	Bölgelerin turizm potansiyelinin geliştirilmesi
3.9	Diğer
4.0	Teknik yardım
4	Teknik yardım
4.1	... 'ı içeren uygun faaliyetlerle ilgili ön çalışmalar ve teknik destek
4.2	Program yönetimi, izlenmesi, değerlendirilmesi, bilgi ve kontrol faaliyetleri

**TABLO 2: FİNANSMAN BOYUTU FORMU İÇİN KODLAR**

01	Geri ödemesiz yardım
02	Yardım (kredi, faiz sübvansiyonu, garantiler)
03	Risk sermayesi (katılım, risk sermayesi fonu)
04	Diğer finansman biçimleri

**Bölüm B:**

Yıllık ve nihai uygulama raporunda IPA katkısı tahsisinin kategorilere göre kümülatif dökümü

CCINO:

Programın adı:

İlgili Operasyonel Program için alınan son Komisyon kararının tarihi:

.././....

Kod*	Kod*	Miktar **
Boyut 1	Boyut 2	
Öncelik teması	Finansman şekli	

\* Kategoriler her bir boyut için standart sınıflandırma kullanılarak kodlanmalıdır.

\*\* IPA katkısının her bir kategori kombinasyonu için tahsis edilen miktarı.

## EK XIV

### **Yeterli bir Denetim İzi için Bilgi Şartlarına ilişkin Gösterge Niteliğinde Açıklama**

#### **(Finansman Anlaşmasının 90. Maddesi)**

Madde 90'da belirtilen şekilde yeterli bir denetim izi, belirli bir tedbir için, bir proje grubundaki bireysel projeler dahil olmak üzere, aşağıdakiler gerçekleştiğinde söz konusu olur:

1. Uygun yönetim seviyesince tutulan muhasebe kayıtlarını Program Otoritesi tarafından eş finansmanı yapılan gerçek harcama , Program Otoritesi'nin finansmanın son alıcısı olmadığı haller de dahil olmak üzere, tedbirin uygulanmasında imtiyaz sahipleri, delegeler olarak veya bir başka şekilde yer alan merciler ve firmalar hakkında detaylı bilgi sağlamaktadır. Muhasebe kayıtları bunların oluşturulduğu tarihi, her bir harcama kaleminin miktarını, destekleyici belgelerin doğasını, ödeme tarihini ve yöntemini gösterir. Gerekli yazılı kanıtlar (örneğin faturalar) eklenmiştir.
2. Eş finansman tedbirleriyle sadece kısmen ilgili olan harcama kalemleri için, eş finansman tedbirleri ve geri kalanlar arasındaki harcama dağılımının doğruluğu gösterilmiştir. Aynı durum, yalnızca belirli limitler dahilinde veya diğer maliyetlerle orantılı olarak uygun oldukları kabul edilen harcama türleri için de geçerlidir.
3. Tedbirin teknik şartnamesi ve mali planı, ilerleme raporları, ihale ve sözleşme prosedürleri ile ilgili belgeler ve tedbirin uygulanması hakkındaki incelemelere ilişkin raporlar da uygun yönetim seviyesinde tutulur.
4. Eş finansmanı yapılan tedbir içerisinde gerçekte karşılanan giderlerin beyan edilmesi için, 1. paragrafta sözü geçen bilgiler kategorilere göre ayrılmış olan detaylı bir harcama beyannamesinde toplanır. Detaylı harcama beyannameleri Ulusal fonun muhasebe kayıtları için destekleyici belgeleri oluşturur ve Komisyona harcama beyannamelerinin hazırlanması için temel sağlar.
5. Program Otoritesi veya tedbirin uygulanmasında yer alan merciler veya firmalar ile Ulusal Fon arasında bir ya da daha fazla görevlendirilmiş merci olan hallerde, görevlendirilen her merci, kendi sorumluluk alanı için bir alt merciden, kendi muhasebe kayıtları için destekleyici dokümantasyon olarak detaylı harcama beyannameleri ister ve bunlardan bir üstündeki mercie tedbirle ilgili yapılan harcamaların en azından bir özetini sağlar.
6. Muhasebe verilerinin bilgisayarla aktarılması halinde, ilgili tüm merci ve yetkililer, Komisyona onaylanan toplam özet miktarlardan bireysel harcama kalemlerine kadar yeterli bir denetim izi ve Program Otoritesi ve tedbirin uygulanmasında yer alan diğer merci ve firmalar seviyesinde destekleyici belgeler sağlamak amacıyla kendi muhasebe kayıtlarının ve yukarıya bildirilen toplamaların doğruluğunu göstermek için bir alt seviyeden yeterli bilgi elde eder.

## EK XV

### İstek üzerine belgesel kontroller ve nokta kontrolleri için Komisyona iletilecek olan işlem verilerinin listesi

#### (Finansman Anlaşması Madde 80(5))

İstenen veriler aşağıdakileri içerebilir, kesin içerik Yararlanıcı Ülke ile yapılacak olan anlaşmaya bağlıdır. Alan numaraları Komisyona aktarılmak üzere bilgisayar dosyalarının derlenmesi sırasında tercih edilen kayıt yapısını göstermektedir.

#### A. Operasyonlar hakkındaki veriler

Alan 1	Operasyonel Program
Alan 2	Öncelik numarası
Alan 3	Fon adı
Alan 4	İşlemin bulunduğu / gerçekleştirildiği bölge veya alanın kodu (NUTS seviyesi veya diğer)
Alan 5	Program Otoritesi
Alan 6	Ulusal Yetkilendirme Memuru
Alan 7	Nihai yararlanıcı veya İşletme yapısına yapılan harcamaları beyan eden diğer merci
Alan 8	Eşsiz işlem kod numarası
Alan 9	Operasyona ilişkin kısa açıklama
Alan 10	Operasyonun başlangıç tarihi
Alan 11	Operasyonun tamamlanma tarihi
Alan 12	Onay kararını veren merci
Alan 13	Onay tarihi
Alan 14	Son alıcı referansı
Alan 15	Para birimi (euro değilse)
Alan 16	Operasyonun tahmini toplan maliyeti (1)
Alan 17	Toplam uygun harcamalar
Alan 18	Toplam uygun kamu harcamaları
Alan 19	EIB (IPA için eşdeğeri de içerecektir) finansmanı

(1) Uygun olmayan ve diğer finansman hariç özel finansman

## B. İşleme ilgili beyan edilen harcamalar

Alan 20	İşlemden geri ödeme için son başvurunun dahili referans numarası
Alan 21	İşlemden geri ödeme için son başvurunun izleme sistemine girildiği tarih
Alan 22	İzleme sistemine girilen işlemden geri ödeme için son başvuruda beyan edilen uygun harcama miktarı
Alan 23	Bir geri ödeme başvurusunun yapılmış olduğu toplam uygun harcama
Alan 24	Yararlanıcının müstemilatında değilse, talep için detaylı destekleyici belgelerin konumu
Alan 25	Uygun alanlara komşu alanlarda yapılan harcamalar (sınır ötesi işbirliği) (uygun değil)
Alan 26	Alanın dışındaki ortaklar tarafından ödenen harcamalar (milletler üstü işbirliği) (uygun değil)
Alan 27	Avrupa Birliği dışında ödenen harcamalar (sınır ötesi, milletler üstü ve bölgeler arası işbirliği)
Alan 28	Arazi alımı için yapılan harcama
Alan 29	Konut için yapılan harcama
Alan 30	Sabit fiyatla doğrudan olmayan maliyetler / genel giderler için yapılan harcama
Alan 31	Eğer varsa geri ödeme başvurularından kesilen gelir
Alan 32	Eğer varsa geri ödeme için başvurulardan kesilen mali düzeltmeler
Alan 33	Ulusal Yetkilendirme Memuru tarafından Komisyona gönderilen harcama beyannamesinde yer alan ve işlemden beyan edilen toplam uygun harcama (EUR cinsinden)
Alan 34	İşlemden beyan edilen ve Ulusal Yetkilendirme Memuru tarafından Komisyona gönderilen harcama beyannamesinde yer alan toplam uygun harcama (ulusal para birimi)
Alan 35	Onay merciinin işlemden harcamaları içeren son harcama beyannamesinin tarihi
Alan 36	Madde 81'e uygun olarak gerçekleştirilen doğrulamaların tarihi
Alan 37	Madde 82'ye uygun olarak gerçekleştirilen denetimlerin tarihi
Alan 38	Denetimi veya doğrulamayı yapan merci
Alan 39	Tamamlanması halinde işlem için hedefe ulaşma derecesi (%)

**EK XVI**

**Harcama belgesi ve beyannamesi ve nihai ödeme başvurusu**

**AVRUPA KOMİSYONU**

**KATILIM ÖNCESİ YARDIM ARA cı- IPA**

**Bölgesel Kalkınma Bileşeni (Bileşen III)**

**Harcama belgesi ve beyannamesi ve ödeme başvurusu**

Operasyonel Programının adı

Komisyon kararı

Finansman anlaşması

Komisyon referans (CCI) No

Ulusal referans (eğer varsa)

## SERTİFİKA

Aşağıda imzası bulunan ben,

Ulusal Yetkilendirme Memuru

İşbu belge ile, ekteki beyannamede yer alan tüm harcamaların Avrupa Komisyonu ve Türkiye Hükümeti arasında (TARİH) tarihinde imzalanan Finansman Anlaşmasında belirtilen harcama uygunluğu kriterlerine uygun olduğunu ve nihai yararlanıcı tarafından operasyonel programı uyarınca IPA yardımı verilmesine ilişkin koşullara göre seçilen işlemlerin uygulanması üzerine ödendiğini onaylım.

.../.../ 20... sonrasında<sup>1</sup> ve miktarı: euro<sup>2</sup>

Aynı zamanda Finansman Anlaşması şartlarına göre işlemlerin ilerlemekte olduğunu ve özellikle de aşağıdakileri onaylım:

1. Finansman Anlaşmasının 69. Maddesinde belirtilen tüm şartlar, özellikle de aşağıdakiler karşılanmıştır:
  - Program için sektörel nihai uygulama raporu Yönetim Otoritesi tarafından komisyona gönderilmiştir.
  - Nihai bir faaliyet raporu ile desteklenen herhangi bir nihai harcama beyannamesi hakkındaki bir görüş, Finansman Anlaşmasının 92. Maddesine göre, Denetim Mercii tarafından Komisyona gönderilmiştir.
  - Yetkin Akreditasyon Memuru ve Ulusal Yetkilendirme Memuru tarafından verilen akreditasyon geçerlidir ve komisyon tarafından yapılan yönetim görevlendirmesi geçerlidir.
2. Harcama beyannamesi doğrudur, güvenilir muhasebe sistemlerinin sonucudur ve doğrulanabilir destekleyici belgeleri temel almaktadır.
3. Beyan edilen harcama Avrupa Birliği kurallarına ve ulusal kurallara uygundur ve program için geçerli olan kriterlere, özellikle de çevrenin korunması, taşımacılık, rekabet ve kamu sözleşmelerinin yapılması (PRAG) kurallarına göre finansman için seçilen işlemler için yapılmıştır.
4. Harcama beyannamesi ve ödeme başvurusunda ilgili hallerde geri ödenen herhangi bir miktar ve alınan herhangi bir faiz ve operasyonel program uyarınca finanse edilen işlemlerden elde edilen net gelir dikkate alınmaktadır.
5. Altta yatan işlemlerin dökümü bilgisayar dosyalarına kaydedilmektedir ve istek üzerine ilgili Komisyon başkanlıklarına sağlanabilir.

Finansman anlaşmasının 104. Maddesine göre, destekleyici belgeler Komisyon tarafından operasyonel programın kapatılmasının ardından en az üç yıllık bir süre için kullanılabilir kalacaktır.

Tarih: .../.../ 20...

Büyük harflerle Ulusal yetkilendirme memurunun isim, mühür, unvan ve imzası

<sup>1</sup> harcama uygunluğu için başlangıç tarihi (Finansman anlaşmasının imzalandığı tarih)

<sup>2</sup> mali fayda sahipleri tarafından ödenen uygun harcamanın toplam miktarı, iki basamağa kadar

## Öncelik eksenini ve tedbirlere göre harcama beyannamesi: nihai ödeme

Operasyonel Program Referansı (CCI No):

Programın adı:

Hesapların geçici kapanma tarihi:

Komisyonu gönderme tarihi:

Ödenen toplam onaylanmış uygun<sup>1</sup> harcamalar

Öncelik eksenini / tedbir	Bugüne kadar yapılan toplam harcamalar (... <sup>2</sup> Ve .... Arasında)	Bu beyanda onaylanan harcamalar	Planlanan toplam harcamalar (başlangıçtaki bütçe)	Bugüne kadar yapılan harcamalar, başlangıçtaki bütçenin bir oranı olarak (%)	Notlar
Öncelik eksenini 1					
Tedbir 1.1					
Operasyon 1.1.1					
Operasyon 1.1.2					
Öncelik eksenini 2					
Tedbir 2.1					
Öncelik eksenini 3					
Tedbir 3.1					
Öncelik eksenini 4					
Tedbir 4.1					

Yıla göre toplam uygun harcamaların<sup>3</sup> dökümü (miktarlar euro cinsindedir)

Öncelik eksenini / tedbir	2008	2009	2010	2011	2012
Öncelik eksenini 1					
Tedbir 1.1					
Öncelik eksenini 2					
Tedbir 2.1					
Öncelik eksenini 3					
Tedbir 3.1					

<sup>1</sup> (EC) 718/2007 sayılı Komisyon Yönetmeliğinin 149, 150 ve 152. Maddelerinde tanımlandığı gibi.

<sup>2</sup> harcama uygunluğunun başlama tarihi (Finansman Anlaşmasının imzalanması)

<sup>3</sup> Yıla göre, bu tabloda bahsi geçen döküm, ilgili yıl içerisinde nihaiyararlanıcı tarafından yapılan ödemelere karşılık gelecektir. Bu dökümün kesin olarak belirlenmesinin mümkün olmadığı hallerde, döküme ilişkin en iyi tahmin verilmelidir.



Öncelik eksenı 4					
Tedbir 4.1					

### Harcama Beyannamesi için EK 1

Tedbire ve ilgili harcamalara göre operasyonların bilgisayarlı listesi, buna IPA Yönetmeliği altında yapılan katkı ve ulusal kamu harcamaları da dahildir

Öncelik eksenini /tedbir	Toplam harcamalar (EURO)	IPA fonları (EURO)	Ulusal kamu harcamaları (EURO)	IPA eş finansman oranı (%)
Öncelik eksenini 1: toplam				
Tedbir 1.1				
Operasyon 1.1.1				
Operasyon 1.1.2				
...				
Tedbir 1.2				
Operasyon 1.2.1				
Operasyon 1.2.2				
....				
Tedbir 1.3				
Operasyon 1.3.1				
Operasyon 1.3.2				
.....				
Öncelik eksenini 2: toplam				
Tedbir 2.1				
Operasyon 2.1.1				
....				
Öncelik eksenini 3				
Tedbir 3.1				
Operasyon 3.1.1				
...				



**Harcama Beyannamesi için EK 2:**

Bir operasyon için IPA katkısının tümünün ya da bir bölümünün iptalinin ardından geri ödenebilecek olan miktarların detayları

Önceliğin/ tedbirin /operasyonun adı	
Geri ödenmesi istenen miktar	
Borçlu	
Geri ödeme emrinin verildiği tarih	
Geri ödeme emrini veren merci	
Geri ödeme tarihi	
Geri ödenen miktar	

### **Harcama beyannamesi için EK 3**

**Bu beyannamenin ilgili olduğu son borç tarihinde Bileşene özel euro hesabındaki IPA katkı hacmi ve kazanılan faiz**

## ÖDEME BAŞVURUSU: Nihai ödeme

Operasyonel programının adı:

Operasyonel program referans (CCI) No:

Çerçeve Anlaşmanın ((EC) No 718/2007 sayılı Yönetmeliğin 25. Maddesi) A Ekine göre, aşağıda imzası bulunan ben (ulusal Yetkilendirme Memurunun büyük harflerle yazılmış adı), işbu belge ile, nihai ödeme olarak .... EUR tutarındaki miktarın ödenmesini rica ederim.

Bu başvuru aşağıdaki nedenlerle kabul edilebilir niteliktedir:

	Gereken şekilde siliniz
(a) Finansman Anlaşmasında ve Komisyonun operasyonel programını onaylayan kararında belirtilen IPA fonlarından yardımın maksimum miktarından daha fazlası Komisyon tarafından her bir öncelik ekseninin tüm süresi boyunca ödenmemiştir.	
(b) Program Otoritesi Komisyona sektörel nihai uygulama raporlarını Finansman Anlaşmasının 67. Maddesine göre göndermiştir.	<ul style="list-style-type: none"><li>- Program Otoritesi tarafından Finansman anlaşmasının 100. Maddesinde belirtilen zaman limiti içerisinde gönderilmiştir.</li><li>- Ektedir.</li></ul>
(c) Denetim Mercii Komisyona, Finansman Anlaşmasının 92. Maddesine göre, nihai harcama beyannamesi hakkındaki bir görüşü, nihai faaliyet raporu ile desteklenmiş olarak göndermiştir.	<ul style="list-style-type: none"><li>- Denetim mercii tarafından Finansman Anlaşmasının 90. Maddesinde belirtilen süre limiti içerisinde gönderilmiştir.</li><li>- Ektedir</li></ul>
(d) Yetkin Akreditasyon Memuru ve Ulusal Yetkilendirme Memuru tarafından verilen akreditasyonlar yürürlükte ve komisyon tarafından gerçekleştirilen yönetim devri geçerlidir.	<ul style="list-style-type: none"><li>-</li></ul>
(e) Ödemeler Finansman Anlaşmasının 72. Maddesine göre askıya alınmamıştır.	<ul style="list-style-type: none"><li>-</li></ul>
(f) Majör projelere ödemelerin bloke edilmesini gerektiren durumlardan hiçbiri ortaya çıkmamıştır.	<ul style="list-style-type: none"><li>-</li></ul>

Ödemeler komisyon tarafından, fayda sahibi ülkenin ödemelerin yapılması amacıyla görevlendirmiş olduğu mercie yapılmalıdır.

Görevlendirilen merci	
Banka	
Banka hesap no	
Hesap sahibi (görevlendirilen merci ile aynı değilse)	

Tarih: .././ 20...

## **EK XVII**

### **MODEL**

#### **OPERASYONEL PROGRAMLAR İÇİN NİHAİ KONTROL RAPORU VE KAPANIŞ DEKLARASYONU**

**(EC) No 718/2007 SAYILI KOMİSYON YÖNETMELİĞİNİN 29. MADDESİ UYARINCA**

#### **BÖLÜM A: Model nihai kontrol raporu**

##### **1. GİRİŞ**

- Sorumlu denetim merciinin ve raporun hazırlanmasında yer alan diğer mercilerin belirtilmesi.
- Rastgele örneğin alındığı referans dönemin belirtilmesi
- Rapor kapsamındaki operasyonel programın ve Yönetim Otoritesi ve Ulusal Yetkilendirme Görevlisi'nin tanımlanması
- Raporun hazırlanması için atılan adımların açıklanması

##### **2. YÖNETİM VE KONTROL SİSTEMLERİNDE YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER**

Denetim merciine bildirilen yönetim ve kontrol sistemlerinde yapılan herhangi bir önemli değişikliğin ve değişikliklerin uygulanmaya başlandığı tarihlerin gösterilmesi.

##### **3. GERÇEKLEŞTİRİLEN DENETİMLERİN ÖZETİ**

Sistem denetimleri için:

- Denetim merciinin kendisi de dahil olmak üzere sistem denetimlerini gerçekleştiren merciin (mercilerin) belirtilmesi.
- Gerçekleştirilen denetimlerin özet listesi: denetimi yapan merciler ve denetimin yılı
- Denetim stratejisi bağlamında denetimlerin seçilmesine ilişkin temelin açıklanması
- Yönetim ve kontrol sistemleri ve bunların fonksiyon göstermesi için gerçekleştirilen denetim işlerinden elde edilen ana bulguların ve sonuçların, yönetim kontrollerinin, akreditasyon prosedürlerinin ve denetim takibinin yeterliliği, fonksiyonların yeterli şekilde ayrılması ve Avrupa Birliği yeterlilik ve politikalarına uyum sağlanması da dahil olmak üzere açıklanması.
- Tanımlanan herhangi bir sorunun sistemik bir karaktere sahip olduğunun düşünülüp düşünülmediğinin ve alınan tedbirlerin, düzensiz harcama miktarının ve herhangi bir ilgili mali düzeltmenin belirlenmesi de dahil olmak üzere belirtilmesi.

Operasyonların denetimi için:

- Denetim merciinin kendisi de dahil olmak üzere, örnek denetimleri gerçekleştiren merci(ler)in belirtilmesi.
- Örneklerin seçilmesinde kullanılan temelin açıklanması
- Somutluk seviyesinin ve istatistiksel örnekleme durumunda, uygulanan güven düzeyi ve aralığının gösterilmesi.
- Denetimlerin ana sonuçlarına ilişkin açıklama, düzensiz harcama miktarı ve denetlenen rastgele örnekten kaynaklanan hata oranı belirtilerek
- Denetimlerin sonuçlarından yönetim ve kontrol sisteminin etkinliği ile ilgili olarak elde edilen sonuçların belirtilmesi.
- Daha önce bildirilen hata oranlarının revizyonu da dahil olmak üzere, düzensizliklerin takibine ilişkin bilgiler.
- Tanımlanan sorunların doğasının sistemik olup olmadığının ve alınan tedbirlerin belirtilmesi, buna düzensiz harcamanın ölçümü ve herhangi bir ilgili mali düzeltme de dahildir (1).

##### **4. DENETİM FAALİYETİNİN TAKİBİ**

- Sistem ve işlem denetimlerinin sonuçlarının takibine ilişkin bilgiler.

##### **5. DENETİM MERCIİ TARAFINDAN KAPANIŞ DEKLARASYONUNUN HAZIRLANMASINDA YAPILAN EK İŞLER**

- Program otoritesinin kapanış prosedürünün denetimlerinin özeti



- Destekleyici belgelerle ilgili olarak beyan edilen miktarların doğruluğuna ilişkin kontrollerin yeniden yapılmasının sonuçlarının özeti.
- Diğer ulusal veya Avrupa Birliği denetim mercilerinin raporlarının inceleme sonuçlarının özeti (kategoriye göre, hangi raporların alındığını ve incelendiğini belirtiniz<sup>9</sup>).
- Denetim bulgularının ve bildirilen düzensizliklerin takibi ile ilgili bilgilerin inceleme sonuçlarının özeti.
- Program otpritesi ve diğer herhangi bir ilgili merci tarafından, kalifiye olmayan bir fikre olanak verilmesi için gerçekleştirilen ek işlerin inceleme sonuçlarının özeti.
- Diğer

#### **6. DENETİM MERCİİ TARAFINDAN YAPILAN İNCELEME KAPSAMININ SINIRLILIKLARI**

- Denetim mercii tarafından yapılan incelemenin kapsamını sınırlandıran herhangi bir faktöre ilişkin detaylar bildirilmelidir (2).
- Tahmini harcama miktarları ve etkilenen IPA katkısı belirtilmelidir.

#### **7. BİLDİRİLEN DÜZENSİZLİKLER**

- Düzensizliklerin bildirilmesi ve takip edilmesi ile ilgili prosedürün, sistemik sorunların düzeltilmesi de dahil olmak üzere, yürürlükteki düzenleme şartlarına göre gerçekleştirildiğinin onaylanması.
- Bildirilen düzensizlikler hakkındaki nihai uygulama raporunda verilen bilgilerin doğruluğunun onaylanması.
- Sistemik kabul edilen düzensizlik durumlarının bir listesi ve etkilenen harcama miktarları.

#### **8. DİĞER BİLGİLER (EĞER VARSA)**

## 9. BEYAN EDİLEN HARCAMA VE ÖRNEK DENETİMLER İÇİN TABLO

IP A	C CI No	Progra m	Refera ns yılıda beyan edilen harca ma	Rastgele örnek için denetlen en referans yıldaki harcama		Rastgele örnektek i düzensiz harcama nın miktarı ve yüzdesi (hata oranı)	Diğer harcamal ar Denetlen miş (3)	Diğer harcama örneğind eki düzensiz harcama miktarı	Kümülat if olarak beyan edilen toplam harcama lar	Kümülat if olarak beyan edilen toplam harcama nın bir yüzdesi olarak kümülati f olarak denetlen en toplam harcama
				(1)	(2)					

(1) Denetlenen harcama miktarı

(2) Referans yıl içerisinde Komisyona beyan edilen harcama ile ilgili olarak denetlenen harcama yüzdesi

(3) Tamamlayıcı örnekten harcamalar ve referans yıl içerisinde olmayan rastgele örnekten harcama

## **Bölüm B: Kapanış DEKLARASYONU**

Avrupa Komisyonu Genel Müdürlüğüne

### **1. GİRİŞ**

Aşağıda imzası bulunan ve .....’yı (yararlanıcı ülke tarafından görevlendirilen merciiin adı) temsil eden ben, ..... (operasyonel programın adı, CCI Kod numarası, süre) operasyonel programı için, bu program hakkında, denetim mercii tarafından veya denetim merciiinin sorumluluğu altında denetim iş planına göre gerçekleştirilen denetim işlerinin sonuçlarını inceledim (ve gerekli gördüğüm ek işleri yaptım). Yapmış olduğum inceleme ve ek işlerin sonuçları ekteki nihai denetim faaliyeti raporunda özetlenmiştir (bu rapor aynı zamanda 1 Ocak 2015 ile 31 Aralık 2016 arasındaki süre için yıllık denetim faaliyeti raporunun gerektirdiği bilgileri de içermektedir). Bu işleri Operasyonel programa IPA katkısının nihai bakiyesi için ödeme başvurusunun doğru ve geçerli olup olmadığı ve nihai harcama beyannamesi kapsamında olan altta yatan işlemlerin yasal ve düzenli olup olmadığı konusunda makul bir güvence elde etmek amacıyla planladım ve gerçekleştirdim.

### **2. İNCELEMENİN KAPSAMI**

İnceleme bu programla ilgili denetim stratejisine göre gerçekleştirilmiş ve ekteki nihai kontrol raporunda, (EC) No 10718/2007 numaralı Komisyon Yönetmeliğinin 29. Maddesine uygun olarak rapor edilmiştir.

Ya

İnceleme kapsamında herhangi bir sınırlama yoktur

Ya da

İnceleme kapsamı aşağıdaki faktörlerle sınırlandırılmıştır:

(a)....

(b) ...

(c) vb.

(inceleme kapsamındaki herhangi bir sınırlılığı belirtiniz, örneğin herhangi bir sistemik sorun, yönetim ve kontrol sistemindeki zayıflıklar, destekleyici belgelerin eksikliği, yasal işlemler altındaki durumlar vb ve harcama miktarlarını ve etkilenen IPA katkısı miktarını tahmin ediniz. Denetim merciiinin sınırlamaların beyan edilen nihai harcama üzerinde bir etkisi olmadığını düşünmesi halinde, bunun belirtilmesi gerekir).

### **3. DÜZENSİZLİKLER VE HATA ORANLARI**

Ya

Denetim işlerinde bulunan düzensizlikler ve hata oranları, Program Otoritesi’nin bunlarla tatmin edibi bir şekilde ilgilenmiş olduğu ve meydana geliş seviyelerinin zaman içerisindeki eğilimi dikkate alındığında kalifiye olmayan bir görüşü engelleyecek biçimde değildir

Ya da

Denetim işlerinde bulunan düzensizlik durumları ve hata oranları ve bunlarla program otoritesi tarafından ilgilenilme biçimi kalifiye olmayan bir görüşü engelleyecek şekildedir. Bu durumların bir listesi nihai kontrol raporunda, bunların olası sistemik karakteri ve sorunun ölçeği belirtilerek verilmiştir. Etkilenmiş olabilecek toplam beyan edilen harcama ve kamu katkısı sırasıyla (xxxx)’dir. Sonuç olarak, karşılık gelen etkilenmiş olabilecek IPA katkısı (xxxx)’tir.

### **4. GÖRÜŞ**

YA

(kalifiye olmayan görüş)

İnceleme kapsamında sınırlılıklar ve düzensizlik durumları ve hata oranları varsa İşletme yapısının bunlarla ilgilenme biçimi kalifiye olmayan bir görüşü engellemektedir

Yukarıda yer alan inceleme temelinde, benim görüşüm nihai harcama beyannamesinin tüm somut açılardan, operasyonel program uyarınca ödenen harcamaları adil bir şekilde gösterdiği, bu programa IPA katkısının nihai bakiyesinin ödenmesi için yapılan başvurunun geçerli olduğu ve altta yatan ve nihai harcama beyannamesi kapsamında bulunan işlemlerin yasal ve düzenli olduğu yolundadır.

Veya

(kalifiye görüş)

İnceleme kapsamında sınırlılıklar ve düzensizlik durumları ve hata oranları varsa Program Otoritesi'nin bunlarla ilgilenme biçimi kalifiye bir görüş gerektirir ancak ilgili tüm harcamalar için olumsuz bir görüşü haklı kılmaz.

Yukarıda belirtilen inceleme temelinde, benim fikrim, nihai harcama beyannamesinde tüm somut açılardan operasyonel program uyarınca ödenen harcamaları adil bir şekilde gösterdiği, bu programa IPA katkısının nihai bakiyesinin ödenmesi için yapılan başvurunun geçerli olduğu ve altta yatan ve nihai harcama beyannamesi kapsamında bulunan işlemlerin yasal ve düzenli olduğu yolundadır, ancak madde 2'de belirtilen konular ve/ veya madde 3'te sözü geçen hata oranlarına ve düzensizlik durumlarına ilişkin gözlemler ve Program Otoritesi tarafından yukarıda belirtilmiş olan bunlarla ilgilenme biçimi ile ilgili olarak, benim tahminim bu kalifikasyonların etkisinin beyan edilen toplam harcamanın (xxx)'i olacağı yolundadır. Dolayısıyla etkilenen topluluk katkısı (xxx)'tir .

Veya

(olumsuz görüş)

İnceleme kapsamı, hata oranları ve düzensizlik durumları ve Program Otoritesi'nin bunlarla ilgilenme biçiminde önemli sınırlamalar varsa ve bunun sonucunda kapsamlı bir çalışma yapılmadan nihai harcama beyannamesinin güvenilirliği hakkında bir sonuca ulaşamıyorsa:

Yukarıda belirtilen inceleme temelinde ve özellikle de madde 2'de belirtilen konular ve / veya hata oranları ve düzensizlik durumları ve madde 3'te belirtildiği üzere bunların Program Otoritesi tarafından tatmin edici bir şekilde ilgilenilmemiş olduğu gerçeği dikkate alınarak, nihai harcama beyannamesinin tüm somut açılardan, adilane bir şekilde işletme programı uyarınca ödenen harcamaları göstermediği ve bunun bir sonucu olarak da bu programa IPA katkısının nihai bakiyesinin ödenmesi için yapılan başvurunun geçerli olmadığı ve nihai harcama beyannamesi kapsamında altta yatan işlemlerin yasal ve düzenli olmadığı yolundadır.

Tarih İmza

**EK XVIII**

**Düzensizliklerin üç ayda bir bildirilmesi için standart formun  
doldurulmasına yönelik kılavuz hükümler**

AVRUPA KOMİSYONU

AVRUPA DOLANDIRICILIKLA MÜCADELE OFİSİ (OLAF)

Operasyonel ve Politika Desteği

Dolandırcılığın Önlenmesi & İstihbarat

### **ÇALIŞMA BELGESİ**

Katılım öncesi yardım (IPA) Aracıyla bağlantılı düzensizliklerin üç ayda bir iletilmesi amaçlı standart formun doldurulmasına ilişkin kılavuz hükümler

## **KATILIM ÖNCESİ YARDIM (IPA) ARACI İLE BAĞLANTILI DÜZENSİZLİKLERİN ÜÇ AYDA BİR İLETİLMESİ AMAÇLI STANDART FORMUN DOLDURULMASI İÇİN KILAVUZ HÜKÜMLER**

### **GİRİŞ**

Katılım öncesi yardımdan yararlanan Aday Ülkeler ve Potansiyel Aday Ülkeler arasındaki Çerçeve Anlaşmaların<sup>1</sup> 28. Maddesine göre, düzensizliklerle<sup>2</sup> ilgili bir kontrol ve raporlama mekanizması 1828/2006 sayılı Komisyon Yönetmeliğinin 4. Bölümü olan Düzensizlikler bölümünde (Madde 27-36)<sup>3</sup> belirtilen hükümlere göre organize edilecektir. Sonuç olarak, yararlanıcı ülkelerin eşit şekilde, Komisyona üç ayda bir IPA finansmanlı projelerde algılanan düzensizlikleri rapor etmesi gerekmektedir. Bu görevin kolaylaştırılması ve ilgili veritabanında vakaların tek tip şekilde kaydedilmesi için, Komisyon yukarıdaki düzenleme temelinde standart bir form (Ek 1) geliştirmiştir.

Bu kılavuz hükümler standart formun “kağıt versiyonu” doldurulduğunda kullanılır. Elektronik bir sistem geliştirilmektedir.

### **KILAVUZ HÜKÜMLER**

#### **Ön notlar:**

1. Her üç aylık dönemin sona ermesini takip eden iki ay içerisinde, Yararlanıcı Ülkeler Komisyona, bir ön idari veya adli bulgunun konusu olan herhangi bir düzensizliği rapor edecektir. Düzensizliklerin İngilizce olarak rapor edilmesi gerekir.
2. Yararlanıcı ülkelerin düzensizliklerin komisyona rapor edilmesi için yetkin bir ulusal mercii görevlendirmesi önerilir.
3. Tüm düzensizliklerin standart form kullanılarak ve aşağıdaki adrese gönderilen açıklayıcı bir mektup eşliğinde rapor edilmesi gerekir:

European commission

OLAF – European Anti – Fraud Office

Directorate C

Rue Joseph II 30

B-1049 Brussels

Belgium

Düzensizlik raporlarının bir kopyasının da verilen bir bileşenle görevli olan DG'lere gönderilmesi gerekir. Lütfen Ek II'deki DG listesine bakınız.

4. Kapak yazısında aşağıdaki bilgiler yer almalıdır: hangi bileşenle ilgili olduğu, ilgili olduğu üç aylık dönem ve çeşitli düzensizlik raporları eklenmelidir (yeni raporlar güncellemelerden ayırt edilerek). Birden fazla bileşen için birleştirilmiş bir kapak yazısı kullanılması halinde, sayıların her bir bileşen için ayrıca verilmesi gerekir.
5. Belirli bir üç aylık süre içerisinde herhangi bir düzensizlik meydana gelmemesi halinde de yararlanıcı ülkelerin Komisyonu bilgilendirmek yükümlülüğünde olduğuna lütfen dikkat ediniz. Bu bir yazı ile yapılmalı, yazının hangi üç aylık dönemle ilgili olduğu belirtilmelidir.
6. Formun (EC) No 1828/2006 sayılı Komisyon yönetmeliğinin 28 Maddesine mi (ilk iletişim) yoksa 30. Maddesine mi (bir güncelleme) atıfta bulunduğuyla ilgili olarak standart formu doldurmanın değişik yolları olduğuna dikkat ediniz. Madde 28 iletişimi durumunda, formun

<sup>1</sup> (EC) No 1085/2006 sayılı Konsey Yönetmeliğinin 18. Maddesi ve (EC) No 718/2007 sayılı Komisyon Yönetmeliğinin 19. Maddesi

<sup>2</sup> (EC) No 1085/2006 sayılı Konsey Yönetmeliğinin 2(7) maddesinde tanımlanan şekilde (aynı zamanda kılavuz hükümlerin 5.1 maddesine de bakınız)

<sup>3</sup> (EC) No 1828/2006 sayılı Komisyon Yönetmeliği, RG L 371, 27.12.2006, s.27-32

doldurulduğu zamanda geçerli olan tüm mevcut bilgilerin sunulması gerekir. Madde 30 iletişimi halinde ise, daha önce bildirilen düzensizliklerle ilgili olarak gerçekleştirilen prosedürlerden kaynaklanan önemli değişiklikler belirtilmelidir. Bir düzensizlikle ilgili herhangi bir yeni gerçek ortaya çıkmamışsa, bir güncelleme gönderilmesine gerek yoktur. Güncellemelerin Komisyona yalnızca durumla ilgili yeni bilgiler öğrenilmesi halinde gönderilmesi gerekir.

7. Yararlanıcı ülke, Madde 30(2)'ye göre bir miktarın geri ödenemeyeceğini veya geri ödenmesinin beklenmediğini düşünmesi halinde, Komisyonu yeterli detaya sahip bilgileri içeren özel bir raporla bilgilendirecek, böylece komisyon kaybın tahsisi hakkında karar alabilecektir. Özel rapor ile ilgili hükümler Bileşen V – IPARD için geçerli değildir.
8. Düzensizliğin ne şekilde bulunduğu ve düzensizliğin türü ve bunun yanı sıra yararlanıcı ülke tarafından alınan tedbirler ve uygulanan yaptırımlar ile ilgili bölümleri doldurmak için, kapsamda yer alan münhasır olmayan listeler kullanılmalıdır. Konunun listede yer almaması halinde, lütfen bunu madde 22'de belirtiniz. Listelere neyin eklenmesi gerektiğine ilişkin öneriler dikkate alınacaktır.
9. Aşağıdaki durumların rapor edilmesi gerekmez:
  - (a) Düzensizliğin yalnızca yararlanıcının iflası nedeniyle eş finansmanlı operasyonel programda yer alan bir operasyonun kısmen veya tamamen gerçekleştirilememesinden kaynaklandığı durumlar. İflas yetkin ulusal merciler tarafından resmi olarak belirlenecektir. İlgili işlemlerin listesi (EC) No 1346/2000 sayılı Konsey Yönetmeliğinde verilmiştir,
  - (b) Program Otoritesi ve Ulusal Fonun dikkatine yararlanıcı tarafından gönüllü olarak ve bunların algılanması öncesinde, kamu katkısının ödenmesi öncesinde veya sonrasında getirilen durumlar,
  - (c) Yararlanıcıya kamu katkısından herhangi bir ödeme yapılmadan önce ve Komisyona sunulan bir harcama beyannamesinde ilgili harcamanın yer alması öncesinde Program Otoritesi ve Ulusal Fon tarafından algılanan ve düzeltilen durumlar.  
Bununla birlikte, bir iflas öncesinde meydana gelen düzensizlikler ve sahtekarlıktan şüphe edilen durumların rapor edilmesi gerekir<sup>4</sup>.
10. Operasyonel Program altındaki, Bileşen II – Sınır ötesi işbirliği ile ilgili düzensizlikler, Katılımcı Ülke (Üye ülke veya fayda sahibi ülkeler, yani aday veya aday aday ülkeler anlamına gelecektir) tarafından harcamanın tarafından ödendiği yararlanıcı ülkeye bildirilmelidir. Katılımcı ülke aynı zamanda yönetim merciini, onay merciini ve denetim merciini<sup>5</sup> (yararlanıcı ülkeler ve Üye ülkeler arasındaki sınır ötesi işbirliği programları durumunda) ve yetkin Akreditasyon Görevlisi'ni Ulusal Yetkilendirme Memurunu ve denetim merciini (Üye olmayan Ülkelerle yararlanıcı ülkeler arasındaki sınır ötesi programlar için) bilgilendirecektir.
11. İlgili miktarın 10,000 €'luk eşiği aşmaması nedeniyle düzensizliklerin bildirilmesinin gerekli olmadığı hallerde, Yararlanıcı Ülkelerin düzeltme işlemlerini kaydetmesi ve taahhüt etmesi gerekmektedir, ancak Komisyon açık bir şekilde bilgi istemediği sürece, Komisyonun bilgilendirilmesi gerekmez<sup>6</sup>. Bununla birlikte, Yararlanıcı Ülkeler, algılanan tüm düzensizliklerle ilgili takip faaliyetleri hakkında, raporlama eşiğinden bağımsız olarak, programın kapanma raporu çerçevesinde Komisyonu bilgilendirmekle yükümlüdür (bkz. Ek II)

## İLETİŞİMİN TANIMLANMASI

**Yararlanıcı ülke:** Lütfen ülkeyi belirtiniz

<sup>4</sup> (EC) No 1828/2006 sayılı Komisyon yönetmeliği, Madde 28(2), RG L 371, 27.12.2006, s. 28-29

<sup>5</sup> (EC) No 1828/2006 sayılı komisyon yönetmeliği, Madde 28(4), RG L 371, 27.12.2006, s.29

<sup>6</sup> (EC) No 1828/2006 sayılı komisyon yönetmeliği, Madde 36(1), RG L 371, 27.12.2006, s.32



Format: Büyük harflerle serbest metin

Örnek: HIRVATİSTAN

**Durum No:** Vakanın numarası Üye ülke tarafından formun her sayfasında belirtilmelidir.

Format: XX<sup>1</sup>/9999<sup>2</sup>/999<sup>3</sup>/XX<sup>4</sup>/9<sup>5</sup>, X= büyük harf, 9= 0'dan 9'a kadar bir rakam

Örnekler: HR/2004/001/CB/0 TR/2005/003/HR/2

1. Yararlanıcı ülkeyi ifade eden harfler: iki harf; kullanılan harfler:  
AL – Arnavutluk  
BA – Bosna Hersek  
HR- Hırvatistan  
KS – UNSCR 1244 uyarınca Kosova  
MK –Makedonya Cumhuriyeti(FYRM)  
ME – Karadağ  
RS – Sırbistan  
TR – Türkiye
2. Yıl: dört basamak: 2008, 2009, vb
3. Durumun numarası: üç basamak: 001, 002, vb

NB. Ardışık Numaralandırma yapılmıştır ve ayrı ayrı her bir bileşene ve her bir yıla karşılık gelmektedir.

**DİKKAT: Durumun başlangıçtaki numarası tüm yıllar için aynı kalır, yalnızca versiyon numarası değişir!**

4. İletişimin ilgili olduğu bileşeni tanımlayan kısaltma.  
Kısaltmaların kullanılması zorunludur. Bileşenler için kullanılan kısaltmalar aşağıdaki gibidir:  
TA: Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal yapılanma  
CB: Sınır Ötesi İşbirliği  
RE: Bölgesel Kalkınma  
HR: İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi  
RD: Kırsal Kalkınma
5. Yeni durumlar veya durum güncellemeleri halihazırda iletilmiştir – bir basamak: yeni bir durum için 1, ilk güncelleme için 2, ikinci güncelleme için 3 vb.  
Örneğin: İlk İletişim: TR/2008/003/TA/1  
Takip eden iletişim: TR/2008/003/TA/2  
Bir sonraki takip eden iletişim: TR/2008/003/TA/3  
NB. Referans numarası ilgili duruma özeldir ve ilk iletişim gönderildiğinde verilir (EC No 1828/2006 sayılı Komisyon Yönetmeliğinin 28. Maddesi). Bir güncellemenin

rapor edilmesi gerektiği durumda (madde 30 iletişimi), aynı referans numarası kullanılmalıdır. Yanlışlıkla yeni bir numaranın girilmesi halinde, bunun yeni bir duruma ait bir bildirim olduğu düşünülecek ve sonuç olarak, usulsüzlük tekrarlanması durumu ortaya çıkacaktır.

**Çeyrek Dönem:**

Lütfen yılın söz konusu çeyrek dönemini belirtiniz.

Mevcut durumların güncellemeleri için, lütfen mevcut çeyrek raporlama dönemini işaretleyiniz.

**Gönderim Tarihi:**

Gönderim tarihi, Komisyonla iletişime geçilen tarihtir. Gönderim tarihi her bir çeyrek dönemi takip eden iki ay içerisindeki bir tarih olacaktır.

Format: GG/AA/YYYY, yıl ay gün

Örneğin: 13/12/2004

**NB: Bu kural diğer tüm tarihler için geçerlidir.**

**Yararlanıcı Ülkedeki İdari Birim**

Lütfen, usulsüzlük yönetiminden sorumlu olan, ulusal ve/veya bölgesel idaribirimleri belirtiniz.

Format: büyük blok harflerle açıklama

Örneğin: **TARIM BAKANLIĞI, BALIKÇILIK VE GIDA**

Listeye bir ek yapılması halinde format: Serbest kesintisiz metin (boş satırlar olmaksızın)

Örnek: **EKONOMİ BAKANLIĞI**

**Adres:....**

**Temas Noktası:**

Lütfen, raporlamadan sorumlu idari birim içerisinde, ek bilgi veya açıklama gerektiğinde temasa geçilebilecek bir irtibat kişinin iletişim bilgilerini belirtiniz.

Format: verilen alanlarda serbest metin.

## USULSÜZLÜK DETAYLARI

### 1. İşlem Tanımı

#### 1.1 Programın adı

Lütfen IPA bileşenlerinden birinin altında bulunan yıllık veya çok yıllık operasyonel programın veya destek şeklinin adını belirtiniz.

Format: kesintisiz serbest metin ( boşluk satırı olmaksızın)

Örnekler: **RD- Hırvatistan için Çok yıllık “Çevresel” İşletme Programı**

#### 1.2 Tanımlama Numarası:

Lütfen program tanımlama numarasını belirtiniz.

Format: kesintisiz serbest metin (boş satır olmadan)

#### 1.3 Programı onaylayan komisyon kararı

Yardıma verilmesinde temel alınan Avrupa Komisyonu kararının numarasını ve tarihini belirtiniz.

Format: Serbest metin, tarih: GG/AA/YYYY

Örnek: **C/2007/6565-1, 13/12/2007**

#### 1.4 Tedbirin Adı ve Projenin Başlığı

Lütfen proje başlığıyla birlikte, sayı ve öncelik alanı ismini belirtiniz.

Tedbir

Format: serbest metin

Örnek: **Öncelik 1: Hırvatistan’da Entegre Atık Yönetimi Sisteminin Kurulması amacıyla Atık Yönetimi Altyapısının Geliştirilmesi**

Projenin adı

Format: Serbest Metin

Örnek: **Istria Kenti için Bölgesel Atık Yönetim Merkezi**

#### 1.5 Yararlanıcı Ülkenin Proje Numarası

İşlem ulusal bir referans numarasına tahsis edilmişse, lütfen bunu belirtiniz.

Format: serbest metin

### 2. İhlal Edilen Hükümler

Lütfen hangi topluluk mevzuatının ya da ulusal (sözleşme hükümleri dahil) mevzuatın ihlal edildiğini belirtiniz.

Format: serbest metin

Örnek: **Ceza Kanununun X maddesi**

### 3. Usulsüzlük Şüphesine Neden Olan İlk Bilginin Tarihi:

Lütfen usulsüzlük şüphesine neden olan ilk bilginin alındığı tarihi belirtiniz. Örneğin telefonla rapor verilmesi durumunda, telefon konuşmasının tarihi verilmelidir.

Format: GG/AA/YYYY

Örnek: 25/06/2008

#### 3.1 Usulsüzlük Şüphesine Neden Olan İlk Bilginin Kaynağı:

Lütfen düzensizliğin varlığından ilk nasıl haberdar olduğunuzu belirtiniz.

Format: Serbest metin

Örnek: bilgilendirici, basın raporu, denetim, vb

#### **4. Usulsüzlüğün tespiti halindesergilenen tutum**

##### **4.1 Usulsüzlüğü kim tespit etti?**

Lütfen aşağıdaki listeden usulsüzlüğü tespit eden ilgili mercii seçiniz.

Format: numara ve mercii

Örnek: 10-Ulusal İdare

##### **Mercilerin Listesi:**

- 10- Ulusal idare
- 20- Avrupa Komisyonu
- 30- Sayıştay
- 90- Diğer

##### **4.2 Usulsüzlük nasıl tespit edilmiştir?**

Lütfen aşağıdaki listeden düzensizliğin algılanmasına ilişkin yöntemi seçiniz

Format: Numara ve yöntem

Örnek: 10-Denetim

Algılama yöntemlerinin listesi:

- 10– Denetim
- 20 – İflas
- 30– Ürünlerin kontrolü
- 40– Belgelerin ön kontrolü
- 45– Belgelerin sonradan kontrolü
- 50 – Nokta kontrolü
- 60 – Bilgilendirici
- 70–Medya
- 80 – Analiz
- 90 – Diğer

#### **5. Usulsüzlüğün Türü:**

Lütfen aşağıdaki listeden ilgili usulsüzlük türünü seçiniz.

Format: Numara ve tür

Örnek: **102- Yanlış hesaplar**

### **Usulsüzlük Türlerinin Listesi:**

- 102-Yanlış hesaplar
- 103- Tahrif edilmiş hesaplar
- 104- Sunulmayan hesaplar
- 201- Eksik / yanlış / tamamlanmamış belgeler
- 213- Tahrif edilmiş destekleyici belgeler
- 299- Diğer usulsüz belgelerin varlığı durumu
- 325 – Uygun olmayan harcama
- 402- Var olmayan operatör
- 405- Usulsüz iptal, satış veya azaltma
- 408- İstenilen özelliklere sahip olmayan operatör / yararlanıcı
- 601- Son tarihlere uyulmaması
- 608- Kontrolün reddi
- 609- Ödemenin reddi
- 610 – Sözleşmenin bulunmaması veya uyuşmazlığı
- 611- Aynı nesne için çok sayıda istek
- 612 – Diğer düzenlemelere / sözleşme koşullarına uyulmaması
- 614 – Kamu alımları ile ilgili kuralların ihlali
- 741- Yapılan taahhütlerin yerine getirilmemesi
- 810 – Uygulanmayan tedbirler
- 812- Kurallara uygun yürütülmeyen faaliyetler
- 822 – Sözleşme süresinin dışında gerçekleşen harcama
- 832- Eş finansman sistemi ile ilgili ihlal
- 840 – Beyan edilmemiş gelir
- 850 – Yolsuzluk
- 860- Çıkar çatışması
- 999 – Diğer usulsüzlükler (belirtilecektir)

### **5.1 Usulsüzlüğün Niteliği**

Lütfen durumu usulsüzlük veya şüphelenilen sahtekarlık olarak niteleyiniz.

Usulsüzlük<sup>7</sup> Genel bütçeye, doğrulanmamış bir harcama kalemi ekleyerek, Avrupa Birliği genel bütçesine zarar verici etkisi olan veya olabilecek bir ekonomik işlemcinin ihmali veya eylemi sonucunda Topluluk mevzuatının bir hükmünün ihlal edilmesi anlamına gelmektedir;

**Şüphelenilen Sahtekarlık<sup>8</sup>:** Avrupa Topluluklarının mali çıkarlarının korunması hakkındaki Konvansiyonun 1(1) maddesi (a) alt maddesinde sözü geçen şekilde, kasıtlı davranışın, özellikle de sahtekarlığın varlığını belirlemek için ulusal düzeyde gerçekleştirilen idari ve/veya adli işlemlerin başlatılmasına neden olan bir usulsüzlük anlamına gelir.

<sup>7</sup> (EC) No 1083/2006 sayılı Konsey Yönetmeliği, Madde 2(7), RG L 210, 31.07.2006, s. 25

<sup>8</sup> (EC) No 1828/2006 sayılı komisyon yönetmeliği, Madde 27 (c), RG L 371, 27.12.2006, s. 27

**Belirlenmiş sahtecilik** – Toplulukların mali çıkarlarına zarar veren sahtekarlık veya diğer bir yasa dışı faaliyet için daha önce yargıdan geçmiş olma gücüne sahip olan bir karara konu olan “şüphelenilen sahtekarlık” anlamını taşır.

Usulsüzlüğün bulunmaması – Bir idari ve/veya adli işlem içerisinde, usulsüzlük veya sahtekarlık iddialarının doğrulanmadığı anlamına gelir.

NB: Durum, başlangıç iletişiminde usulsüzlük olmadığı durumda nitelenemez!

### **5.2 usulsüzlüğün gerçekleşmesi durumunda yapılan uygulamalar**

Kullanılan uygulamayı açıklayınız

Format: Serbest metin

Örnek: orijinal miktarlar değiştirilerek faturaların tahrif edilmesi

### **5.3 Bu uygulamalar yeni olarak mı kabul ediliyor? Evet ( ), Hayır ( ), Bilinmiyor ( )**

Lütfen gereken şekilde işaretleyiniz. Kullanılan uygulamaların yeni olup olmadığına ilişkin karar yararlanıcı ülke tarafından verilecektir.

### **6. Başka ülkeler de kapsama dahil midir? Evet ( ) Hayır ( ) Bilinmiyor ( )**

Bu başlık, sınır ötesi işlemlerin yer aldığı (birden fazla Devlet tarafından programa katılım) veya yararlanıcının birden fazla ülkedeki yatırım projeleri veya eğitim kursları gibi eylemlere katılan bir uluslar arası firma olduğu durumlarda uygulanır.

Format: gereken şekilde işaretleyiniz. Bkz. Madde 5.3; büyük bold harflerle serbest metin

Örnek: **MACARİSTAN**

### **6.1 Yanıt evetse, bildirim gönderilmiş midir? Evet ( ), tarih ve referanslar: , Hayır( ), Bilinmiyor ( )**

Lütfen gereken şekilde işaretleyiniz. Yanıt evetse, lütfen iletişimin tarihini ve referanslarını veriniz.

Format: Tarih GG/ AA/ YYYY, referanslar için: serbest metin.

Örnek: **Evet (X) Tarih ve referans: 26/05/2008 detaylı bilgiler Macaristan merciilerine gönderilmiştir.**

### **7. Usulsüzlük Süresi**

Usulsüzlüğün gerçekleştiği aralığı gösteren tarihleri belirtiniz.

Tarihi in format: GG/ AA/YYYY

Örnek: 25/11/2008

Süre için: Usulsüzlüğün başladığı tarih, Usulsüzlüğün sona erdiği tarih

Format: GG/AA/YYYY – GG/AA/YYYY

Örnek: **13/05/2008 – 12/06/2008**

Bu bilgiler bilinmiyorsa, lütfen bunu ayın ilk gününü, üç aylık dönemin ilk ayını (01,03, 06, 09), kullanarak, yalnızca yıl biliniyorsa yılın ilk gününü ve ayını kullanarak belirtiniz.

Örnek: **01/01/2008**

### **8. Birincil İdari veya Adli Bulgu Tarihi:**

“Birincil adli veya idari bulgu” bir usulsüzlüğün meydana geldiği konusunda özel gerçekler temelinde sonuca varan ve bu sonucun idari veya adli prosedürdeki

gelişmeler nedeniyle revize edilebileceği veya geri çekilebileceği olasılığına aykırı düşmeksizin hareket eden idari veya adli yetkili bir mercii tarafından yapılan yazılı ilk değerlendirme anlamına gelir<sup>9</sup>.

Format: GG/AA/YYYY

## 9. Yetkililer veya Birimler

### 9.1 Birincil idari veya adli bulguyu elde eden yetkililer veya merciler

Lütfen ilk keşif üzerine harekete geçen ve resmi raporu hazırlayan mercinin veya yetkilinin adını blok büyük harfler kullanarak belirtiniz.

Format: blok büyük harflerle serbest metin, kesintisiz (boş satır olmadan)

Örnek: **ADALET BAKANLIĞI**

**Adres:....**

### 9.2 İdari veya adli takipten sorumlu merciler veya yetkililer

Büyük blok harfler kullanılarak idari veya adli takip yapılmasından sorumlu olan mercinin veya yetkilinin adını belirtiniz.

Format ve örnek: bkz. 9.1

## 10. İlgili özel ve tüzel kişilerin isim ve adresleri

### 10.1 Özel kişiler:

Lütfen usulsüzlükte yer alan kişinin (kişilerin) isimlerini, adreslerini vb. belirtiniz

Format: metin, ancak kesin kurallara uyulması gerekir.

- A. Soyadları ve adların blok büyük harflerle yazılması gerekir.
- B. Özel karakterlerden kaçınılacaktır (örneğin \$, &)
- C. M, Mr, Mrs (bay, bayan) vb gibi ifadelerden kaçınılacaktır.
- D. Adresler ilk harf hariç olmak üzere küçük harfle yazılmış olmalıdır.

Örnek: **İsim: ABON**

**İlk adı: PIOTR**

**Adresi: Kurica 25**

**Posta kodu: 2435**

**Şehir: Rjeka**

**Ülke: HIRVATİSTAN**

**Fonksiyon: İdareci**

### 10.2 Tüzel kişiler:

Lütfen usulsüzlükte yer alan tüzel kişinin adını, adresini vb belirtiniz.

Format: metin, ancak kesin kurallara uyulması gerekir:

- A. İsimlerin blok büyük harflerle yazılması gerekir.
- B. Özel karakterlerden kaçınılacaktır (örneğin \$, &)
- C. İsimden sonra gelen, Ltd, Co, N.V vb gibi yasal kısaltmalar küçük yazılacaktır..
- D. Adresler ilk harf hariç olmak üzere küçük harfle yazılmış olacaktır.
- E. Aynı durum firma adında bulunan şehirlere veya ülkelere yapılan referanslar için de geçerlidir. (örneğin IBM, ANKARA)

<sup>9</sup> (EC) No 1828/2006 sayılı Komisyon Yönetmeliğinin 27. Maddesinden alınan tanım. RG L 371, 27.12.2006, s.27

Örnek: **İsim: TALKER Ltd**  
**Tescil ofisi: Wallstreet 900**  
**Posta kodu: 1529**  
**Şehir: Medias**  
**Ülke: BOSNA HERSEK**

Gereken isim ve adres, şirketin isim ve adresidir. Şirket için çalışan bireylerin usulsüzlükte yer alması halinde, bu bilgilerin madde 10.1 kapsamında girilmesi gerekir.

Formun 3. Sayfasında öngörülen şekilde daha fazla isim verilmesi gerekiyorsa, lütfen madde 10.1 ve 10.2 altındaki alanları kopyalayıp yapıştırınız.

**NB. Kişisel verilerin gizliliğini garanti eden kurallara uymak için lütfen madde 10.1 ve 10.2 haricinde özel veya tüzel kişilerin isimlerine atıfta bulunmayınız.**

## **MALİ KONULAR**

### **11. Toplam Miktar ve Finansman kaynakları arasında dağıtım**

#### **11.1 Toplam İşlem miktarı:**

Lütfen işlemde üzerinde anlaşma sağlanan toplam miktarı belirtiniz. Bahsi geçen miktarın madde 11.2 ve 11.3'te belirtilen miktarların toplamına eşit olması gerekir ("11.1"= "11.2" + "11.3")

**Miktarlar, tüm Mali Konular Bölümü içerisinde Euro cinsinden olacaktır.**

Ulusal para birimi cinsinden miktarlar harcamanın ilgili programın işletme yapısı hesaplarına kaydedildiği ay içerisindeki Komisyon aylık muhasebe döviz kuru kullanılarak Euro'ya çevrilecektir<sup>10</sup>.

Harcamaların İşletme yapısının hesaplarına kaydedilmediği hallerde, Komisyon tarafından elektronik olarak yayınlanan en son muhasebe döviz kuru kullanılacaktır.<sup>11</sup>

Komisyonun aylık muhasebe kuru aşağıdaki adreste bulunabilir:

<http://ec.europa.eu/budget/infoeuro/>

Format: 9999999999999999 para birimi. Rakamları ayırmayınız ve ondalık basamaklar kullanmayınız. Son rakamdan sonra boşluk bırakınız ve para birimini ekleyiniz.

Örneğin: **22345000 EUR**

#### **11.2 Topluluk Finansmanı:**

Lütfen Topluluk tarafından finanse edilen miktarın payını belirtiniz.

Format: Madde 11.1'e bakınız.

#### **11.3 Yararlanıcıülke finansmanı:**

Lütfen Yararlanıcı ülke tarafından finanse edilen miktarın payını belirtiniz. Özel katkı içermemelidir.

Format: Bkz. Madde 11.1

### **12. Usulsüz miktarın yapısı**

Lütfen usulsüz bulunan miktarın yapısını belirtiniz.

Format: serbest metin

Örnek: **maaşlar, bilgisayar ekipmanı, çalışmaların finansmanı**

<sup>10</sup> Bkz. (EC) No 1083/2006 sayılı Konsey Yönetmeliğinin 81(3) Maddesi, RG L 210, 31.07.2006, s.61

<sup>11</sup> (EC) No 1828/2006 sayılı Komisyon Yönetmeliğinin 36(2) Maddesine bakınız, RG L 317, 27.12.2007, s.32



### **13. Usulsüzlük Miktarı**

#### **13.1 Toplam usulsüzlük miktarı**

Lütfen usulsüz olduğu düşünülen toplam miktarı belirtiniz. Bahsi geçen toplam miktar 13.2, 13.3 maddelerinin toplamına eşit olmalıdır. (“13.1” = “13.2” + “13.3”)

Format: bkz. Madde 11.1

#### **13.2 Topluluk usulsüzlük miktarı**

Lütfen topluluğun toplam usulsüz miktardaki payını belirtiniz

Format: bkz. Madde 11.1

#### **13.3 Yararlanıcı ülkenin usulsüzlük miktarı**

Lütfen yararlanıcı ülkenin toplam usulsüz miktardaki payını veriniz.

Format: bkz. Madde 11.1

### **14. Mali sonuçlar**

#### **14.1 Madde 13.1 kapsamında halihazırda ödenmiş olan usulsüz miktar:**

Lütfen yararlanıcıya uygun olmayan biçimde ödenmiş olan usulsüz miktarı belirtiniz. Bahsi geçen miktarın madde 14.2 ve 14.3'teki miktarların toplamına eşit olması gerekir. (“14.1” = “14.2” + “14.3”)

#### **14.2 Topluluğun 13.2 uyarınca halihazırda ödenmiş usulsüz miktarı:**

Lütfen topluluğun yararlanıcıya ödenmiş usulsüz miktardaki payını veriniz:

Format: bkz. Madde 11.1

#### **14.3 Yararlanıcı ülkenin 13.3 uyarınca halihazırda ödenmiş usulsüz miktarı:**

Lütfen yararlanıcı ülkenin yararlanıcıya ödenmiş usulsüz miktardaki payını veriniz:

Format: bkz. Madde 11.1

### **15. Henüz ödenmemiş usulsüz miktar**

#### **15.1 Madde 13.1 uyarınca henüz ödenmemiş usulsüz miktar:**

Lütfen yararlanıcıya henüz ödenmemiş olan usulsüz miktarı belirtiniz. Bahsi geçen miktar 15.2 ve 15.3'teki miktarların toplamına eşittir (“15.1” = “15.2” + “15.3”)

Format: bkz. Madde 11.1

#### **15.2 Madde 13.2 uyarınca henüz ödenmemiş olan topluluğun usulsüz miktarı**

Lütfen yararlanıcıya henüz ödenmemiş olan usulsüz miktar içerisindeki topluluk payını belirtiniz.

#### **15.3 Madde 13.3 uyarınca henüz ödenmemiş olan yararlanıcı ülkenin usulsüz miktarı**

Lütfen yararlanıcıya henüz ödenmemiş olan usulsüz miktar içerisindeki yararlanıcı ülke payını belirtiniz.

Format: madde 11.1'e bakınız.

#### **15.4 Ödeme askıya alınmış mıdır? Evet ( ) Hayır ( ) Geçerli Değil ( )**

Lütfen gereken şekilde işaretleyiniz.

### **16. Geri ödeme olasılığı:**

Fonların geri ödenmesine ilişkin olasılığa ilişkin bir değerlendirme veriniz ve mümkün olduğunca bunun altında yatan nedenleri belirtiniz.

Format: serbest metin.

Örnek: **Mümkün veya iflas nedeniyle mümkün değil.**

### **17. Geri ödenen miktarlar**

#### **17.1 Geri ödenen toplam miktar.**

Lütfen geri ödenen miktarı belirtiniz. Bahsi geçen miktar madde 17.2 ve 17.3'teki miktarların toplamına eşit olmalıdır ("17.1" = "17.2" + "17.3").

Format: Bkz. Madde 11.1

**Faiz oranları, cezalar vb parantez içinde belirtilmeli ve temel miktara dahil edilmemelidir.**

#### **17.2 Geri ödenen topluluk miktarı:**

Lütfen geri ödenen miktar içerisindeki topluluk payını belirtiniz.

#### **17.3 Geri ödenen Yararlanıcı ülke miktarı:**

Lütfen geri ödenen miktar içerisindeki yararlanıcıülke payını belirtiniz.

Format: Bkz. Madde 11.1

### **18. Geri ödenecek olan miktar**

#### **18.1 Geri ödenecek toplam miktar**

Lütfen geri ödenecek olan toplam miktarı belirtiniz. Bahsi geçen miktar madde 18.2 ve 18.3'te belirtilen miktarların toplamına eşittir ("18.1" = "18.2" + "18.3")

Format: bkz. Madde 11.1

**Faiz oranları, cezalar vb parantez içinde belirtilmeli ve temel miktara dahil edilmemelidir.**

#### **18.2 Geri ödenecek topluluk miktarı**

Lütfen geri ödenecek miktardaki topluluk payını belirtiniz

Format: bkz. Madde 11.1

#### **18.3 Geri ödenecek olan yararlanıcı ülke payı**

Lütfen geri ödenecek olan miktardaki yararlanıcı ülke payını belirtiniz.

Format: bkz. Madde 11.1

**NB: Toplam usulsüz miktar henüz ödenmemiş miktar, toplam geri ödenen miktar ve toplam geri ödenecek miktarın toplamına eşit olmalıdır. "13.1" = "15.1" + "17.1" + "18.1". Gereken şekilde ödenmeyen miktar, geri alınan miktara ve geri alınacak olan miktara eşittir. "14.1" = "17.1" + "18.1". Döviz kurlarındaki değişiklikler nedeniyle, toplam eşit değilse, lütfen döviz kuru da dahil olmak üzere bunu belirtiniz.**

### **PROSEDÜRLERİN SAFHASI**

#### **19. Yararlanıcı ülke tarafından alınacak tedbirler:**

Lütfen aşağıdaki listeden usulsüzlüğün algılanmasını takip eden ilgili tedbiri seçiniz.

Format: Listedен alınacak tedbirin numarası ve adı

Örnek: **20- adli işlemler**

#### **Alınacak tedbirlerin listesi:**

**10 – İdari işlemler** Normal bir idari geri ödeme prosedürü devam ederken seçilir. Eş zamanlı bir adli veya cezai prosedür de devam etmekteyse, adli / cezai prosedür önceliklidir ve belirtilecek olan onlardır.

**20 – Adli işlemler** durumun şu anda ceza mahkemesi olmayan bir mahkemede olduğunu gösterir. Eş zamanlı bir adli prosedür devam etmekteyse, adli prosedür önceliklidir ve belirtilecek olan adli prosedürdür.

**30- Özel prosedür** usulsüzlükten etkilenen miktarın geri ödenemez olduğunun görülmesi ve Komisyonun (EC) No 1828/2006 sayılı komisyon Yönetmeliğinin 30(2) maddesinin gerektirdi şekilde özel bir raporla bilgilendirildiği durumlarda kullanılır.

**40- Cezai işlemler** durum bir Ceza Mahkemesine götürüldüğünde seçilir. Eş zamanlı bir idari işlem devam etmekteyse, cezai prosedür önceliklidir ve belirtilecek olan cezai prosedürdür.

**50- kapalı Prosedürler**, tüm geri ödeme ve ilgili prosedürler tamamlandığında seçilir. Bu aynı zamanda tüm prosedürün tamamlandığı ve herhangi bir usulsüzlük belirlenmediği veya prosedürün sonucunun herhangi bir miktarın geri ödenmesi gerekmediği biçiminde olduğu anlamına gelir.

**20. Geri ödeme prosedüründen vazgeçilmiş midir? Evet ( ) Hayır ( ) Geçerli değil ( )**

Lütfen gereken şekilde işaretleyiniz.

**21. Kriminal işlemlerden vazgeçilmiş midir?**

Lütfen gereken şekilde işaretleyiniz.

**22. Uygulanan yaptırım (idari ve/ veya adli):**

Lütfen aşağıdaki listeden uygulanan ilgili yaptırımı seçiniz.

Format: listeden bir yaptırımın numarası ve adı

Örnek: **600 – ulusal idari yaptırım**

**Uygulanan yaptırımların listesi:**

500 – herhangi bir yaptırım uygulanmıyor

550 – uygulanacak olan yaptırım

600 – ulusal idari yaptırım

640 – ulusal sübvansiyonların kaldırılması

650 - gelecekteki ulusal sübvansiyonların dışında bırakma

740 – gelecekteki topluluk sübvansiyonlarının dışında bırakma

810 – ceza kanunu uyarınca ceza

820 – hapis

890 – diğer cezai yaptırımlar

900 – diğer yaptırımlar – belirtilecektir.

**23. Ek gözlemler:**

Lütfen ilgili olduğunu düşündüğünüz ve yukarıdaki maddelerin kapsamında olmayan herhangi bir ek bilgiyi / yorumu belirtiniz.

**24. Nihai İletişim: Evet ( ) Hayır ( )**

Tüm idari ve/ veya adli işlemler sonuçlandırılmışsa ve usulsüz miktar geri ödenmişse veya geri ödenemeyecek olduğu beyan edilmişse “Evet”i işaretleyiniz. İletilen usulsüzlükle ilgili başka bir işlem öngörülmektedir.

**Formun doldurulmasına ilişkin herhangi bir soru olması halinde, lütfen aşağıdaki kişilerle temas kurmaktan kaçınmayınız.**

Auste Savickiene

e-posta: [Auste.savickiene@ec.europa.eu](mailto:Auste.savickiene@ec.europa.eu)

tel: +32 2 295 36 56

Andrea Bordon

e-posta: [Andrea.Bordon@ec.europa.eu](mailto:Andrea.Bordon@ec.europa.eu)

tel: +32 2 296 77 37

faks: +32 2 295 97 59

OLAF – Avrupa Anti – Sahtekarlık Ofisi

Müdürlük C – İşletme ve Politika Desteği

Birim C2 – Sahtekarlık Önleme ve İstihbarat

Rue Joseph II 30,

B-1049 Brüksel

Belçika

## EK I – Usulsüzlük Raporu

**GİZLİ**

**Vaka No: XX/9999/999/X/9**

### **KATILIM ÖNCESİ YARDIM (IPA) ARACI İLE BAĞLANTILI USULSÜZLÜKLERİN ÜÇ AYDA BİR BİLDİRİLMESİ**

#### **İLETİŞİM TANIMLAMASI**

Yararlanıcı ülke:

Durum No: XX/9999/999/X/9

Üç aylık dönem:

- (a) 1. Üç aylık dönem ( )
- (b) 2. Üç aylık dönem ( )
- (c) 3. Üç aylık dönem ( )
- (d) 4. Üç aylık dönem ( )

Gönderme tarihi: GG/AA/YYYY

Yararlanıcı ülkedeki idari birim:

Temas noktası: İsim:

Telefon:

Faks:

e-posta:

#### **USULSÜZLÜĞE İLİŞKİN DETAYLAR**

##### **1. İşleme ilişkin açıklama**

- 1.1 Programın adı
- 1.2 Tanımlama numarası
- 1.3 Programı onaylayan komisyon kararı
- 1.4 Tedbirin adı ve projenin ismi
- 1.5 Yararlanıcı ülkenin proje numarası

##### **2. İhlal edilen hüküm:**

##### **3. Usulsüzlük şüphesine neden olan ilk bilginin tarihi:**

- 3.1 Usulsüzlük şüphesine neden olan ilk bilginin kaynağı

##### **4. Usulsüzlüğün nasıl algılandığı**

- 4.1 Usulsüzlüğü kim tespit etti?
- 4.2 Usulsüzlük nasıl tespit edildi?

##### **5. Usulsüzlüğün türü:**

- 5.1 Usulsüzlüğün Tanımı:

- (a) Usulsüzlük yok ( )
- (b) Usulsüzlük ( )
- (c) Dolandırıcılık şüphesi ( )
- (d) Belirlenmiş dolandırıcılık ( )

- 5.2 Usulsüzlük gerçekleşmesinde kullanılan uygulamalar

- 5.3 Bu uygulamaların yeni olduğu kabul ediliyor mu? Evet ( ) Hayır ( ) Bilinmiyor ( )

##### **6. Diğer ülkeler de kapsama dahil mi? Evet ( ) Hayır ( ) Bilinmiyor ( )**

- 6.1 Yanıt evetse, bildirim gönderildi mi?

- Evet ( ) Tarih ve referans: Hayır ( ) Bilinmiyor ( )

##### **7. Usulsüzlük süresi:**

##### **8. Birincil idari veya adli bulgunun tarihi:**

##### **9. Yetkililer veya Birimler**

9.1 Birincil idari veya adli bulguyu elde eden yetkililer veya birimler

9.2 İdari veya adli takipten sorumlu yetkililer veya birimler

**10. İlgili özel ve tüzel kişilerin isim ve adresleri**

10.1 Özel kişiler:

- İsim:
- İlk adı
- Adres
- Posta kodu
- Şehir
- Ülke
- Fonksiyon

10.2 Tüzel kişiler:

- İsim
- Tescilli ofis
- Posta kodu
- Ülke

**MALİ KONULAR**

**11. Toplam miktar ve Finansman kaynakları arasındaki dağıtım**

11.1 İşlemin toplam miktarı

11.2 Topluluk finansmanı

11.3 Yararlanıcı ülkenin finansmanı

**12. Usulsüz miktarın Yapısı**

**13. Usulsüzlüğün miktarı**

13.1 Toplam usulsüz miktar

13.2 Topluluğun usulsüz miktarı

13.3 Yararlanıcı ülkenin usulsüz miktarı

**14. Mali Sonuçlar**

14.1 Madde 13.1 altında Halihazırda ödenmiş olan usulsüz miktar

14.2 Madde 13.2 altında halihazırda ödenmiş olan topluluk usulsüz miktarı

14.3 Madde 13.3 altında halihazırda ödenmiş olan yararlanıcı ülkenin usulsüz miktarı

15.1 Madde 13.1 altında henüz ödenmemiş usulsüz miktar

15.2 Madde 13.2 altında henüz ödenmemiş topluluk usulsüz miktarı

15.3 Madde 13.3 altında henüz ödenmemiş yararlanıcı ülke usulsüz miktarı

15.4 Ödeme askıya alındı mı? Evet ( ) Hayır ( ) N/A ( )

**16. Geri ödeme olasılığı**

**17. Geri ödenen miktar**

17.1 Geri ödenen toplam miktar

17.2 Geri ödenen topluluk miktarı

17.3 Geri ödenen yararlanıcı ülke miktarı

**18. Geri ödenecek miktarlar**

18.1 Geri ödenecek toplam miktar

18.2 Geri ödenecek topluluk miktarı

18.3 Geri ödenecek yararlanıcı ülke miktarı

**PROSEDÜRLERİN SAFHALARI**

**19. Yararlanıcıülke tarafından alınacak tedbirler**

- 20. Geri ödeme prosedüründen vazgeçildi mi? Evet ( ) Hayır ( ) N/A ( )**
- 21. Kriminal işlemlerden vazgeçildi mi? Evet ( ) Hayır ( ) N/A ( )**
- 22. Uygulanan yaptırım (idari ve/ veya adli):**
- 23. Ek gözlemler**
- 24. Nihai iletişim Evet ( ) Hayır ( )**

**EK II – sorumlu DG’lerin listesi**

**BİLEŞEN 1 – GEÇİŞ DÖNEMİ DESTEĞİ VE KURUMSAL YAPILANMA**

European Commission

D Enlargement

Rue de la Loi 170

B-1049 Brussels

Belgium

**BİLEŞEN II – SINIR ÖTESİ İŞBİRLİĞİ**

European Commission

DG Regional Policy

Rue Pere de Deken 23

B-1040 Brussels

Belgium

**BİLEŞEN III – BÖLGESEL KALKINMA**

European commission

DG Regional Policy

Rue Pere de Deken 23

B-1040 Brussels

Belgium

**BİLEŞEN IV – İNSAN KAYNAKLARI GELİŞİMİ**

DG Employment and Social Affairs

Rue Joseph II 45

B-1000 Brussels

Belgium

**BİLEŞEN V – KIRSAL KALKINMA**

European commission

DG Agriculture and Rural Development

Rue de la Loi 130

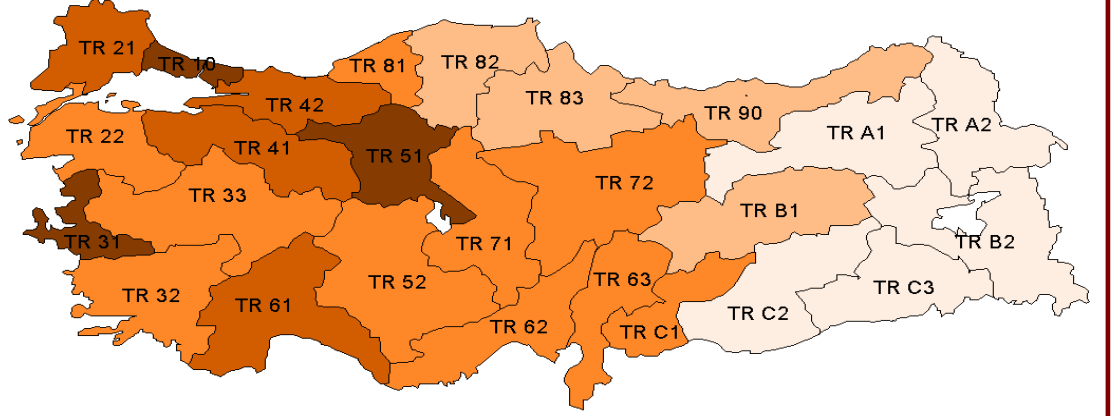
B – 1049 Brussels

Belgium



EK XIX

- a) Operasyonel Program
- b) Operasyonel Programa ilişkin Değişiklik



# **BÖLGESEL REKABET EDEBİLİRLİK OPERASYONEL PROGRAMI**



Ankara





## **İÇİNDEKİLER**

**Yönetici Özeti**

**SAYFA**

### **1. Kapsam, Danışma ve Koordinasyon**

Ulusal Politika ve Sosyo-Ekonomik Çerçeve  
Topluluk Strateji Çerçevesi  
Ortaklık Mekanizması  
Ön-Değerlendirme

### **2. Stratejik Önceliklerin, Orta Vadeli İhtiyaçların ve Hedeflerin Değerlendirilmesi**

#### **2.1. Sosyo-Ekonomik Analiz**

##### **2.1.1. Makro-Ekonomik Ortam**

##### **2.1.2. İşletmeler**

###### **2.1.2.1. İmalat Sanayi**

###### **2.1.2.2. KOBİ'ler**

###### **2.1.2.3. Turizm İşletmeleri**

##### **2.1.3. AR&GE ve İnovasyon**

##### **2.1.4. Bilgi Toplumu**

##### **2.1.5. Sosyo-Ekonomik Analizde Ortaya Konan Önemli Bulgular**

##### **2.1.6. SWOT Analizi**

#### **2.2. Stratejik Öncelikler**

### **3. Program Stratejisi**

### **3.1. Öncelik Eksenleri ve Tedbirler**

#### **Öncelik 1: İş Ortamının İyileştirilmesi**

**Tedbir 1.1.:** Sanayi Altyapısının Geliştirilmesi

**Tedbir 1.2.:** Finansman araçlarının Oluşturulması ve Geliştirilmesi

**Tedbir 1.3.:** Ar-Ge, İnovasyon, Teknoloji ve Bilgi İletişim Teknolojileri Altyapısının Geliştirilmesi

**Tedbir 1.4.:** Turizm Altyapısı, Pazarlama ve Tanıtım Faaliyetlerinin İyileştirilmesi

#### **Öncelik 2: İşletme Kapasitesinin Arttırılması ve Girişimciliğin Desteklenmesi**

**Tedbir 2.1.:** İşletmelere Temel Bilgi ve Danışmanlık Desteği Sağlanması

**Tedbir 2.2.:** Sanayi Alanında İşbirliğinin Güçlendirilmesi

### **3.2. Teknik Yardım**

**Tedbir 3.1.:** OP'nin Yönetimi, Uygulanması, İzlenmesi, Kontrolü ve Değerlendirilmesine Destek

**Tedbir 3.2.:** OP Tedbirlerinin Tanıtılması

### **3.3. Yatay Konular**

#### **3.4. Diğer Yardım Türleri ile Sağlanan Tamamlayıcılık ve Sinerji**

3.4.1. Diğer Operasyonel Prgramlarla Tamamlayıcılık ve Sinerji

3.4.2. Ulusal Programlarla Tamamlayıcılık ve Sinerji

3.4.3. Topluluk Programlarıyla Tamamlayıcılık ve Sinerji

## **4. Mali Tablolar**

## **5. Uygulama Düzenlemeleri**

### **5.1. Yönetim ve Kontrol Yapıları**

5.1.1. Yapılar ve Otoriteler

5.1.2. Görevlerin Ayrılığı

## **5.2. İzleme ve Değerlendirme**

- 5.2.1. İzleme Düzenlemeleri
- 5.2.2. İzleme ve Değerlendirme Sistemleri (MIS)
- 5.2.3. İzleme Sistemi ve Göstergeleri
- 5.2.4. Projelerin Seçimi
- 5.2.5. Sektörel Yıllık ve Nihai Uygulama Raporları
- 5.2.6. Değerlendirme Düzenlemeleri

## **5.3. Bilgilendirme ve Tanıtım**

- 5.3.1. Giriş
- 5.3.2. Gereklilikler
- 5.3.3. Faaliyetler
- 5.3.4. Tahmini Bütçe
- 5.3.5. Yönetim ve Uygulama
- 5.3.6. İzleme, Değerlendirme ve Raporlama
- 5.3.7. Ortaklık ve Ağlar
- 5.3.8. İnternet

## **EKLER**

1. IPA Çalışma Grubunun Paydaşları
2. BROP'nin öncelik sektörleri ve desteklenebilir faaliyetlerine ilişkin bölgesel ve yerel ortakların görüşleri
3. Ön Değerlendirme raporuna ilişkin konular
4. Sosyo-ekonomik analize ilişkin tablolar
5. BROP'nin yoğunlaşma stratejisine ilişkin tablolar
6. Genel IPA Yapılanması
7. Program Otoritesi Yapılanması
8. Düzey II Bölgelerinin listesi

## **TABLO LİSTESİ**

**Tablo 1:**Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı ile Ulusal Stratejik DokümanlarınUyumu

**Tablo 2:**Bölgesel Rekabet edebilirlik Operasyonel Programının Tematik ve Coğrafi Yoğunlaşması

**Tablo 3:**Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının (BROP) Topluluk Stratejik Dokümanları ile Uyumu

**Tablo 4:**12 NUTS II Bölgesi ve 15 Cazibe Merkezi bağlamında kişi başı milli gelir anlamında coğrafi yoğunlaşma

**Tablo 5:**Nüfus Projeksiyonu (2015)

**Tablo 6:**12 Düzey II Bölgesinde ve 15 Büyüme Merkezinde Nüfus

**Tablo 7:**İstihdam Göstergeleri (%)

**Tablo 8:**12 Düzey II Bölgesindeki İstihdam Rakamları (2005)

**Tablo 9:**Turizm Gelirlerinin Dış Ticaret Açığını Karşılama Oranı

**Tablo 10:**Temel İhraç Ürünleri

**Tablo 11:**Temel İthalat Ürünleri

**Tablo 12:**12 NUTS II Bölgesinin Dış Ticaret Verileri

**Tablo 13:**15 Cazibe Merkezinin Dış Ticaret Göstergeleri

**Tablo 14:**İmalat Sanayi Göstergeleri

**Tablo 15:**İmalat Sanayi Sektöründe Faaliyette Bulunan İşletmelerin Sektörel Dağılımı

**Tablo 16:**50.000 ve daha fazla istihdam oluşturan imalat sanayi sektörlerinin dağılımı

**Tablo 17:**İmalat Sanayi Üretim ve İhracatının Yapısı (%)

**Tablo 18:**Organize Sanayi Bölgelerinin (OSB) Bölgesel Dağılımı

**Tablo 19:**Küçük Sanayi Sitelerinin (KSS) Bölgesel Dağılımı

**Table 20:**İGEM ve İŞGEM'lerin Dağılımı

**Tablo 21:**KOBİ Tanımı Yönetmeliğine Göre İşletmelerin Sınıflandırılması

**Tablo 22:**12 Düzey (NUTS) II Bölgesinde ve 15 Cazibe Merkezindeki KOBİ'lerin Sayısı

**Tablo 23:**KOBİ'lerin İhracat Kapasitesi

**Tablo 24:**KOBİ'lerin İhracata İlişkin Önemli Sorunları

**Tablo 25:**AB Ülkelerine İhracat

**Tablo 26:**12 Düzey II Bölgesi ve 15 Cazibe Merkezindeki Belediye Belgeli Tesislere Gelen Turist Sayısı

**Tablo 27:**Turizm İşletmelerinin 12 Düzey II Bölgesi ve 15 Cazibe Merkezine Göre Dağılımı

**Tablo 28:**12 Düzey II Bölgesinde ve 15 Cazibe Merkezinde Bulunan Turizm Yatırım Belgeli ve İşletme Belgeli Konaklama Tesislerine İlişkin Toplam Yatak Kapasitesi

**Tablo 29:**Türkiye'nin Kişi Başına GSYİH İçindeki Ar-Ge Harcamaları

**Tablo 30:**Kişi Başına GSYİH'nin Yüzdesi olarak Türkiye'nin Ar-Ge Harcamalarının Dağılımı

**Tablo 31:**12 Düzey II Bölgelerindeki Üniversiteler için Tahsis Edilen Yatırım Bütçesi

**Tablo 32:**12 Düzey II Bölgesindeki 15 Üniversitenin Akademik Yayın Sayısı (2006)

**Tablo 33:**Düzey II Bölgelerindeki 15 Üniversitenin Araştırmacı Sayısı

**Tablo 34:**Meslek Grubu ve Sektöre Göre İnsan Kaynakları Ar-Ge

**Tablo 35:**12 Düzey II Bölgelerindeki Teknoloji Geliştirme Bölgeleri

**Tablo 36:**12 Düzey II Bölgelerinde Teknoloji Geliştirme Merkezleri

**Tablo 37:**Bilgi ve İletişim Teknolojileri Harcamalarının-telekomünikasyon GSYİH içindeki payı

**Tablo-38:**Bilgi ve İletişim Teknolojileri Harcamalarının-Bilgi Teknolojisi GSYİH içindeki payı

**Tablo-39:**Bilgi Teknolojileri Yaygınlık ve Kullanım Araştırması

**Tablo-40:**İnternete Ulaşan Şirket Oranı (%)

**Tablo-41:**İşletmelerde bilişim teknolojilerinin kullanım alanları

**Tablo-42:**Şirketlerin e- ticaretten elde ettiği toplam cironun yüzdesi



**Tablo-43:**Elektronik Ortamda Verilen Kamu Hizmetleri

**Tablo 44:**ulusal Politikalarla ve Topluluk Politikalarıyla Uyum

**Tablo 45:**Hedefler, Öncelikler ve Tedbirler

**Tablo 46:**BRÖP'nin Bölgesel ve Tedbir Bazlı Müdahale Stratejisi

**Tablo 47:**Hedef Bölgedeki Öncelikli Sektörler

**Tablo 48:**Diğer Operasyonel Programlar İle Tamamlayıcılık

**Tablo 49:**BRÖP ve İnsan Kaynaklarını Geliştirme OP'si Arasındaki Tamamlayıcılık

**Tablo 50:**12 Düzey (NUTS) II Bölgesindeki İşletmelerin Sektörel Dağılımı (Ek-4)

**Tablo 51:**15 Cazibe Merkezindeki İşletmelerin Sektörel Dağılımı (Ek-4)

**Tablo 52:**12 Düzey (NUTS) II Bölgeleri ve 15 Cazibe Merkezindeki İmalat Sanayinde Yeralan Mevcut İşgücü ve Yerel İşletmelerin Sayısı (Ek-4)

**Tablo 53:**12 Düzey (NUTS) II Bölgesi İmalat Sanayinde Sektörel Yoğunlaşmalar(Ek-4)

**Tablo 54:**15 Cazibe Merkezinde İmalat Sanayinde Sektörel Yoğunlaşmalar (Ek-4)

**Tablo 55:**Müdahale Alanları, Öncelikli Sektörler and Müdahale Eksenlerine Göre Doğrulama Göstergeleri (Ek-5)

## **ŞEKİL LİSTESİ**

**Şekil 1:**Satın Alma Gücü Paritesine Göre NUTS II Düzeyinde Kişi Başı Milli Gelir

**Şekil 2:**Toplam İhracat, İthalat, Dış Ticaret Hacmi ve Dış Ticaret Dengesi

**Şekil 3:**İhracatın İthalatı Karşılama Oranı

**Şekil 4:**İhracatın Kompozisyonu

**Şekil 5:**İthalatın Kompozisyonu

**Şekil 6:**İşletmelerin Sektörel Dağılımı (2002)

**Şekil 7:**Büyüme Oranları (%)

**Şekil 8:**Türkiye'nin Ar-Ge Harcaması/Kişi Başına GSYİH (%) Oranı

**Şekil 9:**Kişi Başına GSYİH'nın Yüzdesi Olarak Ar-Ge Harcamaları

**Şekil 10:**Kişi Başına GSYİH'nın Yüzdesi olarak Türkiye'nin Ar-Ge Harcamalarının Dağılımı

**Şekil 11:**Türkiye'de Araştırmacıları Sektörel Dağılımı

**Şekil 12:**10.000 çalışana karşılık düşen tam zamanlı Ar-Ge personeli sayısı

**Şekil 13:**Bilgi ve İletişim Teknolojileri Harcamalarının GSYİH içindeki payı, 2003

**Şekil 14:**Genişbant Erişim Maliyetlerinin Kişi Başı Ortalama Gelire Oranı

**Şekil-15:**İşletmelerin büyüklük grubuna göre bilgisayar ve web sitesi sahipliğiyle internet erişim oranı

**Şekil 16:**Akış Diyagramı

**Şekil 17:**BROP'nin Diğer OP'ler İle Tamamlayıcılığı

## **HARİTA LİSTESİ**

**Harita 1:**DÜZEY II Bölgelerine Göre Yatak Kapasitesi/ Nüfus Haritası

**Harita 2:**Turizm Çeşitlilik Haritası

**Harita 3:**AB 6. Çerçeve Programı Kapsamında Düzey II (NUTS) Bölgelerine Göre Ar-Ge Proje Tekliflerinin Dağılımı

**Harita 4:**15 Cazibe Merkezi ve 12 Düzey II Bölgesi

**Harita 5:**Türkiye Rekabet Edebilirlik Haritası

**Harita 6:**Müdahale Anlamında Hedef Bölge Grupları

**Harita 7:**Türkiye'de coğrafi yoğunlaşma gösteren imalat sanayi sektörlerinden örnekler

(Ek-4)

## YÖNETİCİ ÖZETİ

**Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı (BROP)**, ülkemizde **Katılım Öncesi Yardım Aracı IPA'nın** uygulanmasındaki en temel dokümanlardan biridir.

Programın amacı Topluluğun uyum politikasının yönetilmesi ve uygulanmasına hazırlamasını teminen Türkiye'ye katkı sağlamak ve de Avrupa Birliği üyeliğine hazırlanması için ülkemizi desteklemektir. Aday ülke olarak Türkiye, bu kapsamda 5 bileşenden faydalanabilecektir. Bu bileşenler, Kurumsal Yapılanma Desteği, Sınır ötesi İşbirliği, Bölgesel Kalkınma, İnsan Kaynakları ve Kırsal Kalkınma bileşenleridir. Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı Bölgesel Kalkınma bileşeni altında bulunan 3 alt bileşenden biridir.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının Program Otoritesi olarak bu dokümanı merkezi ve bölgesel ortakların aktif katkıları ile hazırlamış bulunmaktadır. Program, Avrupa Komisyonunca hazırlanan "Çok Yıllı Endikatif Planlama Dokümanı" ve devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca hazırlanan "Stratejik Çerçeve Belgesi" ile uyumlu bir şekilde hazırlanmıştır.

Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı kapsamında yapılan yardımın amacı Avrupa Birliği ekonomisine yakınsamasını teminen Türk ekonomisinin rekabet edebilirliğinin artırılması ve bölgesel sosyo-ekonomik farklılıkların azaltılmasıdır. Bu hedeflere ulaşmak amacıyla Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı kaynaklarını, programın etkisinin ve katkısının en yüksek düzeyde olacağı belirli sayıdaki **sektör, bölge ve önceliklere** yoğunlaştırmaktadır.

Program, **sektörel olarak** imalat sanayi ve turizm sektöründe faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli işletmeler, bilgi toplumu, araştırma geliştirme ve inovasyona yoğunlaşacaktır. Diğer taraftan Program **coğrafi olarak** kişi başına düşen milli geliri Türkiye ortalamasının % 75'inin altında kalan bölgelere odaklanmaktadır. Ayrıca, Program 2 **önceliğe** dayanmaktadır;

### **Öncelik 1: İş Ortamının Geliştirilmesi**

Bu önceliğin tedbirleri şunlardır; sanayi alt yapısının geliştirilmesi, finansal araçların geliştirilmesi ve oluşturulması, araştırma geliştirme ve inovasyonun ve teknoloji ve bilişim teknolojilerinin altyapısının iyileştirilmesi, turizm alt yapısının ve pazarlama ve tanıtım faaliyetlerinin geliştirilmesi

## **Öncelik 2: İşletme Kapasitesinin geliştirilmesi ve girişimciliğin desteklenmesi**

Bu önceliğin tedbirleri şunlardır;

KOBİ'lerin girişimcilik, bilişim, inovasyon ve araştırma ve geliştirme kapasitelerinin geliştirilmesi ve sanayi özel sektör işbirliğinin geliştirilmesidir.

Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının bu sektörler ve bölgelere yönelik 2007–2009 dönemine ait bütçesi şu şekildedir; 2007 yılında 55.866 milyon Avro, 2008 yılında 58.000 milyon Avro ve 2009 yılında 73.066 milyon Avrodur.

Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı 5 temel bölümden ve eklerden oluşmaktadır. İlk bölüm, Programın ulusal ve AB politikaları ile uyum ve tamamlayıcılığını ve ortaklık mekanizmasını ortaya koymaktadır. Bu bölüm ayrıca, programın ön değerlendirmesine ilişkin bir özet sunmaktadır.

Programın ikinci bölümü, bir SWOT analizi ile birlikte, makro-ekonomik bir çalışmayı içeren ve bu çalışma sonucunda ortaya çıkan temel problemleri ve bulguları ortaya koyan sosyo-ekonomik analiz sunmaktadır.

Programın üçüncü bölümü, SWOT analizi sonucu ortaya çıkan zayıf yönlerin ve tehditlerin dikkate alındığı ve fırsatların geliştirildiği bir strateji sunmaktadır. Bu yaklaşım çerçevesinde, Program açıkça, temel müdahale alanlarını, öncelikleri, tedbirleri ve desteklenebilir faaliyetleri açıklamaktadır.

Programın dördüncü bölümü, bütçenin öncelikler ve tedbirler arasında dağılımının gösterildiği finansal tablolara yer vermektedir.

Son olarak Programın beşinci bölümünde, izleme ve değerlendirme süreçleri ve uygulama mekanizması açıklanmaktadır.



## Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı (BROP)

### 1. Kapsam, Danışma ve Koordinasyon

Türkiye- AB ilişkileri 1999 yılının Aralık ayında Helsinki Avrupa Konseyi Zirvesinde Türkiye'nin aday ülke olarak ilan edilmesiyle birlikte yeni bir döneme girmiştir. Bu süreçte, Türkiye'ye yönelik finansal işbirliği mekanizması yeniden yapılandırılmış ve Türkiye 2002–2006 döneminde katılım öncesi fonlardan tam anlamıyla yararlanmıştır.

2007–2013 dönemini kapsayan Katılım Öncesi Yardım Aracı, aday ülkeleri Yapısal fonlara hazırlamayı amaçlamakta ve böylece bu ülkelerin AB üyelik hazırlarına katkı sağlamaktadır. Katılım Öncesi Yardım Aracı ayrıca aday ülkelerin AB politika ve standartlarına kademeli olarak uyum sağlamlarına yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Katılım öncesi yardımın yasal çerçevesini çizen 1085/2006 sayılı Konsey Tüzüğü 17 Haziran 2006 yılında kabul edilmiştir.

Katılım Öncesi Yardım Aracına ilişkin Konsey Tüzüğü Avrupa Birliği Resmi Gazetesinde 31 Haziran 2006 tarihinde yayınlanmasının ardından yürürlüğe giren ve 1 Ocak 2007 tarihinden 31 Aralık 2013 tarihine kadar geçerli olacak olan bir çerçeve tüzüktür. Diğer taraftan, bu Tüzüğün uygulama hükümleri 12 Haziran 2007 tarihli 718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü ile ortaya konmuştur. Uygulama Tüzüğü olarak bilinen söz konusu tüzük Avrupa Birliği'nin Resmi Gazetesinde 29 Temmuz 2007 tarihinde yayınlanmıştır.

Bu düzenleyici çerçeveye göre Katılım Öncesi Yardım Aracı 5 bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler, Geçiş Desteği ve Kurumsal Yapılanma, Sınır Ötesi İşbirliği, Bölgesel Kalkınma, İnsan Kaynakları ve Kırsal Kalkınma bileşenleridir. Tüzüğe göre, aday ülkeler bu araç kapsamındaki bütün bileşenlerden faydalanırken, potansiyel aday ülkeler<sup>16</sup> sadece Geçiş Desteği ve Kurumsal Yapılanma ve Sınır Ötesi İşbirliği bileşenlerinden faydalanabilecektir.

Türkiye Katılım Öncesi Yardım Aracı kapsamındaki bütün bileşenlerden faydalanabilecek ülkelerden biridir. Katılım Öncesi Yardım Aracı sürecindeki programlama, uygulama, izleme ve değerlendirme aşamaları Türkiye'yi Yapısal Fonlara hazırlamada en temel araçlardır. Stratejik Çerçeve Belgesi ve

<sup>16</sup> Aday Ülkeler Türkiye, Hırvatistan ve Makedonya Cumhuriyetidir.  
Potansiyel aday ülkeler ise Arnavutluk, Bosna Hersek, Karadağ ve Kosova dahi olmak üzere Sırbistan'dır.

Operasyonel Programlar için oluşturulan kurumsal mekanizmalar ve hazırlık süreçleri Yapısal Fonlar için birer başlangıç aşaması olacaktır.

Bu itibarla, Katılım Öncesi Yardım Aracının en önemli eksenlerinden birisi programlamadır. Katılım Öncesi Yardım Aracında Programlama aşamasının somut çıktısı Operasyonel Programlardır. Bu süreçteki Operasyonel Programlardan biri de Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programıdır.<sup>17</sup>

.....sayılı Başbakanlık Genelgesi ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bu Programın hazırlanması ve uygulaması sorumluluğunu yüklenmiştir.

### **Ulusal Politika ve Sosyo-Ekonomik Çerçeve**

Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın koordinasyonunda ilgili bütün paydaşların aktif katılımı ile hazırlanmıştır. Program, 9. Kalkınma Planı ve bu Planın Orta Vadeli Programı, Türkiye için Sanayi Politikası Dokümanı, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı ve Bilgi Toplumu Stratejisi ile uyumlu bir şekilde hazırlanmıştır. (Bakınız **Tablo 1**)

Operasyonel Programın hedefleri, stratejisi ve müdahale alanları 2007–2013 dönemi için hazırlanmış olan **9.Kalkınma Planı** ile uyumludur. Kalkınma Planının en temel eksenleri “Rekabet Edebilirliğin artırılması” ve “Bölgesel Kalkınmanın Sağlanması”dır. Planda, bölgesel kalkınma farklılıklarının azaltılmasını ve bölgelerde rekabet edebilirliğin artırılmasını amaçlayan dengeli bir bölgesel kalkınma stratejisi sunmaktadır.

Bu bağlamda, Kalkınma Planı “Büyüme Merkezleri” yaklaşımını ortaya koymuştur. Bu yaklaşımın en temel noktası özellikle az gelişmiş bölgelerde büyüme ve civarına faydalı olma anlamında yüksek potansiyele sahip bazı büyüme merkezlerinin tayin edilmesidir. Kalkınma Planında bu merkezler için belirlenen en temel öncelikler bu merkezlerin erişebilirliklerini arttırmak, bunların fiziki ve sosyal alt yapılarını güçlendirmek ve bu merkezlerde yatırımların içeriye doğru teşvik edilmesi suretiyle yeni

---

<sup>17</sup> Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı Bölgesel Kalkınma Bileşeni altında bulunan alt bileşenlerden biridir. Bölgesel Kalkınma bileşeninin diğer alt bileşenleri çevre ve ulaştırmadır.

endüstriyel odak noktaları oluşturmaktır. Bu yaklaşım aynı zamanda Komisyon'un 28 Haziran 2007 tarihli yazısı ile mutabık kalınan "Stratejik Çerçeve Belgesi"ne yansıtılmıştır.

Orta Vadeli Programın temel hedefleri işletmelerin rekabet edebilirliklerinin artırılması, bölgesel kalkınmanın sağlanması ve farklılıkların azaltılmasıdır.

Orta Vadeli Programın en önemli tematik müdahale alanları aşağıda sunulmaktadır;

- Girişimciliğin desteklenmesi,
- İnovasyonun, verimliliğin ve teknolojinin etkin kullanımının desteklenmesi,
- Finansal araçların çeşitlendirilmesi,
- İşletmelerin fiziki ve teknolojik alt yapılarının iyileştirilmesi ve işletmeler arasında işbirliğinin artırılması,
- Kurumsallaşmanın artırılması,

Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı, bu tematik müdahale alanları ile uyumludur. Ayrıca, Operasyonel Program ile Orta Vadeli Program arasında bölgesel yaklaşım olarak da bir uyum söz konusudur. Orta Vadeli Programda, bölgeler arası göçün belli bölgelere yönelmesini sağlamak amacıyla bölgesel büyüme merkezleri öngörülmektedir.

KOBİ Stratejisi ve Eylem Planının temel hedefi Türk KOBİ'lerinin rekabet edebilirliklerini arttırmaktır. Bu amaca ulaşmak için KOBİ Stratejisinde ve Eylem Planında bütün ülke için ortaya konulan en önemli müdahaleler aşağıda verilmektedir;

- Girişimciliğin geliştirilmesi
- İşletmelerin Kalkınması,
- KOBİ'lerin uluslararası pazarlarla entegrasyonu,
- İş Ortamının iyileştirilmesi,
- Teknoloji ve İnovasyon kapasitenin artırılması,

Bütün bu müdahaleler Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı ile tamamen uyumludur.



Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının hazırlanmasında dikkate alınan bir diğer rehber doküman Bilgi Toplumu Stratejisidir(2006–2010).

Bilgi Toplumu Strateji ve bu stratejiye ilişkin eylem planının uygulanması Türkiye’de bilgi toplumunun geliştirilmesine büyük katkılar sağlayacaktır. Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının bilişim teknolojileri alanındaki temel müdahaleleri Bilgi Toplumu Stratejisi ile uyumlu olacak şekilde geliştirilmiştir.

Strateji, Türkiye’nin bilgi toplumuna dönüşümü sürecindeki öncelikleri ortaya koymaktadır. Sosyal dönüşüm bu Stratejinin en temel eksenlerinden biridir. Bu dokümanda belirlenen diğer öncelik alanları şunlardır;

- Bilişim teknolojilerinin iş ortamında yayılması,
- Vatandaş odaklı hizmet dönüşümü,
- Kamu yönetiminde modernizasyon,
- Küresel pazarlarda rekabet edebilir bir bilişim sektörü,
- Rekabet edebilir, erişebilir ve ucuz iletişim alt yapısı ve hizmetleri

**Tablo 1: Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı ile Ulusal Stratejik Dokümanların Uyumu**

Doküman	Yıllar	Temel Müdahale Eksenleri		Müdahale Alanları	
		Tematik	Bölgesel	Tematik	Bölgesel
9. Kalkınma Planı	2007-2013	Rekabet Gücünün artırılması,  İstihdamın artırılması,	Bölgesel Kalkınmanın Sağlanması	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ İş ortamının iyileştirilmesi,</li> <li>✓ AR&amp;GE ve inovasyonun geliştirilmesi,</li> <li>✓ Sanayi ve hizmetlerde yüksek katma değerli üretim yapısına geçişi sağlamak,</li> <li>✓ İş piyasasının geliştirilmesi</li> </ul>	Yerel dinamiklere ve içsel potansiyellere dayalı kalkınmanın gerçekleştirilmesi
Orta Vadeli Program	2007-2009	İşletmelerin rekabet güçlerinin artırılması	Bölgesel kalkınma ve bölgesel farklılıkların azaltılması	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Girişimciliğin Desteklenmesi,</li> <li>✓ İnovasyonun, verimliliğin ve teknolojinin efektif kullanımının desteklenmesi,</li> <li>✓ Finansal araçların çeşitlendirilmesi,</li> <li>✓ İşletmeler arasındaki fiziksel ve teknolojik altyapının iyileştirilmesi ve işletmeler arasındaki işbirliğinin artırılması,</li> <li>✓ Kurumsallaşmanın yaygınlaştırılması</li> </ul>	Bölgeler arası göç eğiliminin bölgesel merkezi niteliği haiz olan merkezlere yönlendirilmesi,

<p><b>KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı</b></p>	<p>2007-2009</p>	<p>KOBİ'lerin katma değerdeki paylarını ve rekabet edebilirliklerini arttırmak,</p> <p>KOBİ Politikası</p>	<p>Türkiye'deki KOBİ'lerin rekabet güçlerinin artırılması</p> <p>Bölgesel bir ayırım olmaksızın KOBİ'lerin kalkınmasını sağlamak,</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Bankacılık sistemindeki toplam krediler içerisinde KOBİ'lere ayrılan kredi paylarının artırılması,</li> <li>✓ KOBİ'ler ile hizmet sağlayıcılar arasındaki iletişim ve etkileşimi sağlayarak yapılan desteklerin etkinliğini temin etmek,</li> <li>✓ Transfer kapasitesi ve kaliteyi geliştirmek,</li> <li>✓ Firmaların teknoloji altyapılarının geliştirilmesi için kullanılan eğitim, danışmanlık ve AR&amp;GE alanlarındaki desteklere yoğunlaşılması,</li> <li>✓ Girişimciliği geliştirilmesi,</li> <li>✓ İşletmelerin geliştirilmesi,</li> <li>✓ KOBİ'lere uluslararası piyasalara entegrasyonu,</li> <li>✓ İş ortamının iyileştirilmesi,</li> <li>✓ Teknoloji ve inovasyon kapasitenin artırılması,</li> </ul>	<p>Ulusal ölçekte Türk KOBİ'lerinin problemlerinin çözümüne ilişkin tedbirler,</p> <p>Bölgesel bir farklılık olmaksızın KOBİ'lerin gelişimini sağlamak,</p>
<p><b>Bilgi Toplumu Stratejisi</b></p>	<p>2006-2010</p>	<p>Sosyal Dönüşüm</p>	<p>Küresel Pazarlarda rekabet edebilir bilişim sektörü</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Bilişim teknolojilerinin iş ortamında yayılması,</li> <li>✓ Vatandaş odaklı hizmet dönüşümü,</li> <li>✓ Kamu yönetiminde modernizasyon</li> </ul>	<p>Rekabet edebilir, erişilebilir ve ucuz iletişim alt yapısı ve hizmetleri</p>

Bütün bu stratejiler ve ilgili ulusal dokümanlar ışığında, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı kapsamında verilecek yardımın amacı "Türkiye'nin AB'ye yakınsamasına ve bölgesel farklılıkların azaltılarak Türkiye'nin sosyal ve ekonomik kalkınmasına katkı sağlamaktır." Bu amaçlara ulaşılmasını teminen, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı kaynaklarını, programın etkisinin ve katkısının en yüksek olacağı belirli sayıdaki sektörlere ve bölgelere (bölgesel ve tematik yoğunlaşma) yoğunlaştırmıştır.

Bu bağlamda, 9.Kalkınma Planının temel eksenlerinden biri olan “rekabet edebilirliğin arttırılması” Operasyonel Programın tematik yoğunlaşmasının, Planın bir diğer eksenini olan “bölgesel kalkınmanın sağlanması” da Operasyonel Programın coğrafi yoğunlaşmasının temelini oluşturmuştur.

Ayrıca Operasyonel Programda, daha ileri düzeyde bir coğrafi ve tematik yoğunlaşma sağlanmasını teminen, Orta Vadeli Programın ve Çok Yıllı Endikatif Planlama Dokümanının<sup>18</sup> tematik yoğunlaşmasını da oluşturan KOBİ'lere ve girişimciliğe dayalı bir yaklaşım geliştirilmiştir. 9.Kalkınma Planında da ana sektörler arasından bulunan imalat sanayi ve turizm sektörü de Bölgesel rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının sektörel yoğunlaşmasının ana unsurlarını oluşturmaktadır. (Tablo 2)

**Tablo 2: Bölgesel Rekabet edebilirlik Operasyonel Programının Tematik ve Coğrafi Yoğunlaşması**

<b>Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı</b>		
<b>YOĞUNLAŞMA</b>		
	<b>AMAÇ</b>	<b>SEKTÖR/BÖLGE</b>
<b>TEMATİK YOĞUNLAŞMA</b>	<b>Rekabet Edebilirliğin arttırılması</b>	KOBİ'ler ve Girişimcilik İmalat sanayi ve Turizm Sektörü
<b>COĞRAFİ YOĞUNLAŞMA</b>	<b>Bölgesel Kalkınmanın sağlanması</b>	12 NUTS II Bölgesi 15 Cazibe Merkezi

Öte yandan, coğrafi olarak, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı, kişi başına düşen milli geliri Türkiye ortalamasının % 75'inin altında kalan bölgelere odaklanacaktır. Operasyonel Programda benimsenen bu yoğunlaşmaya ilave olarak ve de coğrafi yoğunlaşmaya prensibine ilişkin daha kapsamlı bir yaklaşım oluşturmasını teminen Stratejik Uyum Çerçeve Belgesinde Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı kapsamında desteklenebilecek bölge olarak 15 Cazibe Merkezi belirlenmiştir. Bu bağlamda Stratejik Uyum Çerçeve Belgesine göre coğrafi yoğunlaşmanın büyük bir bölümü kişi başına düşen milli geliri Türkiye ortalamasının % 75'inin altında kalan 12 NUTS II bölgesinden seçilen 15 Büyüme Merkezine yönelik olacaktır. Böylece, 15 Büyüme Merkezini de kapsayan 12 DÜZEY II bölgesi Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının esas faydalanıcısı olacaktır. Operasyonel Program, öte yandan, ülke içinde bölgeler arası işbirliğine de öncelik

<sup>18</sup> 1835 sayılı ve 30 Nisan 2007 tarihli Komisyon Kararı

verecektir. **Büyüme merkezleri ile bu merkezlerin civarındaki iller arasında oluşturulacak işbirlikleri** ve **hedef bölge ile diğer bölgeler** (% 75 eşliğinin üstünde kalan batı bölgeleri) **arasında özellikle araştırma geliştirme ve işbirliği ağının oluşturulmasına yönelik oluşturulacak işbirlikleri** Operasyonel Programın coğrafi yoğunlaşmasının önemli ayaklarından birini oluşturmaktadır. Operasyonel Programın Yoğunlaşma Stratejisine “Stratejik Öncelikler” bölümünde detaylıca yer verilmektedir.

Türkiye ekonomisi 2001 krizine rağmen çok ciddi bir performans sergilemiştir. 2002–2006 yılları arasında uygulanan makroekonomik politikalar ve reformların bu performansta büyük rolü olmuştur.

Ancak, Türkiye’de hala bazı sorunların çözülmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Örneğin, Türkiye OECD üye ülkeleri arasında 459,8 milyar Dolarlık Gayri Safi Milli Hâsılası ile 2000 yılında 12 sırada yer almasına rağmen hala ülkede büyük bölgesel farklılıklar bulunmakta<sup>19</sup> ve kişi başına düşen milli gelir hala herhangi bir AB üye ülkesinden daha düşük seviyelerde kalmaktadır.

Diğer taraftan, düşük katma değerli olan sektörlerin üretim, yatırım ve ihracatta büyük paylarının olduğu görülmektedir. Türk ekonomisinin % 99,8’ini teşkil eden KOBİ’lerin rekabet edebilirlikleri ve verimlilikleri düşüktür. Ayrıca, KOBİ’ler finansa, bilgiye ve danışmanlık hizmetlerine erişimde sıkıntı yaşamaktadırlar. Ayrıca, Türkiye’de imalat sanayi işletmeleri büyük bir çoğunlukla küçük ve orta ölçekli işletmelerden oluşmaktadır. Bu işletmelerin verimlilikleri, teknoloji düzeyleri ve ihracat kapasiteleri çok düşük düzeydedir. Bu tür bir yapı beraberinde kurumsallaşmanın yetersiz olması, düşük verimlilik ve kamu yönetiminin uzun dönemli sektörel politikaları oluşturmasında karşılaştığı zorluklar gibi bazı problemleri de getirmektedir. Bu sebeplerden dolayıdır ki Türkiye’de KOBİ’lerin sadece % 35’i ihracat yapabilmektedir. Kaynakların yetersiz olması, bilgi eksikliği ve düşük düzeyli teknoloji kullanımı ihracatın önündeki en temel engellerdendir.

Artan dış ticaret hacmine rağmen, ödemeler dengesindeki açık azaltılamamıştır. Turizm gelirlerinin ihracat gelirlerinde olduğu kadar ülkenin dış kaynaklı gelirler içerisinde büyük payı olmasına rağmen Türkiye’de hala doğal ve tarihi miras korunamamakta ve ticarileştirilememektedir. Türkiye’de farklı bölgelerde farklı turizm çeşitleri için büyük bir potansiyel bulunmaktadır fakat bu potansiyel turizm sektöründe karşılaşılan bazı darboğazlar nedeniyle keşfedilememiştir. Doğal ve tarihi mirasın korunması, geliştirilmesi ve ticarileştirilmesi noktasında yetersiz kalınması, turizmin coğrafi olarak genişlemesi ve çeşitlendirilmesi için yetersiz alt yapı, etkin tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin azlığı bu darboğazlardan bazılarıdır.

---

<sup>19</sup> 2001 verilerine göre Türkiye’de kişi başı milli gelir düzeyi en yüksek olan **TR-42 Düzey II** bölgesi ile kişi başı milli gelir seviyesi en düşük olan **TR-A2 Düzey II** bölgesi arasında 5 kat fark bulunmaktadır.

Bilgi toplumu konusunda ise Türkiye’de iletişim ve bilgi altyapısının yetersiz olduğu görülmektedir. Ayrıca, sanayi sektöründe araştırma geliştirme ve inovasyon kullanımı yetersizdir. Ekonomi daha çok düşük teknoloji kullanımı ve ucuz iş gücüne dayanmaktadır. KOBİ’lerin bilişim teknolojilerini kullanımları, onların kalkınmalarında ve rekabet edebilirliklerini arttırmalarında yeterli düzeyde destek görememektedir. Türkiye’de KOBİ’lerin beşte üçünden fazlası bir bilgisayara sahipken, % 50’den fazlasının internete erişimleri ve % 20’sinin geniş bant erişimi bulunmaktadır.

Ayrıca, KOBİ’lerin küresel pazarlara açılabilmesi için e-ticaret ve e-işletme uygulamaları işletmelere yeterince tanıtılmamış ve Türkiye’deki bu alandaki bilinç henüz geliştirilmemiştir. Avrupa Birliği’nde işletmelerin internet kullanım oranlarının yaklaşık % 90 düzeyinde olduğu düşünülürse ülkemizde işletmelerin bilişim teknolojilerini kullanımlarını arttırmak için bu bilinci artık faaliyete dönüştürmenin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Türkiye’de araştırma ve geliştirme faaliyetleri dikkate alındığında, AR&GE, inovasyon ve teknoloji tabanlı faaliyet yürüten üniversite, araştırma merkezi, kurum ve işletme sayısının yetersiz düzeyde olduğu açıktır. Ayrıca, üniversiteler ile işletmeler arasında işbirlikleri yetersiz düzeyde olduğundan yüksek teknoloji tabanlı faaliyet sürdüren KOBİ sayısı fazla değildir. Yüksek teknoloji içeren projelere dâhil olan KOBİ sayısı da oldukça yetersiz olduğu gibi mevcut KOBİ, bu tür projelere dâhil olabilmeleri için sağlam alt yapı ve diğer farklı desteklere ihtiyaç duymaktadır.

Öte yandan, ülkedeki potansiyel genç iş gücü ve nüfusa rağmen bu işgücünün becerisinin düşük olduğu ve ülkede ciddi işgücü piyasası dengesizliklerinin bulunduğu gözlenmektedir. İstihdam oranı % 41 seviyelerinde olup özellikle kadın ve genç istihdam düşük seviyelerdedir.

Bu itibarla, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı, KOBİ’lerin verimliliklerini arttırmak, onların araştırma ve geliştirme alt yapılarını yükseltmek, bilişim teknolojilerini kullanımlarını arttırmak, onların hizmet kalitelerini, tanıtım ve pazarlama kapasitelerini iyileştirmek için yukarıda bahsi geçen darboğazlara yoğunlaşmayı amaçlamaktadır. Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının bu hedefleri, *2001–2023 dönemini kapsayan ve daha rekabetçi bir üretim yapısına geçmeyi ve gelirin yüksek düzeyde ve daha dengeli bir şekilde dağıtılmasını ve de bilgi toplumuna geçişi tamamlamayı amaçlayan “Türkiye’nin Uzun Dönemli Stratejisi”* ile düşünüldüğünde Operasyonel Programın yol haritası daha da çok belli olmaktadır.

### **Topluluk Strateji Çerçevesi**

Katılım öncesi stratejiye dayanan **Katılım Ortaklığı Belgesi**, Türkiye’nin AB’ye üyelik hazırlıklarında rehberlik sağlayan temel dokümanlardan birdir. Bu doküman, kurumsal yapılanma, müktesebat ile uyumun sağlanmasını teminen gerekli düzenleyici alt yapının güçlendirilmesi ve ekonomik ve sosyal uyumun geliştirilmesindeki ihtiyaçları belirlemektedir. KOBİ’lere yönelik iş ortamının

basitleştirilmesine vurgu yapan bu doküman, bölgesel farklılıkların azaltılmasını amaçlayan ekonomik ve sosyal uyum stratejik çerçevesinin geliştirilmesine devam edilmesi gerektiğini altını çizmektedir.

2010 yılına kadar Avrupa Birliği'ni dünyanın en dinamik ve en rekabetçi ekonomisi yapmayı amaçlayan **Lizbon Stratejisi**, araştırmadan eğitime, çevreden istihdama kadar bir dizi politika alanını kapsayan bir diğer önemli politika dokümanıdır. Bu strateji, rekabetçi, dinamik, bilgi tabanlı bir ekonomiye geçişi öngörmekte ve bilgi toplumundaki değişiklikleri kabullenilmesinde ve araştırma ve geliştirmenin ilerletilmesindeki ihtiyaca vurgu yapmaktadır. Bu süreçte, Lizbon Stratejisi ile birlikte, 2005 yılında revize edilen ve daha sağlam ve uzun soluklu büyümeye ve daha çok istihdamın yaratılmasına yönelik çabalara odaklanan yeni Strateji dikkate alınmıştır.

**Çok Yıllı İndikatif Planlama Dokümanı**, her bir IPA bileşeninin programlanmasına ilişkin temel hususları ortaya koyan stratejik IPA planlama dokümanlarından biridir. Bu dokümanda, Türkiye'nin bölgesel kalkınma bileşenindeki en temel hedefinin bölgesel farklılıkların azaltılarak yakınsamanın sağlanması olduğu ortaya koyulmaktadır. Doküman, Türkiye'de bölgeler arasındaki farklılıkların yüksek düzeyde olduğunu vurgulamakta ve KOBİ'lerin ve kişi başına düşen milli geliri Türkiye ortalamasının % 75'inin altında kalan Düzey II bölgelerinde KOBİ'lerin ve iş ortamının iyileştirilmesini öngörmektedir. Ayrıca, bu doküman, iş ortamının iyileştirilmesi, yeni işletmelerin desteklenmesi ve teşviki, inovasyonun ve yeni teknolojilerin kullanımının desteklenmesi, KOBİ'lerin ihracat pazarına girişlerinin arttırılması ve KOBİ'lerin bilişim teknolojilerini kullanım kapasitelerinin arttırılmasının altını çizmektedir.

Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının dikkate aldığı bir diğer önemli doküman **Stratejik Çerçeve Belgesidir**. Bu doküman Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca Program Otoritelerinin aktif katkıları ile hazırlanmıştır.

Stratejik Çerçeve Belgesi, bölgesel rekabet edebilirlik konusunda Türkiye'de bölgesel farklılıkların azaltılarak yakınsamanın sağlanmasını öngörmektedir. Daha ileri düzeyde bir yoğunlaşma örneği sergileyen bu belge bir büyüme merkezleri yaklaşımını geliştirmiştir. Bu yaklaşıma göre, kişi başına düşen milli geliri Türkiye ortalamasının % 75'inin altında kalan 12 Düzey II bölgesindeki 15 büyüme merkezi belirlenmiştir. Bu bölgelerin potansiyelleri ve ihtiyaçları, güçlü ve zayıf yanları dikkate alındığında, bu belge, kuruluş aşamasındaki işletmelerin, işletmelerin üretim becerilerini geliştirmek için danışmanlık hizmetlerinin desteklenmesini, kümelenmelerin geliştirilmesini, işletmelere destek sağlayan kurum ve ajansların teşvik edilmesini, turizm alt yapısının ve tanıtım faaliyetlerinin iyileştirilmesini, işletmelerin internet ve bilgisayar kullanımlarının arttırılmasının altını çizmektedir. Belge ayrıca, girişimciliğin ve mevcut işletmeler arasında kurumsallaşma faaliyetlerinin desteklenmesine, işletmeler arasında işbirliği ağlarını oluşturulmasına, işletmelerin standardizasyon, kalite ve belgelendirme faaliyetlerinin teşvik edilmesine, işletmelerin risk sermayesi uygulamalarının genişletilmesine, marka oluşturulması ve tanıtımına, işletmelere hizmet sağlayan kurumlar, kuruluşlar ve işletmeler arasından kümelenme ve işbirliği ağlarının oluşturulmasına, ihracata yönelik faaliyetlerin

desteklenmesine, Teknoloji Geliştirme Bölgesi, Teknoloji Geliştirme Merkezi ve kuluçka merkezleri gibi girişimlerin desteklenmesine, fikri mülkiyet haklarının korunması ve geliştirilmesine, fikri mülkiyet haklarının sayısının özellikle patent sayısının arttırılmasına, işletmelerin AR&GE ve inovasyon faaliyetlerinin desteklenmesine ve işletmelerin ileri teknoloji tabanlı faaliyetlerinin teşvik edilmesine vurgu yapmaktadır.

Bütün bu müdahaleler ve ilgili AB ve ulusal dokümanların eksenleri göz önüne alındığında, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı, kişi başına düşen milli geliri Türkiye ortalamasının % 75'inin altında kalan 12 Düzey II bölgesinde ve 15 büyüme merkezinde rekabet edebilirliği arttırmayı amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmak için Operasyonel Program, *iş ortamının iyileştirilmesi* ve *işletme kapasitesini geliştirilmesi ve girişimciliğin teşvik edilmesi* hususlarını öncelikli olarak dikkate alacaktır.

Bu bağlamda, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı, Türkiye'de özellikle az gelişmiş bölgelerde iş gücünün becerilerinin geliştirilmesi, finansa erişim, işletme alt yapılarına yatırım yolları ile bölgesel farklılıkları azaltılmasına imkân sağlayacak kaynak mobilizasyonu ve politika geliştirilmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

6 Ekim 2006 tarihli ve 2006/702/EC sayılı Konsey Kararı ile Kabul edilen ve 2007–2013 dönemini kapsayan **“Topluluk Stratejik Rehberi”** Topluluğun Uyum Politikasında dikkate alınan önemli dokümanlardan biridir. Bu doküman, Lizbon Stratejisinin rekabet edebilirlik hedefi ile ekonomik ve sosyal uyumun yakınsama hedefini birleştirmektedir. Bu doküman, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programına olduğu kadar 9.Kalkınma Planına ve Stratejik Çerçeve Belgesine de önemli girdiler sağlamıştır.

Topluluk Stratejik Rehberi Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının şekillenmesinde dikkate alınmıştır. Bu bağlamda, Operasyonel Programın temel müdahale alanları ile Topluluk Stratejik Rehberinin öncelikleri Tablo 3'de de görüleceği üzere, uyuşmaktadır.

Bu tablo aynı zamanda, burada bahsi edilen dokümanlardaki stratejik önceliklerin AB Lizbon Stratejisinin ve Topluluk Stratejik Rehberinin de sahiplenildiğinin bir göstergesi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu konu, özellikle inovasyon, bilgi tabanlı ekonomi, istihdam, insan sermayesi, girişimcilik, küçük ve orta ölçekli işletmelere destek ve finansa erişim gibi hususlarda önemini korumaktadır.

En yüksek düzeyde etki sağlanmasını teminen, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı, IPA'nın farklı bileşenleri arasındaki işbirliğine büyük önem vermektedir. Bu bağlamda, Operasyonel Program, özellikle İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı, Çevre, Ulaştırma



Operasyonel Programları ve Kırsal Kalkınma Planı ile tamamlayıcılığı ve işbirliğine öngörmektedir. İşbirliği ve tamamlayıcılık konusundaki detaylar 3,4 numaralı “Diğer Yardım Türleri ile Sinerji ve Tamamlayıcılık” bölümünde verilmektedir.

**Tablo 3: Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının Topluluk Stratejik Dokümanları ile Uyumu**

Doküman	Yıllar	Temel Müdahale Eksenleri		Müdahale Alanları	
		Tematik	Bölgesel	Tematik	Bölgesel
Katılım Ortaklığı	2006	İşletme ve Sanayi Politikası	Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu	✓ KOBİ'lerin iş ortamının basitleştirilmesinin sürdürülmesi	Bölgesel farklılıkların azaltılması amacıyla ekonomik ve sosyal uyuma ilişkin stratejik çerçevenin geliştirilmesine devam edilmesi
Lizbon Stratejisi	2000-2010	Rekabetçi, dinamik, bilgi tabanlı bir ekonomi ve bilgi toplumu ve AR&GE için daha iyi politikalar	Dünyanın en dinamik ve en rekabetçi bilgi tabanlı ekonomisi olmak ve daha çok ve daha iyi istihdam ile sürdürülebilir ekonomik büyümeyi sağlamak ve sosyal uyum	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Herkes için bilgi toplumunun sağlanması,</li> <li>✓ Avrupa Araştırma ve İnovasyon Alanının Oluşturulması,</li> <li>✓ Kuruluş aşamasındaki işletmeler için iyi bir ortamın oluşturulması ve inovatif işletmeleri ve özellikle KOBİ'leri geliştirmek</li> <li>✓ Etkin ve bütüncül bir finansal Pazar,</li> <li>✓ Daha çok ve daha iyi istihdam yaratmak, aktif bir istihdam politikası oluşturmak,</li> </ul>	Dünyanın en dinamik ve en rekabetçi bilgi tabanlı ekonomisi olmak

<p>Topluluk Stratejik Rehberi</p>	<p>2007-2013</p>	<p>Büyüme için bilgi ve inovasyonun geliştirilmesi</p> <p>Daha çok ve daha iyi istihdam</p>	<p>Avrupa'yı ve bölgesini yatırım ve çalışmak için daha çekici hale getirmek</p> <p>Sınırsal Uyum ve İşbirliği</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Araştırma ve geliştirmeye yatırımların artırılması ve geliştirilmesi,</li> <li>✓ Girişimciliğin artırılması ve inovasyonun kolaylaştırılması,</li> <li>✓ Herkes için bilgi toplumunun sağlanması,</li> <li>✓ Finansa erişimin artırılması</li> <li>✓ Daha çok insanın istihdam edilmesi ve sosyal koruma sistemlerinin modernizasyonu,</li> <li>✓ İşçilerin ve işletmelerin adaptasyonunun artırılması, ve istihdam piyasasının esnek olması,</li> <li>✓ Daha iyi eğitim ve becerilerle insan sermayesine yatırımın artırılması</li> </ul>	<p>Ulaştırma alt yapısının geliştirilmesi ve genişletilmesi,</p> <p>Büyümeye ve istihdama çevresel katkının artırılması,</p> <p>Geleneksel enerji kaynaklarının yoğun olarak kullanılması</p> <p>Şehirlerin istihdama ve büyümeye katkısı,</p> <p>Kırsal Alanlardaki ekonomik çeşitliliğe destek olunması,</p> <p>İşbirliği: Sınır ötesi, uluslararası/ bölgeler arası</p>
-----------------------------------	------------------	---	--	---	--

Doküman	Yıllar	Temel Müdahale Eksenleri		Müdahale Alanları	
		Tematik	Bölgesel	Tematik	Bölgesel
Çok Yıllı İndikatif Planlama Dokümanı	2007-2009	<p><i>Bütün iş ortamını güçlendirmek,</i></p> <p><i>Yeni işletmeleri desteklemek ve teşvik etmek,</i></p> <p><i>İnovasyonu desteklemek ve yeni teknolojileri adapte etmek,</i></p> <p><i>KOBİ'lerin yeni pazarlara girişini arttırmak,</i></p> <p><i>KOBİ'lerin bilişim teknolojileri kullanma kapasitelerini arttırmak,</i></p>	<p>Bölgesel farklılıkların azaltılması yoluyla yakınsamayı sağlamak,</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Temel hizmet ve altyapıya ilişkin hükümler,</li> <li>✓ İnovasyon, girişimcilik ve teknoloji transferini hızlandırmak,</li> <li>✓ Sanayi altyapısı ve teknoloji hizmetlerine ilişkin hükümler,</li> <li>✓ KOBİ'lerin finansa erişimlerinin kolaylaştırılması,</li> <li>✓ KOBİ'lerin bilgi toplumuna katılımlarının teşvik edilmesi,</li> <li>✓ KOBİ'lerin bilişim teknolojilerini kabullenme ve etkin kullanmaları için yardımlar ve destekler,</li> </ul>	<p>İş ortamının ve satın alma gücü paritesine göre Türkiye'nin kişi başına düşen milli gelir ortalamasının % 75'inin altında kalan DÜZEY II bölgelerindeki KOBİ'lerin iyileştirilmesi ile rekabet edebilirliğin artırılması,</p>

<p><b>Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı</b></p>	<p><b>2007-2009</b></p>	<p><b>Rekabet edebilirliğin artırılması</b></p>	<p><b>Bölgesel kalkınmanın sağlanması</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Kuruluş aşamasındaki işletmelerin desteklenmesi,</li> <li>▪ İşletmelerin üretim becerilerini geliştirmek için danışmanlık hizmetleri,</li> <li>▪ Kümelenmelerin geliştirilmesi,</li> <li>▪ İşletmelere hizmet sağlayan kurum ve kuruluşların desteklenmesi,</li> <li>▪ Turizm altyapısının iyileştirilmesi ve turizmin tanıtılması,</li> <li>▪ İşletmelerin bilgisayar ve internet kullanımlarını arttırmak,</li> <li>▪ Mevcut işletmelerin girişimcilik ve kurumsallaşma faaliyetlerinin desteklenmesi,</li> <li>▪ İşletmeler arasında işbirliği ağlarının oluşturulması,</li> <li>▪ İşletmelerin standardizasyon, kalite ve belgelendirme faaliyetlerinin teşvik edilmesi,</li> <li>▪ İşletmelerin risk sermayesi uygulamalarının yaygınlaştırılması,</li> <li>▪ Ticari marka yaratılması ve teşvik edilmesi,</li> <li>▪ İşletmeler ve işletmelere hizmet sağlayan kurumlar arasında işbirliği ağları ve kümelenmeler,</li> <li>▪ İhracat faaliyetleri konusundaki desteklerin artırılması,</li> <li>▪ Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknoloji Geliştirme Merkezleri ve inkübatörler gibi girişimlerin desteklenmesi,</li> <li>▪ Fikri mülkiyet haklarının korunması ve geliştirilmesi, fikri mülkiyet haklarının özellikle patent sayısının artırılması,</li> <li>▪ İşletmelerin AR&amp;GE, inovasyon faaliyetlerinin desteklenmesi, işletmelerin ileri teknoloji faaliyetlerinin teşvik edilmesi</li> </ul>	<p>12 Düzey II Bölgesi ve 15 Cazibe Merkezi</p>
---	-------------------------	---	---	--	---

## Ortaklık Mekanizması

Ortaklık prensibi Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının uygulanmasında çok önemli bir husustur. IPA Uygulama Tüzüğüne göre “IPA kapsamında yapılacak yardımlar işbirliği ve ortaklık ilkelerine uymalıdır.”<sup>20</sup> Bu bağlamda, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının hazırlanma süreci doğrudan Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın bünyesinde oluşturulan IPA Çalışma Grubuna katılım sağlamaları için davet edilen paydaşların bu Çalışma Grubuna dâhil edilmeleri ile başlamıştır. Söz konusu paydaşların Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının hazırlanması aşamasında verdikleri katkı onların Programın uygulama aşamasında da katılım sağlamlarına imkân verecektir.

Bu itibarla, ortaklık mekanizması, IPA Çalışma grubu bünyesinde oluşturulan sektörel komitelerin (İmalat sanayi ve KOBİ’ler, AR&GE ve İnovasyon, Bilgi Toplumu ve Turizm) oluşturulması ile başlamıştır. Bu sektörel komitelerin içerisinde bulunan paydaşlar büyük bir titizlikle seçilmiştir. Paydaşların sadece kamu kurumlarından değil sivil toplum kuruluşlarından da olmasına önem verilmiştir. Bu bağlamda, “ortaklık ilkesi” daha başından dikkate alınan en önemli husustur.

Bu itibarla, Bölgesel Rekabet edebilirlik Operasyonel Programının Sosyo-ekonomik paydaşları şunlardır;

Kamu kurumlarından paydaşlar;

- Sanayi ve Ticaret Bakanlığı’nın bazı bağlı ve ilgili kurumları;
  - Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı-KOSGEB
  - Türk Patent Enstitüsü-TPE
  - Türk Standartları Enstitüsü - TSE
  - Milli Prodüktivite Merkezi - MPM
  - Türk Akreditasyon Kurumu – TURKAK
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
- Kültür ve Turizm Bakanlığı
- Tarım ve Köy işleri Bakanlığı
- Çevre ve Orman Bakanlığı
- Ulaştırma Bakanlığı
- Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı
- Hazine Müsteşarlığı
- Dış Ticaret Müsteşarlığı
- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği

<sup>20</sup> Komisyon Tüzüğü (EC) No. 718/2007, Madde 3

- Yüksek Öğretim Kurulu
- Türkiye Bilimsel ve teknolojik Araştırmalar Kurumu- TÜBİTAK
- Türkiye İstatistik Kurumu -TUİK

Sivil toplum örgütlerinden paydaşlar,

- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK)
- Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV)
- Organize Sanayi Bölgeleri ve Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Yönetimleri
- Sektörel Birlikler
- Bölgesel ve sektörel STK'lar (Bakınız Ek-1)

IPA Çalışma Grubu içerisinde bulunan sektörel komiteler arasında hızlı bir iletişim mekanizması oluşturulmasını teminen, bir e-posta iletişim grubu<sup>21</sup> oluşturulmuştur. Bu mekanizma, komitelerce hazırlanan dokümanların hızlı bir şekilde yayılmasını sağlamıştır.

İlgili bölgesel ve yerel ortaklar tarafından Operasyonel Programın daha etkin bir şekilde sahiplenilmesini sağlamak üzere, hedef düzey II bölgelerinden bazı bölgesel ve yerel paydaşlar Operasyonel Programın hazırlanması sürecine dâhil edilmiştir. Bu kapsamda, hedef düzey II bölgelerinde bulunan bölgesel ve yerel ortaklar (Sanayi ve Ticaret Odası, Organize Sanayi Bölgesi, Teknoloji Geliştirme Bölgesi ve Merkezi, İlgili Sektörel Dernekler, Kalkınma ve Hizmet Birlikleri ve diğer ilgili sivil toplum örgütleri) Operasyonel Programın hazırlanması aşamasına davet edilmiştir. Bu temsilcilerden taslak Operasyonel Program ile ilgili görüşleri sorulmuş ve kendilerine bu amaç için hazırlanmış anketler yöneltilmiştir. Bölgesel ve yerel ortaklarımızın e-postaları Operasyonel Programın ekinde yer almaktadır. (Ek-1)

Daha ileri düzeyde bir ortaklık mekanizması için, hazırlanan taslak Operasyonel Programa, bir Yönetici Özeti ve bir anket ile birlikte Sanayi ve Ticaret Bakanlığının internet sayfasında yer verilmiştir. Bu danışma sürecinde, 17 Ağustos 2007 tarihi itibarıyla, 200'den fazla anket alınmış ve 2000'den fazla kişinin internetten erişim sağladığı gözlenmiştir. Böylelikle bu süreçte bu anketler sayesinde, 12 düzey II bölgesinde bulunan yerel ve bölgesel ortakların yanı sıra Türkiye'deki tüm kamuoyuna Operasyonel Programın hazırlanması sürecine dâhil edilme fırsatı verilmiştir. Ortakların anketler ile sunmuş oldukları öneriler gruplandırılmış ve bu öneriler Operasyonel Programa yansıtılmıştır.<sup>22</sup> Devamlı olarak yürütülecek bu danışma süreci daha da geliştirilecek ve bu tür bir ortaklık mekanizması Operasyonel Programın uygulanması süresinde de sağlanacaktır.

Diğer Operasyonel Programlarla tamamlayıcılığın ve uyumun sağlanmasını teminen Çalışma Grubunun bazı temsilcileri diğer Operasyonel Programların hazırlanmasına ilişkin çalışmalara katılmak

<sup>21</sup> [ipa@sanayi.gov.tr](mailto:ipa@sanayi.gov.tr)

<sup>22</sup> Anket ve anketin sonuçlarının Operasyonel Programa yansımaları gösteren tablolar Ek-2'de verilmektedir.

üzere görevlendirilmiştir. Ayrıca, sıkı bir işbirliği gerektiren İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı ile Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının müdahalelerine ilişkin bilgi değişimi sağlanması ve düzenli bir diyalog oluşturulmasını teminen Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile bir Teknik Komite kurulmuştur. Bu teknik komite kapsamında 3 toplantı gerçekleştirilmiştir. (5 Ekim 2006, 3 Kasım 2006 ve 29 Haziran 2007) Bu Komite aynı zamanda, her iki Operasyonel Programın uygulanması aşamasında koordinasyonu sağlamaktan sorumlu olacaktır.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ayrıca, tamamlayıcılığın sağlanması ve Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı ile diğer Operasyonel Programlar arasındaki sınır çizgilerinin belirlenmesi amaçları ile Ulaştırma ve Çevre Operasyonel Programlarının Çalışma Grubu toplantılarına ve Kırsal Kalkınma Planı Yürütme Komitesine iştirak etmektedir.

Kırsal Kalkınma Planı ile tamamlayıcılığın sağlanması ve çakışmaların önlenmesi amacıyla 5 Mart 2007 tarihinde Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantıda Kırsal Kalkınma Planı ile Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı arasındaki sınır çizgileri taraflar arasında imzalanan bir mutabakat zaptı ile belirlenmiştir. (Bakınız Bölüm 3.4.1. Diğer Operasyonel Programlarla Sinerji ve Tamamlayıcılık)

Ayrıca, Stratejik Koordinatör Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı koordinasyonunda ve temel Bakanlıkların katılımı ile Bakanlıklar arası İletişim Grubu oluşturulmuştur. Bu Grup, Operasyonel Programların uygulamaya başlamasından önceki dönemde Programların tanıtımı için taslak bir İletişim Eylem Planı hazırlamıştır. Bu taslak Eylem Planına göre, Program Otoritesi Bakanlıklar, hedef düzey II bölgelerindeki bazı illere ziyaretlerde bulunacak ve bu illerde ilgili ortakları ve faydalanıcıları bilgilendirmek amacıyla seminerler organize edeceklerdir.

Gelecek dönemde yine, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının uygulanması süreci merkezi, bölgesel ve yerel ortakların aktif katılımları ile sürdürülecektir. Bu ortaklar her senenin başında düzenli olarak gerçekleştirilecek "Danışma Toplantıları"na davet edileceklerdir. Bu toplantının çıktıları İzleme Komitesine sunulacaktır. İzleme Komitesi, gerektiğinde bu toplantının çıktılarını dikkate alacaktır. Diğer taraftan, Bakanlık bazı bölgesel ve yerel ortakların dönüşümlü olarak İzleme Komitesinde yer almalarını sağlayacaktır.

Sanayi ve ticaret bakanlığı ayrıca, ortaklarla ilişkilerden sorumlu olacak ve tek durak ofisleri gibi çalışacak birer temsilciyi 43 ildeki Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüklerinden görevlendirecektir. Bu temsilciler ortaklarla Program Otoritesi arasında irtibat noktası gibi çalışacaktır. Bu danışma süreci Program Otoritesinin kaynakları ve tecrübeleri bir araya getirmesine imkân sağlayacak daha geniş bir işbirliği ağı oluşturacaktır.



#### 1.4. Ön Değerlendirme

Operasyonel Programın ön değerlendirmesi IPA Uygulama Tüzüğü'nün 166. maddesi ile uyumlu bir şekilde gerçekleştirilmiştir.

Bu süreç, "Ekonomik ve Sosyal Uyum Tedbirlerinin Uygulanması Amacıyla Devlet Planlama Teşkilatının Merkezi, Bölgesel ve Yerel Düzeyde Kapasitesinin Arttırılması" projesi kapsamında yürütülmüştür. Bu projeye göre, GTZ önderliğindeki bir şirketler birliği Operasyonel Programların ön-değerlendirmelerini yürütmüştür. Proje devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanmış olsa da Operasyonel Programların ön değerlendirmeleri Sanayi ve Ticaret Bakanlığı sorumluluğunda ve Bakanlık ile değerlendirmeyi yapan yabancı uzman arasındaki yapıcı bir diyaloga dayanan etkileşim süreci ile sürdürülmüştür.

Operasyonel Programın taslağına ilişkin ilk ön değerlendirme raporu, Mart 2007 tarihinde alınmıştır. Operasyonel Program bu raporda belirtilen tavsiyelere göre yeniden düzenlenmiştir. İkinci Ön değerlendirme raporu Ağustos 2007 tarihinde alınmıştır. Operasyonel Programın bu mevcut hali son ön değerlendirme raporu kapsamında sunulan sonuçlar ve tavsiyeleri içermektedir. Taslak ön değerlendirme raporunun temel noktaları ve programlama ekibince nasıl dikkate alındığı Ek-3'de verilmektedir.

Ön değerlendirme çerçevesinde, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programında yer alan "SWOT Analizi", "Stratejinin Bütünsel Uyumluluğu ve Rasyonelliği", "Göstergeler ve Hedefler", Beklenen Sosyo-ekonomik Etkiler ve Finansal Kaynakların Dağılımı ve Politikanın Gereçlendirilmesi", Uygulama ve İzleme Düzenlemelerinin Kalitesi" değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

SWOT Analizine ilişkin olarak, raporda, Program ile birlikte Türkiye çapında büyük bölgesel farklılıkların ortaya konulduğu geniş bir analiz yapıldığı ve programın genel metodolojisinin Kabul edilebilir olduğu ifade edilmiştir. Diğer taraftan, raporda SWOT analizini güçlendirebilecek bazı hususlar tavsiye edilmiştir. Bu itibarla, raporda belirtilen tavsiyeler doğrultusunda SWOT analizine yeni güçlü ve zayıf yanlar eklenmiştir.

"Stratejinin Bütünsel Uyumluluğu ve Rasyonelliği" bölümünün analiz edilmesini teminen, değerlendirici, öncelikli olarak bir matris ile programın uyumu ve strateji/ihtiyaç analizi ortay koymuştur. Bu değerlendirme sonucunda, program mevcut temel ihtiyaçların giderilmesi ve genel olarak doğru yapılmış SWOT analizinde altı çizilen güçlü yanların değerlendirilmesi noktasında gayet

tatmin edici bulunmuştur. Ancak, taslak üzerinde çalışan ekip tarafından değerlendiricini tavsiyeleri üzerine, güçlü ve zayıf yanların kümelenmesinde bazı küçük düzenlemeler yapılmıştır.

Rapor, programın iç uyumuna ilişkin olarak, bütün önceliklerin çok tatmin edici düzeyde uyumlu olduğuna ve birçok planlanan faaliyetin diğerleri için önemli olduğuna işaret etmektedir. Diğer bir deyişle, rapor Programın sadece içsel olarak uyumlu olmadığını aynı zamanda genel olarak da bütüncül bir yapısının olduğunu vurgulamaktadır.

Rapor Programın dış uyumuna ilişkin olarak, Programın diğer programlarla yeterli düzeyde bir koordinasyonunun sağlandığının ve karşılıklı pozitif etkilerinin bulunduğu altını çizmektedir. Programın faaliyetleri ve önceliklerinin, Stratejik Çerçeve Belgesi ve Ulusal Kalkınma Planının yeterli düzeyde ortak desteklerinin olduğu belirtilmektedir.

Finansal hususlara ilişkin ise, bütçenin tedbir bazında dağılımı taslak üzerinde çalışan ekip tarafından ön değerlendirme raporunda geçen tavsiyelere göre ve Komisyonun desteklenebilir faaliyetlere ilişkin görüşleri ışığında yeniden düzenlenmiştir.

“Göstergeler ve Hedefler” bölümüne ilişkin olarak, raporda belirtilen bütün öneriler dikkate alınmış ve Operasyonel Programa yansıtılmıştır.

“Beklenen Sosyo-ekonomik Etkiler ve Finansal Kaynakların Dağılımı ve Politikanın Gereçlendirilmesi” bölümü her bir tedbirin sosyo-ekonomik etkisini ve her bir düzey II bölgesi için düzenlenen matrisleri gösteren tablolarda analiz edilmiştir. Bu analizler her bir tedbir ve çoğu bölge için programın potansiyel etkisinin iyi olduğunu göstermektedir. Bu analizler sonucu raporda, Operasyonel Programın kesinlikle hedef bölgeden faydalanacağı ancak hedef bölgedeki nüfusun ve ekonominin büyüklüğü ile program kapsamında yapılan yardımın azlığı ve birçok hedef bölgede görülen büyük düzede mevcut bölgesel farklılıklar ile mevcut sosyo-ekonomik farklılıklarının karışık yapısı karşılaştırılması nedenlerinden dolayı etkinin çok zor görülebileceği ifade edilmektedir.

Programın “Uygulama ve İzleme Düzenlemelerinin Kalitesi” bölümü altı kritere göre değerlendirilmiştir. Program Otoritesinin ve Stratejik Koordinatörün kurumsal kapasiteleri bazı alanlardaki performansları dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Yapılan analizin sonucunda, Rapor, teorik olarak sağlam uygulamanın birçok yönünün ve bunun gerekliliklerinin Program Otoritesi için tatmin edici düzeyde olduğunu ve de Stratejik Koordinatörün Sanayi ve Ticaret Bakanlığını ilk defa bir Operasyonel Program uygulayacağını düşünerek kendisini daha çok beceri transferini yapacak kaynak olarak görmesi gerektiğini belirtmektedir.

## **2. Stratejik Önceliklerin, Orta Vadeli İhtiyaçların ve Hedeflerin ve Değerlendirilmesi**

## 2.1. Sosyo-Ekonomik Analiz

Sosyo-ekonomik analiz bölümü her bir alt-sektör için makro ölçekte ülke çapında bir değerlendirme yöntemini içermektedir. Genel ölçekli değerlendirmeyi takiben, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının (BROP) sektörel ve coğrafi yoğunlaşmasını da içeren bir bölgesel analiz yapılmıştır.

Bu çerçevede BROP, sosyo-ekonomik analiz makro boyutlu değerlendirmelerini hem tüm ülke bazında hem de hedef bölgesini için yapmıştır.<sup>23</sup> İkinci olarak, imalat sanayi, KOBİ'ler ve turizm işletmelerini içeren özel bir analiz yapılmıştır. Üçüncü olarak, Ar-Ge, inovasyon ve bilgi toplumu konuları, MIPD ve BROP'nin müdahale alanlarına paralel olarak değerlendirilmiştir. İkinci bölümde yapılan bütün sosyo-ekonomik analizler öncelikle tüm ülkeyi kapsayacak biçimde daha sonra MIPD ve SÇB' de tanımlanan coğrafya temelinde geliştirilmiştir.

Analiz sonucunda ortaya çıkan mevcut duruma ilişkin temel bulgular, BROP'nin ana müdahale alanlarını ortaya çıkarmış, aynı zamanda söz konusu bulgular hem Türkiye'nin geneli hem de hedef bölge için orta vadeli ihtiyaçlar olarak ifade edilmiştir. Benzer biçimde, hem ülke düzeyinde hem de hedef bölge için geliştirilen GZFT analizi de İkinci Bölümün omurgasını oluşturmaktadır.

BROP'nin orta vadeli ihtiyaçlar, öncelikler ve tedbirleri geliştirilirken Tablo 1 ve 3'te gösterilen ve daha üst düzeyde yer alan (MIPD, 9. Kalkınma Planı, Orta Vadeli Program ve SÇB) belgeler de nazarı dikkate alınmıştır.

Görece az gelişmiş bölgeler ile gelişmiş bölgeler arasındaki işbirliği ve sinerji oluşturulması az gelişmiş bölgelerin dışsal potansiyellerinden daha etkin kullanmalarını sağlayacaktır. Nispeten gelişmiş olan bölgeler ile az gelişmiş bölgeler arasında kurulabilecek işbirliği ve sinerji, geri kalmış bölgelerin dışsallık etkisinden yararlanarak potansiyellerini daha etkin kullanmalarını sağlayacaktır. Bu veri dikkate alındığında BROP'nin, bölgesel boyutları bulunan ve az gelişmiş bölgelerin rekabet edebilirliklerini artıracak ulusal politikaları, kurumları ve projeleri desteklemesi aşikârdır.

Bu bakış açısından temel "**BROP ilkesi**"; öncelikleri ve müdahale alanlarını ülkenin rekabet edebilirliği için önemli olmakla birlikte, ulusal sosyo-ekonomik ve sanayi politikaları ile uyumlu ve uygulamanın temel olarak görece geri kalmış bölgelerde gerçekleştirilmesi olarak ortaya çıkmıştır.

### 2.1.1 Makroekonomik Ortam

<sup>23</sup> Hedef Bölge terimi BROP'nin uygulanacağı coğrafyayı ifade etmektedir. MIPD ve SÇB belgeleri dikkate alındığında, BROP NUTS II Düzeyinde 12 bölgede ve 15 Cazibe Merkezi ilde coğrafi yoğunlaşma gösterecektir. Bundan dolayı, "hedef bölge" terimi 12 NUTS II Bölgesi ile 15 Cazibe Merkezini ifade etmektedir.

Bu bölümde, makroekonomik ortam hem ülke ölçeğinde hem de BROP'nin kapsadığı hedef bölge bazında analiz edilmiştir. Bu çerçevede, kişi başı milli gelir, nüfus, istihdam, dış ticaret göstergeleri ve turizm gelirlerinin ödemeler dengesi içerisindeki payı hem ulusal hem de bölgesel düzeyde değerlendirilmiştir.

### **Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla ve Kişi Başı Milli Gelir**

Türkiye ekonomisi 2001 yılında yaşadığı kriz sonrası uygulamaya koyduğu yeni makro ekonomik politikalarla 2002 yılı başından itibaren toparlanma ve büyüme sürecine girmiştir. 2001 yılında %-9.5 daralma ile tarihinin en önemli küçülmelerinden birini yaşayan GSMH, 2002 yılında %7.9, 2003 yılında % 5.9, 2004 yılında %9.9 ve 2005 yılında %7.6 büyüme kaydetmiştir.

2000–2004 yılları arasında OECD üyesi ülkelerin GSYİH'leri ortalama %18.4 artmıştır. Bu zaman zarfında, en yüksek büyüme oranı %34.9'luk artış oranı ile Yunanistan'da gerçekleşmiştir. 2000 yılında, toplam 459,8 Milyar ABD Doları GSMH'si ile OECD ülkeleri arasında 12. sırada yer alan Türkiye, 2004 yılı sonu itibari ile GSMH' sini yaklaşık % 20 yükselterek 551,9 Milyar ABD Dolarına çıkarmış ve 2001 yılında yaşadığı krize rağmen sıralamadaki yerini korumuştur.

Tüm bu rakamlar kıyaslamalı bir açıdan değerlendirildiğinde, satın alma gücü paritesine (SAGP) göre 1970–2004 yılları arasında Türkiye ile OECD ülkeleri arasındaki farkın kapanmadığı, bunda ötesinde, 1970 yılında OECD ortalamasının % 27.7'sine karşılık gelen bu oranın, 2004 yılında % 27'ye düştüğü görülmektedir. Benzer şekilde, cari fiyatlarla Türkiye'de kişi başı milli gelir 2004 yılında AB–15 ortalamasının % 26.7'sine karşılık gelirken, bu oran 1970 yılında % 28.1 olarak gerçekleşmiştir.

Özet olarak, son 35 yıllık süreçte Türkiye hem AB–15 hem de OECD ülkeleri ile kıyaslandığında, SAGP göre kişi başı milli gelir düzeyinde aradaki farkı kapatamadığı gibi, bu fark daha da açılmış ve Türkiye ile gelişmiş ülkeler arasında bir **yakınsama** gerçekleşmemiştir.

Kişi başı milli gelir dikkate alındığında, Türkiye orta-alt gelir grubu ülkeler arasında yer almaktadır. 2000 yılında cari fiyatlarıyla 2,879 ABD Doları olarak gerçekleşen kişi başı milli gelir, 2005 yılında 5,042 ABD Doları olarak gerçekleşmiştir.

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007–2013)'nda, kişi başı milli gelir cari fiyatlarla plan dönemi sonu itibariyle ortalama yıllık % 9.9'luk bir artış sağlayarak 10,099 ABD dolarına yükselmesi, SAGP bazında yıllık ortalama %8.3'lük bir artış sağlayarak 15,332 ABD Dolarına yükselmesi öngörülmektedir.

Öte yandan, 2005 yılı verileri dikkate alındığında Türkiye'de kişi başı milli gelir AB–15 ortalamasının %15'ine karşılık gelmektedir.<sup>24</sup>

Satın alma gücü paritesi dikkate alınarak, AB–15 ile kıyaslandığında bu oran göreceli olarak daha yüksek çıkmakta ve %25.8'lik bir orana karşılık gelmektedir.<sup>25</sup> OECD verileri dikkate alındığında, **satın alma gücü paritesine** göre 7,687 ABD Doları kişi başı milli geliri ile Türkiye, örgüt üyesi ülkeler arasında en düşük kişi başı milli gelire sahip ülke olarak karşımıza çıkmaktadır.<sup>26</sup>

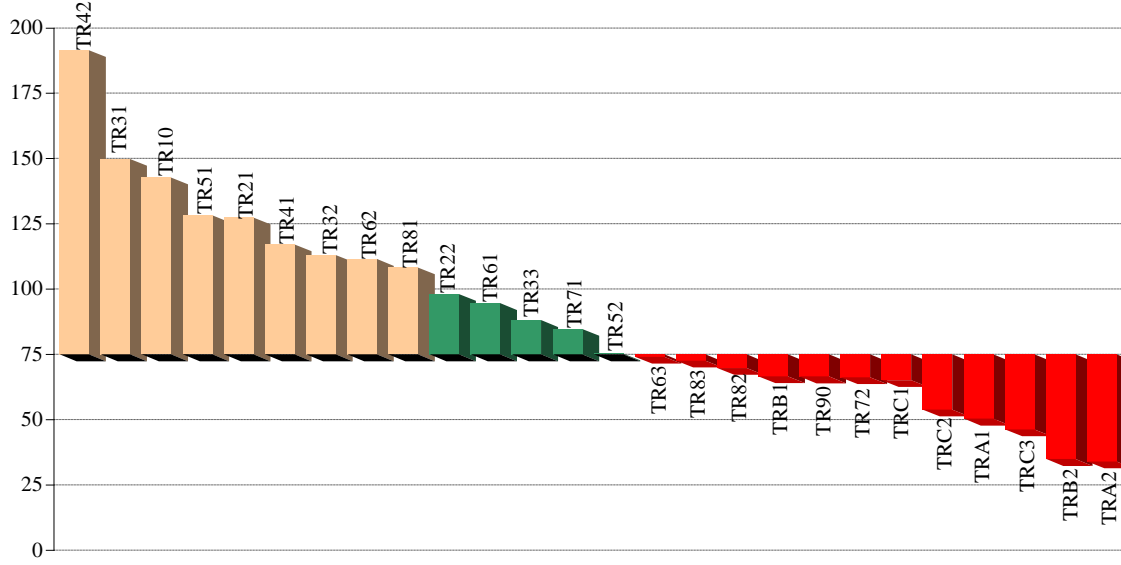
Aşağıdaki grafikte satın alma gücü paritesine göre kişi başı milli gelirin İBBS (NUTS) II düzeyinde dağılımı gösterilmektedir. Grafikten de görülebileceği üzere kişi başı milli gelir anlamında Türkiye'de üç farklı bölge bulunmaktadır. Kişi başı milli geliri Türkiye **ortalamasının üzerinde** yer alan NUTS II Bölgeleri (sarı), kişi başı milli geliri Türkiye ortalamasının altında fakat **%75'inin üzerinde yer alan** NUTS II bölgeleri (yeşil) ve kişi başı milli geliri Türkiye ortalamasının **%75'inin altında kalan** NUTS II bölgeleri (kırmızı) olarak karşımıza çıkmaktadır

<sup>24</sup> AB-15 Cari Fiyatlarla Ortalama Kişi Başı Milli Gelir 33,517 US \$ - 2005. (EUROSTAT)

<sup>25</sup> AB-15 SAGP Ortalama Kişi Başı Milli Gelir 31,503 US \$ - 2005.

<sup>26</sup> SAGP'ne göre 2004 yılı, OECD Fact Book 2006

**Şekil 1: Satın Alma Gücü Paritesine Göre NUTS II Düzeyinde Kişi Başı Milli Gelir (2001, TR=100)**



Kaynak: EUROSTAT

1995 yılında kişi başı milli geliri Türkiye ortalamasının %75'inin altında 11 olan NUTS II bölgesi sayısı, 2001 yılında **TR-63 NUTS II** bölgesinin de eklenmesi ile 12'ye çıkmıştır.

2001 yılı verilerine göre, satın alma gücü paritesine göre en yüksek kişi başı milli gelire sahip **TR-42** (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova - 191.45) bölgesi ile en düşük kişi başı milli gelire sahip **TR-A2** (Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars - 34.00) bölgesi arasında beş kat fark bulunmaktadır.

BROP'nin müdahale alanında yer alan 12 NUTS II düzey bölgesi (Kırmızı Bölge) kişi başı milli gelir anlamında değerlendirildiğinde, söz konusu bölgeler arasında da çok önemli farklılıklar bulunduğu görülmektedir. 12 NUTS II bölgesi içerisinde; **TR-63** (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye) düzey II bölgesi 74.51 ile (Türkiye Ortalaması=100) en yüksek orana sahip iken, **TR-A2** (Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars) 34'lük oranı ile en düşük kişi başı milli gelire sahip bölge olarak karşımıza çıkmaktadır.

NUTS II ve NUTS III seviyesinde kişi başı milli gelir anlamında çok önemli farklılıklar bulunduğu Tablo-4'te görülebilecektir. Cazibe Merkezi (Samsun, Elazığ, Kayseri) olarak belirlenmiş olan NUTS III bölgeleri, NUTS II düzeyi baz alındığında Türkiye ortalamasının %75'inin altında kalırken, NUTS III seviyesinde ortalamasının %75'inin üzerinde yer almaktadırlar.

**Tablo 4: 12 NUTS II Bölgesi ve 15 Cazibe Merkezi bağlamında kişi başı milli gelir anlamında coğrafi yoğunlaşma**

NUTS II Bölgeleri	KBMYG Sıralaması 2001 (26 NUTS II düzeyinde)	KBMG, 2001 (TR=100)	KBMYG Sıralaması 2001 (81 il düzeyinde)	KBMG, 2001 (TR=100)	Cazibe Merkezleri
TR-42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce,Bolu, Yalova)	1	191,4	1	287,3	Kocaeli
TR-31 (İzmir)	2	149,8	2	196,5	Bolu
TR-10 (İstanbul)	3	142,7	3	167,3	Kırklareli
<b>Türkiye Ulusal Ortalaması</b>	-	<b>100</b>	-	<b>100</b>	
TR-63 (Hatay, K.Maraş,Osmaniye)	15	74	41	73,8	K.Maraş
TR-83 (Amasya, Çorum,Samsun,Tokat)	16	72,6	37	<b>78,3</b>	<b>Samsun</b>
TR-82 (Çankırı, Kastamonu, Sinop)	17	69,8	33	<b>82,9</b>	<b>Kastamonu</b>



TR-B1 (Bingöl, Elazığ, Malatya,Tunceli)	18	66,6	36	<b>79,4</b>	<b>Elazığ</b>
			51	66,0	Malatya
TR-90 (Artvin,Giresun,G.Hane,Ordu,Rize,Trabzon)	19	66,5	45	70,2	Trabzon
TR-72 (Kayseri,Sivas, Yozgat)	20	66,3	31	<b>84,2</b>	<b>Kayseri</b>
			52	65,2	Sivas
TR-C1 (Adıyaman,G.Antep,Kilis)	21	65,1	39	74,2	Gaziantep
TR-C2 (Diyarbakır, Ş.Urfa)	22	53,9	54	61,2	Diyarbakır
			67	47,0	Şanlıurfa
TR-A1 (Bayburt,Erzincan,Erzurum)	23	50,4	64	49,6	Erzurum
TR-C3 (Batman, Mardin,Şırnak,Siirt)	24	46,3	56	56,7	Batman
TR-B2 (Bitlis,Hakkari,Muş,Van)	25	34,9	72	40,0	Van
TR-A2 (Ağrı,Ardahan,İğdır,Kars)	26	34	71	41,3	Kars

Kaynak: TÜİK, 2001 (15 Cazibe Merkezi verileri il merkezi düzeyindedir)

## Nüfus

2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre Türkiye'nin nüfusu 67.803.927 olarak belirlenmiştir. Bu dönemde nüfusun % 65'i şehirlerde, %35'i kırsal bölgelerde yaşamaktadır. 2000 yılı verileri baz alındığında nüfus yoğunluğu kilometrekareye 86 kişi olarak gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, 2005 yılı ortası itibari ile Türkiye nüfusunun 72.065.000 kişi olduğu tahmin edilmektedir.

Türkiye'de 2000 yılında %1.66 olan ortalama nüfus artış oranı, 2004 yılında %1.49'a düşmüştür. Dokuzuncu Kalkınma Planında nüfus yapısında ve ortalama artış oranında çok dikkat çekici değişimler gerçekleşeceğini ve gelişmiş ülkelere benzer yapılar oluşacağı öngörülmektedir. Bu öngörülere göre, Türkiye'de nüfus artış hızının % 1.01'e düşeceği ve toplam nüfusun Plan dönemi sonu itibari ile (2013) 79 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye mevcut nüfusu ile dünyada en çok nüfusa sahip ilk 20 ülke arasında yer almaktadır. Genç nüfus oranı gelişmekte olan ülkeler ile aynı, gelişmiş ülkelere yüksektir. Türkiye'nin demografik yapısı hem OECD hem de AB ülkelerinden daha genç bir görünüm arz edecektir. **(Tablo 5)**

**Tablo 5: Nüfus Projeksiyonu (2015)**

	Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)		15 Yaş Altı Nüfus (Toplam nüfusa oranı - %)		65 ve üzeri nüfus (Toplam nüfusa oranı - %)		Doğurganlık Oranı (%)		Şehir Nüfusu (Toplam nüfusa oranı - %)		
	1975-2001	2001-2015	2001	2015	2001	2015	1970-1975	2000-2005	1975	2001	2015
<b>Türkiye</b>	<b>2.0</b>	<b>1.20</b>	<b>31.20</b>	<b>25.00</b>	<b>5.60</b>	<b>6.70</b>	<b>5.20</b>	<b>2.40</b>	<b>41.60</b>	<b>66.20</b>	<b>71.80</b>
OECD	0.80	0.50	20.40	17.90	13.10	16.00	2.50	1.80	70.40	77.10	80.40
OECD – Yüksek Gelir	0.70	0.40	18.30	16.50	14.60	18.00	2.20	1.70	73.70	79.10	82.30
Dünya	1.60	1.10	29.80	26.10	7.00	8.30	4.50	2.70	37.90	47.70	50.70

Kaynak: UNDP – İnsani Gelişme Raporu – 2003

BROP'nin uygulanacağı 12 NUTS II Bölgesinin toplam nüfusu Türkiye toplamının % 37'sini oluşturmaktadır. Diğer yandan, BROP'nin coğrafi yoğunlaşma temelini oluşturan cazibe merkezlerinin toplam nüfusu, Türkiye toplamının yalnızca %19.9'ünü oluşturmaktadır. Detaylı nüfus analizleri için tablo 6'ya bakınız.

Bazı NUTS II bölgelerinde nüfus artış hızı Türkiye ortalamasının üzerinde ve net göç oranı negatiftir.

Ancak, ilgili tablolardan elde edilen verilerden de görülebileceği üzere, Türkiye'nin rekabet edebilirlik anlamında geri kalmışlığının arkasında yatan önemli sebeplerden birinin nüfus kaynaklı olduğu görülebilecektir.

**Tablo 6: 12 Düzey II Bölgesinde ve 15 Büyüme Merkezinde Nüfus**

Düzey II Bölgesi	Büyüme Merkezi
Toplam Nüfus	Nüfus

TR-63 (Hatay, K.Maraş,Osmaniye)	2,704,242	998,915	K.Maraş
TR-83 (Amasya, Çorum,Samsun,Tokat)	2,995,433	1,208,000	Samsun
TR-82 (Çankırı, Kastamonu, Sinop)	874,312	377,437	Kastamonu
TR-B1 (Bingöl, Elazığ, Malatya,Tunceli)	1,764,188	567,277	Elazığ
		848,589	Malatya
TR-90 Artvin,Giresun,G.Hane,Ordu,Rize,Trabzon)	3,122,890	969,024	Trabzon
TR-72 (Kayseri,Sivas, Yozgat)	2,498,442	1,056,690	Kayseri
		755,921	Sivas
TR-C1 (Adıyaman,G.Antep,Kilis)	2,011,087	1,275,768	Gaziantep
TR-C2 (Diyarbakır, Ş.Urfa)	2,781,433	1,353,585	Diyarbakır
		1,427,849	Şanlıurfa
TR-A1 (Bayburt,Erzincan,Erzurum)	1,348,720	934,585	Erzurum
TR-C3 (Batman, Mardin,Şırnak,Siirt)	1,765,935	452,813	Batman
TR-B2 (Bitlis,Hakkari,Muş, Van)	1,941,210	869,113	Van
TR-A2 (Ağrı,Ardahan,İğdır,Kars)	1,154,318	326,325	Kars
<b>12 NUTS II Bölgesi Toplamı</b>	<b>24,955,805</b>		
<b>15 Cazibe Merkezi Toplamı</b>		<b>13,421,891</b>	
<b>TÜRKİYE Toplamı</b>	<b>67,420,000</b>		
12 NUTS II Bölgesinin Türkiye'ye Oranı - %	<b>37</b>		
15 Cazibe Merkezinin Türkiye'ye Oranı- %		<b>19.9</b>	
15 Cazibe Merkezinin 12 NUTS II Bölgesine Oranı- %		<b>53.7</b>	

Kaynak: TURKSTAT (mid-year estimations-2001)

## İstihdam

2005 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye'de toplam işgücü yaklaşık olarak 24,5 milyon kişi ve toplam istihdam 22,1 milyon kişidir. 2006 yılı EUROSTAT verilerine Türkiye'de ortalama **% 45.9** olan **işgücüne**

**katılım oranı**, AB üyesi ülkeler ile kıyaslandığında göreceli olarak düşük bir katılım oranına işaret etmektedir.

Diğer yandan, yine EUROSTAT'ın 2006 genel istihdam verileri dikkate alındığında, Türkiye % 9.9'luk işsizlik oranı ile AB içerisinde Polonya (% 13.8) ve Slovakya (% 13.4)'dan sonra üçüncü sırada yer almaktadır.

**Tablo 7: İstihdam Göstergeleri (%)**

	2000	2002	2005
<b>İstihdamın Sektörel Dağılımı</b>			
Tarım	36.0	34.9	29.5
Sanayi	17.7	18.5	24.7
Hizmetler	46.3	46.6	45.8
<b>İşsizlik</b>			
İşsizlik Oranı	6.7	10.6	10.5
Tarım Dışı İşsizlik Oranı	9.4	15.0	13.6
Genç İşsizlik Oranı	13.1	19.2	19.3
Eğitimli (Lise Üstü) İşsizlik Oranı	28.2	38.0	30.9
<b>İşgücüne Katılım Oranı</b>			
Kadın	28.0	29.5	26.5
Erkek	76.9	75.1	76.2
<b>İstihdam Oranı</b>			
	48.9	46.7	45.9

**Kaynak:** TUIK

Tablo 7'den de görülebileceği üzere Türk istihdam piyasasının en önemli sorunları yapısal işsizlik, kadınlarda işgücüne katılım oranının düşüklüğü ve eğitim imkanlarına erişim düşüklüğü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tarım sektöründe istihdam imkanlarının daralması ve 2001 krizinin etkisi ile genel işsizlik oranı 2000 yılında % 6.5 iken, 2005 yılında bu oran % 10.5 olarak gerçekleşmiştir. Tarım dışı işsizlik oranı, 2000

yılında %9.4, 2002 yılında %15 ve 2005 yılında %13.6 olarak gerçekleşmiştir. Genel işsizlik oranının iki katına ulaşan genç işsizlik oranı ise hala önemini korumaktadır.(**Tablo 7**)

Türk istihdam piyasasının önemli sorunlarından birisi de AB ülkeleri ile kıyaslandığında oldukça düşük kalan işgücüne katılım oranı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bundan daha önemlisi erkekler ile kıyaslandığında oldukça düşük olan kadın işgücüne katılım oranıdır. 2005 yılı verilerine göre, erkekler için işgücüne katılım oranı % 76.2 ve kadınlar için % 26.5 olarak gerçekleşmiştir. (**Tablo 7**)

Kadın işgücüne katılım oranı açısından bakıldığında Türkiye ile AB arasında oldukça ciddi bir farkın bulunduğu görülmektedir. 16–64 yaş grubu için, erkeklerde işgücüne katılım oranı Türkiye’de AB ortalamasına (% 77.9 - % 76.2 ) yakın iken, kadın işgücüne katılım oranı AB ortalamasının (% 62.9) oldukça altında, % 26.5 olarak gerçekleşmiştir.

Eğitim imkanlarına düşük erişim ile kayıtdışı istihdam da Türk istihdam piyasasının önemli sorunları olarak karşımıza çıkmaktadır. 2005 yılında toplam işgücünü oluşturanların % 62’si orta öğretim mezunu iken, yüksek okul ve üniversite mezunlarının oranı % 12 civarında gerçekleşmiştir.<sup>27</sup>

12 NUTS II bölgesinde istihdam ortalama % **44** ile tarım sektöründe yoğunlaşma göstermektedir. Bu bölgede hizmetler sektöründe istihdam edilenlerin ortalama oranı % **41**, sanayi sektöründe istihdam edilenlerin oranı ise yaklaşık % **15**’tir.(**Tablo 8**)

Tüm Türkiye’de tarım sektöründe istihdam edilenlerin %**51,8**’i hedef bölgede yer alan 12 NUTS II bölgesinde bulunmaktadır. Buna karşın, tüm Türkiye nüfusunun % **37**’sinin bu 12 NUTS II bölgesinde yaşadığı göz önüne alındığında, ekonomik faaliyetlerin büyük oranda tarıma dayalı olduğu ifade edilebilir.

Tarımsal faaliyetlerin düşük katma değer üretme potansiyeli göz önüne alındığında, BROP’nin müdahale ekseninde yer alan NUTS II bölgelerinin kişi başı milli gelir ortalamasının düşüklüğü ve düşük istihdam oluşturma kapasitesinin temelinde yatan neden daha anlaşılır olmaktadır.

Göreceli olarak sanayi ve hizmetler sektörünün gelişmiş olduğu bazı NUTS II Bölgelerinde genel işsizlik oranlarının ülke ortalamasından yüksek olduğu da **Tablo 8**’de görülebilir. Bu kapsamda yer alan, TR-A1 (Erzurum Kent Merkezi ), TR-B1 (Malatya ve Elazığ kent merkezi),TR-B2 (Van kent merkezi), TR-C1 (Gaziantep kent merkezi),TR-C2 (Diyarbakır ve Şanlıurfa kent merkezi), TR-72 (Kayseri ve Sivas kent merkezi),TR-90 (Trabzon kent merkezi)’ne ilişkin BROP değerlendirmeleri açısından yeterli veri bulunmadığı için istihdam anlamında derinliğine analiz yapılamamıştır.

<sup>27</sup> İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı (İKGOP), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

**Tablo 8: 12 Düzey II Bölgesindeki İstihdam Rakamları (2005)**

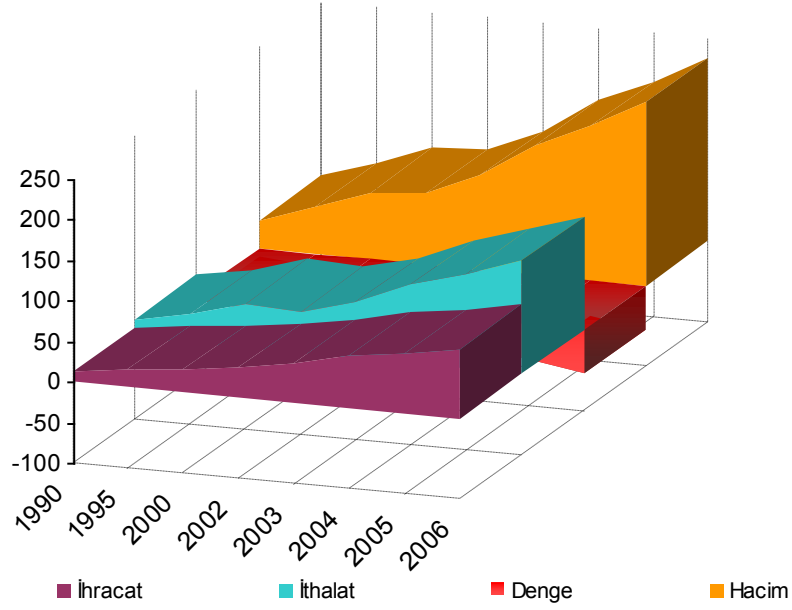
<b>DÜZEY II BÖLGELERİ</b>	<b>Toplam İstihdam Gücü (000)</b>	<b>İstihdam (000)</b>	<b>Tarım (000)</b>	<b>Sanayi (000)</b>	<b>Hizmetler (000)</b>	<b>Tarım (%)</b>	<b>Sanayi (%)</b>	<b>Hizmetler (%)</b>	<b>İşsiz (000)</b>	<b>Katılım Oranı (%)</b>	<b>İşsizlik Oranı (%)</b>
TR-A1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)	466	444	276	23	146	62,2	5,2	32,9	22	53,5	4,7
TR-A2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)	337	326	201	18	107	61,7	5,5	32,8	11	49,6	3,2
TR-B1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)	542	445	192	61	192	43,1	13,7	43,1	98	44,8	18
TR-B2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari)	457	417	200	49	168	48,0	11,8	40,3	40	40,8	8,8
TR-C1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	577	497	103	167	227	20,7	33,6	45,7	80	42	13,8
TR-C2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	615	551	210	77	264	38,1	14,0	47,9	64	35,5	10,4
TR-C3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	366	325	95	48	182	29,2	14,8	56,0	41	33,7	11,1
TR-63 (Hatay, K. Maraş, Osmaniye)	904	763	263	166	334	34,5	21,8	43,8	141	47,8	15,6
TR-72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	776	690	250	151	289	36,2	21,9	41,9	86	44,1	11,1
TR-82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)	242	221	97	36	87	43,9	16,3	39,4	21	39,1	8,6
TR-83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	1,190	1122	643	132	347	57,4	11,8	31,0	68	56,2	5,7
TR-90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, G. Hane)	1,531	1,446	834	136	475	57,7	9,4	32,8	85	65,4	5,6
<b>12 NUTS II Bölgesi Toplamı</b>	<b>8,003</b>	<b>7,247</b>	<b>3,364</b>	<b>1,064</b>	<b>3,165</b>	<b>44,4</b>	<b>14,9</b>	<b>40,7</b>	<b>757</b>	<b>46</b>	<b>9,7</b>
<b>TÜRKİYE TOPLAMI</b>	<b>24,565</b>	<b>22,046</b>	<b>6,493</b>	<b>5,452</b>	<b>10,101</b>	<b>29,5</b>	<b>24,7</b>	<b>45,8</b>	<b>2,520</b>	<b>48,3</b>	<b>10,3</b>
12 Düzey II Bölgesinin Türkiye'ye Oranı-%	32.5	32.8	51.8	19.5	31.3				30		

Kaynak: TUIK

## Dış Ticaret ve Turizm Gelirleri

*“Rekabet edebilirliğin ve gelişmişliğin”* en önemli göstergelerinden birisi de *dış ticaret rakamlarıdır*. 1990 yılında 12,9 Milyar ABD Doları olan toplam ihracat, % **266**’lık artış ile 2006 yılında 85,5 Milyar ABD Dolarına yükselmiştir.

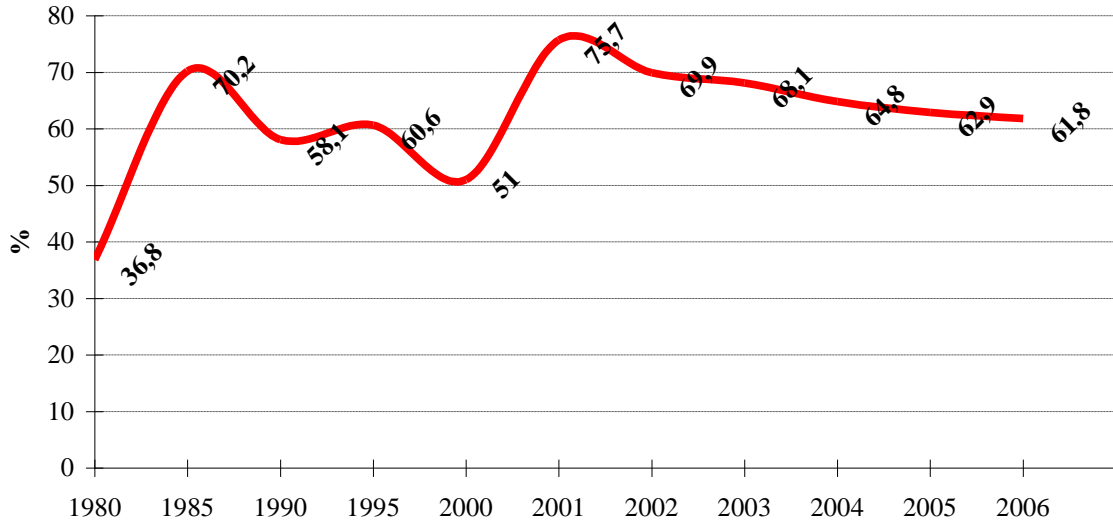
**Şekil 2: Toplam İhracat, İthalat, Dış Ticaret Hacmi ve Dış Ticaret Dengesi**



Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı

İhracatın ithalatı karşılama oranı dikkate alındığında ise, 1980 yılında % **36.8** seviyesinde olan bu oran yaklaşık % 62’lik bir artış sağlayarak, 2005 yılı itibari ile % **61.8**’e yükselmiştir.(**Grafik 3**)

**Şekil 3: İhracatın İthalatı Karşılama Oranı**



Kaynak: TUIK

2001–2006 yıllarını kapsayan dönemde dış ticaret hacmi 82,3 Milyar ABD Dolarından 223,798 Milyar ABD Dolarına yükselmiştir. Aynı dönemde, ihracat artış hızının ithalattan daha fazla olmasına rağmen, dış ticaret açığı -26,7 ABD Dolarından – 52,8 Milyar ABD Dolarına yükselmiştir. Özetle artan dış ticaret hacmi, ülkenin dış ticaret dengesinde **pozitif katkı sağlamamıştır**.

Turizm gelirleri, diğer taraftan, ülkenin dış âlem gelirleri içerisinde ihracat yanında önemli bir kalemi oluşturmaktadır. Turizm sektörü dış ticaret açığının kapatılmasında ve ödemeler dengesinin sağlanmasında önemli bir enstrüman olarak değerlendirilmektedir. (Tablo 9)

**Tablo 9: Turizm Gelirlerinin Dış Ticaret Açığını Karşılama Oranı**

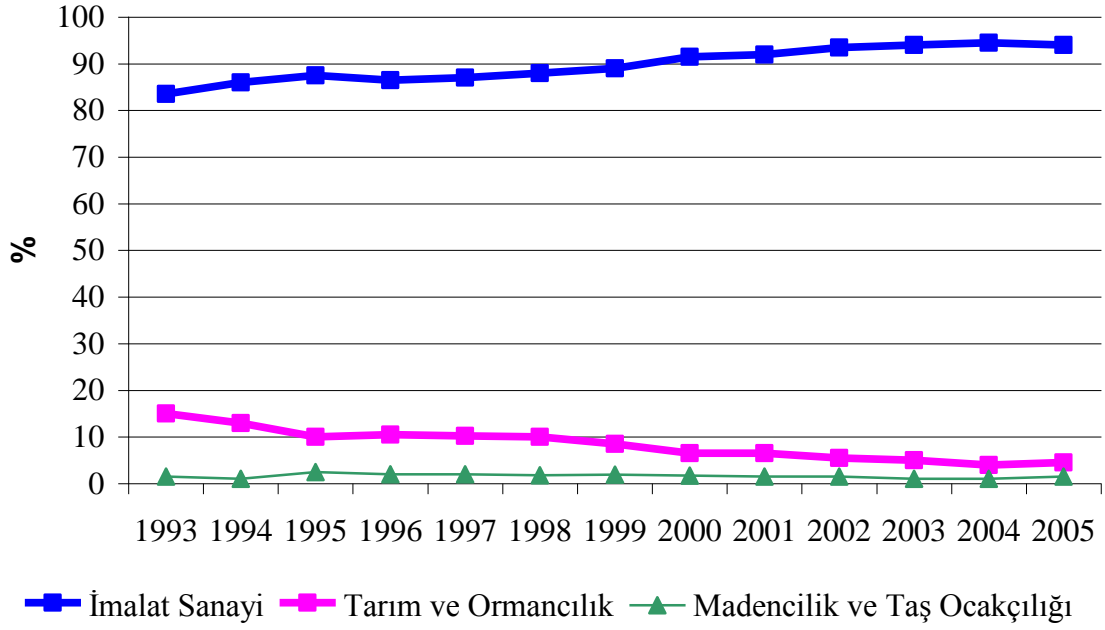
Yıllar	Dış Ticaret Açığı (Milyar \$)	Turizm Gelirleri (Milyar \$)	Karşılama Oranı (%)
2000	26,6	7,6	28,6
2001	9,3	10,1	107
2002	15,7	11,9	76,3
2003	21,8	13,6	62,5
2004	34,3	15,9	18,4
2005	42,6	18,0	24,6



Kaynak: TCMB

Öte yandan ihracat odaklı kalkınma ve büyüme modeline geçildiği dönemde ihracatın kompozisyonunda da önemli yapısal dönüşümler gerçekleşmiş, yine 80'li yılların başında toplam ihracatın %36'sını sanayi ürünleri oluştururken, bu oran 2005 yılında %93,7'ye ulaşmıştır.

Şekil 4: İhracatın Kompozisyonu



Kaynak: TUIK

2001–2005 döneminde imalat sanayi içinde gıda, tekstil-giyim ve demir çelik sektörleri ağırlığını sürdürürken, otomotiv, makine, elektronik, metal eşya, petrol ürünleri ve lastik-plastik sektörleri payını artırmıştır. Türkiye'nin ihracatını oluşturan ana ürün grupları için **Tablo 10'a** bakınız.

Tablo 10: Temel İhraç Ürünleri

İlk 10 İhraç Kalemleri – 2005 değerleri ile (000 ABD Doları)

	2004	2005	2006
Motorlu Kara Taşıtları, Traktör, Bisiklet, Motosiklet ve Diğer	8.288.799	9.566.435	11.885.549

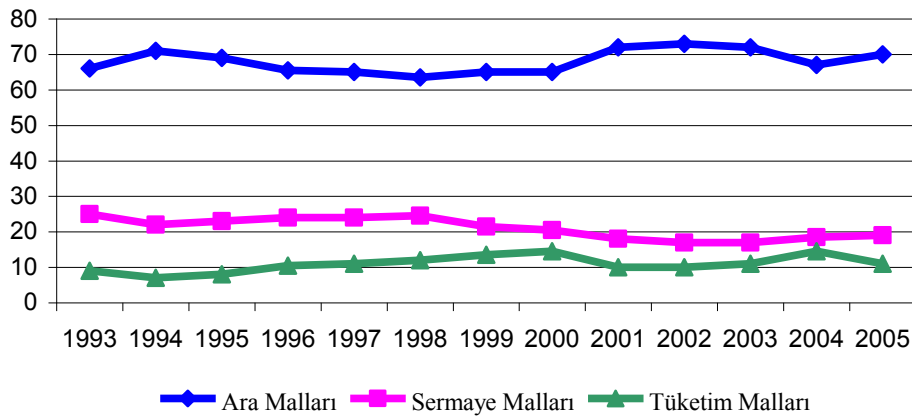
Örme Giyim Eşyası ve Aksesuarları	6.259.222	6.590.352	6.937.140
Elektrikli Makina ve Cihazlar, Aksam ve Parçaları	4.793.599	5.426.197	6.324.491
Nükleer Reaktörler, Kazan; Makine ve Cihazlar, Aletler, Parçaları	4.122.641	5.243.569	6.515.552
Demir ve Çelik	5.359.512	4.973.475	6.272.831
Örülmemiş Giyim Eşyası ve Aksesuarları	4.536.829	4.862.368	4.709.132
Demir veya Çelikten Eşya	2.226.923	2.731.357	3.334.507
Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar ve Müstahsalları, Mumlar	1.429.186	2.641.145	3.567.424
Yenilen Meyveler, Kabuklu Yemişler, Turunçgil ve Kavun Kabuğu	1.902.515	2.501.025	2.387.052
Mensucattan Mamul Diğer Eşya, Kullanılmış Eşya, Paçavralar	1.856.536	1.969.748	1.920.219
<b>Liste Toplamı</b>	<b>40.775.761</b>	<b>46.505.672</b>	<b>53.853.897</b>
<b>Toplam İhracat</b>	<b>63.167.153</b>	<b>73.475.881</b>	<b>85.502.238</b>
<b>Toplam İhracat İçerisindeki Oranı (%)</b>	<b>64,6</b>	<b>63,3</b>	<b>62,9</b>

Kaynak: TUIK

Ancak, geleneksel sektörlerde azalan ihracat ve yükselen sektörlerde artan ithalat gereği cari işlemler açığında önemli bir azalma gerçekleşmemiş, ara malı ithalatındaki artış 1981–2001 yılları arasında **%9.5** iken 2002–2005 döneminde **%30'a** yükselmiştir.

Dış ticarete ilişkin gelişmelere ithalat cephesinden bakıldığında, 2005 yılında %19.7'lik, 2006 yılında ise % 19.7'lik bir yükseliş kaydedilmiştir. 2000 yılında 54,5 Milyar ABD Doları olan Türkiye'nin ithalatı, **% 154.2'lik** bir artış göstererek 2006 yılı itibari ile 138,3 Milyar ABD Dolarına çıkmıştır. İthalatta yaşanan bu yükseliş temelinde artan iç talep, yükselen petrol fiyatları, Türk Lirasında yaşanan değerlenme ve Türk ihracatının önemli oranda dış girdi talebinde yaşanan artış yatmaktadır. Ana ürün grupları itibariyle, sermaye mallarının ithalatı 2004 yılına göre % 15'ten fazla artarak toplam ithalat içerisinde yaklaşık %17'lik bir paya ulaşmıştır.

Şekil 5: İthalatın Kompozisyonu



Kaynak: TUIK

Ara malı ithalatı toplam ithalatın %71.5'ini oluşturmaktadır. Tüketim malları ithalatı 2004 yılında %50 artış göstermiş ve 2005 yılında cüzi bir düşüş gerçekleşmiştir. Tüketim mallarının toplam ithalat içerisindeki oranı 2005 yılında %8.5 olarak gerçekleşmiştir. (Grafik 5)

Ana sektörler itibariyle tarım ürünleri ithalatının toplam ithalat içerisindeki oranı 2005 yılında % 2,3 olarak gerçekleşmiştir. Madencilik ve taş ocaklığı sektörünün payı ise % 14 düzeyinde kalmıştır. 2005 yılında imalat sanayi ürünleri toplam ithalat içerisinde en yüksek orana sahip grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Temel ithalat ürün grupları **Tablo 11'de** görülebilir. 2005 yılı itibari ile imalat sanayi ürünleri ithalatı bir önceki yıla göre % 17'lik bir artış sağlayarak 94,207 Milyar ABD dolarına ulaşmıştır.

Tablo 11: Temel İthalat Ürünleri

İthalatta ilk 10 Kalem – 2005 fiyatları ile (000 USD)

2004

2005

2006

Mineral Yakıtlar, Mineral Yağlar ve Müstahsalları, Mumlar	14.407.288	21.255.575	28.584.028
Nükleer Reaktörler, Kazan; Makine ve Cihazlar, Aletler, Parçaları	13.411.276	16.335.800	18.802.316
Motorlu Kara Taşıtları, Traktör, Bisiklet, Motosiklet ve Diğer	10.237.024	10.552.792	11.332.974
Elektrikli Makine ve Cihazlar, Aksam ve Parçaları	8.417.452	9.728.045	10.790.709
Demir ve Çelik	8.031.522	9.457.831	11.298.563
Plastik ve Plastikten Mamul Eşya	4.763.094	5.795.491	6.856.093
İnciler, Kıymetli Taş Ve Metal Mamulleri, Madeni Paralar	3.763.424	4.226.881	4.370.647
Organik Kimyasal Müstahsallar	3.014.784	3.528.805	3.621.658
Eczacılık Ürünleri	2.710.136	2.849.272	3.016.152
Optik, Fotoğraf, Sinema, Ölçü, Kontrol, Ayar Cihazları, Tıbbi Alet	1.927.983	2.472.698	2.702.914
<b>Liste Toplamı</b>	<b>70.683.983</b>	<b>86.203.190</b>	<b>101.376.054</b>
<b>Toplam İthalat</b>	<b>97.539.766</b>	<b>116.773.061</b>	<b>138.295.379</b>
<b>Toplam İthalat İçerisindeki Oranı (%)</b>	<b>72,5</b>	<b>73,8</b>	<b>73,3</b>

Kaynak: TUIK, DTM

12 NUTS II bölgesinin ihracat rakamları dikkate alındığında, bu bölgenin 2006 yılı itibari ile toplam **6,175 Milyar ABD Doları** civarında ihracat gerçekleştirdiği, bu oranın tüm ihracat içerisinde yaklaşık **%7,2**'lük bir oranı içerdiği **Tablo 12'**de görülmektedir.

Bununla birlikte 12 NUTS II bölgesinde ihracatın gelişim hızı Türkiye ortalamasının üzerinde bir performans sergilemiş ve 2001–2005 döneminde toplam **% 186,8**'lik bir artış kaydedilmiştir.

Diğer yandan, 12 NUTS II bölgesinde dış ticaret verileri istikrarlı bir seyir izlememektedir. Tablo 12'de de görülebileceği üzere, makro ölçekte Türkiye nüfusunun yaklaşık **% 37**'lik bir dilimini barındıran bu bölgelerde toplam ihracat ve ithalat anlamında ülke geneli içerisinde sırasıyla **%8,4** ve **% 4,5** olmak üzere bir dilime sahip olduğu görülmektedir.

İhracat yüzdeleri toplam içerisinde %1'den daha büyük olan üç NUTS II bölgesi (**TR-63, TR-90, TR-C1**) bulunmaktadır. Ancak söz konusu bölgelerin göreceli olarak daha yüksek ihracat ve ithalat rakamlarına sahip olmaları içsel potansiyellerinden ziyade, ihracatın ve ithalatın lojistik olarak bahsi geçen bölgelerden yürütülmesinden kaynaklanmaktadır. Özellikle ihracat anlamında bu üç bölgenin ikisinde (**TR-63** ve **TR-90**) ihracat ve ithalat altyapısı gelişmiş limanların bulunuyor olması, global rakamlar bazında bazı yanılgılar oluşturabilecektir.

**Tablo 12: 12 NUTS II Bölgesinin Dış Ticaret Verileri**

NUTS II BÖLGELERİ	Toplam İhracat (000 USD)	İçerisindeki Payı (%)	Toplam İthalat (000 USD)	İçerisindeki Payı (%)	Dış Ticaret Hacmi (000 USD)	Toplam Dış Ticaret Hacmindeki Payı (%)	Dış Ticaret Dengesi (000 USD)
TR-63 (Hatay, K.Maraş,Osmaniye)	983,973	1.15	1,493,298	1.07	2,477,271	1.1	-509,325
TR-83 (Amasya, Çorum,Samsun,Tokat)	220,686	0.25	402,143	0.29	622,829	0.27	-181,457
TR-82 (Çankırı, Kastamonu, Sinop)	71,070	0.08	75,490	0.05	146,560	0.06	-4,420
TR-B1 (Bingöl, Elazığ, Malatya,Tunceli)	187,496	0.21	92,899	0.06	280,395	0.12	94,597
TR-90 (Artvin,Giresun,G.Hane,Ordu,Rize,Trabzon)	1,611,855	1.88	208,605	0.15	1,820,460	0.81	1,403,250
TR-72 (Kayseri,Sivas, Yozgat)	728,955	0.85	974,649	0.7	1,703,604	0.76	-245,694
TR-C1 (Adıyaman,G.Antep,Kilis)	1,654,382	1.93	1,730,018	1.25	3,384,400	1.51	-75,636
TR-C2 (Diyarbakır, Ş.Urfa)	89,273	0.1	134,595	0.09	223,868	0.1	-45,322
TR-A1 (Bayburt,Erzincan,Erzurum)	22,773	0.02	16,386	0.01	39,159	0.01	6,387
TR-C3 (Batman, Mardin,Şırnak,Siirt)	471,898	0.55	51,238	0.03	523,136	0.23	420,660
TR-B2 (Bitlis,Hakkari,Muş,Van)	59,104	0.06	9,239	0.006	68,343	0.03	49,865
TR-A2 (Ağrı,Ardahan,İğdır,Kars)	72,601	0.08	45,219	0.03	117,820	0.05	27,382
<b>TOTAL OF 12 NUTS II</b>	<b>6,174,066</b>		<b>5,233,779</b>		<b>11,407,845</b>		<b>940,287</b>
<b>TOTAL OF TURKEY</b>	<b>85,502,238</b>		<b>138,295,379</b>		<b>223,797,617</b>		<b>-52,793,141</b>
The Share of 12 NUTS II Regions to Turkey (%)		<b>7.2</b>		<b>3.7</b>		<b>5.09</b>	

**Kaynak:** DTM (2006 – yalnızca şehir merkezlerini içermektedir)

Diğer yandan, ihracat verileri anlamında NUTS II düzeyi ile NUTS III düzeyi arasında göz ardı edilemeyecek farklılıklar bulunmaktadır.

Buna karşın TR-C1 bölgesi içerisinde yer alan ve toplam ihracatta %2.25 gibi önemli bir oranı sahip olan bölge, NUTS III düzeyleri noktasında göz ardı edilemeyecek farklılıklar göstermektedir. Bu bölgede yer alan Gaziantep ili, dahil olduğu NUTS II Bölgesinin tüm ihracatının % 98.2'sini tek başına gerçekleştirmektedir. Yine bu bölgede yer alan diğer iki NUTS III bölgesinin (Adıyaman, Kilis) payı yalnızca % 1.8'lik bir dilimi oluşturmaktadır.TR-C1 bölgesi ithalat cephesinden ele alındığında ihracata

benzer bir yapı ortaya çıkmaktadır. Bu bölgenin yapmış olduğu toplam ithalatın % 97.8'i yalnızca Gaziantep ili tarafından gerçekleştirilmektedir. Özetle bu bölgede Gaziantep dominant bir görünüm arz etmekte olup, sanayinin ve dış ticaret hareketlerinin lokomotifi konumundadır.

15 Cazibe Merkezinin detaylı dış ticaret göstergeleri için Tablo 13'e bakınız.

15 Cazibe Merkezinin toplam ihracatı 2005 yılında 4,2 Milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir ki, bu oran tüm ihracatın % 5.7'sine karşılık gelmektedir. Bununla birlikte bu 15 Cazibe Merkezi ilin ihracat performansları 2001-2005 döneminde %205.1'lik bir artış göstermiştir.

15 Cazibe Merkezinin temel sürükleyici gücü olan Gaziantep, Kayseri ve Trabzon 2005 yılı itibari ile 12 NUTS II bölgesindeki toplam ihracatın % 88.7'lik kısmını gerçekleştirmiştir.

**Tablo 13: 15 Cazibe Merkezinin Dış Ticaret Göstergeleri**

Cazibe Merkezleri	Toplam ihracat (000 \$)	Toplam ihracat içerisindeki Payı (%)	Toplam ithalat (000 \$)	Toplam ithalat içerisindeki Oranı (%)	Dış Ticaret Hacmi (000 \$)	Toplam Dış Ticaret Hacmi İçerisindeki Payı (%)	Dış Ticaret Dengesi(000 \$)
Samsun	158,329	0.18	346,691	0.25	505,020	0.22	-188,36
Elazığ	68,265	0.07	85,400	0.06	153,665	0.06	-17,135
Malatya	149,586	0.17	43,893	0.03	193,479	0.08	105,693
Trabzon	728,710	0.85	74,421	0.05	803,131	0.35	654,289
Kayseri	751,085	0.87	1,093,252	0.79	1,844,337	0.82	-342,167
Sivas	21,701	0.03	77,096	0.05	98,797	0.04	-55,395
G.Antep	1,856,942	2.17	1,834,350	1.32	3,691,292	1.64	22,592
Diyarbakır	66,942	0.07	37,518	0.02	104,460	0.04	29,424
Ş.Urfa	45,922	0.05	149,176	0.1	195,098	0.08	-103,254

Erzurum	20,546	0.02	15,424	0.01	35,970	0.01	5,122
Van	15,306	0.01	10,372	0.01	25,678	0.01	4,934
Kastamonu	59,381	0.06	59,770	0.04	119,151	0.05	-389
Kars	1,945	0.002	1,082	0.001	3,027	0.001	863
Kahramanmaraş	286,213	0.33	435,705	0.31	721,918	0.32	-149,492
Batman	17,991	0.01	11,488	0.01	29,479	0,01	6,503
<b>15 CAZİBE MERKEZİ TOPLAMI</b>	<b>4,248,864</b>		<b>4,275,640</b>		<b>8,524,504</b>		<b>-26,776</b>
<b>TÜRKİYE TOPLAMI</b>	<b>85,502,238</b>		<b>138,295,379</b>		<b>223,797,617</b>		<b>-52,793,141</b>
<b>15 Cazibe Merkezinin Türkiye İçerisindeki Payı (%)</b>		<b>4.96</b>		<b>3.09</b>		<b>3.8</b>	
<b>15 Cazibe Merkezinin 12 NUTS II Bölgesi İçerisindeki Payı (%)</b>		<b>68.8</b>		<b>81.6</b>		<b>74.7</b>	

Kaynak: DTM (2006 – yalnızca şehir merkezlerini içermektedir)

### 2.1.2. İşletmeler

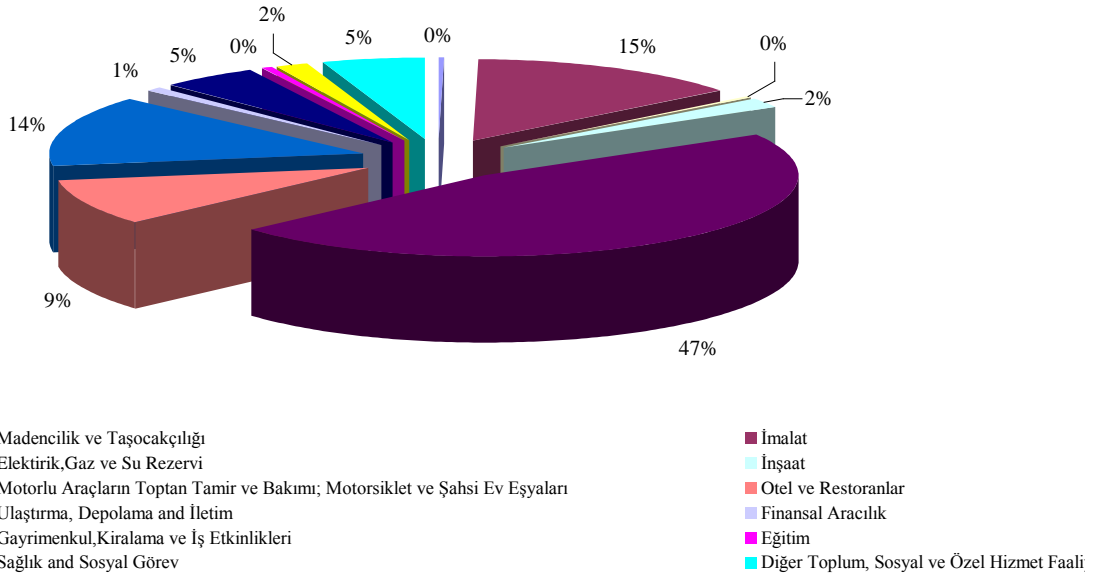
Türkiye’de işletmeler Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK) ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) tarafından temsil edilirler. TESC ve TOBB çok sayıdaki üyeleri ile Türkiye’de özel sektörü temsil eden üst birliklerdir. Bugün TESC’e bağlı, **13** Meslek Federasyonu, **82** Esnaf ve Sanatkarlar Odası Birliği ve **3170** Esnaf ve Sanatkar Odası bulunmaktadır. Bununla birlikte, TOBB’un yerel bazda ticaret odası, sanayi odası, sanayi ve ticaret odası ve deniz ticaret odası biçiminde yapılanmış **364** adet üyesi bulunmaktadır. Bu itibarla, TOBB ve TESC’in temel fonksiyonu girişimcilere rehberlik ve önderlik etmektir.

### İşletmelerin sayısı ve sektörel dağılımı

TÜİK 2002 verilerine göre Türkiye’de 1,858,191 işletme bulunmaktadır.

### Şekil 6: İşletmelerin Sektörel Dağılımı (2002)





**Şekil 6'da** işletmelerin sektörelere göre dağılımı verilmektedir. Türkiye'de işletmelerin sektörel dağılımı hem gelişmekte olan ülke nitelikleri hem de GSMH bileşenleri çerçevesinde değerlendirildiğinde tutarlı bir dağılım göstermektedir. Bununla birlikte, girişimcilik cephesinden ele alındığında, ekonomik ve siyasi dalgalanmalar yeni iş kurma ve/veya sektörel dönüşüme karar verme süreçleri üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir.

Aynı zamanda, Türkiye gibi tarımdan beslenen bir sanayileşme sürecinin etkisinden tam olarak kurtulamamış bir ülkede, GSMH büyümesi, artan ve sürdürülebilir ihracat artışı, istihdam artışı ve gelir dağılımında daha dengeli bir noktanın elde edilmesinde imalat sanayi, istihdam oluşturma kapasitesi de dikkate alınarak lokomotif misyonu üstlenebilecektir.

Benzer bir yaklaşım, ülkelerin kalkınma süreçleriyle uyumlu olarak, tarım toplumundan, sanayi toplumuna oradan da bilgi toplumuna geçişte de söz konusudur.

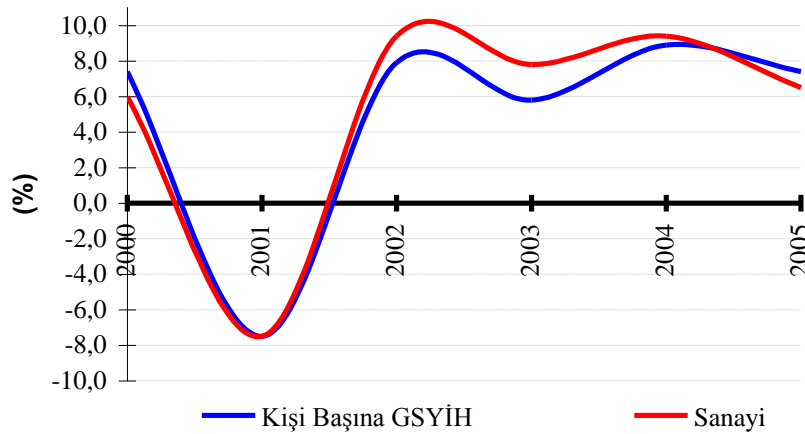
Türkiye'de hizmetler sektöründe faaliyette bulunan işletmelerin sayısı imalat sanayi sektöründekilerin yaklaşık 3.5 katı olmasına karşın, bu sektörlerin yarattığı istihdama baktığımızda, imalat sanayi sektörünün hizmetler kadar istihdam yaratma kapasitesine sahip olduğu, oluşturduğu etki ile hatta hizmetler sektörünü de beslediği görülmektedir. Dolayısıyla, imalat sanayi sektöründe yeni girişimlerin yaratılması ve mevcut işletmelerin de desteklenmesi istihdamın artırılması ve işsizliğin önlenmesinde önemli bir etki yaratacaktır.

Türkiye’de işletmelerin bölgesel dağılım bakımından, **%25,7’sinin 12 NUTS II bölgesinde ve %12’sinin ise 15 Cazibe Merkezinde** bulunduğu bilinmektedir. Aynı coğrafi sınırlamalar içinde, bu işletmelerin sektörel dağılımına bakıldığında ise, toptan ve perakende satış ilk sırada olmak üzere, imalat sanayi, otel ve lokantalar sektörlerinin önemli sektörler oldukları görülebilir. 12 NUTS II bölgesinde ve 15 Cazibe Merkezinde bütün işletmelerin yaklaşık %50’si toptan ve perakende satış sektöründe faaliyette bulunmaktadır. Bu sektörü sırasıyla imalat sanayi ve otel ve lokantalar sektörü takip etmektedir. 12 NUTS II bölgesinde **imalat sanayi işletmelerinin %21,5’i, otel ve lokantalar sektörünün ise %22,2’si, 15 Cazibe Merkezinde ise imalat sanayi işletmelerinin %12,7’si ve otel ve lokantalar sektörünün de %11,9’u** bulunmaktadır (Bakınız Ek 4, Tablo 50-51).

### 2.1.2.1. İmalat Sanayi

Türkiye’de ekonominin son 25 yıllık sürede göstermiş olduğu genel performansın en önemli alt bileşenlerinden birisi de imalat sanayinde yaşanan gelişimdir. Bu süreçte ekonominin büyüme performansının temel itici gücünü, sanayi sektöründe meydana gelen ilerleme oluşturmuştur. Sanayi sektöründeki gelişme beraberinde hem hizmetler sektörünün büyümesine pozitif katkı sağlamış hem de birçok kez toplam GSYİH büyümesinin üzerinde bir gelişme kaydetmiştir (**Şekil 7**).

Şekil 7: Büyüme Oranları (%)



Kaynak: TÜİK

Sanayi sektöründeki büyüme oranları son dört yıldır üst üste % 4’ün üzerinde gerçekleşmiştir (**Şekil 7, Tablo 14**). Bu sürecin sonunda yaşanan verimlilik artışları dört yıllık kesintisiz büyüme sürecinde önemli bir etkiye sahiptir. Ancak, 2001 krizi sonrası büyüme firmaların işgücü yapılarını yeni koşullara göre ayarlayıp verimliliklerini artırmalarından kaynaklanmıştır.

İmalat sanayinde yaratılan katma değer açısından bakıldığında yıllık ortalama büyüme oranı 1980-1990 döneminde % 6.6, 1990-2000 döneminde % 4.2, 2000-2005 döneminde ise % 5.1 olarak gerçekleşmiştir.

**Tablo 14: İmalat Sanayi Göstergeleri**

Göstergeler (%)	2000	2005	2001-2005 Ortalaması	AB (2004)
GSYİH İçindeki Payı	19.2	20.8	20.4	20.5 (1)
Üretim Artışı (Sabit Fiyatlarla) (2)	6.5	4.8	4.9	2.8(3)
İhracat Artışı (Cari Fiyatlarla)	6.7	15.2	21.9	9.5(4)
İthalat Artışı (Cari Fiyatlarla)	29.8	16.6	16.3	8.8(4)
Özel Sektör Yatırımlarındaki Payı	26.5	41.4	35.5	-
Özel Kesim Kapasite Kullanım Oranı	74.6	78.9	74.6	-
Çalışan Başına Kısmi Verimlilik Artışı	8.8	5.6	6.0	-0.3(5)

Kaynak: TÜİK-EUROSTAT

(1) AB-25 Sanayi Verisi ,

(2) Sanayi Üretim Endeksi artış hızı kullanılmıştır.,

(3) AB-25 İmalat Sanayi 2005 Yılı verisi,

(4) AB-25 SITC Sınıflandırmasına Göre ,

(5) AB-15

Şekil 6'da görüldüğü üzere, Türkiye'de işletmelerin yaklaşık %15'i imalat sanayi sektöründe faaliyette bulunmaktadır.

**Tablo 15: İmalat Sanayi Sektöründe Faaliyette Bulunan İşletmelerin Sektörel Dağılımı**

Çalışan Sayısı	İşletme Sayısı	%	İstihdam	%
1 – 9	245.789	90.2	588.317	27
10 – 49	21.236	7.8	444.694	20.3
50 – 150	3499	1.3	298.009	13.6
151 – 250	875	0.3	168.317	7.7
251 +	1083	0.4	683.949	31.4

<b>Toplam</b>	<b>272.482</b>	<b>100.00</b>	<b>2.183.286</b>	<b>100.00</b>
---------------	----------------	---------------	------------------	---------------

Kaynak: TÜİK (2002)

İmalat sanayi işletmelerinin %98'e yakını 1-9 işçi çalıştıran küçük ölçekli işletmelerdir (**Tablo 15**). İmalat sanayi sektöründe, mikro ve küçük ölçekli firmalarla birlikte %99.6, orta ölçekli işletmeler %1.7, büyük işletmeler ise %0.4 paya sahiptir.

Türkiye'de imalat sanayi işletmelerinin çok büyük bir kısmının küçük ve orta ölçekli olması beraberinde, kurumsallaşma eksikliğini ve düşük verimliliği getirmekte, kamunun sektörel uzun soluklu politikalar üretmesine engel teşkil etmektedir. Serbest piyasa koşulları altında faaliyette bulunmak zorunda olan mikro ölçekli firmaların talep cephesi ve üretim süreçleri konularında maruz kaldıkları "bilgi eksikliği" çok fazla sayıda firmanın kısa vadeler içerisinde üretim piyasasından çekilmesine, özetle firmaların ömürlerinin kısa vadeli olmasına neden olmaktadır.

Küresel rekabetin hızla yoğunlaştığı günümüz ekonomik hayatında mikro ölçekli firmaların düşük katma değerli sektörlerde yoğunlaşmaları (**Tablo 16**), karlılıkları üzerinde olumsuz etki oluşturmaktadır. Bu açıdan düşük karlılık işletme ve yatırım sermayesi oluşturma noktasında firmaların büyüme taleplerini kısıtlamakta, firmaların uzun yıllar piyasada tutunmasına mani teşkil etmektedir.

Küçük ölçekli firmaların verimlilikleri, teknolojik düzeyleri ve ihracat kapasiteleri de düşük kalmaktadır. Firmaların rekabet gücünü artırmak için talep hareketlerini dikkate alarak ölçeklerini büyütmeleri, büyük ölçekli firmalar ile küçük ölçekliler arasında ve işletmelere hizmet veren kurumlar arasında işbirliği ağlarının geliştirilmesini gerektirmektedir.

Türkiye açısından sektörel dağılım ve ölçeksel büyüklük bir arada değerlendirildiğinde, makro düzeyde toplam talebin yurt içi üretim kapasitesinin altında olduğu, belirli sektörlerde toplam arzın talebin üzerinde oluşması nedeniyle rekabetin yıkıcı bir yapıya büründüğü görülmektedir.

Firmaların yaşamış oldukları ölçek sorunu yanında serbest piyasa koşulları altında maruz kaldıkları rekabet baskısı sonucunda, firmalar dönemsel olarak üretim maliyetlerinin altında talebin karşılanması yolunu tercih etmekte, dolayısıyla oluşan talep küçük ölçekli firmalara ilave istihdam oluşturma imkanı sağlamamaktadır.

**Tablo 16: 50.000 ve daha fazla istihdam oluşturan imalat sanayi sektörlerinin dağılımı**

Faaliyet Adı	İşletme Sayısı	%	İstihdam	%
Tekstil ürünleri imalatı	20.432	8,28	400.026	19,31
Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi vb.	31.592	12,8	302.219	14,59
Gıda ürünleri ve içecek imalatı	27.781	11,25	257.037	12,41
B.Y.S. Makine ve teçhizat imalatı	17.643	7,15	139.525	6,73
Makine ve teçhizatı hariç; metal eşya sanayii	33.304	13,49	137.163	6,62
Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	11.130	4,51	131.485	6,35
Mobilya imalatı; B.Y.S. diğer imalat	31.695	12,84	115.200	5,56
Motorlu kara taşıtı, römork vb. İmalatı	3.798	1,54	84.171	4,06
Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	7.950	3,22	83.746	4,04
Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç )	26.861	10,88	78.120	3,77
Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	3.786	1,53	76.497	3,69
Ana metal sanayi	5.616	2,27	75.467	3,64

Kaynak: TÜİK

**Tablo 17: İmalat Sanayi Üretim ve İhracatının Yapısı (%)**

Teknoloji Yoğunluğu(1)	Türkiye						AB
	Üretim			İhracat			İhracatı (4)
	2000(2)	2002	2005 (3)	2000	2002	2005	2003
Yüksek	5.9	5.1	6.3	7.8	6.2	6.0	21.5
Ortanın Üstü	22.5	18.2	25.3	20.4	24.3	28.5	41.9
Ortanın Altı	30.4	26.7	27.0	20.5	22.8	26.9	15.9
Düşük	41.2	50.0	41.4	51.3	46.8	38.7	20.7

Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
--------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Kaynak: TÜİK, OECD STAN Database

(1)OECD Science, Technology and Industry Scoreboard sınıflaması esas alınmıştır.

(2)10+Kişi çalıştıran işyerlerini kapsamaktadır.

(3)2002 Yılı fiyatlarıyla DPT tahminidir,

(4) OECD Üyesi AB Ülkeleri

2002-2005 döneminde ihracat ve üretimdeki yüksek artışlar nedeniyle orta ve ileri teknoloji sektörlerinin imalat sanayindeki payı önemli oranda yükselmiştir. Ancak AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında bu sektörlerin payı hala düşük kalmaktadır. Bu sektörlerde aynı zamanda yüksek oranda ithal girdiye bağımlılık nedeniyle katma değer artışı beklenen düzeyde gerçekleşmemektedir (**Tablo 17**).

Türk imalat sanayinin rekabet gücündeki görece artışa rağmen, AB entegrasyon sürecinde rakip olarak değerlendirilebilecek ülkelerle mukayese edildiğinde bu oran düşük kalmaktadır. AB’de ithalatının son 10 yılda en hızlı büyüme göstermiş olduğu 20 ürün grubunda, Türkiye’nin pazar payı %1,7’den %2,5 düzeyine yükselmiş, ancak benzer artış rakip ülkelerde daha fazla olmuştur.

Günümüzde imalat sanayinde yüksek teknoloji sektörlerinde Ar-Ge harcamalarının payı oldukça yüksek olup, bu sektörlerde bilgi ve teknoloji üretimi, düşük teknoloji sektörlerinde ise işgücü maliyeti rekabet gücünün belirleyici unsurlarıdır. Her iki grupta da ana sektörlerin alt faaliyet alanlarında bilgi ve yenilikçiliğin rekabet gücünde farklılık yaratabildiği gözlenmektedir.

Rekabet gücüne ilişkin analizde incelenmesi gereken bir diğer nokta da rekabet gücü artan sektörlerin toplam ihracat içindeki payındaki değişimdir. Rekabet gücü yükselen sektörlerin ihracattaki payının artması ihracat yapısının rekabet gücü yüksek sektörlerle kaydığı şeklinde bir yorumla olumlu değerlendirilebilecektir.

Ancak, bazı sektörlerde rekabet gücü yükselirken, üretimde ve istihdamda büyük paya sahip bazı sektörlerin rekabet gücünde düşüş gözlenmektedir. Büyüme imalat sanayinin tüm sektörlerinde simetrik bir etki yaratmamaktadır.

**12 NUTS II Bölgesi, ‘imalat sanayindeki işletmelerin ve çalışanların sayısı’** temelinde analiz edildiğinde, işletmelerin %21,5’inin ve çalışanların ise %15,2’sinin bu bölgede yer aldığı görülmektedir (**Bakınız EK 4-Tablo 52**).

Diğer yandan, **15 Cazibe Merkezi** analiz edildiğinde, **‘imalat sanayindeki işletmelerin ve çalışanların sayısı’** bazında Türkiye’deki işletmelerin %12,7’si, çalışanların %8,5’inin bu merkezlerde bulunduğu görülmektedir. 15 Cazibe Merkezinin 12 NUTS II bölgesi ile karşılaştırılması halinde ise, Cazibe

Merkezlerinin 12 NUTS II bölgesindeki işletmelerin **%59'unun**, çalışanların ise **%56'sını** kapsadığı görülmektedir (**Bakınız EK 4-Tablo 52**).

**12 NUTS II bölgesinde** imalat sanayinde en fazla istihdama sahip bölge **%2,9** pay ile **TR-C1**, en az istihdama sahip bölge ise **%0,2** pay ile **TR-A2** ve **TR-C3**'dür.

**Cazibe Merkezleri düzeyinde**, şehir merkezleri göz önüne alındığında, imalat sanayinde **%2,6**'lık pay ile **Gaziantep** ili en yüksek istihdam oranına sahip olup, buna karşın, **%0.1**'lik pay ile **Batman** ve **Kars** şehir merkezi en düşük istihdam oranına sahiptir.

Önceki bölümde belirtildiği üzere, imalat sanayinin makro verileri gelişmiş ülkeler ile karşılaştırıldığında çok düşük bir seviyede kalmaktadır. Türkiye'nin doğal kaynaklar ve belirli sanayi sektörleri için hammaddeye sahip olmasına karşın bu kaynaklardan elde edilen katma değer yetersiz olması, AB Üyesi Ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye'nin düşük rekabet edebilirlik gücüne sahip olmasının nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

### **Sektörel Dağılım ve Yoğunlaşmalar**

İmalat sanayi sektöründe, ülke genelinde, 26 NUTS II Bölgesi incelendiğinde; gıda, orman ürünleri, metalik olmayan mineral ürünleri imalatı ve ana metal ve metal ürünleri sektörlerinde yoğunlaşmalar olduğu görülmektedir (**EK 4-Harita 8**). Bu sektörlerin yaygınlaşmasında, ileri teknoloji ve uzmanlık gerektirmemesi, temel ihtiyaçları karşılamaya dönük olması, hammaddenin kolay ve ucuz temin edilebilir olması ve küçük ölçekli yatırımlarla gerçekleştirilebiliyor olması önemli rol oynamaktadır.

Buna karşın, basım ve yayım, kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı, büro makineleri ve bilgisayar imalatı, başka yerde sınıflandırılmamış elektrikli makine ve cihazların imalatı ve geri dönüşüm sektörleri hiçbir bölgede öne çıkan sektörler olarak görülmemektedir. Ancak, özellikle İstanbul (TR-10), İzmir (TR-31), Ankara (TR-51), Kocaeli (TR-42), Adana (TR-63) ve Bursa (TR-41) gibi sektör çeşitliliği ve büyüklüğü olan yerlerde, bu sektörler il için önemli katkılar sağlamaktadır. Bu sektörler uzmanlaşma, ileri teknoloji, yatırımdaki ölçek büyüklüğü ve nitelikli iş gücü gereksinimleri nedeniyle, orta ve düşük seviyede gelişmiş bölgelerimizde, özellikle 12 NUTS II bölgesinde, sürükleyici sektör olarak ortaya çıkamamaktadır.

Orta ve ileri teknoloji kullanımı gerektiren uçak ve savunma sanayi, optik ve medikal sanayi ile telekomünikasyon araçları ve otomotiv üretimi ise yine İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli, Manisa ve Tekirdağ (**EK 4-Harita 8**) gibi gelişmiş illerimizde yaygınlaşma potansiyeli göstermektedir. Bu illerin

üniversite ve araştırma merkezi altyapısı ve yetişmiş insan kaynağı bakımından potansiyeli bu sektörlerin gelişimine zemin hazırlayabilmektedir.

Öte yandan, orta ve ileri teknoloji üretimine yönelik yukarıda bahsedilen altyapıların ve potansiyellerin bulunmadığı az gelişmiş 12 NUTS II bölgesindeki sektörel yoğunlaşmaları gösteren **EK 4- Tablo 53** incelendiğinde ise; her NUTS II düzeyinde gıda sektörünün ilk sırayı aldığı, bunu tekstil ürünleri ve giyim eşyası imalatı sektörünün takip ettiği, orman ürünleri ve mobilya sektörünün özellikle TR-A1, TR-90, TR-A2, TR-82 ve TR-B2 düzeylerinde yaygın olduğu, metalik olmayan diğer mineral ürünlerinin imalatında ise TR-C2, TR-A1, TR-83 ve TR-C3 düzeylerinin öne çıktığı görülmektedir.

Benzer şekilde, 15 Cazibe Merkezindeki sektörel yoğunlaşmaları gösteren **EK 4- Tablo 54** incelendiğinde ise; gıda sektörü ve bitkisel üretim bütün cazibe merkezlerinde en yaygın sektör olarak görülmekle birlikte, Gaziantep, Malatya, Şanlıurfa ve Kayseri illerinde Tekstil ve Giyim Eşyası İmalatı, Diyarbakır, Sivas, Elazığ, Trabzon ve Van illerinde Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi ve Samsun, Kayseri ve Sivas'da ise başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat öne çıkan sektörlerdir.

Dış Ticaret bölümünde bahsedildiği üzere, 12 NUTS II bölgesinin Türkiye'nin ihracatı içindeki payı **%8,4'**dür. Hem 12 NUTS II bölgesinde hem de 15 Cazibe Merkezinde başlıca ihracat ürünlerini gıda ürünleri ve içecek, başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat ile tekstil ürünleri oluşturmaktadır (**Bakınız EK 4-Tablo 53-54**).

Sektörel kümeleşmenin önem arz ettiği günümüz rekabet koşullarında, özellikle gelişmişlik düzeyleri ülke ortalaması civarında ya da altında olan bölgelerin potansiyelleri, gelişme eğilimleri, sektörel yapıları ve sektörlerin üretim zincirindeki bağlantıları iyi tespit edilerek, bu bölgelerin üstlenebileceği roller hazırlanacak sektörel ve bölgesel strateji dokümanları ile ortaya konulmalıdır, böylelikle az gelişmiş bölgelerin rekabet güçleri kuvvetlendirilebilir.

**EK 4-Harita 8'de** Türkiye'de coğrafi yoğunlaşma gösteren imalat sanayi sektörlerinin dağılımı verilmektedir.

### **İmalat Sanayi Sektöründe Fiziki Altyapı**

Türkiye'de imalat sanayi sektörünün mekansal dağılımına baktığımızda sanayileşmenin büyük kentler ve limanlar etrafında yoğunlaştığını görebiliriz. İstanbul (TR-10), Ankara (TR-51), İzmir (TR-31) gibi



büyük kentler, gelişmiş sosyo-ekonomik imkanları, karayolu, demiryolu, hava ve deniz limanı gibi ulaşım imkanları, yetişmiş insan kaynağı ve sermaye birikimi ile imalat sanayi ve hizmetler sektöründe merkezi konumlarını korumaktadırlar. Bununla birlikte, bu kentlerin etki alanında bulunan komşu illerde de sanayi odakları gelişerek, TR-42, TR-41, TR-21, TR-33 bölgelerinde yoğunlaşmalara neden olmuştur. Aynı şekilde, Anadolu'nun bazı bölgelerinde kendi imkanları ile gelişim gösteren Gaziantep (TR-C1), Denizli (TR-32), Konya (TR-52) gibi iller de imalat sanayi sektöründe gösterdikleri performans ile buldukları bölgelerin itici gücü olmuş, önemli bir katma değer ve istihdam yaratan bölgeler olarak öne çıkmışlardır.

Türkiye'de imalat sanayi sektörüne önemli bir altyapı ve yatırım ortamı sunan, çevre yönetim sistemleri ve atıksu arıtma tesisleri ile sanayileşmenin çevreye verdiği olumsuz etkileri kontrol altına alan, şehirleşmeyi ve planlı sanayileşmeyi destekleyen Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) ve Küçük Sanayi Siteleri (KSS) Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın kontrolü, denetimi ve desteği ile kurulmaktadır. Türkiye'de imalat sanayi sektöründe faaliyette bulunan işletmelerin hemen hemen yarısı OSB ve KSS'lerde üretimlerine devam etmektedirler.

Türkiye genelinde tam olarak faaliyete geçen 93 OSB ve 399 KSS bulunmaktadır. Henüz tam faaliyete geçmemiş, çeşitli kuruluş ve altyapı inşaatı aşamalarında olan ise 108 OSB, 69 KSS bulunmaktadır. Biten ve devam eden OSB ve KSS'lerin Türkiye genelindeki mekansal dağılımına baktığımızda, her bölgede, imalat sanayi KOBİ yatırımlarına uygun ortamı sunan OSB ve KSS'lerin homojen dağılımını görebiliriz. Ancak OSB ve KSS'lerdeki doluluk oranlarına baktığımızda, az gelişmiş yörelerimizin kendilerine has dezavantajlı konumlarından dolayı, OSB ve KSS'ler her ne kadar uygun yatırım ortamı sunsalar da yatırımcı çekmede zorluklar yaşadıkları, doluluk oranlarını istenilen miktarlara çıkaramadıkları görülmektedir.

Biten ve devam eden OSB ve KSS'lerin 12 NUTS II Bölgesinde ve 15 Cazibe Merkezindeki dağılımı **Tablo 18 ve 19'da** verilmektedir.

**Tablo 18: Organize Sanayi Bölgelerinin (OSB) Bölgesel Dağılımı**

Türkiye (81 il)		Düzyey II Bölgeleri				15 Cazibe Merkezi			
Biten	Devam Eden			Biten	Devam Eden			Biten	Devam Eden

93	108	TR-63(Hatay, K.Maraş,Osmaniye)	3	3	K.Maraş	-	1
		TR-83 (Amasya, Çorum,Samsun,Tokat)	5	11	Samsun	1	-
		TR-82 (Çankırı, Kastamonu, Sinop)	3	5	Kastamonu	1	-
		TR-B1 (Bingöl, Elazığ, Malatya,Tunceli)	4	5	Malatya	1	1
					Elazığ	2	2
		TR-90 (Artvin,Giresun,G.Hane,Ordu,Rize,Trabzon)	2	7	Trabzon	-	-
		TR-72 (Kayseri,Sivas, Yozgat)	3	4	Kayseri	1	-
					Sivas	1	2
		TR-C1 (Adıyaman,G.Antep,Kilis)	5	5	G.Antep	3	2
		TR-C2 (Diyarbakır, Ş.Urfa)	1	3	Diyarbakır	-	1
					Ş.Urfa	1	1
		TR-A1 (Bayburt,Erzincan,,Erzurum)	3	3	Erzurum	1	2
		TR-C3 (Batman, Mardin,Şırnak,Siirt)	2	3	Batman	-	1
TR-B2 (Bitlis,Hakkari,Muş,Van)	-	4	Van	-	1		
TR-A2 (Ağrı,Ardahan,İğdır,Kars)	1	4	Kars	1	-		
<b>TOPLAM</b>	<b>32</b>	<b>57</b>		<b>13</b>	<b>14</b>		

Kaynak: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2007

**Tablo 19: Küçük Sanayi Sitelerinin (KSS) Bölgesel Dağılımı**

Türkiye (81 il)		Düzey II Bölgeleri				15 Cazibe Merkezi	
Biten	Devam Eden		Biten	Devam Eden		Bite n	Devam Eden
399	69	TR-63(Hatay, K.Maraş,Osmaniye)	14	6	K.Maraş	3	1
		TR-83 (Amasya, Çorum,Samsun,Tokat)	25	3	Samsun	2	-
		TR-82 (Çankırı, Kastamonu, Sinop)	19	1	Kastamonu	2	-
		TR-B1 (Bingöl, Elazığ, Malatya,Tunceli)	12	3	Malatya	3	-
					Elazığ	4	-

TR-90 (Artvin,Giresun,G.Hane,Ordu,Rize,Trabzon)	19	5	Trabzon	3	-
TR-72 (Kayseri,Sivas, Yozgat)	22	6	Kayseri	2	-
			Sivas	5	-
TR-C1 (Adiyaman,G.Antep,Kilis)	10	6	G.Antep	5	-
TR-C2 (Diyarbakır, Ş.Urfa)	10	2	Diyarbakır	3	1
			Ş.Urfa	2	-
TR-A1 (Bayburt,Erzincan,,Erzurum)	8	3	Erzurum	3	1
TR-C3 (Batman, Mardin,Şırnak,Siirt)	5	4	Batman	1	-
TR-B2 (Bitlis,Hakkari,Muş,Van)	15	3	Van	3	1
TR-A2 (Ağrı,Ardahan,İğdır,Kars)	7	2	Kars	1	-
<b>TOPLAM</b>	<b>166</b>	<b>44</b>		<b>42</b>	<b>4</b>

Kaynak: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2007

**Tablo 18ve 19'da** görüldüğü üzere, 12 NUTS II Bölgesinde faaliyete geçen 32 OSB, 166 KSS, devam eden 57 OSB, ve 44 KSS, 15 Cazibe Merkezinde ise tamamlanan 13 OSB ve 42 KSS ile devam eden 14 OSB ve 4 KSS bulunmaktadır. TR-83, TR-72 ve TR-C1 tamamlanan ve devam eden OSB ve KSS sayıları ile öne çıkan NUTS II düzeyleri olup, TR-A2, TR-B2, TR-A1, TR-C2 ve TR-C3 diğer düzeylere göre sanayi altyapısı daha az gelişmiş bir görünüm sunmaktadır. 15 Cazibe Merkezinde ise Gaziantep ve Sivas illeri OSB ve KSS altyapısı bakımından ileri seviyedeki iller olup, Van, Diyarbakır ve Trabzon daha az sayıda OSB ve KSS'ye sahiptir. Tablo 18-19'dan da görülebileceği üzere, her bir NUTS II Bölgesi ve Cazibe Merkezi, yatırımcılardan gelen talepler üzerine kurulmuş, en az bir adet tamamlanmış ya da devam eden OSB ve KSS'ye sahiptir (Trabzon'un merkez ilçesi hariç, onda da Trabzonun diğer ilçelerinde tamamlanan ya da devam eden OSB'ler bulunmaktadır).

Bu tablolardan da anlaşılacağı üzere, 12 NUTS II Bölgesi ve 15 Cazibe Merkezinde KOBİ yatırımları için uygun fiziki altyapı imkanı sunan yeterli sayıda tamamlanan ve devam eden OSB ve KSS bulunmaktadır. Bu bölgelerde asıl sorun, devam eden OSB ve KSS'ler için; bölge altyapı inşaatlarının tamamlanabilmesi ve yatırımcı çekerek optimum doluluk oranlarına ulaşabilmesidir. Aksi takdirde, aktarılan kıt kaynaklar ile tamamlanan bölgeler atıl kalmakta, OSB ve KSS'lerin yörenin kalkınmasına istenilen düzeyde katkı sağlamaları temin edilememektedir. Dolayısıyla, 12 NUTS II ve 15 Cazibe Bölgesinde yeni girişimlerin ve yatırımların desteklenmesi, OSB ve KSS'lere yeni yatırımların çekilmesi ve doluluk oranlarının artırılması bakımından önem arz etmektedir.

İl bazında bu veriler dikkate alındığında, OSB ve KSS'lerin sayısının yeterli olduğu açıkça görülecektir. Ancak, tamamlanan OSB ve KSS'lerde yer alan işletmelere destek ve danışmanlık mekanizmalarının

sağlanması büyük önem taşımaktadır. Bu destekler yönetim ve iş idaresi, kalite ve standardizasyon, kümelenme ve şebekeleşme (clustering and networking), ihracat ve pazarlama, teknoloji transferi, Ar-Ge ve inovasyon ile KSS'lerin rekabet koşullarında varlıklarını sürdürmelerine ve beceri ve kapasitelerini iyileştirmeye yönelik konulara odaklanmalıdır.

Ayrıca, OSB ve KSS altyapılarının kurulmasındansa işletmelerin daha acil ihtiyaçları; İşletme Geliştirme Merkezleri (İGEM) ve İş Geliştirme Merkezleri (İŞGEM), inkubatörler ya da ortak kullanım laboratuvarları ve atölyeler yoluyla danışmanlık ve destek hizmetlerine ulaşmaktır.<sup>28</sup>

KOSGEB Bölgesel Sanayi Geliştirme Merkezleri aracılığıyla KOBİ'lerin ihtiyaçlarına ve değişen iş ortamı koşullarına göre eğitim, danışmanlık, altyapı-üztyapı, ihracat, teknoloji geliştirme ve yeni girişimci destek hizmetleri vermektedir.

KOSGEB koordinatörlüğünde kurulan İŞGEM'ler birer inkübatör merkezleridir. İŞGEM'lerde KOBİ'lere, mülkiyet hakkı yerel ya da özel tüzel kişilere ait olan üretim alanlarıyla birlikte ortak kullanıma yönelik makine ve ekipman, sekreteryaya, iş geliştirmeye yönelik eğitim, danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sağlanmaktadır. İŞGEM'ler Türkiye'de bir yerel kalkınma ve girişimcilik geliştirme modeli olarak desteklenmektedir.

**Tablo 20'de** 12 NUTS II ve 15 Cazibe Merkezindeki İGEM ve İŞGEM'lerin dağılımı verilmektedir. Tablo 20'de görüldüğü üzere, 12 NUTS II Bölgesinde bulunan 43 ilin sadece 11 tanesinde İGEM bulunmakta olup hepsi de Cazibe Merkezlerindedir. Ayrıca, 12 NUTS II bölgesindeki 43 ilde 6 İŞGEM bulunmakta ve söz konusu İŞGEM'lerin 4'ü 15 Cazibe Merkezinde yer almaktadır. Her NUTS II Bölgesinde ve Cazibe Merkezinde en az bir tane OSB ve KSS olmasına karşın her NUTS II Bölgesi ve Cazibe Merkezinde İŞGEM ve İGEM bulunmamaktadır. Her ne kadar her NUTS II ve Cazibe Merkezinde OSB ve KSS bulunsada bu bölgelerin doluluk oranları düşüktür, aynı zamanda bu bölgelerde üretim yapan işletmeler İŞGEM ve İGEM'lerden yeteri kadar faydalanamamaktadır. Dolayısıyla, hedef bölgede temel bilgilendirme ve danışmanlık faaliyetleri yapılarak işletmelerin İGEM ve İŞGEM'lerin sundukları hizmetler hakkındaki farkındalıklarının artırılması ve İGEM ve İŞGEM kurulmasının desetlenmesi gerekmektedir.

---

<sup>28</sup> İGEM'ler KOSGEB'in yerel destek birimleri iken İŞGEM'ler KOSGEB girişimi ile yerel ortaklar tarafından kurulan inkubatörlerdir.

Table 20: İGEM ve İŞGEM'lerin Dağılımı

Türkiye (81 il)		Düzy II Bölgeleri			15 Cazibe Merkezi					
İGEM	İŞGEM	NUTS II	İŞGEM (KOBİ'ler için İncubator Merkezleri		İGEM (Bölgesel Sanayi Geliştirme Merkez leri)	PROVINCE	İŞGEM		İGEM (Bölgesel Sanayi Geliştirme Merkez leri)	
			Mevcut	Planla ma Aşama sında			Mevcut	Planla ma Aşama sında		
20	17	TR-63(Hatay, K.Maraş,Osmaniye)	-	-	1	K.Maraş	-	-	1	
		TR-83 (Amasya, Çorum,Samsun,Tokat)	1	1	2	Samsun	1	-	1	
		TR-82 (Çankırı, Kastamonu, Sinop)	-	-	-	Kastamonu	-	-	-	
		TR-B1 (Bingöl, Elazığ, Malatya,Tunceli)	1	-	-	1	Malatya	-	-	1
							Elazığ	1	-	-
		TR-90 (Artvin,Giresun,G.Hane,Ordu,Rize,Trabzon)	-	-	1	Trabzon	-	-	1	
		TR-72 (Kayseri,Sivas, Yozgat)	1	-	1	Kayseri	-	-	1	
		TR-C1 (Adıyaman,G.Antep,Kilis)	-	-	1	G.Antep	-	-	1	
		TR-C2 (Diyarbakır, Ş.Urfa)	1	-	-	2	Diyarbakır	1	-	2
							Ş.Urfa	-	-	1
		TR-A1 (Bayburt,Erzincan,,Erzurum)	-	-	1	Erzurum	-	-	1	
		TR-C3 (Batman, Mardin,Şırnak,Siirt)	-	-	-	Batman	-	-	-	
		TR-B2 (Bitlis,Hakkari,Muş,Van)	1	-	1	Van	1	-	1	
		TR-A2 (Ağrı,Ardahan,İğdır,Kars)	-	-	-	Kars	-	-	-	
<b>TOTAL</b>	<b>5</b>	<b>1</b>	<b>11</b>		<b>4</b>	<b>-</b>	<b>11</b>			

### 2.1.2.2. Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ'ler)

Türkiye’de 18 Mayıs 2006 tarihinde yürürlüğe giren yeni KOBİ tanımı ile, AB KOBİ tanımı uyumlaştırılmış (Table 21), tüm kurum ve kuruluşlar için tek bir tanım getirilmiştir. Yeni KOBİ tanımı ile çalışan sayısı esas alınırken mali bilanço değeri, yıllık net satış hasılatı, aidiyet gibi kriterler de bir işletmenin tanımlanmasında dikkate alınmaya başlanmıştır. Ayrıca, işletmenin ölçeğine üç yıllık bir dönemdeki veriler dikkate alınarak karar verilmektedir.

**Tablo 21: KOBİ Tanımı Yönetmeliğine Göre İşletmelerin Sınıflandırılması**

Çalışan Sayısı	Ölçek	Mali Bilanço Değeri (YTL)	Yıllık Net Satış Hasılatı (YTL)
0-9	Mikro	1.000.000	1.000.000
10-49	Küçük	5.000.000	5.000.000
50-249	Orta	25.000.000	25.000.000
≥250	Büyük	≥25.000.000	≥25.000.000

Kaynak: KOBİ Tanımı Yönetmeliği, 2005

2.1.2 ‘İşletmeler’ bölümünde de belirtildiği üzere, her ölçekteki işletme birlikte düşünüldüğünde, Türkiye’de 1.858.191 işletme bulunmaktadır. TÜİK’in 2002 Yılı Genel Sanayi Sayımı verilerine göre, Türkiye’de **mikro işletmeler** tüm işletmelerin **%96’sını**, **küçük ve orta boy işletmeler ise %3.6’sını** teşkil etmektedir. Mikro işletmeler ile küçük ve orta boy işletmeler birlikte KOBİ olarak tanımlanmakta ve tüm işletmelerin %99.9’unu oluşturmaktalar. Türkiye’de KOBİ niteliğindeki (0-249 çalışanı olan işletme) işletmelerin sayısı **1.856.340** civarındadır.

Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının uygulanacağı hedef bölgedeki KOBİ’lerin bölgesel dağılımına baktığımızda; KOBİ’lerin **%25,7’sinin**, (**çalışan sayısı 0-250**) **toplam istidamin ise 1.186.187 çalışan ile %22,1’inin 12 NUTS II Bölgesinde** bulunduğu görülmektedir (**Tablo 22**). **15 Cazibe Merkezi** göz önüne alındığında ise, **KOBİ’lerin %12,5’inin**, toplam **istidamin ise %11,8’inin** bu illerde bulunduğu, gıda işleme, makine ve tekstil sektörlerinin hem hedef bölgede hem de Cazibe Merkezlerinde yoğunluklu sektörler olarak öne çıktığı görülmektedir.

**Tablo 22: 12 Düzey (NUTS) II Bölgesinde ve 15 Cazibe Merkezindeki KOBİ’lerin Sayısı**

Düzye II Bölgeleri	KOBİ'lerin Sayısı	İstihdam	15 Cazibe Merkezi	KOBİ'lerin Sayısı	İstihdam
TR63 (Hatay, K.Maraş, Osmaniye)	60 298	141 472	K.Maraş	18 078	39 877
TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	75 494	185 433	Samsun	34 016	90 475
TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)	22 380	49 152	Kastamonu	11 837	24 683
TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)	32 073	81 909	Elazığ	12 398	31 751
			Malatya	14 325	39 595
TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)	69 790	175 366	Trabzon	21 080	56 261
TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	48470	142 959	Kayseri	22 714	85 328
			Sivas	15 239	35 222
TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	47178	135 160	Gaziantep	34 411	109 769
TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	41594	95 115	Diyarbakır	17 297	44 772
			Şanlıurfa	24 297	50 343
TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)	20 658	50 670	Erzurum	14 168	34 885
TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	20 063	44 725	Batman	4 460	13 281
TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari)	22 073	49 418	Van	12 102	28 749
TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)	17 450	34 808	Kars	5 068	10 792
<b>12 Düzye II Toplamı</b>	<b>477 521</b>	<b>1 186 187</b>			
<b>15 Cazibe Merkezi Toplamı</b>				<b>222 884</b>	<b>631 883</b>
<b>Türkiye Toplamı</b>	<b>1 856 340</b>	<b>5 352 627</b>			
<b>12 Düzye II Bölgesinin Türkiye'deki Payı</b>	<b>25.7</b>	<b>22.1</b>			
<b>15 Cazibe Merkezinin Türkiye'deki Payı</b>				<b>12.5</b>	<b>11.8</b>
<b>15 Cazibe Merkezinin 12 Düzye II Bölgesindeki Payı</b>				<b>48.9</b>	<b>53.2</b>

Kaynak: TÜİK - 2002 Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı

Türkiye'de toplam istihdamın %76.7'si, toplam katma değerin ise %26.5'i KOBİ'ler tarafından yaratılmaktadır. KOBİ'lerin toplam ihracat içindeki payları, yıllar itibarıyla değışiklik göstermekle

beraber, ortalama % 10 oranında gerçekleşmektedir. AB ülkelerindeki KOBİ'lerin sayısı ve istihdama katkıları ülkemiz ile benzerlik gösteriyor olsada, KOBİ'lerin yarattığı katma değer oranları kıyaslandığı, AB'deki KOBİ'lerin yaklaşık 2 kat daha fazla katma değer ürettikleri görülmektedir. Bir diğer önemli farklılık ise, Türkiye'de KOBİ'lerin toplam kredilerden aldığı pay yaklaşık olarak %24'tür. Bu oran AB'de %35-40'lara ulaşmıştır.

EUROSTAT 2002 verilerine göre, AB'deki işletmelerin %89.1'ini mikro işletmeler, %11.3'ünü ise küçük ve orta ölçekli firmalar oluşturmaktadır. Çalışan sayısına göre dağılımda ise, büyük şirketlerin payı %33.1, mikro ölçeklilerin %27.8, küçük ve orta ölçeklilerin ise %38.9'dur. AB'de 250'den fazla çalışanı olan büyük işletmelerde yaratılan katma değer %40.3 iken, mikro işletmelerin payı %20.8, küçük ve orta ölçekli firmaların payı ise %38.9'dur. KOBİ niteliğindeki firmaların yarattığı toplam katma değer %59.7 civarındadır. AB KOBİ'lerinin ihracat oranları ise yaklaşık %41'dir.

Ülkemizdeki ve AB'deki KOBİ'lerin yarattıkları katma değer, ihracat oranları ve teknoloji kullanım düzeyleri karşılaştırıldığında, KOBİ'lerin bugünkü durumları ve sermaye yapılarıyla AB işletmeleriyle rekabet etmesi oldukça zordur. Bu nedenle, küresel pazarlarda rekabet eden KOBİ'lerin, ürün geliştirme, ürün tasarımı, teknoloji, üretim ve yatırım planlaması, modernizasyon-yenileme, standartlar ve ölçek ekonomileri gibi teknik bilgiler yanında rakiplerin durumu, talep, ürün fiyatı ve pazarlama faaliyetleri gibi pazar bilgileri, ayrıca, oto finansman, dış finansman, leasing, factoring, risk sermayesi ve krediler gibi finansman bilgilerinin öneminin farkında olmaları gereklidir.

KOBİ'lere yönelik Temel Bilgilendirme Desteği ve Danışmanlık Hizmetleri konusunda Milli Produktivite Merkezinin hedef bölgenin bazı illerinde (Rize, Kahramanmaraş, Ordu, Batman, Mardin, Diyarbakır, Şanlıurfa, Yozgat, Malatya, Elazığ ve Adıyaman) 353 KOBİ ile yaptığı çalışma ve KOSGEB'in 50.000 firmayı kapsayan ve ülke genelinde yürüttüğü çalışma göstermiştir ki, KOBİ'lerin Eğitim ve Danışmanlık alanında ihtiyaç duydukları konular; üretim planlaması ve kontrolü, satış-pazarlama ve müşteri memnuniyeti analizleri, verimlilik, kalite yönetim sistemleri, insane kaynakları yönetimi, dış ticaret, iş yeri güvenliği ve sağlığı, kurumsallaşma, yönetim becerileri, CE işareti, standardizasyon ve belgelendirme ve muhasebe alanlarında yoğunlaşmaktadır.

Türkiye'de KOBİ'lerin destelenmesine yönelik olarak geliştirilen kurumsal yapının, "kümelenme", "ortaklık", "kamu-özel sektör işbirliği", "iyi yönetim", "teknolojik yenilik", "küreselleşme" gibi olgular çerçevesinde değerlendirilmesi elde edilen kazanımlara dayanılarak mevcut yapının geliştirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

#### **Devam eden KOBİ Destek Faaliyetleri**



Bu bağlamda, İstanbul Tekstil ve Hazır Giyim Sanayicileri Birliği (ITKIP) 2003 yılında, tekstil ve hazır giyim sektöründeki KOBİ'ler ve KOBİ'lere hizmet veren kuruluşlar ve yapılar arasında yerel, ulusal ve küresel düzeyde işbirliğini artırmak amacıyla 'Moda ve Tekstil Kümesi' adı altında AB fonuyla desteklenen bir kümelenme projesi başlatmıştır. Projenin ilk aşaması sonunda, bir kümelenme analizi yapıldı ve Kümelenme Koordinasyon Ajansı ile Tekstil Ar-Ge Merkezi ve Moda Enstitüsünün kuruluşu tamamlandı, ITKIP'in ve projeye ilgili diğer kuruluşların kapasitesi artırıldı. Projenin ikinci aşaması 2005 yılında başladı, Kümelenme Koordinasyon Ajansı'nın, Tekstil Ar-Ge Merkezi ve Moda Enstitüsünün ihtiyacı olan ortak kullanıma yönelik ekipman temin edildi ve kullanılmaya başlandı. KOBİ'ler için Moda ve Tekstil Kümelenmesine yönelik destek hizmetleri oluşturuldu ve işler hale getirildi.

Bununla birlikte, Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM) 2005 yılında Türkiye'de sürdürülebilir sosyal, çevresel ve ekonomik bir kalkınmaya katkıda bulunacak kapsamlı ve vizyonu olan bir kümelenme politikası geliştirmek üzere 'Türkiye'de Kümelenme Politikasının Geliştirilmesi' başlığı altında AB destekli bir proje başlattı. Bu projeye DTM'nin ve ilgili diğer kuruluşların kurumsal kapasitesi artırılacak, ulusal kümelenmelerin haritası hazırlanacak ve yol haritaları geliştirilecektir. Projenin ilk aşamasından sonra, projenin 2. ve 3. aşamalarında 10 adet küme desteklenecektir.

AB destekli bu projelerden başka, kümelenme ve sektör stratejilerinin geliştirilmesi konuları AB-Türkiye İş Geliştirme Merkezlerince yürütülen çalışmalarda da tartışılmıştır. Örneğin Gaziantep-ABİGEM Gaziantep'de Makine ve Makine Ekipmanları Stratejileri ile El Sanatları ve Halı sektörü stratejileri üzerine bir çalışma yürütmüştür. Aynı şekilde, Şanlıurfa Girişimci Destekleme Merkezi-GAP GİDEM (GAP GİDEMLER AB destekli KOBİ geliştirme projeleri olup, GAP Bölgesel Kalkınma İdaresinin koordinasyonunda Birleşmiş Milletler Kalkınma Projesi tarafından yönetilmektedir) organik tarım sektöründe, Diyarbakır GAP-GİDEM mermer sektöründe, Adıyaman GAP-GİDEM tekstil ve konfeksiyon sektöründe kümelenme konularında çalışmalar yürütmüştür. Bu çalışmalar net bir şekilde göstermiştir; bazı yörelerde bazı sektörleri geliştirmek ve yoğun bölgesel ve küresel rekabet ortamında ayakta kalabilmek için sektörel kümelenmenin ve farklı bölgeler arasında şebekeleşmenin sağlanması büyük önem taşımaktadır.

Maliyetleri düşürmek, yeni beceriler geliştirmek, pazara girişte karşılaşılan engellerin üstesinden gelmek, ortak altyapıyı, kaynakları ve işgücü havuzunu kullanmak ve nihayetinde öğrenme süreçlerini hızlandırmak için yukarıda bahsedilen AB destekli projelerin sonuçları ve hedef bölgelerin bazı illerinde yürütülen çalışmalar;12 NUTS II Bölgesinde desteklenecek kümelenme ve şebekelenme projeleri için temel oluşturacaktır.

Bu bağlamda imalat sanayindeki KOBİ'leri desteklemek amacı ile kurulmuş olan Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB), ülke çapına yayılmış merkezleri ile KOBİ'lere; rekabet gücünün artırılması, dünya pazarlarına açılma, teknoloji üretimi ve/veya yeni

teknolojilerin kullanılması, insan kaynaklarının geliştirilmesi, bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılarak e-iş dünyasında yer alınması gibi konularda hizmet sunmaktadır. Bu çerçevede 20 İşletme Geliştirme Merkezi, 18 Teknoloji Geliştirme Merkezi, 15 Bölge Sanayi Geliştirme Merkezi, 8 Duvarsız Teknoloji Geliştirme Merkezi bulunmaktadır. Ayrıca işletmelere verilmekte olan hizmet ve desteklerin bölgesel düzeyde daha da yaygınlaştırılması amacı ile 2004 yılı itibarıyla "Sinerji Odakları" kurulması ve işletilmesi faaliyetlerine başlanmıştır. Sinerji Odakları, yeni bir 'işbirliği modeli' örneği olarak, Sanayi/Ticaret Odaları, Ticaret Borsaları, Esnaf Birlikleri, Esnaf Kefalet Kooperatifleri, Organize Sanayi Bölgesi Yönetimleri, Küçük Sanayi Sitesi Yönetimleri ile Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerle ilgili vakıf ve dernekler ile KOSGEB'in işbirliği içinde kurulmakta olup, model Belediyeler ve Üniversitelerin de işbirliği ve katılımına açıktır. Eylül 2006 itibarıyla, 75 il/ilçede sinerji odakları hizmet vermektedir.

Teknoloji Geliştirme Merkezleri (TEKMER), teknoloji oryantasyonlu gelişimi desteklemeyi hedefleyen "İş Kuluçkalama-İnkübasyon" merkezleri olarak çalışmaktadır. Sundukları altyapı ve hizmetlerle yeni kurulan bir işletmenin başlangıç maliyetlerini azaltmayı ve gelişmekte olan bir işletmenin başarısız olma olasılığını en aza indirmeyi hedeflemektedir. Temel amaç, piyasa şartlarında mücadele edebilecek olgunluğa erişen işletmelerin piyasaya açılması ve boşalan yere yeni teknoloji tabanlı işletmelerin gelmesidir. TEKMER'lerde Kamu (KOSGEB)-Üniversite-Sanayi Odaları İşbirliği modeli uygulanmakta olup, TEKMER'lerin yönetimi ve desteklenecek KOBİ AR-GE projeleri ile ilgili kararlar, KOSGEB, Üniversite ve Sanayi Odası Temsilcilerinin bulunduğu kurullar tarafından gerçekleştirilmektedir. Önümüzdeki dönemde TEKMER'lerin sektörel anlamda ihtisaslaşması gündemdir. Ayrıca, Duvarsız Teknoloji Geliştirme Merkezleri de işlik tahsisi dışındaki Teknoloji Geliştirme Merkezi hizmetlerini sağlamaktadır.

2005 yılında, KOSGEB Türkiye genelinde bir saha araştırması yapmış ve 48.000 işletmenin faaliyet gösterdikleri işkollarına göre kümelenmesi için uygun iller tespit edilmiştir. Bu kapsamda 34 ile yönelik işkolları ve bu illere ait kümelenme potansiyelleri belirlenmiştir.

Türkiye'de genel olarak KOBİ'lerin yaşadıkları sorunlar ve yapılması gerekenler değerlendirildiğinde aşağıda hususlar öne çıkmaktadır;

Makro ekonomik dengeler ve ani şoklar KOBİ'leri doğrudan etkilemektedir. Bu etkileri en aza indirmek için KOBİ'lere daha esnek üretim ve yönetim modelleri kazandırmak üzere değişime ayak uydurabilen profesyonel yönetim anlayışının yaygınlaştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Zira, KOBİ'lerin yaşadığı sorunlar, yarattıkları istihdam ve üretim kapasitesi ile genel ekonomiyi ve sosyal yapıyı etkileyebilir niteliktedir. Mevcut ve potansiyel girişimciliğin özendirilmesi kapsamında KOBİ'lerin kuruluşundan, olgunlaşma aşamalarına kadar olan süreçte ihtiyaçlarına uygun danışmanlık ve eğitim faaliyetleri ile desteklenmeleri, KOBİ'lerin rekabet güçlerini artırmaları açısından önemlidir.

Bölgelerarası farklılıklar farklı yaklaşımları gerektirmektedir. Bölgelerin yerel dinamiklerinin harekete geçirmesi ve her yörenin kendine has olan rekabet unsurunun ön plana çıkarılarak desteklenmesi gerekmektedir. Farklı bölgelerin KOBİ destekleri de buldukları yörenin şartlarına, sektöre ve işletmelerin teknoloji kullanımı, inovasyon, tasarım, nitelikli insan gücü, iyi yönetim gibi rekabet avantajı sağlayan unsurlarına göre farklılıklar göstermektedir. Bununla birlikte, bölgelere rekabet avantajı sağlayan unsurların bütüne olan etkileri de gözetilerek, diğer politika alanlarıyla olan etkileşimleri ve uyumlarının sağlanması da önem arz etmektedir.

## Finansa Erşim

Türkiye’de KOBİ’lerin diğeri bir önemli sorunu ise, **‘finansal araçların yetersiz kullanımı’**dir. Bu sorun, finansal araçların sayısının ve çeşidinin yetersizliğiyle birlikte, bu araçların sundukları şartların KOBİ’lere ağır gelmesinden kaynaklanmaktadır. Özellikle mikro ölçekli işletmeler finansal araçların kullanımında isteksiz davranmaktadır.

AB ve **Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW)** tarafından desteklenen ve Banakademie International tarafından 2005 yılında yapılan saha araştırması da KOBİ finansmanının arz ve talep yönünde karşılaştığı engellere işaret etmektedir. Bu araştırma hedef grup, bölge ve temaları bakımından bu operasyonel program ile örtüştüğünden programın ilgili bölümlerinde söz konusu araştırmaya atıflar yapılmıştır.

Araştırma Bölgesi (Batman, Diyarbakır, Elazığ, Erzurum, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kayseri, Samsun, Siirt, Sivas, Trabzon, Şanlıurfa and Van) büyük çapta Bölgesel Rekabet edebilirlik Operasyonel Programının (BROP) hedef bölgesiyle çakışmaktadır. Siirt hariç bütün diğeri iller, BROP’nin cazibe merkezleridir.

Araştırma çalışması kapsamında önceden seçilmiş 13 ilde 653 işletmeye anket formu gönderilmiştir. 50’den az çalışanı olan küçük işletmeler çalışmanın ana odak noktasını oluşturmaktadır. Örneklenen küçük işletmelerin ortalama çalışan sayısı 9 kişidir. Çalışmanın kapsamındaki işletmelerin büyük kısmı (%72’si) 1 ile 9 arasında çalışanı olan mikro işletmelerdir.

Söz konusu çalışmanın finansmana erişimde tespit ettiği engeller aşağıdaki gibidir:

-Ticari bankaların KOBİ’lerden talep ettiği teminat en göze çarpan engeldir. İşletmelerin %83 gibi büyük bir kısmı bu engeli ya ilk ya ikinci ya da üçüncü engel olarak kaydetmiştir.

-İşletmelerin yarısından fazlası (%54) faiz oranlarını ikinci en önemli engel olarak görülmektedir. Genel görüş faiz oranlarının çok yüksek olduğu yönündedir.

-Ticari bankalara ilişkin olarak bürokrasi ve hantal işleyen prosedürler ankete cevap verenler tarafından en önemli 3. engel olarak belirtilmiştir.

Dolayısıyla, Türkiye’de KOBİ’ler yeni teknolojileri ve modern yönetim ve idari becerileri takip edebilmek için ek finansal kaynaklara ihtiyaç duymaktadır. Özellikle, imalat sanayi sektöründeki KOBİ’ler yatırımları için yeterli sermayeyi bulmakta zorluk çekmektedir. Bu yeni iş kuracak girişimciler için de geçerlidir. Başlangıç aşamasında olan girişimcilerin kısa vadede öz kaynak sağlamaları gerekmektedir. Bu bağlamda, yeni iş kuracak girişimciler için yetersiz sermaye temel darboğaz alanını oluşturmaktadır.

Bununla birlikte, Türkiye’de KOBİ’ler yeni teknolojileri takip etmek ve modern yönetim modelleri uygulamak üzere bazı ek finansal kaynaklarına ihtiyaç duymaktadır. Özellikle imalat sanayi sektöründe faaliyette bulunan KOBİ’ler, yatırımları için yeterli sermayeyi bulmakta zorluk çekmektedir. Aynı durum yeni girişimciler için de geçerlidir. Yeni girişimciler, kendi tasarruflarını kullanarak kısa vadede öz sermayeleriyle yatırım yapmak durumunda kalmaktadırlar. Dolayısıyla, sermaye yetersizliği girişimcilerin önündeki temel problem alanını oluşturmaktadır.

Bununla birlikte, özellikle yeni ve küçük ölçekli girişimcilerden banka kredisi kullanabilmek için yüksek teminatlar talep edilmektedir. Öte yandan, KOBİ’ler ölçekleri, sermaye ve organizasyon yapıları, düşük üretim düzeyleri nedeniyle ihtiyaç duydukları garanti ve teminatı elde etmekte zorluklar yaşamakta, dolayısıyla, düşük faizli ve basit prosüdürlü kredileri tercih etmekte. Doğal olarak, bu durum KOBİ’lerin kullandığı banka kredisi oranlarının düşük kalmasına neden olmaktadır. Elde edilebilen verilere göre, 2000 yılında KOBİ’lerin kullandıkları kredi miktarı %6 iken, bu oran KOBİ tanımında yapılan düzenleme ile 2006’da %24’e yükselmiştir. 2001 yılında finansal sektörde başlayan reform sürecinden sonra finans kurumları (bankalar, factoring ve leasing kuruluşları) KOBİ’ler ile daha çok işbirliğine yöneldiler. Bu çerçevede, kredilerin gayrisafi milli hasılaya olan oranı 2002’de %23 iken bu oran 2006’da % 41’e yükselmiştir. KOBİ’lerin kullandığı factoring miktarı 12 Milyar Avro’ya, leasing ise 4 Milyar Avro’ya yükselmiştir.

Bu gelişmelere karşın, finansman kuruluşları KOBİ’lerin finansmanını riski yüksek, getirisi düşük olarak görmekte bundan dolayı da KOBİ’leri destekleyen **yeterli sayıda ve etkinlikte** finansal kuruluş bulunmamaktadır.

Örneğin, Türkiye’de faaliyette olan 2 adet Girişim Sermayesi Kuruluşu bulunmaktadır. Bunlardan biri, **İŞRİSK** 2001 yılından beri faaliyette olan özel bir şirket olup, KOBİ Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş ise bir kamu ortaklığıdır. **KOBİ Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş** vizyon sahibi girişimcilerin, Türkiye ekonomisine katkı sağlayacak, rekabet avantajına sahip ürün veya hizmet projelerini, sermaye ve yönetim desteği ile gerçekleştirmelerini sağlamaktır. Türkiye’de KOBİ’lerin kullandıkları girişim sermayesi %2 civarında olup, çok düşük bir seviyededir.

Öte yandan, kredi garanti sistemi olarak, **Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş. (KGF)** 1994 yılından beri faaliyette olan tek fondur. Bu fonun temel amacı KOBİ'lerin finansman ve kredi kullarımlarını artırarak KOBİ'leri desteklemektir. KGF aracı bir kuruluş olarak, banka kredisine başvurmak için yeterli teminat gösteremeyen KOBİ'lerin kredi kullanımını sağlamakta, böylelikle bankaların müşteri sayılarının artmasına ve riski minimize etmelerine katkı sağlamaktadır. 2005 yılı sonu itibarıyla, KGF 982 işletmeye 81.8 Milyon Avro teminat vermiştir. KGF verilerine göre, 2005 yılında, verilen teminatların %85'i imalat sanayi sektörüne yönelik olup, verilen toplam teminatın %5'i Doğu Anadolu Bölgesinde kullanılmıştır.

Türkiye'de diğeri bir önemli KOBİ finansman aracı ise **TESKOMB'dur**. TESKOMB'a bağlı 921 adet Esnaf Kefalet Kooperatifi bulunmakta olup, Halkbank tarafından esnaf ve santkarlara verilen kredilere teminat sağlanmaktadır. TESKOMB tarafından teminat verilen işletmelerin tüm işletmelere oranı %12'dir.

Bununla birlikte, KOBİ'ler için başka bir önemli finansman enstrümanı olan mikro krediler göz önüne alındığında, Türkiye'de faaliyette olan herhangi bir **mikro kredi** mekanizmasının bulunmadığı görülecektir.

Bütün bu unsurlar değerlendirildiğinde, sadece KOBİ'ler bakımından değil Türkiye'deki finansal araçların geliştirilmesi bakımından da, KOBİ'lerin finansmana ulaşımına yönelik şartlarının, uygun finansman mekanizmalarının ve/veya desteklerinin kurularak iyileştirilmesi gerektiği açıktır.

## **Araştırma ve Geliştirme**

Rekabet edebilirlik ve teknolojik gelişimin sağlanmasında sınai mülkiyet haklarında kaydedilen aşama da çok önemlidir. Ancak, işletmeler arasında bu bilinç henüz tam olarak yerleşmemiş ve yaygınlaşmamıştır. KOBİ'lerin aldığı tescilli marka, patent ve faydalı model sayısı ve AR-GE potansiyelleri dikkate alındığında, Türkiye ile AB ülkeleri arasında göz ardı edilemeyecek farklılıklar bulunmaktadır.

Yapılan patent başvurularının tamamına yakını yabancı başvurular oluşturmakta, yerli başvuruların tescil oranının %10 düzeyinde olduğu görülmektedir. Faydalı modelde yerli başvurular daha fazla olsada ancak yarısı tescil ile sonuçlanmaktadır. Tasarım başvuru sayısı da yıllar itibarıyla artmasına rağmen, yetersizdir. Ancak, marka başvurusunda ve tescil sayısında oranlar yüksek olup, başvuruların %60'ı tescil ile sonuçlanmaktadır. Endüstriyel tasarım başvurularında da artış gözlenmektedir.

12 NUTS II Bölgesinden ve 15 Cazibe Merkezinden yapılan patent ve faydalı model tescilleri göz önüne alındığında, bu bölgeler ile ülkenin daha gelişmiş bölgeleri arasında önemli bir dengesizliğin olduğu görülebilir. 12 NUTS II Bölgesinde tescil edilen toplam patent sayısı 8, faydalı model sayısı ise 199 olup, bu sayılar Türkiye toplamının sırasıyla %6.5'ine ve %12'sine karşılık gelmektedir. 15 Cazibe Bölgesi değerlendirildiğinde ise, bu illerde tescil edilen toplam patent sayısı 5, faydalı model sayısı ise 188 olup, bu sayılar Türkiye toplamının sırasıyla %4'üne ve %11.3'üne karşılık gelmektedir. Bu oranlar 15 Cazibe Merkezinin tescil edilen patent ve faydalı model sayıları bakımından 12 NUTS II Bölgesi içinde çok önemli bir paya sahip olduğunu göstermektedir. 15 Cazibe Merkezi faydalı modelde 12 NUTS II bölgesi içinde %94, tescil edilen patentte ise %62.5 paya sahiptir.

### **İhracat Kapasitesi**

Bölgesel Rekabet edebilirliğin en belirgin göstergelerinden birisi işletmelerin ihracat kapasiteleridir. Firmalar talebe göre uygun maliyette ve kalitede ürün üretebiliyor ve bu ürünleri ihraç edebiliyorsa, yarattıkları katma değer ile hem bölgesel gelişmeye hem de istihdama önemli bir katkıda bulunuyorlardır. KOSGEB'in ülke genelinde 50.000 firmayı kapsayacak şekilde yaptığı saha çalışmasına göre; ancak firmaların %35'i ihracat yapabilmektedir (Tablo 23). Kaynakların yetersizliği ve bilgi eksikliği ihracatın önündeki en önemli engellerdir (Tablo 24).

KOBİ'lerin en önemli sorunlarından birisi de kalitedir. KOBİ'lerin ihracat yapabilmeleri aynı zamanda uluslar arası standartları ve kaliteyi yakalayabilmeleri için gerekli olan kalite belgelerini alabilen işletmelerin sayısı düşüktür. KOBİ'lerin nitelikli insan gücü bakımından kapasitelerinin yetersiz olduğu bilinmektedir. Öte yandan, ülkemizde KOBİlerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek imkanlara sahip üniversite, meslek lisesi ve meslek yüksek okulları bulunmakla birlikte bu eğitim kurumlarının müfredatlarının piyasanın ihtiyaç duyduğu iş gücü profiline ve becerilerine uygun olarak geliştirilmesi, firmalar ile eğitim kurumları ve üniversiteler arasında diyalogun ve işbirliğinin oluşturulması için daha çok çaba harcanması gerekmektedir.

Tablo 25'de AB ülkeleri ve bu ülkelere ihracat yapan KOBİ'lerin sayıları verilmektedir. Bu tablodan KOBİ'lerin ihracat kapasitelerini iyileştirebilmeleri için iç ve dış pazarlara dair bilgi ve danışmanlık desteklerine ihtiyaç duydukları görülebilmektedir. Yine aynı tablodan, Türk KOBİ'lerinin Almanya pazarında daha aktif oldukları, ancak, aynı zamanda diğer Avrupa ve küresel pazarları özellikle komşu Orta Doğu pazarlarını takip ettikleri anlaşılmaktadır.

### **Tablo 23: KOBİ'lerin İhracat Kapasitesi**

<b>İhracat Yapıyorlar mı?</b>	<b>Firma Sayısı</b>	<b>Yüzdesi (%)</b>
Evet	18.423	36,53
Hayır	29.615	58,72
Cevap yok	2.398	4,75
<b>Toplam Firma Sayısı</b>	<b>50.436</b>	<b>100,00</b>

**Kaynak:** KOSGEB Saha Çalışması

**Tablo 24: KOBİ'lerin İhracata İlişkin Önemli Sorunları**

<b>Neden İhracat Yapamıyorsunuz?</b>	<b>Firma Sayısı</b>	<b>Yüzdesi (%)</b>
Yetersiz Kaynaklar	15.571	28,09
Dış Pazarlara İlişkin Bilgi Eksikliği	8.568	15,46
Yönlendiricilerin yetersizliği	5.957	10,75
İç Pazardan tatmin olma	9.089	16,40
Fiyat dezavantajı	5.590	10,08
Düşük kaliteli ürün	5.431	9,80
Yabancı dil yetersizliği	5.224	9,42

**Kaynak:** KOSGEB Saha Çalışması

**Tablo 25: AB Ülkelerine İhracat**

<b>Ülkeler</b>	<b>Firma Sayısı</b>	<b>Yüzdesi (%)</b>
Almanya	6.025	25,34
İngiltere	2.838	11,93
Fransa	2.685	11,29
Yunanistan	2.530	10,64

Hollanda	2.111	8,88
İtalya	1.888	7,94
Belçika	1.193	5,02
İspanya	1.032	4,34
Avusturya	602	2,53
Danimarka	564	2,37
Polonya	405	1,70
Macaristan	389	1,64
İsveç	386	1,62
Çek Cumhuriyeti	209	0,88
Portekiz	203	0,85
İrlanda	175	0,74
Finlandiya	162	0,68
Litvanya	102	0,43
Slovenya	97	0,41
Slovakya	64	0,27
Malta	55	0,23
Estonya	29	0,12
Lüksemburg	16	0,07
Letonya	9	0,04
<b>Toplam</b>	<b>23.769</b>	<b>%100,00</b>

**Kaynak:** KOSGEB Saha Çalışması

Bilgi ve teknoloji tabanlı KOBİ'lerin, Ar-Ge'ye, tasarıma ve marka yaratmaya dayalı yenilikçi anlayışla katma değeri yüksek mal ve hizmet üretimini sağlamak üzere desteklenmeleri gerekmektedir. Bu sayede KOBİ'lerin rekabet gücü artırılabilir, rekabet gücü ise KOBİ'lerin verimlilikleri ile doğrudan ilişkilidir. Firmalar arası işbirliği ağlarının ve küçük ölçekli firmalar ile daha büyük firmalar arasında etkin ticari ilişkilerin ve ağların geliştirilmesi, mikro ve küçük ölçekli firmaların verimliliklerini yükseltecektir. Dolayısıyla, KOBİ'lerin verimliliğinin ve ürettikleri katma değerinin artırılması için, AB'deki en iyi uygulamaların değerlendirilerek kümeleşme anlayışının yaygınlaştırılması önemli araçlar olarak görülmektedir.



## **Benzer KOBİ Uygulamalar ve Kazanılan Deneyimler**

Türkiye’de ekonomik ve sosyal uyuma AB desteği çerçevesinde iki destek alanı bulunmaktadır. Bunlardan ilki İş Geliştirme diğeri ise Bölgesel Gelişmedir.

*İş Geliştirme Desteği kapsamında tamamlanmış, devam eden ve yeni başlamış projeler aşağıda verilmektedir:*

### **GAP Bölgesel Kalkınma Projesi Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Geliştirme**

Proje GAP Bölgesindeki KOBİ’lerin yönetim, girişimcilik ve operasyonel kapasitelerinin iyileştirilmesini desteklemektedir. Program kapsamında, bir çok firmadan 800 katılımcı girişimciliğin, işletme yönetimi ve gelişimi ile rekabet edebilirliğe ilişkin çeşitli alanlarda eğitim programlarına katıldı. 700 kişi ise Adıyaman Tekstil Eğitim Merkezinde becerilerini ve istidam edilebilirliklerini geliştirmeye yönelik eğitim programlarına katılım gösterdi. 600’den fazla kişi iş geliştirme hizmetleri ile 500 kişi danışmanlık hizmeti aldı. Mevcut ve olası aktivitelere ilişkin kapsamlı fizibilite, araştırma, sektör analizi ve Pazar araştırması çalışmaları yayımlandı. Bölge için bir KOBİ veri tabanı geliştirildi ve yakın bir zaman önce web sitesi kuruldu ve bu site üzerinden bölgedeki kadın girişimcilerin ürünleri tanıtılmaya başlanacak.

İş geliştirme, danışmanlık ve eğitim konularında hizmet vermek üzere Girişimci Destek Merkezleri (GİDEM) 4 ilde kuruldu.

### **KOBİ Finansmanı**

Proje, Türk Lirasının enflasyon riskine karşın bankaları korumak amacıyla takas riskini kompanse eden bir fon (ERCF) temin etmektedir. Proje, aynı zamanda fonları cazip faizler ile on-lending (borç alınan fonları başkalarına borç verilmesi) bankalara açmış (OLB) hem de kalkınma bölgeleri olarak seçilen illerde piyasadaki faiz oranlarına yakın oranlarda KOBİ’lere on-lending imkanı sağlamıştır. Sadece 7.9 Milyon Avro ya da 21.3 Milyon Avro’nun %37’si olan KOBİ sermaye kredisi olarak KfW tarafından sağlanmış ve 55 firmaya 60 adet kredi olarak dağıtılmıştır, 3 firma birden fazla kredi almıştır. OLB dağıtımı 2006 Aralık’da son bulmuş, ERCF’nin tekrar tahsisi için henüz karar alınmamıştır.

## **SELP 1**

Küçük İşletme Kredi Programı (SELP 1) OLB'ye katılımında bir değişim gerçekleştirilmesine katkıda bulunmuştur. Bu program doğrudan kredi temini performansını etkilemiştir, küçük kredilere yoğunlaşma 20.000 Avro'luk kredilerin %67 oranında dağıtılması sonucunu getirmiştir. Ayrıca, SELP 1 uzun vadeli küçük işletme finansmanı üzerinde de önemli bir etki yaratmıştır, kredilerin %71'i 12 aydan daha uzun vadeye sahiptir. 1,607 SELP 1 kredisi, geri dönüş olarak, 2,281 adet yeni iş ve 15,299 işletmenin faaliyetini koruması sonucu ile yerel ekonomiler ve ikincil pazarlar üzerinde farkedilebilir bir etki yaratmıştır. SELP 1'in imkan verdiği yeni işler göz önüne alındığında sonuç maliyeti 11,467 Avro'dur.

## **SELP 2**

SELP 1 kapsamında yapılan araştırmalar özellikle Türkiye'nin az gelişmiş bölgelerinde mikro ve küçük işletmelerin hala en çok bankalardan hizmet aldıklarını göstermiştir. Her ne kadar KOBİ Finansmanı Projesi, kredi dağıtımında coğrafi odaklanmanın yetersizliğinin ve az gelişmiş bölgelerde nispeten az sayıda banka şubesinin olması nedeniyle zorluk yaşandığını ortaya koymuş olsa da SELP 2 projesi de yine bu bölgeleri kapsayacaktır. SELP 1'de yer alan bütün OLB'ler SELP 2'ye de katılmak istediklerini belirtmişlerdir. Bütün bu bankalar ek şubeler açtılar ve kendi network'lerini önemli ölçüde yaygınlaştıran bu programı benimsiyorlar.

## **Moda Tekstil Kümelenmesi (Bakınız sayfa 46, Devam eden KOBİ destek faaliyetleri)**

## **Kümelenme Politikasının Geliştirilmesi (Bakınız sayfa 46, Devam eden KOBİ destek faaliyetleri)**

## **Kadın Girişimciliğinin Desteklenmesi**

Proje iki bileşenden oluşmaktadır. İlk bileşeni TESK tarafından uygulanacak olup, 25 ilde kurulacak olan amfili eğitim merkezlerinde girişimcilik ve yönetim eğitimleri ile kadınlar için danışmanlık hizmetleri verilecektir. Bu sayede TESK'in söz konusu illerdeki eğitim merkezlerinin devamlılığını sağlayabilmesi ve başka bölgelerde de benzer faaliyetleri yineleyebilmesi için kapasite geliştirmesine imkan sağlanmış olacaktır. Projenin ikinci bileşeni kapsamında ise, 4 iş geliştirme inkübatörü (kuluçka

merkezi) KOSGEB danışmanlığında kurulacak ve her biri en az 20 işletmeye (KOBİ'ye) yer verecektir. Bu bileşen aynı zamanda girişimcileri desteklemek üzere inkübatörlerinin kendi kendini idare edebilir, kar amacı gütmeyen işletmeler haline gelebilmeleri için kapasite geliştirmelerine de imkan sağlayacaktır. Bununla birlikte, ikinci bileşen KOSGEB'in tüm KOBİ politikalarını ve inkübatör uygulamalarını destekleyecektir.

*Bölgesel Gelişme Desteği kapsamında ise tamamlanmış, devam eden ve yeni başlamış projeler aşağıda verilmektedir:*

### **Doğu Anadolu Kalkınma Programı**

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'nın koordinatörlüğünde yürütülen bu hibe programı Bitlis, Hakkari, Muş ve Van illerinin dahil olduğu TBB2 Düzey II bölgesini kapsamış olup toplam 29.091 Milyon Avro'luk 309 adet hibe sözleşmeye bağlanmış ve tahsis edilmiştir.

### **GAP Bölge Kalkınma Programı-Kırsal Kalkınma ve Mikro Kredi Bileşeni**

87 adet hibe sözleşmeye bağlanmış olup hibe alanları desteklemek üzere proje yönetimi, satın alma ve izleme konularında bir çok eğitim faaliyetleri yürütülmektedir.

### **GAP Bölge Kalkınma Programı-Kültürel Miras**

ISAP'ı tanıtmak ve uygulamalarını takip etmek üzere Güney Doğu Anadolu Kültürel Mirası ve Turizmi Geliştirme Birliği resmi olarak kurulmuş olup faaliyetlerine başlamıştır. Hibe fonları kapsamında restorasyon işleri ve kültürel mirası koruma faaliyetleri devam etmektedir.

### **Samsun, Kastamonu ve Erzurum Düzey II Bölgelerinde Kalkınma Programı**

Mayıs 2006 sonu itibarıyla 396 adet hibe sözleşmeye bağlanmış olup 37 Milyon Avro'luk AB fonunun %98'ini oluşturmaktadır. Hibe fonu kapsamında düzenlenen eğitim faaliyetlerinden 14,696 kişi faydalanmış olup 3,425'i kadın, 3,185'i genç ve 386'sı özürülleri oluşturmaktadır. Bu hibe programı kapsamında 1,637 kişi yarı ya da tam zamanlı olarak istihdam edilmiştir.

**Konya (Konya ve Karaman), Kayseri (Kayseri, Sivas, Yozgat), Malatya (Malatya, Bingöl, Elazığ ve Tunceli) ve Agri (Agri, Iğdır, Kars ve Ardahan Düzey II Bölgelerinde Bölgesel Kalkınma**

Bilgilendirme, eğitim ve tanıtım faaliyetleri kapsamında yaklaşık 7,000 kişi Nisan ve Haziran 2006 arasında bu bölgelerdeki faaliyetlere katılım göstermiştir. Toplam 1,680 proje teklifi Merkezi Finans ve İhale Birimine sunuldu ve Kasım 2006 itibarıyla bunlardan 509'u sözleşmeye bağlandı. Bu da 61,25 Milyon Avro'luk AB hibesinin %105'ine tekabül etmektedir.

### **TR90 Düzey II Bölgelerinde Bölgesel Kalkınma**

### **Önemli miktarda iç göç alan Öncelikli Düzey Bölgeleri olan Kentlerde Ekonomik ve Sosyal Uyum Sorunlarının Çözümüne Yönelik Destek**

#### **KOBİ'lere Yönelik Temel Bulgular**

Hedef bölgedeki KOBİ'lerin karşılaştıkları zorluklara ilişkin olarak yukarıda yapılan analizin bir özeti olarak aşağıdaki hususlar tespit edilmiştir:

-Toplam işletmeler içinde KOBİ'lerin sayısı %99'a ulaşmaktadır. Türkiye'de işletmelerin %25.7'si 12 Düzey II Bölgesinde, %14'ü ise 15 Cazibe Merkezinde bulunmaktadır. 12 Düzey II Bölgesinde yaratılan istihdam 1,186,187 olup bu sayı KOBİ'lerin yarattığı toplam istihdamın %22.1'ine denk gelmektedir. 12 Düzey II Bölgesindeki KOBİ'lerin çoğunluğu toptan ve perakende satış konusunda faaliyet gösteriyor olup bu sektörü imalat sanayi , otel ve lokantalar takip etmektedir.

-KOBİ'lerin 12 Düzey II bölgesinde ve 15 Cazibe Merkezinde katkıları düşüktür, benzer şekilde KOBİ'lerin istihdam yaratma kapasiteleri de bu bölgelerde düşük kalmaktadır.

-İmalat sanayi işletmeleri çoğunlukla küçük ve orta boy işletmelerdir. Bu yapı, ölçek küçüklüğü, kurumsallaşmama ve düşük verimlilik gibi sorunlara neden olmakla birlikte kamunun uzun dönemli sektörel politika yapmasında da zorluklara neden olmaktadır.

-Serbest piyasa koşullarında faaliyette bulunan mikro işletmelerin üretim süreçleri ve talep konusundaki bilgi eksikliği bir çok işletmenin pazarda tutunamamasına ve piyasadan çekilmesine neden olmaktadır.

-Mikro işletmeler düşük katma değer üreten sektörlerde faaliyet göstermekte olup bu sektörler küresel rekabetten çok çabuk bir şekilde olumsuz olarak etkilenmekte ve firmaların kar oranları düşmektedir. Düşük karlılık durumu ise firmaların işlerini büyütmelerini ve yatırım sermayelerini artırmalarını kısıtlamakta hem de işletmelerin uzun vadede hayatta kalmalarını engellemektedir.

-Türkiye’de küçük ölçekli işletmelerin verimlilik oranları, teknoloji düzeyleri ve ihracat kapasiteleri düşüktür.

-Makro düzeyde, toplam talep üretim kapasitesinden düşüktür, bir başka deyişle, bazı spesifik sektörlerde toplam arzın toplam talebin üzerinde olması gerçeği rekabeti de yıkıcı bir hale getirmektedir.

-İşletmeler üretim maliyetinin altında kalan talebi karşılama eğiliminde olması mikro işletmelerin ek istihdam fırsatlarını değerlendirilmesine olanak tanımamaktadır.

-Bir çok sektörün yüksek düzeyde ithal ara girdiye bağımlı olması katma değer beklenen seviyede gerçekleşmesine engel olmaktadır.

-OSB ve KSS’leri KOBİ’ler için en uygun yatırım alanlarıdır, ancak, bu sanayi alanlarının buldukları bölgenin gelişmişlik düzeyine bağlı olarak doluluk oranları farklılık göstermektedir.

-İşletmelerin acil ihtiyacı yeni OSB ve KSS altyapılarının oluşturulmadından daha ziyade İşletme Geliştirme Merkezleri (İGEM), İş Geliştirme Merkezleri (İŞGEM), inkübatörler ya da ortak kullanım laboratuvarları ve ortak kullanım atölyeleri aracılığıyla destek ve danışmanlık hizmetlerine ulaşmalarının sağlanmasıdır.

-Kamu ve özel sektör arasında daha etkin bir işbirliğinin sağlanması ve KOBİ’lerin deneyimli kişiler tarafından eğitilmesi ve yönlendirilmesi gerekmektedir. Aynı şekilde, hem işletmeler arasında, hem de özel sektör ve kamu kurumları arasında diyalogun geliştirilmesi, kamu kurumları aracılığıyla işletmelere danışmanlık ve yönlendirme yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

-İşletmelerin rekabet gücünün artırılabilmesi için ilk kuruluşlarından gelişim aşamalarına kadar uygun eğitim ve danışmanlık faaliyetleriyle desteklenmelerine ihtiyaç bulunmaktadır.

-12 Düzey II bölgesindeki kayıtlı patent sayısı 8, kullanışlı model sayısı ise 199 olup Türkiye’de kayıtlı toplam patent sayısının %6.5’ini, kullanışlı model sayısının ise %12’sini oluşturmaktadır. Bu oranlar çok düşük kalmaktadır.

-İhracat yapabilmek, uluslararası standartlara ve kaliteye ulaşabilmek için gerekli olan sertifikalara sahip işletme sayısı çok düşüktür. Aynı zamanda kalifiye eleman çalıştırabilen KOBİ’lerin de sayısının az olduğu bilinmektedir.

-Türkiye’de KOBİ’lerin ancak yaklaşık %35’i ihracat yapabilmektedir. Kaynak yetersizliği ve bilgi eksikliği ihracatın önündeki en önemli engel olarak görülmektedir.

### **2.1.2.3. Turizm İşletmeleri**

Türkiye ekonomisinde turizmin rolü ve de bu sektörün geliştirilmesindeki sıkıntılar dikkate alındığında, turizm işletmelerinin rekabet edebilirliklerinin ve kalkınmalarının çok önemli bir konu olduğu görülecektir. Turizm sektörü içsel büyüme için çok önemli bir fırsat olduğundan, yerel niteliklere dayalı bölgesel ekonominin geliştirilmesi için bu sektörün kalkındırılması çok büyük önem arz etmektedir.

9. Kalkınma Planı’nın 2013 yılına kadar turizm konusunda öngördüğü hedefler arasında sektöre ülkedeki farklı refah ve gelişmişlik düzeylerini azaltmaya yönelik rehberlik etmek, bugüne kadar yararlanılamamış turizm potansiyeline sahip bölgelerin ekonomik ve sosyal kalkınmasında turizmin katkısını arttırmak, yeni kapasitelerin oluşturulmasını sağlamak ve de sektördeki tanıtım, pazarlama ve hizmet kalitesi ve altyapısını iyileştirmek hususları yer almaktadır.

9.Kalkınma Planı’nda yer alan hedeflerle uyumlu bir şekilde Stratejik Çerçeve Uyum Belgesinde de turizm altyapısının, hizmet kalitesinin, tanıtım ve pazarlama kapasitesinin geliştirilmesi konusunda bir ihtiyacın bulunduğu belirtilmektedir. Ayrıca, Çok Yıllı İndikatif Planlama Dokümanında, Türkiye’de KOBİ’lerin kalkınmasında imalat sanayinin ve turizm sektörünün büyük önem arz ettiği ifade edilmektedir.

Çok Yıllı İndikatif Planlama Dokümanında da belirtildiği üzere, Türkiye’de zengin sosyo-kültürel bir miras, uzun ve geniş sahil şeridi ve de belli bölgelerde gelişmiş bir turizm altyapısı bulunmaktadır. Türkiye, MÖ.800 yüzyıldan bugüne birçok medeniyetin miras bıraktığı bir toprak parçası üzerine kurulmuştur. Tarihi varlıklar eşsiz doğal güzelliklerle ve hava koşulları ile birleştiğinde Türkiye’yi

turistler açısından değişik seyahat deneyimlerinin yaşanabileceği en tercih edilir ülke konumuna getirmektedir.

Türkiye’de turizm sektörü özellikle 1980’lerden sonra çok büyük bir ilerleme kaydetmiştir ve sektör dış ticaret açıklarının kapatılmasında, demeler dengesini önemli miktarlarda sağladığı dış kaynaklarla iyileştirilmesinde ve işsziliği azaltmasında çok önemli bir araç haline gelmiştir. Türkiye’de istihdam oluşturma kapasitesi anlamında turizm sektörünün rolü çok büyüktür. Turizm sektöründe doğrudan oluşturulan bir birimlik bir istihdam diğer ilgili sektörlerde 1.5 birimlik bir istihdam artışına imkan sağlamaktadır. Bu itibarla, sektörde doğrudan ve dolaylı olarak oluşturulan istihdam yaklaşık 2 milyon civarındadır. Bu rakam Türkiye’de toplam istihdamın % 18’ini oluşturmaktadır. Avrupa Birliği ye ülkelerinde ise bu rakam % 6 civarındadır.

2005 yılında uluslararası turizm faaliyetlerinden elde edilen gelirin GSMH’ye oranı % 5.5 olarak gerçekleşmiştir. Turizm gelirlerinin AB toplam milli geliri içindeki payı ise % 2’dir. Ayrıca, turizmin ihracata oranı 1980’lerde % 13.8 iken bu oran 2005 yılında % 24.5’e yükselmiştir. Gelişmiş ülkelerde ise bu oran % 7, gelişmekte olan ülkelerde ise % 9.6 civarındadır.

Dünya Ticaret rgtnn 2004 istatistiklerine göre Türkiye, 16,8 milyonluk turistle ve pazarda % 2,2 lik payı ile küresel düzeyde 12. sırada, AB 25 içerinde 6. sırada ve Akdeniz bölgesinde Fransa, İspanya ve İtalya’dan sonra 4. sırada yer almaktadır.

Turizm gelirleri açısından, Akdeniz bölgesinde ve AB–25 lkeleri içerisinde İspanya, Fransa ve İtalya’dan sonra 4. sırada olup 15,9 milyar dolarlık turizm geliri ve %2,2 lik pazar payı ile küresel sıralamada 8. sırada bulunmaktadır.

Türkiye’de 2002 yılındaki işletmelerin sektörel dağılımı incelendiğinde toplam 174.199 turizm işletmesi olduğu görülmektedir. (Otel ve Restoranlar) Bu rakam toplam işletmeler içerisinde % 9.4’lk bir payı teşkil etmekte olup, bu rakamla turizm işletmeleri işletmeler içerisinde 4. sırada yer almaktadır.(Kaynak TRKSTAT) Turizm işletmelerinin dağılımı aşağıdaki bölümlerde verilmektedir. (Bakınız **Tablo 27**)

2005 yılı itibariyle konaklama tesislerindeki yatak kapasitesi yaklaşık olarak 1 milyon civarındadır. Bunun dışında, 260 bin yatak yatırım aşamasındadır. Avrupa Birliği lkelerinde, uluslararası standartlarda olan yatak sayısı 9,5 milyon civarındadır.

Bütün bu olumlu gelişmelere rağmen, Türkiye’deki turizm sektöründe işletmelerin fiyatları ve yıllık ortalama doluluk oranları standartların altında kalmaktadır. Turizm işletmelerinin temel problemi pazarlama ve tanıtım faaliyetlerinin eksikliğidir.

Turizm sektöründeki bir diğer problem doğal ve tarihi mirasın korunması, ticarileştirilmesi ve tanıtımının yeterli düzeyde yapılamamasıdır. Tarihi ve doğal kaynakların korunması, rehabilitasyonu, ticarileştirme ve tanıtımına yönelik faaliyetler söz konusu bölgenin cazibesini arttıracaktır. Doğal olarak bu durum bölgedeki turizm işletmelerini direk olarak etkileyecek ve iş stokunda bir artış sağlanacaktır. Öte yandan bu artış yeni iş imkânlarının ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Turizm sektörünün hedef bölgedeki önemi, bu bölgedeki istihdam oranları dikkate alındığında, ülkenin gelişmiş bölgelerine göre göreceli olarak daha fazladır.

Doğal ve tarihi mirasın korunması ve ticarileştirilmesi ayrıca turizm ürünlerinin çeşitlendirilmesi ve turizmin coğrafi olarak yaygınlaştırılması için de önemlidir.

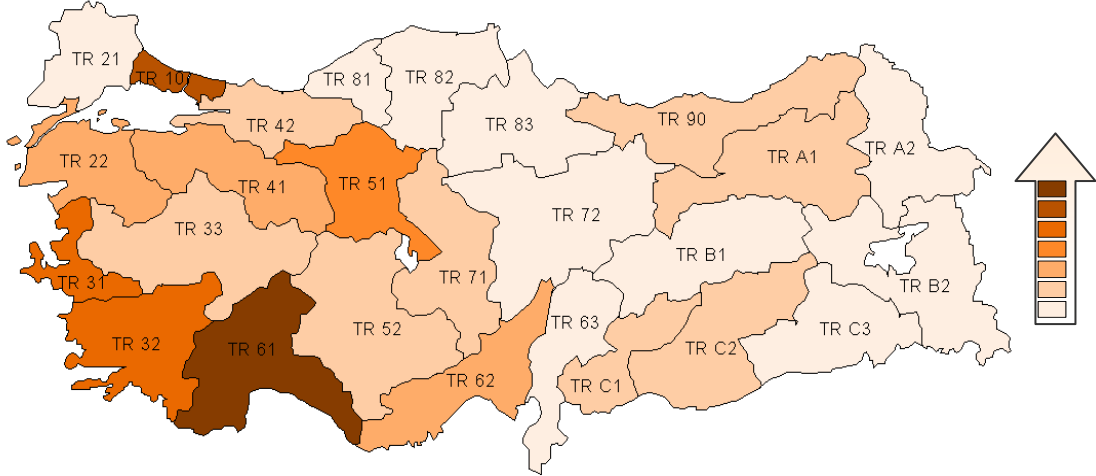
Turizmin ekonomik faydalarının artırılarak tüm bölgelere yayılması ve turizm sezonunun uzatılarak tüm yıla yayılması ülkemiz turizminin gelişmesinde dikkat edilmesi gereken en temel faktörlerdendir. Turizm faaliyetlerinin çeşitlenememesi nedeniyle turizmde mevsimsellik ve kıyı bölgelerinin aşırı kullanımı gibi sorunlar yaşanmaktadır. Bu çerçevede, ülkemiz turizminde ağırlıklı bir yere sahip olan deniz, güneş, kum, odaklı turizm anlayışının yanı sıra, kaplıca-sağlık turizmi, kış turizmi, dağ turizmi, golf turizmi, yayla turizmi, kültür turizmi inaç turizmi, İpek Yolu, antik kentler ve tarihi çekim merkezleri, yat, akarsu, doğa yürüyüşü, mağara, kongre, sualtı dalış, sportif olta balıkçılığı gibi farklı turizm çeşitlerinin temel altyapılarının desteklenmesi turizm sektörünün gelişmesine ve bölgesel farklılıkların azaltılmasına katkı sağlayacaktır.

### **Turizm İşletmelerinin Mekansal Dağılımı**

Turizm sektöründeki talep bölgesel olarak yoğunlaşmaktadır. Mevcut yatak kapasitesi ve yüksek kalitedeki konaklama tesisleri kıyı turizmine olan bağımlılık sebebiyle daha çok Akdeniz ve Ege kıyılarında yoğunlaşmaktadır. (**Harita 2**)



**Harita 1: DÜZEY II Bölgelerine Göre Yatak Kapasitesi/ Nüfus Haritası**



Türkiye'ye gelen turistlerin %74,2'si Antalya, İstanbul, Muğla, İzmir ve Aydın gibi kıyı şeridinde yer alan illeri ziyaret etmekte, aynı zamanda yatırım belgeli konaklama tesislerinin %70'i, işletme belgeli konaklama tesislerinin ise %65,7'si bu illerde yer almaktadır.

Diğer taraftan 12 Düzey II bölgesi ve 15 Cazibe Merkezi dikkate alındığında, bu bölgelere gelen turist sayısı Ege ve Akdeniz'deki kıyı bölgelerine gelen turist sayısına göre çok düşük düzeydedir. 12 Düzey II bölgesi ve 15 Cazibe Merkezinin Türkiye'deki payı sırasıyla % 10,3 ve % 5,16 düzeyindedir. (Tablo 26)

**Tablo 26: 12 Düzey II Bölgesi ve 15 Cazibe Merkezindeki Belediye Belgeli Tesislere Gelen Turist Sayısı**

12 Düzey II BÖLGESİ		15 CAZİBE MERKEZİ	
TR-63 (Hatay, K.Maraş,Osmaniye)	204, 493	K.Maraş	63,435
TR-83 (Samsun, Amasya, Çorum, Tokat)	326, 072	Samsun	181,171
TR-82 (Çankırı, Kastamonu, Sinop)	99, 341	Kastamonu	53,641

TR-B1 (Malatya, Elazığ, Bingöl,Tunceli)	107, 217	Malatya	53,268
		Elazığ	10,240
TR-90 (Trabzon, Artvin,Giresun,G.Hane,Ordu,Rize)	363, 477	Trabzon	164, 656
TR-72 (Kayseri,Sivas, Yozgat)	181, 050	Kayseri	63,268
		Sivas	61,420
TR-C1 (Gaziantep, Adıyaman,Kilis)	64, 926	Gaziantep	47, 317
TR-C2 (Diyarbakır, Şanlıurfa)	135, 544	Diyarbakır	20,714
		Şanlıurfa	114,830
TR-A1 (Erzurum,Erzincan,Bayburt)	311, 472	Erzurum	232, 588
TR-C3 (Batman, Mardin,Şırnak,Siirt)	70, 619	Batman	13,568
TR-B2 (Van, Muş,Bitlis,Hakkari)	194, 759	Van	108, 769
TR-A2 (Ağrı,Ardahan,Iğdır,Kars)	174, 703	Kars	29,170
<b>12 Düzey II Bölgesi Toplamı</b>	<b>2, 233, 673</b>		
<b>15 Cazibe Merkezi Toplamı</b>			<b>1, 111, 882</b>
<b>Türkiye Toplamı</b>	<b>21, 538, 878</b>		
<b>12 Düzey II Bölgesinin Türkiye'ye Oranı (%)</b>	<b>10. 3</b>		
<b>15 Cazibe Merkezinin Türkiye'ye Oranı (%)</b>			<b>5.16</b>

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2004)

Turizm işletmelerinin (oteller ve restaurantlar) bölgesel dağılımı dikkate alındığında, Türkiye'deki toplam turizm işletmelerinin % 22,2'si 12 Düzey II bölgesinde, % 11,9'u ise 15 Cazibe Merkezinde yer almaktadır. **(Tablo 27)**

**Tablo 27: Turizm İşletmelerinin 12 Düzey II Bölgesi ve 15 Cazibe Merkezine Göre Dağılımı**

12 Düzey II BÖLGESİ		15 CAZİBE MERKEZİ	
TR-63 (Hatay, K.Maraş,Osmaniye)	4, 357	K.Maraş	1,348
TR-83 (Samsun, Amasya, Çorum, Tokat)	6, 428	Samsun	2, 993
TR-82 (Çankırı, Kastamonu, Sinop)	1, 949	Kastamonu	1,009

TR-B1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)	2, 942	Malatya	1, 112
		Elazığ	1, 203
TR-90 (Trabzon, Artvin, Giresun, G.Hane, Ordu, Rize,)	7, 398	Trabzon	2, 378
TR-72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	3, 289	Kayseri	1, 392
		Sivas	1, 072
TR-C1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	3, 411	Gaziantep	2, 542
TR-C2 (Diyarbakır, Şanlıurfa)	2, 804	Diyarbakır	1, 709
		Şanlıurfa	1, 095
TR-A1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)	1, 949	Erzurum	1, 255
TR-C3 (Batman, Mardin, Şırnak, Siirt)	1, 170	Batman	341
TR-B2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari)	1, 632	Van	870
TR-A2 (Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars)	1, 508	Kars	477
<b>12 Düzey II Bölgesi Toplamı</b>	<b>38, 837</b>		
<b>15 Cazibe Merkezi Toplamı</b>			<b>20,796</b>
<b>Türkiye Toplamı</b>	<b>174, 199</b>		
<b>12 Düzey II Bölgesinin Türkiye'ye Oranı (%)</b>	<b>22.2</b>		
<b>15 Cazibe Merkezinin Türkiye'ye Oranı (%)</b>			<b>11.9</b>

Kaynak: TÜİK – 2002 Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı

Ayrıca, yatak kapasitesi bakımından 12 Düzey II bölgesi Türkiye'deki toplam yatak kapasitesinin % 6,39'sunu, 15 Cazibe Merkezi ise % 3,76'ünü oluşturmaktadır. (Tablo 28)

**Tablo 28: 12 Düzey II Bölgesinde ve 15 Cazibe Merkezinde Bulunan Turizm Yatırım Belgeli ve İşletme Belgeli Konaklama Tesislerine İlişkin Toplam Yatak Kapasitesi**

DÜZEY II Bölgeleri	Toplam Yatak Kapasitesi	10,000 Kişiye düşen Yatak Sayısı*	Cazibe Merkezleri	Toplam Yatak Kapasitesi	10,000 Kişiye düşen Yatak Sayısı *
TR-63 (Hatay, K.Maraş, Osmaniye)	3.898	13.78	K.Maraş	701	6.77

TR-83 (Amasya, Çorum,Samsun,Tokat)	4.968	16.73	Samsun	1491	12.55
TR-82 ( <b>Çankırı</b> , Kastamonu, Sinop)	1.171	14.97	Kastamonu	816	25.26
TR-B1 (Bingöl, <b>Elazığ</b> , <b>Malatya</b> ,Tunceli)	2.587	14.06	Elazığ	877	14.73
			Malatya	1002	10.85
TR-90 (Artvin,Giresun,G.Hane,Ordu,Rize, <b>Trabzon</b> )	11.924	37.39	Trabzon	5128	48.33
TR-72 ( <b>Kayseri</b> , <b>Sivas</b> , Yozgat)	3.883	15.32	Kayseri	2800	25.54
			Sivas	689	9.69
TR-C1 (Adıyaman, <b>G.Antep</b> ,Kilis)	5.114	23.21	Gaziantep	4281	30
TR-C2 ( <b>Diyarbakır</b> , <b>Ş.Urfa</b> )	3.630	11.36	Diyarbakır	1818	12.16
			Ş.Urfa	1812	10.65
TR-A1 (Bayburt,Erzincan,, <b>Erzurum</b> )	3.703	27.24	Erzurum	3196	33.32
TR-C3 ( <b>Batman</b> , Mardin,Şırnak,Siirt)	2.016	10.24	Batman	611	11.79
TR-B2 (Bitlis,Hakkari,Muş, <b>Van</b> )	2.627	12	Van	1478	14.59
TR-A2 (Ağrı,Ardahan,Iğdır, <b>Kars</b> )	4.559	39.40	Kars	2805	97.73
<b>Toplam/ Ortalama</b>	<b>50.080</b>		<b>Toplam / Ortalama</b>	<b>29.505</b>	
<b>Türkiye Toplamı/ Ortalama</b>	<b>783.319</b>	<b>107.3</b>		<b>783.319</b>	<b>107.3</b>
<b>Toplam Yatak Kapasitesinin Türkiye'ye Oranı (%)</b>	<b>6,39</b>			<b>3,76</b>	

Kaynak: Kültür ve Turizm Bakanlığı (2005) \* Kaynak: TURKSTAT 2000 Nüfus sayımı

### Turizmin Sezon ve Coğrafi Olarak Dağılımı

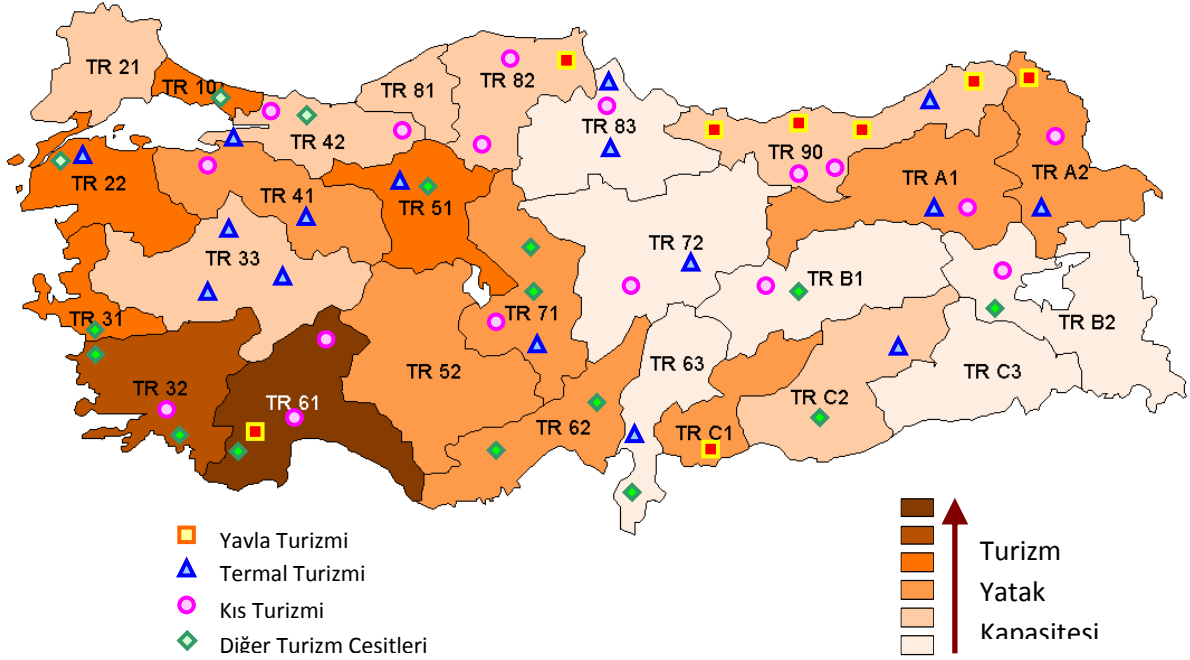
Operasyonel Programın uygulanacağı bölgede değişik turizm çeşitlerinin gelişmesinde önemli doğal ve tarihi potansiyel bulunmaktadır. Bu potansiyelden tam manasıyla faydalanılamamaktadır.

Yeni binyılın başlamasıyla birlikte Türkiye turizmin çeşitlendirilmesine ve sürdürülebilmesine büyük önem vermiştir. Varış yeri odaklı turizmin geliştirilmesi ve tanıtım stratejisi bu politika ile uyumlu olup bu durum yerel ekonomik kalkınmaya katkı sağlama ve turizm faaliyetlerinin bölgesel yoğunlaşmasına yönelik olarak sürdürülebilirliği sağlamaktadır.

Turizmin çeşitlendirilmesine yönelik bir diğer araç da 2634 sayılı Turizm teşvik Kanununda belirtilen "Kültür ve Turizmin Korunması ve Kalkındırılması Bölgeleri"dir. Bu bölgeler Kültür ve turizm Bakanlığı'nın önerisi sonucunda Bakanlar Kurulu'nda belirlenmiş ve bölgelerin doğal, tarihi, arkeolojik ve Sosyo-kültürel varlıkları dikkate alınmıştır.

Bu bağlamda bu güne kadar 85 kıyı turizm bölgesi, 34 Sağlık ve termal turizm merkezleri, 19 kış sporları merkezi, 25 yayla turizmim merkezi belirlenmiş bulunmaktadır.(Bakınız **harita 3**)

**Harita 2: Turizm Çeşitlilik Haritası**



**Kaynak:** Kültür ve Turizm Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

Turizm çeşitlilik haritasından da görüleceği üzere, termal, kış ve yayla turizmi ve diğer turizm çeşitleri 12 Düzey II bölgesinde ve 15 Cazibe Merkezinde ön plana çıkmaktadır.

Sonuç olarak, hedef bölgelerde turizm sektörünün en temel problemi aşağıda özetlenmektedir;

- Doğal ve tarihi mirası yetersiz korunması, geliştirilmesi ve ticarileştirilmesi,
- Turizmde coğrafi genişlemenin ve çeşitliliğin sağlanması için yeterli alt yapının olmaması ve turizmin ekonomik faydasının bütün bölgelere yayılamaması
- Etkin tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin olmaması,
- Turizm KOBİ'leri ve tesislerinin alt yapı ihtiyaçlarının giderilmesindeki zorluklar

### 2.1.3. Araştırma Geliştirme ve İnovasyon

Ar-Ge ve inovasyon sonuçlarının hızla ekonomide uygulanması rekabet gücünü artırmak için kaçınılmazdır.

Buna paralel olarak, 9. Ulusal Kalkınma Planının gelişme eksenlerinden biri olarak ülkenin rekabet gücünün artırılması belirlenmiştir. Bu hedefi gerçekleştirebilmek için Planda ön görülen araçlardan birisi Ar-Ge ve inovasyondur. Planda Ar-Ge, inovasyon için 2013 yılı itibarıyla gerçekleştirilmesi ön görülen temel hedefler;

- Kişi başına GSYİH ve özel sektör katkılarında Ar-Ge harcamalarının payının artırılması
- Girişim sermayesi gibi finansal araçlarla teknoloji ve inovasyon tabanlı girişimciliğin desteklenmesi
- Özel sektörde araştırma kurumlarının ya da merkezlerinin kurulmasının desteklenmesi
- Bilim, teknoloji ve inovasyon alanlarında farkındalığın artırılmasına yönelik aktivitelerin düzenlenmesi
- Ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimine katkıda bulunacak, üniversitelerce yürütülen Ar-Ge aktivitelerinin belirlenmesi
- Üniversite-sanayi işbirliğinin geliştirilmesi
- Teknoloji Geliştirme Bölgelerinin (TGB) altyapısının tamamlanması ve bu bölgelerin öncelikli sektörlerde ihtisaslaşmasının desteklenmesi
- Ar-Ge, inovasyon bilgisini sanayiye ve üretime aktaran Teknoloji Transfer merkezlerinin kurulmasıdır.

9. Kalkınma Planının hedefleri ile uyumlu olarak Stratejik Çerçeve Belgesinde (SCF) de; teknoloji altyapısını oluşturan Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, Teknoloji Geliştirme Merkezleri ve Teknoloji Transfer Merkezlerinin kurulacağı ve mevcutların durumlarının iyileştirileceği; işletmeler arasında şebekeleşme ve kümelenme faaliyetlerinin, aynı zamanda, işletmeler ile üniversiteler ve araştırma

kurumları arasında işbirliğinin geliştirileceği; uygun üretim teknolojisi seçiminde ve inovasyona yönelik faaliyetlerde işletmelerin kapasitesinin ve farkındalığının artırılacağı belirtilmektedir.

MIPD’de ise, Ar-Ge ve inovasyon alanındaki özel müdahale alanları, esas olarak iş geliştirme şebekeleri ve kümelerin oluşturulması ile KOBİ’lere yönelik altyapı ve teknoloji hizmetlerinin desteklenmesi yoluyla inovasyonun, girişimciliğin ve teknoloji transferinin teşvik edilmesini kapsamaktadır.

Araştırma, teknolojik gelişme ve inovasyon aracılığıyla işletmelerin rekabet gücünün artırılmasına yönelik Türkiye’nin Ar-Ge sisteminin genel görünümü analiz edildiğinde; 2003 yılı itibarıyla Ar-Ge harcamalarının kişi başına GSYİH’ya oranının %0.61 olduğu görülmektedir. Bu oran 2004 yılında %0.67’ye yükselmiş olup **(Tablo 29, Grafik 8)**, 2006 yılı için 9. Kalkınma Planında tahmin edilen oran %0.8’dir. Hükümet, üniversiteler, sanayi ve STK temsilcilerinden oluşan, bilim ve araştırma alanında Türkiye’nin en üst düzeyde politika yapıcı kuruluşu olan Bilim ve Teknoloji Üst Kurulu’nun Lisbon Stratejisinin 2010 yılı hedeflerini gerçekleştirebilmek için koyduğu oran ise %2’dir. Ancak, AB-25’de şu anda bu oran ortalama %1.9 olup, Türkiye’deki oranın çok üstündedir **(Grafik 9)**.

Kamunun araştırma kurumları, kamu ve özel sektör çalışanları, yatırım programı bütçeleri, üniversitelerin personel envanterleri ve muhasebe kayıtlarını göz önüne alarak yaptığı araştırmalara göre, Türkiye’nin kişi başına GSYİH’sından 2003 yılında yaptığı araştırma ve geliştirme harcaması 2,197 YTL olup bu miktar 2004’de 2,898 YTL olarak gerçekleştirilmiştir.

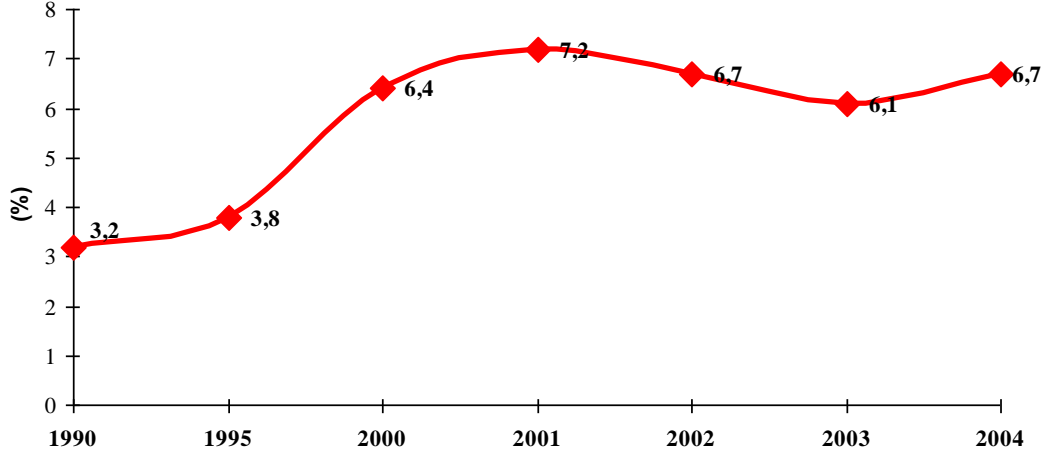
Satın alma gücü paritesine göre Ar-Ge harcamaları, 2003’deki 2,920.1 ABD Dolarından %31.6’lık bir artışla 2004 yılında 3,653.4 ABD Dolarına yükselmiştir. Benzer şekilde, kişi başına Ar-Ge harcaması aynı yıl 41.6 ABD Dolarından 51.4 ABD Dolarına çıkmıştır **(Tablo 29)**.

**Tablo 29: Türkiye’nin Kişi Başına GSYİH İçindeki Ar-Ge Harcamaları**

	Cari Fiyatlar (YTL)		Satın Alma Gücü Paritesi (USD \$)	
	2003	2004	2003	2004
<b>Toplam Ar-Ge Harcaması (Million)</b>	2,197.09	2,897.52	2,920.1	3,653.4
<b>Ar-Ge Harcaması/Kişi Başına GSYİH (%)</b>	0.61	0.67	0.61	0.67
<b>Kişi Başına Ar-Ge Harcaması</b>	31.28	40.72	41.58	51.35

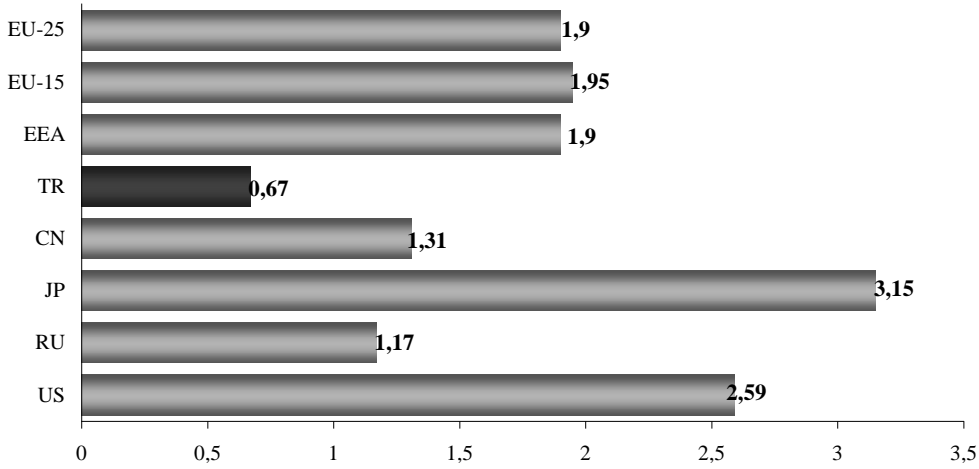
Kaynak: TÜİK

Şekil 8: Türkiye'nin Ar-Ge Harcaması/Kişi Başına GSYİH (%) Oranı



Kaynak: TÜİK

Şekil 9: Kişi Başına GSYİH'nın Yüzdesi Olarak Ar-Ge Harcamaları



Kaynak: Ekonomi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD)

Tablo 30: Kişi Başına GSYİH'nın Yüzdesi olarak Türkiye'nin Ar-Ge Harcamalarının Dağılımı

Türkiye'nin Ar-Ge'de Toplam Yurtiçi Harcaması	
% Harcamayı Gerçekleştiren	% Finanse Eden

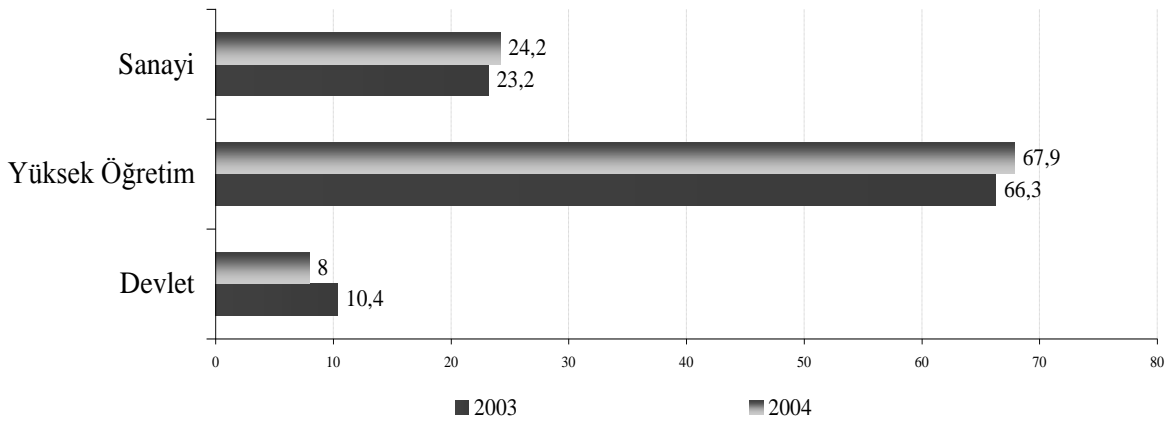


	Yüksek Öğretim	Sanayi	Devlet	Devlet	Sanayi	Yurtiçi Kaynaklar	Yabancı Kaynaklar
<b>2003</b>	66.3	23.2	10.4	57.0	36.2	5.2	1.6
<b>2004</b>	67.9	24.2	8.0	57.0	37.9	4.7	0.4

**Kaynak:** TÜİK

Kişi başına GSYİH içindeki Ar-Ge harcaması oranının artırılması için, Ar-Ge yatırımları ve desteklerine yönelik kamunun ayırdığı bütçenin yükseltilmesinin yanı sıra, özel sektörün Ar-Ge harcamalarının da artırılması gerekmektedir. **Tablo 30'dan** görülebileceği üzere, Ar-Ge yatırımlarının önemli bir kısmı kamu kurumlarınca ve üniversitelerce gerçekleştirilmektedir (yaklaşık %70'i), buna karşın gelişmiş ülkelerde teknolojik gelişmenin itici gücü özel sektördür. 2013 yılı itibarıyla Türkiye'de Ar-Ge yatırımlarının en az %60'ının özel sektörde gerçekleştirilmesi hedeflenmektedir. Bu itibarla, kamu destekleriyle özel sektörün Ar-Ge aktivitelerinin artırılması sağlanacaktır.

**Şekil 10: Kişi Başına GSYİH'nin Yüzdesi olarak Türkiye'nin Ar-Ge Harcamalarının Dağılımı**



**Kaynak:** TÜİK

Bilim ve teknolojik gelişme ile Ar-Ge kapasitesi bakımından Türkiye'nin genel durumu değerlendirildiğinde, son yıllarda önemli ilerlemeler kaydedilmiştir. Özellikle Türk bilim insanlarınca yapılan bilimsel yayınların sayısındaki artış başta olmak üzere, bilimsel üretimde etkileyici bir ilerleme sağlanmıştır. Bununla birlikte, Türkiye'de önemli bir genç eğitilmiş nüfus potansiyeli bulunmaktadır. Bilimsel yayınlarda Türkiye 1985 yılında 493 yayın ile 44. sırada iken, 2002'de 9303 yayın ile 22. sıraya yükselmiş, 2004'de ise 13.773 yayın ile 20. sırada yer almıştır.

Kişi başına GSYİH'sı Türkiye ortalamasının %75'inin altında kalan 12 Düzey II (NUTS) Bölgesinde 15 üniversite bulunmaktadır. **Tablo 31'de** bu üniversitelerin isimleri, buldukları iller ve 2005 ve 2006 yılları itibarıyla yatırım oranları verilmektedir.

Bu üniversitelere ek olarak, 17 Mart 2006 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 5467 sayılı konun ile 15 yeni üniversite kurulmuştur. Bu üniversitelerin 9'u bu Operasyonel Programın<sup>29</sup> hedef bölgesinde bulunmaktadır. Bununla birlikte, 29 Mayıs 2007 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 5662 sayılı kanunla da 17 üniversite daha kurulmuştur. Bu üniversitelerin de 12 adedi hedef bölgededir<sup>30</sup>. Ancak bu üniversiteler henüz kuruluş aşamalarında oldukları için tabloların içinde yer almamaktadırlar.

**Tablo 31'den** görülebileceği üzere, 2006'da üniversitelere yapılan yatırımlarda önemli bir artış olmuştur. 12 Düzey (NUTS) II Bölgesindeki üniversitelere yapılan yatırım 2005'deki miktarla kıyaslandığında **%377 artışla** 2006'da **32.385** YTL'ye ulaşmıştır. Bu oran Türkiye'deki bütün üniversitelere tahsis edilen miktarın **%12,73'**üne karşılık gelmektedir. 12 Düzey (NUTS) II Bölgesinde yer alan 15 Cazibe Merkezinde bulunan üniversiteler ise tahsis edilen bu miktarın büyük bir bölümünü almıştır. 2006'da 15 Cazibe Merkezinde bulunan üniversitelere tahsis edilen bütçe miktarı, 12 Düzey (NUTS) II Bölgesindeki tüm üniversitelerin aldığı toplam miktarın **%92.46'sını** oluşturmaktadır.

**Tablo 31: 12 Düzey II Bölgelerindeki Üniversiteler için Tahsis Edilen Yatırım Bütçesi**

Üniversite	Yer	Yatırımın	Yatırımın
		Miktarı	Miktarı
		2005	2006
		(1000 TL)	(1000 TL)
Atatürk Üniversitesi *	Erzurum	900	2,552
Cumhuriyet Üniversitesi *	Sivas	400	1,875
Dicle Üniversitesi *	Diyarbakır	98	2,791
Erciyes Üniversitesi *	Kayseri	770	2,610
Fırat Üniversitesi *	Elazığ	463	996
Gaziantep Üniversitesi *	Gaziantep	413	3,503
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	Tokat	463	1,645

<sup>29</sup> Hedef bölgede kurulan üniversitelerin isimleri: Amasya Üniversitesi (Amasya), Hitit Üniversitesi (Çorum), Kastamonu Üniversitesi (Kastamonu), Giresun Üniversitesi (Giresun), Ordu Üniversitesi (Ordu), Rize Üniversitesi (Rize), Bozok Üniversitesi (Yozgat), Adıyaman Üniversitesi (Adıyaman), Erzincan Üniversitesi (Erzincan)

<sup>30</sup> Hedef bölgede kurulan üniversitelerin isimleri: Ağrı Dağı Üniversitesi (Ağrı), Sinop Üniversitesi (Sinop), Siirt Üniversitesi (Siirt), Kilis 7 Aralık Üniversitesi (Kilis), Çankırı Karatekin Üniversitesi (Çankırı), Artvin Çoruh Üniversitesi (Artvin), Bitlis Eren Üniversitesi (Bitlis), Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi (Osmaniye), Bingöl Üniversitesi (Bingöl), Muş Alparslan Üniversitesi (Muş), Mardin Artuklu Üniversitesi (Mardin), Batman Üniversitesi (Batman)

Harran Üniversitesi *	Urfa	458	273
İnönü Üniversitesi *	Malatya	138	4,939
Kafkas Üniversitesi *	Kars	369	499
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi *	K.maraş	507	821
Karadeniz Technical Üniversitesi *	Trabzon	297	2,916
Mustafa Kemal Üniversitesi	Hatay	721	796
Yüzüncü Yıl Üniversitesi *	Van	460	1,844
19 Mayıs Üniversitesi *	Samsun	329	4,325
<b>12 Düzey II Bölgelerindeki 15 Üniversitenin Toplamı</b>		<b>6,786</b>	<b>32,385</b>
<b>15 Cazibe Merkezlerinin Toplamı</b>		<b>5,602</b>	<b>29,944</b>
<b>Türkiye Toplamı</b>		<b>119,040</b>	<b>254,415</b>

**2006**

<b>12 Düzey II Bölgelerinin Türkiye'deki Payı</b>	<b>12.73</b>
<b>15 Cazibe Merkezinin Türkiye'deki Payı</b>	<b>11.77</b>
<b>15 Cazibe Merkezinin 12 Düzey II Bölgelerindeki Payı</b>	<b>92.46</b>

\*15 Cazibe Merkezi

Kaynak: DPT

**Tablo 32'**dan görüldüğü üzere, Türkiye'de üniversiteler tarafından yapılan toplam yayın sayısı **16.836**'dır. 12 Düzey (NUTS) II Bölgesindeki 15 üniversitenin toplam yayın sayısı **3.789** olup tüm üniversitelerden yapılan yayınların **%22,51**'ine karşılık gelmektedir. 15 Cazibe Merkezinde bulunan üniversitelerden yapılan yayın sayısı, 2005 yılı itibarıyla, 12 Düzey (NUTS) II Bölgesindeki tüm üniversitelerden yapılan yayın sayısının **%93,48**'ine, Türkiye'deki tüm üniversitelerden yapılan yayın sayısının ise **%21,04**'üne karşılık gelmektedir.

Aynı şekilde, **Tablo 33'de**, 2004-2005 öğretim yılında, **15 üniversitedeki araştırmacı sayısının 6.682** ile tüm üniversiteler arasında **%20,83**'lük bir paya sahip olduğu, 15 Cazibe Merkezinde bulunan üniversitelerde çalışan araştırmacı sayısının ise 12 Düzey (NUTS) II Bölgesi içinde **%92,19**, Türkiye'deki tüm üniversiteler arasında ise **%19,21**'lik bir paya sahip olduğu gösterilmektedir.

Verilerden kolayca anlaşılacağı üzere, kişi başına GSYİH'sı Türkiye ortalamasının %75'inin altında kalan az gelişmiş bölgelerde bulunan üniversiteler, kamu üniversitelerine tahsis edilen toplam yatırım, araştırmacı ve yayın sayısı bakımından yeterli kapasiteye sahip değildir. Ar-Ge anlamındaki asıl kapasite gelişmiş bölgelerde bulunmaktadır. KOBİ'lere yönelik olarak Ar-Ge anlamında bir ilerleme kaydedilebilmesi için Ar-Ge projelerinin gelişmiş bölgelerle birlikte yürütülmesi faydalı olacaktır.

**Tablo 32: 12 Düzey II Bölgesindeki 15 Üniversitenin Akademik Yayın Sayısı (2006)**

Üniversitenin Adı	Yayın Sayısı
Atatürk Üniversitesi*	448
Cumhuriyet Üniversitesi *	165
Dicle Üniversitesi *	194
Erciyes Üniversitesi *	436
Fırat Üniversitesi *	402
Gaziantep Üniversitesi *	193
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	133
Harran Üniversitesi *	153
İnönü Üniversitesi *	329
Kafkas Üniversitesi *	83
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi *	168
Karadeniz Teknik Üniversitesi *	312
Mustafa Kemal Üniversitesi	114
19 Mayıs Üniversitesi *	457
Yüzüncü Yıl Üniversitesi *	202
<b>12 Düzey II Bölgesindeki 15 Üniversitenin Toplamı</b>	<b>3.789</b>
<b>15 Cazibe Merkezinin Toplamı</b>	<b>3.542</b>
<b>Türkiye Toplamı</b>	<b>16.836</b>
	<b>Oran (%)</b>
<b>12 Düzey II Bölgesinin Türkiye'ye Oranı</b>	<b>22,51</b>
<b>15 Cazibe Merkezinin Türkiye'ye Oranı</b>	<b>21,04</b>
<b>15 Cazibe Merkezinin 12 Düzey II Bölgesine Oranı</b>	<b>93,48</b>

\* 15 Cazibe Merkezi

Kaynak: Yüksek Öğretim Kurulu

**Tablo 33: Düzey II Bölgelerindeki 15 Üniversitenin Araştırmacı Sayısı**

Üniversitenin Adı	Araştırmacı Sayısı
Atatürk Üniversitesi*	1120
Cumhuriyet Üniversitesi *	419
Dicle Üniversitesi *	442
Erciyes Üniversitesi *	544
Fırat Üniversitesi *	596

Gaziantep Üniversitesi *	289
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	244
Harran Üniversitesi *	271
İnönü Üniversitesi *	392
Kafkas Üniversitesi *	145
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi *	234
Karadeniz Teknik Üniversitesi *	624
Mustafa Kemal Üniversitesi	278
19 Mayıs Üniversitesi *	734
Yüzüncü Yıl Üniversitesi *	350
<b>12 Düzey II Bölgesindeki 15 Üniversitenin Toplamı</b>	<b>6.682</b>
<b>15 Cazibe Merkezinin Toplamı</b>	<b>6.160</b>
<b>Türkiye Toplamı</b>	<b>32.073</b>
	<b>Oranı (%)</b>
<b>12 Düzey II Bölgesinin Türkiye'ye Oranı</b>	<b>20,83</b>
<b>15 Cazibe Merkezinin Türkiye'ye Oranı</b>	<b>19,21</b>
<b>15 Cazibe Merkezinin 12 Düzey II Bölgesine Oranı</b>	<b>92,19</b>

\* 15 Cazibe Merkezi

Kaynak: Yüksek Öğretim Kurulu

\*Fakülte üyelerine ilişkin veriler (Doçent, Profesör, Öğretim Görevlisi) ÖSYM'nin 2005-2006 Akademik Yılı Yüksek Öğretim İstatistiklerinden alınmıştır.

Düşük Ar-Ge harcamaları (kişi başına GSYİH içinde Ar-Ge harcamaları 2004 yılında %0.67 iken bu oranın OECD ülkelerindeki ortalaması %2'dir) ve az sayıdaki patent tescilleri (inovasyon sistemi içinde, Fikri Mülkiyet Haklarını korumak üzere 1994 yılında Türk Patent Enstitüsü kurulmuştur. Aynı sene, Enstitü uluslararası TRIPS anlaşmasını imzalamıştır. 1994 yılında tescil edilen triadik patent sayısı 2 iken bu sayı 2002'de 9'a çıkmıştır. Ancak, AB ve OECD ülkeleriyle karşılaştırıldığında bu sayılar hala çok düşüktür) gibi Ar-Ge göstergelerinden yansıyan dezavantajlı durumuna karşın Türk Ar-Ge yapısı beklenenden daha iyi bir performans sunmaktadır. Bilimsel yayın ve patent sayılarındaki yetersizlik, bilimsel çalışmaların uygulamaya dönüştürülemediğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Uygulamaya yönelik Ar-Ge çalışmalarındaki yetersizliğin başlıca nedeni, Ar-Ge altyapısının büyük bir çoğunlukla üniversitelerde kurulmuş olması ve bu aktivitelerin üniversitelerce ve kamu araştırma kurumlarınca yürütülmesidir (**Tablo 34**). Bununla birlikte, ileri teknolojiye dayalı aktiviteler yürüten KOBİ sayısı yetersiz olup, ileri teknolojiye yönelik proje çalışmalarına dahil olabilecek KOBİ sayısı da

azdır. Bu tarz projeleri yürütebilmek için mevcut KOBİ'lerin güçlü bir altyapıya ve diğer desteklere ihtiyacı vardır.

AB 6. Çerçeve Programına KOBİ'lerin yetersiz katılımı da bu gerçeğin altını çizmektedir. Bu programa Türkiye'den katılım gösterenlerin hemen hepsi Akademik çevrelerden olmuştur. Buna ek olarak, üniversite-sanayi ilişkilerinin ve bu iki grup arasındaki sinerjinin desteklenmesi gerekmektedir. Akademik dünya, kamu kurumları ve sanayi arasında yeterli düzeyde işbirliğinin geliştirilememesinin sonucu olarak, üniversiteler ve araştırma kurumlarınca yürütülen Ar-Ge faaliyetleri ticarileştirilememekte ya da bu faaliyetler sanayinin ihtiyaçlarından, taleplerinden uzak kalmaktadır. Bu eksikliği gidermek üzere, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Konseyinin koordinasyonunda oluşturulan Türkiye Araştırma Alanı (TRA), Ar-Ge faaliyetleri yürüten, fonlayan ve talep eden kurumlar (üniversiteler, kamu araştırma kurumları ve özel sektör) arasında sinerji yaratmayı hedeflemektedir.

Ar-Ge alanında Türkiye'de yaşanan diğer bir problem ise yetersiz insan kaynağıdır. Türkiye'de 1000 kişilik toplam istihdam içindeki toplam Ar-Ge personeli sayısı OECD ülkeleri arasındaki en düşük orana sahiptir. Aynı zamanda bu personelin büyük çoğunluğu, OECD ülkelerindeki durumdan farklı olarak, üniversitelerde görev yapmaktadır.

**Tablo 34: Meslek Grubu ve Sektöre Göre İnsan Kaynakları Ar-Ge**

Meslek Grubu	Yıl	Sektör		
		Sanayi	Devlet	Yüksek Öğretim

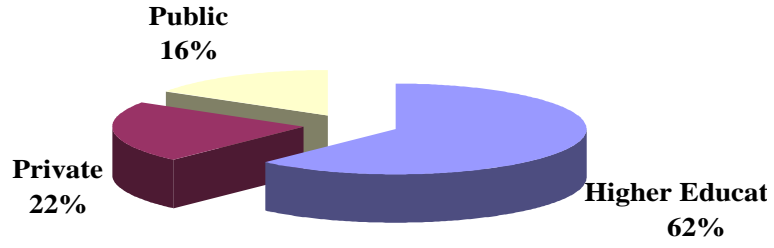
			T	K	E	T	K	E	T	K	E
<b>Toplam</b>	<b>2003</b>	<b>Sayı</b>	10848	2464	8384	8572	2041	6531	63861	23975	39886
		<b>TZD</b>	7837	1823	6014	6245	1542	4704	24225	9079	15146
	<b>2004</b>	<b>Sayı</b>	12398	2879	9519	8747	2115	6632	65535	25014	40521
		<b>TZD</b>	8836	2118	6718	6383	1580	4802	24742	9431	15311
<b>Araştırmacı</b>	<b>2003</b>	<b>Sayı</b>	6090	1479	4611	4569	1284	3285	63861	23975	39886
		<b>TZD</b>	4788	1159	3628	3646	991	2655	24225	9079	15146
	<b>2004</b>	<b>Sayı</b>	6841	1706	5135	4734	1355	3379	65535	25014	40521
		<b>TZD</b>	5372	1343	4029	3762	1041	2721	24742	9431	15311
<b>Teknisyen</b>	<b>2003</b>	<b>Sayı</b>	3045	590	2455	1299	169	1130	-	-	-
		<b>TZD</b>	2200	440	1761	892	125	767	-	-	-
	<b>2004</b>	<b>Sayı</b>	3412	680	2732	1297	187	1110	-	-	-
		<b>TZD</b>	2434	497	1938	907	140	767	-	-	-
<b>Diğer Destekleyici Personel</b>	<b>2003</b>	<b>Sayı</b>	1713	395	1318	2704	588	2116	-	-	-
		<b>TZD</b>	849	224	625	1707	425	1282	-	-	-
	<b>2004</b>	<b>Sayı</b>	2145	493	1652	2716	573	2143	-	-	-
		<b>TZD</b>	1029	278	751	1713	399	1314	-	-	-

TZD: Tam Zamanlı Değer, T=Toplam, K=Kadın, E= Erkek

**Kaynak:** TÜİK, Ar-Ge Eylem Raporu, 2006.

Türkiye’de 2003 yılı itibarıyla tam zamanlı Ar-Ge çalışanı sayısı 38.308 idi, bu sayı 2004’de 39.960’a yükseldi, ancak, hala AB-25 ortalaması olan 1.2 Milyon kişinin çok altındadır. **Şekil 11** araştırmacıların özel sektör, kamu ve yüksek öğrenimdeki dağılımını vermektedir.

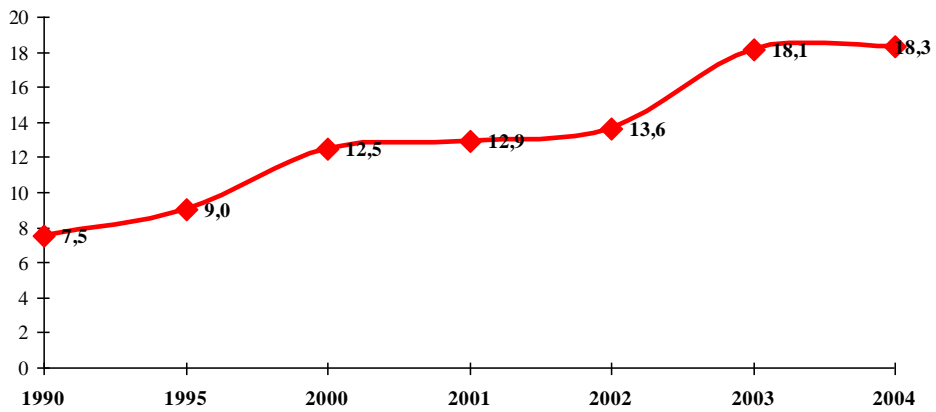
### Şekil 11: Türkiye’de Araştırmacıları Sektörel Dağılımı



**Kaynak:** TÜİK, Ar-Ge Eylem Raporu, 2006. Public: Kamu Sektörü, Private: Özel Sektör, Higher Education: Yüksek Öğretim

Aynı zamanda, 10.000 kişilik toplam istihdam içindeki tam zamanlı Ar-Ge çalışanı sayısı 2003'de 18.1, 2004'de ise 18.3'dür (**Şekil 12**).

**Şekil 12: 10.000 çalışana karşılık düşen tam zamanlı Ar-Ge personeli sayısı**



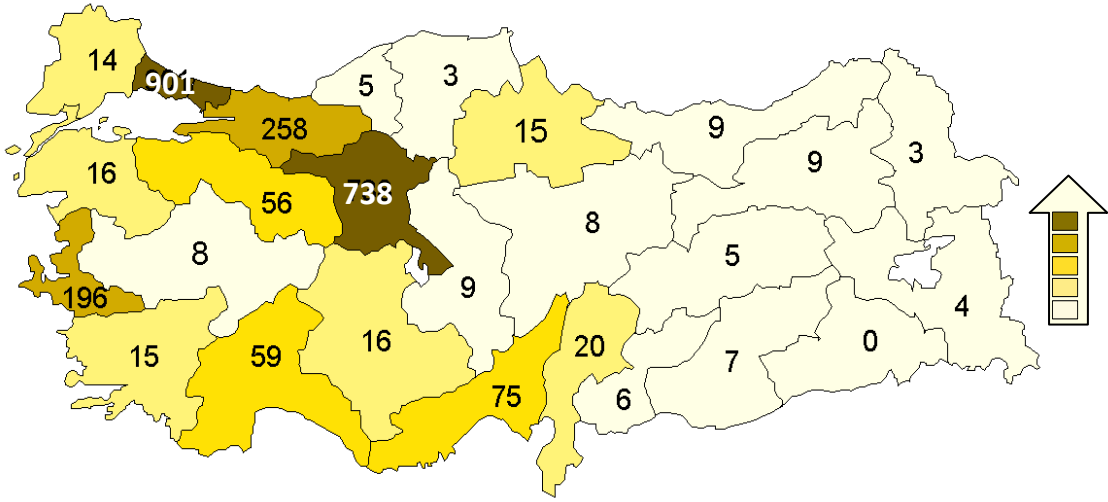


**Şekil 11’de** görüleceği üzere, Türkiye’deki araştırmacıların %62’si yüksek öğretimden olmasına karşın bu oran AB-25’de %40’dır. AB-25 ile Türkiye’nin değerleri karşılaştırıldığında, Türkiye’de özel sektörde görev yapan araştırmacıların sayısının AB-25’e göre çok düşük olduğu görülmektedir. Bunun nedeni özel sektörde bilim ve teknoloji alanındaki farkındalık düzeyinin yetersiz olmasıdır. Buna paralel olarak, işletmeler rekabet gücü kazanmanın gerçek kaynağı olarak Ar-Ge ve inovasyon aktivitelerini görmemektedir.

Türkiye’de üniversiteler, kamu araştırma kurumları ve sanayi kendi bilgi düzeyleri ve araştırma deneyimleri doğrultusunda AB’nin farklı araştırma programları içinde yer almaktadır. Türkiye, 2003 yılında AB 6. Çerçeve Programına katılarak, TRA’nın ERA’ya entegrasyonunu başlatmış oldu. Türkiye’nin bu programa katılım oranı yaklaşık **2 Milyon Avro’luk** makul bir miktar ile %15 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’nin Ar-Ge ile ilgili olan yapılarının AB tarafınca yürütülen Ar-Ge işbirliği programlarına katılımlarının ve şebekelerden ortak fayda sağlayabilmeye yönelik çabalarının yetersiz olduğu görülmektedir. Bu durumun en temel nedenlerinden birisi, Ar-Ge altyapısı, araştırmacı niteliği ve niceliğinde görülen yetersizliklerdir.

**Harita 4’de** AB 6. Çerçeve Programına sunulan Ar-Ge projelerinin coğrafi dağılımı verilmektedir. Haritadan açıkça görülebileceği üzere, Ar-Ge alanında güçlü bir coğrafi yoğunlaşma bulunmakta olup, proje teklifleri büyük bir çoğunlukla göreceli olarak daha güçlü üniversite, araştırma enstitüsü ve sanayi işbirliğinin olduğu batıdaki büyük şehirlerden yapılmakta, buna karşın Bölgesel Rekabet Edebilirlik OP’sinin hedef bölgesi olan Düzey II Bölgelerinin Ar-Ge proje tekliflerindeki payı küçük kalmaktadır. Bu bölgeden daha az katılım olmasının ana nedeni, altyapı eksikliği, yetersiz sayıdaki araştırmacı, araştırma kurumu ve üniversiteler ile Ar-Ge ve inovasyon aktivitelerine KOBİ’lerin ilgisiz kalmasıdır.

**Harita 3: AB 6. Çerçeve Programı Kapsamında Düzey II (NUTS) Bölgelerine Göre Ar-Ge Proje Tekliflerinin Dağılımı**



**Kaynak:** TÜBİTAK

Türkiye’de üniversiteler ile işletmeler arasındaki işbirliği çok gelişmemiştir. Genel olarak üniversiteler ve diğer bilimsel kuruluşlar çalışmalarını teorik konulara yoğunlaştırmakta, bu da sanayi sektörünün üniversitelerce yürütülen çalışmalardan uzak kalmasına sebep olmaktadır. Ancak, Ar-Ge çalışmalarının sürdürülebilir olması, kaçınılmaz olarak, özellikle sanayi sektöründe kendine uygulama alanı bulmasına bağlıdır. Sanayi ve üniversite taraflarını işbirliğine yöneltecek bazı mekanizmalar bulunmaktadır.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bu mekanizmaları Ar-Ge, inovasyon ve teknolojik işbirliğine finansman sağlayarak destekleyen uygulayıcı bir kuruluştur. Teknoloji Geliştirme Bölgeleri (TGB) Kanunu, üniversiteler, araştırma kurumları ve üretim sektörü arasında işbirliğini sağlayarak yüksek/ileri teknolojilerin kullanımını, Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde teknoloji ya da yazılımın geliştirilmesini/üretimini, Ar-Ge kapasitelerinin artırılmasını desteklemektedir. Finansman desteği arazi, altyapı ve idari bina inşaatına sağlanmaktadır. Bununla birlikte, 2014 yılına kadar uygulanacak olan vergi muafiyetleri ve TGB içindeki araştırmacıların yer değiştirmesine yönelik de teşvikler bulunmaktadır.

Türkiye’de 22 adet TGB bulunmakta olup, çoğunlukla bu bölgeler üniversiteler tarafından araştırma birimleriyle üretim sektörü arasındaki açığı kapatmak üzere kurulmaktadır. TGB’lerden 5 adedi Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının (BROP) uygulanacağı hedef bölgede bulunmaktadır (**Tablo 35**). Ancak, henüz bu bölgelerden bir tanesi işlevseldir. Fiziksel altyapı ve teknik altyapıyı oluşturmak için ihtiyaç duyulan finansman eksikliği diğer TGB’lerin işlevsel olması önündeki engelleri oluşturmaktadır.

**Tablo 35: 12 Düzey II Bölgelerindeki Teknoloji Geliştirme Bölgeleri**

	<b>Teknoloji Geliştirme Bölgeleri</b>	<b>Yer</b>
1	Erciyes Üniversite TDZ**	Kayseri
2	Trabzon TDZ**	Trabzon
3	Erzurum Ata TDZ**	Erzurum
4	Gaziantep TDZ**	Gaziantep

\* Operasyonel

\*\* 15 Cazibe Merkezlerinde Bulunan TGB’ler

**Kaynak:** Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

Tüm TGB’lerdeki toplam Ar-Ge personeli sayısı yaklaşık 3500 kişidir. Akademisyenlerce kurulan 21, akademisyenlerin ortak olduğu 27 işletme bulunmaktadır. Son 4 yılda TGB’lerde faaliyette bulunan işletmelerce alınan patent sayısı 18’dir.

Araştırma çevresi, iş dünyası, yeni teknoloji üreterek gelecek vadeden işletmeler arasında yakın işbirliğini geliştirmek üzere KOSGEB tarafından geliştiren araçlardan biri de Teknoloji Geliştirme Merkezleri (TEKMER) ve Duvarsız İnkübatörlerdir. Bu iki araç ile, KOBİ’lerin Ar-Ge, inovasyon ve yeni ürün/üretim geliştirmelerine yönelik projeler finansal olarak desteklenmektedir.

Üniversite kampüsleri içinde kurulan 18 adet TEKMER bulunmaktadır. Sanayi Bölgeleri içinde kurulan Duvarsız İnkübatörlerin sayısı ise 8'dir. TEKMER ve Duvarsız İnkübatörlerde toplam 900 işletme ve 5125 çalışan bulunmaktadır. Bunlara ek olarak Ericsson, Koç Holding ve Siemens tarafından kurulan 3 adet de özel inkübatör bulunmaktadır. BROP'nin hedef bölgesinde (12 Düzey II Bölgesi) kalan sadece 3 adet TEKMER bulunmakta olup, bu merkezlerde 110 işletme ve 1600 çalışan bulunmaktadır (**Tablo 36**).

**Tablo 36: 12 Düzey II Bölgelerinde Teknoloji Geliştirme Merkezleri**

	Teknoloji Geliştirme Merkezleri	Yer
1	Erciyes Üniversitesi TGM*	Kayseri
2	Karadeniz Teknik Üniversitesi TGM*	Trabzon
3	Gaziantep Üniversitesi TGM*	Gaziantep

\* 15 Cazibe Merkezi

Kaynak: KOSGEB

Akademi ve iş dünyası arasındaki işbirliğini güçlendirmek üzere Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca uygulanan diğer bir program ise SAN-TEZ'dir. Bu program ile sanayide yaşanan spesifik bir problem akademik bilginin yüksek katma değer içeren teknolojik ürüne dönüştürülmesiyle üniversite tezlerinde çözüme kavuşturulmaktadır. Böylelikle, akademik bilginin ticarileştirilmesi ve araştırmaya yönelen KOBİ'lerin sayısının artırılması amaçlanmaktadır.

Bunun yanı sıra, işbirliğini güçlendirmek üzere TÜBİTAK tarafından; 'Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Ağlarını Oluşturmaya Yönelik İnisyatiflerin Desteklenmesi (ISBAP)', 'Sanayinin Katıldığı Uluslar arası Ar-Ge Projeleri (USKA)' ve 'Piyasa Platformu Ar-Ge Projelerine Destek Programı' uygulanmaktadır. TÜBİTAK aynı zamanda sanayinin yürüttüğü araştırma ve teknoloji geliştirme faaliyetlerini desteklemek üzere 'Sanayi Ar-Ge Projelerine Destek Programı'nı yürütmektedir. Bu program hem KOBİ'leri hem de büyük işletmeleri kapsamaktadır. TÜBİTAK benzer şekilde 'Yeni Girişimci KOBİ'lere Ar-Ge Destek Programı' ile de KOBİ'lerin Ar-Ge faaliyetlerini desteklemekte, onların bu tür faaliyetlere başlamalarını teşvik etmektedir. Bunlara ek olarak, TÜBİTAK 'Teknoloji ve Inovasyon Odaklı İşletme Programı (TEKNOGİRİŞİM)'ni başlatmış olup girişimciliği ve inovasyona destek sağlamaktadır.

Akademi ve iş dünyası arasında işbirliğini güçlendirmeye yönelik faaliyette bulunun diğer bir önemli uygulayıcı kuruluş ise DPT olup araştırma, teknoloji geliştirme ve inovasyon konularında rehberlik yapmakta, araştırma projelerine ve kamu üniversitelerinin araştırma altyapısına yönelik finansman destekleri sağlamaktadır.

Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) önemli mekanizmalardan biri olup, bilim ve teknoloji alanında üretim sektöründen gelen projeleri destekleyen, kar amacı gütmeyen, bir Sivil Toplum Kuruluşudur. TTGV; teknoloji geliştirme projelerini, teknoparkları ve teknoloji merkezlerini, girişim sermayesi fonlarını, yeni girişimci fonlarını, ortak teknoloji geliştirme projelerini, Ar-Ge projelerinin ticarileştirilmesini ve risk paylaşımını desteklemektedir. TTGV 473 teknoloji geliştirme projesine 165 Milyon ABD Doları destek sağlamıştır.

Özet olarak, Ar-Ge, inovasyon alanında yaşanan başlıca sorunlar;

- Ar-Ge, inovasyon ve teknoloji tabanlı aktiviteleri yürüten işletme, kurum/kuruluş/araştırma merkezi ve üniversite sayısı yetersizdir.
- Üniversite ve işletmeler arasındaki işbirliği yeterli düzeyde bulunmamaktadır. Genel olarak, üniversiteler ve diğer bilimsel kuruluşlar çalışmalarını teorik konularda yoğunlaştırmakta, bu da sanayinin bu çalışmalardan uzak kalmasına neden olmaktadır.
- Ar-Ge alanındaki altyapı eksikliği, araştırmacı sayısı ve niteliğindeki yetersizlik ile KOBİ'lerin Ar-Ge ve inovasyona yönelik faaliyetlere ilgi göstermemesi, AB 6. Çerçeve Programı gibi Topluluk Programlarına katılımın düşük kalmasına neden olmaktadır.
- BROP'nin hedef bölgesinde kalan üniversiteler, başarılı Ar-Ge projeleri yürütebilmek için gerekli olan altyapı imkanına sahip olmayıp, Ar-Ge projelerini uygulamaya yönelik yüksek kapasiteye sahip üniversiteler, araştırma merkezleri ve kapsamlı laboratuvarlar ülkenin batıdaki gelişmiş bölgelerinde bulunmaktadır.
- Ar-Ge altyapısının büyük bir çoğunluğu üniversiteler ve kamu araştırma kuruluşlarında oluşturulmuştur, dolayısıyla, Ar-Ge faaliyetleri bu altyapıya sahip yerlerde yürütülmektedir. Ar-Ge faaliyeti yürütebilen ve ileri teknoloji projelerine dahil olabilecek kapasiteye sahip olan KOBİ'lerin sayısı çok düşük olup, bu tür projeleri yürütebilmek için KOBİ'lerin güçlü bir altyapıya ve diğer desteklere ihtiyaçları bulunmaktadır.
- Ar-Ge ve inovasyon alanında faaliyette bulunabilecek insan kaynağı yeterli sayıda ve nitelikte değildir.

## **Bilgi Toplumu**

Ülkelerin sürdürülebilir bir rekabet edebilirliği sağlamada en önemli aracı ülkelerin verimlilik seviyesindeki artış olarak görülmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) verimlilik artışının yaratılmasında ve sürdürülmesinde anahtar rol oynamaktadır.

Bu bağlamda, 9.Kalkınma Planına göre, Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin yaygınlaştırılması rekabeti artırma konusunda en temel faktörlerden birisidir. Bilgi ve İletişim teknolojileri altyapısının geliştirilmesi, bu amaçla elektronik haberleşme sektöründe rekabetin artırılacağı, alternatif altyapı ve hizmetlerin sunumu ile bilgiye etkin, hızlı, güvenli ve uygun maliyetlerle erişimin sağlanacağı, sektörün yazılım ve hizmetler alanında bölgesel ve küresel bir oyuncu olarak konumlandırılacağı, elektronik haberleşmedeki vergi yükünün tedricen makul seviyelere çekileceği, geniş bant erişim altyapılarının yaygınlaştırılacağı, İşletmelerin, vatandaşların ve kurumların bilgi ve iletişim teknolojilerini yaygın kullanımının sağlanacağı, kamu yayın hizmetinin bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmelere göre geliştirileceği, toplumun farklı kesimlerinin ihtiyaçlarına cevap verecek ve seçme hakkı tanıyacak bir içeriğe kavuşturulacağı 9. Kalkınma Planında öngörülmektedir.

Ayrıca, yukarıda anılan planda; Bilgi teknolojileri sektöründe rekabet gücünün artırılması amacıyla, doğrudan yabancı yatırımlar için uygun ortam oluşturulacağı ve bu yolla teknoloji transferinin sağlanacağı ve teknoparkların yazılım ve hizmetler alanında bölgesel ve öncelikli endüstrileri destekleyecek şekilde ihtisaslaşmasının sağlanacağı ifade edilmektedir.

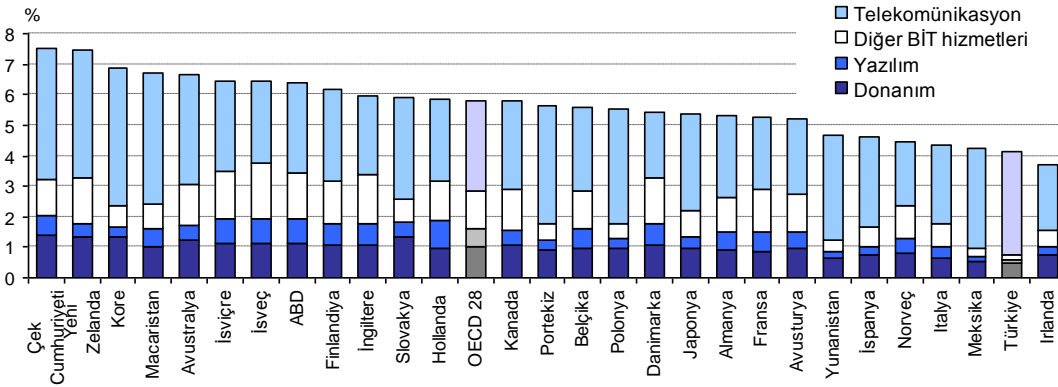
Bilgi toplumu olma yolunda, Türkiye Bilgi Toplumu Stratejisi (2006-2010) gibi ulusal dökümanları kullanmayı planlamaktadır. Bilgi toplumunda bir yol haritası niteliğinde olan Strateji belgesinin ve onun Eylem Planının uygulanması Türkiye’de bilgi toplumunun gelişimine katkı sağlayacaktır. Strateji dökümanı’nın öncelikleri ile uyumlu olarak, e-ekonomi ve on-line kamu yönetimi’nin gelişmesi yoluyla Bilgi Teknolojilerinin daha iyi kullanımını teşvik edici bir faktör olacaktır.

Sözkonusu Strateji dökümanında bahsedildiği üzere, Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) GSYİH’nın artışında ve istihdam yaratmada önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Bunun imalat ve hizmet sektörlerindeki üretkenliği artırıcı bir katkısı olacağı beklenmekte olup ulusal ve uluslar arası piyasalarda da yeni iş olanakları yaratacaktır. BİT teknolojileri, aynı zamanda sanayi alanındaki AR-GE ve yenilikçilik konularında da büyük öneme sahiptir. Birçok yan sanayi ve hizmet sektörü de bilgi teknolojilerindeki gelişmelere ilişkin olarak ilerleme kaydetmektedir (örneğin e-ticaret, e-öğrenme, v.b.).

Ülkemizde, telekomünikasyon sektörünün serbestleşmesine ilişkin faaliyetler 2000 yılında Telekomünikasyon Kurumunun kurulması ile hızlanmış ve 2004 yılı başı itibariyle sektör rekabete açılmıştır. Türk Telekom A.Ş’nin yüzde 55 oranındaki hissesi 2005 yılı içerisinde blok satış yoluyla özelleştirilmiştir. Mobil haberleşme alanında, gelir ortaklığı modeliyle yürütülen faaliyetler, 1998 yılından itibaren lisans altında yürütülmeye başlanmıştır. Halen üç işletmecinin faaliyet gösterdiği bu alanda, özellikle lisansların verilmesi sonrasında hızlı bir gelişme görülmüştür. 2006 yılında, telekomünikasyon sektörü pazarının 10,5 milyar ABD Doları, bilgi teknolojileri pazarının ise 3,5 milyar ABD Doları seviyesine ulaştığı tahmin edilmektedir.

Bilgi ve iletişim sektörü, bilgi teknolojileri ve telekomünikasyon olmak üzere iki alt sektörde değerlendirildiğinde; bu iki alt sektörden telekomünikasyon sektörünün büyüklüğünün GSYİH'ye oranı %3,3 olup bilgi teknolojilerinde ise bu oran %0,8 dir (Figür-13). AB25 için bu oranlar sırasıyla %3,4, %3,0, AB15 için ise sırasıyla %3,3 ve %3,1 dir (Tablo-37 ve 38).

**Şekil 13: Bilgi ve İletişim Teknolojileri Harcamalarının GSYİH içindeki payı, 2003**



Kaynak: OECD IT Outlook, 2004

**Tablo 37: Bilgi ve İletişim Teknolojileri Harcamalarının-telekomünikasyon GSYİH içindeki payı**

Telekomünikasyon, yazılım, donanım, ekipman ve diğer hizmetler için yıllık harcamaların GSYİH içindeki payı.			
	2003	2004	2005
AB (25 ülke)	3,4	3,4	3,4
AB (15 ülke)	3,3	3,4	3,3

Kaynak: Eurostat

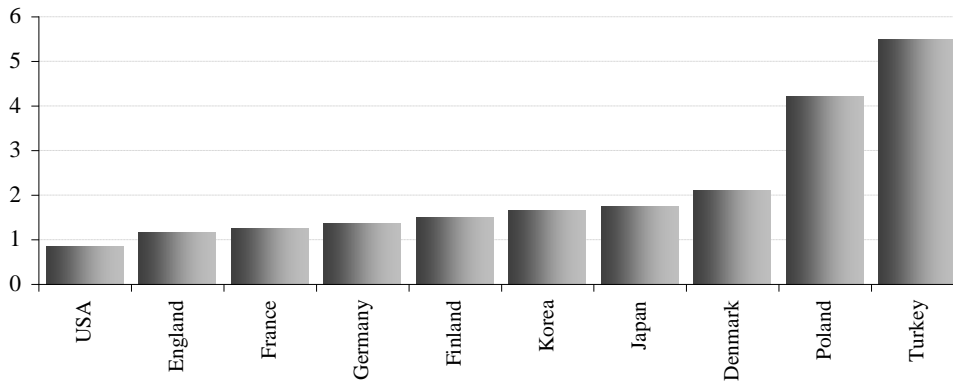
**Tablo-38 - Bilgi ve İletişim Teknolojileri Harcamalarının-Bilgi Teknolojisi GSYİH içindeki payı**

Yazılım, donanım, ekipman ve diğer hizmetler için yıllık harcamaların GSYİH içindeki payı.

	2003	2004	2005
AB (25 ülke)	3,0	3,0	3,0
AB (15 ülke)	3,1	3,0	3,1

Kaynak: Eurostat

**Şekil 14: Genişbant Erişim Maliyetlerinin Kişi Başı Ortalama Gelire Oranı**



Kaynak:OECD Communications Outlook 2005

Bilgi Toplumu göstergeleri için TÜİK'in Düzey-2 seviyesinde istatistik bilgileri olmadığı için, 2000 yılında TÜBİTAK Bilgi Teknolojileri ve Elektronik Enstitüsü çalışanları ve üniversite öğretim üyelerinden oluşturulan akademik danışmanların işbirliği ile gerçekleştirilen örneklem büyüklüğü ve temsil yeteneği anlamında Türkiyede bu konuda gerçekleştirilmiş en kapsamlı saha araştırması olan "Bilgi Teknolojileri Yaygınlık ve Kullanım Araştırması'nın bazı göstergeleri Türkiyenin coğrafi bölgelerindeki farklılıklar hakkında bir fikir verebilmesi amacıyla aşağıda (Tablo-39) verilmiştir. Aşağıda verilen coğrafi bölgelere ait verilerin incelenmesi neticesinde, BROP belgesinde belirtilen coğrafi bölgede bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımının yaygınlık seviyesinin oldukça düşük olduğu görülecektir. Bunun nedeni ise altyapı ve yetkinlik eksikliğidir

**Tablo-39: Bilgi Teknolojileri Yaygınlık ve Kullanım Araştırması**

	Sabit Telefon Sahipliği(%)	Cep Telefonu Sahipliği(%)	Hanelerde Bilgisayar sahipliği oranı(%)	Televizyon sahipliği Oranı(%)	Şifreli Kanal Aboneliği Oranı(%)	Kablo TV Abonelik Oranı(%)
Akdeniz	11,9	42	7,30	97,5	1,50	7,00



Bölgesi						
Karadeniz Bölgesi	8,6	53	13,60	97,6	7,50	10,00
İç Anadolu bölgesi	18,9	52	13,10	97,6	3,20	12,00
Marmara Bölgesi	32,3	61	16,80	97,3	6,70	16,00
G. Dğ And. Bölgesi	7,3	36	9,10	94,8	1,30	6,00
Ege Bölgesi	15,4	46	11,20	97,5	2,90	10,00
D.Anadolu Bölgesi	5,7	29	1,20	94,3	0,00	0,00

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin iş dünyasında kullanımında bir gösterge olarak kullanılan internet erişimi olan firma sayıları dikkate alınınca, özellikle küçük işletmelerde AB değerleri ile Türkiye değerleri arasında önemli fark olduğu dikkat çekmektedir (Tablo-40).

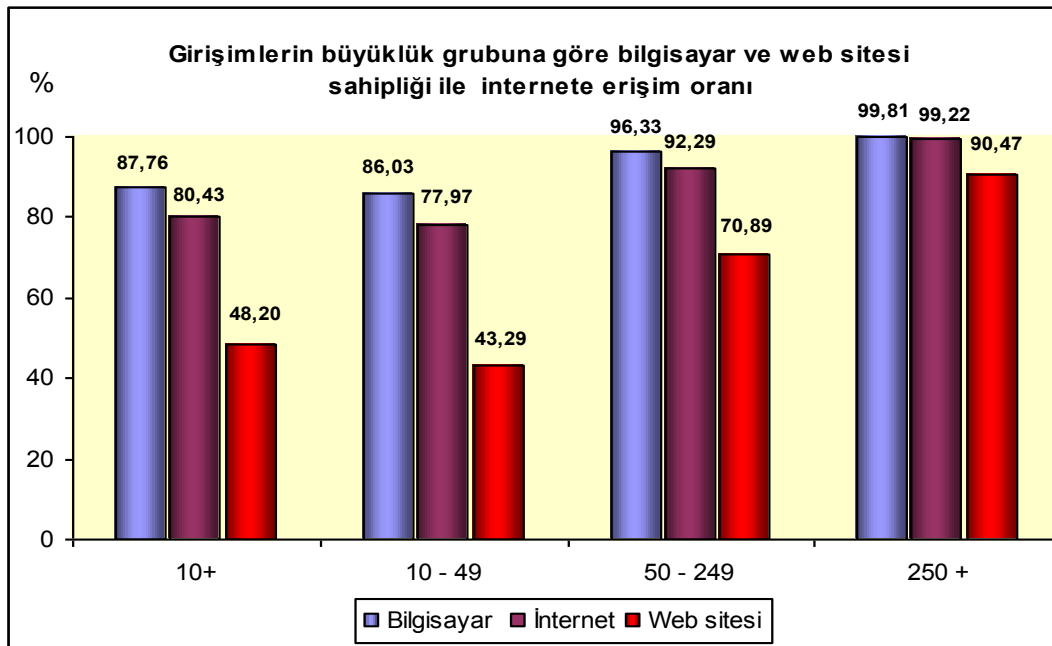
**Tablo-40: İnternete Ulaşan Şirket Oranı (%)**

	Hepsi (10 çalışan veya daha fazla)		
	2003	2004	2005
AB 25	-	89	91
AB 15	86	90	92
Avrupa Alanı	87	90	-
Türkiye			80.43
	Küçük İşletmeler (10-49) çalışan		
	2003	2004	2005
AB 25	-	87	90
AB 15	84	88	91
Avrupa Alanı	85	89	-

Türkiye			77.97
	Orta Ölçekli İşletmeler (50-249) çalışan		
	<b>2003</b>	<b>2004</b>	<b>2005</b>
AB 25	-	97	98
AB 15	95	97	98
Avrupa Alanı	96	97	-
Türkiye			92.29
	Büyük Ölçekli İşletmeler (250 çalışan veya daha fazla)		
	<b>2003</b>	<b>2004</b>	<b>2005</b>
AB 25	-	99	99
AB 15	99	99	99
Avrupa Alanı	99	99	-
Türkiye			99.22

Kaynak: Eurostat Kaynak: TURKSTAT (Heber Bülteni 07.06.2006/93, 2005 datası)

**Şekil-15: İşletmelerin büyüklük grubuna göre bilgisayar ve web sitesi sahipliği ile internet erişim oranı**



Bilgi ve iletişim teknolojilerinin iş dünyasında yaygınlaşması ile hem bu sıkıntıların kısmen giderilmesi, hem de bilgi ve iletişim teknolojilerinin iş süreçlerinde kullanılması, elektronik ortamda iş yapma biçimlerinin ve e-Ticaretin yaygınlaşması ile işletmelerin maliyetlerini düşürmeleri, verimliliklerini artırmaları ve satış potansiyellerini geliştirmeleri beklenmektedir (Tablo-41 ve 42). Bilgi ve iletişim teknolojileri, şirketler arasındaki etkin iletişim platformlarını destekleyerek, sektör içi ve sektörler arası yatay ve dikey sinerjilerin ortaya çıkarılmasını sağlayacaktır.

Bilgi Toplumu Stratejisine göre, Türkiye’de KOBİ’lerin beşte üçünden fazlası bilgisayar sahibidir ve ülkemizdeki bu ölçekteki işletmelerin yarısından fazlası internet kullanmaktadır. AB’de işletmelerin %90’dan fazlasının internet kullandığı düşünülürse, Türk KOBİ’lerinde farkındalığın artmasının gerekli bir unsur olduğu anlaşılmaktadır.

Farkındalığın artırılması ile KOBİ’lerin bilgi ve iletişim teknolojilerini günlük işleri için nasıl kullanacaklarını öğrenmeleri, teknolojiyi üretim süreçlerine entegre etme ve dolayısı ile üretim süreçlerini teknoloji kullanımı ile daha verimli hale getirmeleri ve teknoloji alanındaki gelişmelerden yeterince haberdar olmaları sağlanacaktır.

Türkiye’de kurumsal kaynak planlaması veya müşteri ilişkileri yönetimi bilgi çağının gerektirdiği modern iş uygulamalarını kullanan işletme sayısı oranı %3 civarındadır. KOBİ’lere elektronik ortamda sunulabilecek hizmetlere kamu kurumları açısından bakıldığında, birçok kurum ve kuruluş görev alanları itibari ile ilgili oldukları kesimlere farklı yaklaşımlar içeren hizmetler sunmaktadırlar. Hali hazırda bu sektöre elektronik ortamda verilen hizmetler birbirinden bağımsız olarak yürütülmekte ve entegre edilememektedir.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığının hizmet sunduğu kesimlerin nicelik ve nitelikleri dikkate alındığında, yeni versiyon hizmet sunma ortamlarının oluşturulması, halen sunulmakta olan hizmetlerin günün koşullarına göre uyarlanması, hem de mevcut kurulu sistemlerin ortak bir amaca hizmet edecek biçimde entegre edilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

**Tablo-41: İşletmelerde bilişim teknolojilerinin kullanım alanları**

Temel Gösterge*	Mevcut Durum
e-ticaret satışlarının toplam ciroya oranı	% 0 - % 3
Kurumsal kaynak planlaması yönetimi kullanan işletme oranı	% 0 - % 3

Tedarik zinciri yönetimi kullanan işletme oranı	% 0 - % 1
Müşteri ilişkileri yönetimi kullanan işletme oranı	% 0 - % 0.5

Kaynak: Bilgi Toplumu Stratejisi

\* Küçük, Orta ve Büyük Ölçekli (10 ve daha fazla çalışanı olan işletmeler) işletmeler için

**Tablo-42: Şirketlerin e- ticaretten elde ettiği toplam cironun yüzdesi**

	2003	2004
AB 25	2,1	2,5
AB 15	2,2	2,8
Avrupa Alanı	2,1	2,2

Kaynak: Eurostat

Kamuda hizmet sunumunda birçok başarılı projeye rağmen, büyük fayda potansiyeli taşıyan temel uygulamalarda eksiklikler bulunmaktadır. e-Avrupa Girişimi çerçevesinde tanımlanan **20 temel kamu hizmetinin** Türkiye’de henüz **12’si** elektronik kanallardan sunulmaktadır (elektronik ortamda verilen kamu hizmetleri) (Tablo-43). 2005 itibariyle, ülkemizin 20 temel elektronik hizmeti sunma oranı %53 iken, AB15 ülkesinin 2004 ortalaması %72, AB25 ülkesinin ise %65 olarak gerçekleşmiştir.

Mevcut durumdaki eksikliklerin kapatılarak fırsatların nesnelleştirilebilmesi amacıyla, birçok kamu kurumunun son yıllarda teknoloji kullanımını artırmaya yönelik çaba sarf ettiği görülmektedir. Özellikle **vatandaş numarası ve e-imza** gibi temel yapı oluşturacak projeler tamamlanmış, gerekli atılımın yapılması için hazırlıklar önemli noktalara ulaşmıştır. Hizmet bazında incelendiğinde ise, **vergi beyannamesi ve gümrük bildirimleri** gibi uygulaması daha zor projelerin mümkün olan en üst düzeyde tamamlandığı görülmektedir.

**Tablo-43: Elektronik Ortamda Verilen Kamu Hizmetleri**

e-iş hizmetleri	
Kamu Hizmetleri	Türkiyedeki Uygulama
1 Gelir vergileri (Beyanname, Vergi Bildirimi)	e-vergi beyannamesi uygulaması (Bildirim, Tahakkuk, Ödeme)

2	İş ofisleri tarafından verilen iş arama hizmetleri	Bilgiye ulaşım (iş bildirimi sağlanıyor, fakat interaktif hizmetler mevcut değil)
3	Kamu alımları	İhale duyurularının yayınlanması
4	Çalışanlar için sosyal katkı	e-Beyanname (Beyanname gönderme, bilgi toplama, borç, tahakkuk, online ödeme)
6	KDV (Beyanname, Bildirim)	e-Beyanname (Bildirim, Tahakkuk, Ödeme)
7	Yeni bir şirketin kaydı	-
8	İstatistik ofislerine data sunumu	-
9	Gümrük Beyannameleri	Bildirimler BILGE-EDI sistemi aracılığıyla yapılmakta, diğer kamu kurumları tarafından talep edilen dökümanlar hariç
10	Çevre ile ilgili izinler (raporlama dahil)	Bazı ihtiyaç duyulan dökümanlar sağlanabilir
11	Portal for Investment Advisory services	Türkiye de yatırım portalı (yabancı yatırımcılar için yatırım danışmanlık hizmeti) Yakın gelecekte online olarak sunulacak
12	KOBİ portalı	KOSGEB tarafından KOBINET (Bilgilendirme, öneri ve yardım hizmetleri; aracı organizasyonlar , yani bilgi sağlayıcılar tarafından KOBİ'lerin işbirliği hizmetleri için sağlanır)

Yukarıda belirtilen konular ışığında, KOBİ'ler bağlamında, Türkiye'nin bilgi toplumu alanındaki temel darboğazları ve eksiklikleri aşağıda özetlenmiştir:

- KOBİ'lerin rekabet gücünü ve ekonomik gelişimini yükseltmek için BİT kullanımının yeterli düzeyde desteklenmediği.
- KOBİ'lerin küresel marketlere katılımına katkıda bulunmak için, e-iş ve e-ticaret konularında işletmelere yeterli düzeyde tanıtım yapılmadığı ve bu alanda farkındalığın geliştirilmediği.

### 2.1.5. Sosyo-Ekonomik Analizde Ortaya Konan Önemli Bulgular

Sosyo-ekonomik analiz sonucunda elde edilen bulgular aşağıdaki gibidir:

- Sanayinin gelişimi ve rekabet gücü üzerinde çok önemli etkileri olan makro ekonomik dengeler sanayinin önceliklerinden bağımsız olarak oluşturulmaktadır.

- Kamu-özel sektör bilgi üretimi ve paylaşımı mekanizmasının zayıflığı nedeniyle yatırımcılar değer zincirine katılım konusunda hedef pazar, yatırım bölgesi ve ürün tespitinde yeterli düzeyde bilgi sahibi olamamakta ve yönlendirme eksikliği bulunmaktadır.
- Rakip ekonomiler ülke ihracatının ve istihdamın itici gücü olan ve bazı bölgelere rekabet gücü oluşturan sektörlerde rekabet baskısı yaratmaktadır.
- Sanayi işletmelerinin mekânsal dağılımında görülen dengesizlikler bölgeler arası gelişmişlik farklılıklarına etki etmekte ve her bölgenin kendine has yerel potansiyellerinin harekete geçirilerek rekabet gücü yaratan unsurlarının desteklenmesine ihtiyaç duyulmaktadır.
- Üretim yapısı gittikçe daha çok ithal ara girdiye gereksinim duyar bir biçimde gelişim göstermekte, teknolojik ilerleme ve yenilikçiliğe dayalı verimlilik artışları tabana yayılamamaktadır.
- Ana sanayi-yan sanayi entegrasyonunda olumlu dışsallık ilişkisi yaygın bir yapı arz etmemekte, artan üretim miktarı ile istihdam arasında pozitif korelasyon sağlanamamaktadır.
- Ölçek ekonomilerinden faydalanmak üzere firmalar temelinde kurumsallaşma ve işbirliği ağları yaygın değildir.
- Bölgesel kalkınmanın ve rekabet gücü yaratmanın en temel aracı olan fiziki ve sosyal altyapı eksiklikleri bulunmaktadır.
- KOBİ'lerin verimlilikleri, ürettikleri katma değer AB ülkelerine kıyasla düşüktür, kaliteli ve standartlara uygun mal ve hizmet sunan, çağdaş pazarlama teknikleri kullanan KOBİ'lerin sayısı yetersiz kalmaktadır.
- Kamunun ve özel sektörün AR-GE, inovasyon ve ileri teknoloji kullanımına yönelik altyapı, personel ve sermaye eksiklikleri bulunmaktadır.
- KOBİ'ler mevcut finansal araçları yaygın olarak kullanmamakta ve KOBİ'lere yönelik finansman araçlarının geliştirilmesi ve güçlendirilmesine acil ihtiyaç duyulmaktadır.
- KOBİ'lerin buldukları yöre, sektör ve kendilerine has şartları göz önüne alınarak, rekabet unsuru yaratabilen KOBİ'ler yeteri kadar desteklenememekte, yeni kurulan işletmelere yönelik destekler ise yetersiz kalmaktadır.
- KOBİ'lerin kendi arasında ve büyük firmalarla olan ilişki ağlarının geliştirilmesine yönelik kümeleşme faaliyetleri yaygınlaştırılamamıştır.
- İşletmeler AB çevre, iş güvenliği ve hijyen şartlarını uyum göstermekte zorlanmaktadır.

- Ekonomik büyüme ve KOBİ'lerin rekabet edebilirliğini artırmada, Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin (ICT) kullanımına yönelik faaliyetler yeterince desteklenememektedir.
- KOBİ'lerin küresel pazarlara katılımlarına yardımcı olmak amacıyla, işletmelere e-iş ve e-ticaret uygulamaları yeterince tanıtılmamış ve bu alanlarda bir farkındalık sağlanamamıştır.
- Doğal ve tarihi mirasın korunması, artırılması ve ticarileştirilmesi yetersiz kalmaktadır.
- Turizmin çeşitlendirilmesi ve coğrafi olarak yaygınlaştırılmasına yönelik yeterli altyapı kurulamamıştır.
- Turizm KOBİ'leri ve tesisleri hızla artan talebe paralel olarak altyapı gereksinimlerini karşılayamamaktadırlar.
- Turizme yönelik yeterli tanıtım ve pazarlama faaliyetleri yapılamamaktadır.
- Turizm KOBİ'leri ve tesisleri altyapı ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır.

İmalat sanayi ve turizm işletmelerinin desteklenmesine yönelik müdahale alanları, mevcut durum analizinin verileri ışığında tanımlanmıştır. Türkiye'nin Bölgesel Rekabet edebilirlik başlığı altında müdahale alanları, hem Türkiye'nin geneli için, hem de Çok Yıllı Gösterge Planlama Dokümanının (12 Düzey II Bölgesi) ve SCF'nin (15 Cazibe Merkezi) coğrafi ve sektörel kısıtlamaları doğrultusunda bölgesel ve sektörel olarak ortaya konulmuştur.

Çok Yıllı Gösterge Planlama Dokümanının ve Stratejik Çerçeve Belgesinin öngördüğü üzere, Bölgesel Rekabet edebilirlik Operasyonel Programı, kişi başına GSYİH'sı Türkiye ortalamasının %75 altında olan Düzey II Bölgelerinde uygulanacaktır. Bu itibarla, coğrafi konsantrasyon 12 Düzey II Bölgesi içinden seçilen 15 Cazibe Merkezinde olacaktır. Bu nedenle, sosyo-ekonomik durum hem Türkiye geneli, hem 12 NUTS II bölgesi, hem de SCF'nin coğrafi odaklanma olarak seçtiği 15 il merkezinin makro ekonomik arka planı, istihdam, dış ticareti ve işletmele verileri değerlendirilerek ortaya konulmuştur. Aynı şekilde, sektörel düzeyde, imalat sanayi ve turizm sektörünün genel durumu ortaya konmuş, tematik anlamda ise ulusal öncelikler, Çok Yıllı Gösterge Planlama Dokümanının ile Stratejik Çerçeve Belgesinin öncelikleri ve konsantrasyonları da göz önüne alınarak Ar-Ge, inovasyon ve bilgi toplumunda genel durum değerlendirilmesi yapılmıştır. Genel olarak, 12 Düzey II Bölgesinin ve 15 Cazibe Merkezinin Türkiye'nin ekonomik göstergelerine ve endüstriyel gelişimine yaptığı katkılar tartışılmıştır. Bununla birlikte, sosyo-ekonomik analizde, bu bölgelerin ve Cazibe Merkezlerinin sektörel ve ölçeksel benzerlikler ile üretim yapıları arasındaki bağlar değerlendirilmiştir.

Harita 4: 15 Cazibe Merkezi ve 12 Düzey II Bölgesi



Bu değerlendirmeler sonucunda, genel olarak, Türkiye'nin orta vadeli ihtiyaçları ve hedefleri;

- Türkiye'nin rekabet gücünü artırması
- Şebeke ve İşbirliğinin kurulması için gelişmiş bölgelerle az gelişmiş bölgeler arasında pozitif dışsallıkların sağlanması
- Az gelişmiş bölgelerden daha gelişmiş bölgelere olan göçün azaltılması için yerel potansiyellerin daha etkin kullanımı
- Farklı kalkınma düzeyleri arasındaki bölgesel gelişmişlik farklılıklarının giderilmesi



- Düşük teknoloji ağırlıklı üretim altyapısının orta ve yüksek teknoloji ürünlerin üretimine kaydırılması
- İşletmelerde verimliliğin ve mevcut kapasite kullanımının artırılması
- Ar-Ge, inovasyon ve teknoloji kullanımına yönelik altyapıların oluşturulması ve dönüşüme yönelik faaliyetlerin geliştirilmesi
- Ar-Ge, inovasyon ve teknoloji aktarımı faaliyetlerinden ve bu faaliyetlerin ticarileşmesinden en yüksek faydanın sağlanması
- KOBİ'lerin AR-GE, Teknoloji ve İnovasyona Artan İlgisinin temin edilmesi
- İşletmeler ve onlara hizmet veren kurumlar arasında şebeke ve kümelenmelerin oluşturulması
- İş gücüne katılım oranlarını yükseltebilmek üzere yeni yatırımların ve girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesi
- Turizm altyapısını güçlendirmesi, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine ağırlık vermesi
- İşletmelerin finansmana ulaşımının kolaylaştırılması
- Bölgelerin ekonomik ve sosyal potansiyellerin canlandırılmasına yönelik olarak tarihi, kültürel ve eko-turizm potansiyellerinin kullanılması

Bölgesel, sektörel ve temasal anlamda ise, coğrafi konsantrasyonun ön görüldüğü ve SCF'nin 15 Cazibe Merkezinin de içinde yer aldığı 12 NUTS II Bölgesinde ise orta vadeli ihtiyaçlar ve hedefler ise şöyledir;

- İmalat sanayi ve turizm işletmelerinin sayısının artırılması
- İstihdam yaratan faaliyetlerin desteklenmesi
- Yeni iş kuracak KOBİ'lere danışmanlık ve bilgilendirme destek hizmetleri nin sağlanması
- Sanayinin ihtiyaç duyduğu fiziki altyapı eksikliklerinin giderilmesi
- Mevcut işletmelere yönetim, organizasyon, ihracat, pazarlama, kalite, standart v.b. konularında bilgi ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanması
- İşletmeler ve onlara hizmet veren kurumlar arasında şebekelerin ve kümelenmelerin oluşturulması
- Ar-Ge, inovasyon ve teknoloji kullanımına yönelik altyapıların oluşturulması
- Üniversiteler, kurumlar ve işletmeler arasında şebeke ağlarının kurulmasına yönelik faaliyetlerin desteklenmesi
- Üniversiteler, Ar-Ge enstitüleri ve işletmeler arasında ortak yürütülen Ar-Ge ve inovasyon projelerinin ticarileştirilmesi
- İşletme operasyonlarında web sitesi, internet ve bilgisayar kullanımının yaygınlaştırılması
- Yeni iş kuranlar, işletmeler ve firmaları temsil eden kuruluşlar için mevcut ve yeni finansman araçlarının desteklenmesi ve tanıtılması
- Farklı Düzey II Bölgeleri arasında işbirliğini geliştirmek üzere bölgelerin farklı potansiyellerinin güçlendirilmesi ve böylelikle bölgelerinin birbirlerine yaklaşmasını sağlayacak araçların oluşturulmasının sağlanması
- Turizm sektöründe etkin tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yapılması
- Turizm cazibe noktalarının yenilenmesi ve peyzajına yönelik faaliyetlerin desteklenmesi

## 2.1.6. SWOT ANALİZİ (GZFT) (Bölgesel Yaklaşım)

Güçlü Yanlar	Zayıf Yanlar
<ul style="list-style-type: none"> <li>↑ Coğrafi ve Jeopolitik Konumun Sağladığı Pazar Avantajları</li> <li>↑ Uluslararası Pazara Ulaşımında Gümrük Birliğinin Sağladığı Rekabet Avantajları</li> <li>↑ Çeşitli Dış Pazarlara İhracat (TR C1, TR 63, TR 90)</li> <li>↑ Bölgelerdeki İhracat Payının Artması</li> <li>↑ Tarım, Sanayi ve İhracattaki Sektörel Çeşitlilik</li> <li>↑ TOBB'un Liderliğinde Sanayi ve Ticaret Odaları ile KOBİ'ler Arasındaki Güçlü İşbirliğinin Varlığı</li> <li>↑ Doğal Kaynakların Zenginliği</li> <li>↑ Nispeten Ucuz İşgücünün Varlığı</li> <li>↑ Demografik Avantajlar, Genç Nüfusun Varlığı</li> <li>↑ Bilgi Teknolojileri ve Elektronik İletişim Ağlarının Varlığı ve Serbestleştirilmesi</li> <li>↑ Turizm için Doğal, Tarihi ve Kültürel Değerlerin Varlığı</li> <li>↑ Bölgenin Üretim Kabiliyetiyle İlgili Olarak Her Bir NUTS II Bölgesinde En Az Bir Üniversitenin Ve Meslek Yüksek Okulunun Bulunması</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>↓ Özellikle Hedef Bölge Olmak Üzere Ülkenin Düşük Gelir Seviyesi</li> <li>↓ Bölgelerdeki İşletmelerin Dağılımındaki Dengesizlik</li> <li>↓ Girişimci Kültürü ve Yeni Girişimcilerin Yetersizliği</li> <li>↓ İşletmelerin Düşük Seviyedeki Üretim ve Rekabet Gücü</li> <li>↓ Fiziki Altyapının Yetersizliği</li> <li>↓ KOBİ'lerce Yetersiz Finansal Kaynak Kullanımı</li> <li>↓ Yeni Girişimciler için Yetersiz Finansal Kaynaklar</li> <li>↓ KOBİ'ler için Alternatif Finansal Araçların Yetersizliği</li> <li>↓ Finans Kaynaklarına Yönelik Garanti Ve Teminat Sağlama Yetersizliği</li> <li>↓ Firmalar Arasında, Firmalar ile Üniversiteler, Sanayi ve Kamu Kurumları Arasında Uyum ve İletişim Eksikliği</li> <li>↓ KOBİ'ler Arasında Kümelenme Zayıflıkları ve Tedarik Zincirindeki Eksiklikler</li> <li>↓ Firmalara ve Yeni Girişimcilere Yönelik Yardımların Yetersizliği</li> <li>↓ IPA fonlarının kullanımına yönelik iyi hazırlanmış ve uygulamaya hazır projelerin sayısının azlığı</li> <li>↓ KOBİ'lerde Kalifiye İşgücü ve Kurumsallaşma Yetersizliği</li> <li>↓ Uluslararası Standartlar ile Uyumlu KOBİ'lerin Azlığı</li> <li>↓ Çevre, İş Güvenliği ve Hijyen gibi AB Kurallarına Uyumlu İşletmelerin Azlığı</li> <li>↓ Kaliteyi Yakalamada ve Marka Oluşturmada Yetersizlik İle Farklı Marka İsimlerinde İhracat Ve Kendi Marka İsimlerini Kullanamama</li> <li>↓ Hedef Pazar Araştırma, Pazar Konumlandırma, Promosyon ve Ürün Çeşitlendirme Gibi Modern Pazarlama Stratejilerinin Yetersizliği</li> <li>↓ İşletmelerin Hatalı Yatırım Kararları</li> <li>↓ Düşük Teknoloji ve Uzun İşgücü Kullanan Sektörlerde Yoğunlaşma</li> <li>↓ AR-GE Altyapısının Eksikliği,</li> <li>↓ Düşük Seviyede AR-GE Yatırımı</li> <li>↓ KOBİ'lerde teknolojik inovasyon uygulamalarındaki düşüklük ve inovasyonda düşük farkındalık</li> <li>↓ AR-GE, İnovasyon ve Teknoloji Kullanımının Azlığı</li> <li>↓ Fikri Mülkiyet Haklarındaki Farkındalığın Eksikliği</li> <li>↓ AR-GE ve İnovasyon Yönetim Sisteminde İşbirliği, Koordinasyon ve İletişim Yetersizliği</li> <li>↓ Düşük Seviyede 6. Çerçeve Programını Kullanım Oranı</li> <li>↓ KOBİ'lerin ICT Teknolojileri, e-iş ve e-ticaret Uygulamalarını Kullanmakta Yetersiz Kalması</li> <li>↓ Kamu Yönetiminin İşletmelere Yönelik Bilgisayar Bağlantılı Hizmetlerinin Eksikliği</li> <li>↓ Turizm Bölgelerindeki Altyapı/Yenileme Yetersizliği</li> <li>↓ Turizm Sektöründe Pazarlama ve Promosyon Desteklerinin Yetersizliği</li> <li>↓ Doğal ve Tarihi Mirasın yeterli korunamaması ve ticarileştirilememesi</li> </ul>
Fırsatlar	Tehditler
<ul style="list-style-type: none"> <li>↖ AB Katılım Süreci</li> <li>↖ Küresel Talebin Arttırılması</li> <li>↖ Gelişen Pazarlara Coğrafi Yakınlık</li> <li>↖ Sektörel Kümelenme Potansiyeli</li> <li>↖ Aramal Tedarik Etmek İçin Gelişmiş Bölgelerde Artan İşbirliği Eğilimi</li> <li>↖ Ekonomideki KOBİ'lerin Öneminin Artması</li> <li>↖ KOBİ'lerde ICT Kullanımı ve E-ticaret İlginin Artması</li> <li>↖ Alternatif Turizm Faaliyetleri Potansiyeli</li> <li>↖ İstihdam Edilebilir Genç Nüfus</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>↖ Komşu Ülkelerdeki Siyasi İstikrarsızlık</li> <li>↖ Uluslararası Ekonomik İstikrarsızlık</li> <li>↖ Küresel Rekabet Baskısının Artması</li> <li>↖ Gümrük Birliğinden Kaynaklanan İç Pazardaki Rekabet Baskısının Artması</li> <li>↖ İşsizlik Oranının Artması</li> <li>↖ Göç Eğiliminin Artıyor Olması</li> <li>↖ Yüksek Nüfus Artışı</li> <li>↖ Tarım Sektörünün Modernizasyonu Sonucunda Açıkta Kalan İşsiz İş Gücü</li> <li>↖ Hizmet ve Sanayi Sektörlerindeki Gelişmelerin Yaratabileceği Olası Negatif Çevresel Etkiler</li> <li>↖ Ulusal Ve Bölgesel Düzeyde Ve Kamu İle Özel Sektör Arasında İşbirliğinin Oluşturulmasında Yaşanabilecek Güçlükler</li> </ul>



## 2.2. Stratejik Öncelikler

Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı'nın stratejileri ve temel müdahale alanlarının biçimlendirilmesinde, sosyo-ekonomik ve SWOT analizinden elde edilen hedefler ve orta vadeli ihtiyaçlar kullanılmıştır.

Stratejik öncelikleri belirleme sürecinde, sosyo-ekonomik analizin anahtar noktaları belirlenmiş ve GZFT (SWOT) analizine dönüştürülmüştür. Ardından, SWOT analizindeki noktalar değer kümelerini kuvvetli yönler ve fırsatlardan ve sorun kümelerini zayıflıklardan ve tehditlerden ayırtetmek için kategorize edilmiştir.

Turizm potansiyeli ve alternatiflerin yanında 12 Düzey II bölgesinin bazı girdilerini ihraç kapasitesi, pazar çeşitliliği ve gelişen küresel pazarlara yakınlık, genç nüfus olarak **Şekil 16** daki gibi sınıflandırılmıştır. Bu değerler, üretimin promosyonu ve çeşitliliği, girişimlerin faaliyetlerini pazarlama ve ihraç etme, girişimci kültürün yayılarak yeni girişimci sayısının artırılması, girişimler ve enstitüler bünyesinde birleştirici faaliyetlerin desteklenmesi, enstitülerin ve girişimlerin turizm alanındaki faaliyetlerinin tanıtımı ve pazarlaması, üniversiteler ve girişimlerin Ar-Ge ve inovasyona yönelik faaliyetleri arasında bağlantı kurulması, ICT ve e-ticaretin girişimlerin iş operasyonlarında kullanımının yaygınlaştırılmasını temelli fırsatları maksimize edecek stratejileri artıracaktır.

12 NUTS II bölgelerinin sorunları ile ilgili asıl sınıflandırma; fiziki altyapı, mali kaynakların KOBİ'ler ve Yeni Girişimciler tarafından kullanımı, zayıf kümeleme ve işbirliği ağları, KOBİ'ler ve Yeni Girişimcilere yetersiz danışmanlık hizmetleri, hatalı Ar-Ge ve inovasyon faaliyetleri, turizm alanlarında yetersiz altyapı/yenileme destekleri, turizmde yetersiz tanıtım, pazarlama ve ticaretleştirme faaliyetleri, iş operasyonlarında ICT'nin düşük kullanım seviyesi, işsizlik ve nüfus artış oranları alanları şeklindedir. Benzer olarak bu sorunlar bölgedeki endüstri, Ar-Ge, inovasyon, ICT ve turizm altyapısı iyileştirilmesinin teşvik edilmesi, mevcut ve yeni finansal araçların desteklenmesi ve geliştirilmesi, bilgi ve danışmanlık destekleri ile girişimlerin yeteneklerinin ve girişimci kapasitelerinin güçlendirilmesine dayanan tehditleri minimize edecek stratejileri yaratır.

Fırsatların maksimize edilmesi ve tehditlerin minimize edilmesi için güçlü yönler ve zayıflıklara dayanan stratejiler hedeflerde sonuçlandırılmıştır. **Şekil 16 da** görüldüğü üzere olan asıl sorun aynı zamanda 12 Düzey II bölgelerinin varlığı olan genç fakat işsiz nüfustur. Bölgenin diğer belirgin özelliği bu insan sermayesini değerlendirecek iş stoğunun yetersizliği ve mevcut olanların ise düşük katma değer üretmesidir. 'İşletmelerin Desteklenmesi ile Rekabet Edebilirliğin Arttırılması' Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının Global Hedefi bu bölgenin gerçekleri akdedilmiştir.

Bu küresel hedef altında, Bölgesel Rekabet Edebilirlilik Operasyonel Programının sosyo-ekonomik ve SWOT analizinden yola çıkılarak geliştirilmiş olan spesifik hedefler şöyledir.

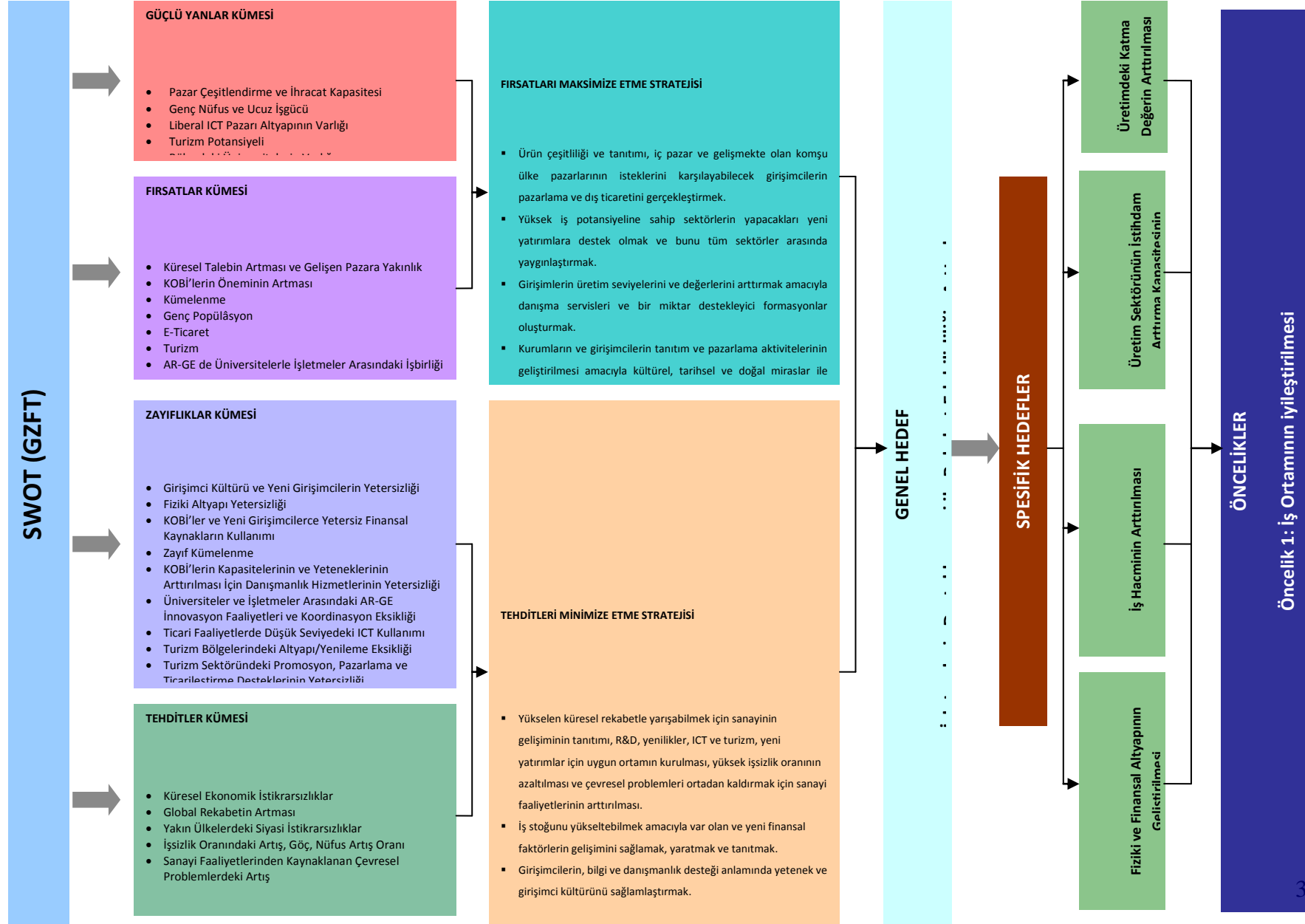
**1- Fiziki ve Finansal Altyapının Geliştirilmesi**

**2-İş Hacminin Arttırılması**

**3- Üretken Sektörünün İstihdam Arttırma Kapasitesinin Yükseltilmesi**

**4- Üretimdeki Katma Değerin Arttırılması**

Şekil 16: Akış Diyagramı



Türkiye'nin ortalamasının %75'inin altında kişi başına milli gelirine sahip Düzey II bölgelerini ve 15 Cazibe Merkezini hedefleyen bu amaçlar MIPD ve SCF'nin uygunluk kriterleri ile uyumludur. Bu amaçlar özellikle Türkiye'nin belirli bölgesi için tasarlanırsa da, Türkiye'nin küresel pazarda toplam rekabet gücünün artırılmasını amaçlayan milli politikalar ve desteklerle uyumludur.

Öncelikli ulusal strateji dokümanı, daha ziyade politikalar ve stratejiler üzerinde genel ana yapıyı çizen ve sanayi ve işletmeler ile ilgili konuları içeren öncelikleri belirleyen dokuzuncu gelişme planı (2007-2013) ve orta vadeli program (2007-2009)'dır. Rekabet Edebilirliğin artırılması beş gelişme ekseninin biri olarak dokuzuncu gelişme planında (2007-2013) belirlenmiştir. Bu bağlamda endüstride yüksek değer katılmış üretim yapısına geçişin sağlanması ana öncelik olarak hedeflenmiş ve ilgili politikalar tanımlanmıştır.

İmalat sanayinin dışa yönelmiş yapıda ekonomik büyümeyi sürdürecektir temel sektör olması hedeflenmiştir. Planda politikanın belirli elemanları, ihracatın artırılması, yatırımların teşvik edilmesi, Ar-Ge ve teknolojik faaliyetlerin artırılması, kalite ve üretkenliğin artırılması, yetenekli iş gücünün artırılması, KOBİ'lerin ve girişimciliğin iyileştirilmesi, sürdürülebilir gelişmenin başarılması ve rekabetin güçlendirilmesi belirtilmiştir.

Bununla birlikte, bu amaçlar "Türkiye için Sanayi Politikası (AB üyeliğine doğru)" dokümanı ve "KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı" ile uyumludur. Aynı zamanda AB'nin girişim, endüstriyel ve KOBİ politikaları ve ilkeleri ve Dokuzuncu Kalkınma Planı ile uyumludur.

Benzer şekilde bu amaçlar MIPD ve SCF'nin stratejileri ve amaçları ile aynı doğrultudadır (**Tablo 44**). SCF de belirtildiği üzere Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programının öncelikleri şöyledir.

### **Öncelik 1: İş Ortamının İyileştirilmesi**

### **Öncelik 2: İşletme Kapasitesinin Arttırılması ve Girişimciliğin Teşvik Edilmesi**

Bu öncelikler ve altında yer alan tedbirler ile global ve spesifik hedeflere ulaşmak temel amaçtır (**Şekil 16**). Öncelikler Türkiye'nin göreceli olarak rekabet gücü zayıf olan bölgelerinde bulunan imalat sanayi ve turizm işletmelerini, temel olarak, KOBİ sektörüne yönelik olup, bölgedeki işletmelerin sayısını ve kattıkları değeri artırmak, faaliyetlerin artırılmasını ve istihdam yaratılmasını ön görmektedir.

Türkiye'nin içsel anlamda bölgeler arası rekabet farklılıklarını gidermeye yönelik olarak az gelişmiş bölgelerinde uygulayacağı önlemler dışsal anlamda küresel pazarlardaki rekabet gücünü

koruyabilmesine katkı sağlayacaktır. 15 Cazibe Merkezi il bulunduğu bölgenin kalkınmasına katkı sağlayacak, bu bölgeler ise genel olarak Türkiye'nin rekabet düzeyini ve istihdam kapasitesini güçlendirecek, bölgeler arası gelişmişlik farkı azalma eğiliminde olan bir Türkiye'nin ise AB'ye yakınsamasının araçları desteklenmiş olacaktır. Cazibe merkezlerinin sürücü etkisi 12 Düzey II bölgesinde benzer kapasitelerin ve yeteneklerin kurulması ile sonuçlanır. Genel resim olarak, bölgedeki insan sermayesinin istihdamı ve girişimlerin iş yeteneklerinin iyileştirilmesi bölgenin rekabet seviyesini artıracak ve bölgesel farklılıkların azaltılmasını sağlayacaktır. Sonuç olarak, hedeflenen bu gelişimler bölgenin diğer gelişmiş bölgelerine yakınsaması ve Türkiye'nin AB ye yakınsamasını sağlayacak araçlar olarak yorumlanabilir.

### **Makro Ölçekli Müdahale Eksenleri**

Birinci önceliğin amacı, 12 Düzey II Bölgesindeki ve 15 Cazibe Merkezindeki sanayi, Ar-Ge, ICT ve Turizm altyapıları için uygun yer sağlanmasına yönelik ihtiyaçlarının özellikle kamu kuruluşlarının faaliyetlerinin desteklenmesidir.

Böylelikle yöreye gelen yerli ve yabancı imalat sanayi yatırımcılarına uygun yatırım yeri, Ar-Ge ve yenilikçilik faaliyetlerine yönelik uygun ortam, turizm yatırımlarına yönelik olarak tanıtım ve promosyon konularında imkanlar sunulmuş olacaktır.

Yörede yatırım yapmak isteyen, işini büyütmek ya da yeni üretim modellerine ve ürünlere yönelmek isteyen yatırımcılara uygun yeni finansman modelleri oluşturulacaktır. Birinci öncelikle yapılması ön görülen tedbirlerin diğer yörelerdeki sanayi ve turizm faaliyetleri ile eşgüdümü ve kamunun genel rekabet politikaları ile uyumu sağlanacaktır.

### **Mikro Ölçekli Müdahale Eksenleri**

İkinci öncelikle ise, doğrudan işletmelere ve onların faaliyetlerine yönelik olup, firmaların yönetim ve organizasyon modellerini oluşturma, uluslararasılaşma, kalite, standardizasyon, pazarlama, ihracat, yeni iş kurma, finansmana ulaşım, markalaşma, patent, teknoloji kullanımı ve transferi v.b. konularda danışmanlık hizmetlerini içermektedir.

İkinci öncelik firmaların daha yenilikçi ve teknoloji kullanabilen bir yapıya dönüşümlerini destekleyerek, dünyadaki gelişimleri takip eden, ihracata yönelik, verimliliklerini ve karlılıklarını artıran, marka ve kalite bilincine sahip, pazarlama tekniklerini ve bilgi teknolojilerini kullanabilen firmalar oluşturmayı ve desteklemeyi hedeflemektedir.



Bu iki önceliğin temel amacı, yöreye yatırımcı çekmek, yeni işletmelerin kurulmasını sağlamak, yöredeki istihdamın artırılması ile bu bölgelerden gelişmiş illere yönelen göçü önlemek ve sonuç itibarıyla bölgelerin görece geri kalmış gelişmişlik düzeylerini ve rekabet güçlerini artırmaktır.



**Tablo 44: Ulusal Politikalarla ve Topluluk Politikalarıyla Uyum**

**9<sup>th</sup> KALKINMA PLANI**

**Vizyon:** "istikrar içinde büyüyen, gelirini daha adil paylaşan, küresel ölçekte rekabet gücüne sahip, bilgi toplumuna dönüşen ve AB'ye üyelik için uyum sürecini tamamlamış bir Türkiye"

**ÇOK YILLI ENDİKATİF PLANLAMA DOKÜMANI (MIPD)**

**Bölgesel Rekabet edebilirlik Altındaki Temel Öncelikler**

- İmalat sanayi ve hizmet sektöründe yeni ve sürdürülebilir iş alanları yaratmak ve mevcutları korumak üzere bölgelerin kapasitelerinin artırılması yoluyla yatırımların desteklenmesi
- Uluslararası en iyi uygulamalar ve standartlar ile yönetim ve üretim süreçlerinin modernizasyonu aracılığıyla KOBİ'lerin rekabet gücünün artırılması
- KOBİ teknoloji tabanlarının, inovasyon ve çevre uygulamalarının iyileştirilmesi

**Takip edilecek Hedefler:**

- KOBİ'lerin faaliyette bulunduğu iş ortamının iyileştirilmesi ve rekabet edebilirliğinin artırılması
- İmalat sanayi ve hizmet sektöründeki istihdamda ve işletmelerde niceliğin,

**Beklenen Sonuçlar**

- İmalat sanayi ve hizmet sektöründe yeni işletmeler yaratılacak ve mevcutları korunacak
- Yeni iş alanları yaratılacak mevcutlar iyileştirilecek
- İmalat sanayi mal ve hizmetler inden KOBİ'lerin ürettiği toplam ciro iyileştirilecek.
- Orta ve yüksek teknoloji mal ve hizmetlerden Türkiye'nin yaptığı ihracat artırılabilecek.

**STRATEJİK ÇERÇEVE BELGESİ (SCF)**

**Genel Hedef:** Bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması ve insan kaynaklarının iyileştirilmesiyle hem Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasına hem de Türkiye'nin AB'ye yaklaşmasına katkı sağlamak

**BÖLGESEL REKABET EDEBİLİRLİK PROGRAMI:**

**Spesifik Hedef-1: Fiziki ve Finansal Altyapının Geliştirilmesi** **Öncelik 1:** İş Ortamının İyileştirilmesi

**Spesifik Hedef -2: İş Hacminin Artırılması** **Öncelik 1:** İş Ortamının İyileştirilmesi **Öncelik 2:** İşletme Kapasitesinin Artırılması ve Girişimciliğin Teşvik Edilmesi

**Spesifik Hedef -3: Üretim Sektörünün İstihdam Arttırma Kapasitesinin Yükseltilmesi** **Öncelik 1:** İş Ortamının İyileştirilmesi **Öncelik 2:** İşletme Kapasitesinin Arttırılması ve Girişimciliğin Teşvik Edilmesi

**Spesifik Hedef -4: Üretimdeki Katma Değerin Arttırılması** **Öncelik 1:** İş Ortamının İyileştirilmesi **Öncelik 2:** İşletme Kapasitesinin Arttırılması ve Girişimciliğin Teşvik Edilmesi

Tablo 45: Hedefler, Öncelikler ve Tedbirler

Global Hedef			Öncelikler	Operasyonel
İşletmelerin Desteklenmesi ile Rekabet Edebilirliğinin Arttırılması	FİZİKİ VE FİNANSAL ALTYAPININ GELİSTİRLMESİ	<ul style="list-style-type: none"> <li>İşletme Kurulmasının Teşvik Edilmesi</li> <li>İşletmelerin Üretim Yöntemlerinin Geliştirilmesi İçin Danışmanlık Hizmetlerinin Geliştirilmesi</li> <li>Kümelenmelerin Oluşturulması</li> <li>İşletmelere Hizmet Veren Ajansların ve Kurumların Desteklenmesi</li> <li>Turizm Altyapısının Geliştirilmesi ve Turizmin Desteklenmesi</li> <li>İşletmelerin Bilgisayar ve İnternet Kullanımının Arttırılması</li> <li>Mevcut İşletmelerin Kurumsallaşması ve Girişimciliğin Desteklenmesi</li> <li>İşletmeler Arasında İşbirliği Ağlarının Oluşturulması</li> <li>İşletmelerin Standardizasyonu, Kalite ve Belgelendirme Faaliyetlerinin Teşvik Edilmesi</li> <li>İşletmelerin Risk Sermayesi Uygulamalarının Yaygınlaştırılması</li> <li>İşletmelerde Marka Yaratmak ve Promosyonun Desteklenmesi</li> <li>İşletmelerin İhracat Faaliyetlerinin İyileştirilmesi</li> <li>Teknoloji Geliştirme Bölgesi, TEKMER ve kuluçka merkezleri gibi Girişimlerin Desteklenmesi</li> <li>Fikri Mülkiyet Haklarının Geliştirilmesi ve Korunması, Özellikle Patent Sayısı Olmak Üzere Fikri Mülkiyet Haklarının Sayısının Arttırılması</li> <li>İşletmelerin İnovasyon ve R&amp;D Faaliyetlerinin Desteklenmesi</li> <li>İşletmelerdeki İleri Teknoloji Faaliyetlerinin Teşvik Edilmesi</li> </ul>	1. İş Ortamının İyileştirilmesi	Sanayi Altyapının
	İŞ HACMİNİN			Finansal Araçların Oluşturulması ve Geliştirilmesi
	ÜRETİM SEKTÖRÜNÜN İSTİHDAM ARTTIRMA KAPASİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ			Ar&Ge, İnovasyon ve Teknoloji ve Bilgi-İletişim Teknolojileri
	ÜRETİMDEKİ KATMA DEĞERİN ARTTIRILMASI			Turizm Altyapısı ve Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetlerinin
			İşletme Kapasitesinin Arttırılması ve	İşletmelere Temel Bilgi ve Danışmanlık Desteği Sağlanması
				Sanayi Alanında İşbirliğinin Güçlendirilmesi



## **BROP'nin Yoğunlaşma (Konsantrasyon) Stratejisi**

Stratejik önceliklerin tanımlanmasında, sosyo-ekonomik analizin tespit edilen anahtar noktaları belirlenmiş ve GZFT analizine dönüştürülmüştür. Bundan sonra, GZFT analizinde yer alan konular güçlü yanlar ile fırsatları bir araya getirip tanımlayacak biçimde, yine aynı yöntemle zayıf yönler ile tehditleri bir araya getirip tanımlayacak biçimde kümelendirilmiştir.

Mantıksal akış çerçevesi içerisinde, sosyo-ekonomik analiz ile GZFT analizinin ortaya koyduğu teşhislerden yola çıkarak, BROP bir global hedef ile spesifik hedefler seti tanımlamıştır. Dolayısı ile MIPD ve SÇB'nin tanımlamış olduğu hedef ve stratejilere paralel olarak, "9. Kalkınma Planı", "Türkiye Sanayi Politikası Dokümanı (AB Üyeliğine Yönelik)", "KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı", işletmelere, sanayiye ve KOBİ'lere yönelik AB Politikaları ile uyumlu olarak, öncelikler, tedbirler ve yürütülebilecek faaliyetler tanımlamıştır.

Buna rağmen, BROP kapsamında sağlanan kaynaklar bölgesel kalkınma üzerinde doğrudan makro ekonomik etki oluşturmak için yetersizdir. Bu nedenle, müdahale alanları anlamında en yüksek etkiyi sağlamaya yönelik olarak çok güçlü ve yoğun bir coğrafi ve sektörel bir odaklanma gereklidir.

BROP, sürdürülebilir tedbirler ile kaynakların etkin kullanımını temin etmek üzere oldukça yoğun bir coğrafi ve sektörel odaklanmaya özel önem atfetmiştir.

Bu kapsamda, BROP'nin yoğunlaşma stratejisi üç ayak üzerine oturtulmuştur. Kaynak kullanılacak projelerin seçilmesinde temel kriter olarak kullanılacak "**Rekabet Edebilirlik Haritası**", "**Sektörel Yoğunlaşma Tabloları**" ve "**Cazibe Merkezleri Sınıflandırması**".

Söz konusu bu üç ayağa ilave olarak, BROP bölge-içi işbirliği faaliyetlerine geniş bir önem yüklemiş, cazibe merkezlerinin kendi hinterlandları ile içsel ilişkileri ve hedef bölgenin ülkenin özellikle Ar-Ge, inovasyon ve işbirliği ağları konularında görece daha iyi konumda olan diğer bölgeleri ile ilişkileri ana ekseninde olmak üzere projeleri önceliklendirme bazında iki ilke oluşturmuştur.

BROP kapsamındaki tüm tedbirler için yapılacak tüm proje çağrıları sınırlayıcı olmayacak ve hedef coğrafyanın tümünü kapsayacaktır. Bununla birlikte, projelerin seçimi esnasında BROP'nin yoğunlaşma stratejisine uygun olarak detaylı bir biçimde geliştirilen seçim kriterleri ile de projeler önceliklendirilecektir.

## Rekabet Edebilirlik Haritası ve Müdahale Yoğunlaşma Stratejisi

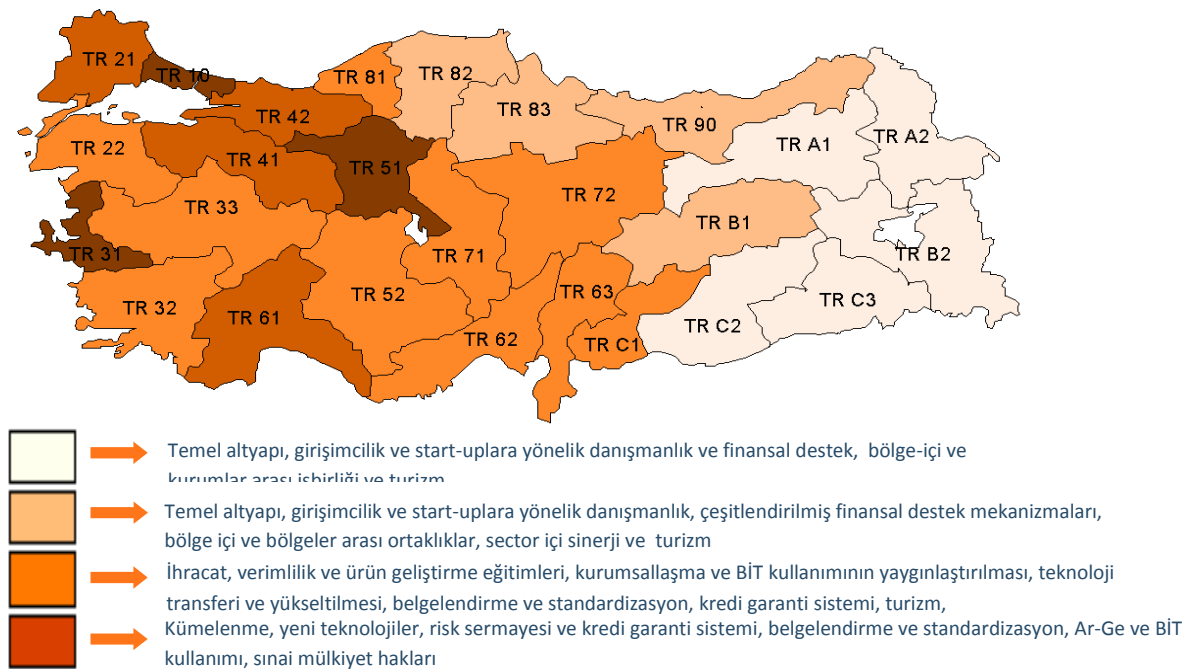
BROP kapsamındaki müdahale stratejisi ekonometrik bir model sonucunda oluşturulan **Türkiye Rekabet Edebilirlik Haritası** ile geliştirilmiştir.

Söz konusu ekonometrik model her bir NUTS II bölgesi için rekabet edebilirlik konseptine göreceli katkısı olan 42 farklı etkenin (ekonomik, demografik, sosyal, istihdam, turizm ve diğer sosyo-ekonomik veriler) belirli ağırlıkla ölçülmesine dayalı bir rekabet edebilirlik indeksi geliştirmiştir. Sonuç olarak bölgeleri rekabet edebilirlikleri bağlamında farklı ölçütlerde tanımlayan ve sınıflandıran bir harita yapılmıştır.

Açıktan (en az rekabet edebilir bölge) koyu kahverengiye (rekabet edebilirliği en yüksek bölge) doğru birbirine yakın rekabet edebilirlik indeksleri bulunan farklı beş ana grup, NUTS II seviyesinde tanımlanmıştır. (Bakınız **Harita 6**)

Bununla birlikte, imalat sanayi işletme sayısı, 6. Çerçeve Programa sunulan projelerin dağılımı, mali ve turizm verileri gibi ülke çapında gösteren haritalar birlikte değerlendirildiğinde bölgelerin ihtiyaçlarını ve potansiyellerini ortaya koyma ve olası desteklenebilecek müdahaleleri belirlemek üzere farklı haritalar geliştirilmiştir.

**Harita 5: Türkiye Rekabet Edebilirlik Haritası**



Rekabet edebilirlik indeksi ve haritası dikkate alındığında, İllerde Öne Çıkan Sanayi Sektörleri (Ek -4 / Tablo 53-54, 12 NUTS II Bölgesinde ve 15 Cazibe Merkezinde İmalat Sanayinde Sektörel Yoğunlaşma ), kişi başı milli gelir (Grafik 1) göstergeleri birlikte değerlendirildiğinde, BROP'nin hedef coğrafyasında yer alan illerin sanayileşme anlamında ülkenin diğer bölgelerinden oldukça geri kalmış olduğu görülebilecektir. Bununla birlikte, hedef bölgede faaliyette bulunan firmalar üretimlerini yoğunluklu olarak tarımsal ürünler ile hammadde üretimine dayandırmışlardır. (Ek-4, Tablo 53-54)

Yapısal işsizlik, düşük istihdam oluşturma kapasitesi, düşük oranlı nitelikli işgücü, düşük ihracat, yüksek oranda dış girdiye bağımlılık, yetersiz Ar-Ge, inovasyon ve teknoloji kullanımı, düşük finansman aracı kullanımı, düşük katma değerli ürün yapısı gibi veriler dikkate alındığında, hedef bölgenin bölgesel kalkınma ve rekabet edebilirlik anlamında ülkenin diğer bölgelerinin oldukça gerisinde olduğu, bununla birlikte sektör içi yıkıcı rekabete maruz kaldığı görülebilecektir.

Düşük katma değerli ürünler segmentinde yer alınması nedeniyle üretim maliyetleri içerisinde girdi maliyetleri hala yüksek orandaki önemini korumaktadır.



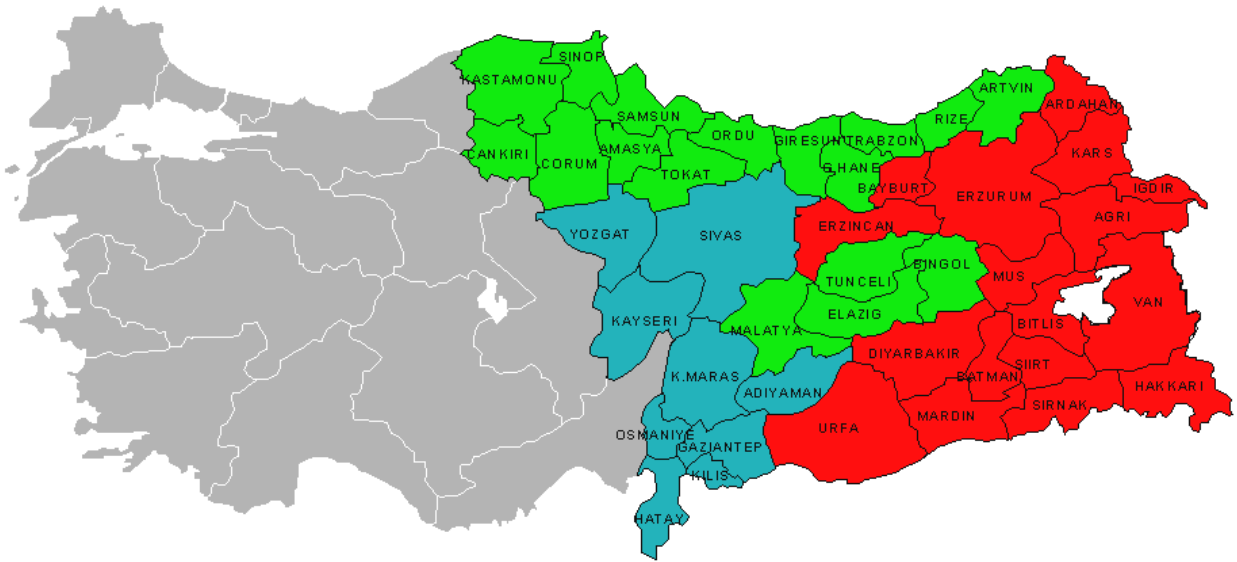
Buna rağmen, tarımsal sanayiye bağlı yüksek oranlı istihdam oluşturma potansiyeli ve sermaye birikimi zorluğu hala devam etmektedir. Bunun yanında toplam imalat sanayi üretimi ve ihracat içerisindeki düşük teknolojili ürünlerin oranı hala oldukça yüksektir.

Aynı zamanda, hedef bölgede üretim sürecindeki teknolojik gelişme/yükseltme belirli bir oranda işsizliğe neden olmaktadır.

### Müdahalelerin Yoğunlaşma Stratejisi

BROP'nin müdahalelerinin yoğunlaşma stratejisinin oluşturulması için, hedef bölgede yer alan NUTS II düzeyleri Türkiye ulusal kişi başı milli gelirinin ortalamasının % 75'inin altında kalan bölgeler kendi aralarında bir rekabet edebilirlik kategorisine ayrıştırılmıştır. (Bakınız Harita 7)

**Harita 6: Müdahale Anlamında Hedef Bölge Grupları**



NUTS II düzeyinde rekabet edebilirlik seviyeleri birbirine yakın olan bölgeler yüksekten düşüğe doğru hangi tedbirin hangi faaliyetler ile destekleneceğini ifade edecek biçimde gruplandırılmıştır.

Bu çerçevede, BROP hedef bölgeyi aşağıdaki gibi yeniden tanımlamıştır;

TR-A1	} Düşük Rekabet Edebilirlik (kırmızı)
TR-A2	
TR-B2	

TR-C2

TR-C3

TR-B1 }  
TR-82 }  
TR-83 } Orta Düzey Rekabet Edebilirlik (**yeşil**)

TR-90

TR-C1 }  
TR-63 } Yüksek Rekabet Edebilirlik (**mavi**)

TR-72

Bu yeniden tanımlama BROP'nin belirli tedbirlerinin belirli coğrafyalarda yoğunlaşmasının temelini oluşturmaktadır.

Bununla birlikte, hedef bölgenin gelişmişlik düzeyleri (mevcut durum ve potansiyelleri) ve ihtiyaçları homojen olmamakla birlikte, yukarıdaki metodoloji farklı bölgeler için benzer problemleri bulunan bölgelerde tedbirlerin benzer yollarla uygulanmasına önderlik edecektir.

Bu çerçevede, Rekabet Edebilirlik haritasında “temel altyapı, girişimciliğin ve start-up’ların desteklenmesi, danışmanlık ve finansal hizmetler, bölge-içi ve kurumlararası ilişkilerin geliştirilmesini öngören” müdahale alanları düşük rekabet edebilirlik bölgelerinde yoğunluklu olarak kullanılacaktır. Bununla birlikte, iş hacminin artırılmasına yönelik olarak, sanayi ve özellikle imalat sanayinde anlamlı potansiyeli bulunmayan bölgelerde turizm faaliyetlerinin desteklenmesi alternatif olarak kullanılacaktır.

Bununla birlikte, Rekabet Edebilirlik Haritasında “iş alemini temsil eden kuruluşların kapasitelerinin yükseltilmesi ve bu kurumlar arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi”ni öngören müdahaleler hedef bölgenin ihtiyaçlarını karşılamak üzere kullanılacaktır. Düşük rekabet edebilirlik bölgelerinde hem NUTS II bölgeleri hem de iller arasında işbirliği ağlarının geliştirilmesi ve ortak üretim ve pazarlamaya yönelik faaliyetleri de desteklenecektir.

İşletmelerin kurumsallaşmasını, iş ve ürün geliştirmeye yönelik danışmanlık hizmetleri, sektörel dönüşüme yardımcı olacak bölge-içi ve bölgesel işbirlikleri, müdahaleleri yoğunluklu olarak kullanılacaktır. Yıkıcı rekabet potansiyeli olmayan ve sektörler arası işbirliği geliştirme potansiyeli bulunan alanlar desteklenecektir. Turizm potansiyelleri dikkate alınarak düşük rekabet edebilirlik bölgesinde yer alan NUTS II bölgelerinde bu tedbir de uygulanabilecektir.

Rekabet edebilirlik ekseninde bulunan NUTS II bölgelerinde mevcut üretimin katma değerinin yükseltilmesini ve küresel rekabet ile baş edebilmesini temin edecek tedbir seti ile bu setin uygulanmasını sağlayacak temel altyapının geliştirilmesine ilişkin tedbir seti daha yoğun kullanılacaktır.

Birinci programlama (2007–2009) sürecinde geçerli olacak bu kaynak kullandırma yaklaşımı, bu dönem sonunda sektörel ve coğrafi ihtiyaçlara göre yeniden şekillendirilecektir. Müdahale stratejisinin önemli hedeflerinden birisi de oluşacak ihtiyaçlara kademeli bir yaklaşım içerisinde farklı tedbirlerle farklı zaman dilimleri içerisinde müdahale edebilmektir.

Bu açıdan görece geri kalmış bölgelerin rekabet edebilirliklerinde pozitif etki doğurabilecek, sektörel değişim ve dönüşümleri tetikleyebilecek nitelikte birden fazla tedbirin ortak bir coğrafyada uygulanması da müdahale yaklaşımının temel ilkelerinden birisi olarak belirlenmiştir.

Bununla birlikte, hedef bölgede yer alan fakat müdahale mantığı içerisinde farklı tedbir setinde yer alabilecek ve uygulanması durumunda önemli kazanımlar sağlayacağı görülebilen proje önerilerinin desteklenmemesi mantıklı olmayacaktır.

BROP'nin bölgesel ve tedbir temelli müdahale stratejisi aşağıdaki matriste gösterilmiştir.(Bakınız tablo 46) Müdahale stratejisi hazırlanırken sektörel, bölgesel ve yerel tarafların görüşleri dikkate alınmış ve stratejiye yansıtılmıştır. (Bakınız Ek 2) Stratejinin geliştirilmesi ile birlikte, BROP'nin tedbirleri için coğrafi yoğunlaşma da sağlanmıştır. Bu stratejiye göre, BROP'nin tüm tedbirleri tüm bölgelerde uygulanamayacaktır. Coğrafi ve sektörel yoğunlaşma stratejisi oluşturulurken OP'nin mevcut durum analizi ile söz konusu coğrafyaya ilişkin istatistikî veriler temel alınmıştır.

Sektörel yoğunlaşmayı temin etmek için, hedef sektörler (alt sektörleri kapsamamaktadır) NACE kodlaması kullanılarak hem NUTS II hem de il düzeyinde aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir.

Bu nedenle, ilgili bölgede uygun olan tedbirler NUTS II düzeyinde Cazibe Merkezlerini de kapsayacak biçimde hazırlanmış sektörel yoğunlaşma verileri dikkate alınarak uygulanacaktır. Yoğunlaşma stratejisi ve gerekçeleri Ek-5 ve Tablo 55'te gösterilmektedir.

### **Sektörel Yoğunlaşma Stratejisi**

Aşağıdaki tablolar, müdahale stratejisinin gruplama yaklaşımı dikkate alınarak hazırlanmıştır. Hedef Bölgedeki öncelikli sektör tabloları (Tablo 47)'da düşük, orta ve yüksek rekabet edebilirlik bazında gruplandırılmıştır.

### **Bölgesel Yoğunlaşma Stratejisi**

Coğrafi yoğunlaşma anlamında en kritik konular tahsis edilen kaynakların % 70-80'inin, SÇB'de detaylı olarak anlatıldığı gibi 15 Cazibe Merkezine (*K.Maraş, Samsun, Kastamonu, Malatya, Elazığ, Trabzon, Kayseri, Sivas, G.Antep, Diyarbakır, Ş.Urfa, Erzurum, Batman, Van ve Kars*) kullandırılmasıdır.

### **Bölge-içi Yoğunlaşma Stratejisi**

BROP, hem bölge içi hem de hedef bölge ile ülkenin diğer bölgeleri ile daha yakın işbirliği sağlamak üzere iki prensip çerçevesinde bölgeler arası yoğunlaşma stratejisi geliştirmiştir. Bunlar;

- Cazibe Merkezleri ile hinterlandı arasındaki etkileşim,
- Hedef bölge ile ülkenin diğer bölgeleri arasında özellikle ar-ge, inovasyon ve işbirliği ağları konularında etkileşim,

olarak öngörülmüştür.

Bu iki prensip projelerin seçim sürecinde önceliklendirilecektir.

MIPD'de bahsedildiği üzere, BROP'nin uygulanacağı 12 NUTS II bölgesi ve 15 Cazibe Merkezi dışında, yoğunlaşma yaklaşımı, ulusal politikalar veya kurumlar ile geri kalmış bölgelerin rekabet edebilirliklerinin yükseltilmesine katkı sağlayacak bölgesel boyutu olan projelerin desteklenmesine

mani olmamaktadır. Bu nedenle bu faaliyeti düzenleyen 2.2. numaralı tedbir hem 12 NUTS II bölgesinde yer alan bölgeler ile hem de ülkenin diğer bölgeleri için uygulanabilir olmaktadır.

Bu çerçevede, proje seçim aşamasında, BROP'nin "Ar-Ge, inovasyon, teknoloji ve BIT Ortamı ve altyapısının geliştirilmesi", " işletmelere temel bilgi ve danışmanlık desteği sağlanması", " sanayi sektörleri arasında işbirliğinin geliştirilmesi" tedbirleri içerisinde hedef bölge ile ülkenin geri kalanı arasında ar-ge, inovasyon ve teknoloji kullanımını işbirliğini geliştirmeyi öngören entegre projelere öncelik verilecektir.

Tablo 46: BROP'nin Bölgesel ve Tedbir Bazlı Müdahale Stratejisi

Tedbirler	NUTS II BÖLGELERİ											
	DÜŞÜK REKABET EDEBİLİRLİK					ORTA DÜZEY REKABET EDEBİLİRLİK				YÜKSEK REKABET EDEBİLİRLİK		
	TR-A1	TR-A2	TR-B2	TR-C2	TR-C3	TR-B1	TR-82	TR-83	TR-90	TR-C1	TR-63	TR-72
1.1	∅	∅	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
1.2	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
1.3	✓	∅	∅	∅	∅	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
1.4	✓	✓	✓	∅	✓	∅	∅	∅	∅	✓	∅	∅
2.1	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓



✓ : Öncelikli Tedbirler

∅ : Öncelikli Olmayan Tedbirler

BROP'nin yoğunlaşma stratejisi prensipleri ve Tablo 46'da tedbirlere ilişkin verilen bilgiler proje seçim kriterleri hazırlanırken ve projeler seçilip sıralanırken yoğunluklu olarak kullanılacaktır.

**Note:** Bu tablo hem yatay hem de dikey ekseninde dikkate alınmalıdır.

**Tablo 47: Hedef Bölgedeki Öncelikli Sektörler**

NUTS II	İller	SEKTÖRLER – DÜŞÜK REKABET LOW COMPETITIVENESS					
		1. Öncelikli Sektör	2. Öncelikli Sektör	3. Öncelikli Sektör	4. Öncelikli Sektör	Diğer	Öncelikli Olmayan Sektör

TR-A1	Erzurum	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Ağaç ve Ağaç ürünleri Sanayi	Mobilya İmalatı	Kimyasal Ürün İmalatı	--	--
	Erzincan	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Madencilik ve taş ocakçılığı	Sebzecilik	--	--	--
	Bayburt	Plastik İmalatı	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Madencilik ve taş ocakçılığı	--	--	--

TR-A2	Ağrı	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Ağaç ve Ağaç ürünleri Sanayi	--	--	--	--
	Kars	Metalik olmayan diğer minerallerin işlenmesi	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Ağaç ve Ağaç ürünleri Sanayi	--	--	--
	İğdır	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Madencilik ve taş ocakçılığı	Ağaç ve Ağaç ürünleri Sanayi	--	--	--
	Ardahan	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Ağaç ve Ağaç ürünleri Sanayi	--	--	--	--

TR-B2	Van	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Ağaç ve Ağaç ürünleri Sanayi	Metalik olmayan diğer minerallerin işlenmesi	--	--	--
	Muş	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Derinin işlenmesi ve deri ürünleri	Ağaç ve Ağaç ürünleri Sanayi	--	--	--
	Bitlis	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Madencilik ve taş ocakçılığı	--	--	--	--
	Hakkari	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Ağaç ve Ağaç ürünleri Sanayi	Ana metal ve fabrikasyon metal ürünler imalatı	--	--	--



TR-C2	Diyarbakır	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Tekstil ve Giyim İmalatı	Madencilik ve taş ocakçılığı	Metalik olmayan diğer mineraller imalatı	Kimyasal Ürün imalatı	Makine İmalatı
	Ş.Urfa	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Tekstil ve Giyim İmalatı	Ana metal ve fabrikasyon metal ürünler imalatı	Sebzecilik ve fıstık	--	--

TR-C3	Mardin	Metalik olmayan mineraller imalatı	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Ana metal ve fabrikasyon metal ürünler imalatı	--	--	--
	Batman	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Metalik olmayan diğer mineraller imalatı	Madencilik ve taş ocakçılığı	Kimyasal ürün imalatı	Giyim eşyası üretimi	--
	Şırnak	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Madencilik ve taş ocakçılığı	Metalik olmayan diğer mineraller imalatı	--	--	--
	Siirt	Metalik olmayan diğer mineraller imalatı	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Giyim eşyası üretimi	--	--	--

NUTS II	İller	SEKTÖRLER – ORTA DÜZEY REKABET EDEBİLİRLİK					
		1. Öncelikli Sektör	2. Öncelikli Sektör	3. Öncelikli Sektör	4. Öncelikli Sektör	Diğer	Öncelikli Olmayan Sektör

TR-B1	Malatya	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Tekstil ve giyim eşyası imalatı	--	--	--	--
-------	---------	---------------------------------	---------------------------------	----	----	----	----

	<b>Elazığ</b>	<b>Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı</b>	<b>Madencilik ve taş ocakçılığı</b>	<b>Metalik olmayan diğer mineraller imalatı</b>	<b>Diğer yerlerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı</b>	--	--
	Bingöl	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Metalik olmayan diğer mineraller imalatı	Hayvancılığa bağlı ürünler sanayi	--	--	--
	Tunceli	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Ana metal ve fabrikasyon metal ürünler imalatı	--	--	--	--

	<b>Kastamonu</b>	<b>Ağaç ve Ağaç ürünleri Sanayi</b>	<b>Giyim eşyası imalatı</b>	<b>Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı</b>	<b>Madencilik ve taş ocakçılığı</b>	--	--
<b>TR-82</b>	Çankırı	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Diğer yerlerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	Tekstil ve giyim eşyası imalatı	Madencilik ve taş ocakçılığı	--	--
	Sinop	Metalik olmayan diğer mineraller imalatı	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Ağaç ve Ağaç ürünleri Sanayi	--	--	--

	<b>Samsun</b>	<b>Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı</b>	<b>Ana metal imalatı</b>	<b>Diğer yerlerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı</b>	<b>Ağaç ve Ağaç ürünleri Sanayi</b>	--	--
	Tokat	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	<b>Ağaç ve Ağaç ürünleri Sanayi</b>	Madencilik ve taş ocakçılığı	Giyim eşyası imalatı	--	--
<b>TR-83</b>	Çorum	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Diğer yerlerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	Metalik olmayan diğer mineraller imalatı	--	--	--
	Amasya	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Madencilik ve taş ocakçılığı	Diğer yerlerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	--	--	--

<b>TR-90</b>	<b>Trabzon</b>	<b>Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı</b>	<b>Ağaç ve Ağaç ürünleri Sanayi</b>	<b>Başka yerde sınıflandırılmamış diğer taşıma ekipmanları imalatı</b>	--	--	--
--------------	----------------	--	-------------------------------------	--	----	----	----

	Ordu	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Ağaç ve Ağaç ürünleri Sanayi	Madencilik ve taş ocaklığı	Metalik olmayan diğer mineraller imalatı	--	--
	Giresun	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Ağaç ve Ağaç ürünleri Sanayi	Diğer yerlerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	--	--	--
	Rize	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Metalik olmayan diğer mineraller imalatı	Ağaç ve Ağaç ürünleri Sanayi	--	--	--
	Artvin	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Ağaç ve Ağaç ürünleri Sanayi	Diğer yerlerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	--	--	--
	Gümüşhane	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Mobilya imalatı	Ağaç ve Ağaç ürünleri Sanayi	--	--	--

NUTS II	İller	SEKTÖRLER – YÜKSEK REKABET EDEBİLİRLİK					
		1. Öncelikli Sektör	2. Öncelikli Sektör	3. Öncelikli Sektör	4. Öncelikli Sektör	Diğer	Öncelikli Olmayan Sektör

TR-C1	Gaziantep	Tekstil ve tekstil ürünleri imalatı	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Lastik ve plastik imalatı sanayi	Fabrikasyon Metal Ürünler imalatı	Kimya ve kimyasal ürünler sanayi	Madencilik ve taş ocaklığı
	Adıyaman	Tekstil ve tekstil ürünleri imalatı	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Kimya ve kimyasal ürünler sanayi	--	--	--
	Kilis	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Tekstil ve giyim eşyası imalatı	Fabrikasyon metal ürünler imalatı	--	--	--

TR-63	Hatay	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Ana metal sanayi	Ağaç ve Ağaç ürünleri Sanayi	Ana metal ve fabrikasyon metal imalatı	Lastik ve plastik sanayi	--
	K.Maraş	Tekstil ve giyim eşyası imalatı	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Fabrikasyon metal ürünler imalatı	--	--	--
	Osmaniye	Gıda ürünleri ve İçecek İmalatı	Tekstil ve tekstil ürünleri imalatı	Ağaç ve Ağaç ürünleri Sanayi	--	--	--

TR-72	Kayseri	Mobilya imalatı	Tekstil ve tekstil ürünleri imalatı	Diğer yerlerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	--	--	--
	Sivas	Metalik olmayan diğer mineraller imalatı	Madencilik ve taş ocaklığı	Gıda ürünleri ve içecek imalatı	Diğer yerlerde sınıflandırılmamış makine ve ekipman imalatı	--	--
	Yozgat	Gıda ürünleri ve içecek imalatı	Metalik olmayan diğer mineraller imalatı	Tekstil ve tekstil ürünleri imalatı	Ana metaller ve fabrikasyon metaller üretimi sanayi	--	--

\* Cazibe Merkezi olan iller koyu renkte gösterilmiştir.

### 3. Program Stratejisi

Bu bölümde, Bölgesel Rekabete Edebilirlik Operasyonel Programının öncelikleri ve tedbirleri, *amaç, spesifik, hedefler, gerekçe, tanım, hedef hölge-tema-sektör, tedbirler, önceliğin uygulanması, uygun faaliyetler ve seçim kriterleri* bakımından ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu bölümde kullanılan "hedef bölge" terimi, önceki bölümlerde de belirtildiği gibi 15 "Cazibe Merkezi" de dahil olmak üzere 12 NUTS II bölgesini belirtmektedir.

#### 3.1 Öncelik Eksenleri ve Tedbirler

##### Öncelik 1: İş Ortamının İyileştirilmesi

##### Amaç

Bu önceliğin amacı, hedef bölgede yeni işletmelerin sayısını artırmak için daha iyi bir iş ortamı yaratmak, mevcut işletmelerin verimliliğini ve rekabet güçlerini iyileştirmek, fiziki altyapının iyileştirilmesi ve hedef bölgelerdeki KOBİ'ler için destekleyici bir çevrenin yaratılması yolu ile toplam istihlama katkıda bulunmaktır.

##### Spesifik Hedefler

Bu önceliğin spesifik hedefleri;

- İşletmelerin faaliyetlerini daha iyi ve uygun bir ortamda yürütebilmesi için iş altyapısının geliştirilmesi ve modernizasyonu,

- İşletmelerin finansal araçlara erişim koşullarının iyileştirilebilmesi için uygun finansman mekanizmalarının kurulması ve/veya mevcut olanların desteklenmesi,
- Ar&Ge, yenilikçilik, ICT de dahil olmak üzere teknoloji kullanımı ve bilgi transferi altyapısının desteklenmesi,
- Canlandırma, peysaj ve tanıtım/pazarlama faaliyetleri gibi arz ve talep yönlü müdahaleler aracılığı ile turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve iyileştirilmesi.

## **Gerekçe**

Sosyo-ekonomik göstergeleri inceleyen önceki bölümdeki çalışmada da bahsedildiği üzere, mevcut durum kısaca; hedef bölgelerdeki tarım dışı istihdam oranının ve iş stoğunun bazı özel durumlar hariç yetersiz olduğu ve mevcut işletmelerin düşük katma değer ve düşük teknoloji tabanı ile çalıştıkları şeklinde özetlenebilir.

Sosyo-ekonomik analiz ve SWOT analizi çalışmaları sonucu ortaya konan teşhis; fiziksel ve sanayi altyapısının nitelik ve nicelik olarak yetersizliğini, yönetim ve imalat süreçlerinde teknoloji ve yenilikçiliğin düşük kullanımını, bölge içinde ve bölgeler arasındaki işbirliği, kümelenme ve ağ oluşumlarının yetersizliğini, gerçek potansiyel ile kıyaslandığında turizm faaliyetlerinin düşüklüğünü, ve finanman araçları ile danışmanlık hizmetlerine erişimdeki yetersizliği (hatta bazı durumlarda piyasanın hiç oluşmamasını) işaret etmektedir.

Son olarak, sosyo-ekonomik analiz, SWOT analizi ve stratejik önceliklere ilişkin çalışmaların çıktılarına uygun olarak tasarlanan müdahale stratejisi, iki öncelik eksenine ortaya koymaktadır. Bu stratejik konfigürasyon; müdahaleleri, temalara ve sektörler için göre değil müdahalenin tipine göre sınıflandırmaktadır. Bu nedenle her iki öncelik de, aynı temaları ve sökterleri içermekte ancak; birinci öncelik makro ölçekte doğrudan "iş ortamına" yoğunlaşırken, ikinci öncelik mikro tedbirlerle münferit olarak işletmelerle ilgilenmektedir.

Söz konusu stratejik konfigürasyona ve gerekçesine uygun olarak bu öncelik (birinci öncelik); iş ortamına ilişkin dört tedbirden oluşmakta ve operasyonel programın hedeflediği temalar ile sektörler için yönelik teşhiste ortaya konan problemlerin çözümüne odaklanmaktadır. Bu öncelikte yer alan makro ölçekteki müdahaleler ve ikinci önceliğin mikro ölçekteki müdahaleleri aracılığı ile her iki öncelik arasında bir sinerji yaratılması amaçlanmaktadır.

## **Tanım**

Bu öncelik, hedef bölgede yer alan ve imalat sanayi ile turizm sektöründe faaliyet gösteren KOBİ'lere yoğunlaşmata ve modern bir sanayi altyapısının kurulması; ICT ve teknoloji transferi de dahil olmak üzere teknoloji kullanımı, Ar&Ge ve yenilikçiliğin teşvik edilmesi; NUTS II bölgeleri arasında kümelenme, ağ oluşumu ve işbirliği faaliyetlerinin desteklenmesi; çeşitli finansman araçlarının desteklenmesi; turizm alanlarının ticarileştirilmesi ve turizm sektörüne ilişkin tanıtım/pazarlama faaliyetleri gibi müdahaleler aracılığı ile iş ortamının iyileştirilmesini amaçlamaktadır.

İş ortamının iyileştirilmesini amaçlayan makro tedbirler çerçevesinde bu öncelik içerisinde yer alan uygun faaliyetler,

- KOBİ ve iş geliştirme merkezleri, KOBİ'lerin ortak kullanımına yönelik çeşitli tesisler, tek durak ofisleri, bilgi ve danışmanlık merkezleri, eğitim tesisleri, ICT altyapı ve ekipmanları ve de lojistik merkezleri ve benzeri destekleyici sanayi altyapılarının kurulması.
- Kredi garanti fonları, mikro kredi fonları ve çekirdek ve start-up sermayesi gibi risk sermayesi fonları dahil olmak üzere sermaye tedariki fonlarının ve finansal enstrümanların oluşturulması ve/veya desteklenmesi.
- Teknoloji Geliştirme Bölgeleri (TGB), Teknoloji Geliştirme Merkezleri (TEKMER), Duvarsız Teknoloji İnkübatörleri (DTİ), Kuluçka Merkezleri, Teknoloji Transfer Merkezleri, Mükemmeliyet Merkezleri ve benzeri Ar&Ge, teknoloji ve inovasyon yapılarının kurulması ve/veya desteklenmesi ile Ar&Ge , inovasyon ve teknoloji ağları gibi işbirliği mekanizmalarının desteklenmesi.
- Doğal ve tarihi değerleri, sağlık ve spor faaliyetleri açısından turist çekme potansiyeline sahip seçilen alanların canlandırılması, peysajı ve ticarileştirilmesi ile tanıtım ve pazarlam faaliyetlerinin desteklenmesi aracılığı temel turizm altyapısının oluşturulması ve geliştirilmesi. Hedef bölgenin turizm cazibesine ve gelen turist sayısının artırılmasına doğrudan katkısı olan rekabetedebilirlik odaklı altyapı faaliyetleri de desteklenecektir.

Bu öncelikte yer alan müdahalelere ilişkin akış şeması aşağıda verilmektedir:

## Öncelik 1: İş Ortamının İyileştirilmesi







## Hedef Bölge-Tema-Sektör

Bu öncelik; özellikle 15 Cazibe Merkezi başta olmak üzere kişi başına düşen gayri safi milli hasılası (PPP), milli ortalamasının % 75'inin altında kalan 12 NUTS II bölgesinde bulunan ve özellikle

- İmalat Sanayi ve
- Turizm Sektöründe

çalışan KOBİ'leri hedeflemektedir.

Bu öncelik kapsamında; hedef bölge dışarısında uygulanmakla birlikte, hedef bölgenin rekabetçi konumunu destekleyen ortak projeler ve ağ oluşumu faaliyetleri de uygun olarak değerlendirilecektir.

Stratejik Öncelikler bölümünde ortaya konan müdahaleler, sektörler ve bölgelere yönelik konsantrasyon stratejisi, proje seçim kriterlerinin oluşturulmasında stratejik temel olarak kullanılacaktır.

## Tedbirler

Bu öncelik kapsamında aşağıdaki tedbirler yer almaktadır;

### 1. Sanayi Altyapısının Geliştirilmesi

Bu tedbirin amacı, mevcut sanayi alanlarının kalitesinin yükseltilerek kullanımlarının teşvik edilmesi ve sundukları hizmetlerin talebe uygun olarak desteklenmesi yolları ile iş ortamının iyileştirilmesidir.

### 2. Finansal Araçların Oluşturulması ve Geliştirilmesi

Bu tedbirin amacı, uygun finansman araçlarının kurulması ve/veya mevcutların desteklenmesi yolu ile hedef bölgede faaliyet gösteren ve finansman araçlarına ulaşmakta güçlük çeken KOBİ'lerin erişim koşullarının iyileştirilmesidir.

### 3. Ar&Ge, İnnovasyon, Teknoloji ve Bilgi-İletişim Teknolojileri Altyapısının Geliştirilmesi

Bu tedbirin amacı, Ar&Ge, İnnovasyon, teknoloji kullanımı ve transferinin desteklenerek verimliliğın artırılması ve dinamik bilgi tabanlı bir ekonominin kurulmasına katkıda bulunmaktır.

Ar&Ge faaliyetleri için uygun bir altyapının kurulması, yenilikçilik için destekleyici bir ortamın meydana getirilmesi, teknoloji transferinin ve yeni teknolojilerin kullanımının teşvik edilmesi, özellikle üniversiteler ve Ar&GE merkezleri ile özel sektör ve bölgeler arasında daha kuvvetli bağlantılar kurarak araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin ticarileştirilmesi gibi faaliyetler bu tedbirin öncelikli müdahaleleri olacaktır.

### 4. Turizm Altyapısı ve Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetlerinin İyileştirilmesi

Bu tedbirin amacı, turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi, turizm cazibe bölgelerinin canlandırılması ve peysaji ve ticari kullanıma hazırlanması ve tanıtım/pazarlama faaliyetlerinin desteklenmesi yolları ile rekabetedebilirlik ve istihdamın geliştirilmesi ve bölgesel farklılıkların azaltılmasıdır.

## Önceliğın Uygulanması

Bu öncelik kapsamında yer alan tedbirler; teklif çağrıları ve ihale sözleşmeleri vasıtası ile uygulanacaktır. IPA Uygulama Tüzüğü'nün 158. Maddesinde de belirtildiğı üzere; kamu kuruluşları tarafından sunulan projeler ile teklif çağrılarını takiben sunulan proje önerileri, aşağıda belirtilen kabul ve seçim ilkelerine uygun olarak değerlendirilecek veya seçilecektir.

## Stratejik Seçim Kriterleri

- **Müdahale Stratejisi** – Projeler, Stratejik Öncelikler Bölümü altındaki Tablo 46'da belirtilen müdahalelere yönelik konsantrasyon stratejisi ve kısıtlamalara uygun olarak değerlendirilecek ve puanlandırılacaktır.
- **Sektörel Strateji** - Projeler, Stratejik Öncelikler Bölümü altındaki Tablo 47'de belirtilen sanayi sektörlerine yönelik konsantrasyon stratejisine uygun olarak değerlendirilecek ve puanlandırılacaktır.

- **Bölgesel Strateji** - Projeler, Stratejik Öncelikler Bölümü altında yer alan Bölgesel Konsantrasyon Stratejisi başlıklı bölümde ortaya konan bölgesel konsantrasyon stratejisine uygun olarak değerlendirilecek ve puanlandırılacaktır.
- **Bölgelerarası İşbirliği Stratejisi** - Projeler, Stratejik Öncelikler Bölümü altında yer alan Bölgelerarası İşbirliği Stratejisi başlıklı bölümde ortaya konan bölgelerarası işbirliği stratejisine uygun olarak değerlendirilecek ve puanlandırılacaktır.

#### *Diğer Seçim Kriterleri*

- Projenin hazırlık ve olgunluk derecesi
- Ağ oluşumu faaliyetleri, hedef bölge ile ülkenin geri kalanı arasındaki ortak faaliyetler ve Cazibe Merkezleri başta olmak üzere hedef bölgenin nihai faydalanıcı olması koşulu ile hedef bölge dışında yürütülen faaliyetler desteklenecektir.
- BRÖP'un toplam bütçesinin % 70-80'inin Cazibe Merkezlerine tahsis edilmesini öngören stratejik hedefe (SCF) ulaşmak üzere, Cazibe Merkezlerine yönelik proje ve başvurular öncelikli olarak değerlendirilecektir.

Tedbirlere özgü seçim kriterleri her bir tedbirin altında ayrıca verilmiştir.

## İzleme Göstergeleri

Burada verilen göstergeler tedbirlerde verilen göstergelerin toplamıdır.

**Toplam Harcama : 138,330,670 (euro) (2007-2009)**

**AB Katkısı : 103,748,000 (euro) (2007-2009)**

**Ulusal Katkı : 34,582,670 (euro) (2007-2009)**

**Maksimum AB Katkısı: %75**

Gösterge	Mevcut Durum	Hedef	Tanım ve varsayımlar
Çıktı Göstergeleri			

1-Kurulan veya desteklenen ortak tesislerin toplam alanı (m2)	75.000 m <sup>2</sup> (Hedef bölgedeki 32 OSB ve 166 KSS'de yer alan teknik ve sosyal tesislerin alanı, ayrıca 10 İGEM ve 7 İŞGEM'in alanı)	10.000 m <sup>2</sup>	Ortak tesisler:  Laboratuvarlar, işlikler, paketleme tesisleri, imalat tesisleri, eğitim tesisleri, lojistik tesisleri, vb.
2-Kurulan veya desteklenen ortak hizmet tesislerin toplam sayısı	6 (Hedef bölgedeki inkubatörler)	10 (inkubatör, laboratuvar, tek durak ofisi vs.)	Ortak hizmet tesisleri:  Tek durak ofisleri, bilgi ofisleri, girişimci ve iş geliştirme merkezleri
3-İşletmelere sağlanan kredi garanti miktarı	Kredi Garanti Fonunca verilen 63.842 Milyon EUR.	30 Milyon EUR.	Mevcut durumdaki miktar Kredi Garanti Fonu A.Ş'den alınmıştır.
4-İşletmelere sağlanan mikro kredi miktarı	2.9 Milyon EUR.	5 Milyon EUR.	Mevcut durumdaki miktar mikro kredi dağıtan illerin istatistiklerden alınmıştır.
5-Desteklenen ya da rehabilite edilen Ar-Ge ve inovasyonla ilgili iş merkezleri sayısı	4 TGB	2	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı desteğiyle kurulan Teknoloji Geliştirme Bölgeleri
6- Desteklenen ya da rehabilite edilen Ar-Ge ile ilgili hizmet tesisi sayısı	3 TEKMER	2	KOSGEB desteğiyle kurulan Teknoloji Geliştirme Merkezleri
7-Desteklenen Ar-Ge projelerine katılan işletme sayısı	-	60	-
8-Ar-Ge enstitüleri ve işletmelerince hayata geçirilen ortak projelerin sayısı	-	15	-

9-Renovasyon, rehabilitasyon ve restorasyon faaliyetleri ile iyileştirilen turizm alanlarının toplam sayısı	0	3	Tarihi ve arkeolojik alanlar hariç olmak üzere turizm çekim noktaları/alanları
<b>Sonuç Göstergeleri</b>			
1-Kurulan veya desteklenen ortak tesislerden faydalanan işletmelerin ya da küçük sanatkarların sayısı	16.600 küçük sanatkar ve 3500 KOBİ (Hedef Bölgedeki OSB ve KSS'lerde ortak tesislerden yararlanan )	300 küçük sanatkar 400 KOBİ (ek)	Mevcut durumdaki sayılar Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Organize sanayi Bölgeleri ve Siteleri genel Müdürlüğü'nden alınmıştır.
2-Kurulan veya desteklenen hizmet tesislerinden faydalanan işletmelerin toplam sayısı	350	400 (ek)	Mevcut durumdaki 350 işletmenin 175'i mevcut İŞGEM'lerde yer almakta olup hedef bölgede bunlardan başka KOBİ'lerin ortak kullanımına yönelik laboratuvarlar ve bölgesel sanayi geliştirme merkezleri de bulunmaktadır.
3-Desteklenen sanayi alanları içerisinde kurulan yeni işletmelerin sayısı	0	300 (ek)	Her bir İŞGEM/inkübatörün içinde yaklaşık 30 yeni işletme yer alabilmektedir.
4-IPA fonlarıyla desteklenen OSB, KSS, İŞGEM/inkübatörlerde faaliyet gösteren işletmelerde meydana gelen yeni istihdam sayısı	0	1000	Faaliyette olan 6 İŞGEM'deki istihdam 645'dir.
5-Finansal araçlar yoluyla iş kuran yeni işletmelerin sayısı	BROP'un hedef bölgesindeki kredi garanti fonu sayesinde iş kuran 57 yeni KOBİ  BROP'un hedef bölgesinde mikro kredi dağıtılan kişi sayısı yaklaşık 1000 kişidir	60 yeni KOBİ (ek)  500 (ek)	Yeni iş kurularına verilen kredi garantisi toplam miktar içinde %22'ye karşılık gelmektedir, gerisi mevcut işletmelere verilmiştir.

6-Yatırımlara sağlanan kredi garanti miktarı	13.267 Milyon Avro	8 Milyon Avro (ek)	Yatırımlara verilen kredi garantisi toplam miktar içinde %43'e karşılık gelmektedir,
7-Desteklenen bölgelerde kurulan Ar-Ge ve inovasyonla ilgili yeni işletme sayısı	0	70	–
8-Desteklenen projelerden sonuçlanan patent başvuruların sayısı	0	10	Veriler Türk Patent Enstitüsünün istatistiklerinden takip edilebilir.
9-Desteklenen turizm çekim alanlarını ziyaret eden turist sayısı	2.233.673 kişi turist	1000 (desteklenen turizm çekim noktası/alanı başına ek)	Mevcut Durumdaki turist sayısı hedef bölgedeki Turizm Yatırım Belgeli ve İşletme Belgeli Konaklama Tesislerine gelen turist sayısından alınmıştır.
10-Desteklenen bölgelerde kurulan yeni turizm işletmelerinin sayısı	0	10 (desteklenen her bir turizm alanı için)	İlgili şehir veya şehirlerde bulunan turistik bir değer desteklenerek turizm cazibesinin artırılması sonucu bu şehir veya şehirlerde kurulan turizm KOBİ'lerinin sayısı.

### **Tedbir 1.1: Sanayi Altyapısının Geliştirilmesi**

Bu tedbirin amacı; mevcut sanayi alanlarının kalitesinin yükseltilerek kullanımlarının teşvik edilmesi, sundukları hizmetlerin talebe uygun hale getirilmesi ve uygun yerlerde KOBİ'lere yönelik Ortak Tesislerin kurulmasının desteklenmesi yolları ile daha iyi bir yatırım ortamının yaratılmasıdır.

#### **Spesifik Hedefler**

Bu tedbirin spesifik hedefleri;



- Ortak kullanıma yönelik sosyal, teknik, imalat, depolama ve ICT tesislerinin kurulması yolu ile KOBİ'lere ticari faaliyetlerini daha iyi yürütebilecekleri bir çevrenin sağlanması ve sanayi altyapısının iyileştirilmesi,
- KOBİ'lerin, sanayi alanları içerisindeki gelişmiş altyapı ve yüksek hizmet kalitesinden ortak olarak faydalanmasının teşvik edilmesi ve bu çerçevede KOBİ'ler için bir sinerji ve mükayeseli üstünlük yaratılması,
- KOBİ ve iş destek merkezleri ile bilgi, danışmanlık ve tek durak ofislerinin kurulması yolu ile yeni işletmelerin kurulmasına ve mevcut olanların rekabet edebilirliklerinin artırılmasına katkıda bulunulmasıdır.

## Gerekçe

Bütçe ve beklenen etkiler bakımından Operasyonel Programın en önemli müdahale araçlarından biri olan bu tedbir; yeni işletmelerin kurulması ve mevcut işletmelerin gelişmesi ve genişletilmesine katkıda bulunmak üzere sanayi altyapısının iyileştirilmesi konusuna eğilmektedir.

Önceki bölümlerde de belirttiği üzere; gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında imalat sanayinin durumuna ilişkin makro göstergeler olumsuz seyretmektedir; Türkiye, belirli sanayi sektörlerine yönelik olarak yeterli doğal kaynak ve ham maddeye sahip olmasına rağmen, bu kaynakların işlenmesi ile üretilen katma değer yetersizdir ve bu durum AB Üye Ülkeleri ile mukayese edildiğinde Türkiye'nin rekabet edebilirliğinin düşük olmasının başlıca nedenlerinden biridir.

Sosyo-ekonomik analiz bölümünde ortaya konduğu üzere; Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) ve Küçük Sanayi Siteleri (KSS), işletmelere sunduğu ortak altyapı ve atıksu arıtma tesisleri, vb vasıtası ile sanayinin gelişimi için uygun bir ortam sağlamaktadır. Bu çerçevede, hedef bölge içerisinde yer alan 15 cazibe merkezinde 12 adet tamamlanmış ve 14 adet inşaatı devam etmekte olan OSB, 41 adet tamamlanmış ve 4 adet inşaatı devam etmekte olan KSS ile 9 adet tamamlanmış ve 6 adet inşaatı devam etmekte olan İŞGEM bulunmaktadır.

Buna ek olarak, sosyo-ekonomik analiz bölümünde, 15 Cazibe Merkezi ve 12 NUTS II bölgesi sınırları içerisinde yeterli sayıda OSB ve KSS bulunduğu dair kapsamlı kanıt ortaya konmuştur. Bu bölgelerdeki temel sorun inşaatı devam etmekte olan OSB ve KSS'lerin altyapılarının tamamlanması ve yeterli sayıda girişimci yaratılarak yatırımcıların OSB ve KSS'lere olan ilgisinin artırılması ve böylece OSB ve KSS'ler içerisinde optimum doluluk oranlarına erişilmesidir. Aksi takdirde bu bölgelerdeki sanayi altyapısı atıl kalacak ve buraların inşası için tahsis edilen kamu kaynaklarındam azami verim sağlanamayacaktır. Yeni girişimci ve yatırımcıların 15 Cazibe Merkezi ve 12 NUTS II bölgesine

yatırımlarının teşvik edilmesi, mevcut OSB ve KSS'lerin doluluk oranlarının artırılması ve atıl altyapının daha fazla değerlendirilmesi bakımından önemlidir.

Sosyo-ekonomik analiz neticesinde varılan bu teşhis doğrultusunda; KOBİ'ler için daha uygun bir yatırım ortamı yaratmak ve hedef bölgede üretilen katma değer ve iş hacmini artırmak üzere BRÖP, mevcut sanayi bölgelerinin altyapısı ile buralarda sunulan hizmeti talebe uygun şekilde iyileştirmek ve çeşitli bölgelerde ortak kullanıma yönelik tesisler, KOBİ ve iş destek merkezleri ile bilgi, danışmanlık ve tek durak ofisleri ve lojistik merkezlerinin kurulmasını hedeflemektedir. Bu yaklaşım bir yandan, mevcut altyapının daha etkin ve verimli kullanılmasına katkı sağlarken diğer yandan da ulusal kaynaklarla finansmanı sağlanmış veya sağlanacak olan yatırımların İPA kaynakları vasıtasıyla etkinliğinin artırılması ve mükemmeliyetin önlenmesine katkıda bulunacaktır.

## Tanım

Bu tedbir, sanayi altyapısının iyileştirilmesi, daha yüksek kalitede hizmet verilmesi ve KOBİ'lerin yatırım ve imalat yapabileceği gelişmiş bir ortamın yaratılmasını amaçlayan arz yönlü bir tedbirdir.

Bu tedbirin müdahale alanı, yeni sanayi bölgelerinin (OSB'ler ve KSS'ler gibi) inşasından ziyade, mevcut sanayi bölgeleri içerisindeki veya dışarısındaki “**destekleyici altyapının**” gerektiğinde soft faaliyetlerle de desteklenerek iyileştirilmesidir.

Altyapı faaliyetlerinin ana amacı, girişimcilerin sanayi bölgeleri içerisinde yatırım yapmaları ve buraların doluluk oranlarının artırılmasını teşvik etmek üzere, daha iyi kalitede hizmet ve desteklerin sağlanmasıdır.

Bu çerçevede, tedbir içerisindeki temel müdahaleler büyük ölçüde, KOBİ ve iş geliştirme merkezleri, çok geniş bir yelpazede KOBİ'lere yönelik ortak kullanım tesisleri, tek durak ofisleri, bilgi ve danışmanlık ofisleri, eğitim tesisleri, İCT altyapısı ve ekipmanları ve lojistik merkezleri gibi “**destekleyici altyapı**”ların inşasını kapsayacaktır.

Bu tedbir kapsamındaki destekler; binaların inşası, iyileştirilmesi (yenilenmesi) ve tefrişatı ile makine, laboratuvar cihazları ve İCT ve ofis ekipmanlarının tedarik edilmesi, vb. altyapı ve ekipmana yönelik yatırımlardan oluşacaktır. Bununla birlikte; müdahalelerin etkinliğini artırmak üzere, projenin uygulanması ile doğrudan ilgili danışmanlık hizmetleri ve görünürlük faaliyetleri de proje bütçesinin belirli bir oranını geçmeyecek şekilde finanse edilecektir.

KOBİ ortamı ile doğrudan ilgili olmak üzere ortak kullanım amaçlı sosyal, teknik, imalat ve depolama tesislerinin kurulmasına ilişkin müdahaleler çok geniş bir yelpaze içerisinde; makine ve ekipmanları ile birlikte ortak imalat, işleme ve paketleme tesisleri, atolyeler, depolar, tasarım merkezleri, imalat ve imalat süreçlerine yönelik ortak kullanım laboratuvarları ve test ekipmanları, ortak sosyal tesisler, eğitim tesisleri ve internet erişim noktaları, imalat ve tasarım süreçlerine yönelik ekipman ve yazılım da dahil olmak üzere ortak ICT kullanım imkanları, vb. kapsayacaktır.

Bu müdahale, sanayi bölgeleri içerisinde veya KOBİ'lerin nispeten yoğun bulunduğu bölgelerde, yukarıda belirtilen tesis ve ekipmanın uygun bir kombinasyonunu içerisinde barındıracak entegre merkezlerin kurulmasına yönelik daha büyük çaplı projeleri desteklemek şeklinde de uygulanabilir.

Bu çeşit bir müdahale yaklaşımı bir yandan, KOBİ'lerin yerel altyapı ve hizmetlerin ortak kullanımından kaynaklanacak sinerjilerden faydalanarak bir işbirliği kültürü geliştirmelerine imkan verirken diğer yandan da yeni işletmelerin kurulması ve mevcutların gelişmesine katkı sağlayacak bir ortam yaratacaktır.

KOBİ'lere yönelik ortak kullanım tesisleri ile entegre bir şekilde KOBİ ve iş geliştirme merkezlerinin (IGEM'ler, İŞGEM'ler vb.) kurulması da bu tedbir kapsamında desteklenecek faaliyetler arasında yer almaktadır.

Sanayi bölgeleri içerisinde veya KOBİ'lerin nispeten yoğun olduğu bölgelerde tek durak ofisleri ile bilgi ve danışmanlık merkezlerinin kurulmasına yönelik faaliyetler de bu tedbir kapsamında yer almaktadır.

Sanayi bölgeleri içerisinde veya çevresinde, havaalanları, limanlar, ana ulaşım aksları, vb. çevresinde ortak ticari kullanıma yönelik lojistik merkezlerinin kurulması bu tedbir kapsamında öngörülen bir diğer faaliyettir.

Girişimcilik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesine yönelik eğitim ve öğretim tesislerinin kurulması faaliyetleri, kurulmuş bulunan Teknik Komite üzerinden İnsan Kaynakları Operasyonel Programı ile yakın işbirliği ve koordinasyon içerisinde desteklenecektir.

## **Uygun Faaliyetler**

Bu tedbir aşağıdaki indikatif faaliyetleri kapsamaktadır;

- KOBİ'lerin ortak kullanımına yönelik sosyal, teknik, imalat, depolama ve ICT tesislerinin kurulması, iyileştirilmesi ve tefrişatı ile makine ve ekipman tedariki .
- Tek durak ofisleri ile bilgi ve danışmanlık merkezleri, vb. kurulması, iyileştirilmesi ve tefrişatı.
- İşGEM'ler ve benzeri KOBİ ve iş destek merkezlerinin kurulması, iyileştirilmesi ve tefrişatı.
- Sanayi alanlarının içerisi veya çevresi ile havaalanları, limanlar, ana ulaşım aksları ve benzeri uygun lokasyonlarda ortak ticari kulanıma yönelik lojistik merkezlerinin kurulması.

### **Kabul Kriterleri**

Projeler, BROP'un ilgili bölümlerinde tarif edildiği üzere, müdahalelerin doğası, projenin yeterliliği ve hazırlık durumu, uygulanacak faaliyetlerin uygunluğu, uygulanacak bölgenin uygunluğu, başvuru sahibi ve faydalanıcının uygunluğu ve benzeri kriterler bakımından değerlendirilecek ve seçim ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilecek değerlendirme ve puanlandırma işlemine geçilmeden önce uygun bulunmayan projeler elenecektir.

Kabul işlemini başarıyla geçen proje nerileri aşağıda belirtilen seçim prensiplerine uygun olarak puanlandırılacaktır.

### *Stratejik Seçim Kriterleri*

ncelik için belirtilen stratejik seçim kriterleri uygulanacaktır.

### *Diğer Seçim Kriterleri*

Proje nerilerinin puanlandırılmasında, öncelik için belirtilen stratejik seçim kriterlerine ek olarak aşağıda sıralanan bu tedbire özgü kriterler uygulanacaktır;

- Projenin hazırlık ve olgunluk derecesi

- Daha fazla sayıdaki işletme tarafından ortak olarak kullanılmak maksadıyla kurulan tesislerin desteklenmesine yönelik projeler.
- Özellikle ortak kullanım amaçlı teknik, sosyal ve imalat tesislerin kurulması başta olmak üzere, sanayi alanlarının doluluk oranlarının artırılmasını teşvik eden projeler.
- Yüksek istihdamı destekleyen projeler.
- İleri teknoloji ve yenilikçiliği destekleyen projeler.
- Diğer tedbirlerle tamamlayıcılık ve sinerji oluşturan projeler, özellikle tedbir 2.2'de belirtildiği üzere ortak kullanım tesisleri vasıtasıyla kümelenme ve ağ oluşumunu teşvik eden projeler.
- Özellikle enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına katkıda bulunan çevresel sürdürülebilirliği olan projeler.
- Kadın, genç veya engelli girişimciler ile start-uplara yönelik bileşenler içeren projeler.
- TOBB, TESK, sektörel vakıflar ve dernekler, yerel sanayi, ticaret, esnaf ve sanatkar odaları vb. katılımını sağlayan projeler.
- Faydalanıcının, projenin hedeflerine ulaşılmasına yönelik idari ve teknik kapasitesinin yeterliliği ile projenin önündeki diğer muhtemel riskler.
- CIP ve 7. Çerçeve Program başta olmak üzere diğer Topluluk Programları ile tamamlayıcılık ve sinerji sağlayan projeler.

### **Nihai Yararlanıcılar**

Kamu kurumları/ajansları, iş ve KOBİ destekleme kuruluşları/merkezleri, OSB ve KSS'lerin yönetici otoriteleri, ulusal ve yerel sanayi ve ticaret odaları, birlikler, dernekler, vb.

### **İzleme Göstergeleri**

**Toplam kaynak : 34,582,668 (Avro) (2007-2009)**

AB finansmanı : 25,937,000 (Avro) (2007-2009)

Ulusal katkı : 8,645,668 (Avro) (2007-2009)

Maksimum AB Katkısı: %75

Gösterge	Mevcut Durum	Hedef	Tanım ve varsayımlar
<b>Çıktılar</b>			
1-Kurulan veya desteklenen ortak tesislerin toplam alanı (m2)	75.000 m <sup>2</sup> (Hedef bölgedeki 32 OSB ve 166 KSS'de yer alan teknik ve sosyal tesislerin alanı, ayrıca 10 İGEM ve 7 İŞGEM'in alanı)	10.000 m <sup>2</sup>	Ortak tesisler:  Laboratuvarlar, işlikler, paketlenme tesisleri, imalat tesisleri, eğitim tesisleri, lojistik tesisleri, vb.
2-Kurulan veya desteklenen ortak hizmet tesislerin toplam sayısı	6 (Hedef bölgedeki inkubatörler)	10 (inkubatör, laboratuvar, tek durak ofisi vs.)	Ortak hizmet tesisleri:  Tek durak ofisleri, bilgi ofisleri, girişimci ve iş geliştirme merkezleri
<b>Sonuçlar</b>			
1-Kurulan veya desteklenen ortak tesislerden faydalanan işletmelerin ya da küçük sanatkarların sayısı	16.600 küçük sanatkar ve 3500 KOBİ (Hedef Bölgedeki OSB ve KSS'lerde ortak tesislerden yararlanan )	300 küçük sanatkar 400 KOBİ  (ek)	Mevcut durumdaki sayılar Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Organize sanayi Bölgeleri ve Siteleri genel Müdürlüğü'nden alınmıştır.
2-Kurulan veya desteklenen hizmet tesislerinden faydalanan işletmelerin toplam sayısı	350	400 (ek)	Mevcut durumdaki 350 işletmenin 175'i mevcut İŞGEM'lerde yer almakta olup hedef bölgede bunlardan başka KOBİ'lerin ortak kullanımına yönelik laboratuvarlar ve bölgesel sanayi geliştirme merkezleri de bulunmaktadır.
3-Desteklenen sanayi alanları içerisinde kurulan yeni işletmelerin sayısı	0	300 (ek)	Her bir İŞGEM/inkubatörün içinde yaklaşık 30 yeni işletme yer alabilmektedir.

4-IPA fonlarıyla desteklenen OSB, KSS, İŞGEM/inkübatörlerde faaliyet gösteren işletmelerde meydana gelen yeni istihdam sayısı	0	1000	Faaliyette olan 645'dir.	6
---	---	------	--------------------------	---

## Tedbir 1.2: Finansal Araçların Oluşturulması ve Geliştirilmesi

Bu tedbirin amacı, uygun finansman araçlarının kurulması ve/veya mevcutların desteklenmesi yolu ile hedef bölgede faaliyet gösteren ve finansman araçlarına ulaşmakta güçlük çeken KOBİ'lerin erişim koşullarının iyileştirilmesidir.

### Spesifik Hedefler

Bu tedbirin spesifik hedefleri aşağıdaki gibidir;

- KOBİ'lere hizmet veren kredi garanti fonları, mikro kredi fonları ve çekirdek ve start-up sermayesi gibi risk sermayesi fonları dahil olmak üzere sermaye tedariki fonlarının ve finansal enstrümanların desteklenmesi yolu ile hedef bölgelerdeki finansal ortamın iyileştirilmesi,
- Finansal kaynaklara erişimin artırılması yolu ile işletmelerin iş geliştirme projeleri ve yatırım seviyelerinin artırılması,
- Finansal kaynakların artan oranda kullanımı ile işletmelerin imalat altyapılarının modernizasyonu.

### Gerekçe

Mart 2005 tarihinde Banakademie Uluslararası tarafından yürütülen “Türkiye’de Küçük İşletmelerin Finansmanı” konulu saha araştırmasının sonuçları, KOBİ'lere ilişkin Bölüm 2.1.2’de de sunulduğu üzere, KOBİ finansmanında arz ve talep taraflı engellerin varlığını işaret etmektedir. Söz konusu araştırma hedef grup, bölge ve tema açısından BROP için de geçerlilik taşımaktadır. Bu itibarla, araştırma sonuçları BROP’un ilgili bölümlerinde büyük ölçüde kullanılmıştır.

Araştırma, finansmana erişimdeki engelleri aşağıdaki şekilde tanımlamaktadır: ticari bankalarca talep edilen teminat gerekliliği açıkça en önemli engeli oluşturmakta (işletmelerin %83’ü bu engeli ya

birinci, ya da ikinci veya üçüncü sırada görmektedir), faiz oranları ikinci büyük engel olarak karşımıza çıkmakta (işletmelerin %54'ü genel görüş olarak faiz oranlarının çok yüksek olduğunu belirtmektedir) ve ticari bankaların bürokratik ve zaman alıcı prosedürleri ise işletmelerin %26'sınca üçüncü temel engel olarak belirlenmiştir.

KOBİ'lere ilişkin 2. bölümde ve SWOT analizinde tanımlandığı üzere KOBİ'ler büyüklükleri, sermayeleri, kurumsal yapıları ve düşük üretim düzeyleri nedeniyle talep edilen garanti ya da teminatları sağlamada zorluk çekmektedir. Düşük faiz oranları uygulayan, daha basit prosedürler ve krediler için yeterli garantiler gerektiren kredi planlarını tercih etmektedirler. Sonuç olarak, bu durum KOBİ'lerin banka kredilerinden düşük düzeyde yararlanmasına yol açmıştır. Bu rakamlara göre, 2000 yılında KOBİ'lerce alınan kredilerin miktarı %6 iken, 2006 yılında bu oran mevzuatta ve son 6 yılda KOBİ tanımında yapılan değişiklikler sayesinde %24'e ulaşmıştır. Kredi alımına ilişkin yüksek maliyetler ve sıkı koşulların yanı sıra bankaların özellikle mikro işletmeler olmak üzere KOBİ'lere yönelik yetersiz fırsatlar sunması dikkate alındığında, kredi garanti fonlarının ve kredi fonlarının yanı sıra öz finansman ve risk sermayesinin geliştirilmesine yönelik mali desteklerin büyük önem taşıdığı görülmektedir.

Kurumsal finansman ve teknik yardıma sınırlı erişim KOBİ'lerin faaliyetlerini iyileştirmelerini güçleştirmiştir. Mevcut teşvik sistemi büyük ölçekli sanayilerin lehine görünmektedir. Ayrıca idari süreçlerin karışıklığı küçük firmaların bu tür avantajlardan faydalanmalarını zorlaştırmaktadır

Düşük karlılıkları nedeniyle KOBİ'ler sabit sermaye yatırımlarını da artırmakta zorluk çekmekte, düşük sermaye yapısına sahip olmaları nedeniyle de kredi elde etmek için yabancı kaynaklara erişimleri kolay olmamaktadır. Dış finansmana erişimleri halinde bile faiz oranları ödünç aldıkları paranın avantajlarını ortadan kaldıracak kadar yüksek olmaktadır.

Hedef bölgelerdeki kişisel tasarrufların azlığı, sermaye piyasasının ve risk sermayesi şirketlerinin yetersizliği KOBİ'lerin yatırım sermayesi bulmalarını zorlaştırmaktadır. KOBİ'lerin büyük çoğunluğu rekabetin yoğun olduğu riskli sektörlerde faaliyet göstermektedirler. Sonuç olarak karlılık düşmekte, bu nedenle KOBİ'ler düşük stok döngüsü oranları ile faaliyet göstermektedir. Bu işletme sermayesi diğer bir deyişle kısa dönem fonlara yönelik talebi artıracaktır. Diğer bir neden ise bankalar genellikle müşterilerine kredi sağlamak zorundadırlar.

Yukarıda belirtilen hususlara bağlı olarak, KOBİ'lerin kısa ve uzun dönemli kredi ihtiyacı bulunmaktadır. Bununla birlikte, teminat gereklilikleri ve yüksek maliyetler gibi kredi kullanımını sınırlandıran temel faktörler bulunmaktadır.

Türkiye'de bankalar kredi verirken yalnızca fizibilite çalışmalarını ya da yeni kurulan işletmelerin iş planlarını değil aynı zamanda teminat yoluyla kredilerin geri dönüşünün güvence altına alınmasını da dikkate almaktadır. Yeni kurulan işletmelerin bu garantileri vermek için genellikle gerekli kaynağa sahip olmamaları işletmelerin geliştirilmesinde temel bir problem olarak ortaya çıkmaktadır.



Diğer taraftan, bankaların ticari kredilere öncelik vermesi nedeniyle KOBİ'lerin sabit sermaye yatırımlarına yönelik olarak sınırlı miktarda kredi bulunmaktadır. Ticari bankalar, ayrıca, KOBİ'lerin finansmanını riskli bulmaları ve KOBİ'lerin büyük çoğunluğunun kredi veren bankaların ipotek taleplerini karşılamak için yeterince güçlü olmamaları nedeniyle KOBİ'lere kredi vermekte isteksiz davranmaktadırlar.

Diğer bir problem teminatlardır. KOBİ'lerin büyük çoğunluğunun düzenli mali kayıtlar tutmaması nedeniyle ticari bankalar KOBİ'lere teminat mektubu sağlamada istekli değildirler. Bu durumda işletmeler işlemleri gerçekleştirebilmek için nakit ödeme sağlamak zorunda kalmaktadırlar.

## **Tanım**

Bu tedbirin amacı, kredi garanti fonları, mikro kredi fonları ve çekirdek ve start-up sermayesi gibi risk sermayesi fonları dahil olmak üzere sermaye tedariki (equity finance) fonlarının ve diğer finansal enstrümanların kurulması ve/veya mevcutların desteklenmesi yolu ile hedef bölgede faaliyet gösteren ve finansman araçlarına ulaşmakta güçlük çeken KOBİ'lerin erişim koşullarının iyileştirilmesidir.

Bu fonlara tahsis edilecek finansal kaynaklar, özellikle hedef bölge içerisinde imalat sanayi ve turizm alanlarında faaliyet göstermekte olan ve finansman araçlarına ulaşmakta güçlük çeken KOBİ'lere uygun koşullarda sunulacaktır. Bu bakımdan, Stratejik Önceliklere ilişkin bölümde ortaya konan bölgesel ve sektörel stratejiler ile müdahale stratejisi, bu tedbir kapsamında desteklenen fonların finansman sağlayacağı KOBİ'lerin seçilmesinde de dikkate alınacaktır.

Müdahale stratejisinde de ortaya konduğu üzere bu tedbir kapsamında desteklenen finansal enstrümanlar hedef bölgenin tümünde faaliyet gösterecektir.

Ayrıca desteklenen finansal enstrümanların etkinliğini artırmak ve özellikle kredi garanti fonları ve mikro-kredi mekanizmaları başta olmak üzere işletmelerin bu fonları kullanımını teşvik etmek üzere uygun tedbirler projelerin tasarımı aşamasında alınacaktır.

Bununla birlikte; müdahalelerin etkinliğini artırmak üzere gerektiğinde, projenin uygulanması ile doğrudan ilgili danışmanlık hizmetleri ve görünürlük faaliyetleri de proje bütçesinin belirli bir oranını geçmeyecek şekilde finanse edilecektir.

## Uygun Faaliyetler

Bu tedbir kapsamında aşağıdaki indikatif faaliyetler uygundur;

- Hedef bölgedeki işletmelere uygun finansal mekanizmaların tanımlanmasına yönelik ihtiyaç analizi çalışması,
- Kredi garanti fonları, mikro kredi fonları ve çekirdek ve start-up sermayesi gibi risk sermayesi fonları dahil olmak üzere sermaye tedariki (equity finance) fonlarının ve diğer finansal enstrümanların kurulması (gerektiğinde) ve/veya sermaye desteği,
- Gerektiğinde, desteklenen fonlara erişimi artırmak amacıyla projenin bir bileşeni olarak finansal araçların görünebilirlik araçları ve bilgilendirme kampanyaları vasıtasıyla tanıtımı,
- Bu tedbir altında yürütülen projeler gerektiğinde faydalanıcılara yönelik danışmanlık hizmetleri ile tanıtım ve ağ oluşumu faaliyetlerini kapsayacaktır.

## Kabul Kriterleri

Projeler, BROP'un ilgili bölümlerinde tarif edildiği üzere, müdahalelerin doğası, projenin yeterliliği ve hazırlık durumu, uygulanacak faaliyetlerin uygunluğu, uygulanacak bölgenin uygunluğu, başvuru sahibi ve faydalanıcının uygunluğu ve benzeri kriterler bakımından değerlendirilecek ve seçim ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilecek değerlendirme ve puanlandırma işlemine geçilmeden önce uygun bulunmayan projeler elenecektir.

- Finansal enstrümanlara sağlanan IPA katkısı özellikle Cazibe Merkezleri başta olmak üzere 12 NUTS II bölgesinde kurulmuş KOBİ'lere tahsis edilecektir.

Kabul işlemini başarıyla geçen proje önerileri aşağıda belirtilen seçim prensiplerine uygun olarak puanlandırılacaktır.

## *Stratejik Seçim Kriterleri*

Öncelik için belirtilen stratejik seçim kriterleri uygulanacaktır.

#### *Diğer Seçim Kriterleri*

Proje önerilerinin puanlandırılmasında, Öncelik için belirtilen stratejik seçim kriterlerine ek olarak aşağıda sıralanan bu tedbire özgü kriterler uygulanacaktır;

- Projenin hazırlık ve olgunluk derecesi
- BROP hedefleri ile uyumlu hedefler sunmaları koşulu ile mevcut piyasa odaklı fonların desteklenmesi
- BROP hedeflerini gerçekleştirmek üzere gerektiğinde yeni piyasa odaklı fonların kurulması ve desteklenmesi
- Yararlanıcının projenin uygulanmasına yönelik yeterli teknik ve idari kapasiteye sahip olması.
- TOBB, TESK, sektörel vakıflar ve dernekler, sanayi ve ticaret odaları, esnaf ve sanatkarlar odalarının projelere katılımı.
- Diğer Topluluk Programları ile tamamlayıcılık ve sinerji oluşturmayı amaçlayan projeler
- Kadın, genç veya engelli girişimciler ile start-uplara yönelik bileşenler içeren projeler.

#### **Nihai Yararlanıcılar**

Kredi garanti fonları, mikro kredi ve risk sermayesi fonları, çekirdek sermayesi fonları ve start-up sermayesi fonları gibi sermaye tedariki fonları.

#### **İzleme Göstergeleri**

**Toplam kaynak : 48,415,734 (Avro) (2007-2009)**

AB finansmanı : 36,311,800 (Avro) (2007-2009)

Ulusal katkı : 12,103,934 (Avro) (2007-2009)

Maksimum AB Katkısı: %75

Gösterge	Mevcut Durum	Hedef	Tanım ve varsayımlar
<b>Çıktılar</b>			
1-İşletmelere sağlanan kredi garanti miktarı	Kredi Garanti Fonunca verilen 63.842 Milyon EUR.	30 Milyon EUR.	Mevcut durumdaki miktar Kredi Garanti Fonu A.Ş'den alınmıştır.
2-İşletmelere sağlanan mikro kredi miktarı	2.9 Milyon EUR.	5 Milyon EUR.	Mevcut durumdaki miktar mikro kredi dağıtan illerin istatistiklerden alınmıştır.
<b>Sonuçlar</b>			
1-Finansal araçlar yoluyla iş kuran yeni işletmelerin sayısı	BROP'un hedef bölgesindeki kredi garanti fonu sayesinde iş kuran 57 yeni KOBİ  BROP'un hedef bölgesinde mikro kredi dağıtılan kişi sayısı yaklaşık 1000 kişidir	60 yeni KOBİ (ek)  500 (ek)	Yeni iş kurularına verilen kredi garantisi toplam miktar içinde %22'ye karşılık gelmektedir, gerisi mevcut işletmelere verilmiştir.
2-Yatırımlara sağlanan kredi garanti miktarı	13.267 Milyon Avro	8 Milyon Avro (ek)	Yatırımlara verilen kredi garantisi toplam miktar içinde %43'e karşılık gelmektedir,

### **Tedbir 1.3: Ar-Ge, İnovasyon, Teknoloji ve Bilgi İletişim Teknolojileri Altyapısının Geliştirilmesi**

Bu tedbirin amacı, verimliliği artırmak ve dinamik bilgiye dayalı bir ekonominin oluşturulması için Ar-Ge, inovasyon, teknoloji kullanımı ve bilgi transferinin teşvik edilmesidir.

BROP'un uygulanacağı hedef bölgede, Ar-Ge için uygun altyapının ve inovasyon için gereken destekleyici ortamın oluşturulması, teknoloji transferinin teşvik edilmesi ve yeni teknolojilerin kullanımı için işletmelere destek sağlanması ve özellikle iş dünyası, üniversiteler ve Ar-Ge kuruluşları arasında daha güçlü ilişkiler kurulması yoluyla bilimsel araştırmaların ticarileştirilmesi bu tedbir çerçevesinde odaklanılacak temel hususlardır.

#### **Spesifik Hedefler**

Bu tedbirin spesifik hedefleri aşağıda sunulmaktadır:

- Kamu ve kar amacı gütmeyen kuruluşların ticari odaklı Ar&Ge faaliyetlerinin desteklenmesi ve KOBİ'lere gelişmiş altyapı ve yüksek kaliteli hizmet sunan ortak AR&Ge, inovasyon, ve teknoloji altyapılarının kullanımının artırılması,
- Kamu sektörü, üniversiteler, Ar-Ge merkezleri ve işletmeler arasında işbirliğinin teşvik edilmesi amacıyla ağ yapıları ve küme oluşumlarının, geliştirilmesi ve faaliyete geçirilmesi ve bu ağ ve kümelerin uluslararası ağlara bağlanması,
- Ticaret odaklı yeni Ar&Ge personeli ve ürünlerin çoğalmasının desteklenmesi ve işletmelerin Ar&Ge, inovasyon, teknoloji ve bilgiye yönelik yatırımlarının artırılması,
- İşletmelerin Ar-Ge sonuçlarını, inovasyon ve teknolojiyi ürünler, üretim süreçleri ve hizmetler için kullanma kapasitelerini artırmak,

#### **Gerekçe**

Rekabet edebilirliğin güçlendirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasının en etkin yolu, yaratılan katma değer üzerindeki çarpan etkisi nedeniyle Ar-Ge, inovasyon ve teknolojiyi desteklemektir. Ar-Ge için uygun bir altyapının geliştirilmesi, inovasyon için destekleyici bir ortamın oluşturulması, teknoloji transferinin teşvik edilmesi ve üniversiteler, Ar-Ge merkezleri ve iş dünyası arasındaki bağların güçlendirilmesi yoluyla bilimsel araştırmaların ticarileştirilmesi ve görece gelişmiş bölgelerde mevcut kapasitenin geri kalmış bölgelere transferi karar alıcılarca üzerinde durulması gereken temel hususlardır.

Bu tedbir kapsamında amaçlanan, fiziksel altyapının ve ağ yapılanmaları/kümelenme gibi işbirliği faaliyetlerinin güçlendirilmesi yoluyla Ar-Ge, inovasyon ve teknolojiye dayalı rekabetçi ve bilgi temelli bir iş ortamının oluşturulması ve teknoloji tabanlı yenilikçi işletmelerin desteklenmesi işletmelerin gelirleri, verimlilikleri ve karlılıklarının artmasına yol açacaktır. Bu durum, rekabet gücünün ve istihdam yaratma kapasitesinin artırılmasına yardımcı olacak, ayrıca yeni teknolojilerin oluşturulmasına, yaşam standartlarının iyileştirilmesine ve uzun dönemli ekonomik büyümenin sağlanmasına katkıda bulunacaktır.

İkinci bölümün Ar-Ge ve inovasyona ilişkin kısmında ve SWOT analizinde sunulduğu üzere, özel sektör ve kamunun Ar-Ge, inovasyon ve teknoloji kapasitesi göreceli olarak düşüktür ve hedef bölgede ileri teknoloji faaliyetleri yürüten işletme, kamu ve özel kuruluşu/ajansı/araştırma enstitüsü/üniversiteler vb gibi yapılar yetersizdir. Ar-Ge faaliyetlerinin büyük bir bölümü üniversiteler ve kamu araştırma enstitüleri tarafından yürütülmektedir.

Yetersiz altyapı ve Ar-Ge faaliyetleri yürüten işletmelerin sayısının azlığı KOBİ'lerin Çerçeve Programlar gibi Topluluk Programlarına katılımlarının düşük olmasına neden olmuştur. Bu nedenle, Ar-Ge ve inovasyon altyapısının oluşturulmasının desteklenmesi Türkiye'nin katılım sağladığı farklı Topluluk Programları arasındaki tamamlamayı sağlamak açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Benzer bir şekilde, üniversiteler ve işletmeler arasındaki işbirliği de yetersiz düzeydedir ve üniversiteler ve diğer bilimsel kuruluşlar çalışmalarını ticari olarak uygulanabilir projeler üretmek yerine ağırlıklı olarak teorik konular üzerinde yoğunlaştırmaktadır. Araştırma çalışmalarının ticarileştirilmesi ve ortak projeler, maksimum kar elde edilmesi için yeterince desteklenmemektedir. Hedef bölgedeki diğer bir problemde bu bölgedeki Ar-Ge, inovasyon ve teknoloji altyapısının yetersizliği ve insan kaynağı ve teknoloji kullanan işletmelerin sayısının azlığıdır. Hedef bölgedeki işletmeler büyük ölçüde klasik üretim yöntemlerine bağımlıdır.

Bu nedenle, hedef bölge ile göreceli olarak gelişmiş bir altyapıya yapıya sahip olan batı bölgeleri arasında ağların ve işbirliklerinin oluşturulması yoluyla mevcut deneyimlerin, bilginin ve kapasitenin az gelişmiş bölgelere transfer edilmesi büyük önem taşımaktadır. BROP'un hedef bölgesi dışında yer alan bölgelerce desteklenen ve hedef bölgenin rekabet gücüne katkıda bulunan Ar-Ge ve inovasyon projeleri farklı bölgelerin farklı kapasite ve potansiyelleri arasında bir ağ yapılanması oluşturulmasına katkıda bulunan projeler olarak değerlendirilecektir.

## **Tanım**

Bu tedbir kapsamındaki müdahaleler, temel olarak, yüksek teknoloji, Ar-Ge ve inovasyona dayalı olarak faaliyet gösteren Teknoloji Geliştirme Bölgeleri (TGB) ve Teknoloji Geliştirme Merkezleri (TEKMER) ve Duvarsız Teknoloji İnkubatörleri (DTİ), Kuluçka Merkezleri, Teknoloji Transfer Merkezleri, Mükemmeliyet Merkezleri, İnovasyon Aktarım Merkezleri vb gibi bölgelerin içinde ya da dışında yer alan diğer destekleyici yapılar üzerinde yoğunlaşacaktır.

Bu tedbir kapsamında, yukarıda belirtilen bölgelerdeki, merkezlerdeki ve destekleyici yapılardaki altyapının genişletilmesi, iyileştirilmesi ve rehabilitasyonu ve altyapı ve tefrişat yatırımları yoluyla sağlanan hizmetlerin kalitesinin artırılması desteklenecektir.

Bu bölgelerin içinde ya da üniversiteler gibi diğer olası yerlerde teknik imkanların (laboratuvarlar, atölyeler gibi) oluşturulması ve mevcutların modernizasyonu desteklenecektir.

Kümelenmeler ve bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde iş dünyası arasındaki ve iş dünyası ile kamu araştırma kuruluşları ve yüksek öğretim kuruluşları arasındaki Ar-Ge, inovasyon ve teknoloji ağları gibi işbirliği mekanizmaları bu tedbir kapsamında desteklenebilecektir.

Altyapı ve tefrişat yatırımlarını ve işbirliği mekanizmalarını, kümelenmeleri, ağları ve diğer olası müdahaleleri destekleyen faaliyetler, söz konusu faaliyetin hedef bölgenin rekabet gücünü destekleyen bir işbirliği, ağ ya da ortak bir proje olması halinde, hedef bölge dışında yürütülebilecektir.

Bu tedbir kapsamındaki destekler; binaların inşası, iyileştirilmesi (yenilenmesi) ve tefrişatı ile makine, laboratuvar cihazları ve ICT ve ofis ekipmanlarının tedarik edilmesi, vb. altyapı ve ekipmana yönelik yatırımlardan oluşacaktır. Bununla birlikte; müdahalelerin etkinliğini artırmak üzere, projenin uygulanması ile doğrudan ilgili danışmanlık hizmetleri ve görünürlük faaliyetleri de proje bütçesinin belirli bir oranını geçmeyecek şekilde finanse edilecektir.

Inovasyon, teknoloji ve Ar&Ge gibi girişimcilik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesine yönelik eğitim ve öğretim tesislerinin kurulması faaliyetleri, kurulmuş bulunan Teknik Komite üzerinden İnsan Kaynakları Operasyonel Programı ile yakın işbirliği ve koordinasyon içerisinde desteklenecektir.

## **Uygun Faaliyetler**

Bu tedbir kapsamında aşağıdaki indikatıf faaliyetler uygundur;

- Teknoloji Geliştirme Bölgeleri (TGB), Teknoloji Geliştirme Merkezleri (TEKMER), Duvarsız Teknoloji İnkübatörleri (DTİ), Kuluçka Merkezleri, Teknoloji Transfer Merkezleri, Mükemmeliyet Merkezleri ve benzeri Ar&Ge, teknoloji ve inovasyon yapılarının kurulması iyileştirilmesi ve modernizasyonu (tefrişat ve bilgi-iletişim altyapısı dahil olmak üzere).
- Ar-Ge, teknoloji transferi ve bilgi-iletişim teknolojilerinin ticari olarak kullanımına yönelik kamu kuruluşları ve kar amacı gütmeyen diğer kuruluşlar tarafından yürütülen faaliyetler ile kamu, üniversiteler, Ar-Ge merkezleri ve işletmeler arasındaki ortak ağların, kümelenmelerin ve teknoloji platformlarının oluşturulması (altyapı, tefrişat ve bilgi-iletişim altyapısı dahil olmak üzere) ve geliştirilmesine yönelik faaliyetlerin desteklenmesi.
- TGB’ler, TEKMER’ler, üniversiteler ve diğer uygun alanlarda laboratuvarlar, atölyeler, makine ve ekipmanlar, eğitim tesisleri vb gibi sosyal, teknik ve üretim tesislerinin kurulması ve modernizasyonu.
- TGB’ler, TEKMER’ler, üniversiteler ve benzeri alanlarda tek durak ofisleri, bilgi, danışmanlık, patent ofisleri ve diğer uygun ortak hizmet yapılarının oluşturulması.
- Faaliyetin hedef bölgenin rekabet gücünü desteklemesi koşuluyla, hedef bölge dışında yürütülen faaliyetler ve yatırımların desteklenmesi

### **Kabul Kriterleri**

Projeler, BROP’un ilgili bölümlerinde tarif edildiği üzere, müdahalelerin doğası, projenin yeterliliği ve hazırlık durumu, uygulanacak faaliyetlerin uygunluğu, uygulanacak bölgenin uygunluğu, başvuru sahibi ve faydalanıcının uygunluğu ve benzeri kriterler bakımından değerlendirilecek ve seçim ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilecek değerlendirme ve puanlandırma işlemine geçilmeden önce uygun bulunmayan projeler elenecektir.

Kabul işlemini başarıyla geçen proje önerileri aşağıda belirtilen seçim prensiplerine uygun olarak puanlandırılacaktır.

### *Stratejik Seçim Kriterleri*

Öncelik için belirtilen stratejik seçim kriterleri uygulanacaktır.



### *Diğer Seçim Kriterleri*

Proje önerilerinin puanlandırılmasında, Öncelik için belirtilen stratejik seçim kriterlerine ek olarak aşağıda sıralanan bu tedbire özgü kriterler uygulanacaktır;

- Projenin hazırlık ve olgunluk derecesi
- Daha fazla sayıdaki işletme tarafından ortak olarak kullanılmak maksadıyla kurulan tesislerin desteklenmesine yönelik projeler.
- Özellikle ortak kullanım amaçlı teknik, sosyal ve imalat tesislerin kurulması başta olmak üzere, TGB'ler ve TEKMER'ler gibi alanlarının doluluk oranlarının artırılmasını teşvik eden projeler.
- Yüksek ticarileştirme potansiyeli olan ve özel sektör, üniversiteler ve Ar-Ge, inovasyon ve teknoloji transferi alanında faaliyet gösteren kamu kuruluşları arasındaki ortak projeler.
- Özellikle enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına katkıda bulunan çevresel sürdürülebilirliği olan projeler.
- Kadın, genç veya engelli girişimciler ile start-uplara yönelik bileşenler içeren projeler.
- TOBB, TESK, TÜBİTAK, TTGV, üniversiteler, kamu araştırma kuruluşları, AR&Ge, inovasyon ve teknolojiye yönelik vakıflar ve dernekler, yerel sanayi, ticaret, esnaf ve sanatkar odaları vb. katılımını sağlayan projeler.
- Faydalanıcının, projenin hedeflerine ulaşılmasına yönelik idari ve teknik kapasitesinin yeterliliği ile projenin önündeki diğer muhtemel riskler.
- CIP ve 7. Çerçeve Program başta olmak üzere diğer Topluluk Programları ile tamamlayıcılık ve sinerji sağlayan projeler.

### **Nihai Yararlanıcılar**

Kamu kuruluşları/ajanslar, TGB ve TEKMER'lerin yönetim birimleri, üniversiteler, bilimsel kuruluşlar ve araştırma merkezleri, ulusal ve bölgesel sanayi ve ticaret odaları, sektör dernekleri, vakıflar vb.

## İzleme Göstergeleri

**Toplam kaynak : 34,582,668 (Avro) (2007-2009)**

**AB finansmanı : 25,937,000 (Avro) (2007-2009)**

**Ulusal katkı : 8,645,668 (Avro) (2007-2009)**

**Maksimum AB Katkısı: %75**

Gösterge	Mevcut Durum	Hedef	Tanım ve varsayımlar
<b>Çıktılar</b>			
1-Desteklenen ya da rehabilite edilen Ar-Ge ve inovasyonla ilgili iş merkezleri sayısı	4 TGB	2	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı desteğiyle kurulan Teknoloji Geliştirme Bölgeleri
2- Desteklenen ya da rehabilite edilen Ar-Ge ile ilgili hizmet tesisi sayısı	3 TEKMER	2	KOSGEB desteğiyle kurulan Teknoloji Geliştirme Merkezleri
3-Desteklenen Ar-Ge projelerine katılan işletme sayısı	-	60	-
4-Ar-Ge enstitüleri ve işletmelerince hayata geçirilen ortak projelerin sayısı	-	15	-
<b>Sonuçlar</b>			
1-Desteklenen bölgelerde kurulan Ar-Ge ve inovasyonla ilgili yeni işletme sayısı	0	70	-
2-Desteklenen projelerden sonuçlanan patent başvuruların sayısı	0	10	Veriler Türk Patent Enstitüsünün istatistiklerinden takip edilebilir.

#### **Tedbir 1.4: Turizm Altyapısı, Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetlerinin İyileştirilmesi**

Bu tedbir, rekabet edebilirliği ve istihdam kapasitesini geliştirmeyi ve turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi, ticari kullanım için turizm alanlarının canlandırılması ve peysajı ile tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin desteklenmesi yoluyla bölgesel farklılıkların azaltılmasını amaçlamaktadır.

##### **Spesifik Hedefler**

Bu tedbirin spesifik hedefleri aşağıda sunulmaktadır:

- Turizmin çeşitlendirilmesi yoluyla Türkiye'nin rekabet edebilirliğine katkıda bulunmak.
- Turizm işletmeleri için uygun bir ortamın oluşturulması yoluyla istihdam oranı, üretilen katma değer ve toplam iş hacmine katkıda bulunmak.
- Turizm işletmeleri için uygun bir ortamın oluşturulması yoluyla bölgesel farklılıkları azaltma ve sosyo-ekonomik kalkınmayı destekleme.
- Bölgelerin içinde ve arasında sosyal ve ekonomik etkileşimi sağlama.

##### **Gerekçe**

Alternatif turizm faaliyetlerinin desteklenmesi yoluyla turizmin coğrafi, tematik ve mevsimsel olarak çeşitlendirilmesini sağlamak ve Akdeniz ve Ege sahil şeridi dışında kalan ve turizm potansiyeli olan diğer bölgeler için bir tüketici talebi oluşturmak Türkiye'nin topyekün rekabet edebilirliğini artırmak ve az gelişmiş bölgelerimizin görece daha gelişmiş bölgelerimize yakınsamasını sağlamak açısından büyük önem taşımaktadır.

Türkiye'nin özellikle geri kalmış bölgelerindeki turizm potansiyelinin kullanılması dengeli bir bölgesel kalkınmaya katkıda bulunacak ve bölgesel farklılıkları önemli ölçüde azaltacaktır. Yüksek istihdam yaratma kapasitesi ve bölgenin içinde ve dışında yarattığı sosyal etkileşim açısından benzersiz bir özelliğe sahip olması nedeniyle turizm sektörü yalnızca ekonomik kalkınmada değil aynı zamanda geri kalmış bölgelerin sosyal kalkınmasında da çarpan etkisi yaratacak etkin bir araçtır.

Bununla birlikte, kamu müdahalesi, turizm alanlarının renovasyonu, ticari kullanıma hazırlanması ve sürdürülebilirlik ve çevresel boyutlarını da dikkate alarak temel altyapısının geliştirilmesi ve uygun bir girişimcilik ortamının oluşturulması açısından büyük önem taşımaktadır.

##### **Tanım**

Bu tedbir arz ve talep taraflı müdahaleler olmak üzere iki temel bileşene sahiptir.

Temel altyapının oluşturulması ve geliştirilmesi, doğal ve tarihi değerleri, sağlık ve spor faaliyetleri açısından turist çekme potansiyeline sahip seçilen alanların canlandırılması ve peysajı bu tedbirin arz yönlü müdahalesiyle desteklenecektir. Bu bileşen, çevresel faktörleri de dikkate alarak bu alanların sürdürülebilir ticari kullanıma hazırlanmasını içerecektir. Bu müdahale bölgenin turistik cazibesini artırmak için önemli bir etkiye sahip olacak ve arz yönlü bu destek, desteklenen bölgelere gelen turist sayısını artırarak ilgili bölgedeki iş hacmini ve istihdamı destekleyecektir. Ancak bu tedbir kapsamında; hedef bölgenin rekabet edebilirliğine doğrudan katkısı olmayan arkeolojik altyapı işleri, tarihi kalıntıların ve binaların restorasyonu ve benzeri faaliyetlerin desteklenmesi söz konusu değildir.

Hedef bölgenin turizm cazibesine ve gelen turist sayısının artırılmasına doğrudan katkısı olan rekabet edebilirlik odaklı altyapı faaliyetleri desteklenecektir. Bu hedeflere ulaşılmasına yönelik somut kanıtların sunulması, bu çeşit turizm altyapı projelerinin seçiminde önemli bir kriter olacaktır.

Talep tarafında yer alan ikinci bileşen kamuoyundaki bilinci artırmaya ve hedef bölgenin doğal ve tarihi değerlerini, sağlık ve spor vb. gibi imkanlarını ulusal ve uygun olması halinde uluslararası düzeyde tanıtımına ve pazarlanmasına yönelik faaliyetlerinin desteklenmesini içermektedir. Bu tedbirin talep taraflı müdahalesi ağırlıklı olarak hedef bölge dışında turist talebinin yoğun olduğu yerlerde uygulanacaktır. Bununla birlikte, hedef bölge nihai yararlanıcı olarak kalmaya devam edecektir.

Tamamlayıcılık bakımından gerekli olduğunda, bu tedbir kapsamında yürütülecek projeler, müdahalenin etkisini artırmak amacıyla faydalanıcılara yönelik danışmanlık hizmetleri, görünebilirlik ve ağ oluşumu faaliyetlerini de içerecektir.

Bu tedbirin uygulanması sırasında, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın öncelikleri ve uzun dönem planları ile uyumlu olan projelere öncelik verilecektir.

### **Uygun Faaliyetler**

- Turizm alanlarının canlandırılma ve peysaj ve diğer altyapı destekleri ile iyileştirilmesi.
- Turizm bilgi tesisleri ve merkezlerinin kurulması ve tefrişatı.

- Kamu kuruluşlarının ve kar amacı gütmeyen kuruluşların her türlü bilgi ve iletişim araçlarını kullanması yoluyla tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin desteklenmesi.
- Festivaller, sergiler ve fuarlar gibi yerel turistik organizasyonların desteklenmesi.
- Ulusal ve uluslararası seminerlerin, kongrelerin düzenlenmesinin ve ulusal ve uluslararası fuarlara katılımın desteklenmesi.

### **Kabul Kriterleri**

Projeler, BROP'un ilgili bölümlerinde tarif edildiği üzere, müdahalelerin doğası, projenin yeterliliği ve hazırlık durumu, uygulanacak faaliyetlerin uygunluğu, uygulanacak bölgenin uygunluğu, başvuru sahibi ve faydalanıcının uygunluğu ve benzeri kriterler bakımından değerlendirilecek ve seçim ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilecek değerlendirme ve puanlandırma işlemine geçilmeden önce uygun bulunmayan projeler elenecektir.

Kabul işlemini başarıyla geçen proje önerileri aşağıda belirtilen seçim prensiplerine uygun olarak puanlandırılacaktır.

### *Stratejik Seçim Kriterleri*

Öncelik için belirtilen stratejik seçim kriterleri uygulanacaktır. (Sektörel strateji bu tedbir için uygulanmayacaktır)

### *Diğer Seçim Kriterleri*

Proje önerilerinin puanlandırılmasında, Öncelik için belirtilen stratejik seçim kriterlerine ek olarak aşağıda sıralanan bu tedbire özgü kriterler uygulanacaktır;

- Projenin hazırlık ve olgunluk derecesi

- Hedef bölgenin turizm cazibesine ve gelen turist sayısının artırılmasına doğrudan katkısı olan rekabetedebilirlik odaklı altyapı ve tanıtım/pazarlama faaliyetleri
- Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın öncelikleri ve uzun dönem planları ile uyumlu olan projeler
- Faydalanıcı kuruluşun, projenin hedeflerine ulaşılmasına yönelik idari ve teknik kapasitesinin yeterliliği
- Özellikle enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına katkıda bulunan çevresel sürdürülebilirliği olan projeler.
- Kadın, genç veya engelli girişimciler ile start-up'lara yönelik bileşenler içeren projeler.

### Nihai Yararlanıcılar

Kültür ve Turizm Bakanlığı, kamu kuruluşları/ajanslar, ulusal ve bölgesel sanayi ve ticaret odaları, sektör dernekleri, vakıflar vb.

### İzleme Göstergeleri

**Toplam kaynak : 20,749,600 (Avro) (2007-2009)**

**AB finansmanı : 15,562,200 (Avro) (2007-2009)**

**Ulusal katkı : 5,187,400 (Avro) (2007-2009)**

**Maksimum AB Katkısı: %75**

Gösterge	Mevcut Durum	Hedef	Tanım ve varsayımlar
<b>Çıktılar</b>			
1-Renovasyon, rehabilitasyon ve restorasyon faaliyetleri ile iyileştirilen turizm alanlarının toplam sayısı	0	3	Tarihi ve arkeolojik alanlar hariç olmak üzere turizm çekim noktaları/alanları
<b>Sonuçlar</b>			

1-Desteklenen turizm çekim alanlarını ziyaret eden turist sayısı	2.233.673 kişi turist	1000 (desteklenen turizm çekim noktası/alanı başına ek)	Mevcut Durumdaki turist sayısı hedef bölgedeki Turizm Yatırım Belgesi ve İşletme Belgesi Konaklama Tesislerine gelen turist sayısından alınmıştır.
2-Desteklenen bölgelerde kurulan yeni turizm işletmelerinin sayısı	0	10 (desteklenen her bir turizm alanı için)	İlgili şehir veya şehirlerde bulunan turistik bir değer desteklenerek turizm cazibesinin artırılması sonucu bu şehir veya şehirlerde kurulan turizm KOBİ'lerinin sayısı.

## Öncelik 2: İşletme Kapasitesinin Arttırılması ve Girişimciliğin Desteklenmesi

### Amaç

Bu öncelik, hedef bölgelerde başta start-up'lar olmak üzere KOBİ'lere yönelik danışmanlık ve bilgi desteği faaliyetlerinin desteklenmesi ile kümelenme ve ağ yapısı faaliyetlerinin kuvvetlendirilmesi yoluyla, işletmelerin girişimcilik kapasitesini, verimliliğini ve ürettikleri karma değeri arttırmayı ve bölgedeki istihdam oranını ve nihai rekabet gücünü iyileştirmeyi amaçlamaktadır

### Spesifik Hedefler

- Bir çok alanda, özellikle başlangıç aşamasındakiler başta olmak üzere işletmelere bilgi ve danışmanlık hizmetlerini arttırarak, , seminer, çalıştay ve işletmelere yönelik spesifik eğitimler gibi doğrudan bilgi sağlayıcı faaliyetleri organize ederek girişimcilik kültür ve becerilerini arttırmak,
- Temel bilgi desteği ve danışmanlık hizmetleri ile ağ oluşturma, kümelenme ve benzeri araçları vasıtasıyla, sanayi sektörleri arasındaki işbirliğini teşvik etmek ve kuvvetlendirmek,
- İşletmelerin AR&GE ve inovasyon becerilerini arttırmak, temel bilgi ve danışmanlık hizmetleri, seminer/eğitim faaliyetleri ile işletme sürecinde bilişim teknolojilerinin kullanımını arttırmak,

- Start-up'lar başta olma küzere işletmeleri destekleyerek hedef bölgede yeni istihdam alanlarının oluşturulması, katma değer ve iş stoğunun arttırılması.

## Gerekçe

Sosyo-ekonomik ve SWOT analizleri sonucu ortaya çıkan teşhis, üretim ve yönetim süreçlerinde teknoloji ve inovasyon kullanım oranlarının kalite ve sayı olarak yetersiz olduğu, temel bilgi ve danışmanlık hizmetlerine erişimin yetersiz olduğu, iş becerileri ve girişimci kültürünün yetersiz olduğu, bölgeler arasında işbirliği, kümelenme ve ağ oluşturma ve finansal araçlar ve danışmanlık hizmetlerine giriş konularında işbirliği seviyesinin düşük olduğu yönündedir.

Bilgi destekleri ve danışmanlık hizmetleri, işletmelerin katma değerlerinin ve verimliliklerinin arttırılmasında kaldıraç etkisi yaratan önemli bir araçtır. Ayrıca bilgi destekleri ve danışmanlık hizmetleri işletmelerin girişimcilik ve kurumsal kapasitelerini arttırmaktadır. Bu itibarla, kurumların temel bilgi destekleme kapasitelerini geliştirecek ve işletmelere ticari danışmanlık hizmetleri sunacak kamusal müdahaleler iş çevresinin gelişmesine doğrudan katkı sağlayacaktır.

KOBİ'lere yönelik temel bilgi desteği ve danışmanlık hizmetleri konusunda Milli Produktivite Merkezi tarafından hedef bölge içerisindeki bazı illerde (Rize, Kahramanmaraş, Ordu, Batman, Mardin, Diyarbakır, Şanlıurfa, Yozgat, Malatya, Elazığ and Adıyaman) toplam 353 işletme üzerinde ve KOSGEB tarafından ülke çapında 50000 işletem üzerinde yürütülen ihtiyaç değerlendirmesi çalışmaları; KOBİ'lerin temel bilgi desteği ve danışmanlık hizmetleri konusundaki ihtiyaçlarının imalat planlaması ve kontrolü, satış-pazarlama ve tüketici memnuniyeti analizleri, verimlilik, kalite işletim sistemleri, insane kaynakları yönetimi, dış ticaret, iş sağlığı ve güvenliği, kurumsallaşma, yönetim becerileri, CE işaretlemesi, standardizasyon, belgelendirme, muhasebe ve benzeri konularda yoğunlaştığını göstermektedir.

Kamunun, küme geliştirme girişimlerdeki rolü oldukça önemlidir, kamu; işletmeler, üniversiteler, Ar&Ge kuruluşları, ve STÖ'ler arasında bilgi değişimine imkan verecek verimli bir ortamın ve çerçevenin yaratılmasında katalizör rolü oynayabilir. Kümelenme temelli girişimler devlete, bir yandan ekonomik duruma ilişkin daha iyi bir perspektif sağlarken diğer yandan da sanayi sektörlerinin ihtiyaçlarının daha iyi anlaması ve küme girişimlerinde yer alan firmalarla daha iyi diyalog kanalları geliştirmesi bakımından yardımcı olur. Kümelenme girişimleri aynı zamanda, firmalar ve sektörel birliklere yönelik destek programları hakkında farkındalık yaratma ve sanayiye yönelik ihtiyaç odaklı destekler tasarlamada önemi büyüktür.



Sosyo-ekonomik analiz ve SWOT analizinin çıktıları ve stratejik öncelikler çerçevesinde belirlenen Operasyonel Programın müdahale alanı stratejisine göre, bu öncelik işletme kapasitelerinin geliştirilmesi ve girişimciliğin desteklenmesi konularında iki tedbiri kapsamaktadır. Müdahale alanları ayrıca, Operasyonel Programın sektörlerine ve hedef bölgesine yönelik teşhisle ortaya çıkan sorun alanlarına eğilmektedir. Bu müdahale alanları ayrıca, birinci öncelik kapsamındaki makro ölçekli müdahale alanları ile bu önceliğin mikro ölçekli müdahale alanları arasında sinerji oluşturmayı hedeflemektedir.

## Tanım

Bu öncelik, “İşletmelere Temel Bilgi ve Danışmanlık Desteği Sağlanması” ve “Sanayi Alanında İşbirliğinin Güçlendirilmesi” isimli iki tedbirden oluşmaktadır. Her iki tedbir de temel bilgi desteği sağlanması ve danışmanlık desteği sağlanması şeklindeki iki müdahaleden oluşmaktadır. Bu destekler Tedbir 2.1’de münferit işletmelere verilirken, Tedbir 2.2’de kümelenmeler, ağ yapıları ve sektör temsilcisi organizasyonlara yönelik olarak verilecektir.

Bu öncelik, KOBİ’ler arasında girişimcilik kültürünün yayılmasına katkı sağlarken günlük faaliyetleri ve geleceğe yönelik planlamaları için somut projeler ve iş planlarına dayanan desteklerden faydalanmalarına olanak verecektir.

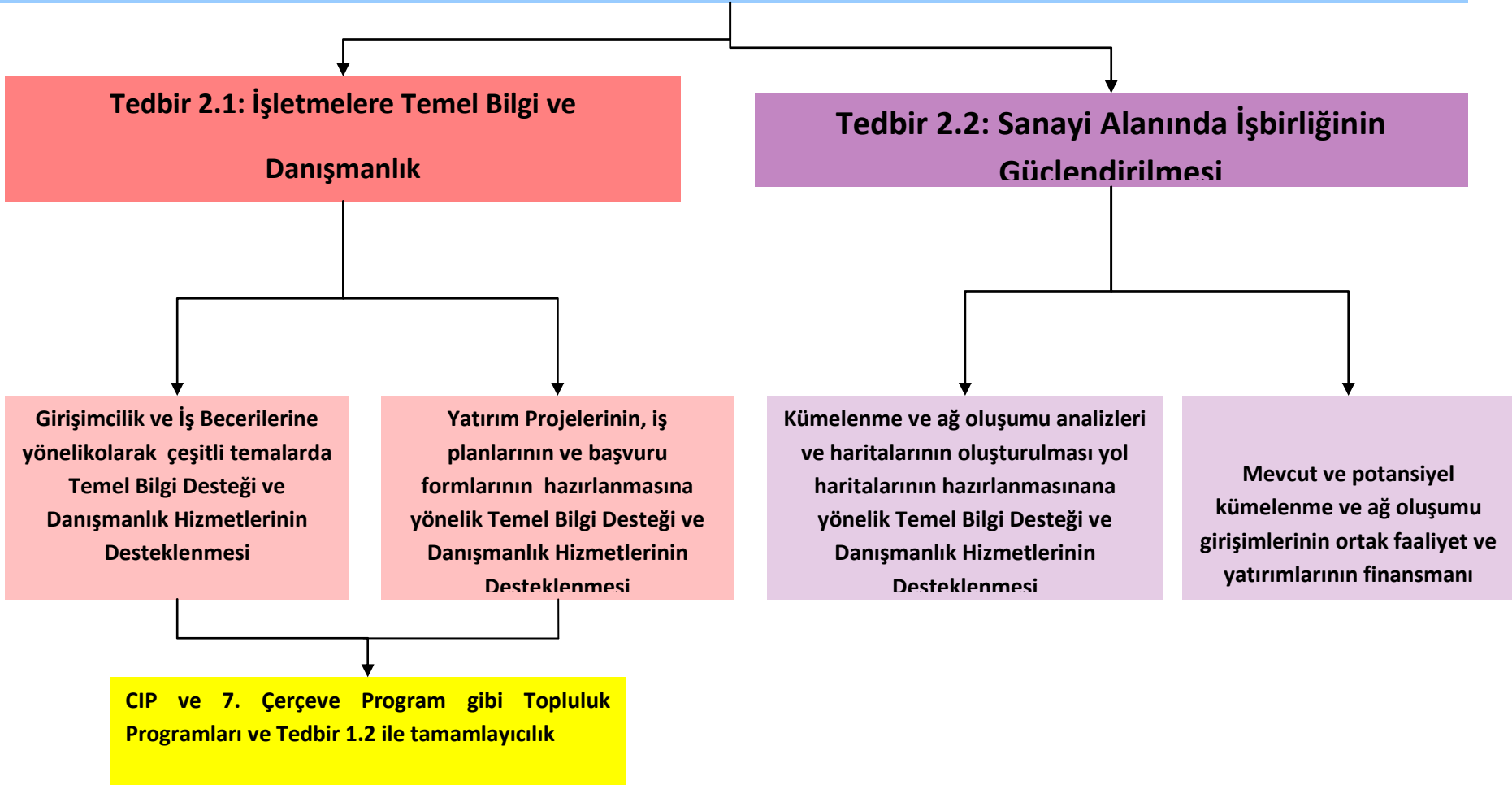
Bu öncelik kapsamındaki temel bilgi ve danışmanlık desteğinin geniş bir yelpazede sunulması planlanmaktadır. ( her bir tedbirin tanım bölümünde temalara ilişkin indikatif bir liste sunulmaktadır.) Ancak aşağıdaki temalara ağırlık verilecektir;

- Münferit işletmeler yönelik olarak (Tedbir 2.1) finansal yönetim, finansmana erişim, yatırım projelerinin geliştirilmesi, finansal desteklere erişim için başvuru formları ve iş planlarının hazırlanması, topluluk programları ve ulusal programlar, finansal enstrümanlar, muhtemel finansal kaynakların bulunması, vb.
- KOBİ gruplarına yönelik olarak (Tedbir 2.2), kümelenme ve ağ yapısı uygulamaları, küme ve ağ yapısı analizleri, faaliyet planlarının hazırlanması, yatırım bileşenleri de dahil olmak üzere kümelenme ve ağ yapısı projelerinin hazırlanması, vb.

Bu temalara yönelik olarak sağlanacak temel bilgi ve danışmanlık desteği, işletmelerin mevcut kamu destekleri ve topluluk programlarından daha fazla faydalanmalarına olanak sağlayacaktır. Bu öncelik ile BROP’un çeşitli tedbirleri arasında bir tamamlayıcılık sağlanacaktır.

Bu tedbirin faaliyetleri aşağıdaki şemada gösterilmektedir.

## Öncelik 2: İşletme Kapasitesinin Arttırılması ve Girişimciliğin Desteklenmesi



## Hedef Bölge-Tema-Sektör

Bu öncelik; özellikle 15 Cazibe Merkezi başta olmak üzere kişi başına düşen gayri safi milli hasılası (PPP), milli ortalamasının % 75'inin altında kalan 12 NUTS II bölgesinde bulunan ve özellikle

- İmalat Sanayi ve
- Turizm Sektöründe

çalışan KOBİ'leri hedeflemektedir.

Bu öncelik kapsamında; hedef bölge dışarısında uygulanmakla birlikte, hedef bölgenin rekabetçi konumunu destekleyen ortak projeler ve ağ oluşumu faaliyetleri de uygun olarak değerlendirilecektir.

Stratejik Öncelikler bölümünde ortaya konan müdahaleler, sektörler ve bölgelere yönelik konsantrasyon stratejisi, proje seçim kriterlerinin oluşturulmasında stratejik temel olarak kullanılacaktır.

## Tedbirler

### 1. İşletmelere Temel Bilgi ve Danışmanlık Desteği Sağlanması

Bu tedbirin amacı KOBİ'lerin, özellikle start-upların girişimcilik kültürünü ve becerilerini danışmanlık ve bilgi destekleri faaliyetleri ile arttırmaktır.

### 2. Sanayi Alanında İşbirliğinin Güçlendirilmesi

Bu tedbirin amacı sanayi alanında yatay ve dikey işbirliği alanlarını danışmanlık, bilgi destek faaliyetleri ve altyapı, kamu kurumları, kar amaçlı olmayan kurumlar ve/veya sektörel dernekler tarafından sürdürülen kümelenme, ağ oluşturma ve işbirliği faaliyetlerine yönelik hibe programları sayesinde arttırmaktır.

## Önceliğin Uygulanması

Bu öncelik kapsamında yer alan tedbirler; teklif çağruları ve ihale sözleşmeleri vasıtası ile uygulanacaktır. IPA Uygulama Tüzüğü'nün 158. Maddesinde de belirtildiği üzere; kamu kuruluşları tarafından sunulan projeler ile teklif çağrılarını takiben sunulan proje önerileri, aşağıda belirtilen kabul ve seçim ilkelerine uygun olarak değerlendirilecek veya seçilecektir.

## Stratejik Seçim Kriterleri

- **Müdahale Stratejisi** – Projeler, Stratejik Öncelikler Bölümü altındaki Tablo 46'da belirtilen müdahalelere yönelik konsantrasyon stratejisi ve kısıtlamalara uygun olarak değerlendirilecek ve puanlandırılacaktır.
- **Sektörel Strateji** - Projeler, Stratejik Öncelikler Bölümü altındaki Tablo 47'de belirtilen sanayi sektörlerine yönelik konsantrasyon stratejisine uygun olarak değerlendirilecek ve puanlandırılacaktır.
- **Bölgesel Strateji** - Projeler, Stratejik Öncelikler Bölümü altında yer alan Bölgesel Konsantrasyon Stratejisi başlıklı bölümde ortaya konan bölgesel konsantrasyon stratejisine uygun olarak değerlendirilecek ve puanlandırılacaktır.
- **Bölgelerarası İşbirliği Stratejisi** - Projeler, Stratejik Öncelikler Bölümü altında yer alan Bölgelerarası İşbirliği Stratejisi başlıklı bölümde ortaya konan bölgelerarası işbirliği stratejisine uygun olarak değerlendirilecek ve puanlandırılacaktır.

## Diğer Seçim Kriterleri

- Projenin hazırlık ve olgunluk derecesi
- Ağ oluşumu faaliyetleri, hedef bölge ile ülkenin geri kalanı arasındaki ortak faaliyetler ve Cazibe Merkezleri başta olmak üzere hedef bölgenin nihai faydalanıcı olması koşulu ile hedef bölge dışında yürütülen faaliyetler desteklenecektir.
- BROP'un toplam bütçesinin % 70-80'inin Cazibe Merkezlerine tahsis edilmesini öngören stratejik hedefe (SCF) ulaşmak üzere, Cazibe Merkezlerine yönelik proje ve başvurular öncelikli olarak değerlendirilecektir.

Tedbirlere özgü seçim kriterleri herbir tedbirin altında ayrıca verilmiştir.

## Hedefler ve Göstergeler

Burada verilen göstergeler tedbirlerde verilen göstergelerin toplamıdır.

**Toplam kaynak : 37,386,668 (Avro) (2007-2009)**

**AB finansmanı : 28,040,000 (Avro) (2007-2009)**

**Ulusal katkı : 9,346,668 (Avro) (2007-2009)**

**Maksimum AB Katkısı: %75**

Gösterge	Mevcut Durum	Hedef	Tanım ve varsayımlar
<b>Çıktılar</b>			
1-Gerçekleştirilen temel bilgilendirme desteği faaliyetlerinin sayısı	27 (BROP'un hedef bölgesinde DPT'ce uygulanan Hibe Programları çerçevesinde gerçekleştirilen)	15 (ek)	Mevcut durumdaki sayılar uygulanan Doğu Anadolu Kalkınma Programı, TRA2, TR72, TR52 ve TRB1 Düzey II Bölgeleri Kalkınma Programından alınmıştır.
2-Temel bilgilendirme destek faaliyetlerine katılan kişi sayısı.	1886 (BROP'un hedef bölgesinde DPT'ce yürütülen Hibe Programları çerçevesinde düzenlenen bilgilendirme faaliyetleri)	500 (ek)	Mevcut durumdaki sayılar uygulanan Doğu Anadolu Kalkınma Programı, TRA2, TR72, TR52 ve TRB1 Düzey II Bölgeleri Kalkınma Programından alınmıştır.

3-Danışmanlık hizmetleri kapsamında desteklenen KOBİ'lerin sayısı	162 (BROP'un hedef bölgesinde)  Yıl başına yaklaşık 55 KOBİ (BROP'un hedef bölgesinde)	100 (ek)	Mevcut durumdaki sayı, KOSGEB'in 2006 yılı verilerinden alınmıştır.  Mevcut durumdaki sayı MPM'nin verilerinden alınmıştır.
4-İşletmeleri Temsil Eden Kuruluşlardan, Birliklerden, STK'lardan temel bilgilendirme faaliyetlerine katılan kişi sayısı.	1737  (BROP'un hedef bölgesinde DPT'ce yürütülen Hibe Programları çerçevesinde düzenlenen bilgilendirme faaliyetleri)	500 (ek)	Mevcut durumdaki sayılar uygulanan Doğu Anadolu Kalkınma Programı, TRA2, TR72, TR52 ve TRB1 Düzey II Bölgeleri Kalkınma Programından alınmıştır.
5-Mevcut ya da potansiyel kümelenmelere/network'lere ve İşletmeleri Temsil Eden Kuruluşlara yönelik danışmanlık faaliyetlerinin sayısı.	-	3	

### **Sonuçlar**

1-Temel bilgilendirme ve danışmanlık destekleri sonrasında iş ve yatırım planlarını hazırlayan KOBİ'lerin sayısı	-	100	-
2- Temel bilgilendirme ve danışmanlık desteği olarak kendi işlerini kuran yeni girişimcilerin sayısı	-	50	-
3-Sağlanan destek sayesinde faaliyete geçen network/kümelenme sayısı	0	2	-
4-Desteklenen ya da yeni oluşturulan network/kümelenmelere katılan işletme sayısı	-	40	-

### **Tedbir 2.1: İşletmelere Temel Bilgi ve Danışmanlık Desteği Sağlanması**

Bu tedbirin amacı, özellikle yeni işletmeler olmak üzere KOBİ'lerin girişimcilik kültür ve becerilerini ve

rekabet edebilirliklerini temel bilgi destekleri ve danışmanlık hizmetleri aracılığı ile iyileştirmek ve KOBİ'lerin finansmana erişim becerilerinin iyileştirilmesi yoluyla yatırımlarının artırılmasını sağlamaktadır.

### **Spesifik Hedefler**

- Yeni işletmelerin kurulmasında destek sağlanmasını teminen girişimcilere girişimcilik becerilerini arttırmak ve mevcut işletmelerin sağladıkları katma değeri yükselterek onların rekabet edebilirliklerini arttırmak,
- KOBİ'lere danışmanlık ve bilgi desteği sağlayan kamu kurumları ile kar amacı gütmeyen organizasyonların hizmetlerini ve becerilerini arttırmak,
- KOBİ'lerin üretimlerini, pazarlama, standardizasyon ve markalaşma gibi faaliyetlerini iyileştirmelerini teminen yatırımları özendirme.
- İşletmeleri diğer Topluluk Programları ile tamamlayıcılığı ve uyumluluğu sağlamalarını teminen Topluluk Programlarına katılım sağlamalarında destek olmak ve AB fonlu projeleri uygulamaları ve geliştirmeleri için becerilerini arttırmak

### **Gerekçe**

Sosyo-ekonomik analiz ve SWOT analizi bölümlerinde de belirtildiği üzere, birçok işletme aile şirketi olup, işletmelerin girişimcilik ve iş becerileri düşük düzeydedir. Birçok işletme için, teknoloji ve inovasyonun işletme ve imalat süreçlerinde kullanımı bakımından niteliksel ve niceliksel olarak yetersizlik, temel bilgi desteği ve danışmanlık hizmetlerine erişimde yetersizlik, uygun olmayan finans koşulları nedeniyle finansal araçlara erişim ve kullanımda yetersizlik söz konusudur.

Bu tedbir, yukarıda atıfta bulunulan sorunlara odaklanmakta ve bu sorunlara yönelik olarak KOBİ'ler için temel bilgi desteği ve danışmanlık hizmetlerini kullanmaktadır.

Bilgi destekleri ve danışmanlık hizmetleri, işletmelerin katma değerlerinin ve verimliliklerinin artırılmasında kaldıraç etkisi yaratan önemli bir araçtır. Ayrıca bilgi destekleri ve danışmanlık hizmetleri işletmelerin girişimcilik ve kurumsal kapasitelerini arttırmaktadır. Bu itibarla, kurumların temel bilgi destekleme kapasitelerini geliştirecek ve işletmelere ticari danışmanlık hizmetleri sunacak kamusal müdahaleler iş çevresinin gelişmesine doğrudan katkı sağlayacaktır.



## Tanım

Stratejik Öncelikler Bölümü altındaki müdahale stratejisinde de belirtildiği üzere, bu tedbir altında yer alan temel bilgi ve danışmanlık desteği BRÖP'un hedef bölgelerinde yaygın olarak desteklenecektir.

Temel bilgi ve danışmanlık desteği müdahalesi çerçevesinde, kamu kuruluşları, KOBİ ve iş destek ajansları ve kar amacı gütmeyen kuruluşların faaliyetleri desteklenecektir. Bu kuruluşlara yönelik olarak projenin uygulanması ile ilgili ekipman temini ve dışarıdan uzmanlık desteği de sağlanacaktır.

Temel bilgi desteği (seminerler, workshoplar, farkındalık yaratma faaliyetleri, vb.) ve danışmanlık faaliyetleri çok çeşitli temalara yoğunlaşacaktır. Finansman sağlama, yatırım projelerinin geliştirilmesi, başvuruların hazırlanması, iş ve yatırım planlarının hazırlanması gibi temalara BRÖP'un iç tutarlılığının sağlanması, Topluluk Programlarından daha fazla katılım ve finansman kaynaklarına erişimin artırılmasını teminen özel önem verilecektir.

Temel bilgi ve danışmanlık desteği faaliyetlerine yönelik temaların indikatif bir listesi aşağıda sunulmaktadır;

- Finansal yönetim, finansmana erişim, yatırım projelerinin geliştirilmesi, finansal desteklere erişim için başvuru formları ve iş planlarının hazırlanması, topluluk programları ve ulusal programlar, finansal enstrümanlar, muhtemel finansal kaynakların bulunması, vb.
- AR&GE, fikri mülkiyet hakları, inovasyon, teknoloji transferi ve kullanımı, stratejik planlama, yönetim becerileri, pazarlama ve pazar geliştirilmesi, markalaşma, ortak imaj, pazar araştırması, pazara erişim, pazarlama stratejisi (yabancı pazarlara ürün pazarlaması da dahil), ürün dizaynı ve geliştirilmesi, malların serbest dolaşımı ve AB mevzuatı, AB projelerine/ programlarına/ hibe programlarına başvuru hazırlama, iş planları (örneğin yeni işletmelere ve girişimcilere), denetimlerin tamamlanması ve fizibilite çalışmaları, ihracat, yeni teknolojiler, kalite güvencesi, kalite altyapısı, sertifikalandırma sistemleri, uygunluk değerlendirme ve sertifikalandırma, e-ticaret, işletme sürecinde bilişim teknolojilerinin kullanımı, çevre, verimliliğin farkındalığı, kalite yönetimi, standardizasyon, yenilikçi insan kaynakları yönetimi, işçi güvenliği ve sağlık konusunda yasal gereklilikler, ürünler için uygunluk belgesi alınması, ham maddeler, makineler ve ekipmanlar, kontrol ölçüm cihazları ve personeli, finans ve imalat sanayi için he türlü mühendislik başvuruları ve turzım.

Bu ana aktiviteler birbirlerinden bağımsız olarak yürütülecek ve bir faaliyetin yürütülmesi bir diğerinin önkoşulu olmayacaktır. Aynı zamanda, uygulama aşamasında, temel bilgi destek faaliyetlerine katılım

sağlanması veya danışmanlık hizmeti alınması KOBİ'lerin tedbir 1.2 kapsamında kurulması öngörülen fonlardan kredi temini için bir önkoşul olmayacaktır.

### **Uygulanabilir Faaliyetler**

Bu tedbir kapsamında aşağıdaki indikatif faaliyetler yürütülecektir;

- Kamu kuruluşları ve kar amacı gütmeyen kuruluşların, başta yeni kurulan işletmeler olmak KOBİ'lere temel bilgi desteği sağlamak üzere hazırladıkları projelerin desteklenmesi,
- Başta yeni kurulan işletmeler olmak KOBİ'lere danışmanlık desteği sağlanması
- Başta yeni kurulan işletmeler olmak KOBİ'lere sağlanacak danışmanlık desteği vasıtasıyla Tedbir 1.2 kapsamında sağlanacak finansmana erişim artırılması (parayla birlikte danışmanlık)

### **Kabul Kriterleri**

Projeler, BROP'un ilgili bölümlerinde tarif edildiği üzere, müdahalelerin doğası, projenin yeterliliği ve hazırlık durumu, uygulanacak faaliyetlerin uygunluğu, uygulanacak bölgenin uygunluğu, başvuru sahibi ve faydalanıcının uygunluğu ve benzeri kriterler bakımından değerlendirilecek ve seçim ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilecek değerlendirme ve puanlandırma işlemine geçilmeden önce uygun bulunmayan projeler elenecektir.

Kabul işlemini başarıyla geçen proje önerileri aşağıda belirtilen seçim prensiplerine uygun olarak puanlandırılacaktır.

#### *Stratejik Seçim Kriterleri*

Öncelik için belirtilen stratejik seçim kriterleri uygulanacaktır.

#### *Diğer Seçim Kriterleri*

Proje önerilerinin puanlandırılmasında, Öncelik için belirtilen stratejik seçim kriterlerine ek olarak aşağıda sıralanan bu tedbire özgü kriterler uygulanacaktır;

- Projenin hazırlık ve olgunluk derecesi
- Toplam istihdama daha fazla katkı sağlayanlar ile ileri teknoloji ve inovatif sektörleri destekleyen temel bilgi desteği projeleri.
- Yüksek istihdamı destekleyen projeler ile ileri teknoloji ve yenilikçiliği destekleyen projeler.
- TOBB, TÜBİTAK, TTGV, üniversiteler, kamu araştırma kuruluşları, AR&Ge, inovasyon ve teknolojiye yönelik vakıflar ve dernekler, yerel sanayi, ticaret, esnaf ve sanatkar odaları vb. katılımını sağlayan projeler.
- Diğer Topluluk Programları ve Operasyonel Programlar ile uyum ve tamamlayıcılık sağlayan projeler.
- Ticarileştirme potansiyeli yüksek olan projeler ve özel sektör, üniversiteler ve AR&GE, inovasyon ve teknoloji transferi alanındaki kamu kurumları arasındaki ortak projeler.
- Temel bilgi ve danışmanlık desteği projeleri özellikle aşağıda belirtilen işletmeler, girişimciler ve unsurlara yoğunlaşacaktır;
  - Cazibe merkezlerinde faaliyet gösteren işletmeler
  - Yeni kurulan işletmeler (start-up)
  - Sanayi bölgeleri içerisinde faaliyet gösteren işletmeler
  - İleri teknoloji kullanan ve Ar&Ge, inovasyon kapasitesi olan işletmeler
  - Yüksek istihdamı destekleyen projeler
  - Kadın, genç veya engelli girişimcilere yönelik bileşenler içeren projeler
  - Özellikle enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına katkıda bulunan çevresel sürdürülebilirliği olan projeler
  - Faydalanıcının, projenin hedeflerine ulaşılmasına yönelik idari ve teknik kapasitesinin yeterliliği

#### **Nihai Yararlanıcılar**

Kamu kurumları, ajanslar, araştırma merkezleri, üniversiteler, kar amacı gütmeyen organizasyonlar, ulusal ve bölgesel sanayi ve ticaret odaları, birlikler ve dernekler vb. ile işletmeler

## İzleme Göstergeleri

Toplam kaynak : 22,432,000 (Avro) (2007-2009)

AB finansmanı : 16,824,000 (Avro) (2007-2009)

Ulusal katkı : 5,608,000 (Avro) (2007-2009)

Maksimum AB Katkısı: %75

Gösterge	Mevcut Durum	Hedef	Tanım ve varsayımlar
<b>Sonuçlar</b>			
1-Gerçekleştirilen temel bilgilendirme desteği faaliyetlerinin sayısı	27 (BROP'un hedef bölgesinde DPT'ce uygulanan Hibe Programları çerçevesinde gerçekleştirilen)	15 (ek)	Mevcut durumdaki sayılar uygulanan Doğu Anadolu Kalkınma Programı, TRA2, TR72, TR52 ve TRB1 Düzey II Bölgeleri Kalkınma Programından alınmıştır.
2-Temel bilgilendirme destek faaliyetlerine katılan kişi sayısı.	1886 (BROP'un hedef bölgesinde DPT'ce yürütülen Hibe Programları çerçevesinde düzenlenen bilgilendirme faaliyetleri)	500 (ek)	Mevcut durumdaki sayılar uygulanan Doğu Anadolu Kalkınma Programı, TRA2, TR72, TR52 ve TRB1 Düzey II Bölgeleri Kalkınma Programından alınmıştır.
3-Danışmanlık hizmetleri kapsamında desteklenen KOBİ'lerin sayısı	162 (BROP'un hedef bölgesinde)  Yıl başına yaklaşık 55 KOBİ (BROP'un hedef bölgesinde)	100 (ek)	Mevcut durumdaki sayı, KOSGEB'in 2006 yılı verilerinden alınmıştır.  Mevcut durumdaki sayı MPM'nin verilerinden alınmıştır.
<b>Sonuçlar</b>			

1-Temel bilgilendirme ve danışmanlık destekleri sonrasında iş ve yatırım planlarını hazırlayan KOBİ'lerin sayısı	-	100	-
2- Temel bilgilendirme ve danışmanlık desteği olarak kendi işlerini kuran yeni girişimcilerin sayısı	-	50	-

## **Tedbir 2.2: Sanayi Alanında İşbirliğinin Güçlendirilmesi**

Bu tedbirin amacı sanayi alanında yatay ve dikey işbirliğini, kümelenme, ağ oluşturma ve işbirliği faaliyetlerine yönelik danışmanlık ve bilgi destek faaliyetleri aracılığı ile arttırmaktır.

### **Spesifik Hedefler**

- İşletmeler arasından sektörel ve bölgesel kümelenmenin gelişmesine ve başlamasına destek olacak danışmanlık faaliyetleri ve hizmetlerinin oluşturulmasını teşvik etmek,
- İş alanları içerisinde tamamlayıcı ve benzer ürünleri üreten firmalar arasında yatay ve dikey işbirliği kurularak işletmelerin katma değerlerini ve verimliliklerini arttırmak,
- Kamu kurumları/ özel sektör/ üniversiteler/ STK'lar/ KOBİ'lere hizmet veren birlikler arasında işbirliği ve şebekleşmenin oluşturulmasının desteklenmesi ve teşvik edilmesi,
- Mevcut işbirliklerinin büyütülmesi, şebekleşmeye kılavuzluk edilmesi ve takip edilmesi için danışmanlık hizmet ve faaliyetlerini sağlanması,
- İşletmelerin, özel ve kamu sektörünün bilgi ve farkındalığının artırılmasını teminen şebekleşme ve ağ oluşturma konularında bilgi sağlama

### **Gereke**

Türkiye’de kümelenme ve ağ faaliyetleri sosyo-ekonomik analiz ve SWOT analizinde de belirtildiği üzere büyük ölçüde gelişmiş bulunmaktadır. İşletmeler sektörel ve bölgesel kümelenmelerin faydalarının farkında değillerdir. İşletmeler ve kuruluşlara arasındaki ağ faaliyetlerini teşvik edecek etkin bir mekanizma bulunmamaktadır. Özellikle 15 Cazibe Merkezinde OSB ve KSS’ler içerisinde yer alan ve aynı bölgede faaliyet gösteren işletmeler arasında sektörel odaklanmaların olmasına karşın, bu işletmeler arasındaki ağ faaliyetleri desteklenmemiştir. Öte yandan, 12 Düzey II bölgesinde önemli ölçüde üniversite bulunmaktadır ama bu üniversitelerin kendi aralarında ve hedef bölge dışındaki üniversitelerle işbirlikleri çok zayıftır. Keza, üniversiteler ile KOBİ’lere hizmet veren kuruluşlar arasında işbirliğinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Ürettikleri katma değer artırılması için büyük firmalarla KOBİ’ler ve de tedarikçilerle üreticiler arasında şebekeleşmenin de geliştirilmesi gerekmektedir.

Kümelenme çalışmalarının KOBİ’leri performansı üzerindeki etkileri, KOBİ’lere yönelik literatürde geniş ölçüde tartışılan konulardan birisidir. Aynı çevre içerisinde benzer işletmelerin yoğunlaşmasının avantajları; bilgi değişimi ve alt-yüklenici ilişkilerinin oluşması, tecrübelerin aktarımı, kalifiye personel değişimi ve imalat girdilerinin terdarikine yönelik fırsatlar şeklinde sayılabilir. Bu yoğunlaşma alanı bir sanayi bölgesi ise, bu avantajlara ek olarak daha iyi bir altyapı, daha ucuz enerji tedarigi ve işyeri maliyetleri sayılabilir.

Bu tedbir altında, Bölgeler arası İşbirliği Stratejisi bölümünde de anlatıldığı üzere, hedef bölge ile ülkenin geri kalanı arasında ve de Cazibe Merkezleri ile hinterlandları arasındaki kümelenme ve ağ oluşumu faaliyetleri de desteklenecektir.

Bu çerçevede, danışmanlık ve yatırım destekleri aracılığı ile diğer bölgelerdeki ve başta AB ülkeleri olmak üzere diğer ülkelerdeki ağlar yapıları ile entegrasyon teşvik edilecek ve işletmeler ve ilgili kurumların kümelenme ve ağ yapılarının önemine ilişkin farkındalıkları artırılacaktır.

## Tanım

Bu tedbire ilişkin en temel faaliyet, KOBİ’lere hizmet veren özel ve kamu kuruluşları ile STK’lar, üniversiteler ve işletmeler arasında ağ oluşumu ve kümelenmenin geliştirilmesi ve oluşturulmasının teşvik edilmesine yönelik **temel bilgi desteği, danışmanlık hizmetleri ve teşvikler** olacaktır. Bu

danışmanlık hizmetleri, şebekeleşme konusunda farkındalığın ve bilginin yayılması için seminerler ve çalıştaylarla desteklenecektir.

Kamu kuruluşları, kar amacı gütmeyen kuruluşlar, sanayi ve ticaret odaları, ihracat birlikleri, sektörel dernekler ve benzeri işbirliği yapılarının kümelenme ve ağ oluşumu girişimleri başlatmaları ve bunların içerisinde yer almalarına yönelik ulusal ve bölgesel seviyede destek verilecektir.

Temel bilgi desteği ve danışmanlık hizmetlerine ek olarak, mevcut ve potansiyel kümelenme ve ağ oluşumu girişimlerine yönelik tanımlama, ihtiyaç analizi, kümelenme ve ağ oluşumu analizleri ve haritalarının hazırlanması faaliyetlerini yürütmek üzere uzman desteği de alınabilecektir..

Bu soft faaliyetler, mevcut ve potansiyel kümeler ve ağ yapılarının çok geniş bir yelpaze içerisindeki ortak faaliyetleri ve yatırımlarına yönelik mali teşviklerle de güçlendirilecektir. Bu ortak faaliyetler ve yatırımlar indikatif olarak; ortak tanıtım ve pazarlama faaliyetleri, markalaşma faaliyetleri, katalog basımı, web sitelerinin kurulması, fuarlara ortak katılım, ortak kullanıma yönelik yazılım ve ekipman ile ortak kullanım amaçlı tesislerin inşasını kapsamaktadır.

### **Uygulanabilir Faaliyetler**

Bu tedbir kapsamında aşağıdaki indikatif faaliyetler desteklenecektir;

- Kamu kurumları ve kar amacı gütmeyen kuruluşların kümelenme, ağ oluşumu ve işbirliğine yönelik faaliyetler konusundaki temel bilgi desteği ve danışmanlık faaliyetlerinin desteklenmesi
- Kamu kurumları ve kar amacı gütmeyen kuruluşların saha çalışmaları, tanımlama, ihtiyaç analizleri, kümelenme ve ağ oluşumu analizleri ve haritalarının oluşturulması ve de kümelenme ve ağ oluşumu yol haritalarının hazırlanmasına yönelik faaliyetlerinin desteklenmesi
- Mevcut ve potansiyel kümelenmeler, ağ oluşumları, sektörel dernekler ve benzeri işbirliği mekanizmalarının ortak faaliyet ve yatırımlarının finansmanına yönelik doğrudan destekler.

### **Kabul Kriterleri**

Projeler, BROP'un ilgili bölümlerinde tarif edildiği üzere, müdahalelerin doğası, projenin yeterliliği ve hazırlık durumu, uygulanacak faaliyetlerin uygunluğu, uygulanacak bölgenin uygunluğu, başvuru

sahibi ve faydalanıcının uygunluğu ve benzeri kriterler bakımından değerlendirilecek ve seçim ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilecek değerlendirme ve puanlandırma işlemine geçilmeden önce uygun bulunmayan projeler elenecektir.

Kabul işlemini başarıyla geçen proje önerileri aşağıda belirtilen seçim prensiplerine uygun olarak puanlandırılacaktır.

### *Stratejik Seçim Kriterleri*

Öncelik için belirtilen stratejik seçim kriterleri uygulanacaktır.

### *Diğer Seçim Kriterleri*

Proje önerilerinin puanlandırılmasında, Öncelik için belirtilen stratejik seçim kriterlerine ek olarak aşağıda sıralanan bu tedbire özgü kriterler uygulanacaktır;

- Projenin hazırlık ve olgunluk derecesi
- Hedef bölge ile diğer bölgeler ve cazibe merkezleri ile hinterlandları arasında şebekeleşme ve kümelenme faaliyetlerinin kurulması ve geliştirilmesini hedefleyen projeler,
- SCF'nin, bütçenin % 70-80'inin Cazibe Merkezlerine tahsis edilmesi yönündeki stratejik hedefinin gerçekleştirilmesini teminen Cazibe Merkezleri içerisindeki ağ oluşumu ve kümelenme girişimlerinin desteklenmesine yönelik projeler
- Hedef bölgede yüksek düzeyde coğrafi yoğunlaşma gösteren sektörleri destekleyen projeler.
- TOBB, TÜBİTAK, TTGV, üniversiteler, kamu araştırma kuruluşları, AR&Ge, inovasyon ve teknolojiye yönelik vakıflar ve dernekler, yerel sanayi, ticaret, esnaf ve sanatkar odaları vb. katılımını sağlayan projeler.
- Diğer Topluluk Programları ile uyumu ve tamalayıcılığı sağlayan projeler
- AB ağları ile entegrasyonu hedefleyen projeler
- Özellikle enerji verimliliği ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına katkıda bulunan



çevresel sürdürülebilirliği olan projeler.

- Kadın, genç veya engelli girişimcilere yönelik bileşenler içeren projeler.

### Nihai Yararlanıcılar

Kamu kurumları, ajanslar, araştırma merkezleri, üniversiteler, kar amacı gütmeyen organizasyonlar, ulusal ve bölgesel sanayi ve ticaret odaları, birlikler ve dernekler, kümelenmeler ve benzeri KOBİ organizasyonları.

### İzleme Göstergeleri

**Toplam kaynak : 14,954,668 (Avro) (2007-2009)**

**AB finansmanı : 11,216,000 (Avro) (2007-2009)**

**Ulusal katkı : 3,738,668 (Avro) (2007-2009)**

**Maksimum AB Katkısı: %75**

Gösterge	Mevcut Durum	Hedef	Tanım ve varsayımlar
<b>Çıktılar</b>			
1-İşletmeleri Temsil Eden Kuruluşlardan, Birliklerden, STK'lardan temel bilgilendirme faaliyetlerine katılan kişi sayısı.	1737 (BROP'un hedef bölgesinde DPT'ce yürütülen Hibe Programları çerçevesinde düzenlenen bilgilendirme faaliyetleri)	500 (ek)	Mevcut durumdaki sayılar uygulanan Doğu Anadolu Kalkınma Programı, TRA2, TR72, TR52 ve TRB1 Düzey II Bölgeleri Kalkınma Programından alınmıştır.
2-Mevcut ya da potansiyel kümelenmelere/network'lere ve İşletmeleri Temsil Eden Kuruluşlara yönelik danışmanlık faaliyetlerinin sayısı.	-	3	
<b>Sonuçlar</b>			

1-Sağlanan destek sayesinde faaliyete geçen network/kümelenme sayısı	0	2	-
2-Desteklenen ya da yeni oluşturulan network/kümelenmelere katılan işletme sayısı	-	40	-

### 3.2 Teknik Yardım

#### Amaç

BROP'un Teknik Yardım önceliğinin temel amaçları, IPA Uygulama Tüzüğü'ne uygun olarak programın etkin uygulanmasını sağlamak, Program Otoritesi ve programın uygulamasına dahil olan diğer kuruluşların idari kapasitelerinin programın hazırlanması, yönetimi, uygulanması, izlenmesi, değerlendirilmesi, kontrolü ve tanıtımının desteklenmesi yoluyla iyileştirilmesi ve aynı zamanda müdahalelerin planlanması ve ileride hazırlanacak OP'ler için gerekli olan sektör çalışmalarının ve proje havuzunun hazırlanmasıdır.

#### Spesifik Hedefler

- BROP'un hazırlanması, yönetimi, uygulanması, izlenmesi, değerlendirilmesi ve kontrolüne teknik destek sağlanması,
- Hem mevcut BROP kapsamında uygulanacak hem de gelecek programlama dönemi için OP'lerin hazırlanmasına yönelik bir proje havuzunun oluşturulması,
- Program Otoritesi ve faydalanıcıların OP'yi yönetme ve uygulama kapasitesinin geliştirilmesi,
- BROP'un yönetimi, uygulanması, izlenmesi ve kontrolü için gerekli olan IT altyapısının sağlanması,
- BROP'un tanıtımı için gerekli olan faaliyetlerin yürütülmesi.

#### Gerekçe

BROP'un hazırlanması, yönetimi, uygulanması, izlenmesi, değerlendirilmesinden sorumlu kuruluşların programın tedbirlerinin etkin bir şekilde uygulanabilmesi amacıyla kapasitelerinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Yönetim ve uygulama aşamalarındaki görevlerin yerine getirilebilmesi açısından insan

kaynaklarının geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Diğer taraftan, gelecek programlama dönemine hazırlık yapılması ve özellikle hedef bölge için proje hazmetme kapasitesinin artırılması amacıyla somut proje havuzunun hazırlanması büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede, teknik yardım önceliği kapsamında, BROP'un yönetilmesi, uygulanması, izlenmesi, kontrolü ve değerlendirilmesi sistemlerinin kurulmasına destek sağlanacak ve somut proje havuzu hazırlanacaktır.

## **Tanım**

Bu öncelik iki tedbir ve BROP'un yönetilmesi, uygulanması, izlenmesi, kontrolü ve değerlendirilmesi için yazılım ve donanım bilgi teknolojileri de dahil olmak üzere gerekli olan sistemlerin kurulması ve sürdürülmesi, eğitim verilmesi ve danışmanlık ve uzmanlık hizmetlerinin sağlanması olmak üzere üç tip müdahaleden oluşmaktadır. Teknik Yardım önceliği, programın ve/veya projelerin tanıtılması ve uygulanması aşamalarında ortaya çıkan maliyetlerin kapsanmasını da içermektedir.

Gereçede belirtildiği üzere, BROP'un etkin uygulanmasının sağlanması için, Program Otoritesinin ve BROP'un uygulamasında yer alan diğer kurumların insan kaynakları, idari ve teknik kapasitesi ve proje havuzu geliştirilmelidir.

Bu çerçevede, Program Otoritesinin ve BROP'un uygulamasında yer alan diğer kurumların faaliyetlerinin desteklenmesi bu önceliğin temelini oluşturmaktadır. Eğitim, danışmanlık ve uzman desteği ve gerekli olduğu hallerde BROP'un uygulamasında yer alan kurumlara ekipman temini sağlanacaktır.

## **Tedbirler**

**Tedbir 3.1:** OP'nin Yönetimi, Uygulanması, İzlenmesi, Kontrolü ve Değerlendirilmesine Destek

**Tedbir 3.2:** OP Tedbirlerinin Tanıtılması

## **Önceliğin Uygulanması**

Bu öncelik;

- Eğitim, danışmanlık ve uzmanlık hizmetlerinin sunulması,
- Program Otoritesi ve diğer ilgili kurumlar için bilgisayar sisteminin kurulmasına destek sağlanması,
- Proje başvurularının seçimi ve değerlendirilmesine uzman desteği sağlanması,
- İzleme ve Proje Seçim Komitelerinin faaliyetlerinin finansmanı,
- Programın bilgilendirme ve tanıtım faaliyetlerine fon sağlanması ve
- Program Otoritesi bünyesinde kurulacak Değerlendirme Grubuna uzman desteği sağlanması

yoluyla uygulamaya geçirilecektir.

**Toplam Harcama** : 11.216.000 (Avro) (2007–2009)

**AB Fonu** : 8.412.000 (Avro) (2007–2009)

**Müdahale Oranı** : %75 (2007–2009)

### **Tedbir 3.1: OP'nin Yönetimi, Uygulanması, İzlenmesi, Kontrolü ve Değerlendirilmesine Destek**

#### **Spesifik Hedefler**

Bu tedbirin hedefi, BROP'un etkin uygulanmasını ve IPA kaynaklarının verimli kullanılmasını sağlamak üzere, programın hazırlanması, uygulanması, izlenmesi, değerlendirilmesi ve kontrolüne ilişkin olarak teknik ve mali destek sağlamaktır.

Bu tedbir, aynı zamanda, BROP çerçevesinde finanse edilebilecek ve KOBİ'lerin talep ve ihtiyaçlarına uygun somut bir proje havuzu geliştirmek ve hedef bölge başta olmak üzere proje hazmetme kapasitesini artırmayı da amaçlamaktadır.

Söz konusu tedbir kapsamında, Program Otoritesinin geçiş dönemi sonrasında gerçekleştireceği akreditasyon hazırlık çalışmaları da desteklenecektir.<sup>31</sup>

<sup>31</sup> Geçiş dönemi ilk programlama dönemini kapsamaktadır. (2007–2009)

## **Gerekçe**

BROP'un hazırlık sürecinde karşılaşılan temel engellerden bir tanesi BROP'un müdahale alanlarının ve tedbirlerinin belirlenmesine ve KOBİ'lerin asıl ihtiyaçlarının karşılanmasına katkıda bulunacak somut bir proje havuzunun bulunmamasıdır.

Diğer taraftan, yerel kamu ve özel kuruluşları, sektörel dernekler ve NGO'lar projelerin geliştirilmesi ve uygulanmasında yeterli kapasiteye sahip değildir. BROP kapsamında finanse edilecek projelerin hazırlanmasıyla ilgili gerekliliklerin karşılanması amacıyla potansiyel yararlanıcıların kapasitelerinin güçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

IPA fonlarının uygulanması, yönetimi, izlenmesi, değerlendirilmesi ve kontrolü kapsamlı ve profesyonel bir idari çerçeveye gerektirmektedir. Bu durum, BROP Program Otoritesi ve BROP uygulamasına dahil olan diğer kuruluşlar için büyük önem taşımaktadır.

BROP kapsamında IPA yardımının uygulanması, izlenmesi ve kontrolüyle ilgili görevlerin etkin bir şekilde yerine getirilebilmesi BROP'un yönetimi ve uygulamasından sorumlu kurumlara yazılım dahil olmak üzere eksiksiz IT ofis ekipmanı ve diğer ofis ekipmanlarının sunulmasına bağlıdır.

Diğer taraftan, geçiş dönemi sonrasında, ihale, sözleşme ve ödeme fonksiyonları Program Otoritesi tarafından yerine getirilecektir. Bu bağlamda, Program Otoritesi içerisinde söz konusu fonksiyonların uygulanmasından sorumlu bir Birim kurulacaktır. Bu fonksiyonları yerine getirebilmek amacıyla geçiş dönemi sonrasında Program Otoritesinin akreditasyonu da dahil olmak üzere gerekli kurumsal kapasitenin kurulması ve nitelikli iş gücünün geliştirilmesine büyük önem verilecektir.

## **Tanım**

Bu tedbir çerçevesinde, BROP'un hazırlanması, yönetimi, uygulanması, izlenmesi, kontrolü ve değerlendirilmesi ve geçiş dönemi sonrasında Program Otoritesinin yeniden akreditasyonuna ilişkin olarak Program Otoritesi'nin ve BROP'un uygulamasında yer alan diğer ilgili kuruluşların yanı sıra ulusal, bölgesel, yerel ve sektörel tüm paydaşların idari, teknik ve insan kaynakları kapasitesini güçlendirmeye odaklanan kapsamlı destek faaliyetleri sağlanacaktır.

Ayrıca, IT araçlarının ve diğer ofis ekipmanlarının uygun yazılım ile satın alımı ve yerleştirilmesi de bu tedbir kapsamında planlanmaktadır.

## **Uygun Faaliyetler**

➤ **Proje havuzu hazırlanmasına destek**

- Proje hazırlama ve uygulamada danışmanlık ve eğitim desteği sağlanması,
- Proje oluşturma ve geliştirmede destek sağlanması,
- BROP kapsamında alınan proje tekliflerinin finanse edilebilirlikleri açısından değerlendirilmesi,
- Mevcut OP'nin ve ileride hazırlanacak OP'lerin uygulanabilmesi için gerekli olabilecek çalışmaların yürütülmesi,
- BROP kapsamında finanse edilebilecek bir proje listesinin hazırlanması.

➤ **BROP'un uygulanma sürecine destek olmak amacıyla programın stratejik öncelikleriyle bağlantılı araştırma, analiz vb. çalışmaların yürütülmesi**

➤ **Yönetim sürecinde destek sağlanması:**

- Projelerin değerlendirilmesinde destek sağlanması,
- Proje seçimi ve doğrulama süreçlerinde destek sağlanması,
- İhale dokümanlarının hazırlanmasında destek sağlanması,
- Program Otoritesine, OP yönetimi ve projelerin doğruluğunun iyileştirilmesine yönelik olarak danışmanlık desteği sağlanması,
- Çalışma ziyaretleri ve stajlar yoluyla OP'nin yönetiminde yer alan personele bilgi desteği sağlanması,
- Eğitim ihtiyaç analizleri ve eğitim planlarının hazırlanmasına destek sağlanması,
- Tedbirlerin hazırlanması, seçimi, doğrulanması, uygulanması, denetimi ve izlenmesiyle ilgili görevleri yerine getirmek amacıyla Program Otoritesinde görevlendirilecek kamu personeline ve söz konusu görevleri yerine getiren diğer personele yönelik ödemeler.

➤ **İzleme sürecinde destek sağlanması:**

- BROP İzleme Komitesi faaliyetlerine destek sağlanması (idari maliyetler, toplantıların organizasyonu ve Komite faaliyetleriyle ilgili diğer maliyetlerin karşılanması dahil olmak üzere),
- İzleme Komitesi'ne uzmanlık hizmetleri ve eğitim sağlanması,
- İzleme sisteminin etkinliğini iyileştirmeye yönelik uzmanlık sağlanması,
- Program Otoritesi tarafından BROP uygulama raporlarının hazırlanmasına destek sağlanması
- İzleme kaynaklarından veri temin edilmesi.

➤ **Kontrol sürecinde destek sağlanması:**

- Bağımsız denetçiler tarafından dış denetimin (kurumsal ve finansal) yürütülmesi,
- Saha kontrollerinin yapılması.

➤ **Değerlendirme:**

- Program Otoritesi bünyesinde yer alan Değerlendirme Birimi'nin faaliyetleriyle ilgili idari maliyetlerin karşılanması,
  - Dış değerlendiriciler tarafından yapılan değerlendirmelerin maliyetlerinin desteklenmesi,
  - Değerlendirme Birimi personeline gerekli eğitimlerin verilmesi.
- BROP'un yönetim, uygulama, izleme, kontrol ve değerlendirme süreçleri için gerekli olan **donanım, yazılım ve diğer ofis ekipmanlarının satın alımı ve yerleştirilmesi.**
- **Geçiş dönemi sonrasında Program Otoritesine destek sağlanması:**
- Gerekli yapıların kurulmasına destek sağlanması,
  - Akreditasyon için gerekli olan dokümanların hazırlanması ve güncellenmesi,
  - Program Otoritesi personeline uzman desteği sağlanması ve eğitim verilmesi.

### **Nihai Yararlanıcılar**

Bu tedbirin uygulanmasından sorumlu kuruluş BROP Program Otoritesi (STB içerisinde BROP Teknik Yardım Birimi) ve programın ulusal, bölgesel, yerel ve sektörel paydaşlarıdır.

Bu tedbirin nihai yararlanıcıları aşağıda verilmektedir:

- BROP Program Otoritesi,
- BROP İzleme Komitesi,
- Proje Seçim Komiteleri,
- STB,
- BROP'un uygulamasında yer alan diğer kuruluşlar,
- Kamu Kuruluşları,
- Üniversiteler,
- Yerel ve Bölgesel Otoriteler,
- Sanayi ve Ticaret Odaları,
- OSB'ler, KSS'ler, TGB'ler, TEKMER'ler vs.,
- Hükümetler Dışı Organizasyonlar (NGO),
- Sektörel Dernekler,
- KOBİ'ler.

### **İzleme Göstergeleri**

**Toplam Harcama** : 9.366.000 (Avro) (2007-2009)

**AB Fonu** : 7.024.500 (Avro) (2007-2009)

Müdahale Oranı : % 75

Gösterge Türü	Gösterge	Mevcut Değer (2006)	Hedef Değer (2009)	Doğrulama Kaynağı
ÇIKTI GÖSTERGELERİ	Proje hazırlama, oluşturma ve uygulanmasına ilişkin olarak düzenlenen eğitim sayısı	0	24	STB, İzleme Sistemi, proje ve programlama raporları
	Destek sağlanan İzleme Komitesi toplantılarının sayısı	0	6	STB, İzleme Sistemi, proje ve programlama raporları
	Projelerin yürütüldüğü yerde gerçekleştirilen kontrollerin sayısı	0	45	STB, İzleme Sistemi, proje ve programlama raporları
	Sağlanan uzmanlık, analiz ve çalışmaların sayısı	0	10	STB, İzleme Sistemi, proje ve programlama raporları
	Çalışma ziyaretlerinin ve stajların sayısı	0	6/3	STB, İzleme Sistemi, proje ve programlama raporları
	Satın alınan ve yerleştirilen bilgisayar ve diğer ofis ekipmanlarının sayısı*	0	255	STB, İzleme Sistemi, proje ve programlama raporları

\* Bilgisayar, yazıcı, internete erişim, yazılım, fotokopi makinesi, faks, görsel konferans ekipmanları vb.

### Tedbir 3.2: OP Tedbirlerinin Tanıtılması

#### Spesifik Hedefler

Bu tedbirin hedefi IPA Uygulama Tüzüğü'nün BROP'un ve projelerin tanıtımıyla ilgili 62 ve 63. maddelerinden kaynaklanan yükümlülüklerin yerine getirilmesi ve BROP kapsamında destek alabilecek tüm ilgili tarafların ve kamuoyunun yardım kapsamında sağlanan fırsatlar ve sonuçları



hakkında bilgilendirilmesidir.

## **Gerekçe**

Kamuoyunun BROP kapsamında verilen yardım hakkında bilinçlendirilmesini teminen programa ilişkin bilgilerin tüm ilgili taraflara sunulması ve bilgi akışının sağlanabilmesi için Program Otoritesi tarafından etkin bilgi dağıtım kanallarının kurulması gereklidir.

## **Tanım**

Bu tedbir kapsamında, BROP projelerinin potansiyel ve nihai yararlanıcıları, BROP kapsamında verilen yardımın içeriği, seçim kriterleri ve finanse edebilirlik kriterlerine ilişkin olarak bilgilendirici faaliyetler (konferanslar, seminerler, fuarlar ve sergiler), yayınlar (kitapçıklar, broşürler, dergiler vs.), elektronik araçlar (web siteleri, potansiyel yararlanıcılara yönelik veri tabanları) ve/veya görsel-işitsel materyaller yoluyla bilgilendirilecektir.

## **Uygun Faaliyetler**

- Bilgi, tanıtım ve eğitim materyallerinin basımı ve dağıtılması,
- OP'nin uygulanması, yapılan değişiklikler ve yeniden tahsislere ilişkin sürekli bir bilgi sisteminin kurulması,
- Konferans, eğitim ve çalıştayların düzenlenmesi,
- Potansiyel yararlanıcılar, ekonomik, ticari, mesleki ve diğer kuruluşlar için yardımın içeriğine ve belirli projelerin uygulanabilmesi için IPA fonlarına erişebilirliğe ilişkin bilgi değişim sisteminin kurulması (İnternet, medya, broşürler, CD vs.)

## **Nihai Yararlanıcılar**

Bu tedbirin nihai yararlanıcıları aşağıda verilmektedir:

- Program Otoritesi,
- BROP'un uygulamasında yer alan diğer kuruluşlar
- Kamu ve özel kuruluşlar,
- Yerel ve Bölgesel Otoriteler,
- Üniversiteler,
- OSB'ler, KSS'ler, TGB'ler, TEKMER'ler vs.
- Sanayi ve Ticaret Odaları,

- Sektörel Dernekler
- NGO'lar,
- KOBİ'ler,
- Medya,
- Genel Kamuoyu vs.

### İzleme Göstergeleri

**Toplam Harcama** : 1.850.000 (Avro) (2007-2009)

**AB Fonu** : 1.387.500 (Avro) (2007-2009)

**Müdahale Oranı** : % 75

Gösterge Türü	Gösterge	Mevcut Değer (2006)	Hedef Değer (2009)	Doğrulama Kaynağı
<b>ÇIKTI GÖSTERGELERİ</b>	Tanıtım faaliyetlerinin sayısı (seminerler, konferanslar, toplantılar, çalıştaylar vs.)	0	50	STB, İzleme Sistemi, programlama raporları

<p style="text-align: center;"><b>SONUÇ</b></p> <p style="text-align: center;"><b>GÖSTERGELERİ</b></p>	<p>Alınan proje teklifi sayısı</p>	<p style="text-align: center;">0</p>	<p style="text-align: center;">1.500</p>	<p>STB, İzleme Sistemi, programlama raporları</p>
--	------------------------------------	--------------------------------------	--	---

### 3.3. Yatay Konular

Kadın – erkek eşitliği, çevrenin korunması, sivil toplum katılımı, coğrafi ve sektörel konsantrasyon BROP’un tüm öncelik eksenleri ve tedbirlerine entegre edilecek yatay konular arasında yer alır. BROP’un öncelik ve tedbirleri bu yatay hedeflere ulaşılmasına katkıda bulunacaktır.

#### Kadın – Erkek Eşitliği

Son yıllarda, Türkiye başta yasal çerçeve olmak üzere kadın haklarının iyileştirilmesine yönelik önemli bir ilerleme kaydetmiştir. Bununla birlikte, mevzuatın uygulanabileceği ortam tamamıyla oluşturulmamıştır. Mevzuat somut eylem planları, güçlü kurumlar ve yeterli kaynaklarla desteklenmelidir.

Olumlu gelişmelere ve Anayasa ve ilgili kanunlarla sağlanan yasal güvenceye karşın Türkiye’de, özellikle de 12 Düzey II bölgesinde kadınların durumu başta eğitime erişim ve işgücü piyasasına düşük katılım oranları olmak üzere endişe kaynağı oluşturmaktadır. Kadınlar düşük eğitim düzeylerine bağlı olarak ayrımcı uygulamalara maruz kalabilmektedir. Kadın haklarına tam saygı gösterilmesi özellikle ülkenin geri kalmış bölgelerinde temel bir sorun alanı olmaya devam etmektedir.

2005 TÜİK verilerine göre 15-64 arası yaş grubu için, Türkiye’de erkeklerin iş gücüne katılım oranı **%76,2** ile AB üyesi 25 ülkenin %77,9 olan ortalamasına çok yakın olmasına karşın, **%26,5** olan kadın iş gücüne katılım oranı %62,9 olan AB-25 ortalamasının oldukça altında kalmaktadır.<sup>32</sup>

2004 yılı EUROSTAT verilerine göre Türkiye’de kadınların iş gücüne katılım oranı AB’ye yeni katılan ülkeler de dahil olmak üzere tüm AB Üyesi Ülkelerden daha düşüktür. (Tablo 51) Türkiye’de iş gücüne katılım oranı cinsiyet açısından dikkate alındığında, 2005 yılında, erkeklerin iş gücüne katılım oranı %72.2 olmasına karşın bu oran kadınlar için %24.8 olarak gerçekleşmiştir.

<sup>32</sup> 2005 yılı TÜİK verileri (Türkiye’deki erkek ve kadın iş gücüne katılım oranları için)

İstihdam ve iş gücüne katılım oranları açısından kadın ve erkekler arasındaki bu büyük farkın temel nedenleri aşağıda sunulmaktadır:

- Ülkedeki uzun dönem ve yüksek işsizlik oranları,
- Tarımsal istihdamda azalma,
- Daha önceden tarımsal sektörlerde istihdam edilen kadınların kentlerde tarım dışı sektörlerde istihdam edilmek için yeterli niteliklere sahip olmaması,
- Çocuk ve yaşlı bakım hizmetlerine erişim imkanlarının yetersizliği.

Bu kapsamda, kadınların iş gücüne katılımı teşvik edilmeli ve istihdam ve işsizlik oranlarındaki cinsiyet farkı kadınların yeni iş alanlarına, finansman araçlarına ve danışmanlık hizmetlerine erişimlerinin kolaylaştırılması yoluyla azaltılmalıdır. Kadın girişimciliği, start-up destekleri ve danışmanlık hizmetleri yoluyla desteklenecektir.

Kadın – erkek eşitliği BROP’un tüm tedbirlerince ele alınacak ve programın tüm tedbirleri doğrudan ya da dolaylı olarak kadınların istihdam oranlarının artırılmasına katkıda bulunacaktır.

Aşağıda belirtilen tedbirler bu yatay konuyu münhasıran ele alacaktır:

Tedbir 1.2: Finansman Araçlarının Oluşturulması ve Geliştirilmesi

Tedbir 2.1: İşletmelere Temel Bilgi ve Danışmanlık Desteği Sağlanması

Tedbir 2.2: Sanayi Alanında İşbirliğinin Güçlendirilmesi

BROP’un uygulanması sırasında kadın - erkek eşitliği proje değerlendirilmesi ve seçimi süreçlerinde ek puan verilmesi yoluyla sağlanacaktır. Bu bağlamda, kadın - erkek eşitliğini sağlamaya yönelik bir seçim kriteri her bir tedbir altına eklenecektir. Ayrıca, BROP’tan mali yardım talep eden potansiyel faydalanıcılar projelerinin bu yatay ilkeyi ihlal etmeyeceğini gösterecekler ve kadın girişimciliği ve istihdamına özel önem vereceklerdir.

BROP Program Otoritesi, aynı zamanda, İzleme Komitesi ve Proje Seçim Komitelerinin kompozisyonunda cinsiyete dayalı dengeli bir katılımı da dikkate alacaktır.

Bu yatay ilkenin uygulanması programın uygulanmasının tüm aşamalarında Program Otoritesi ve

BROP İzleme Komitesi tarafından takip edilecektir.

### **Çevrenin Korunması ve Sürdürülebilir Kalkınma**

Çevresel kirlenmenin temel kaynaklarından birisi tartışmasız sanayi işletmeleridir. Sanayileşme ve kalkınmaya bağlı olarak, sanayi işletmelerinin büyük bölümü üretim faaliyetlerinde yeterli önlemler almaksızın havaya, suya ve toprağa katı, sıvı ve gaz atıkları bırakarak çevreyi kirletmektedirler. Temel kirlilik kaynağının çeşitli mal ve hizmetler üreten sanayi işletmeleri olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra, çeşitli sektörler tarafından üretilen atıklar, kalıntılar, emisyon oranları ve ortaya çıkan kirlenme emek yoğunluğuna, coğrafi konsantrasyona ve üretim süreçlerinde sektörlerin kullandığı enerji türüne göre büyük farklılıklar göstermektedir.

Türkiye’de imalat sanayinde faaliyet gösteren firmaların büyük çoğunluğu büyük şehirlerin içinde ya da yakınlarında ve düşük maliyetlerle sanayi atıklarının bertarafını sağlamak amacıyla uygun limanların, denize yakın bölgelerin, nehir ve göllerin yakınlarında yer almaktadır. Türkiye’nin çevre alanındaki çeşitli uluslararası ve AB düzenlemelerini uyumlaştırıp uygulamaya geçirmesine karşın, yeterli atık arıtma ve depolama fabrikalarının olmayışı söz konusu yasal düzenlemelerin etkin uygulanmasını engellemektedir.

Sürdürülebilir kalkınma için temel koşulu oluşturan çevrenin korunmasıyla ilgili olarak Türkiye’nin temel problemleri Türkiye’nin artan büyüme oranları, göreceli olarak eski teknolojilerin kullanımı ve tekstil, deri ve kimya sektörleri gibi emek yoğun kirleticiler sektörlerin üretimdeki ağırlığıdır.

Söz konusu çevresel sorunların çözümüne yönelik temel araçlardan biri OSB ve KSS’lerde sanayinin kontrollü gelişimini sağlamaktır. Türkiye’deki imalat sanayi işletmelerinin yaklaşık %50’sini kapsayan OSB ve KSS’ler sanayinin kontrollü gelişimi, çevrenin korunması ve OSB’lerde yerleşik işletmelerin AB çevre normlarına uygun üretimi açısından önemli fonksiyonlar üstlenmektedir.

Bunun yanı sıra, kentleşme ve sanayileşme arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi açısından büyük önem taşıyan OSB’ler sanayinin çevre üzerindeki negatif dışsallıklarını kontrol etmek için önemli fırsatlar sunmakta ve sanayinin daha kolay ve daha az maliyetli üretim ve altyapı hizmetlerinden yararlanmalarını sağlamaktadır.

2006 yılı itibariyle 93 OSB tamamlanmış olup, OSB’lerde üretilen atık suların kaynaklanan çevresel kirlenmenin önlenmesi için bu bölgelerde bilimsel verilere dayalı Çevre Yönetim Sistemlerinin geliştirilmesi zorunludur.

Önemli üretim ve yatırım alanları olan OSB’lerin çevre yönetim sistemleri oluşturma ve atık su arıtma tesisleri kurarak bu sistemlerin faaliyete sokulması yoluyla desteklenmesi imalat sanayinin gelişiminin çevreye olan olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak ve çevresel normların etkin kullanımını ve sürdürülebilir kalkınmanın temin edilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu bağlamda, “Çevrenin Korunması ve Sürdürülebilir Kalkınma” yaklaşımı BROP’un tüm tedbirlerinin uygulamasında dikkate alınacaktır. BROP kapsamında yürütülecek her faaliyet çevresel norm ve standartlar ile uyumlu olacak ve sanayileşmenin çevre üzerindeki olumsuz etkileri azaltılacaktır. Ayrıca, BROP’un ikinci öncelik ekseninde, çevreye duyarlı üretim yöntemleri uygulayan, çevresel standartları karşılayan ve enerji verimliliğini ve yenilebilir enerji kaynaklarının kullanımını artırmayı amaçlayan işletme ve projelere öncelik verilecektir.

BROP’un uygulanması sırasında, özellikle de proje seçimi aşamasında, Çevresel Etki Değerlendirme gibi ilgili çevre mevzuatına uyum sağlanması ve potansiyel Natura 2000 alanları üzerindeki olumsuz etkilerin engellenmesi dikkate alınacaktır. AB’nin Çevresel Etki Değerlendirmeye (ÇED) ilişkin 85/337/AET sayılı Direktifi hükümleri ile uyumlu olan ÇED Yönetmeliğine göre, ÇED’e tabi hiçbir proje “ÇED Olumlu” kararı Çevre ve Orman Bakanlığı’ndan alınmadığı müddetçe herhangi bir teşvik, onay, izin, lisans (inşaat ya da yararlanma), kredi ya da mali destek alamayacaktır. Bu çerçevede, ÇED’e tabi projeler ancak “ÇED Olumlu” kararı ile finanse edilebilecektir. Tedbir 1.4 kapsamında yer alan turizm geliştirme projelerinin uygulanması başta olmak üzere, projelerin uygulanması sırasında ÇED’e ve potansiyel Natura 2000 alanlarının korunmasına büyük önem verilecektir.

Ayrıca, Tedbir 2.1 kapsamında, işletmelere EMAS dahil olmak üzere çevresel konulara ilişkin olarak temel bilgi ve danışmanlık desteği sağlanması yoluyla BROP, EMAS (Çevresel Yönetim ve Denetim Planı)’ın uygulanmasını gönüllü temelde teşvik edecektir.

### **Sivil Toplum Katılımı**

Sivil toplum kuruluşları BROP’un hazırlık sürecine en başından itibaren katılım sağlamıştır. BROP’un hazırlık sürecine dahil olan sivil toplum kuruluşlarının listesi aşağıda sunulmaktadır:

- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK)
- Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV)
- OSB, TGB vs. Yönetim Kurulları
- TOBB aracılığıyla Sektör Meclisleri
- Bölgesel ve Sektörel NGO’lar (Bkz. Ek-1)

Yukarıda belirtilen kuruluşlar OP hazırlıklarını yönlendirmek amacıyla BROP Çalışma Grubu’nda yer almışlardır. Ayrıca, BROP’un hazırlık aşamasında OSB Yönetim Kurulları ve Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde faaliyet gösteren şirketlerin görüşleri de alınmıştır.

BROP’un programlama aşamasında yerel ve bölgesel paydaşlara da danışılmıştır. 12 Düzey II

bölgesindeki yerel ve bölgesel paydaşların ve tüm Türkiye'deki kamuoyunun OP'nin hazırlık sürecine dahil edilmesi amacıyla STB tarafından bir danışma süreci başlatılmıştır.

Bu danışma süreci sırasında yerel ve bölgesel paydaşlara örnek soru formları ile birlikte resmi yazılar gönderilmiştir. Söz konusu danışma sürecini desteklemek ve IPA süreci ve BROP'a ilişkin olarak gerekli bilgileri sunmak amacıyla Bakanlık ana web sayfası içerisinde BROP'un yönetici özeti, Taslak BROP'un Türkçe tercümesi, sıkça sorulan sorular, ÇYİPD, ÇYİMÇ, SÇB ve IPA Tüzükleri gibi ilgili tüm bilgileri içeren bir web sayfası kurulmuştur. Her bir paydaştan soru formları ve temas noktaları alınmıştır. Paydaşlarca soru formlarında sunulan görüşler STB tarafından değerlendirilmiş ve ilgili olanlar BROP'a yansıtılmıştır.<sup>33</sup>

Sivil toplumun ve yerel ve bölgesel paydaşların daha geniş katılımı BROP'un uygulanması aşamasında sağlanacaktır. Bu bağlamda BROP İzleme Komitesi'nde yer alacak ilgili sivil toplum kuruluşları ve bölgesel ortaklar aşağıda sunulmaktadır:

- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK)
- Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV)
- GAP İdaresi Başkanlığı

### **Coğrafi, Sektörel ve/veya Tematik Odaklanma**

MIPD'nin coğrafi odaklanma yaklaşımına göre, BROP, kişi başı GSMH'si Türkiye ortalamasının %75'inin altında kalan 12 NUTS II bölgesinde uygulanacaktır. SÇB' ye göre ise, programın coğrafi odaklanması temel olarak 12 NUTS II bölgesi içerisinde tespit edilen 15 Cazibe Merkezi üzerinde olacaktır.

Sektörel odaklanma ilkesi açısından, istihdam yaratma kapasiteleri, iş hacmine ve ülkenin dış gelirlerine olan katkıları ve KOBİ'lerin gelişiminde sahip oldukları büyük önem dolayısıyla imalat sanayi ve turizm sektörleri BROP tarafından dikkate alınmaktadır. BROP'un tematik odaklanması ise imalat sanayi ve turizm sektörlerinde faaliyet gösteren KOBİ'ler, Ar-Ge, inovasyon ve bilgi toplumdur. Bu temalar Türkiye'nin rekabet gücünü artırmada temel sürükleyici faktörler olarak görülmektedir.

---

<sup>33</sup> Yerel ve bölgesel paydaşların listesi ile Programa ilişkin görüşleri ve STB'nin değerlendirmesi için bkz. Ek 1–2.

Bununla birlikte, BROP kapsamında sunulacak fonların hacmi hedef bölgenin bölgesel kalkınmasında doğrudan bir makro ekonomik etki yaratmak için yeterli olmayacaktır. Bu nedenle, daha fazla sektörel ve bölgesel odaklanma sağlanması müdahale alanlarında en fazla etki yaratmak için zorunludur.

Bu bağlamda, BROP, sürdürülebilir tedbirler aracılığıyla fonların etkin ve verimli kullanılmasını güçlendirmek amacıyla desteklenecek müdahale alanları, sektör ve bölgelerin seçimine büyük önem vermektedir.

Bu doğrultuda, projelerin seçimi aşamasında kullanılacak kriterlerin tespitine yönelik ilkeleri de ortaya koyan BROP'un bölgesel, sektörel ve tematik odaklanma stratejisi "**Rekabet Edebilirlik Haritası**", "**Sektörel Yoğunlaşma Tabloları**" ve "**Cazibe Merkezleri Sınıflandırması**" olmak üzere üç sütuna dayanmaktadır.

Söz konusu üç sütuna ek olarak BROP bölgeler arası işbirliğine büyük önem vermektedir. Proje seçimi aşamasında bu konuyu önceliklendirmek için iki ilke belirlenmiştir: Cazibe Merkezlerinin hinterlandı ile etkileşimi ve hedef bölge ile ülkenin geri kalanının özellikle Ar-Ge, inovasyon ve şebekeleşme konularında etkileşimi.

ÇYİPD'de belirtildiği üzere, BROP tedbirleri, 15 Cazibe Merkezine özel önem vermek suretiyle temel olarak 12 NUTS II bölgesinde uygulanacaktır. Bununla birlikte, MIPD'de de belirtildiği üzere, söz konusu odaklanma yaklaşımı bölgesel boyutları olan ve az gelişmiş bölgelerin rekabet gücüne katkıda bulunan ulusal politikaları, kurumları ya da projeleri destekleyici tedbirlerin uygulanmasını da dışlamayacaktır. Bu bağlamda, BROP'un "Ar-Ge, İnovasyon, Teknoloji ve Bilgi Teknolojileri Altyapısının Geliştirilmesi", "İşletmelere Temel Bilgi ve Danışmanlık Desteği Sağlanması" ve "Sanayi Sektörleri Arasında İşbirliğinin Güçlendirilmesi" tedbirleri kapsamında, programın hedef bölgesi ve ülkenin görece gelişmiş bölgeleri arasında başta Ar-Ge, inovasyon ve teknoloji kullanımı alanlarında olmak üzere işbirliğini, ağ oluşturmayı ve kümelenmeyi güçlendirmeyi amaçlayan entegre bölgesel kalkınma projelerine öncelik verilecektir.

BROP kapsamındaki tüm tedbirler için proje teklif çağrıları kısıtlayıcı olmayacak ve hedef bölgedeki tüm bölgelere açık olacaktır. Bununla birlikte, proje seçimi aşamasında projeler BROP'un odaklanma stratejisine dayalı olarak detaylı proje seçim kriterlerine göre önceliklendirilecektir.

## **İyi Yönetişim**

Bu yatay ilke BROP'un uygulanması, izlenmesi ve değerlendirmesi sırasında dikkate alınacaktır. Bu



bağlamda, BROP kapsamında sunulacak IPA fonlarının şeffaf, objektif ve tarafsız uygulaması, başta proje tekliflerinin seçilmesi aşamasında olmak üzere sağlanacaktır.

### **Ayrımcı Olmama ve Dezavantajlı Grupların Dikkate Alınması**

Ayrımcı olmama ve her bir bireye yönelik eşit fırsatlar Anayasada garanti altına alınmıştır. Anayasanın 10. maddesinde aşağıdaki ifade yer almaktadır:

“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.”

Bu bağlamda, BROP’un uygulanmasının tüm aşamalarında bu yatay ilkeye büyük önem verilecek ve Program Otoritesi herhangi bir ayrımcılık olmadan tüm dezavantajlı kişilerin bilgi ve BROP kapsamında sağlanacak desteğe erişimini garanti altına alınacaktır.

Dezavantajlı kişilerin BROP’un uygulamasına katılımı erkek ve kadınların programa eşit katılımının sağlanması gibi BROP’un tüm tedbirlerinde kolaylaştırılacaktır.

Özürliülerin de diğer tüm yararlanıcılarla eşit bir biçimde programa katılmalarını kolaylaştırmak amacıyla BROP kapsamındaki tüm faaliyetlerde dikkate alınacak ve bu kişilerin özürleri nedeniyle herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmaması sağlanacaktır. Özellikle proje seçimi aşamasında özürliü kişileri dikkate alan projelere ek puan verilecektir.

### Yatay Göstergeler

BROP’da öngörülen izleme mekanizmaları aynı zamanda ilgili yatay konularda elde edilen sonuçları da değerlendirecektir. Kaydedilen ilerlemeyi izlemek için aşağıdaki yatay göstergeler kullanılacaktır:

Gösterge Türü	Gösterge	Mevcut Değer (2006)	Hedef Değer (2009)	Doğrulama Kaynağı
<b>SONUÇ GÖSTERGELERİ</b>	Mali yardım alan kadınların mülkiyetinde olan işletmelerin ve start-up’ların sayısı	0	15%	STB, İzleme Sistemi, nihai yararlanıcı, proje ve programlama raporları
	İşletme destek kuruluşları tarafından sağlanan hizmetleri kullanan ve kadınların mülkiyetinde olan işletmelerin ve start-up’ların sayısı	0	15%	STB, İzleme Sistemi, nihai yararlanıcı, proje ve programlama raporları
	Sivil toplum tarafından sunulan proje sayısı	0	60	STB, İzleme Sistemi, programlama raporları
	Cazibe Merkezlerine tahsis edilen BROP bütçesinin oranı	0	75%	STB, İzleme Sistemi, programlama raporları

### 3.4. Diğer Yardım Türleri ile Sağlanan Tamamlayıcılık ve Sinerji

IPA fonlarından sağlanan kısıtlı bütçe ödenekleri göz önüne alındığında, BROP’nin temel müdahale alanlarının uygulanacağı bölgelerin belirlenmesinde seçici bir yaklaşımın geliştirilmesi temel teşkil etmektedir.

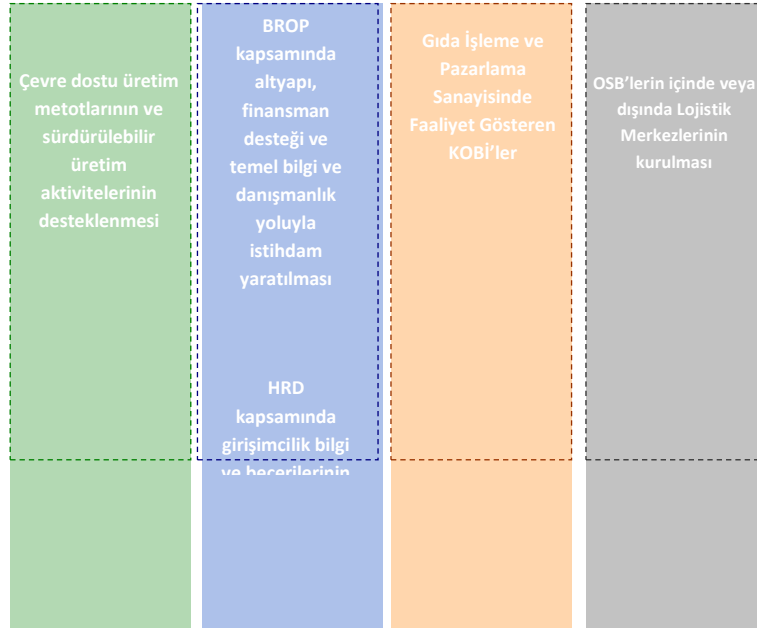
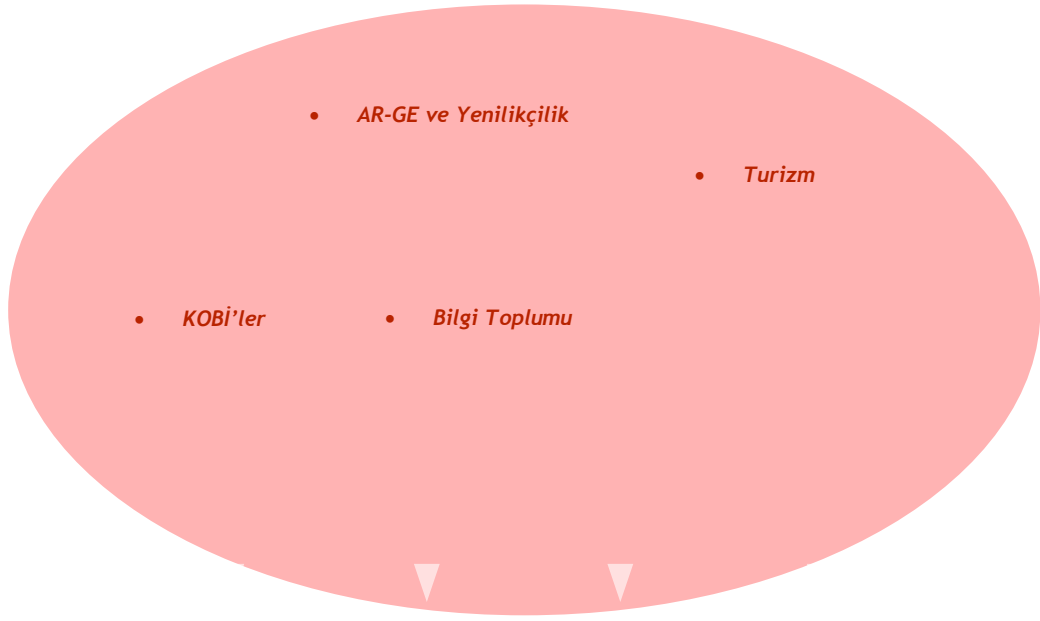
BROP ve diğ er OP'ler ve aynı zamanda Ulusal ve Topluluk Programları arasındaki müdahale alanlarının tamamlayıcılığı ve ç akış manın önlenmesi, BROP kapsamında verilecek olan finansal yardımın uyumlu ve verimli bir şekilde kullanımı açısından önem arz etmektedir.

### 3.4.1. Diğ er Operasyonel Programlar İ le Tamamlayıcılık ve Sinerjiler

Yukarıda belirtilen hususlar çerçevesinde, özellikle BROP'un müdahale alanlarının etkinliğ inin artırılması açısından, Ulaştırma OP'si, Çevre OP'si, İnsan Kaynaklarını Geliştirme OP'si ve Kırsal Kalkınma OP'si arasında bir sinerjinin oluşturulması şarttır. BROP ve diğ er OP'ler arasında tamamlayıcılığı ve sinerjiyi sağlayacak olan temel alanlar **Figür 17** ve **Tablo 48**'de belirtilmektedir.

### Ş ekil 17: BROP'nin Diğ er OP'ler İ le Tamamlayıcılığı

**Bölgesel Rekabet Edebilirlik OP**



- Su Rezervi
- Atık Yönetimi
- İstihdam
- Eğitim ve
- Kırsal Kalkınmanın Sürdürülebilir Gelişimi
- Verimli Ulaşım Sistemi

Çevre OP

İnsan Kaynaklarını  
Geliştirme OP

Kırsal Kalkınma

Ulaştırma OP

**Bölgesel Rekabet Edebilirlik  
Operasyonel Programı**

**Diğer Operasyonel Programlar**

**Tablo 48: Diğer Operasyonel Programlar İle Tamamlayıcılık**

**Öncelik Eksen 1: İş Ortamının İyileştirilmesi**

BROP'un **Tedbir 1.1**'i kapsamında OSB'lerin içinde veya dışında Lojistik Merkezlerinin kurulması desteklenecektir. Bu **Ulaştırma OP**'si ile tamamlayıcılığı sağlayacaktır.

Gıda sanayi araştırma ve geliştirme alanlarında BROP'un **Tedbir 1.3**'ü kapsamında desteklenecektir. Bu **Kırsal Kalkınma OP**'si ile tamamlayıcılığı sağlayacaktır.

**Kırsal Kalkınma OP**'si kırsal turizme özel önem vererek mikro işletmelere odaklanan kırsal ekonominin çeşitlendirilmesini ve el sanatları alanında edinilen yerel bilgi ve deneyime dayalı mikro işletmelerin ve girişimciliğin geliştirilmesini destekleyecektir. Diğer taraftan, kırsal alanlar dışında kalan turizm alanlarının canlandırılması ve peyzajı, tanıtım ve pazarlaması ve Turizm Bilgi Merkezlerinin kurulması BROP'un **Tedbir 1.4**'ü kapsamında desteklenecektir.

**İnsan Kaynakları OP**'si tarafından KOBİ'lerin girişimcilik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesine yönelik eğitimlerin sunulabilmesi için KOBİ'lere yönelik gerekli eğitim altyapısı İnsan Kaynakları OP'si ile yakın işbirliği içerisinde BROP'un **Tedbir 1.1** ve **1.3**'ü kapsamında kurulacak ve iyileştirilecektir.

**Öncelik Eksen 2: İşletme Kapasitesinin GÜçlendirilmesi ve Girişimciliğin Desteklenmesi**

**İnsan Kaynaklarını Geliştirme OP**'si altında, girişimcilik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesine yönelik eğitim hizmetleri ihtiyacı duyulan yetişmiş iş gücünün sağlanması amacıyla işletmelerin kuruluş ve gelişme aşamalarında sunulacaktır. Ayrıca, İnsan Kaynakları OP'si kadın ve genç girişimciliği de destekleyecektir.

**İnsan Kaynaklarını Geliştirme OP**'sinden gerekli eğitimlerin sağlanması yoluyla işletmelerin insan kaynakları kapasitesinin BROP'un **Tedbir 2.1**'i kapsamında sunulan bilgi ve danışmanlık ile işbirliği içerisinde desteklenmesi sinerji ve etkinlik yaratacaktır.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı ile varılan mutabakat çerçevesinde, **BROP'un Tedbir 2.1**'i kapsamında et, süt, meyve, sebze ve balıkçılık sektörleri dahil olmak üzere gıda sanayi alanında faaliyet

gösteren KOBİ'ler temel bilgi ve danışmanlık alanlarında desteklenecektir. Diğer taraftan, et, süt, meyve, sebze ve balıkçılık sektörlerinde faaliyet gösteren KOBİ'lere yönelik yatırım desteği **Kırsal Kalkınma OP'si** tarafından verilecektir. **Kırsal Kalkınma OP'si** altında gıda sanayine bilgi ve danışmanlık desteği verilmeyecektir.

**BROP** kapsamında işletmelerin çevre dostu üretim metotlarının ve sürdürülebilir üretim faaliyetlerinin desteklenmesi, **Çevre OP'sinin** hedeflerinin gerçekleştirilmesinde olumlu bir etki yaratacaktır.

OP'ler arasında tamamlayıcılığın sağlanması ve çakışmanın önlenmesi için, STB ve diğer OP'lerden sorumlu ilgili Bakanlıklar arasında bir koordinasyon mekanizması oluşturulmuştur.

Bu çerçevede, düzenli diyalogun ve BROP ve İnsan Kaynaklarını Geliştirme OP'sinin yakın işbirliği gerektiren müdahalelerine ilişkin bilgi değişiminin sağlanması amacıyla **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı** ile bir **Teknik Komite** kurulmuştur. Komite kapsamında, 5 Ekim 2006, 3 Kasım 2006 ve 29 Haziran 2007 tarihlerinde olmak üzere programlama dönemi boyunca üç toplantı düzenlenmiştir. Bu Komite iki OP'nin uygulanma aşamasında da koordinasyonu sağlamaktan sorumlu olacaktır. Bu bağlamda, BROP'un Tedbir 1.1 ve 1.3'ü ile İnsan Kaynaklarını Geliştirme OP'sinin Tedbir 3.2'sinin uygulanmasında koordinasyonun sağlanmasına özel önem verilecektir. İnsan Kaynaklarını Geliştirme OP'sinin Tedbir 3.2'si altında KOBİ'lere gerekli eğitimler sağlanırken, BROP'un Tedbir 1.1 ve 1.3'ü kapsamında KOBİ'lere yönelik eğitim altyapısı kurulacak ve iyileştirilecektir. İki OP'nin uygulanması sırasında bu faaliyetlerin koordinasyonu Teknik Komite tarafından sağlanacaktır.

İnsan Kaynakları OP'si ve BROP arasındaki etkileşim ve sinerji **Tablo 49'**da sunulmaktadır.









Tablo 49: BROP ve İnsan Kaynaklarını Geliştirme OP'si Arasındaki Tamamlayıcılık

BROP		İKG OP	
Öncelik / Tedbir	Açıklama	Öncelik / Tedbir	Açıklama
<p>Ö1: İş Ortamının iyileştirilmesi</p> <p>T1.1: Sanayi Altyapısının Geliştirilmesi</p>	<p>Bu tedbir sanayi alanlarının doluluk oranlarının artırılması yoluyla istihdamın iyileştirilmesine hizmet edecektir. Kadın ve genç işsizler ile dezavantajlı kişiler proje seçim kriterleri kapsamında da belirtilmekte olup, bu gruplara öncelik verilecektir.</p>	<p>P1: Daha fazla kişiyi istihdama çekmek ve korumak</p> <p>Tedbir 1.1, 1.2, 1.3, 1.4</p>	<p>Hedef grupların (kadınlar ve genç işsizler, eski tarım işçileri ve dezavantajlı kişiler) istihdam edilebilirliğini iyileştirmek daha nitelikli iş gücünün sunulmasını sağlayarak iş ortamının iyileştirilmesini destekleyecektir. Kamunun istihdam hizmetlerinin iyileştirilmesi iş gücü ihtiyaçlarının karşılanmasını kolaylaştırarak Sanayi Bölgelerine ve OSB'lere hizmet edecektir.</p>
<p>Ö1: İş Ortamının iyileştirilmesi</p> <p>T1.2: Yeni finansal araçların oluşturulması ve geliştirilmesi</p>	<p>Bu tedbir, gerekli mali araçların sağlanması yoluyla yeni işletmelerin kurulmasını sağlayacak ve mevcut işletmelerin istihdam kapasitesini artıracaktır. Bu durum sonuç olarak istihdam artışı üzerinde olumlu etkide bulunacaktır.</p>	<p>P1: Daha fazla kişiyi istihdama çekmek ve korumak</p>	<p>Finansman araçlarının oluşturulması ve geliştirilmesi ek istihdam yaratacak ve böylelikle İnsan Kaynakları OP'sinin hedef grubuna (kadınlar ve genç işsizler, eski tarım işçileri ve dezavantajlı kişiler) daha fazla ve daha iyi istihdam olanakları sağlayacaktır.</p>



<p><b>Ö1: İş Ortamının iyileştirilmesi</b></p> <p><b>T1.4: Turizm altyapısının iyileştirilmesi</b></p>	<p>Bu tedbir hedef bölgelerde turizm sektöründeki istihdam olanaklarını artıracaktır. Böylelikle, işsiz hedef gruplara yönelik olarak turizm alanında mesleki eğitim sağlayacak olan İnsan Kaynakları OP'sine katkıda bulunacaktır.</p>	<p><b>Ö1: İş Ortamının iyileştirilmesi</b></p> <p><b>T1.3: Ar-Ge, inovasyon, teknoloji ve bilgi teknolojileri altyapısının geliştirilmesi</b></p> <p>Bu tedbir beceri gerektiren istihdam yaratırken işletmeler ve üniversiteler arasındaki ilişkiyi güçlendirecektir. Sonuç olarak iş gücü piyasası ve eğitim arasında daha iyi bağlantı kurmayı ve istihdamı artırmayı amaçlayan İnsan Kaynakları OP'sine katkıda bulunacaktır.</p>	<p></p> <p></p> <p><b>Ö1: Daha fazla kişiyi istihdama çekmek ve korumak (T 1.1, 1.2, 1.3)</b></p>	<p><b>Ö1: Daha fazla kişiyi istihdama çekmek ve korumak (T.1.2)</b></p> <p><b>Ö 2: Eğitim ve istihdam piyasası arasındaki bağlantıyı güçlendirmek (T 2.2)</b></p> <p><b>Ö 3: Çalışanların, işletmelerin ve girişimcilerin uyum yeteneğinin artırılması (T 3.2)</b></p>	<p>1. Öncelik altında yer alan Tedbir 1.1, 1.2, 1.3 hedef gruplara yönelik olarak mesleki eğitim sağlayacaktır. Turizm sektöründeki mesleki eğitimler BROP'un turizm altyapısını iyileştirdiği bölgelerde yoğunlaşacaktır.</p>	<p>İnsan Kaynakları OP'sinin istihdam önceliği kapsamında temel hedef gruplarından birisi de genç işsizlerdir. Rakamlar iş gücü piyasasının yeterli ve nitelikli istihdam yaratamadığını göstermektedir. BROP'un Tedbir 1.3'ü daha nitelikli istihdam yaratılmasına yardımcı olacak ve üniversite mezunlarının ihtiyaçlarını karşılayacaktır. İnsan Kaynakları OP'sinin Öncelik 2'si eğitim ve iş gücü piyasası arasındaki bağlantıyı iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu tedbir Ar-Ge, İnovasyon, Teknoloji ve BİT alanlarında ihtiyaç duyulan iş gücünü eğitmek için gerekli temeli sağlayacaktır.</p> <p>Öncelik 3 Tedbir 3.2'nin hedef grubu uyum yetenekleri anlamında BİT alanında yürütülen faaliyetlerden de faydalanacaktır.</p>
--	---	---	---	--	--	--

<p><b>Ö2: İşletme Kapasitelerinin Artırılması ve Girişimciliğin Teşvik Edilmesi</b> T2.1: İşletmelere temel bilgi ve danışmanlık desteği sağlanması</p>	<p>Bu tedbir KOBİ'lerin girişimcilik becerilerinin iyileştirilmesini ve istihdam yaratılmasına destek olmayı amaçlamaktadır. Bu İnsan Kaynakları OP'sine katkıda bulunarak daha fazla istihdam olanakları yaratacaktır.</p>	<p style="text-align: center;">    </p>	<p><b>Ö1: Daha fazla kişiyi istihdama çekmek ve korumak (T 1.1.1, 1.2, 1.3)</b> <b>Ö3: 1 Çalışanların, işletmelerin ve girişimcilerin uyum yeteneğinin artırılması (</b></p>	<p>İnsan Kaynakları OP'si istihdam önceliği altında hedef gruplara yönelik girişimcilik eğitimleri içermektedir. Eğitilen hedef gruplar BROP tarafından iş planı hazırlanması vb. gibi destekler yoluyla iş kurmaları için desteklenebileceklerdir. Duplikasyondan kaçınmak amacıyla İnsan Kaynakları OP'si yalnızca belirli işsiz gruplara yönelik girişimcilik eğitimleri sağlayacak ve seminer vb. faaliyetler yürütmeyecektir.</p> <p>Öncelik 3 Tedbir 3.2 kapsamında yürütülecek işçilerin, işletmelerin ve girişimcilerin uyum becerilerini iyileştirmeyi amaçlayan faaliyetler BROP'u KOBİ'lerin girişimcilik becerilerinin iyileştirilmesi alanında destekleyecektir.</p>
---	---	---	--	---

STB, ayrıca, IPA kapsamında hazırlanan diğer OP'lerin hazırlık çalışmalarına söz konusu programlar ve BROP arasındaki tamamlayıcılığı sağlamak ve sınırları belirlemek amacıyla katkıda bulunmak için Ulaştırma ve Çevre OP'lerinin Çalışma Grubu toplantılarına katılım sağlamakta ve Kırsal Kalkınma OP'sinin Yönlendirme Komitesinde yer almaktadır.

Bu kapsamda, Kırsal Kalkınma OP'si ile tamamlayıcılığı sağlamak ve çakışmayı engellemek için Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile 5 Mart 2007 tarihinde bir toplantı düzenlenmiş ve toplantı sırasında aşağıdaki kararlar alınmıştır:

- Tarım ve balıkçılık ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması ile ilgili olarak iki program arasında benzerlikler görülmekle birlikte, **yararlanıcılar ve yatırım şekilleri açısından önemli farklılıklar bulunmaktadır**. Kırsal Kalkınma OP'si kapsamında KOBİ'lere hibe programları sunulacak olmasına karşılık BROP kapsamında bireysel işletmelere yönelik olarak herhangi bir destek olmayacaktır.
- Et, süt, meyve ve sebze ve balıkçılık sektörleri dahil olmak üzere **gıda sanayi "araştırma ve geliştirme faaliyetleri"** ve **"temel bilgi ve danışmanlık hizmetleri"** alanlarında BROP'un **Tedbir 1.3'ü** ve **2.1'i** kapsamında desteklenecektir. Diğer taraftan, söz konusu sektörler için ekipman alımı ve modernizasyon tipi yatırım desteği Kırsal Kalkınma OP'si kapsamında sağlanacaktır.
- **Turizm alanında, kırsal alanlar dışında kalan turizm alanlarının** canlandırılması ve peyzajı, tanıtım

ve pazarlaması ve Turizm Bilgi Merkezlerinin kurulması BROP'un **Tedbir 1.4'**ü kapsamında desteklenecektir. Kırsal Kalkınma OP'si kırsal turizme özel önem vererek mikro işletmelere odaklanan kırsal ekonominin çeşitlendirilmesini ve el sanatları alanında edinilen yerel bilgi ve deneyime dayalı mikro işletmelerin ve girişimciliğin geliştirilmesini destekleyecektir. Bunun yanı sıra, BROP'un **Tedbir 2.1'i** kapsamında kırsal turizm işletmelerine, söz konusu işletmeler Kırsal Kalkınma OP'si kapsamında desteklendiği için, herhangi bir destek sunulmayacaktır. BROP kapsamında işletmelere yönelik herhangi bir hibe programı olmayacaktır.

IPA'nın kurumsal kapasite geliştirme bileşeniyle yakın işbirliği de sağlanacaktır. BROP'un Teknik Yardım tedbirleri haricinde, BROP'un uygulanmasını destekleyecek kurumsal kapasite geliştirme faaliyetleri uygun olması halinde IPA'nın kurumsal kapasite geliştirme bileşeni kapsamında finanse edilecektir.

BROP'un uygulanması sırasında uygun olduğu durumlarda ilgili sınır ötesi programlarla, özellikle Avrupa Komşuluk Politikası Aracı kapsamında finanse edilen "Karadeniz" sınır ötesi programı ile tamamlayıcılık ve sinerji aranacaktır.

### **3.4.2. Ulusal Programlarla Tamamlayıcılık ve Sinerji**

BROP'un temel müdahale alanları kapsamında, hedefleri ve uygulama dönemi BROP ile tam bir uyum içerisinde olan dört ulusal strateji dokümanı bulunmaktadır. Söz konusu ulusal programlar aşağıda sunulmaktadır:

#### **Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007–2013)**

Operasyonel Programın hedefleri, stratejisi ve müdahale alanları 2007–2013 dönemini kapsayan 9ncu Kalkınma Planı ile örtüşmektedir. Planın temel kalkınma eksenleri "Rekabetin Artırılması" ve Bölgesel Kalkınmayı Sağlamak" tır. Planda, bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmanın yanı sıra bölgelerin rekabet gücünü de artırmayı amaçlayan dengeli bir bölgesel kalkınma politikası oluşturulmuş bulunmaktadır.

Bu çerçevede, Planda, Cazibe Merkezleri yaklaşımı geliştirilmiştir. Bu yaklaşımın temel amacı, yüksek gelişme potansiyeli taşıyan ve özellikle az gelişmiş bölgelerde çevresinin gelişimine de katkıda bulunabilecek belirli Cazibe Merkezleri belirlemektir. Bu Merkezler için Planda ortaya konan temel öncelikler; bu merkezlerin ulaşılabilirliklerinin iyileştirilmesi, fiziksel ve sosyal altyapılarının güçlendirilmesi ve bu merkezlere yapılacak olan yatırımları teşvik ederek söz konusu merkezlerde yeni sanayi odaklarının oluşturulmasıdır. Bu yaklaşım, aynı zamanda, Stratejik Çerçeve Belgesi ve

BROP'a da yansıtılmıştır.

### **Orta Vadeli Program (2007–2009)**

Orta Vadeli Programın temel hedefleri, işletmelerin rekabet gücünü artırmak, bölgesel kalkınmayı sağlamak ve gelişmişlik farklarını azaltmaktır.

Orta Vadeli Planın ana tematik müdahale alanları aşağıda belirtilmektedir:

- Girişimciliğin desteklenmesi,
- Yenilikçilik, üretkenlik ve teknolojinin etkin kullanımının desteklenmesi,
- Finansal araçların çeşitlendirilmesi,
- İşletmelerin fiziki ve teknolojik altyapısının iyileştirilmesi ve işletmeler arasındaki işbirliğinin artırılması,
- Kurumsallaşmanın yaygınlaştırılması

BROP bu tematik müdahale alanları ile uyumludur. Ayrıca, bölgesel yaklaşım açısından da, BROP ve Program arasında uyum bulunmaktadır. Programda, bölgelerarası göç eğilimini bu bölgelere yönlendirmek amacıyla bölgesel cazibe merkezleri öngörülmektedir.

### **KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı (2007–2009)**

KOBİ Stratejisi ve Eylem Planının temel amacı Türk KOBİ'lerinin rekabet gücünü artırmaktır. Bu hedefe ulaşmak için KOBİ Stratejisi ve Eylem Planında tüm ülke için ortaya konan temel müdahale alanları aşağıda sunulmaktadır:

- Girişimciliğin geliştirilmesi
- İş geliştirme
- KOBİ'lerin uluslararası pazara entegrasyonu
- İş ortamının iyileştirilmesi
- Teknolojik ve yenilikçilik kapasitesinin geliştirilmesi

Bu tematik müdahale alanları BROP ile uyumludur.

## **Bilgi Toplumu Stratejisi (2006-2010)**

BROP'un hazırlık çalışmaları sırasında dikkate alınan bir diğer rehber doküman ise Bilgi Toplumu Stratejisidir (2006-2010).

Bilgi toplumunun yol haritası olan Strateji Dokümanı'nın ve Eylem Planının uygulanması Türkiye'de bilgi toplumunun gelişimine katkıda bulunacaktır. BROP'un Bilgi İletişim Teknolojileri alanındaki temel müdahale alanları Bilgi Toplumu Stratejisine uygun olarak geliştirilmiştir.

Stratejide, Türkiye'nin Bilgi Toplumuna geçiş sürecindeki temel stratejik öncelikleri belirlenmiştir. Bu stratejik öncelikler aşağıda belirtilmektedir:

1. Sosyal dönüşüm
2. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin iş dünyasına nüfuzu
3. Vatandaş odaklı hizmet dönüşümü
4. Kamu yönetiminde modernizasyon
5. Küresel rekabetçi bilgi teknolojileri sektörü
6. Rekabetçi, yaygın ve ucuz iletişim altyapı ve hizmetleri

İkinci stratejik önceliğin temel amacı; Bilgi İletişim Teknolojileri aracılığı ile işletmelere rekabet avantajı sağlamaktır. Bu stratejik öncelik BROP kapsamında da yer almaktadır.

Bu çerçevede, işletmeler için Bilgi İletişim Teknolojileri altyapısı BROP'un 1.3. nolu tedbiri altında geliştirilecektir. Diğer taraftan, 2.1. nolu tedbir altında, KOBİ'lere, start-up'lara, spin-off'lara ve bilgi yoğun mikro işletmelere Bilgi İletişim Teknolojileri ve e-ticaret alanında bilgi ve danışmanlık desteği verilecektir.

### **3.4.3. Topluluk Programları İle Tamamlayıcılık ve Sinerji**

Topluluk Programlarına katılımı ilgili, prensip olarak, BROP Türkiye'nin katılım sağlayacağı Topluluk Programlarından maksimum faydayı sağlayacak şekilde uygulanacaktır.

Bu çerçevede, işletmelerin özellikle "CIP – Rekabet Edebilirlik ve Yenilikçilik Çerçeve Programı (2007-2013)" ve "7. Çerçeve Programı" olmak üzere ilgili Topluluk Programlarından yararlanma oranını artırmayı amaçlayan projeler BROP kapsamında desteklenecektir. Bu bağlamda, 1.3. nolu tedbir

altında, AR-GE, yenilikçilik ve teknoloji transferi için uygun altyapı kurulacak ve güçlendirilecek olup, diğer taraftan, 2.1. nolu tedbir altında, yenilikçi ve yüksek teknoloji odaklı işletmelerin AR-GE yatırımları desteklenecek ve bireysel işletmelere kongreler, seminerler ve çalıştaylar gibi doğrudan bilgilendirici faaliyetler ve danışmanlık hizmetleri verilecektir. Ayrıca, 2.2. nolu tedbir altında, kümelenmelere kapasitelerini artırmak için benzer nitelikte destekler verilecektir.

İlgili Topluluk Programları ve BROP arasında tamamlayıcılığı sağlamak amacıyla, Türkiye'nin bu programlara katılımı konusunda resmi bir karar alındığında, bir işbirliği mekanizması kurulacaktır.



4. MALI TABLOLAR (toplam kamu harcamasına dayalı uygun harcamalar)

2007 Yılı	Toplam Kamu Harcaması	Kamu Harcaması	IPA eş finansman oranı (4)=(2)/(1) (%)	Bilgi amaçlı
-----------	-----------------------	----------------	--	--------------

	(1)=(2)+(3) (Eur)	Topluluk Katkısı (IPA)(2) (Eur)	Ulusal Kamu Katkısı (3)(Eur)		Diğer (Ulus. Finansman Kuruluşları vb.) (Eur)
<b>Öncelik Eksen 1</b>	<b>41.341.335</b>	<b>31.006.000</b>	<b>10.335.335</b>	<b>75%</b>	<b>0</b>
Tedbir 1.1	10.335.334	7.751.500	2.583.834	75%	
Tedbir 1.2	14.469.467	10.852.100	3.617.367	75%	
Tedbir 1.3	10.335.334	7.751.500	2.583.834	75%	
Tedbir 1.4	6.201.200	4.650.900	1.550.300	75%	
<b>Öncelik Eksen 2</b>	<b>11.173.334</b>	<b>8.380.000</b>	<b>2.793.334</b>	<b>75%</b>	<b>0</b>
Tedbir 2.1	6.704.000	5.028.000	1.676.000	75%	
Tedbir 2.2	4.469.334	3.352.000	1.117.334	75%	
<b>Teknik Yardım</b>	<b>3.352.000</b>	<b>2.514.000</b>	<b>838.000</b>	<b>75%</b>	<b>0</b>
Tedbir 3.1	2.681.600	2.011.200	670.400	75%	
Tedbir 3.2	670.400	502.800	167.600	75%	

<b>2007 Yılı Toplamı</b>	<b>55.866.669</b>	<b>41.900.000</b>	<b>13.966.669</b>	<b>75%</b>		<b>0</b>
--------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	------------	--	----------

**Not: (1) 5. sütunda yer alan "Diğer (Ulus.Finans.Kur. vb)" altında sunulan mali veriler yalnızca bilgi amaçlıdır ve herhangi bir yasal taahhüt oluşturmaz.**

**(2) Tedbir düzeyinde sunulan mali veriler indikatiftir. (718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 155.2 (h) sayılı Maddesi)**

2008 Yılı	Toplam Kamu Harcaması (1)=(2)+(3) (Eur)	Kamu Harcaması		IPA eş finansman oranı (4)=(2)/(1) (%)	Bilgi amaçlı
		Topluluk Katkısı (IPA)(2) (Eur)	Ulusal Kamu Katkısı (3)(Eur)		Diğer (Ulus. Finansman Kuruluşları vb.) (Eur)
<b>Öncelik Eksen 1</b>	<b>42.920.000</b>	<b>32.190.000</b>	<b>10.730.000</b>	<b>75%</b>	<b>0</b>
Tedbir 1.1	10.730.000	8.047.500	2.682.500	75%	
Tedbir 1.2	15.022.000	11.266.500	3.755.500	75%	
Tedbir 1.3	10.730.000	8.047.500	2.682.500	75%	
Tedbir 1.4	6.438.000	4.828.500	1.609.500	75%	
<b>Öncelik Eksen 2</b>	<b>11.600.000</b>	<b>8.700.000</b>	<b>2.900.000</b>	<b>75%</b>	<b>0</b>
Tedbir 2.1	6.960.000	5.220.000	1.740.000	75%	
Tedbir 2.2	4.640.000	3.480.000	1.160.000	75%	
<b>Teknik Yardım</b>	<b>3.480.000</b>	<b>2.610.000</b>	<b>870.000</b>	<b>75%</b>	<b>0</b>

Tedbir 3.1	2.958.000	2.218.500	739.500	75%	
Tedbir 3.2	522.000	391.500	130.500	75%	
<b>2008 Yılı Toplamı</b>	<b>58.000.000</b>	<b>43.500.000</b>	<b>14.500.000</b>	<b>75%</b>	<b>0</b>

Not: (1) 5. sütunda yer alan "Diğer (Ulus.Finans.Kur. vb)" altında sunulan mali veriler yalnızca bilgi amaçlıdır ve herhangi bir yasal taahhüt oluşturmaz.

(2) Tedbir düzeyinde sunulan mali veriler indikatiftir. (718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 155.2 (h) sayılı Maddesi)

2009 Yılı	Toplam Kamu Harcaması (1)=(2)+(3) (Eur)	Kamu Harcaması		IPA eş finansman oranı (4)=(2)/(1) (%)	Bilgi amaçlı
		Topluluk Katkısı (IPA)(2) (Eur)	Ulusal Kamu Katkısı (3)(Eur)		Diğer (Ulus. Finansman Kuruluşları vb.) (Eur)
<b>Öncelik Eksen 1</b>	<b>54.069.335</b>	<b>40.552.000</b>	<b>13.517.335</b>	<b>75%</b>	<b>0</b>
Tedbir 1.1	13.517.334	10.138.000	3.379.334	75%	
Tedbir 1.2	18.924.267	14.193.200	4.731.067	75%	
Tedbir 1.3	13.517.334	10.138.000	3.379.334	75%	
Tedbir 1.4	8.110.400	6.082.800	2.027.600	75%	

<b>Öncelik Eksen 2</b>	<b>14.613.334</b>	<b>10.960.000</b>	<b>3.653.334</b>	<b>75%</b>	<b>0</b>
Tedbir 2.1	8.768.000	6.576.000	2.192.000	75%	
Tedbir 2.2	5.845.334	4.384.000	1.461.334	75%	
<b>Teknik Yardım</b>	<b>4.384.000</b>	<b>3.288.000</b>	<b>1.096.000</b>	<b>75%</b>	<b>0</b>
Tedbir 3.1	3.726.400	2.794.800	931.600	75%	
Tedbir 3.2	657.600	493.200	164.400	75%	
<b>2009 Yılı Toplamı</b>	<b>73.066.669</b>	<b>54.800.000</b>	<b>18.266.669</b>	<b>75%</b>	<b>0</b>

**Not: (1) 5. sütunda yer alan "Diğer (Ulus.Finans.Kur. vb)" altında sunulan mali veriler yalnızca bilgi amaçlıdır ve herhangi bir yasal taahhüt oluşturmaz.**

**(2) Tedbir düzeyinde sunulan mali veriler indikatiftir. (718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 155.2 (h) sayılı Maddesi)**

<b>2007-2009</b>	<b>Toplam Kamu Harcaması (1)=(2)+(3) (Eur)</b>	<b>Kamu Harcaması</b>		<b>IPA eş finansman oranı (4)=(2)/(1) (%)</b>	<b>Bilgi amaçlı</b>
		<b>Topluluk Katkısı (IPA)(2) (Eur)</b>	<b>Ulusal Kamu Katkısı (3)(Eur)</b>		<b>Diğer (Ulus. Finansman Kuruluşları vb.) (Eur)</b>
<b>Öncelik Eksen 1</b>	<b>138.330.670</b>	<b>103.748.000</b>	<b>34.582.670</b>	<b>75%</b>	<b>0</b>
Tedbir 1.1	34.582.668	25.937.000	8.645.668	75%	
Tedbir 1.2	48.415.734	36.311.800	12.103.934	75%	
Tedbir 1.3	34.582.668	25.937.000	8.645.668	75%	
Tedbir 1.4	20.749.600	15.562.200	5.187.400	75%	
<b>Öncelik Eksen 2</b>	<b>37.386.668</b>	<b>28.040.000</b>	<b>9.346.668</b>	<b>75%</b>	<b>0</b>
Tedbir 2.1	22.432.000	16.824.000	5.608.000	75%	
Tedbir 2.2	14.954.668	11.216.000	3.738.668	75%	
<b>Teknik Yardım</b>	<b>11.216.000</b>	<b>8.412.000</b>	<b>2.804.000</b>	<b>75%</b>	<b>0</b>
Tedbir 3.1	9.366.000	7.024.500	2.341.500	75%	

Tedbir 3.2	1.850.000	1.387.500	462.500	75%		
<b>2007-2009 Yılı Toplamı</b>	<b>186.933.338</b>	<b>140.200.000</b>	<b>46.733.338</b>	<b>75%</b>		<b>0</b>

**Not: (1) 5. sütunda yer alan "Diğer (Ulus.Finans.Kur. vb)" altında sunulan mali veriler yalnızca bilgi amaçlıdır ve herhangi bir yasal taahhüt oluşturmaz.**

**(2) Tedbir düzeyinde sunulan mali veriler indikatiftir. (718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğü'nün 155.2 (h) sayılı Maddesi)**



## 5. UYGULAMA DÜZENLEMELERİ

*Operasyonel Programın bu bölümü programın hazırlanması sürecinde mevcut sistem ve düzenlemeleri tanımlamaktadır. Ancak, yapılar ve sorumlulukların yanı sıra yönetim ve bilgi sistemlerine ilişkin bir dizi önemli karar Operasyonel Programın onaylanması sürecinden farklı bir takvimi olan âdemi merkezi yönetim yetkisinin Türk makamlarına devrine yönelik akreditasyon süreci çerçevesinde alınacaktır. Ayrıca, yönetim yetkisinin devri sonrasında imzalanacak olan Çerçeve Anlaşma ve Finansal Anlaşma yönetim ve kontrol sistemlerine ilişkin detaylı hükümleri ortaya koymaktadır. Bu nedenle, bu bölümde yer alan hükümler, gerekli olması halinde, söz konusu anlaşmaların ilgili hükümleri uyarınca adaptasyona uğrayabilecektir.*

Katılım Öncesi Yardım Aracını (IPA) kuran 17 Temmuz 2006 tarih ve 1085/2006 sayılı Konsey Tüzüğü ve bu Tüzüğün uygulamasını gösteren 12 Haziran 2007 tarihli ve 718/2007 sayılı Komisyon Tüzüğüne uygun olarak, .....tarihli Başbakanlık Genelgesi IPA yönetim ve uygulama görevleriyle ilgili temel yapı ve otoriteleri atamış bulunmaktadır. Bu bölüm, BROP'a ilişkin uygulama düzenlemelerini ortaya koymaktadır.

Bu bölüm, ayrıca, BROP'un yönetim, izleme, değerlendirme, mali yönetim ve kontrol, tanıtım ve bilgilendirmeye yönelik genel çerçevesini de düzenlemektedir.

IPA Uygulama Tüzüğü'nün 10. maddesine göre, IPA yardımı III. ve IV. bileşenler için başlangıçta Komisyonun ön kontrolleri ile merkezi olmayan yönetim çerçevesinde uygulanacaktır. Bununla birlikte, nihai amaç, merkezi olmayan yönetimin Komisyonun ön kontrolleri olmaksızın ulusal otoritelere devredilmesidir. Komisyonun Topluluk ve ulusal kurallara göre gerekli yönetim ve kontrol sistemlerinin kurulduğunu ve etkin bir şekilde uygulandığını teyit ederek geçiş döneminin sona ermesi sonrasında merkezi olmayan yönetim Komisyon tarafından ulusal otoritelere devredilecektir.

### 5.1. Yönetim ve Kontrol Yapıları

#### 5.1.1 Yapılar ve Otoriteler

Ulusal kaynaklar ve IPA kaynakları tarafından ortak finanse edilen müdahalelerin etkin bir şekilde yönetimini sağlamak amacıyla oluşturulacak yapılar ve otoriteler görevleri ve sorumluluklarıyla birlikte IPA Uygulama Tüzüğü'nün ilgili maddelerine (21–31) uygun olarak bu bölümde tanımlanmaktadır. Bu yapılar ve otoriteler, Komisyonun merkezi olmayan yönetimi devretmesinden önce etkin bir şekilde oluşturulmalı, uygulamaya hazır olmalı ve akredite edilmelidir.

Bu yapılar ve otoriteler aşağıda sunulmaktadır:<sup>34</sup>

<sup>34</sup> Türkiye'deki genel IPA yapılanmasını görmek için *Ek 6*'daki Akış Şemasına bakınız.

- (a) Ulusal IPA Koordinatörü,
- (b) III. ve IV. bileşenler için Stratejik Koordinatör,
- (c) Yetkili Akreditasyon Görevlisi,
- (d) Ulusal Yetkilendirme Görevlisi,
- (e) Ulusal Fon,
- (f) Denetim Otoritesi,
- (g) Her bir IPA bileşeni ya da Program için Program Otoritesi.

Program Otoriteleri hariç olmak üzere yukarıda belirtilen diğer yapıların görev ve sorumlulukları IPA Uygulama Tüzüğü'nün ilgili maddelerinde ve Taslak Çerçeve Anlaşmasının Ek A'sında sunulmaktadır.

Bu çerçevede, bu bölümde, yalnızca BROP'un yönetim ve uygulamasından sorumlu Program Otoritesinin görevleri verilecektir.

#### **BROP Program Otoritesi**

..... sayılı Başbakanlık Genelgesi çerçevesinde STB BROP için Program Otoritesi olarak atanmıştır.

#### **Program Otoritesinin Görevleri**

Program Otoritesi, BROP İzleme Komitesi'nin sorumluluğunda, doğru finansal yönetim ve etkin ve verimli iç kontrol ilkesine uygun olarak, BROP'un yönetimi ve uygulamasından sorumludur. Bu bağlamda, IPA Uygulama Tüzüğü'nün 28. Maddesine göre, Program Otoritesi olarak Bakanlığımız temel olarak aşağıdaki hususlardan sorumlu olacaktır:

- ◆ BROP'un hazırlanması,
- ◆ Programın uygulanmasının izlenmesi ve programın uygulamasının kalitesini izlemek için gerekli olan dokümanların sunulması yoluyla BROP İzleme Komitesi'nin çalışmalarının yönlendirilmesi,
- ◆ Yıllık ve nihai uygulama raporları hazırlamak ve BROP İzleme Komitesi'nin incelemesi sonrasında söz konusu raporları Komisyona, NIPAC'a ve NAO'ya sunmak,
- ◆ Projelerin BROP'da öngörülen kriterler ve mekanizmalara uygun olarak seçilmesini ve söz konusu projelerin ilgili AB ve ulusal kurallara uygun olmasını sağlamak,
- ◆ Yeterli bir denetimin sağlanabilmesi için gerekli olan tüm dokümanların saklanabilmesi için gereken prosedürlerin oluşturulması,

- ◆ İhale ve hibe prosedürlerinin düzenlenmesi, sözleşmelerin yapılması, nihai yararlanıcılara ödemelerin yapılması ve geri alınması,
- ◆ Projelerin yürütülmesine dahil olan tüm birimlerin ayrı bir muhasebe sistemi ya da ayrı bir muhasebe kodlaması oluşturmasının sağlanması,
- ◆ Ulusal Fon ve Ulusal Yetkilendirme Görevlisinin harcamalara ilişkin olarak gerçekleştirilen işlem ve kontrollere dair gerekli tüm bilgileri almalarının sağlanması,
- ◆ Bir raporlama ve bilgi sistemi kurmak, idame ettirmek ve güncellemek,
- ◆ Beyan edilen harcamaların ve nihai faydalanıcıların ödeme taleplerinin mevcut kurallara göre doğruluğunun, ürün ve hizmetlerin onay kararına uygun olarak gerçekleştirildiğinin ve nihai yararlanıcıların ödeme taleplerinin doğruluğunun denetlenmesi. Bu doğrulamalar uygun olduğu hallerde projelerin idari, mali, teknik ve fiziksel yönlerini de kapsayacaktır,
- ◆ Farklı alt birimlerinin iç denetiminin sağlanması,
- ◆ Usulsüzlüklerin raporlanmasının sağlanması,
- ◆ Bilgi ve tanıtım gerekliliklerinin karşılanarak BROP'un kamuoyuna tanıtımının yapılması.

IPA Uygulama Tüzüğü'nün 28(2). maddesinden kaynaklanan yukarıda belirtilen sorumlulukların dışında, Program Otoritesi aşağıdaki hususlardan da sorumlu olacaktır:

- ◆ BROP İzleme Komitesine başkanlık etmek ve sekreteryâ hizmetlerini yürütmek,
- ◆ BROP'un değerlendirilmesini sağlamak,
- ◆ BROP'un Teknik Yardım tedbirlerinin uygulanması.

### **Program Otoritesinin Birimleri**

Program Otoritesi aşağıdaki birimlerden oluşmaktadır:<sup>35</sup>

- 1) IPA Birimi
  - 1.1 Programlama Bölümü

<sup>35</sup> Program Otoritesi Yapılanması için, Bkz. **EK- 7**.

- 1.2 İzleme ve Değerlendirme Bölümü
- 1.3 Teknik Uygulama Bölümü
- 1.4 Kalite Güvence ve Kontrol Bölümü
- 1.5 İhale, Sözleşme, Ödeme ve Muhasebe Bölümü (CFCU)<sup>36</sup>

- 2) BROP İzleme Komitesi Sekreteryası
- 3) İç Denetim Birimi

Program Otoritesini oluşturan birimlerin başkanları açıkça atanacak ve birimlerine tahsis edilen görevlerden sorumlu olacaklardır.

STB Müsteşar Yardımcısı Program Otoritesi Başkanı olarak hareket edecektir. Program Otoritesini oluşturan birimlerin başkanlarının atanması, adres ve iletişim bilgileri Sektörel İzleme Komitesinin ilk toplantısı öncesinde NIPAC aracılığıyla Komisyona iletilecektir. Program Otoritesini oluşturan birimlerin başkanlarında meydana gelebilecek bir personel değişikliği Program Otoritesinin akreditasyonunu ve Komisyonun sonrasında vereceği yönetim yetkilerinin devredilmesi kararını etkileyebilecek her türlü değişiklikle birlikte Komisyona iletilecektir.

### **Görevlerin Dağılımı**

Mevcut durumda, AB tarafından finanse edilen programlar ve projeler kapsamında, hizmet, ekipman temini, inşaat ve hibelerin tedariki ile ilgili bütçeleme, ihale, sözleşme, ödeme, muhasebe ve mali raporlamadan yalnızca CFCU sorumludur. Geçiş dönemi boyunca, CFCU'nun kapasitesi Program Otoritesinden personel görevlendirilmesi yoluyla geliştirilecek ve bu kapasite BROP'un mali yönetimi için Program Otoritesi tarafından kullanılacaktır. Geçiş dönemi sonrasında, BROP Program Otoritesi içerisinde bir Finans ve İhale Birimi kurulacaktır.

Bu çerçevede, geçiş dönemi boyunca (2007-2010) her iki tarafça yürütülecek görevlerin açıkça tanımlanması amacıyla, Program Otoritesi ve CFCU arasında bir protokol imzalanmıştır.

Bu bağlamda, Protokol çerçevesinde, geçiş dönemi boyunca CFCU'ya devredilen görevler indikatif olarak aşağıda sunulmaktadır:

- Yeterli bir denetimin sağlanabilmesi için gerekli olan tüm dokümanların saklanabilmesi için gereken prosedürlerin oluşturulması,

---

<sup>36</sup> Geçiş dönemi süresince, BROP tarafından finanse edilen projeler kapsamında, hizmet, ekipman temini, inşaat ve hibelerin tedariki ile ilgili bütçeleme, ihale, sözleşme, ödeme, muhasebe ve mali raporlamadan CFCU sorumlu olacaktır. Geçiş dönemi sonrasında BROP Program Otoritesi içerisinde bir Finans ve İhale Birimi kurulacaktır.

- İhale ve hibe prosedürlerinin düzenlenmesi, sözleşmelerin yapılması, nihai yararlanıcılara ödemelerin yapılması ve geri alınması,
- Ulusal Fon ve Ulusal Yetkilendirme Görevlisinin harcamalara ilişkin olarak gerçekleştirilen işlem ve kontrollere dair gerekli tüm bilgileri almalarının sağlanması,
- Projelerin yürütülmesine dahil olan tüm birimlerin ayrı bir muhasebe sistemi ya da ayrı bir muhasebe kodlaması oluşturmasının sağlanması,
- Bir raporlama ve bilgi sistemi kurmak, idame ettirmek ve güncellemek,
- Beyan edilen harcamaların ve nihai faydalanıcıların ödeme taleplerinin mevcut kurallara göre doğruluğunun, ürün ve hizmetlerin onay kararına uygun olarak gerçekleştirildiğinin ve nihai yararlanıcıların ödeme taleplerinin doğruluğunun denetlenmesi. Bu doğrulamalar uygun olduğu hallerde projelerin idari, mali, teknik ve fiziksel yönlerini de kapsayacaktır.

### **5.1.2. Görevlerin Ayrılığı**

#### **Görevlerin birimler arasında ayrılığı**

Belirlenen IPA birimleri arasında görevlerin net bir şekilde paylaşımı sağlanmıştır. Bu bağlamda, Program Otoritesi ve Ulusal Fon tarafından yürütülen doğrulamalar, kontroller ve değerlendirmeler arasında kesin bir ayrışma sağlanmıştır. Doğrulamalar, kontroller ve değerlendirmeler STB içerisindeki Program Otoritesinin farklı birimleri tarafından yürütülürken, söz konusu görevler Hazine Müsteşarlığı içerisindeki Ulusal Fon tarafından yürütülecektir.

Ayrıca, denetim, uygulama ve ödeme prosedürleri arasındaki kesin ayrışma bu görevleri yerine getirmekten sorumlu birimlerin farklılaştırılması yoluyla güvence altına alınmıştır. Denetimler Denetim Otoritesi olarak görevlendirilen Hazine Kontrolörler Kurulu Başkanlığı tarafından yerine getirilecekken, uygulama ve ödeme prosedürleri ise Program Otoritesi ve CFCU tarafından yürütülecektir.

#### **Görevlerin birimler içerisinde ayrılığı**

Belirlenen IPA birimleri içerisinde de yeterli görev ayrılığı sağlanacaktır.

Program Otoritesi içerisinde kurumsal yapılanmanın oluşturulması ve Program Otoritesini oluşturan her bir birimin görevlerinin tanımlanması sırasında görev ayrılığı ilkesi dikkate alınmıştır.

Bu bağlamda, bir projenin operasyonel ve mali boyutları Kalite Güvence ve Kontrol Bölümü personelinde doğrulanırken, söz konusu proje Program Otoritesi'nin Teknik Uygulama Birimi personeli tarafından başlatılacak ya da uygulanacaktır.

Görev ayrılığı ilkesine Ulusal Fon içerisindeki sertifikasyon prosedürleri sırasında da saygı gösterilecektir. Harcama beyan belgeleri ödeme taleplerinin onaylanması ile ilgili tüm hizmetlerden görevsel olarak bağımsız Ulusal Fon içerisindeki bir kişi ya da bir birim tarafından hazırlanacaktır.

Ayrıca, başlangıç, ön ve son kontroller görevsel olarak birbirinden bağımsız farklı kişiler tarafından gerçekleştirilecektir.

## 5.2. İzleme ve Değerlendirme

### 5.2.1. İzleme Düzenlemeleri

IPA bileşenleri, programları ve projelerinin yanı sıra IPA yardımının uygulanmasında kaydedilen ilerlemede uyum ve koordinasyonu sağlamak amacıyla, aşağıda sunulan izleme komiteleri kurulacaktır:

- Tüm IPA bileşenlerini kapsayan IPA İzleme Komitesi
- Her bir OP için Sektörel izleme Komiteleri
- Ulusal Koordinasyon Yapıları:
  - ✓ Mali İşbirliği Komitesi
  - ✓ IPA'nın 3. ve 4. bileşenleri için Bölgesel Kalkınma ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Koordinasyon Komitesi

#### *IPA İzleme Komitesi*

IPA Uygulama Tüzüğü'nün 58. maddesine göre, Türkiye, ilk finansman anlaşmasının yürürlüğe girmesini takiben en geç 6 ay içerisinde NIPAC ve Komisyonla uzlaşma içerisinde IPA bileşenlerinin uygulanmasında uyum ve koordinasyonun sağlanmasını teminen bir IPA İzleme Komitesi kuracaktır.

IPA İzleme Komitesi, finansman anlaşmalarının yanı sıra MIPD'de ortaya konan hedeflere ulaşılmasına yönelik olarak tüm program ve projelerin uygulamasının etkinliğini, kalitesini ve uyumunu değerlendirecektir. IPA İzleme Komitesi, bu değerlendirme sırasında, sektörel izleme komiteleri tarafından sunulan bilgilere dayanacaktır.

IPA İzleme Komitesi farklı bileşenler çerçevesinde uygulanacak programlar ve projelerin yanı sıra sağlanan yardımın genel hedeflerinin yerine getirilebilmesi ve etkinliğinin sağlanabilmesi için gerekli olan bileşenler arası düzeltici tedbirler arasında uyumu ve koordinasyonu sağlamak için alınabilecek önlemlere ilişkin olarak Komisyona, NIPAC'a ve NAO'ya teklif yapabilecektir.

IPA İzleme Komitesi, aynı zamanda, program hedeflerinin gerçekleştirilmesini sağlamak ve BROP çerçevesinde sunulan yardımın etkinliğini güçlendirmek amacıyla düzeltici tedbirlere ilişkin kararlar için BROP İzleme Komitesine teklif sunabilir.

IPA İzleme Komitesi, Komisyon tarafından oluşturulan izleme komitesi yetkisine uygun olarak ve ulusal kurumsal, yasal ve finansal yapılanma çerçevesinde iç faaliyet kurallarını kabul edecektir.

IPA İzleme Komitesi üyeleri arasında NIPAC, NAO, Program Otoritesi ve Stratejik Koordinatörün temsilcileri yer alacaktır. Komisyonun ve NIPAC'ın bir temsilcisi de IPA İzleme Komitesi toplantılarına eş başkanlık edecektir.

IPA İzleme Komitesi, yılda en az bir kez toplanacaktır. Belirli konulara ilişkin olarak ara toplantılar düzenlenebilecektir.

### ***BROP İzleme Komitesi***

IPA Uygulama Tüzüğü'nün 59. maddesine göre, Program Otoritesi, IPA Uygulama Tüzüğü'nün yürürlüğe girmesini takiben en geç altı ay içerisinde BROP için sektörel bir izleme komitesi kuracaktır.

BROP İzleme Komitesinin başkanlığı Program Otoritesi başkanı olarak STB Müsteşar Yardımcısı ve Komisyon tarafından birlikte yürütülecektir. Komitenin kompozisyonu Komisyonla uzlaşma içerisinde Program Otoritesi tarafından belirlenecektir.

BROP İzleme Komitesinin üyeleri aşağıda sunulmaktadır (indikatif):

- ◆ Ulusal IPA Koordinatörü ya da bir temsilcisi,
- ◆ Komisyonun bir temsilcisi,
- ◆ Stratejik Koordinatörün bir temsilcisi,
- ◆ BROP Program Otoritesi birimlerinin temsilcileri:
  - Programlama Bölümü temsilcisi
  - İzleme ve Değerlendirme Bölümü temsilcisi
  - Teknik Uygulama Bölümü temsilcisi
  - Kalite Güvence ve Kontrol Bölümü temsilcisi

- ◆ Ulusal Yetkilendirme Görevlisi
- ◆ Ulusal Fon'dan bir temsilci,
- ◆ Programın uygulanma sürecine aktif katılımı ile ilgilenen sivil toplum kuruluşlarının ve sosyo

ekonomik tarafların, bölgesel ya da ulusal kuruluşların temsilcileri. İsimleri aşağıda sunulmaktadır:

- TOBB
- TESK
- TTGV
- TUBITAK
- GAP İdaresi Başkanlığı

BROP İzleme Komitesinin kompozisyonu yeterli temsil ve ortaklığı sağlamak için Program Otoritesi Başkanı tarafından Komisyonla uzlaşma içerisinde gözden geçirilebilecek ve genişletilebilecektir.

BROP İzleme Komitesi, Komite tarafından tartışılacak dokümanların hazırlanması ya da yazılı prosedür oluşturulması açısından Program Otoritesi içerisinde yer alan daimi bir sekreteryaya tarafından desteklenecektir. Program Otoritesi, BROP İzleme Komitesi'ni bir önceki toplantıda alınan kararların uygulanmasında kaydedilen ilerlemeye ilişkin olarak düzenli bilgilendirecektir.

BROP İzleme Komitesi programın uygulanmasının etkinliğini ve kalitesini ve özellikle farklı müdahaleler için finansal hazmetme kapasitesini izleyecektir. IPA Uygulama Tüzüğü'nün 167. maddesine uygun olarak, İzleme Komitesi indikatif olarak aşağıdaki hususlardan sorumlu olacaktır: (Bu görevler Finansman Anlaşmasında ortaya konacak hükümlere göre revize edilebilecektir)

- ◆ Her bir proje için seçim kriterlerini değerlendirme ve onaylama, programlama ihtiyaçlarına uygun olarak bu kriterlerde yapılacak değişiklikleri onaylama;
- ◆ Program Otoritesi tarafından sunulan dokümanlar temelinde, BROP'un hedeflerinin gerçekleştirilmesine yönelik olarak kaydedilen ilerlemeyi her toplantıda gözden geçirmek;
- ◆ Her bir öncelik eksenini ve tedbir için ortaya konan hedeflerin gerçekleştirilmesi başta olmak üzere uygulama sonuçlarının izleme göstergeleri dikkate alınarak incelenmesi;
- ◆ Sektörel yıllık ve nihai uygulama raporlarının incelenmesi;
- ◆ BROP'la ilgili yıllık denetim faaliyet raporu ya da söz konusu raporun bir bölümüyle ilgili olarak bilgilendirme;
- ◆ Programa ilişkin olarak yapılan finansman anlaşmasını tadil etmeye yönelik teklifleri inceleme, Program Otoritesine programın hedeflerine ulaşılmasına katkıda bulunma ya da mali yönetimi dahil olmak üzere yönetimini iyileştirmek amacıyla BROP'un revizyonu ya da incelenmesiyle ilgili olarak teklif sunma ve yatay konular ve tanıtım tedbirlerini izleme.

BROP İzleme Komitesi programın revize edilmesini onaylayacak ya da programın değerlendirilmesini takiben yardımın izlenmesi için kullanılan sonuç, çıktı ve mali göstergeler de dahil olmak üzere programı revize etmeye yönelik olarak Program Otoritesi Başkanı'na, Komisyona, Stratejik Koordinatöre ve NIPAC'a teklif sunacaktır.

Her bir Sektörel İzleme Komitesi Komisyon tarafından oluşturulan sektörel izleme komitesi yetkisine



uygun olarak ve ulusal kurumsal, yasal ve finansal yapılanma çerçevesinde iç faaliyet kurallarını belirleyecektir. Komite söz konusu kuralları IPA Uygulama Tüzüğüne uygun olarak görevlerini yerine getirmek amacıyla Program Otoritesi ve IPA İzleme Komitesi ile uzlaşma içerisinde kabul edecektir.

Projelerin değerlendirilmesi özellikle yatay konuların izlenmesi ve bağımsız uzmanların görüşlerinin alınması amacıyla, İzleme Komitesi daimi çalışma grupları atayabilecektir.

### **Ulusal Koordinasyon Yapıları**

AB ile mali işbirliğinin genel uyumunun yanı sıra Topluluk Programlarına katılım tüm temel aktörlerin katılımıyla oluşturulacak iç mekanizmalar aracılığıyla siyasi sahiplenme çerçevesinde sağlanacaktır. (NIPAC, NAO ve Stratejik Koordinatör) Bu doğrultuda, iki yeni yapının oluşturulması öngörülmektedir: Mali İşbirliği Komitesi ve Bölgesel Kalkınma ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Koordinasyon Komitesi.

### ***Mali İşbirliği Komitesi***

Mali İşbirliği Komitesi'nin mevcut Mali İşbirliği Komitesinin yerine ABGS'den sorumlu Devlet Bakanının başkanlığında NIPAC, NAO, Stratejik Koordinatör, Dışişleri, Maliye, Ulaştırma, Tarım ve Köy İşleri, Çevre ve Orman, Sanayi ve Ticaret, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Müsteşarlarının katılımıyla kurulması öngörülmektedir.

Komite, siyasi sahiplenme ve bakanlıklar arası koordinasyon yoluyla AB ile mali işbirliği ve Topluluk Programlarına katılımın genel uyumunu sağlayacaktır.

Komite aşağıdaki hususlardan sorumlu olacaktır:

- Mali işbirliği sürecinin genel işleyişini izlemek ve yönlendirmek,
- Fonların IPA bileşenleri arasında genel ve yıllık dağılımını değerlendirmek,
- Avrupa Komisyonuna iletilecek yıllık programlama paketleri onaylamak.

### ***Bölgesel Kalkınma ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Koordinasyon Komitesi***

IPA çerçevesinde oluşturulacak kurumsal yapılanmanın bir parçası olarak SÇB için bir Koordinasyon Komitesi kurulacaktır. Komite, Stratejik Koordinatörün başkanlığında Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı, Hazine Müsteşarı, IPA'nın III. ve IV. Bileşeni kapsamındaki OP'lerden sorumlu Program Otoritesi

Bakanlıkların Müsteşarları ve ABGS Genel Sekreterinden oluşacaktır. Koordinasyon Komitesinin sekreteryaya hizmetleri Stratejik Koordinatör tarafından sağlanacaktır.

Bölgesel Kalkınma ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Koordinasyon Komitesinin görev ve sorumlulukları aşağıda sunulmaktadır:

- SÇB'nin yönetilmesini yönlendirmek
- OP'lerin SÇB ile uyumunu sağlamak
- OP bazında hedeflere ulaşılmasına yönelik olarak sağlanan ilerlemeyi gözden geçirme
- Programın hedeflerine ulaşılması ve yönetiminin iyileştirilmesi için Program Otoritesine programın revizyonuna ilişkin teklifte bulunmak
- Programın finansal anlaşmasını tadil etmeye yönelik teklifleri değerlendirmek ve onaylamak.

### 5.2.2. İzleme ve Değerlendirme Sistemleri

İzleme ve Bilgi Sistemi diğer ulusal izleme sistemleri ve AB'nin Yapısal Fonların ve Uyum Fonunun Mali İzlemesi ve Kontrolü Bilgi Sistemi (SIMIK)'ne uygun olarak tasarlanacaktır.

“Ekonomik ve Sosyal Uyum Tedbirlerinin Uygulanması Amacıyla Devlet Planlama Teşkilatının Merkezi, Bölgesel ve Yerel Düzeyde Kapasitesinin Artırılması” projesi kapsamında, ilk aşamada, DPT ve Program Otoritelerinin politika ve programların izlenmesi açısından sahip oldukları deneyimleri ve mevcut izleme uygulamaları proje konsorsiyumunun IT uzmanları tarafından belirlenmiştir. Projenin ikinci aşaması kapsamında, AB üyesi Ülkelerin bu alandaki başarılı örnekleri sunulacak ve mevcut ulusal sistemdeki eksiklikleri ortaya koyan ve Operasyonel Programların izlenmesi amacıyla Türkiye’de oluşturulacak yeni sisteme yönelik olarak görüşler sunan detaylı bir rapor hazırlanacaktır.

Ayrıca, merkez düzeydeki mevcut izleme kapasitesini genişletmek ve Operasyonel Programlar için uygun bir izleme sisteminin oluşturulması amacıyla Avrupa Bütünleşmesine Destek Programı (SEI) kapsamında bir teknik yardım projesi hazırlanacaktır.

Ortak bir İzleme ve Bilgi Sistemi (İBS) AB tarafından finanse edilen Bölgesel Kalkınma Programları için DPT tarafından geliştirilmiş ve uygulamaya sokulmuştur. Bu sistem 33 ilde uygulanan yaklaşık 1250 projenin izlenmesi için kullanılmakta olup, daha fazla geliştirilerek IPA çerçevesinde finanse edilecek program ve projeler için de kullanılacaktır.

Bu çerçevede, STB BRÖP’un izlenmesi için söz konusu merkezi İBS’yi kullanacaktır. Tüm ilgili veriler bu sisteme girilecek, hem Program Otoriteleri hem de Programın kontrolü ve uygulamasında yer alan diğer kuruluşlar mümkün olduğu durumlarda bu sisteme erişebileceklerdir.

İBS'nin temel fonksiyonları aşağıda sunulmaktadır:

- ◆ IPA fonlarının ve ulusal kaynakların etkin ve şeffaf yönetiminin sağlanması,
- ◆ Program Otoriteleri aşağıdaki görevleri yerine getirebilmeleri için gerekli olan bilgi teknolojileri araçlarının sağlanması:
  - ✓ İhale ve teklif çağrılarının yapılmasından BRÖP’un kapanmasına kadar projeleri izlemek ve yönetmek,
  - ✓ Mali işlemleri yürütmek ve izlemek,
  - ✓ Operasyonel Programların uygulamasına ilişkin gerekli raporların Avrupa

Komisyonuna sunulmasının sağlanması.

### 5.2.3. İzleme Sistemi ve Göstergeler

BROP'un uygulanmasında kaydedilen niceliksel ve niteliksel ilerleme ve programın hedeflerine ulaşılması sırasındaki etkinlik ve verimlilik değerlendirme ve tedbirlerin sonuç ve çıktıları ile ilgili izleme göstergelerinin kullanımı yoluyla ölçülecektir.

Program Otoritesi Başkanı programın izlenmesinden sorumludur. Bu çerçevede, Program Otoritesi performans verilerini (çıktı, sonuç ve harcama) faaliyet ve projelerden toplayacaktır. Proje düzeyindeki verileri dikkate alarak ve bu verileri tedbir, öncelik eksenli ve tüm OP düzeyine dönüştürerek bir raporlama ve bilgi sistemi kuracak, devam ettirecek ve güncelleyecektir. Nihai yararlanıcı olan bireylere ilişkin veriler her bir proje için toplanacak ve tedbir ve öncelik düzeyinde konsolide edilecektir. Program Otoritesi bu doğrultuda hedeflere karşı her bir düzeydeki ilerlemeyi değerlendirecek, BROP İzleme Komitesi'ne rapor hazırlayacak, uygulamaya ilişkin sektörel yıllık ve nihai raporları hazırlayacak ve gerekmesi halinde ara değerlendirmeyi başlatacaktır.

İzleme kapsamında ve göstergelerin kullanımı açısından Program Otoritesi ayrıca aşağıdaki hususların sağlanmasından da sorumlu olacaktır:

- İzleme gereklilikleri ihale çağruları ve teklif dokümanlarında (başvuru formları ve başvuranlara yönelik rehberler) yer alacaktır,
- Proje başvuruları (değerlendirilir ve seçilirken) teklif edilen çıktı ve sonuçların yanı sıra ilgili tedbir için BROP göstergeleri ile uyumlu bireylere ilişkin verileri de içerecektir,
- Yararlanıcılarla yapılacak sözleşmeye verilerin sağlanması ve performans verilerinin proje geri ödeme talebi ile birlikte yararlanıcı tarafından sistematik olarak ve zamanında sunulacağına ilişkin bir yükümlülük eklenmesi.

### 5.2.4. Projelerin Seçimi

IPA Uygulama Tüzüğü'nün 158. maddesine göre, büyük proje olmayan ve ulusal kamu kuruluşları dışında nihai yararlanıcılarca uygulanacak tüm projeler teklif çağruları yoluyla seçilecektir. Seçim kriterleri Program Otoritesi tarafından belirlenecek ve teklif çağrısı ile birlikte yayınlanacaktır.

Program Otoritesi belirli bir tedbir altında finanse edilecek projelerin seçimi için açılan her bir teklif çağrısı için bir Seçim Komitesi kuracaktır. Seçim Komitesi, BROP İzleme Komitesi tarafından kabul edilen seçim kriteri ve yöntemlerine uygun olarak proje başvurularını değerlendirecek ve teklif çağrısı dokümanlarında yayınlacaktır.

Başvurular ilk olarak ilgili tedbirlerde ortaya konan kabul ve idari kriterlere uygunluk açısından incelenecek ve sonrasında niteliklerine göre değerlendirilecektir. Akabinde Seçim Komitesi IPA Uygulama Tüzüğü'nün 158. maddesine uygun olarak Program Otoritesine tavsiyelerde bulunacaktır. Program Otoritesi seçim prosedürünün sonuçlarını onaylayıp onaylamayacağına karar verecek ve kararının gerekçelerini ortaya koyacaktır.

Proje tekliflerinin değerlendirilmesi ve seçimi aşamalarında yürütülecek tüm faaliyetler **IPA Biriminin Programlama Bölümü** sorumluluğundadır. Bu Bölüm “Proje Seçim Komitesi”nin kurulmasından sorumludur. Programlama Bölümü Komitenin yalnızca üyelerini belirlemeyecek ayrıca sekreteryaya görevini de yürütecektir. Proje Seçim Komitesinin Başkanı **IPA Birimi Başkanı** olacaktır.

### 5.2.5. Sektörel Yıllık ve Nihai Uygulama Raporları

Sektörel yıllık ve nihai uygulama raporları IPA Uygulama Tüzüğü'nün 169. maddesi uyarınca Program Otoritesi tarafından hazırlanacaktır. Bu raporlar ortaya konan hedeflere ulaşılmasını, programı yürütürken karşılaşılan sorunları ve alınan önlemler ile gerçekleştirilen izleme ve değerlendirme faaliyetleri de dahil olmak üzere nihai uygulamayı da içeren uygulamada kaydedilen ilerlemeyi değerlendirecektir. Bu raporlar en az BROP İzleme Komitesinin her yıl yapılan ikinci toplantısında ele alınacaktır.

### 5.2.6. Değerlendirme Düzenlemeleri

Değerlendirme mali yardımın uygunluğunu, verimliliğini ve etkinliğinin yanı sıra beklenen sonuçların etkisi ve sürdürülebilirliğini de değerlendiren bir araçtır. Minimum olarak, ön değerlendirme ve ara değerlendirme IPA Uygulama Tüzüğü'nde ortaya konan ilkelere ve Komisyonca sağlanan yönlendirmeye uygun olarak Program Otoritesi Başkanı sorumluluğunda yürütülecektir.

### *Ön Değerlendirme*

Ön değerlendirme, Program Otoritesinin sorumluluğu altında, “Ekonomik ve Sosyal Uyum Tedbirlerini Uygulamada Merkezi, Bölgesel ve Yerel Düzeyde Kapasite Oluşturulması için DPT'ye Destek” Projesi kapsamında bağımsız uzmanlar tarafından gerçekleştirilmiştir. DPT ön değerlendirme sürecinin gözetimi ve koordinasyonunda genel sorumluluğu üstlenmiştir.

Bu bağlamda, BROP'un ön değerlendirme raporu ve raporla ilgili temel hususlar ekte sunulmaktadır. (**Bkz. EK 9**) Ayrıca, ön değerlendirme sonuçlarının bir özeti ve değerlendirmenin yürütülme şekli BROP'un 1.4 nolu bölümünde sunulmaktadır.

Ön değerlendirmenin temel amacı;

- ◆ Programın Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı sorunların ele alınması için uygun bir araç olup

- olmadığının değerlendirilmesi,
- ◆ Programın Türkiye'nin ihtiyaçlarına uygun ve ulaşılabilir stratejik eksenler, öncelikler ve hedefler tanımlayıp tanımlamadığının denetlenmesi,
  - ◆ Hedeflerin sayısallaştırılmasına ilişkin tavsiye sunmak ve izleme ve değerlendirme süreci için bir temel oluşturmak ve
  - ◆ Uygulama ve izleme düzenlemelerinin yeterliliğini gözden geçirme ve proje seçim prosedürleri ve kriterlerinin belirlenmesine yardımcı olmaktır.

### ***Ara Değerlendirme***

BROP'un uygulanması sırasında BROP'un izlenmesini tamamlayan ara değerlendirmeler, özellikle izlemenin başlangıçta ortaya konan hedeflerden önemli bir ayrılma göstermesi ya da BROP'un revizyonu için teklif sunulması halinde gerçekleştirilecektir. Değerlendirmeler BROP'da belirlenen ve izleme sistemi yoluyla ulaşamayacak olan göstergelere ilişkin verileri sağlayacak şekilde planlanacaktır. Buna ek olarak, stratejik değerlendirmeler ya da tematik değerlendirmeler Program Otoritesi sorumluluğunda yürütülecektir.

Değerlendirmenin sonuçları Değerlendirme Geçici Komitesine, BROP İzleme Komitesine ve Komisyona sunulacaktır.

### ***Nihai Değerlendirme***

Nihai değerlendirme Stratejik Koordinatörle işbirliği içerisinde Avrupa Komisyonunun sorumluluğunda olacaktır. Bağımsız uzmanlar tarafından gerçekleştirilecek ve programlama döneminin sona ermesini takiben en geç üç yıl içerisinde tamamlanacaktır.

Değerlendirmenin sonuçları dokümanlara erişime ilişkin kurallara uygun olarak yayımlanacaktır.

### ***Değerlendirme Fonksiyonu***

Program Otoritesi Başkanı BROP'un değerlendirilmesinin sağlanmasından sorumludur. Değerlendirmeler Program Otoritesi içerisinde gerekli kapasitenin olmaması nedeniyle yönetim ve kontrol sistemlerinden görevsel olarak bağımsız yabancı uzmanlar ya da kuruluşlar tarafından yerine getirilecektir.

IPA Uygulama Tüzüğünde ortaya konan değerlendirme gerekliliklerinin karşılanması amacıyla Program Otoritesinin İzleme ve Değerlendirme Bölümü içerisinde yönetim ve kontrol sistemlerinden görevsel olarak bağımsız ayrı bir değerlendirme grubu kurulacaktır. Bir Koordinatör ve yeterli sayıda uzman bu gruba atanacaktır. Değerlendirme Grubunda görevli koordinatör ve uzmanlar Programlama Grubu ya da BROP'un yönetim ve kontrolünden sorumlu diğer gruplarda görev alamayacaktır. Bu grubun insan kaynakları kapasitesini artırmak amacıyla grup personeline BROP'un Teknik Yardım önceliği altında değerlendirme ve değerlendirme yöntemleriyle ilgili eğitimler verilecektir.

Değerlendirme Grubunun görevleri aşağıda sunulmaktadır:

- BROP'un değerlendirilmesini sağlamak,
- BROP'un performansı ve başarılarının değerlendirilmesiyle ilgili faaliyetlerin koordinasyonu,
- Değerlendirme faaliyetlerinin uygulanması sırasında elde edilen dersler ışığında gelecek programlama, tanımlama ve oluşturma aşamalarına girdi sağlama.

### ***Değerlendirme Komitesi***

BROP İzleme Komitesi değerlendirme faaliyetlerinde Program Otoritesine yardımcı olacak geçici bir komite atayacaktır. Komite üyeleri değerlendirmede uzman olacaklardır.

Komite Program Otoritesinin Değerlendirme Grubuna yönlendirme ve yardım sağlayacaktır. Yardım değerlendirmenin tüm aşamalarında (yönlendirme, planlama, uygulama, sonuçların bildirilmesi) sağlanacaktır. Aynı zamanda, ilgili paydaşlar da katkıda bulunabilecektir.

### ***Değerlendirme Faaliyetleri ve Takvimi***

<b>İndikatif Değerlendirme Faaliyetleri</b>	<b>Takvim</b>
BROP'un ön değerlendirmesi	BROP'un hazırlanma süreci ile eş zamanlı. Programlama sürecinin başlangıcından OP'nin onaylanmasına kadar.
BROP'un ara değerlendirmesi	2009
BROP'un nihai değerlendirmesi	Programlama döneminin sona ermesini takiben en geç üç yıl içerisinde.

## **5.3. Bilgilendirme ve Tanıtım**

### ***5.3.1. Giriş***

Tanıtım ve bilgilendirme başta Operasyonel Programların başarılı bir şekilde hazırlanması ve uygulanması olmak üzere katılım öncesi yardımın önemli unsurları arasında yer almaktadır.

Program Otoritesi tarafından sunulacak bilgiler diğer şeylerin yanı sıra nihai yararlanıcıların listesini, projelerin isimlerini ve projelere tahsis edilen Topluluk finansmanının miktarını içerecektir.

### ***5.3.2. Gereklilikler***

IPA Uygulama Tüzüğünün ilgili maddelerine ve 30 Mayıs 2000 tarihli ve 1159/2000 sayılı Komisyon Tüzüğüne uygun olarak, BROP Program Otoritesi potansiyel yararlanıcılara IPA yardımına ilişkin olarak bilgi sunmak ve kamuoyunu AB'nin destek faaliyetlerine ilişkin olarak bilgilendirmekten

sorumludur.

Bu görevleri yerine getirmek amacıyla BROP Program Otoritesinde, bilgilendirme ve tanıtımdan sorumlu özel bir Çalışma Grubu oluşturulmuştur. Bu grubun görevleri aşağıdaki hususları içermektedir:

- ◆ *İletişim Eylem Planını* hazırlamak,
- ◆ Komisyonu söz konusu planda yapılan değişikliklere ilişkin olarak bilgilendirmek,
- ◆ Planın tanıtım faaliyetlerinin ve bu faaliyetler için ayrılan bütçenin yönetimi,
- ◆ STB tarafından desteklenen çalışma gruplarına katılım sağlamak,
- ◆ BROP'un içeriğine ilişkin olarak Bakanlığın web sayfasında sunulan bilgilerin yönetimi,
- ◆ BROP ile ilgili tanıtım materyallerinin (dergi, broşür, rapor vs.) zamanında basıma hazırlanması,
- ◆ Kamuoyunun farkındalığına ilişkin araştırmaların denetimi,
- ◆ Uygulayıcı Kuruluşlar ve yararlanıcılar tarafından yürütülen tanıtım faaliyetlerinin izlenmesi ve AB'nin bilgilendirme ve tanıtım gereklilikleriyle uyumun sağlanmasını desteklemek için tavsiye sunma,
- ◆ BROP'un paydaşları ve diğer Program Otoriteleri ile işbirliği içinde konferansların ve diğer bilgilendirme faaliyetlerinin düzenlenmesinin desteklenmesi,
- ◆ Bu tür bilgilendirme faaliyetlerin medyada yer almasının sağlanması,
- ◆ Medyanın ve kamuoyunun bilgilendirme taleplerinin karşılanması,
- ◆ Planın etkinliğini denetlemek amacıyla bir izleme sisteminin oluşturulması ve uygulamaya geçirilmesi,
- ◆ BROP İzleme Komitesi ve Avrupa Komisyonuna sunmak üzere bilgilendirme ve tanıtım faaliyetlerine ilişkin izleme raporları hazırlamak.

IPA Uygulama Tüzüğü'nün ilgili maddelerine ve 30 Mayıs 2000 tarihli ve 1159/2000 sayılı Komisyon Tüzüğüne uygun olarak, BROP Program Otoritesi Tanıtım Grubu, IPA yardımı ile ilgili bilgilerin duyurulmasıyla ilgili faaliyetler dizisinin stratejik uyumunu sağlamak amacıyla bir İletişim Eylem Planı hazırlayacaktır. Bu İletişim Eylem Planı BROP'un tüm uygulama dönemini kapsayacaktır.

Program Otoritesi Tanıtım Grubu taslak İletişim Eylem Planını Komisyona BROP'u kapsayan Finansman Anlaşmasının imzalanmasını takiben dört ay içerisinde sunacaktır.

İletişim Eylem Planı en azından aşağıdaki hususları içerecektir:

- Amaç ve hedef gruplar
- Strateji ve içerik
- Tahmini bütçe
- İdari bölümler
- Değerlendirme için kullanılan kriterler

### **5.3.3. Faaliyetler**

Tanıtım Grubu bilgilendirme ve tanıtım tedbirlerinin İletişim Eylem Planına uygun olarak uygulanmasını sağlayacaktır.

Tanıtım Grubu en azından aşağıda sunulan bilgilendirme ve tanıtım tedbirlerinin uygulanmasından sorumlu olacaktır:

- BROP'un başlangıcını duyuran büyük bir bilgilendirme faaliyeti
- İletişim Eylem Planında da ortaya konulduğu üzere, BROP'un kazanımlarını sunan yılda en azından bir büyük bilgilendirme faaliyeti,
- Yararlanıcıların listesinin, projelerin isimlerinin ve projelere tahsis edilen Topluluk ve ulusal finansmanının miktarının yayınlanması.

Tanıtım Grubu potansiyel yararlanıcılara en azından aşağıdakileri içeren açık ve detaylı bilgiler sağlayacaktır:

- BROP kapsamında Topluluk ve Türkiye tarafından ortaklaşa sunulan finansman olanakları,
- BROP kapsamında sunulan yardımdan yararlanabilmek için karşılanması gereken koşullar,
- Fon başvurularını incelemeye yönelik prosedürlerin ve zaman periyodunun tanımlanması,
- Finanse edilecek projelerin seçimine yönelik kriterler,
- BROP'a ilişkin olarak bilgi sağlayabilecek ulusal, bölgesel ya da yerel düzeyde temas noktaları.

### **5.3.4. Tahmini Bütçe**

Bilgilendirme ve tanıtım faaliyetlerinin maliyetlerini karşılamak amacıyla, 2007 – 2009 dönemi için İletişim Eylem Planının tahmini bütçesi BROP'un Teknik Yardım bütçesinden tahsis edilen **1.850.000 milyon** Euro'dur.

### **5.3.5. Yönetim ve Uygulama**



Bakanlık içerisinde bilgilendirme ve tanıtım faaliyetleri Program Otoritesinin Programlama Bölümü altında yer alan Tanıtım Grubu tarafından yürütülecektir. Tanıtım Grubu BROP'un hazırlanması sürecine katılım sağlayan uzmanların yanı sıra Bakanlığın Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği ve Bilgi İşlem ve Değerlendirme Dairesi Başkanlığından yetkililerin de katılımıyla oluşturulacaktır.

Tanıtım Grubu, Program Otoritesi Başkanını aşağıdaki görev ve sorumlulukların yerine getirilmesinde destekleyecektir:

- İletişim Eylem Planını Komisyon ile görüşme,
- Diğer IPA finansmanlı programlar kapsamında yürütülen bilgilendirme ve tanıtım faaliyetleriyle koordinasyon,
- BROP İletişim Eylem Planının hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi,
- İlgili ulusal ve Komisyon bilgilendirme ağlarında BROP'un sunulması,
- Yararlanıcıların taleplerinin incelenmesi,
- Yararlanıcıların bilgilendirme ve tanıtım gerekliliklerini yerine getirip getirmediğinin izlenmesi ve kontrolü,
- Tanıtım materyallerinin geliştirilmesi, basılması ve dağıtılması, tanıtım faaliyetlerinin hazırlanması ve uygulanması,
- Program web sayfasının içeriğinin oluşturulması ve idame ettirilmesi,
- Teknik sürdürülebilirliğe ilişkin olarak Bilgi İşlem ve Değerlendirme Daire Başkanlığı ile temas kurmak,
- Dışardan temin edilen hizmetlerin yönetilmesi,
- Yıllık İletişim Eylem Planlarının hazırlanması ve izlenmesi ve iç faaliyetlerin ve eğitimlerin koordinasyonu.

### ***5.3.6. İzleme, Değerlendirme ve Raporlama***

İzleme, değerlendirme ve raporlama BROP'un İletişim Eylem Planının tanıtım tedbirlerinin uygulanması için zorunlu gerekliliklerdir.

İletişim Eylem Planının uygulanmasında kaydedilen ilerleme BROP İzleme Komitesi toplantıları sırasında sunulacaktır. Program Otoritesi Başkanı BROP İzleme Komitesini gerçekleştiren bilgilendirme ve tanıtım tedbirleri ve kullanılan iletişim metotlarına ilişkin olarak bilgilendirecektir. Program Otoritesi Başkanı BROP İzleme Komitesine yürütülen iletişim tedbirlerinin örneklerini sunacaktır.

BROP'un uygulanmasına ilişkin yıllık ve nihai uygulama raporları aşağıdaki bilgileri içerecektir:

- İletişim Eylem Planının uygulanması sırasında gerçekleştirilen bilgilendirme ve tanıtım

tedbirlerinin örnekleri,

- Yararlanıcıların listesinin, projelerin isimlerinin ve projelere tahsis edilen kamu finansmanının miktarının elektronik olarak ya da başka yollarla yayınlanmasıyla ilgili bilgilendirme ve tanıtım tedbirlerine yönelik düzenlemeler,
- İletişim Eylem Planında yapılan temel değişikliklerin içeriği.

Tanıtım tedbirlerinin değerlendirilmesine yönelik olarak bir dizi gösterge İletişim Eylem Planına dahil edilecek ve uygulanan tanıtım faaliyetlerinin verimliliği ve etkinliğinin değerlendirilmesiyle ilgili Planın ayrılmaz bir parçasını oluşturacaktır.

Niteliksel ve niceliksel analizlerin yıllık sonuçları Yıllık İletişim Eylem Planlarının hazırlanması ve İletişim Eylem Planında bir değişiklik ihtiyacının ortaya çıkması halinde kullanılacaktır.

### **5.3.7. Ortaklık ve Ağlar**

BROP kapsamında bilgi dağıtım merkezleri ve çoğaltan olarak hareket edecek ve BROP'a ilişkin bilgileri dağıtacak kuruluşlar aşağıda sunulmaktadır:

- ◆ Mesleki ve sektörel dernekler ve kuruluşlar,
- ◆ Ekonomik ve sosyal ortaklar,
- ◆ NGO'lar,
- ◆ Eğitim kurumları,
- ◆ İş dünyasını temsil eden kuruluşlar,
- ◆ Proje yürütücüleri,
- ◆ Avrupa Bilgi Merkezleri ve Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu,
- ◆ Her bir önceliğe ilişkin diğer temel paydaşlar.

Program Otoritesi, BROP ve IPA ile ilgili bilgilerin dağıtılması için yukarıda belirtilen kuruluşlarla yakın işbirliği içerisinde çalışacaktır.

### **5.3.8. İnternet**

BROP'u tanıtmak ve ilgili tüm tarafların programa ilişkin görüşlerini almak amacıyla, Program Otoritesi tarafından bir web sayfası kurulmuştur.<sup>37</sup> Söz konusu web sayfası Komisyonun yanı sıra diğer Program Otoritelerinin web sayfaları ile de bağlantılıdır.

Programlama dönemi sırasında söz konusu web sitesi taslak BROP'un danışma süreci için kullanılacaktır. Program Otoritesine sunulan tüm görüş ve öneriler web sitesi aracılığıyla dikkate alınacak ve BROP'un hazırlanması sürecinde bir girdi olarak kullanılacaktır.

BROP'un uygulanma dönemi sırasında bu web sitesi, genel kamuoyunu BROP kapsamında sunulan finansman fırsatlarına, destek miktarına, mali yardıma ilişkin kabul kriterlerine, proje seçim kriterlerine ve seçim sürecine vs. ilişkin olarak bilgilendirmek amacıyla kullanılacaktır.

Ayrıca, AB tarafından finanse edilen "Ekonomik ve Sosyal Uyum alanında Kapasite Geliştirme" Projesi kapsamında, Stratejik Koordinatör ve Program Otoritelerini içeren Ekonomik ve Sosyal Uyum Bakanlıklararası Çalışma Grubu için bir web sayfası tasarlanmıştır. Bu web sayfası AB finansman olanaklarının, SÇB'nin ve IPA'nın 3. ve 4. bileşenleri altındaki OP'lerin tanıtımında Bakanlıklararası Çalışma Grubunun temel aracıdır. Bu web sitesinin temel amaçları, OP'lerle ilgili danışma faaliyetlerinin yürütülmesi, Türkiye'ye sağlanan AB fonlarının tanıtılması, bilgi değişiminin sağlanması ve merkezdeki, bölgedeki ve yerel düzeydeki tüm paydaşlara güncel bilgilerin sunulmasıdır.

---

<sup>37</sup> <http://www.sanayi.gov.tr/IPAWeb/IPADeneme.aspx>

# EKLER



**EK 1 – IPA ÇALIŞMA GRUBUNUN PAYDAŞLARI**

<b>Ana Paydaşların Listesi</b>					
<b>No</b>	<b>Ad/Soyadı</b>	<b>Kurum</b>	<b>Ünvan</b>	<b>BROP'un Hazırlanması Sürecindeki Fonksiyonu</b>	<b>Telefon</b>
1	Serdar ATAYETER	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (STB) IPA Çalışma Grubu	Şube Müdürü	Koordinatör	2861390
2	Mehmet Ali Yılmaz	STB IPA Çalışma Grubu	AB Uzmanı	İmalat Sanayi ve KOBİ'ler	286 0365-2852
3	Emel ÇİMEN	STB IPA Çalışma Grubu	Mühendis	AR-GE, İnnovasyon	236 0365--2853
4	Hande MERCAN	STB IPA Çalışma Grubu	AB Uzmanı	Turizm	2860365-2852
5	Özgür AYGEN	STB IPA Çalışma Grubu	AB Uzmanı	Turizm	2860365-2853

6	Nurettin ÖZDEN	STB IPA Çalışma Grubu	AB Uzmanı	Turizm	2860365-2853
7	Ümmühan YOKUŞ	STB IPA Çalışma Grubu	Mühendis	Bilgi Toplumu	2860365-3026
8	İzlem KÜLLÜK	STB IPA Çalışma Grubu	Mühendis	İmalat Sanayi ve KOBİ'ler	2860365-2854
9	Serkan ÖZBEK	STB IPA Çalışma Grubu	Mühendis	İmalat Sanayi ve KOBİ'ler	2860365-2851
10	Bülent YANIKTEPE	STB IPA Çalışma Grubu	Mühendis	AR-GE, İnnovasyon	2317280-1237
11	Mustafa KILINÇ	STB IPA Çalışma Grubu	Mühendis	Bilgi Toplumu	2317280-1257
12	Meryem ŞIVGIN	KOSGEB /Dış İlişkiler Koordinasyon Dairesi / AB ve Uluslararası Koordinasyon Şubesi	Uzman	İmalat Sanayi ve KOBİ'ler	2128190/252

13	Esra ATAŞ	KOSGEB /Dış İlişkiler Koordinasyon Dairesi / AB ve Uluslararası Koordinasyon Şubesi	Uzman	İmalat Sanayi ve KOBİ'ler	2943451
14	Ayşegül ÇELİK	KOSGEB / TOBB Koordinatör	Uzman	İmalat Sanayi ve KOBİ'ler	
15	Serpil YÜCESOY	KOSGEB / Girişimciliği Geliştirme Merkezi	Uzman	İmalat Sanayi ve KOBİ'ler	
16	Uğur YAVUZ	KOSGEB Kredi Yönetim ve İzleme Müdürlüğü	Uzman	İmalat Sanayi ve KOBİ'ler	
17	Demet DEMİREZ	KOSGEB Bölgesel ve Yerel Gelişme Merkezi	Uzman	Kümelenme, Bölgesel Kalkınma	368 95 00/2125
18	Hakan KARAKAŞ	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TUBITAK)	Alan Koordinatörü	AR-GE, İnnovasyon, Bilgi Toplumu	4685300/1978
19	Ercan Orhan	TUBITAK	Alan Koordinatörü	AR-GE, İnnovasyon, Bilgi Toplumu	4671801
20	Dursun ÇİÇEK	TUBITAK	Kıdemli Uzman	AR-GE, İnnovasyon, Bilgi Toplumu	4661389



21	Mesut ÖZTOP	TUBITAK	Uzman Yardımcısı	AR-GE, İnnovasyon, Bilgi Toplumu	4671801-4553
22	Özlem TEKER	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Uzman Yardımcısı	Turizm	2128300-2056
23	Hüseyin TON	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Uzman Yardımcısı	Turizm	2128300-2056
24	Mehmet SERİN	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Uzman Yardımcısı	Turizm	2128300-2056
25	Şaban MEMİŞ	Milli Eğitim Bakanlığı	Öğretmen	Eğitim ve Sosyal Altyapı	2125084-9706
26	Elif İlkay Özalp	Milli Eğitim Bakanlığı	AB Uzmanı	Eğitim ve Sosyal Altyapı	2125084/9968
27	Mustafa M. Karaman	Milli Prodüktivite Merkezi	Uzman	KOBİ Eğitim ve Danışmanlık	4675590/250 - 255 05356259484
28	Selami Çapan	Milli Prodüktivite Merkezi	Uzman	KOBİ Eğitim ve Danışmanlık	05325912788

29	Umut Demirtaş	Milli Prodüktivite Merkezi	Araştırma Uzmanı	KOBİ Eğitim ve Danışmanlık	4675590/321
30	Kürşat Yılmaz	Türk Standartları Enstitüsü	KOBİ Eğitim ve Danışmanlık	Standardizasyon	4166277
31	Cahide Ekiz	Türk Standartları Enstitüsü	KOBİ Eğitim ve Danışmanlık	Standardizasyon	4166591
32	Arda Kezer	Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu (TESK)	AB ve Dış İlişkiler Uzmanı	Esnaf ve Sanatkarlar	4183269/312
33	Mehmet Güven	TESK	AB ve Dış İlişkiler Uzmanı	Esnaf ve Sanatkarlar	4183269/305
34	Ayhan Karaca	Tiş Ticaret Müsteşarlığı	Dış Ticaret Uzmanı	Dış Ticaret	2047641
35	Filiz Kayacı	Tiş Ticaret Müsteşarlığı	Dış Ticaret Uzman Yardımcısı	Dış Ticaret	2047596
36	F. Seda Sevgi	Tiş Ticaret Müsteşarlığı	Dış Ticaret Uzman Yardımcısı	Dış Ticaret	2047989

37	Esin Özdemir	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)	Uzman Yardımcısı	KOBİ'ler	4138234
38	A. Selçuk Nalbat	TOBB	Uzman	KOBİ'ler	
39	Seda Akçam	TOBB	Uzman Yardımcısı	KOBİ'ler	4138000
40	Ahmet Selçuk	TOBB	Uzman Yardımcısı	KOBİ'ler	4138000
41	Seyit Yağbasan	TURKAK	Sistem Akreditasyon Şubesi	Akreditasyon	4108200
42	Kayhan Cabioğlu	TURKAK	Uzman Yardımcısı	Akreditasyon	4108200
43	Defne Geçim	Hazine Müsteşarlığı	Uzman	KOBİ'ler, Bölgesel Teşvikler	2046733
44	Alpay Zeybek	Hazine Müsteşarlığı	Treasury Expert	KOBİ'ler, Bölgesel Teşvikler	2046733
45	Esin Türkeş	Hazine Müsteşarlığı	Treasury Expert	KOBİ'ler, Bölgesel Teşvikler	2046733

46	Elif Durakoğlu	Hazine Müsteşarlığı	Uzman Yardımcısı	KOBİ'ler, Bölgesel Teşvikler	2046733
47	Mustafa Dalkıran	Türk Patent Enstitüsü	Marka Uzmanı	Marka	3031333
48	Kadri Yavuz Özbay	Türk Patent Enstitüsü	Patent Uzmanı	Patent	3031385
49	Selvihan Okumuş	YÖK	2987240/43	İş dünyası ve üniversiteler arasında işbirliği	2987240
50	Evren Bükülmez	Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı	Uzman	AR-GE, Teknoloji, İnnovasyon	265 02 72/325
51	Hülya Bayrak	TURKSTAT	Uzman	İmalat Sanayi, Ulusal Hesaplar, Ekonomik Göstergeler	410 05 30
52	Melahat KUTLU	Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT)	Uzman	Bölgesel Politika	294 57 16
53	Alperen Köseoğlu	DPT	Uzman Yardımcısı	KOBİ'ler, AR-GE, İnnovasyon	294 57 15
54	Aycan Yüksel	DPT	Uzman Yardımcısı	KOBİ'ler	294 65 11

55	Murat KARA	DPT	Uzman Yardımcısı	Bölgesel Politika	294 67 43
56	Bilgehan Özbaylanlı	DPT	Uzman Yardımcısı	AR-GE, Innovasyon	294 64 22
57	Burcu M. Diraor	DPT	Uzman Yardımcısı	AR-GE, Innovasyon KOBİ'ler	294 57 75
58	Dilek Yüksel	DPT	Uzman Yardımcısı	Bigi Toplumu	294 64 52
59	Hülya Örs	DPT	Uzman	Turizm	294 62 55
60	Tarık Eraslan	DPT	Uzman Yardımcısı	KOBİ'ler	294 57 18

61	Mustafa Işık	DPT	Uzman Yardımcısı	KOBİ'ler	294 67 20
62	Filiz Alsaç	DPT	Uzman Yardımcısı	KOBİ'ler	294 67 46
63	Fulya Evren	DPT	Uzman Yardımcısı	KOBİ'ler, Bölgesel Politika	294 67 11
64	Kadir Başboğa	DPT	Uzman Yardımcısı	KOBİ'ler, Bölgesel Politika	2946721
65	Fulya Saner	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Uzman Yardımcısı	İnsan Kaynakları OP	2966474
66	İlknur Dede	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı		Kırsal Kalkınma OP	2873360/2209
67	Burcu Alan Özcan	Ulaştırma Bakanlığı	AB Uzman Yardımcısı	Ulaştırma OP	5501642
68	Cengiz Taylan Baykara	Çevre ve Orman Bakanlığı	Şube Müdürü	Çevre OP	2075436

69	Turgay Tursun	ABGS	Uzman	Bilgi Toplumu	285 77 20
70	Aylin Çağlayan	ABGS	Uzman	Bölgesel Politika	285 77 20

**Bölgesel ve Yerel Paydaşların Listesi**

<b>DÜZEY II BÖLGESİ</b>	<b>KURUM/BİRLİK</b>	<b>AD/SOYADI</b>	<b>E POSTA TELEFON</b>
<b>TR-63</b>	Kahramanmaraş KOSGEB Girişimciliği Geliştirme Merkezi	Mehmet YILMAZ	<a href="mailto:mehyilmaz@kosgeb.gov.tr">mehyilmaz@kosgeb.gov.tr</a>
	Kahramanmaraş Sanayi ve İşadamları Derneği	Abdülkadir KURTUL	<a href="mailto:Kasiad@kasiad.org.tr">Kasiad@kasiad.org.tr</a>
	Kahramanmaraş OSB	OSB Bölge Müdürlüğü	<a href="mailto:info@kmosb.org">info@kmosb.org</a>
<b>TR - 83</b>	Amasya Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü	Y. Erdinç ERZENE	<a href="mailto:yerzene@hotmail.com">yerzene@hotmail.com</a>
	Çorum Sanayi ve Ticaret Odası	Murat ZEYBEL	<a href="mailto:oda@ctso.org.tr">oda@ctso.org.tr</a>
	Çorum Valiliği	İsmail ÇORUMLUOĞLU	<a href="mailto:ismailcorumluoglu@yahoo.com">ismailcorumluoglu@yahoo.com</a>
	Samsun Sanayi ve Ticaret Odası	Okan GÜMÜŞ	<a href="mailto:ogumus@samsuntso.org.tr">ogumus@samsuntso.org.tr</a>
	Samsun Valilik Kalkınma Ofisi	Aslan KARANFİL	<a href="mailto:info@samsunkalkinma.gov.tr">info@samsunkalkinma.gov.tr</a>
	Samsun KOSGEB Teknoloji Geliştirme Bölgesi	Nedim TUNA	<a href="mailto:omu@kosgeb.gov.tr">omu@kosgeb.gov.tr</a>
	Samsun KOSGEB Girişimciliği Geliştirme Merkezi	Hami DANIŞ	<a href="mailto:samsun@kosgeb.gov.tr">samsun@kosgeb.gov.tr</a>



	Samsun Sanayici ve İşadamları Birliği	Ali KIRAZ	<a href="mailto:ali.kiraz@hotmail.com">ali.kiraz@hotmail.com</a>
	Tokat Ticaret Odası	HİLAL BAKIRCI	<a href="mailto:tokattb@tobb.org.tr">tokattb@tobb.org.tr</a>
<b>TR-82</b>	Çankırı Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü	Nusret ACAR	<a href="mailto:iktm18.turizm@gmail.com">iktm18.turizm@gmail.com</a>
	Çankırı Valiliği	Ali Haydar ÖNER	<a href="mailto:cankiri@cankiri.gov.tr">cankiri@cankiri.gov.tr</a>
	Çankırı Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü	Mustafa DAK	<a href="mailto:18ilsanvetic18@ttnet.net.tr">18ilsanvetic18@ttnet.net.tr</a>
	Kastamonu Valiliği	Halit ÖZEN	<a href="mailto:kastamonu@icisleri.gov.tr">kastamonu@icisleri.gov.tr</a>
	Kastamonu Sanayi ve Ticaret Odası	Melek Darende	<a href="mailto:inebolutso@tobb.org.tr">inebolutso@tobb.org.tr</a>
	Kastamonu Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği	Bilal CİVCİOĞLU	<a href="mailto:esob37@mynet.com">esob37@mynet.com</a>
<b>TR-B1</b>	Bingöl Şehri Girişimcilik Birliği	Sayim BAZANCİR	<a href="mailto:saimbazancir@hotmail.com">saimbazancir@hotmail.com</a>
	Malatya 1. OSB	Murat KÖSE	<a href="mailto:murat@malorsa.org.tr">murat@malorsa.org.tr</a>
	Malatya KOSGEB Teknoloji Geliştirme Bölgesi	Nihat KARADEMİR	<a href="mailto:malatya@kosgeb.gov.tr">malatya@kosgeb.gov.tr</a>
	Tunceli Valiliği İl Planlama Müdürlüğü	Erdoğan ELALDI	<a href="mailto:erdoganelaldi@mynet.com">erdoganelaldi@mynet.com</a>
	Tunceli Sanayi ve Ticaret Odası	Cihan AÇIKGÖZ	<a href="mailto:tuncelitso@tobb.org.tr">tuncelitso@tobb.org.tr</a>
<b>TR-90</b>	Türkiye Çevre Koruma Konseyi Giresun Şubesi	Hakan Adanır	<a href="mailto:hakanadanir@gmail.com">hakanadanir@gmail.com</a>

	Ordu Sanayi ve Ticaret Odası	İsmail Hakkı ÜÇER	<a href="mailto:info@otso.org.tr">info@otso.org.tr</a>
	Ordu Sanayici ve İşadamları Birliği	Ekrem KIRCA	<a href="mailto:orsiad@hotmail.com">orsiad@hotmail.com</a>
	Rize Özel İdare Müdürlüğü	Mehmet Ai TERZİ	<a href="mailto:rizeozid@hotmail.com">rizeozid@hotmail.com</a>
	Milli Produktivite Merkezi Karadeniz Bölge Müdürlüğü	Nuran KANSIZ	<a href="mailto:nkansiz@mpm.org.tr">nkansiz@mpm.org.tr</a>
	KOSGEB Karadeniz Teknik Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Merkezi	Kemal ÇAKAR	<a href="mailto:ktu@kosgeb.gov.tr">ktu@kosgeb.gov.tr</a>
	Trabzon Sanayici ve İşadamları Birliği	Recep ERGENÇ	<a href="mailto:regenc@tsiad.org.tr">regenc@tsiad.org.tr</a>
	Trabzon Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği	Ömer KAYIKÇIOĞLU	<a href="mailto:genelsekreter@tesob.org.tr">genelsekreter@tesob.org.tr</a>
TR-72	Kayseri OSB	Tahsin ONUŞ	<a href="mailto:t.onus@kayseriosb.org">t.onus@kayseriosb.org</a>
	Orta Anadolu Kalkınma Birliği (ORAKAB)	OKTAY AKKAYA	<a href="mailto:oktayakkaya@orakab.gov.tr">oktayakkaya@orakab.gov.tr</a>
	Kayseri Esnaf ve Sanatkar Odaları Birliği	Fatih SARAR	<a href="mailto:fatihsarar@yahoo.com">fatihsarar@yahoo.com</a>
	Cumhuriyet Üniversitesi	Mustafa GÜLMEZ	<a href="mailto:mgulmez@cumhuriyet.edu.tr">mgulmez@cumhuriyet.edu.tr</a>
	Sivas Ticaret Borsası	Sema GÖRCÜN	<a href="mailto:sivas@tbotmail.com">sivas@tbotmail.com</a>
	Orta Anadolu Kalkınma Birliği (ORAKAB)	Alpay EYİNÇ	<a href="mailto:ab@sivas.gov.tr">ab@sivas.gov.tr</a>
	Sivas Sanayi ve Ticaret Odası	MUTLU TÜRKOĞLU	<a href="mailto:info@sivastso.org">info@sivastso.org</a>

	Sivas Sanayici ve İşadamları Birliği	KADİR KURUÇAY	<a href="mailto:kadirkurucay@mynet.com">kadirkurucay@mynet.com</a>
	Sivas İl Özel İdare Müdürlüğü	Abdullah MISIRLIOĞLU	<a href="mailto:sivas@sivasilozelidaresi.gov.tr">sivas@sivasilozelidaresi.gov.tr</a>
<b>TR-C1</b>	Adıyaman OSB	Yüksel ÜNAL	<a href="mailto:aosb@mynet.com">aosb@mynet.com</a>
	Adıyaman İŞ-KUR İl Müdürlüğü	Ramazan TATAR	<a href="mailto:ramazantatar@iskur.gov.tr">ramazantatar@iskur.gov.tr</a>
	Adıyaman Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü	Mehmet Sait ULUÇAY	<a href="mailto:ulucay@ekolay.net">ulucay@ekolay.net</a>
	Gaziantep Ticaret Odası	Mesut ÖÇAL	<a href="mailto:mocal@gto.org.tr">mocal@gto.org.tr</a>
	Gaziantep Sanayi Odası	İbrahim ÇALI	<a href="mailto:sanayi4@gso.org.tr">sanayi4@gso.org.tr</a>
	Milli Produktivite Merkezi Bölge Müdürlüğü	Mustafa BALABAN	<a href="mailto:gaziantep@mpm.org.tr">gaziantep@mpm.org.tr</a>
	Avrupa Birliği İş Geliştirme Merkezi	Funda SURAN	<a href="mailto:fsuran@abigem.org">fsuran@abigem.org</a>
<b>TR-C2</b>	Diyarbakır Sanayi ve Ticaret Odası	Abbas BÜYÜKTAŞ	<a href="mailto:abbasbuyuktas@hotmail.com">abbasbuyuktas@hotmail.com</a>
	Şanlıurfa Sanayi ve Ticaret Odası	Veysel ASOĞLU	<a href="mailto:veyselasoglu@sutso.org.tr">veyselasoglu@sutso.org.tr</a>
<b>TR-A1</b>	Bayburt Sanayi ve Ticaret Odası	Önder KARAOĞLU	<a href="mailto:onderkaraoglu@hotmail.com">onderkaraoglu@hotmail.com</a>
	Erzurum KOSGEB Girişimciliği Destekleme Merkezi	Adem YAPTIRMIŞ	<a href="mailto:ayaptirmis@kosgeb.gov.tr">ayaptirmis@kosgeb.gov.tr</a>
	Erzurum KOSGEB Girişimciliği Destekleme Merkezi	EDA BAYATA	<a href="mailto:erzurum@kosgeb.gov.tr">erzurum@kosgeb.gov.tr</a>

	Erzurum Sanayi ve Ticaret Odası	Sacit BİLİCİ	<a href="mailto:info@erzurumtso.org.tr">info@erzurumtso.org.tr</a>
	Atatürk Üniversitesi	Hanifi SARAÇ	<a href="mailto:hsarac@atauni.edu.tr">hsarac@atauni.edu.tr</a>
<b>TR-C3</b>	Batman Esnaf ve Sanatkar Odası	AHMET CANDEMİR	<a href="mailto:batmanes@mynet.com">batmanes@mynet.com</a>
	Şırnak OSB	Feyzullah KADIRHAN	<a href="mailto:feyzullah@sirnak.osb.org.tr">feyzullah@sirnak.osb.org.tr</a>
	Şırnak Sanayi ve Ticaret Odası	M. Halil BALKAN	<a href="mailto:sirnak.tso@mynet.com">sirnak.tso@mynet.com</a>
	Siirt Valiliği Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü	Coşkun KARAKOÇ	<a href="mailto:56planlama@icisleri.gov.tr">56planlama@icisleri.gov.tr</a>
	Siirt Sanayi ve Ticaret Odası	Nedim KUZU	<a href="mailto:siirt@siirttso.org">siirt@siirttso.org</a>
<b>TR-B2</b>	Bitlis Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü	Mehmet KIZILGÜL	<a href="mailto:kizilgul13@hotmail.com">kizilgul13@hotmail.com</a>
	Hakkari Sanayi ve Ticaret Odası	Fikret KESKİN	<a href="mailto:hakkaritso@tobb.org.tr">hakkaritso@tobb.org.tr</a>
	Hakkari Sanayi ve Ticaret İl Müdürü	Müjdet ESKİCİ	<a href="mailto:hakkarisanayi30@mynet.com">hakkarisanayi30@mynet.com</a>
	Van İş Geliştirme Merkezi	Mahmut GEDİK	<a href="mailto:mgedik@isgem.org">mgedik@isgem.org</a>
	Van KOSGEB Girişimciliği Geliştirme Merkezi	Şakir CAN	<a href="mailto:scan@kosgeb.gov.tr">scan@kosgeb.gov.tr</a>
	Van Sanayi ve Ticaret Odası	Necdet TAKVA	<a href="mailto:vats@vatso.org.tr">vats@vatso.org.tr</a>
	Van Aktif Sanayici ve İşadamları Derneği	ALİ ÇİÇEKSAĞ	<a href="mailto:vasiad@vasiad.org">vasiad@vasiad.org</a>

TR-A2	Ağrı Sanayici ve İşadamları Derneği	Kazım KARACA	<a href="mailto:arsiad@hotmail.com">arsiad@hotmail.com</a>
	Ağrı Sanayi ve Ticaret Odası	Ferdi Baycan ÖGEL	<a href="mailto:agritso@tobb.org.tr">agritso@tobb.org.tr</a>
	Ardahan İl Kalkınma Vakfı	Ertuğrul EMİNAĞAOĞLU	<a href="mailto:akge@hotmail.com">akge@hotmail.com</a>

**EK-2 – BÖLGESEL REKABET EDEBİLİRLİK OPERASYONEL PROGRAMININ ÖNCELİKLİ SEKTÖRLERİ VE DESTEKLENEBİLİR FAALİYETLERİNE İLİŞKİN BÖLGESEL VE YEREL ORTAKLARIN GÖRÜŞLERİ**

Anketlerde Önerilen Faaliyetler ve Bu Önerilerin Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programına Yansımaları			
DÜZEY II BÖLGESİ	ANKETLERDE ÖNERİLEN FAALİYETLER	ÖNERİLERİN BÖLGESEL REKABET EDEBİLİRLİK OPERASYONEL PROGRAMINDA ÖNCELİK VE TEDBİR OLARAK KARŞILIĞI	ÖNERİLERİN BÖLGESEL REKABET EDEBİLİRLİK OPERASYONEL PROGRAMININ MÜDAHALE STRATEJİSİNE YANSIMASI
TR-63	Araştırma & Geliştirme ve bilişim teknolojileri alt yapısının geliştirilmesi, Teknoloji transferi, hibe programlarının uygulanması, üretime yönelik faaliyetlerin desteklenmesi, ortak kullanım laboratuvarlarının kurulması, paketleme tesisleri, eğitim tesisleri, teknik ve sosyal tesisler, üretim tesisleri ve bunların tefrişatı, KOBİ'lerin kapasitelerinin artırılması, girişimciliğe ilişkin eğitimler, yeni kurulan işletmelerin finansal desteklerle takibi, kadın girişimciler için İŞGEM'lerin kurulması, İGEM'lerin alt yapılarının geliştirilmesi	<p><b>Öncelik 1</b></p> <p>Tedbir 1.1. ve 1.3</p> <p><b>Öncelik 2</b></p> <p>Tedbir 2.1 ve 2.2</p>	Önerilen bütün faaliyetler Müdahale Stratejisinin oluşturulması aşamasında dikkate alınmıştır. (Bakınız Tablo 46)

<b>TR-83</b>	<p>KOBİ'lere finansal destek sağlanması, hibe programlarının uygulanması, turizm için alt yapı yatırımlarının yapılması, kümelerin oluşturulması, İnsan kaynakları eğitimlerinin düzenlenmesi, finansla araçların geliştirilmesi ve oluşturulması, sanayi alt yapısının geliştirilmesi, ortak kullanım laboratuvarlarının, paketleme tesislerinin, eğitim tesislerinin ve teknik ve sosyal tesislerin kurulması ve bunların tefrişatı, AR&amp;GE ve inovasyon alt yapısının iyileştirilmesi, işletmelere temel bilgi ve danışmanlık desteklerinin sağlanması, mesleki eğitimlerin verilmesi, kırsal kalkınmanın sağlanması, lojistik merkezlerinin kurulmasına katkı sağlanması, tıbbi cihaz sektörünün iyileştirilmesi, teknoloji merkezlerinin ve sanayi bölgelerinin kurulması, nano-teknolojinin geliştirilmesi</p>	<p><b>Öncelik 1</b></p> <p>Tedbir 1.1, 1.2, 1.3 ve 1.4</p> <p><b>Öncelik 2</b></p> <p>Tedbir 2.1 ve 2.2</p>	<p>Turizm destekleri haricinde önerilen bütün faaliyetler Müdahale Stratejisinin oluşturulması aşamasında dikkate alınmıştır.</p> <p>(Bakınız Tablo 46).</p> <p>Bu bölgede turizmin müdahale alanı kapsamından çıkarılmasındaki temel sebep 1.4 sayılı turizm tedbirine ayrılan bütçenin sınırlı olmasıdır.</p>
--------------	---	---	---

TR-82	<p><b>Altyapı ve çevre projelerinin uygulanması, turizm alt yapısının ve bu alandaki tanıtım faaliyetlerin iyileştirilmesi, tarımın ve hayvancılığın geliştirilmesi, içme suyu projelerinin gerçekleştirilmesi, girişimciliğin ve pazarlamanın iyileştirilmesi, enerji sektörünün geliştirilmesi, silah üretiminin arttırılması, ahşap kapı ve pencere ihracatının arttırılması</b></p>	<p><b>Öncelik 1</b> Tedbir 1.1 ve 1.4</p> <p><b>Öncelik 2</b> Tedbir 2.1</p>	<p>Turizm destekleri haricinde önerilen bütün faaliyetler Müdahale Stratejisinin oluşturulması aşamasında dikkate alınmıştır.</p> <p>(Bakınız Tablo 46).</p> <p>Bu bölgede turizmin müdahale alanı kapsamından çıkarılmasındaki temel sebep 1.4 sayılı turizm tedbirine ayrılan bütçenin sınırlı olmasıdır.</p>
TR-B1	<p><b>İstihdam ve üretim faaliyetlerine ilişkin yatırımların yapılması, çiftçilere hibelerin verilmesi, pazarlamanın desteklenmesi, AR&amp;GE altyapısının iyileştirilmesi, KOBİ'ler için eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi, KOBİ'ler için finansal araçların oluşturulması</b></p>	<p><b>Öncelik 1</b> Tedbir 1.1, 1.2 ve 1.3</p> <p><b>Öncelik 2</b> Tedbir 2.1</p>	<p>Önerilen bütün faaliyetler Müdahale Stratejisinin oluşturulması aşamasında dikkate alınmıştır. (Bakınız Tablo 46)</p>

TR-90	<p>Yayla ve dağ turizmi, termal ve kış turizmlerinde turizm altyapısının iyileştirilmesi, pazarlama ve sanayi alt yapısının iyileştirilmesi, fındıkla ilgili sanayilerin geliştirilmesi, işsizlere yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi, KOBİ'lere temel bilgi, danışmanlık ve yatırım hizmetlerinin verilmesi, Madencilik ve tarım sektörlerinin iyileştirilmesi, kuluçka merkezlerinin ve TEKMER'lerin sayısının arttırılması, Ortak kullanım laboratuvarlarının bulunduğu KOBİ eğitim merkezlerinin oluşturulması, El sanatlarının, çay sanayisinin, denizcilik ve gemi inşa sanayisinin iyileştirilmesi, sektörel dış ticaret firmalarının kurulması, İŞGEM'lerin kurulması</p>	<p><b>Öncelik 1</b> Tedbir 1.1 ve 1.4</p> <p><b>Öncelik 2</b> Tedbir 2.1 ve 2.2</p>	<p>Turizm destekleri haricinde önerilen bütün faaliyetler Müdahale Stratejisinin oluşturulması aşamasında dikkate alınmıştır.</p> <p>(Bakınız Tablo 46).</p> <p>Bu bölgede turizmin müdahale alanı kapsamında çıkarılmasındaki temel sebep 1.4 sayılı turizm tedbirine ayrılan bütçenin sınırlı olmasıdır.</p>
TR-72	<p>AR&amp;GE altyapısının iyileştirilmesi, kurumsallaşma alanında bilincin arttırılması, insan kaynaklarının geliştirilmesi, inovasyon ve teknoloji alt yapısı, AR&amp;GE, inovasyon ve teknoloji altyapısı, tarım ve hayvancılık ve ilgili diğer sektörlerin geliştirilmesi, kuruluş desteklerinin ve ortak kullanım tesislerinin desteklenmesi, üretimdeki katma değer arttırılması, işletme kapasitesinin arttırılması, istihdam kapasitesinin arttırılması, fiziksel altyapının iyileştirilmesi</p>	<p><b>Öncelik 1</b> Tedbir 1.1 ve 1.3</p> <p><b>Öncelik 2</b> Tedbir 2.1 ve 2.2</p>	<p>Önerilen bütün faaliyetler Müdahale Stratejisinin oluşturulması aşamasında dikkate alınmıştır. (Bakınız Tablo 46)</p>



<b>TR-C1</b>	Tarım sanayisine ilişkin tesislerin yapılması, Özürlüler için çeşitli fırsatların sağlanması ve istihdam kapasitesi olan KOBİ'lerin desteklenmesi, Organize sanayi bölgeleri ve KOBİ'lerin alt yapılarının iyileştirilmesi, Organize sanayi bölgelerinde katı su arıtma tesislerinin inşa edilmesi, kültür turizmi ve el sanatlarının iyileştirilmesi	<b>Öncelik 1</b> Tebdir1.1 ve 1.4  <b>Öncelik 2</b> Tebdir 2.1	Önerilen bütün faaliyetler Müdahale Stratejisinin oluşturulması aşamasında dikkate alınmıştır. (Bakınız Tablo 46)
<b>TR-C2</b>	Güney Doğu Anadolu Projesinin tamamlanması, tarım sektörünün ve tarım alt yapısının iyileştirilmesi, mermer sektörünün iyileştirilmesi, fikri mülkiyet hakları konusunda KOBİ'lerin bilinçlendirilmesi, uluslararası standartlarla uyumun sağlanması, pazarlama ve ihracatın desteklenmesi	<b>Öncelik 1</b> Tebdir 1.1  <b>Öncelik 2</b> Tebdir 2.1	Önerilen bütün faaliyetler Müdahale Stratejisinin oluşturulması aşamasında dikkate alınmıştır. (Bakınız Tablo 46)

TR-A1	<p>Tarım sektörünün ve hayvancılık üretiminin arttırılması, madencilik sektörünün iyileştirilmesi, hidroelektrik santrallerinin kurulması, paketleme, tekstil ve AR&amp;GE'nin geliştirilmesi, Temel danışmanlık ve bilgi hizmetlerinin desteklenmesi, KOBİ'lere yatırım desteğinin sağlanması, girişimciliğin geliştirilmesi, hibelerin verilmesi, bilişim alt yapısının iyileştirilmesi, Pazar araştırmasının yapılması, kalitenin geliştirilmesine ilişkin faaliyetlerin yürütülmesi, tanıtım faaliyetleri, proje ve iş planlarına ilişkin eğitimlerin organizasyonu, iletişim alt yapısının geliştirilmesi, Çivil peynirinin desteklenmesi, üniversitelerle birlikte süt ve et laboratuvarlarının kurulması, Oltu taşı ve eham, doğal boya ve el sanatları konularında insanların eğitilmesi</p>	<p><b>Öncelik 1</b> Tebdir 1.3</p> <p><b>Öncelik 2</b> Tebdir 2.1 ve 2.2</p>	<p>Önerilen bütün faaliyetler Müdahale Stratejisinin oluşturulması aşamasında dikkate alınmıştır. (Bakınız Tablo 46)</p>
TR-C3	<p>Bölgesel potansiyellerin ortaya çıkarılması, kalifiye personel için eğitimlerin organize edilmesi, fiziki alt yapının desteklenmesi</p>	<p><b>Öncelik 1</b> Tebdir 1.1</p> <p><b>Öncelik 2</b> Tebdir 2.1 ve 2.2</p>	<p>Önerilen bütün faaliyetler Müdahale Stratejisinin oluşturulması aşamasında dikkate alınmıştır. (Bakınız Tablo 46)</p>

<p><b>TR-B2</b></p>	<p>İletişim, bilişim ve bilgi toplumu konusunda yeni yatırımların yapılması, girişimciliğin ve belgelendirmenin hızlandırılması, madencilik sektörünün iyileştirilmesi, bölgesel dış ticaretin geliştirilmesi, tarım sektörüne dayalı sanayilerin geliştirilmesi, ihracat ve ithalata ilişkin eğitimlerin verilmesi, sosyal tedbirlerin alınması ve çiftçiler için eğitimlerin verilmesi, başlangıç aşamasındaki firmalara finansal destek sağlanması, teknoloji alt yapısının desteklenmesi, bilgiye ulaşımın kolaylaştırılması, pazarlama konusunda eğitimlerin verilmesi, ayakkabıcılara, gıda sanayine ve ekmeke ve şeker sanayilerine desteklerin sağlanması</p>	<p><b>Öncelik 1</b> Tedbir 1.1 ve 1.3</p> <p><b>Öncelik 2</b> Tedbir 2.1</p>	<p>1.3 tedbiri kapsamında "AR&amp;GE ve Teknoloji destekleri" haricinde önerilen bütün faaliyetler Müdahale Stratejisinin oluşturulması aşamasında dikkate alınmıştır. (Bakınız Tablo 46)</p> <p>Müdahale alanından 1,3 numaralı tedbirin çıkarılmasının temel nedeni bölgede AR&amp;GE'nin ve sanayi alt yapısının olmamasıdır.</p>
<p><b>TR-A2</b></p>	<p>Eğitim, sağlık ve alt yapıya yatırım yapılması, tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi, sanayi alt yapısının geliştirilmesi, araştırma ve geliştirme, bilgi toplumu, danışmanlık hizmetlerinin iyileştirilmesi, girişimciliğin teşvik edilmesi, illerin potansiyellerine göre desteklenmesi, uluslararası ve ulusal seminerlerin koordinasyonunun sağlanması, finansal araçların oluşturulması ve kalifiye personel için eğitimlerin verilmesi</p>	<p><b>Öncelik 1</b> Tedbir 1.2 ve 1.3</p> <p><b>Öncelik 2</b> Tedbir 2.1 ve 2.2</p>	<p>1.3 tedbiri kapsamında "AR&amp;GE ve Teknoloji destekleri" haricinde önerilen bütün faaliyetler Müdahale Stratejisinin oluşturulması aşamasında dikkate alınmıştır. (Bakınız Tablo 46)</p> <p>Müdahale alanından 1,3 numaralı tedbirin çıkarılmasının temel nedeni bölgede AR&amp;GE'nin ve sanayi alt yapısının olmamasıdır.</p>

<b>DÜZEY II BÖLGESİ</b>	<b>ANKETTE ÖNERİLEN SEKTÖRLER</b>	<b>BÖLGESEL REKABET EDEBİLİRLİK OPERASYONEL PROGRAMININ SEKTÖREL YOĞUNLAŞMASI</b>	<b>ÖNERİLERİN OPERASYONEL PROGRAMA YANSIMASI</b>
-----------------------------	-----------------------------------	---	--

<b>TR-63</b>	Tarım sektörü, Sektörlerin belirlenmesi için bir ihtiyaç analizi yapılması gerekmektedir.	Gıda ürünlerinin ve içeceklerin imalatı, Tekstil ve giyim eşyalarının imalatı, temel metallerin üretimi, ağaç ve ağaç ürünlerinin imalatı, işlenmiş metal ürünlerinin imalatı, kauçuk ve plastik ürünlerinin imalatı	Tarım sektörü IPA Kırsal Kalkınma Planının kapsamındadır. Ancak, Kırsal Kalkınma Planı ile Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı arasında tarım sektörü konusundaki sınır açıkça belirlenmiştir. Tarım sektörü, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programında sektörün ham maddeleri olan <b>gıda ürünlerinin ve içeceklerin</b> imalatı olarak Önceliklendirilmiş ve yansıtılmıştır.
<b>TR-83</b>	Turizm sektörü, sağlık turizmi, termal turizmi, ulaştırma sektörü, tıbbi cihazlar, gemi inşası, tarımsal ilaçlama, gübre ve kimyasal sektörler, jeotermal enerji, tarım sektörü	Gıda ürünü ve içecek imalatı, temel metallerin üretimi, Ağaç ve ağaç ürünlerinin imalatı, makine ve ekipman imalatı, madencilik ve taş ocakçılığı, giyim eşyalarının imalatı	Tarım sektörü IPA Kırsal Kalkınma Planının kapsamındadır. Ancak, Kırsal Kalkınma Planı ile Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı arasında tarım sektörü konusundaki sınır açıkça belirlenmiştir. Tarım sektörü, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programında sektörün ham maddeleri olan <b>gıda ürünlerinin ve içeceklerin</b> imalatı olarak Önceliklendirilmiş ve yansıtılmıştır.
<b>TR-82</b>	Enerji sektörü, silah imalatı, tarım ve hayvancılık, orman ve orman ürünleri, madencilik, lojistik sektörü, tahta kapı ve pencere	Ağaç ve ağaç ürünlerinin imalatı, Gıda ürünü ve içecek imalatı, Diğer metal dışı mineral ürünlerin imalatı, giyim eşyalarının imalatı, tekstil imalatı, madencilik ve taş ocakçılığı	Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programında bu DÜZEY II bölgesi için ormancılık, ağaç ürünleri ve madencilik sektörleri öncelikli sektörler olarak belirlenmiştir.
<b>TR-B1</b>	Halicilik, madencilik ve taş ocakçılığı	Gıda ürünü ve içecek imalatı, madencilik ve taş ocakçılığı, giyim eşyalarının imalatı, tekstil imalatı, Diğer metal dışı mineral ürünlerin imalatı, makine ve ekipman imalatı, hayvan üreticiliği	Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programında bu DÜZEY II bölgesi için madencilik ve taş ocakçılığı öncelikli sektörler olarak belirlenmiştir.
<b>TR-90</b>	Turizm sektörü, çay ve fındık ihracatı, tarım sektörü, enerji sektörü, ulaştırma ve gemi inşası	Gıda ürünü ve içecek imalatı, Ağaç ve ağaç ürünlerinin imalatı, Diğer metal dışı mineral ürünlerin imalatı, Diğer ulaştırma ekipmanlarının imalatı, madencilik ve taş ocakçılığı,	Tarım sektörü IPA Kırsal Kalkınma Planının kapsamındadır. Ancak, Kırsal Kalkınma Planı ile Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı arasında tarım sektörü konusundaki sınır açıkça belirlenmiştir. Tarım sektörü, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programında sektörün ham maddeleri olan <b>gıda ürünlerinin ve içeceklerin</b> imalatı olarak Önceliklendirilmiş ve yansıtılmıştır.  Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programında bu DÜZEY II bölgesi için ulaştırma ekipmanlarının üretimi öncelikli sektör olarak belirlenmiştir.
<b>TR-72</b>	Tekstil sektörü, gıda ve mobilya sanayi, hafif metal sanayi, madencilik, tarım ve hayvancılık, imalat sanayi, ofis malzemeleri, tıbbi cihazlar, kimyasal	Mobilya üretimi, Diğer metal dışı mineral ürünlerin imalatı, Gıda ürünü ve içecek imalatı, Tekstil ve tekstil ürünlerinin imalatı,	Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programında bu DÜZEY II bölgesi için mobilya üretimi, tekstil ve tekstil ürünlerini üretimi, makine

	ürünler	madencilik ve taş ocaklığı, makine ve ekipman imalatı	ve ekipman üretimi öncelikli sektörler olarak belirlenmiştir.
	Tekstil Sektörü	Tekstil ve tekstil ürünlerinin imalatı, Gıda ürünlerinin ve içeceklerin imalatı, kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı, Kimyasallar ve kimyasal ürünlerin imalatı, işlenmiş metal ürünlerinin imalatı, madencilik ve taş ocaklığı	Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programında bu DÜZEY II bölgesi için tekstil ve tekstil ürünleri öncelikli sektörler olarak belirlenmiştir.

TR-C1			
TR-C2	Metal ve elektrik sanayi	Gıda ürünlerinin ve içeceklerin imalatı, Tekstil ve giyim eşyalarının imalatı, madencilik ve taş ocakçılığı, temel metallerin ve işlenmiş metallerin üretimi, Diğer metal dışı mineral ürünlerin imalatı, sebze, fındık üretimi, Kimyasallar ve kimyasal ürünlerin imalatı, makine imalatı	Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programında bu DÜZEY II bölgesi için temel metaller ve işlenmiş metal ürünleri öncelikli sektörler olarak belirlenmiştir.
TR-A1	Ulaştırma, doğal taşlar ve madencilik sektörü, Meyve ve sebze üretimi, tarım ve hayvancılık, el sanatları, (Oltu Taşı, bakır işlemciliği), Turizm sektörü	Gıda ürünlerinin ve içeceklerin imalatı, plastik ürünlerin imalatı, ağaç ve ağaç ürünlerinin imalatı, madencilik ve taş ocakçılığı, mobilya imalatı, kimyasal ürünlerin imalatı	Tarım sektörü IPA Kırsal Kalkınma Planının kapsamındadır. Ancak, Kırsal Kalkınma Planı ile Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı arasında tarım sektörü konusundaki sınır açıkça belirlenmiştir. Tarım sektörü, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programında sektörün ham maddeleri olan <b>gıda ürünlerinin ve içeceklerin</b> imalatı olarak Önceliklendirilmiş ve yansıtılmıştır.  Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programında bu DÜZEY II bölgesi için madencilik ve taş ocakçılığı öncelikli sektörler olarak belirlenmiştir.
TR-C3	Madencilik ve gıda sanayi	Gıda ürünlerinin ve içeceklerin imalatı, Diğer metal dışı mineral ürünlerin imalatı, madencilik ve taş ocakçılığı, Kimyasallar ve kimyasal ürünlerin imalatı, Giyim eşyası imalatı, temel metallerin ve işlenmiş metallerin üretimi	Tarım sektörü IPA Kırsal Kalkınma Planının kapsamındadır. Ancak, Kırsal Kalkınma Planı ile Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı arasında tarım sektörü konusundaki sınır açıkça belirlenmiştir. Tarım sektörü, Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programında sektörün ham maddeleri olan <b>gıda ürünlerinin ve içeceklerin</b> imalatı olarak Önceliklendirilmiş ve yansıtılmıştır.  Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programında bu DÜZEY II bölgesi için madencilik ve taş ocakçılığı öncelikli sektörler olarak belirlenmiştir.

<b>TR-B2</b>	Bilişim ve bilişim teknolojileri, El sanatları, halıcılık, turizm sektörü, hayvancılık, madencilik sektörü	Gıda ürünlerinin ve içeceklerin imalatı, ağaç ve ağaç ürünlerinin imalatı, Deri ve deri ürünlerinin imalatı, madencilik ve taş ocakçılığı, Diğer metal dışı mineral ürünlerin imalatı, temel metallerin ve işlenmiş metallerin üretimi	Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programında bu DÜZEY II bölgesi için madencilik ve taş ocakçılığı öncelikli sektörler olarak belirlenmiştir.
<b>TR-A2</b>	Hayvancılık ve organik tarım, hizmet sektörü, ulaştırma sektörü, sağlık sektörü, enerji ve madencilik sektörleri	Diğer metal dışı mineral ürünlerin imalatı, Gıda ürünlerinin ve içeceklerin imalatı, ağaç ve ağaç ürünlerinin imalatı, madencilik ve taş ocakçılığı	Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programında bu DÜZEY II bölgesi için madencilik ve taş ocakçılığı öncelikli sektörler olarak belirlenmiştir.



### EK 3 – ÖN (EX –ANTE) DEĞERLENDİRME RAPORUNA İLİŞKİN TEMEL KONULAR

TEMEL DEĞERLENDİRME KONULARI	Ex-Ante Değerlendirme Uzmanının Önerileri	STB'nin Görüşleri
<b>SWOT Analizi</b>	<p>-Analiz, sektörlere ayırarak daha sistematize bir çerçeve içinde yapılabilirdi. -Güçlü yanlar daha detaylı analiz edilebilirdi, sınırlı görüldüğü için ve bu nedenle tam ayrıntılı değil.</p> <p>-Hedef bölgelerde oldukça aşıkır olmasına rağmen, tehdit listesine iç politik ve sosyal problemler dahil edilmemiş,</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Analiz, BROP'un her bir müdahale teması göz önüne alınarak yapılmıştır.</li> <li>- BROP'a yapılan öneri doğrultusunda, yeni güçlü yan SWOT'a eklenmiştir.</li> <li>- Bu konu SCF'de mevcut değildir. Bu nedenle, BROP'a yansıtılmamıştır.</li> </ul>
<b>Stratejinin Bölgesel ve Genel Olarak Tutarlılığının Değerlendirilmesi</b>	<p><b>1. Strateji/İhtiyaç Uyumu</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Bölgenin gelişme potansiyellerine göre, hangi bölgede turizm politikasınının sanayi politikasından daha fazla izlendiğinin daha iyi tanımlanması.</li> <li>- İhtiyaç duyulan tüm idari yapıların belirlenmesi ve başarısının program stratejisinin tamamı için hayati önemi olan 2.1. ve 2.2. tedbirleri kapsamında uygulanması düşünülen hibe programlarının etkin ve uygun bir şekilde yönetilmesi için gerekli olan</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Her tedbir için coğrafi ve sektörel yoğunlaşma belirlenmiştir. (Bak Tablo 46)</li> <li>- KOBİ'ler için Hibe Programı BROP'dan çıkarılmıştır.</li> </ul>

	<p>kapasitenin beirilmesi.</p> <ul style="list-style-type: none"><li>- 2.1. ve 2.2. tedbirleri kapsamında gelecekte uygulanacak olan hibe programlarının büyüklüğünün dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi ve ayrıca 1.2 tedbirinin uygulanması ile sağlanacak olan en son borç/destek miktarının, özellikle sürdürülebilir büyüklüğünün belirlenmesi.</li><li>- Strateji daha detaylı bilgilerle geliştirilebilir ve en az üç tane çok ihtiyaç duyulan bölgeye odaklanabilir ve ilgili aktiviteler:<ul style="list-style-type: none"><li>✓ Özel eğitim (KOBİ- işletme, kalifiye iş gücü, v.b.) hedef bölgelere/sektörlere yönelik.</li><li>✓ Hibe Programları, muhtemelen küçük ölçekli projeler için, hedef bölgeler/sektörler'deki KOBİ'lerde gerçek sermaye stokunu artırmak için (yatırım hibeleri faaliyet olarak belirlenmiş fakat tam olarak netleşmemiştir).</li><li>✓ Daha koordineli bir turizm politikası kapsamında, gerçek sermaye stokunu ve turizm sektöründeki öncelikli sektörlerin arz kapasitesini artırmaya yönelik Hibe Programları.</li></ul></li></ul> <p><b>2. İçsel Uyum</b></p> <ul style="list-style-type: none"><li>- Program dizaynı turizm geliştirme politikasına daha bütünleşik bir yaklaşım sergilemeli, en azından Tedbir 1.4'ü İnsan Kaynaklarını Geliştirme OP'sinin turizm sanayisi özel eğitim hükümlerine 2007'de</li></ul>	
--	--	--

	<p>bağlayarak ve 2.1. ve 2.2 tedbirleri kapsamındaki turizm sektörü için özel bir hüküm ekleyerek (veya turizm sektörü için hibe programlı bir alt tedbir oluşturarak)</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Uygulama işlemini kolaylaştırmak ve kısıtlı kapasiteye rağmen mümkün kılmak için, Hibe Programlarını en çok gelecek vaat eden sektörlerle sınırlandırmak (1-3 turizm dahil),</li> <li>- 2.1. ve 2.2 tedbirleri genellikle belirli ve en çok gelecek vaat eden sektörlerde yoğunlaşmalı ve Öncelik 1'deki bölgelerle aynı bölgeler olmalıdır.</li> </ul> <p><b>3. Dışsal Uyum</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- BROP'un diğer ilgili programlarla yeterli düzeyde koordinasyon sağladığı ve çoğunlukla karşılıklı pozitif etkileşme göstermektedir. BROP, SCF ve UKP'nin faaliyetleri ve öncelikleri, karşılıklı destek bağlamında iyi bir düzeydedir.</li> <li>-</li> </ul> <p><b>4. Finansal Dağılım</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Tedbirlere ayrılan finansal kaynakların verilen formüle göre revize edilmesi gerekir.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Tedbir 2.1 altında, KOBİ'lere yönelik özel eğitimler</li> <li>✓ KOBİ'lere yönelik Hibe Programı BROP'dan çıkartıldı.</li> </ul> <p>- İnsan Kaynaklarını Geliştirme OP'si altında, turizm sektörünün BROP tarafından desteklediği bölgelere odaklanacak şekilde, turizm sektörü için mesleki eğitim sağlanacaktır (Bak Tablo 49). Buna ilaveten, turizm sektörü tedbir 2.1. ve 2.2'nin yararlanıcılarından birisidir.</p>
--	--	---

		<ul style="list-style-type: none"> <li>- KOBİ'lere yönelik Hibe Programı BROP'dan çıkartıldı.</li> <li>- 2.1. ve 2.2. tedbirleri altında, temel bilgi ve danışmanlık desteği ve kümelenme, her sektörde ve hedef bölgede gelecek vaat eden sektörlerle, özel eğitim programlarının dizaynı safhasında, özel önem verilerek desteklenecektir.</li> <li>- AB Komisyonu'nun ve Ex-ante değerlendirme uzmanı'nın görüşleri doğrultusunda, her tedbirin finansal dağılımı revize edilmiştir.</li> </ul>
<b>Göstergelerin Değerlendirilmesi ve Hedeflerin Ölçülmesi</b>	Öneriler, göstergelerin tadil edilmesi ve/veya yeniden yazılması amacıyla yapılmıştır.	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Uzmanın önerileri göz önüne alınmış ve göstergeler tadil edilmiş ve/veya tekrar yazılmıştır.</li> </ul>

<p><b>Beklenen Sosyo-Ekonomik Etki ve Politikanın Gerekçelendirilmesi ve Finansal Kaynakların Dağılımı</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- En etkili müdahale faaliyetlerine/alanlarına yoğunlaşması tavsiye edilmektedir, örneğin ekipman/altyapı, iyileştirme, veya düşük maliyetli faaliyetlere (proje bazında) örneğin proje hazırlama (Proje Döngüsü Yönetimi) eğitimi, temel destek, en azından bu safhada bilgi beceri aktarımını sağlamak için.</li> <li>- Mümkünse ve eğer şeffaflık konuları ve ulusal yasalar izin verirse, Programı daha küçük hedef bölgelere (veya sektörler), veya küçük bölgeler (sektörlere) için farklı tedbirlere odaklandır.</li> <li>- Alternatif olarak, Programın büyüklüğünü hedef bölgenin büyüklüğü ve mevcut sosyo-ekonomik farkın karmaşıklığı/miktarı ile karşılaştırılabilir bir düzeye yükselt.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Uzmanın önerileri ile uyumlu olarak, BROP tüm bu müdahaleleri göz önüne alarak dizayn edilmiştir.</li> <li>- Her tedbirin coğrafik ve sektörel konsantrasyonu belirlenmiştir. (Bak Tablo 46)</li> <li>- BROP'un yazılımından sorumlu çalışma grubu, değerlendirme uzmanının önerileri konusunda hemfikirdir. Bu konunun, ikinci programlama döneminde göz önüne alınması gerekir.</li> </ul>
<p><b>Uygulamanın ve İzleme Düzenlemelerinin Kalitesi</b></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- DPT yönetiminin üst düzey rolünün uygulama sürecinde devam ettirilmesi, Ankaradaki AB Komisyonu Türkiye Delegasyonu ile yakın işbirliği içinde olunması, STB'ye yeterli bilgi, beceri ve iyi örneklerin aktarılmasını sağlayacağı, bunun en azından DPT yönetiminin başarı sağladığı veya yüksek kalite düzeyine ulaştığı konularda yapılması önerilmektedir.</li> <li>- Yeterli teknik bilgi ve beceri aktarımının ve güçlü yönetim desteğinin sağlanabilmesi için, sağlam bir Hibe Programı Yönetim Sisteminin kurulması bağlamında DPT'nin STB'ye nasıl destek sağlayacağını OP'de tanımlanması, özel TA hükümlerinin</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- BROP'un uygulama sürecinde, yeterli bilgi, beceri, ve iyi örneklerin aktarılması amacıyla DPT ile yakın işbirliği içinde olunacaktır.</li> </ul>

	<p>vurgulanması ve belirlenmesi önerilmektedir.</p> <ul style="list-style-type: none"><li>- Uygulama Klavuzunda; (i) Hibe Programlarının nasıl yönetileceği, (ii) Hibe Programı Yönetimine yönelik insan kaynağı'nın ne şekilde ayrıldığı'nın ve (iii) yerel yönetimler, KOBİ'ler, STK'lar ve diğer yerel/bölgesel paydaşlar ile ortaklık düzenlemelerinin neler olduğu, özellikle proje seçim/değerlendirme işlemi için (iv) Hibe Programının final faydalanıcıları tarafından sunulacak projelerin kapasitesinin artırılması için ne gibi hükümlerin planlandığı, konularında detaylı bilgi verilmesi önerilmektedir.</li></ul>	<ul style="list-style-type: none"><li>- KOBİ'lere yönelik Hibe Programı BROP'dan çıkartıldı</li> <li>- KOBİ'lere yönelik Hibe Programı BROP'dan çıkartıldı</li></ul>
--	---	--

#### EK 4 – SOSYO-EKONOMİK ANALİZE İLİŞKİN TABLOLAR

Tablo 50: 12 Düzey (NUTS) II Bölgesindeki İşletmelerin Sektörel Dağılımı

NUTS II BÖLGELERİ	Madencilik ve Taşocakçılığı	İmalat Sanayi	Elektrik, Gaz ve Su Rezervi	İnşaat ve Bayındırlık İşleri	Toptan ve Perakende Ticareti	Otel ve Restoranlar	Ulaştırma, Depolama ve İletim	Finansal Aracılık	Gayrimenkul Kiralama ve İş Etkinlikleri	Eğitim	Sağlık ve Sosyal Hizmetler	Diğer Toplum, Sosyal ve Özel Hizmet	TOPLAM
-------------------	-----------------------------	---------------	-----------------------------	------------------------------	------------------------------	---------------------	-------------------------------	-------------------	---	--------	----------------------------	-------------------------------------	--------

													Faaliyetleri	
TR-63 (Hatay, K.Maraş, Osmaniye)	67	8 359	194	616	31 051	4 357	9 364	293	1 999	205	1 130	2 698	<b>60 333</b>	
TR-83 (Amasya, Çorum,Samsun,Tokat)	70	9 528	247	1 143	37 379	6 428	12 828	610	2800	215	1355	2928	<b>75 531</b>	
TR-82 (Çankırı, Kastamonu, Sinop)	89	3185	102	260	9660	1949	5174	170	653	56	297	798	<b>22393</b>	
TR-B1 (Bingöl, Elazığ, Malatya,Tunceli)	49	3677	153	471	16953	2942	4394	185	1104	116	603	1440	<b>32087</b>	
TR-90 (Artvin, Giresun,G.Hane,Ordu,Rize, Trabzon)	61	8081	295	776	31234	7398	15352	499	2073	233	1099	2734	<b>69835</b>	
TR-72 (Kayseri,Sivas, Yozgat)	59	6874	233	898	24863	3289	7514	417	1892	198	706	1853	<b>48496</b>	
TR-C1 (Adıyaman, G.Antep, Kilis)	21	8207	83	732	24361	3411	5640	234	1674	128	684	2029	<b>47204</b>	
TR-C2 (Diyarbakır, Ş.Urfa)	17	4641	83	412	21301	2804	9014	174	1082	102	596	1379	<b>41605</b>	
TR-A1 (Bayburt, Erzincan,Erzurum)	21	1937	117	223	10595	1949	4060	148	499	47	305	761	<b>20662</b>	
TR-C3 (Batman, Mardin,Şırnak,Siirt)	26	1494	105	153	9933	1170	5838	96	426	55	212	563	<b>20071</b>	
TR-B2 (Bitlis, Hakkari,Muş, Van)	34	1643	112	187	11378	1632	5566	109	419	58	260	680	<b>22078</b>	



15 Cazibe Merkezi	Madencilik ve Taşocakçılığı	İmalat Sanayi	Elektrik, Gaz ve Su Rezervi	İnşaat ve Bayındırlık İşleri	Toptan ve Perakende Ticareti	Otel ve Restoranlar	Ulaştırma, Depolama ve İletim	Finansal Aracılık	Gayrimenkul Kiralama ve İş Etkinlikleri	Eğitim	Sağlık ve Sosyal Hizmetler	Diğer Toplum, Sosyal ve Özel Hizmet Faaliyetleri	TOPLAM
TR-A2 (Ağrı, Ardahan,İğdır, Kars)	14	1078	70	98	8541	1508	4982	136	337	38	226	425	17453
12 NUTS II Bölgeleri Toplamı	528	58 704	1 794	5 969	237 249	38 837	89 726	3 071	14 958	1 451	7 473	18 288	478 098
Türkiye Toplamı	2 410	272 482	4 206	35 749	867 890	174 199	270 517	14 303	95 971	6 695	33 383	80 386	1 858 191
12 NUTS II Bölgelerinin Türkiye'deki Payı (%)	21.9	21.5	42.6	16.7	27.3	22.2	33.1	21.4	15.5	21.6	22.3	22.7	25.7

Kaynak: TÜİK- 2002 Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı

**Tablo 51: 15 Cazibe Merkezindeki İşletmelerin Sektörel Dağılımı**

Samsun	9	4,413	68	572	16,718	2,993	5,458	255	1,350	101	695	1,399	34,031
Malatya	19	1,894	71	240	7,735	1,112	1,578	90	548	57	322	664	14,330
Elazığ	23	1,413	43	177	6,473	1,203	1,747	61	404	47	230	581	12,402
Trabzon	10	2,826	84	288	9,923	2,378	3,324	146	708	81	388	935	21,091
Kayseri	32	3,762	86	459	12,064	1,392	2,255	184	1,080	110	388	918	22,730
Sivas	16	1,725	68	298	7,221	1,072	3,484	129	471	46	189	525	15,244
Gaziantep	12	6,391	36	635	17,870	2,542	3,219	182	1,370	85	545	1,545	34,432
Diyarbakır	10	1,712	43	212	9,007	1,709	2,933	93	575	63	283	661	17,301
Şanlıurfa	7	2,929	40	200	12,294	1,095	6,081	81	507	39	313	718	24,304
Erzurum	8	1,252	60	123	7,589	1,255	2,741	85	311	29	197	520	14,170
Van	22	918	38	61	6,051	870	3,319	59	235	27	148	355	12,103
K.Maraş	23	2,730	79	167	9,279	1,348	2887	93	479	43	257	713	18,098
Kars	-	425	21	22	2,828	477	886	49	127	12	75	148	5,070
Batman	13	431	18	61	2,405	341	837	16	108	18	52	163	4,463
Kastamonu	64	1,888	40	133	4,908	1,009	2,806	86	341	24	140	404	11,843
<b>15 Cazibe Merkezi Toplamı</b>	<b>268</b>	<b>34,709</b>	<b>795</b>	<b>3,648</b>	<b>132,365</b>	<b>20,796</b>	<b>43,555</b>	<b>1,609</b>	<b>8,614</b>	<b>782</b>	<b>4,222</b>	<b>10,249</b>	<b>261,612</b>
<b>Türkiye Toplamı</b>	<b>2, 410</b>	<b>272,482</b>	<b>4, 206</b>	<b>35, 749</b>	<b>867, 890</b>	<b>174, 199</b>	<b>270, 517</b>	<b>14, 303</b>	<b>95, 971</b>	<b>6, 695</b>	<b>33, 383</b>	<b>80, 386</b>	<b>1, 858,191</b>

15 Cazibe Merkezinin Türkiye'deki Payı (%)	11.1%	12.7%	18.9%	10.2%	15.2%	11.9%	16.1%	11.2%	8.9%	11.6%	12.6%	12.7%	14%
--	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	------	-------	-------	-------	-----

Kaynak: TÜİK- 2002 Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı

**Tablo 52: 12 Düzey (NUTS) II Bölgeleri ve 15 Cazibe Merkezindeki İmalat Sanayinde Yeralan Mevcut İşgücü ve Yerel İşletmelerin Sayısı**

DÜZEY II BÖLGELERİ	Yerel Birimlerin Sayısı	Türkiye Toplamı İçinde Yerel Birimlerin Oranı (%)	İstihdam	İçinde İşgücünün Oranı (%)	Türkiye Toplamı İçinde İşgücünün Oranı (%)	İstihdam	Türkiye Toplamı İçinde Yerel Birimlerin Oranı (%)	Yerel Birimlerin Sayısı	15 Cazibe Merkezi
TR63 (Hatay, K.Maraş, Osmaniye)	8 359	3.1	44 809	2.1	0.9	19 926	1.0	2 730	K.Maraş
TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	9 528	3.5	47 620	2.2	0.9	19 890	1.6	4 413	Samsun
TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop)	3 185	1.2	13 535	0.6	0.3	7362	0.7	1 888	Kastamonu
TRB1 (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli)	3 677	1.3	18 444	0.8	0.2	4 875	0.5	1 413	Elazığ

					0.6	12 321	0.7	1 894	Malatya
TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane)	8 081	3.0	51 118	2.3	0.6	12 144	1.0	2 826	Trabzon
TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	6 874	2.5	52 877	2.4	1.8	38 671	1.4	3 762	Kayseri
					0.4	8 215	0.6	1 725	Sivas
TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)	8 207	3.0	63 203	2.9	2.6	55 967	2.3	6 391	Gaziantep
TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)	4 641	1.7	19 590	0.9	0.3	7 633	0.6	1 712	Diyarbakır
					0.5	11 957	1.1	2 929	Şanlıurfa
TRA1 (Erzurum, Erzincan, Bayburt)	1 937	0.7	7 049	0.3	0.2	4 591	0.5	1 252	Erzurum
TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt)	1 494	0.5	5 314	0.2	0.1	1 412	0.2	431	Batman
TRB2 (Van, Muş, Bitlis, Hakkari)	1 643	0.6	6 047	0.3	0.2	3 770	0.3	918	Van
TRA2 (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan)	1 078	0.4	3 883	0.2	0.1	1 628	0.2	425	Kars
<b>Toplam 12 Düzey II Bölgesi ve Oranı</b>	<b>58 704</b>	<b>21.5</b>	<b>333 489</b>	<b>15.2</b>					
<b>Toplam 15 Cazibe Merkezi ve Oranı</b>					<b>8.5</b>	<b>187 396</b>	<b>12.7</b>	<b>34 709</b>	
<b>Türkiye Toplamı</b>	<b>272 482</b>								
<b>15 Cazibe Merkezinin 12 Düzey II Bölgesindeki Payı</b>						<b>56</b>		<b>59</b>	

Kaynak: TÜİK- 2002 Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı

Düzye II Bölgeleri	İşletme Sayısı	ÖNE ÇIKAN İMALAT SANAYİ SEKTÖRLERİ	İHRACAT YAPAN SEKTÖRLER
TR-C2 (Diyarbakır, Şanlıurfa)	4641	Gıda Ürünleri ve İçecek Tekstil Ürünleri İmalatı Giyim Eşyası İmalatı; Kürkün İşlenmesi ve Boyanması Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünlerin İmalatı	Gıda, İçki, Tütün Bitkisel Üretim Tekstil Ürünleri
TR-B1 (Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli)	3677	Gıda Ürünleri ve İçecek, Tütün İmalatı Tekstil Ürünleri İmalatı Giyim Eşyası İmalatı Kürkün İşlenmesi ve Boyanması	Tekstil Makine ve Teçhizat İmalatı Bitkisel Üretim
TR-A1 (Bayburt, Erzincan, Erzurum)	1937	Gıda Ürünleri ve İçecek Orman Ürünleri, Metalik Olmayan Diğer Minerallerin Üretimi Mobilya	Kimyasal Madde ve Ürünleri Bitkisel Üretim
TR-C1 (Adıyaman, G.Antep, Kilis)	8207	Tekstil Ürünleri İmalatı Gıda Ürünleri ve İçecek Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı Giyim Eşyası İmalatı; Kürkün İşlenmesi ve Boyanması	Tekstil Ve Konfeksiyon Gıda Ürünleri ve İçecek Plastik ve Kauçuk Ürünleri
TR-72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	6874	Mobilya İmalatı Tekstil Ürünleri İmalatı Gıda Ürünleri ve İçecek Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat	Tekstil Mobilya Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat
TR-83 (Amasya, Çorum, Samsun, Tokat)	9528	Gıda Ürünleri ve İçecek Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünlerin İmalatı Tütün Ürünleri İmalatı Giyim Eşyası İmalatı; Kürkün İşlenmesi ve Boyanması	Bitkisel Üretim Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat
TR-90 (Artvin, Giresun, G.Hane, Ordu, Rize, Trabzon)	8081	Gıda Ürünleri ve İçecek Ormana Dayalı Sanayi Mobilya İmalatı Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünlerin İmalatı	Bitkisel Üretim Gıda Ürünleri ve İçecek Metalik Olmayan Diğer Minerallerin Üretimi
TR-B2 (Bitlis, Hakkâri, Muş,	1643	Gıda Ürünleri ve İçecek	Bitkisel Üretim

<b>Van)</b>		Ormana Dayalı Sanayi Giyim Eşyası İmalatı; Kürkün İşlenmesi ve Boyanması Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünlerin İmalatı	Derinin tabaklanması ve işlenmesi Mobilya Ana Metal Sanayi
TR-63 (Hatay, K.Maraş, Osmaniye)	<b>8359</b>	Tekstil Ürünleri İmalatı Ana Metal Sanayi Gıda Ürünleri ve İçecek Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı	Bitkisel Üretim Tekstil Ana Metal Sanayi
TR-C3 (Batman, Mardin, Şırnak, Siirt)	<b>1494</b>	Gıda Ürünleri ve İçecek Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünlerin İmalatı Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı	Metalik Olmayan Diğer Minerallerin Üretimi Bitkisel Üretim Gıda
TR-A2 (Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars)	<b>1078</b>	Gıda Ürünleri ve İçecek Derinin Tabaklanması ve İşlenmesi Ormana Dayalı Sanayi	Metalik Olmayan Diğer Minerallerin Üretimi Bitkisel Üretim ve Gıda
TR-82 (Çankırı, Kastamonu, Sinop)	<b>3185</b>	Gıda Ürünleri ve İçecek Ormana Dayalı Sanayi Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünlerin İmalatı	Tekstil Bitkisel Üretim
12 NUTS II Bölgesindeki toplam işletme sayısı, öne çıkan imalat sanayi sektörleri ve ihracat yapabilen sektörler	<b>68.85 5</b>	Gıda Ürünleri ve İçecek Tekstil Ürünleri ve Giyim Eşyası İmalatı Orman Ürünleri ve Mobilya Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünlerin İmalatı	Gıda Ürünleri ve İçecek Bitkisel Üretim Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat Tekstil Ürünleri Metalik Olmayan Diğer Minerallerin Üretimi

**Tablo 53: 12 Düzey (NUTS) II Bölgesi İmalat Sanayinde Sektörel Yoğunlaşmalar**

**Kaynak:** STB, DPT (İllerde Öne Çıkan Sanayi Sektörleri Çalışması, Ağustos 2006, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü )

**Tablo 54: 15 Cazibe Merkezinde İmalat Sanayinde Sektörel Yoğunlaşmalar**

15 Cazibe Merkezi	İşletme Sayısı (İllerin Toplamı/Şehir Merkezi)	ÖNE ÇIKAN İMALAT SANAYİ SEKTÖRLERİ	İHRACAT YAPAN SEKTÖRLER
Diyarbakır	1712 / 1113	Gıda, içki, tütün Metal eşya Taş ve toprağa dayalı sanayi Tekstil Plastik	Gıda, İçki, Tütün
Elazığ	1413 / 1131	Metal ana sanayi Gıda Taş ve toprağa dayalı sanayi Kimya	Makine ve Teçhizat İmalatı
Erzurum	1252 / 793	Gıda ürünleri ve içecek Orman ürünleri, mobilya Kimya	Kimyasal Madde ve Ürünleri
G.Antep	6391 / 5498	Tekstil ve konfeksiyon Gıda ürünleri ve içecek Plastik ve kauçuk ürünleri Makine-metal sanayi Otomotiv yan sanayi Deri ve işlenmiş deri ürünleri	Tekstil Ve Konfeksiyon Gıda Ürünleri ve İçecek Plastik ve Kauçuk Ürünleri
Kayseri	3762 / 3150	Mobilya imalatı Tekstil ürünleri imalatı Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat Gıda	Tekstil Mobilya Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat
Konya	9275 / 6389	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork imalatı Ana metal sanayi Gıda ürünleri ve içecek	Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat Motorlu Kara Taşıtı, Römork ve Yarı Römork İmalatı Ana Metal Sanayi

Malatya	1894 / 1476	Tekstil ürünleri imalatı Gıda ürünleri ve içecek Giyim eşyası imalatı	Bitkisel Üretim Tekstil Ürünleri Gıda Ürünleri ve İçecek
Samsun	4413 / 1542	Gıda ürünleri ve içecek Kimya Ana metal sanayi Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat Orman ürünleri	Bitkisel Üretim Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat
Sivas	1725 / 1047	Gıda ürünleri ve içecek Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı Taş ve toprağa dayalı sanayi Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat Mobilya Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünlerin İmalatı
Ş.Urfa	2929 / 1655	Tekstil ürünleri imalatı Gıda ürünleri ve içecek Taş ve toprağa dayalı sanayi Fabrikasyon metal ürünleri imalatı	Bitkisel Üretim Tekstil Ürünleri Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat
Trabzon	2826 / 1296	Gıda ürünleri ve içecek Plastik, pvc-lastik Taş ve toprağa dayalı sanayi Ormana dayalı sanayi	Bitkisel Üretim Gıda Ürünleri ve İçecek
Van	918 / 657	Gıda Taş ve toprağa dayalı sanayi Tekstil	Mobilya
Kars	425/ 263	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı Gıda ürünleri ve içecek Orman Ürünleri	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı Plastik, pvc-lastik Bitkisel Üretim
Batman	431 / 367	Gıda işleme Bitkisel Üretim Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı Bitkisel Üretim Gıda İşleme

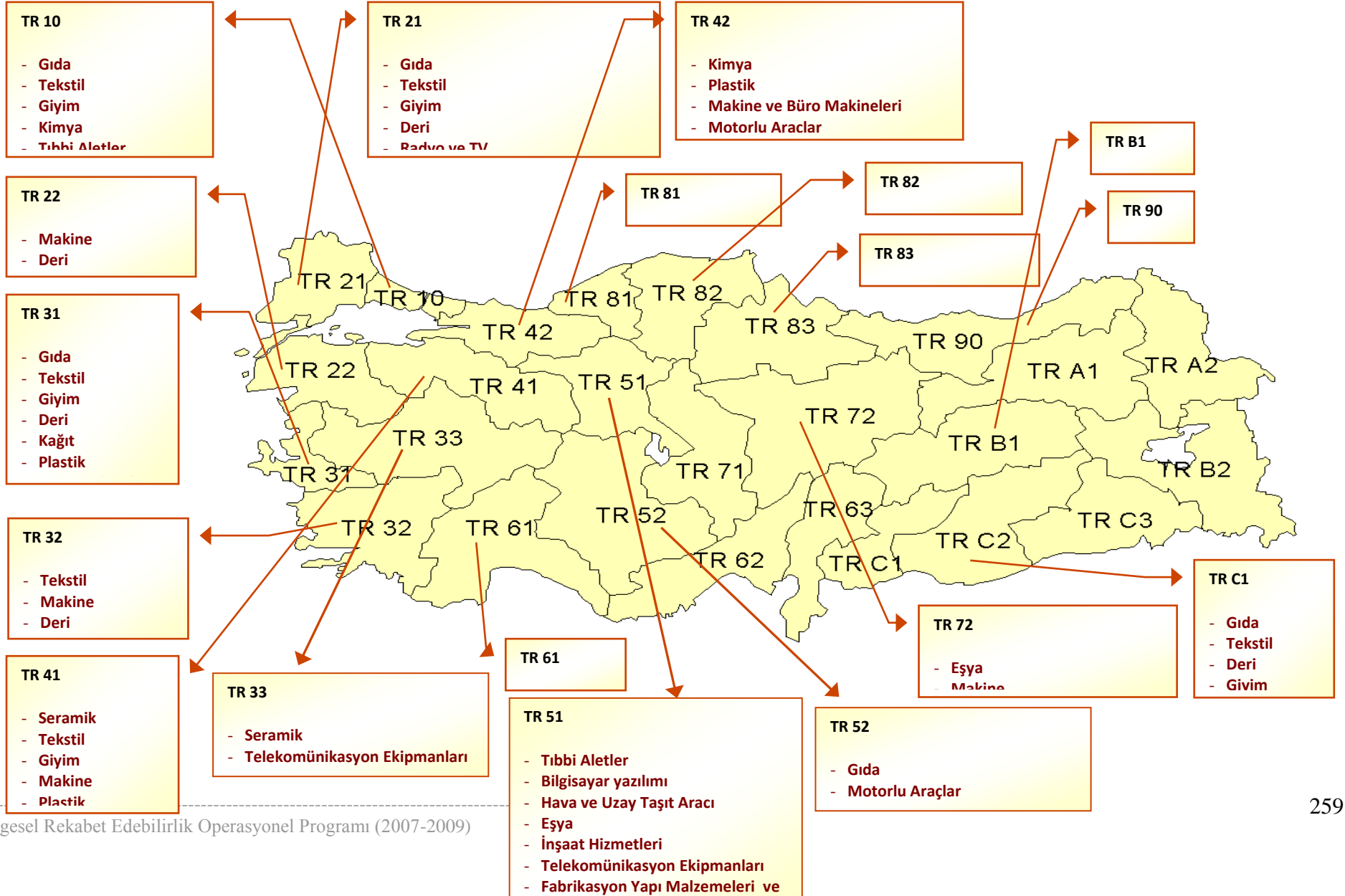


K.Maraş	2730 / 1779	Tekstil Gıda ürünleri ve içecek Metal ürünlerin imalatı	Tekstil Metal ürünler Gıda işleme
Kastamonu	1888 / 513	Gıda ürünleri ve içecek Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	Tekstil Gıda İşleme Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat
15 Cazibe Merkezindeki toplam işletme sayısı, öne çıkan imalat sanayi sektörleri ve ihracat yapabilen sektörler	34709 / 26.020	Gıda ürünleri ve içecek Tekstil ürünleri imalatı Taş ve toprağa dayalı sanayi Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	Gıda Ürünleri ve İçecek Bitkisel Üretim Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat Tekstil Ürünleri

**Kaynak:** STB, DPT



Harita 7: Türkiye’de coğrafi yoğunlaşma gösteren imalat sanayi sektörlerinden örnekler





## **EK-5:BROP'NİN YOĞUNLAŞMA STRATEJİSİNE İLİŞKİN TABLOLAR**

**Tablo 55: Müdahale Alanları, Öncelikli Sektörler and Müdahale Eksenlerine Göre Doğrulama Göstergeleri**

**DÜŞÜK REKABET EDEBİLİRLİK EKSENİ**

TR-A1,TR-A2,TR-B2,TR-C2,TR-C3

### Tedbir 1.1: TR B2, C2 ve C3 için Önceliklidir.

1-KOBİ'lerin ortak kullanımına yönelik:

- ✓ laboratuvarlar,
- ✓ atölyeler,
- ✓ tasarım merkezleri,
- ✓ makine, laboratuvar cihazları ve test ekipmanları,
- ✓ ICT ve ofis ekipmanları (ekipman ve yazılım dahil),
- ✓ imalat ve depolama tesislerinin,
- ✓ işleme ve paketleme tesisleri
- ✓ sosyal tesisler ve eğitim tesisleri

kurulması (altyapı), iyileştirilmesi ve tefrişatı (ekipman).

2-OSB'ler KSS'ler, sanayi ve ticaret odaları, birlikler ve benzeri mekanlarda

- tek durak ofisleri,
- bilgi ve danışmanlık ofislerinin

kurulması, iyileştirilmesi ve tefrişatı.

3- İŞGEM'ler ve benzeri iş destek merkezleri ve ajanslarının kurulması, iyileştirilmesi ve tefrişatı.

4-Ortak ticari kullanıma yönelik lojistik merkezlerinin;

- Sanayi alanlarının içerisi veya çevresi ile
- Havaalanlarının,
- Limanların,
- Ana ulaşım akslarının,

v.b. çevresinde kurulması.

5-Faydalanicılara yönelik danışmanlık hizmetleri ve bu başlık altındaki müdahalelerin etkinliğini artırmaya yönelik tanıtım faaliyetleri.

6-Girişimcilik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesine yönelik Eğitim ve öğretim tesislerinin kurulması faaliyetleri,

### Tedbir 1.2: Bütün Düzey II Bölgeleri için Önceliklidir.

1-Hedef bölgedeki işletmelere uygun finansal mekanizmaların tanımlanmasına yönelik ihtiyaç analizi çalışması

2-

- kredi garantisi fonları,
- mikro kredi fonları,
- çekirdek ve start-up (kuruluş aşamasındaki işletmeler)
- risk sermayesi fonları

dahil olmak üzere sermaye tedariki fonları ve diğer finansman araçlarının gerektiğinde kurulması ve/veya sermaye desteği yapılması

### Tedbir 1.3: TR-A1 Düzey II Bölgesi için Önceliklidir

1- Teknoloji Geliştirme Bölgesi (TGB),

- Teknoloji Geliştirme Merkezi (TEKMER),
- Duvarsız Teknoloji İnkübatörü,
- Kuluçka Merkezi,
- Teknoloji Transfer Merkezleri,
- Mükemmeliyet Merkezleri v.b.

Ar-Ge, teknoloji ve inovasyon yapılarının kurulması (inşaatı, tefrişatı ile makine ve laboratuvar cihazları ve ICT ve ofis ekipmanlarının tedarik edilmesi), mevcutların iyileştirilmesi ve modernizasyonu.

2-Ar-Ge, teknoloji transferi ve bilgi-iletişim teknolojilerinin ticari kullanımına yönelik *kamu kuruluşları ve kar amacı gütmeyen diğer kuruluşlar tarafından yürütülen faaliyetler ile kamu, üniversiteler, Ar-Ge merkezleri ve işletmeler arasındaki ortak ağların*, kümelenmelerin ve teknoloji platformlarının oluşturulması (altyapı, tefrişat ve bilgi-iletişim altyapısı dahil olmak üzere) ve geliştirilmesine yönelik faaliyetlerin desteklenmesi.

3-TGB'ler, TEKMER'ler, üniversiteler ve diğer uygun alanlarda;

- ✓ laboratuvarlar,
- ✓ atölyeler,
- ✓ makine ve ekipmanlar,
- ✓ eğitim tesisleri vb gibi

sosyal, teknik ve üretim tesislerinin kurulması ve modernizasyonu

4- TGB'ler, TEKMER'ler, üniversiteler ve benzeri alanlarda;

- ✓ tek durak ofisleri,
- ✓ bilgi, danışmanlık ofisleri
- ✓ patent ofisleri ve diğer uygun ortak hizmet yapılarının oluşturulması.
- ✓

5-Faaliyetin hedef bölgenin rekabet gücünü desteklemesi koşuluyla, bir işbirliği, ağ ya da ortak bir proje olması halinde hedef bölge dışında yürütülen faaliyetler ve yatırımların desteklenmesi (hedef bölgenin dışında laboratuvarların, atölyelerin ve diğer teknik tesislerin kurulması ve modernizasyonu)

### Tedbir 1.4: TR-A1, A2, B2 ve C3 Düzey II Bölgeleri için Önceliklidir

1-Turizm alanlarının canlandırılma ve peysaj ve diğer altyapı destekleri ile iyileştirilmesi.

2-Turizm bilgi tesisleri ve merkezlerinin kurulması ve tefrişatı.

3-Kamu kuruluşlarının ve kar amacı gütmeyen kuruluşların her türlü

bilgi ve iletişim araçlarını kullanması yoluyla tanıtım ve pazarlama

## DÜŞÜK REKABET EDEBİLİRLİK EKSENİ

TR-A1,TR-A2,TR-B2,TR-C2,TR-C3

### Tedbir 2.1.: Bütün Düzey II Bölgeleri için Önceliklidir.

1-Temel bilgi ve danışmanlık desteği müdahalesi çerçevesinde;

- kamu kuruluşları,
- KOBİ ve iş destek ajansları,
- kar amacı gütmeyen kuruluşların

hazırladıkları projeler desteklenecektir.

Bu kuruluşlara yönelik olarak projenin uygulanması ile ilgili ekipman temini ve dışarıdan uzmanlık desteği de sağlanacaktır.

2- Başta yeni kurulan işletmeler olmak üzere temel bilgi desteği (seminerler, workshoplar, farkındalık yaratma faaliyetleri, vb.) ve danışmanlık faaliyetleri;

- ✓ finansman sağlama,
- ✓ yatırım projelerinin geliştirilmesi,
- ✓ başvuruların hazırlanması,
- ✓ iş ve yatırım planlarının hazırlanması

çok çeşitli temalara yoğunlaşacaktır.

3-Başta yeni kurulan işletmeler olmak üzere KOBİ'lere sağlanacak danışmanlık desteği vasıtasıyla Tedbir 1.2 kapsamında sağlanacak finansmana erişim artırılması

### Tedbir 2.2.: Bütün Düzey II Bölgeleri için Önceliklidir.

1- Kamu kurumları ve kar amacı gütmeyen kuruluşların kümelenme, ağ oluşumu ve işbirliğine yönelik faaliyetler konusundaki temel bilgi desteği ve danışmanlık faaliyetlerinin desteklenmesi.

*Bu danışmanlık hizmetleri, şebekeleşme konusunda farkındalığın ve bilginin yayılması için seminerler ve çalıştaylarla desteklenecektir.*

2- Kamu kurumları ve kar amacı gütmeyen kuruluşların saha çalışmaları, tanımlama, ihtiyaç analizleri, kümelenme ve ağ oluşumu analizleri ve yol haritalarının hazırlanmasına yönelik faaliyetlerinin desteklenmesi

3-Mevcut ve potansiyel kümelenmeler, ağ oluşumları, sektörel dernekler ve benzeri işbirliği mekanizmalarının ortak faaliyet ve yatırımlarının finansmanına yönelik doğrudan destekler.

*Bu ortak faaliyetler ve yatırımlar; ortak tanıtım ve pazarlama faaliyetleri, markalaşma faaliyetleri, katalog basımı, web sitelerinin kurulması, fuarlara ortak katılım, ortak kullanıma yönelik yazılım ve ekipman ile ortak kullanım amaçlı tesislerin inşasını kapsamaktadır.*

MÜDAHALE ALANI

LİDER SEKTÖRLER

**Gıda ve İçecek, Ormana Dayalı Sanayi, Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünlerin İmalatı, Tekstil ve Giyim Eşyası İmalatı , Madencilik ve Taş Ocakçılığı, Kimyasal Madde Üretimi**

- Düşük kişi başına milli gelir seviyesi, düşük nüfus yoğunluğu, düşük istihdam kapasitesi, düşük ihracat oranları
- Dışarı göç veren iller
- Yüksek işsizlik oranı
- Fiziki ve sosyal altyapı eksikliği
- Az gelişmiş imalat sanayi ve az sayıda işletme
- Bu eksendeki işletme sayısı 121.838
- Bazı illerde potansiyel olsa da düşük sektörel yoğunlaşma
- Daha çok inşaat aşamasında olan OSB ve KSS'ler (7 OSB ve 45 KSS bu ekseninde tamamlanmış durumda)
- Yetersiz sayıda İŞGEM (KOBİ'ler için inkübatör)
- 3 adet GAP-GIDEM-Girişimci Destek Merkezi bulunmakta- bunlar: Şanlıurfa, Mardin ve Diyarbakir
- Finansal araçlardan az sayıda işletmenin yararlanıyor olması

**DOĞRULAMA GÖSTERGELERİ**

- Yetersiz sermaye birikimi
- Kredi garanti fonu ve banka kredilerinin işletmelerce fazla kullanılmaması
- Sabit sermaye yatırımlarının azlığı
- KOBİ'lerin danışmanlık ve eğitim hizmetlerine yetersiz ilgisi
- Girişimci kültürü ve iş becerileri konusunda yetersiz bilgi ve beceri eksikliği
- Yetersiz Ar-Ge ve inovasyon altyapısı
- Bu ekseninde hemen her ilde üniversite bulunuyor ama bir çoğu yeni kurulmuş
- Düşük teknoloji kullanımı
- TGB ve TEKMER kurmak için potansiyelin yetersizliği (1 TGB Erzurum'da)
- Turizm sektöründe yetersiz yatak kapasitesi ve altyapı eksikliği
- Alternatif turizm aktiviteleri için potansiyel

**ORTA REKABET EDEBİLİRLİK EKSENİ**

TR-B1,TR- 82,TR- 83,TR- 90



MÜDAHALE ALANI

**Tedbir 1.1:**TR-B1, TR-82, TR-83, TR-90 Düzey II Bölgeleri için Önceliklidir

(Tedbirin açıklaması için sayfa 197'ye bakınız)

**Tedbir 1.2:**TR-B1, TR-82, TR-83, TR-90 Düzey II Bölgeleri için Önceliklidir

(Tedbirin açıklaması için sayfa 197'ye bakınız)

**Tedbir 1.3:**TR-B1, TR-82, TR-83,TR-90 Düzey II Bölgeleri için Önceliklidir

(Tedbirin açıklaması için sayfa 197'ye bakınız)

**Tedbir 1.4:**Bu Eksendeki hiç bir Düzey II Bölgesi için Öncelik Değildir

(Tedbirin açıklaması için sayfa 197'ye bakınız)

**Tedbir 2.1.:**TR-B1, TR-82, TR-83, TR-90 Düzey II Bölgeleri için Önceliklidir

(Tedbirin açıklaması için sayfa 198'e bakınız)

**Tedbir 2.2.:**TR-B1, TR-82, TR-83,TR-90 Düzey II Bölgeleri için Önceliklidir

(Tedbirin açıklaması için sayfa 198'e bakınız)

LİDER SEKTÖRLER

Gıda ve İçecek, Tekstil ve Giyim Eşyası İmalatı, Madencilik ve Taş Ocakçılığı, Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat, Ana Metal Sanayi

- Düşük kişi başına milli gelir seviyesi
- Düşük nüfus yoğunluğu ( TR 83 ve 90 hariç)
- Özellikle TR 82'den yoğun göç
- Düşük istihdam (TR 83 ve 90 hariç)
- Özellikle TR-82'de yüksek işsizlik oranı
- Fiziki ve sosyal altyapı eksikliği
- imalat sanayi kapasitesi ve sektörel yoğunlaşma özellikle TR 82 ve TR 83'de mevcut.
- Bu eksendeki işletme sayısı 199.737
- TR 90'da ihracat kapasitesi
- Bu ekseninde 14 OSB ve 75 KSS tamamlanmış
- 3 İŞGEM bulunuyor
- Finansal araçlardan az sayıda işletmenin yararlanıyor olması

DOGRULAMA  
GÖSTERGELERİ

- Yetersiz sermaye birikimi
- Kredi garanti fonu ve banka kredilerinin işletmelerce fazla kullanılmaması
- Sabit sermaye yatırımlarının azlığı
- Yetersiz Ar-Ge ve inovasyon altyapısı
- Düşük teknoloji kullanımı
- TGB ve TEKMER kurmak için potansiyel mevcut (Trabzon'da 1 adet TEKMER, 1 adet TGB mevcut)
- Bu ekseninde 5 köklü üniversite ve bir çok yeni kurulmuş üniversite bulunuyor
- Turizm sektöründe yetersiz yatak kapasitesi ve altyapı eksikliği
- Alternatif turizm aktiviteleri için potansiyel

**YÜKSEK REKABET EDEBİLİRLİK EKSENİ**

TR-C1,TR- 63, TR-72

**Tedbir 1.1:** TR-C1, 63 ve TR 72 Düzey II Bölgeleri için Önceliklidir

(Tedbirin açıklaması için sayfa 197'ye bakınız)

**Tedbir 1.2:** TR-C1, 63 ve TR 72 Düzey II Bölgeleri için Önceliklidir

(Tedbirin açıklaması için sayfa 197'ye bakınız)

**Tedbir 1.3:** TR-C1, 63 ve TR 72 Düzey II Bölgeleri için Önceliklidir

(Tedbirin açıklaması için sayfa 197'ye bakınız)

**Tedbir 1.4:**TR C1 Düzey II Bölgesi için Önceliklidir.

(Tedbirin açıklaması için sayfa 197'ye bakınız)

MÜDAHALE ALANI

**Tedbir 2.1:** TR-C1, 63 ve TR 72 Düzey II Bölgeleri için Önceliklidir

(Tedbirin açıklaması için sayfa 198'e bakınız)

**Tedbir 2.2:** TR-C1, 63 ve TR 72 Düzey II Bölgeleri için Önceliklidir

(Tedbirin açıklaması için sayfa 198'e bakınız)

LİDER SEKTÖRLER

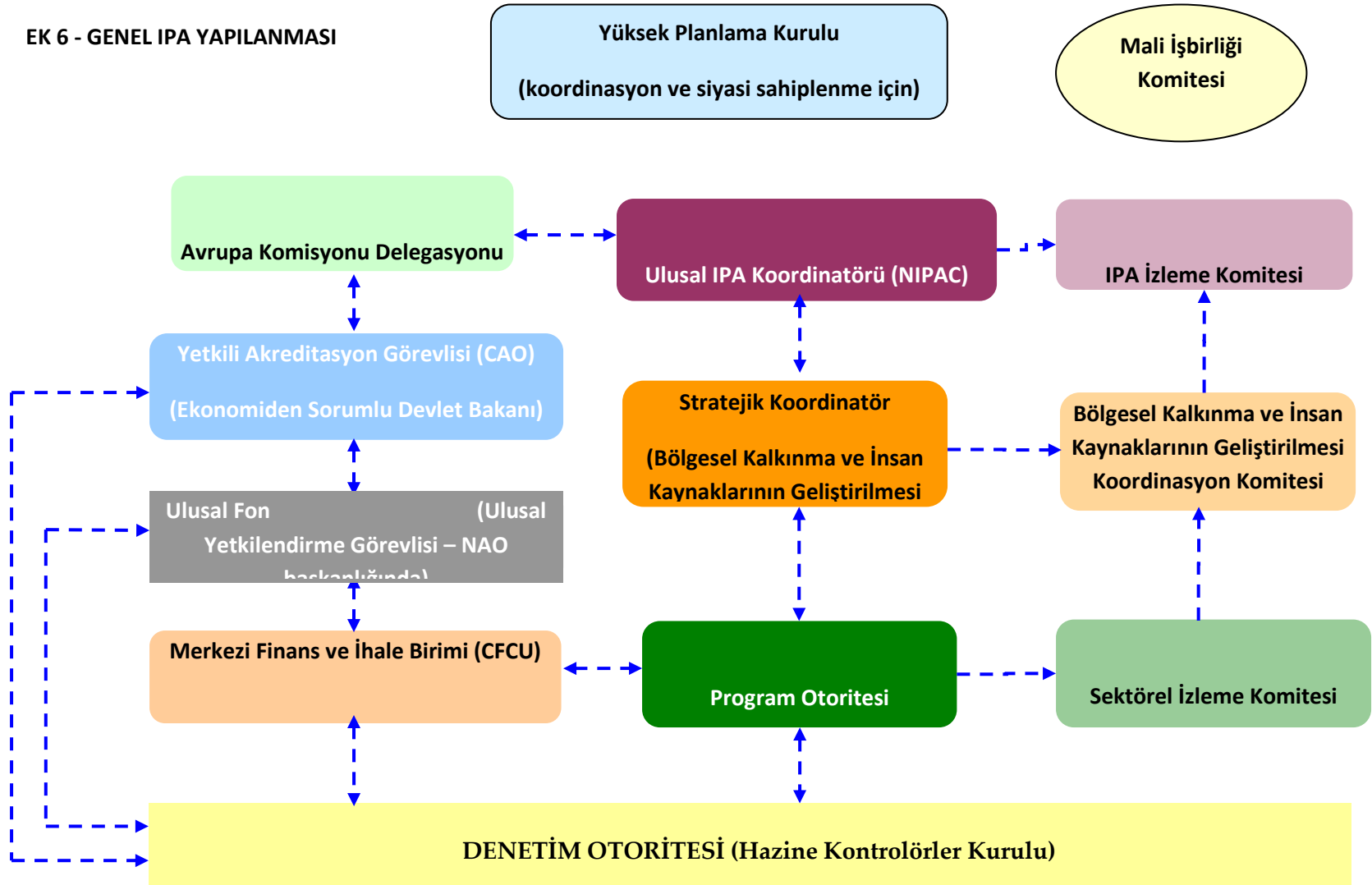
Tekstil ve tekstil ürünleri imalatı, Giyim ve konfeksiyon sanayi, Gıda ve içecek sanayi, Mobilya imalatı, Metalik Olmayan Diğer Mineral Ürünlerin İmalatı, Fabrikasyon metal ürünleri sanayi, Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Teçhizat, Madencilik ve Taş Ocakçılığı, Plastik ve kauçuk imalatı, Kimyasallar ve kimya ürünleri sanayi

- Orta seviyede kişi başına milli gelir seviyesi
- TR 72’de nüfus yoğunluğu
- İstihdam kapasitesi
- Özellikle TR C1’ye göç
- TR C1’de işsizlik
- TR C1 ve TR 72’de imalat sanayi ve sektörel konsantrasyonun bulunması
- İmalat sanayide ürün çeşitliliği
- Bu eksendeki işletme sayısı 155.946
- TR C1’de iyi bir ihracat kapasitesi
- Finansal araçların kullanımında görece daha yüksek bir seviye

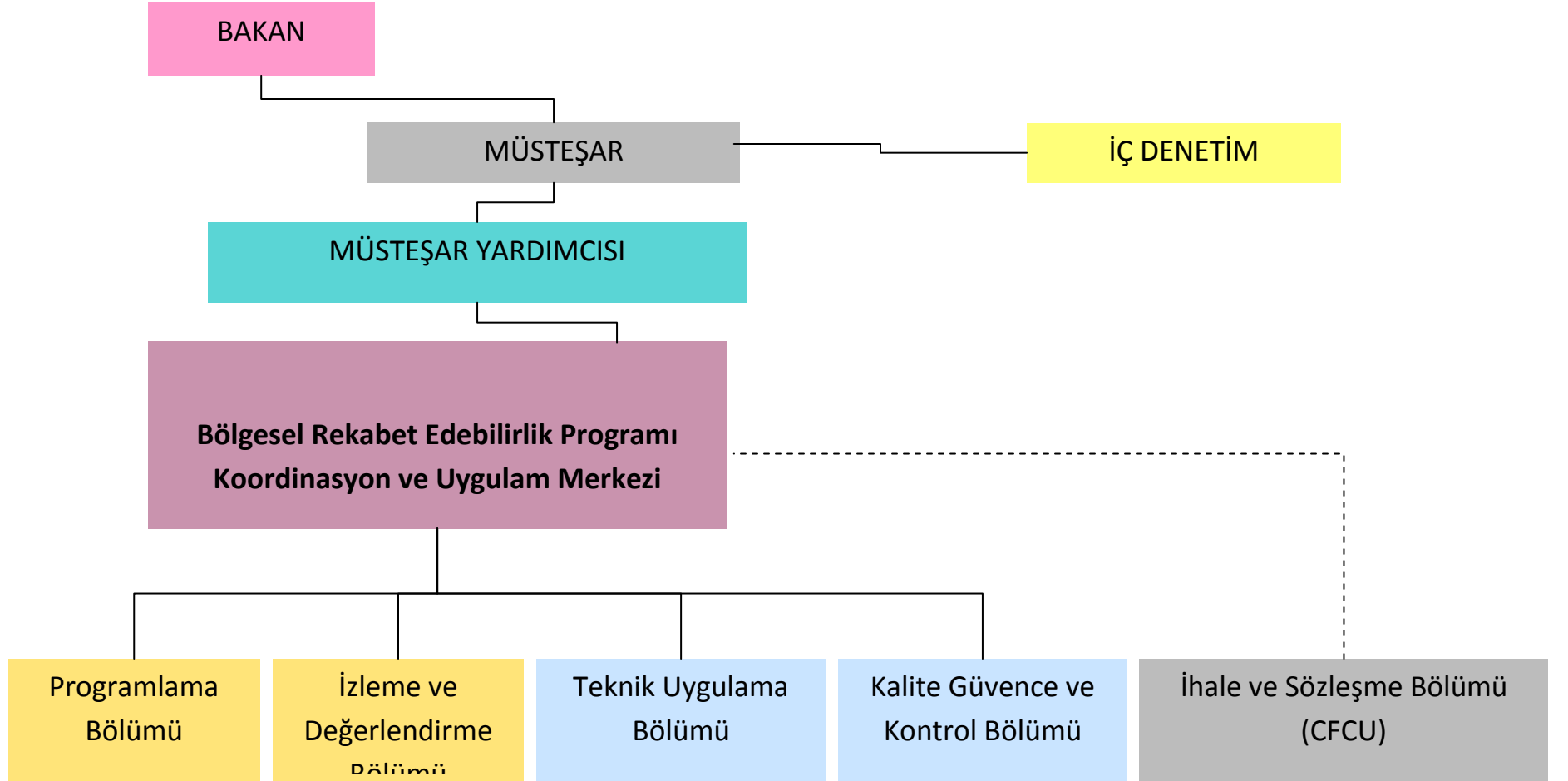
DOGRULAMA  
GÖSTERGELERİ

- Bu eksende 11 OSB ve 46 KSS tamamlanmış, 12 OSB ve 18 KSS projesi devam ediyor
- TR 72 ve TR C1’de olmak üzere 2 TGB ve 2 TEKMER bulunuyor
- Bu eksende 1 adet GAP-GIDEM (Girişimci destek merkezi) ve 1 adet ABIGEM- AB-Türkiye İş Merkezi bulunuyor
- Yetersiz Ar-Ge personeli ve Ar-Ge harcaması
- Eksende 5 üniversite bulunuyor, 2’si oldukça gelişmiş köklü üniversiteler
- KOBİ’lerin Ar-Ge-inovasyon faaliyetleri için potansiyel mevcut
- Araştırma merkezleri ve işletmeler arasında ortak proje geliştirmeye yönelik potansiyel mevcut
- Farklı bölgeler ile Ar-Ge ağları oluşturmaya yönelik potansiyel mevcut
- Girişimci sermayesi ve çekirdek sermaye kullanımına yönelik potansiyel bulunuyor.

EK 6 - GENEL IPA YAPILANMASI



## EK 7 – PROGRAM OTORİTESİ YAPILANMASI





**DÜZEY II BÖLGELERİ**

---

- TR-A1** : Bayburt,Erzincan,Erzurum
- TR-A2** : Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars
- TR-B1** : Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli
- TR-B2** : Bitlis, Hakkâri, Muş,Van
- TR-C1** : Adıyaman, Gaziantep, Kilis
- TR-C2** : Diyarbakır, Şanlıurfa
- TR-C3** : Batman, Mardin, Siirt, Şırnak
- TR-10** : İstanbul
- TR-21** : Edirne, Kırklareli, Tekirdağ
- TR-22** : Balıkesir, Çanakkale
- TR-31** : İzmir
- TR-32** : Aydın, Denizli, Muğla
- TR-33** : Afyon, Kütahya, Manisa, Uşak



- TR-41** : Bilecik, Bursa, Eskişehir
- TR-42** : Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova
- TR-51** : Ankara
- TR-52** : Karaman, Konya
- TR-61** : Antalya, Burdur, Isparta
- TR-62** : Adana, Mersin
- TR-63** : Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye
- TR-71** : Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Niğde
- TR-72** : Kayseri, Sivas, Yozgat
- TR-81** : Bartın, Karabük, Zonguldak
- TR-82** : Çankırı, Kastamonu, Sinop
- TR-83** : Amasya, Çorum, Samsun, Tokat
- TR-90** : Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon

## **b) Operasyonel Program'da yapılan değişiklikler**

Çok yıllı "Bölgesel Rekabet Edebilirlik" Operasyonel Programı aşığıdaki gibi değiştirilmiştir:

---

Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı (2007-2009)

1. Belge genelinde başlık “Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı” ile değiştirilmiştir.
2. Sayfa 92, 93, 98, 102, 106, 109, 114, 115, 119, 122, 123, 125 ve 128’deki Bölüm 3.1 “Öncelik Eksenleri ve Tedbirler”, “Hedefler ve Göstergeler” ve “İzleme Göstergeleri” kısımları aşağıdaki gibi değiştirilmiştir:

## Öncelik 1: İş Ortamının İyileştirilmesi

### Hedef ve Göstergeler

Bu öncelik için göstegeler öncelik altındaki tedbirler için tanımlanan göstegelerin toplamıdır.

Gösterge	Mevcut Durum	Revize Hedef(2007-2011)	Tanım ve varsayımlar
Çıktı Göstergeleri			

1-Kurulan veya desteklenen ortak tesislerin toplam alanı	75.000 m <sup>2</sup> (Hedef bölgedeki 32 OSB ve 166 KSS'de yer alan teknik ve sosyal tesislerin alanı, ayrıca 10 İGEM ve 7 İŞGEM'in alanı)	27.500 m <sup>2</sup>	Ortak tesisler:  Laboratuvarlar, işlikler, paketleme tesisleri, imalat tesisleri, eğitim tesisleri, lojistik tesisleri, vb.
2-Kurulan veya desteklenen ortak hizmet tesislerin toplam sayısı	6 (BROP hedef bölgedeki inkubatörler)	23 (ek) (inkubatör, laboratuvar, tek durak ofisi vs.)	Ortak hizmet tesisleri:  Tek durak ofisleri, bilgi ofisleri, girişimci ve iş geliştirme merkezleri
3-İşletmelere sağlanan kredi garanti miktarı	Kredi Garanti Fonunca verilen 63.842 Milyon EUR.	35 Milyon AVRO  (ek)	Mevcut durumdaki miktar Kredi Garanti Fonu A.Ş'den alınmıştır.
4-İşletmelere sağlanan mikro kredi miktarı	2.9 Milyon EUR.	5 Milyon EUR.(ek)	Mevcut durumdaki miktar mikro kredi dağıtım illerin istatistiklerden alınmıştır.

5- Girişimcilere arz edilen risk sermayesi miktarı	-	16 Milyon AVRO	-
6- Kurulan, desteklenen ya da rehabilite edilen Ar-Ge ve inovasyonla ilgili iş merkezleri sayısı	4 TGB	5 (ek)	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı desteğiyle kurulan Teknoloji Geliştirme Bölgeleri
7- Kurulan, desteklenen ya da rehabilite edilen Ar-Ge ve inovasyonla ilgili hizmet tesisleri sayısı	3 TEKMER	5 (ek)	KOSGEB desteğiyle kurulan Teknoloji Geliştirme Merkezleri
8- Desteklenen Ar-Ge projelerine katılan işletme sayısı	-	120	-
9-Renovasyon, rehabilitasyon ve restorasyon faaliyetleri ile iyileştirilen turizm alanlarının toplam sayısı	0	9	Tarihi ve arkeolojik alanlar hariç olmak üzere turizm çekim noktaları/alanları
<b>Sonuç Göstergeleri</b>			
1-Kurulan veya desteklenen ortak tesislerden faydalanan işletmelerin ya da küçük sanatkarların sayısı	16.600 küçük sanatkar ve 3500 KOBİ (Hedef Bölgedeki OSB ve KSS'lerde ortak tesislerden yararlanan )	800 küçük sanatkar 1100 KOBİ (ek)	Mevcut durumdaki sayılar Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Organize sanayi Bölgeleri ve Siteleri genel Müdürlüğü'nden alınmıştır.

2-Kurulan veya desteklenen hizmet tesislerinden faydalanan işletmelerin toplam sayısı	350	1100 (ek)	Mevcut durumdaki 350 işletmenin 175'i mevcut İŞGEM'lerde yer almakta olup hedef bölgede bunlardan başka KOBİ'lerin ortak kullanımına yönelik laboratuvarlar ve bölgesel sanayi geliştirme merkezleri de bulunmaktadır.
3-Desteklenen sanayi alanları içerisinde kurulan yeni işletmelerin sayısı	-	730	Her bir İŞGEM/inkübatörün içinde yaklaşık 30 yeni işletme yer alabilmektedir.
4-IPA fonlarıyla desteklenen OSB, KSS, İŞGEM/inkübatörlerde faaliyet gösteren işletmelerde meydana gelen yeni istihdam sayısı	-	2600	Faaliyette olan 6 İŞGEM'deki istihdam 645'dir.

5-Finansal araçlar yoluyla iş kuran yeni işletmelerin sayısı	BROP'un hedef bölgesindeki kredi garanti fonu sayesinde iş kuran 57 yeni KOBİ	25 yeni KOBİ (ek)	Yeni iş kurunlara verilen kredi garantisi toplam miktar içinde %22'ye karşılık gelmektedir, gerisi mevcut işletmelere verilmiştir.
	BROP'un hedef bölgesinde mikro kredi dağıtılan kişi sayısı yaklaşık 1000 kişidir	1000 (ek)	
6-Finansal araçlardan yararlanan girişimcilerin sayısı	567	2500	Mevcut durumdaki miktar Kredi Garanti Fonu A.Ş'den alınmıştır.
7-Desteklenen bölgelerde kurulan Ar-Ge ve inovasyonla ilgili yeni işletme sayısı	-	110	-
8- Kurulan, desteklenen ya da rehabilite edilen Ar-Ge ve inovasyonla ilgili iş merkezleri ve hizmet tesislerinde yaratılan iş alanı araştırması	-	30	-

9-Desteklenen turizm çekim alanlarını ziyaret eden turist sayısı	2.233.673 kişi turist	2500 (desteklenen turizm çekim noktası/alanı başına ek)	Mevcut Durumdaki turist sayısı hedef bölgedeki Turizm Yatırım Belgeli ve İşletme Belgeli Konaklama Tesislerine gelen turist sayısından alınmıştır.
10-Desteklenen bölgelerde kurulan yeni turizm işletmelerinin sayısı	0	15 (desteklenen her bir turizm alanı için)	İlgili şehir veya şehirlerde bulunan turistik bir değer desteklenerek turizm cazibesinin artırılması sonucu bu şehir veya şehirlerde kurulan turizm KOBİ'lerinin sayısı.



## Tedbir 1.1: Sanayi Altyapısının Geliştirilmesi

### İzleme Göstergeleri

Gösterge	Mevcut Durum	Hedef	Tanım ve varsayımlar
<b>Çıktılar</b>			
1-Kurulan veya desteklenen ortak tesislerin toplam alanı (m2)	75.000 m <sup>2</sup> (Hedef bölgedeki 32 OSB ve 166 KSS'de yer alan teknik ve sosyal tesislerin alanı, ayrıca 10 İGEM ve 7 İŞGEM'in alanı)	27.500 m <sup>2</sup>  (ek)	Ortak tesisler:  Laboratuvarlar, işlikler, paketlenme tesisleri, imalat tesisleri, eğitim tesisleri, lojistik tesisleri, vb.
2-Kurulan veya desteklenen ortak hizmet tesislerin toplam sayısı	6 (Hedef bölgedeki inkubatörler)	23 (ek) (inkubatör, laboratuvar, tek durak ofisi vs.)	Ortak hizmet tesisleri:  Tek durak ofisleri, bilgi ofisleri, girişimci ve iş geliştirme merkezleri
<b>Sonuçlar</b>			

1-Kurulan veya desteklenen ortak tesislerden faydalanan işletmelerin ya da küçük sanatkarların sayısı	16.600 küçük sanatkar ve 3500 KOBİ (Hedef Bölgedeki OSB ve KSS'lerde ortak tesislerden yararlanan )	800 küçük sanatkar 1100 KOBİler	Mevcut durumdaki sayılar Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Organize sanayi Bölgeleri ve Siteleri genel Müdürlüğü'nden alınmıştır.
2-Kurulan veya desteklenen hizmet tesislerinden faydalanan işletmelerin toplam sayısı	350	1100 (ek)	Mevcut durumdaki 350 işletmenin 175'i mevcut İŞGEM'lerde yer almakta olup hedef bölgede bunlardan başka KOBİ'lerin ortak kullanımına yönelik laboratuvarlar ve bölgesel sanayi geliştirme merkezleri de bulunmaktadır.
3-Desteklenen sanayi alanları içerisinde kurulan yeni işletmelerin sayısı	0	730 (ek)	Her bir İŞGEM/inkübatörün içinde yaklaşık 30 yeni işletme yer alabilmektedir.
4-IPA fonlarıyla desteklenen OSB, KSS, İŞGEM/inkübatörlerde faaliyet gösteren işletmelerde meydana gelen yeni istihdam sayısı	0	2600	Faaliyette olan 6 İŞGEM'deki istihdam 645'dir.

## Tedbir 1.2: Finansal Araçların Oluşturulması ve Geliştirilmesi

### İzleme Göstergeleri

Gösterge	Mevcut Durum	Hedef	Tanım ve varsayımlar
<b>Çıktılar</b>			
1-İşletmelere sağlanan kredi garanti miktarı	Kredi Garanti Fonunca verilen 63.842 Milyon EUR.	35 Milyon AVRO(ek)	Mevcut durumdaki miktar Kredi Garanti Fonu A.Ş'den alınmıştır.
2-İşletmelere sağlanan mikro kredi miktarı	2.9 Milyon EUR.	5 Milyon AVRO (ek)	Mevcut durumdaki miktar mikro kredi dağıtan illerin istatistiklerden alınmıştır.
3-Girişimcilere arz edilen risk sermayesi miktarı	-	16 milyon AVRO	-
<b>Sonuçlar</b>			

1-Finansal araçlar yoluyla iş kuran yeni işletmelerin sayısı	BROP'un hedef bölgesindeki kredi garanti fonu sayesinde iş kuran 57 yeni KOBİ  BROP'un hedef bölgesinde mikro kredi dağıtılan kişi sayısı yaklaşık 1000 kişidir	25 yeni KOBİ (ek) (fonların tahsisatında başlangıçları öncelikli olacaktır)  1000 kişi (ek)	Yeni iş kurunlara verilen kredi garantisi toplam miktar içinde %22'ye karşılık gelmektedir, gerisi mevcut işletmelere verilmiştir.
2- Finansal araçlardan yararlanan girişimcilerin sayısı	567	2500	Mevcut durumdaki miktar Kredi Garanti Fonu A.Ş'den alınmıştır.

### Tedbir 1.3: Ar-Ge, İnovasyon, Teknoloji ve Bilgi İletişim Teknolojileri Altyapısının Geliştirilmesi

#### İzleme Göstergeleri

Gösterge	Mevcut Durum	Hedef	Tanım ve varsayımlar
<b>Çıktılar</b>			
1-Desteklenen ya da rehabilite edilen Ar-Ge ve inovasyonla ilgili iş merkezleri sayısı	4 TGB	5	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı desteğiyle kurulan Teknoloji Geliştirme Bölgeleri
2- Desteklenen ya da rehabilite edilen Ar-Ge ile ilgili hizmet tesisi sayısı	3 TEKMER	5	KOSGEB desteğiyle kurulan Teknoloji Geliştirme Merkezleri
3-Desteklenen Ar-Ge projelerine katılan işletme sayısı	-	120	Veri projelerden tespit edilebilir
<b>Sonuçlar</b>			
1-Desteklenen bölgelerde kurulan Ar-Ge ve inovasyonla ilgili yeni işletme sayısı	0	110	-

2- Kurulan, desteklenen ya da rehabilite edilen Ar-Ge ve inovasyonla ilgili iş merkezleri ve hizmet tesislerinde yaratılan iş alanı araştırması	0	30	-
---	---	----	---

#### Tedbir 1.4: Turizm Altyapısı, Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetlerinin İyileştirilmesi

#### İzleme Göstergeleri

Gösterge	Mevcut Durum	Hedef	Tanım ve varsayımlar
<b>Çıktılar</b>			
1- İyileştirilen turizm çekim alanlarının toplam sayısı	0	9	Tarihi ve arkeolojik alanlar hariç olmak üzere turizm çekim noktaları/alanları
<b>Sonuçlar</b>			
1-İyileştirilen turizm çekim alanlarını ziyaret eden turist sayısı	2.233.673 kişi turist	2500 (desteklenen turizm çekim noktası/alanı başına ek)	Mevcut Durumdaki turist sayısı hedef bölgedeki Turizm Yatırım Belgeli ve İşletme Belgeli Konaklama Tesislerine gelen turist sayısından alınmıştır.
2-Desteklenen bölgelerde kurulan yeni turizm işletmelerinin sayısı	0	15 (desteklenen her bir turizm alanı için)	İlgili şehir veya şehirlerde bulunan turistik bir değer desteklenerek turizm cazibesinin artırılması sonucu bu şehir veya şehirlerde kurulan turizm KOBİ'lerinin sayısı.





## Öncelik 2: İşletme Kapasitesinin Arttırılması ve Girişimciliğin Desteklenmesi

### Hedefler ve Göstergeler

Bu öncelik için göstergeler öncelik altındaki tedbirler için tanımlanan göstergelerin toplamıdır.

Gösterge	Mevcut Durum	Hedef	Tanım ve varsayımlar
<b>Çıktılar</b>			
1-Gerçekleştirilen temel bilgilendirme desteği faaliyetlerinin sayısı	27 (BROP'un hedef bölgesinde DPT'ce uygulanan Hibe Programları çerçevesinde gerçekleştirilen)	18 (ek)	Mevcut durumdaki sayılar uygulanan Doğu Anadolu Kalkınma Programı, TRA2, TR72, TR52 ve TRB1 Düzey II Bölgeleri Kalkınma Programından alınmıştır.
2-Temel bilgilendirme destek faaliyetlerine katılan kişi sayısı.	1886 (BROP'un hedef bölgesinde DPT'ce yürütülen Hibe Programları çerçevesinde düzenlenen bilgilendirme faaliyetleri)	650 (ek)	Mevcut durumdaki sayılar uygulanan Doğu Anadolu Kalkınma Programı, TRA2, TR72, TR52 ve TRB1 Düzey II Bölgeleri Kalkınma Programından alınmıştır.

3-Danışmanlık hizmetleri kapsamında desteklenen KOBİ'lerin sayısı	162 (BROP'un hedef bölgesinde)  Yıl başına yaklaşık 55 KOBİ (BROP'un hedef bölgesinde)	125 (ek)	Mevcut durumdaki sayı, KOSGEB'in 2006 yılı verilerinden alınmıştır.  Mevcut durumdaki sayı MPM'nin verilerinden alınmıştır.
4-İşletmeleri Temsil Eden Kuruluşlardan, Birliklerden, STK'lardan temel bilgilendirme faaliyetlerine katılan kişi sayısı.	1737  (BROP'un hedef bölgesinde DPT'ce yürütülen Hibe Programları çerçevesinde düzenlenen bilgilendirme faaliyetleri)	600 (ek)	Mevcut durumdaki sayılar uygulanan Doğu Anadolu Kalkınma Programı, TRA2, TR72, TR52 ve TRB1 Düzey II Bölgeleri Kalkınma Programından alınmıştır.
5-Mevcut ya da potansiyel kümelenmelere/network'lere ve işletmeleri Temsil Eden Kuruluşlara yönelik danışmanlık faaliyetlerinin sayısı.	-	4	
<b>Sonuçlar</b>			
1-Temel bilgilendirme ve danışmanlık destekleri sonrasında iş ve yatırım planlarını hazırlayan KOBİ'lerin sayısı	-	110 her yıl için hazırlanan iş ve yatırım planları	-

2- Temel bilgilendirme ve danışmanlık desteği olarak kendi işlerini kuran yeni girişimcilerin sayısı	-	75	-
3-Sağlanan destek sayesinde faaliyete geçen network/kümelenme sayısı	0	3	-
4-Desteklenen ya da yeni oluşturulan network/kümelenmelere katılan işletme sayısı	-	50	-

## Tedbir 2.1: İşletmelere Temel Bilgi ve Danışmanlık Desteği Sağlanması

### İzleme Göstergeleri

Gösterge	Mevcut Durum	Hedef	Tanım ve varsayımlar
<b>Sonuçlar</b>			
1-Gerçekleştirilen temel bilgilendirme desteği faaliyetlerinin sayısı	27 (BROP'un hedef bölgesinde DPT'ce uygulanan Hibe Programları çerçevesinde gerçekleştirilen)	18 (ek)	Mevcut durumdaki sayılar uygulanan Doğu Anadolu Kalkınma Programı, TRA2, TR72, TR52 ve TRB1 Düzey II Bölgeleri Kalkınma Programından alınmıştır.

2-Temel bilgilendirme destek faaliyetlerine katılan kişi sayısı.	1886 (BROP'un hedef bölgesinde DPT'ce yürütülen Hibe Programları çerçevesinde düzenlenen bilgilendirme faaliyetleri)	650 (ek)	Mevcut durumdaki sayılar uygulanan Doğu Anadolu Kalkınma Programı, TRA2, TR72, TR52 ve TRB1 Düzey II Bölgeleri Kalkınma Programından alınmıştır.
3-Danışmanlık hizmetleri kapsamında desteklenen KOBİ'lerin sayısı	162 (BROP'un hedef bölgesinde)  Yıl başına yaklaşık 55 KOBİ (BROP'un hedef bölgesinde)	125 (ek)	Mevcut durumdaki sayı, KOSGEB'in 2006 yılı verilerinden alınmıştır.  Mevcut durumdaki sayı MPM'nin verilerinden alınmıştır.

### ***Sonuçlar***

1-Temel bilgilendirme ve danışmanlık destekleri sonrasında iş ve yatırım planlarını hazırlayan KOBİ'lerin sayısı	-	110 her yıl için hazırlanan iş ve yatırım planları	-
2- Temel bilgilendirme ve danışmanlık desteği olarak kendi işlerini kuran yeni girişimcilerin sayısı	-	75	-



**Tedbir 2.2: Sanayi Alanında İşbirliğinin Güçlendirilmesi****İzleme Göstergeleri**

<b>Gösterge</b>	<b>Mevcut Durum</b>	<b>Hedef</b>	<b>Tanım ve varsayımlar</b>
<b>Çıktılar</b>			
1-İşletmeleri Temsil Eden Kuruluşlardan, Birliklerden, STK'lardan temel bilgilendirme faaliyetlerine katılan kişi sayısı.	1737  (BROP'un hedef bölgesinde DPT'ce yürütülen Hibe Programları çerçevesinde düzenlenen bilgilendirme faaliyetleri)	600 (ek)	Mevcut durumdaki sayılar uygulanan Doğu Anadolu Kalkınma Programı, TRA2, TR72, TR52 ve TRB1 Düzey II Bölgeleri Kalkınma Programından alınmıştır.
2-Mevcut ya da potansiyel kümelenmelere/network'lere ve İşletmeleri Temsil Eden Kuruluşlara yönelik danışmanlık faaliyetlerinin sayısı.	-	4	
<b>Sonuçlar</b>			
1-Sağlanan destek sayesinde faaliyete geçen network/kümelenme sayısı	0	3	-

2-Desteklenen ya da yeni oluşturulan network/kümelenmelere katılan işletme sayısı	-	50	-
---	---	----	---



## 3.2 Teknik Yardım

### Tedbir 3.1: OP'nin Yönetimi, Uygulanması, İzlenmesi, Kontrolü ve Değerlendirilmesine Destek

Gösterge Türü	Gösterge	Mevcut Değer (2006)	Hedef Değer (2009)	Doğrulama Kaynağı
ÇIKTI GÖSTERGELERİ	Proje hazırlama, oluşturma ve uygulanmasına ilişkin olarak düzenlenen eğitim sayısı	0	36	STB, İzleme Sistemi, proje ve programlama raporları
	Destek sağlanan İzleme Komitesi toplantılarının sayısı	0	10	STB, İzleme Sistemi, programlama raporları
	Projelerin yürütüldüğü yerde gerçekleştirilen kontrollerin sayısı	0	295	STB, İzleme Sistemi, proje ve programlama raporları
	Çalışma ziyaretlerinin ve stajların sayısı	0	8/10	STB, İzleme Sistemi

	Satın alınan ve yerleştirilen bilgisayar ve diğer ofis ekipmanlarının sayısı*	0	270	STB, İzleme Sistemi, programlama raporları
--	---	---	-----	--

\*Ofis ekipmanları en az bilgisayar, yazıcı, internet erişimi, yazılım, fax, görsel-işitsel sunum ekipmanlarını kapsar.

### Tedbir 3.2: OP Tedbirlerinin Tanıtılması

Gösterge Türü	Gösterge	Mevcut Değer (2006)	Hedef Değer (2009)	Doğrulama Kaynağı
ÇIKTI GÖSTERGELERİ	Tanıtım faaliyetlerinin sayısı (seminerler, konferanslar, toplantılar, çalıştaylar vs.)	0	40	STB, İzleme Sistemi, programlama raporları

<b>SONUÇ GÖSTERGELERİ</b>	Alınan proje teklifi sayısı	0	500	STB, izleme Sistemi, proje ve programlama raporları
-------------------------------	-----------------------------	---	-----	---

3. Kısım 4. MALİ TABLOLAR (toplam kamu harcamasına dayalı uygun harcamalar) aşağıdaki gibi değiştirilmiştir:

2007 Yılı	Toplam Kamu Harcaması (1)=(2)+(3) (Avro)	Kamu Harcaması		IPA eş finansman oranı (4)=(2)/(1) (%)	Bilgi amaçlı
		Topluluk Katkısı (IPA)(2) (Avro)	Ulusal Kamu Katkısı (3)(Avro)		Diğer (Ulus. Finansman Kuruluşları vb.) (Eur)
<b>Öncelik Eksenini 1- İş Ortamının İyileştirilmesi</b>	<b>36.477.649</b>	<b>31.006.000</b>	<b>5.471.649</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>
Tedbir 1.1 Sanayi Altyapısının Geliştirilmesi	9.119.412	7.751.500	1.367.912	85%	
Tedbir 1.2 Finansal Araçların Oluşturulması ve Geliştirilmesi	12.767.177	10.852.100	1.915.077	85%	
Tedbir 1.3 Ar-Ge, İnovasyon, Teknoloji ve Bilgi İletişim Teknolojileri Altyapısının Geliştirilmesi	9.119.412	7.751.500	1.367.912	85%	
Tedbir 1.4 Turizm Altyapısı, Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetlerinin İyileştirilmesi	5.471.648	4.650.900	820.748	85%	
<b>Öncelik Eksenini 2- İşletme Kapasitesinin Artırılması ve Girişimciliğin Desteklenmesi</b>	<b>9.858.825</b>	<b>8.380.000</b>	<b>1.478.825</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>

Tedbir 2.1 İşletmelere Temel Bilgi ve Danışmanlık Desteği Sağlanması	5.915.295	5.028.000	887.295	85%	
Tedbir 2.2 Sanayi Alanında İşbirliğinin Güçlendirilmesi	3.943.530	3.352.000	591.530	85%	
<b>Öncelik Eksen 3- Teknik Yardım</b>	<b>2.957.648</b>	<b>2.514.000</b>	<b>443.648</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>
Tedbir 3.1 OP'nin Yönetimi, Uygulanması, İzlenmesi, Kontrolü ve Değerlendirilmesine Destek	2.366.118	2.011.200	354.918	85%	
Tedbir 3.2 OP Tedbirlerinin Tanıtılması	591.530	502.800	88.730	85%	
<b>2007 Yılı Toplamı</b>	<b>49.294.122</b>	<b>41.900.000</b>	<b>7.394.122</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>

2008 Yılı	Toplam Kamu Harcaması (1)=(2)+(3) (Avro)	Kamu Harcaması		IPA eş finansman oranı (4)=(2)/(1) (%)	Bilgi amaçlı
		Topluluk Katkısı (IPA)(2) (Avro)	Ulusal Kamu Katkısı (3)(Avro)		Diğer (Ulus. Finansman Kuruluşları vb.) (Eur)
<b>Öncelik Eksenini 1- İş Ortamının İyileştirilmesi</b>	<b>37.870.591</b>	<b>32.190.000</b>	<b>5.680.591</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>
Tedbir 1.1 Sanayi Altyapısının Geliştirilmesi	9.467.648	8.047.500	1.420.148	85%	
Tedbir 1.2 Finansal Araçların Oluşturulması ve Geliştirilmesi	13.254.706	11.266.500	1.988.206	85%	
Tedbir 1.3 Ar-Ge, İnovasyon, Teknoloji ve Bilgi İletişim Teknolojileri Altyapısının Geliştirilmesi	9.467.648	8.047.500	1.420.148	85%	
Tedbir 1.4 Turizm Altyapısı, Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetlerinin İyileştirilmesi	5.680.589	4.828.500	852.089	85%	
<b>Öncelik Eksenini 2- İşletme Kapasitesinin Artırılması ve Girişimciliğin Desteklenmesi</b>	<b>10.235.295</b>	<b>8.700.000</b>	<b>1.535.295</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>
Tedbir 2.1 İşletmelere Temel Bilgi ve Danışmanlık Desteği Sağlanması	6.141.177	5.220.000	921.177	85%	

Tedbir 2.2 Sanayi Alanında İşbirliğinin Güçlendirilmesi	4.094.118	3.480.000	614.118	85%	
<b>Öncelik Eksen 3- Teknik Yardım</b>					
	<b>3.070.589</b>	<b>2.610.000</b>	<b>460.589</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>
Tedbir 3.1 OP'nin Yönetimi, Uygulanması, İzlenmesi, Kontrolü ve Değerlendirilmesine Destek	2.610.000	2.218.500	391.500	85%	
Tedbir 3.2 OP Tedbirlerinin Tanıtılması	460.589	391.500	69.089	85%	
<b>2007 Yılı Toplamı</b>					
	<b>51.176.475</b>	<b>43.500.000</b>	<b>7.676.475</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>

2009 Yılı	Toplam Kamu Harcaması (1)=(2)+(3) (Avro)	Kamu Harcaması		IPA eş finansman oranı (4)=(2)/(1) (%)	Bilgi amaçlı
		Topluluk Katkısı (IPA)(2) (Avro)	Ulusal Kamu Katkısı (3)(Avro)		Diğer (Ulus. Finansman Kuruluşları vb.) (Eur)
<b>Öncelik Eksenini 1- İş Ortamının İyileştirilmesi</b>	<b>47.708.237</b>	<b>40.552.000</b>	<b>5.680.591</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>
Tedbir 1.1 Sanayi Altyapısının Geliştirilmesi	11.927.059	10.138.000	1.789.059	85%	
Tedbir 1.2 Finansal Araçların Oluşturulması ve Geliştirilmesi	16.697.883	14.193.200	2.504.683	85%	
Tedbir 1.3 Ar-Ge, İnovasyon, Teknoloji ve Bilgi İletişim Teknolojileri Altyapısının Geliştirilmesi	11.927.059	10.138.000	1.789.059	85%	
Tedbir 1.4 Turizm Altyapısı, Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetlerinin İyileştirilmesi	7.156.236	6.082.800	1.073.436	85%	
<b>Öncelik Eksenini 2- İşletme Kapasitesinin Artırılması ve Girişimciliğin Desteklenmesi</b>	<b>12.894.119</b>	<b>10.960.000</b>	<b>1.934.119</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>
Tedbir 2.1 İşletmelere Temel Bilgi ve Danışmanlık Desteği Sağlanması	7.736.471	6.576.000	1.160.471	85%	



Tedbir 2.2 Sanayi Alanında İşbirliğinin Güçlendirilmesi	5.157.648	4.384.000	773.648	85%	
<b>Öncelik Eksen 3- Teknik Yardım</b>					
	<b>3.868.236</b>	<b>3.288.000</b>	<b>580.236</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>
Tedbir 3.1 OP'nin Yönetimi, Uygulanması, İzlenmesi, Kontrolü ve Değerlendirilmesine Destek	3.288.000	2.794.800	493.200	85%	
Tedbir 3.2 OP Tedbirlerinin Tanıtılması	580.236	493.200	87.036	85%	
<b>2007 Yılı Toplamı</b>					
	<b>64.470.592</b>	<b>54.800.000</b>	<b>9.670.692</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>

2010 Yılı	Toplam Kamu Harcaması (1)=(2)+(3) (Avro)	Kamu Harcaması		IPA eş finansman oranı (4)=(2)/(1) (%)	Bilgi amaçlı
		Topluluk Katkısı (IPA)(2) (Avro)	Ulusal Kamu Katkısı (3)(Avro)		Diğer (Ulus. Finansman Kuruluşları vb.) (Eur)
<b>Öncelik Eksenini 1- İş Ortamının İyileştirilmesi</b>	<b>80.117.647</b>	<b>68.100.000</b>	<b>12.017.647</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>
Tedbir 1.1 Sanayi Altyapısının Geliştirilmesi	33.539.412	28.500.000	5.029.412	85%	
Tedbir 1.2 Finansal Araçların Oluşturulması ve Geliştirilmesi	14.705.882	12.500.000	2.205.882	85%	
Tedbir 1.3 Ar-Ge, İnovasyon, Teknoloji ve Bilgi İletişim Teknolojileri Altyapısının Geliştirilmesi	18.941.176	16.100.000	2.841.176	85%	
Tedbir 1.4 Turizm Altyapısı, Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetlerinin İyileştirilmesi	12.941.176	11.000.000	1.941.176	85%	
<b>Öncelik Eksenini 2- İşletme Kapasitesinin Artırılması ve Girişimciliğin Desteklenmesi</b>	<b>2.176.471</b>	<b>1.850.000</b>	<b>326.471</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>
Tedbir 2.1 İşletmelere Temel Bilgi ve Danışmanlık Desteği Sağlanması	0	0	0	85%	

Tedbir 2.2 Sanayi Alanında İşbirliğinin Güçlendirilmesi	2.176.471	1.850.000	326.471	85%	
<b>Öncelik Eksen 3- Teknik Yardım</b>					
	<b>1.741.177</b>	<b>1.480.000</b>	<b>261.177</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>
Tedbir 3.1 OP'nin Yönetimi, Uygulanması, İzlenmesi, Kontrolü ve Değerlendirilmesine Destek	1.294.118	1.100.000	194.118	85%	
Tedbir 3.2 OP Tedbirlerinin Tanıtılması	447.059	380.000	67.059	85%	
<b>2007 Yılı Toplamı</b>					
	<b>84.035.295</b>	<b>71.430.000</b>	<b>12.605.295</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>

2011 Yılı	Toplam Kamu Harcaması (1)=(2)+(3) (Avro)	Kamu Harcaması		IPA eş finansman oranı (4)=(2)/(1) (%)	Bilgi amaçlı
		Topluluk Katkısı (IPA)(2) (Avro)	Ulusal Kamu Katkısı (3)(Avro)		Diğer (Ulus. Finansman Kuruluşları vb.) (Eur)
<b>Öncelik Eksenini 1- İş Ortamının İyileştirilmesi</b>	<b>98.523.530</b>	<b>83.745.000</b>	<b>14.778.530</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>
Tedbir 1.1 Sanayi Altyapısının Geliştirilmesi	43.970.588	37.375.000	6.595.588	85%	
Tedbir 1.2 Finansal Araçların Oluşturulması ve Geliştirilmesi	17.376.471	14.770.000	2.606.471	85%	
Tedbir 1.3 Ar-Ge, İnovasyon, Teknoloji ve Bilgi İletişim Teknolojileri Altyapısının Geliştirilmesi	22.117.647	18.800.000	3.317.647	85%	
Tedbir 1.4 Turizm Altyapısı, Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetlerinin İyileştirilmesi	15.058.824	12.800.000	2.258.824	85%	
<b>Öncelik Eksenini 2- İşletme Kapasitesinin Artırılması ve Girişimciliğin Desteklenmesi</b>	<b>2.323.530</b>	<b>1.975.000</b>	<b>348.530</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>
Tedbir 2.1 İşletmelere Temel Bilgi ve Danışmanlık Desteği Sağlanması	0	0	0	85%	

Tedbir 2.2 Sanayi Alanında İşbirliğinin Güçlendirilmesi	2.323.530	1.975.000	348.530	85%	
<b>Öncelik Eksen 3- Teknik Yardım</b>					
	<b>2.705.884</b>	<b>2.300.000</b>	<b>405.884</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>
Tedbir 3.1 OP'nin Yönetimi, Uygulanması, İzlenmesi, Kontrolü ve Değerlendirilmesine Destek	2.352.942	2.000.000	352.942	85%	
Tedbir 3.2 OP Tedbirlerinin Tanıtılması	352.942	300.000	52.942	85%	
<b>2007 Yılı Toplamı</b>					
	<b>103.552.944</b>	<b>88.020.000</b>	<b>15.532.944</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>

2007-2011 Yılları	Toplam Kamu Harcaması (1)=(2)+(3) (Avro)	Kamu Harcaması		IPA eş finansman oranı (4)=(2)/(1) (%)	Bilgi amaçlı
		Topluluk Katkısı (IPA)(2) (Avro)	Ulusal Kamu Katkısı (3)(Avro)		Diğer (Ulus. Finansman Kuruluşları vb.) (Eur)
<b>Öncelik Eksenini 1- İş Ortamının İyileştirilmesi</b>	<b>300.697.654</b>	<b>255.593.000</b>	<b>45.104.654</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>
Tedbir 1.1 Sanayi Altyapısının Geliştirilmesi	108.014.119	91.812.000	16.202.119	85%	
Tedbir 1.2 Finansal Araçların Oluşturulması ve Geliştirilmesi	74.014.119	63.581.800	11.220.319	85%	
Tedbir 1.3 Ar-Ge, İnovasyon, Teknoloji ve Bilgi İletişim Teknolojileri Altyapısının Geliştirilmesi	71.572.942	60.387.000	10.735.942	85%	
Tedbir 1.4 Turizm Altyapısı, Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetlerinin İyileştirilmesi	46.308.473	39.362.200	6.946.273	85%	
<b>Öncelik Eksenini 2- İşletme Kapasitesinin Artırılması ve Girişimciliğin Desteklenmesi</b>	<b>37.488.240</b>	<b>31.865.000</b>	<b>5.623.240</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>
Tedbir 2.1 İşletmelere Temel Bilgi ve Danışmanlık Desteği Sağlanması	19.972.943	16.824.000	2.968.943	85%	

Tedbir 2.2 Sanayi Alanında İşbirliğinin Güçlendirilmesi	17.695.297	15.041.000	2.654.297	85%	
<b>Öncelik Eksen 3- Teknik Yardım</b>					
	<b>14.343.534</b>	<b>12.192.000</b>	<b>2.151.534</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>
Tedbir 3.1 OP'nin Yönetimi, Uygulanması, İzlenmesi, Kontrolü ve Değerlendirilmesine Destek	11.911.178	10.124.500	1.786.678	85%	
Tedbir 3.2 OP Tedbirlerinin Tanıtılması	2.432.356	2.067.500	364.856	85%	
<b>2007-2011 Yılları Toplamı</b>					
	<b>352.529.428</b>	<b>299.650.000</b>	<b>52.879.428</b>	<b>85%</b>	<b>0</b>

